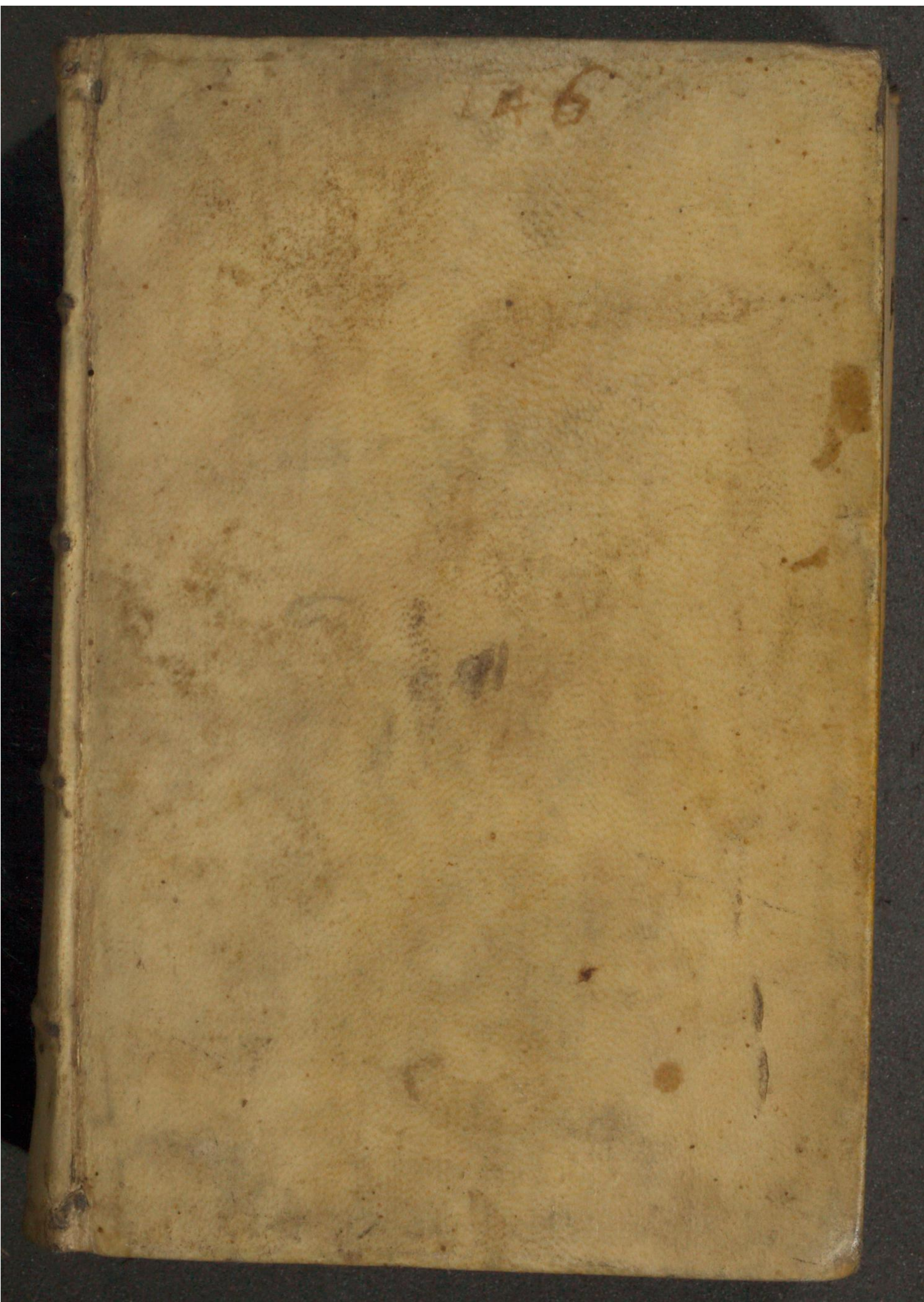
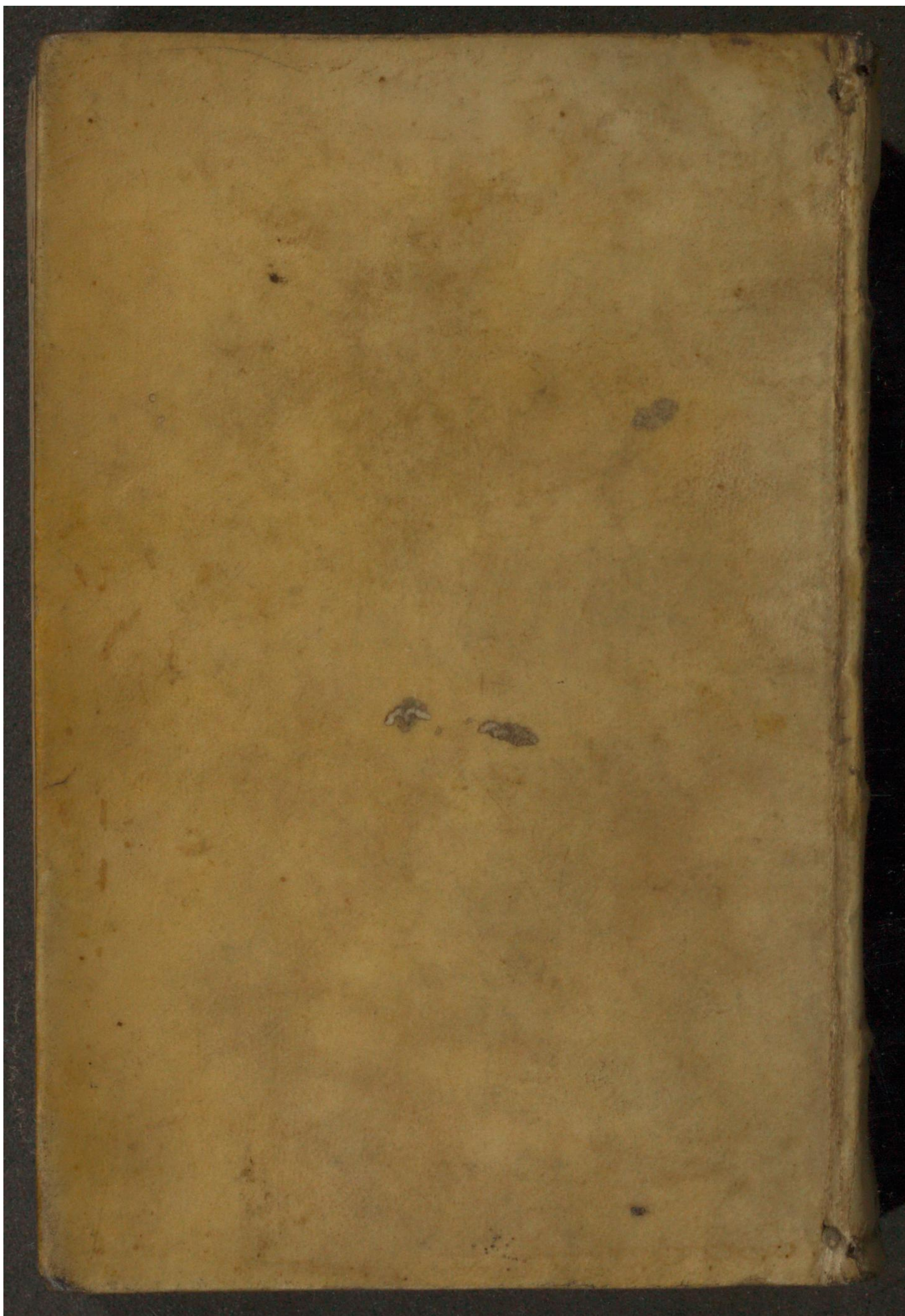
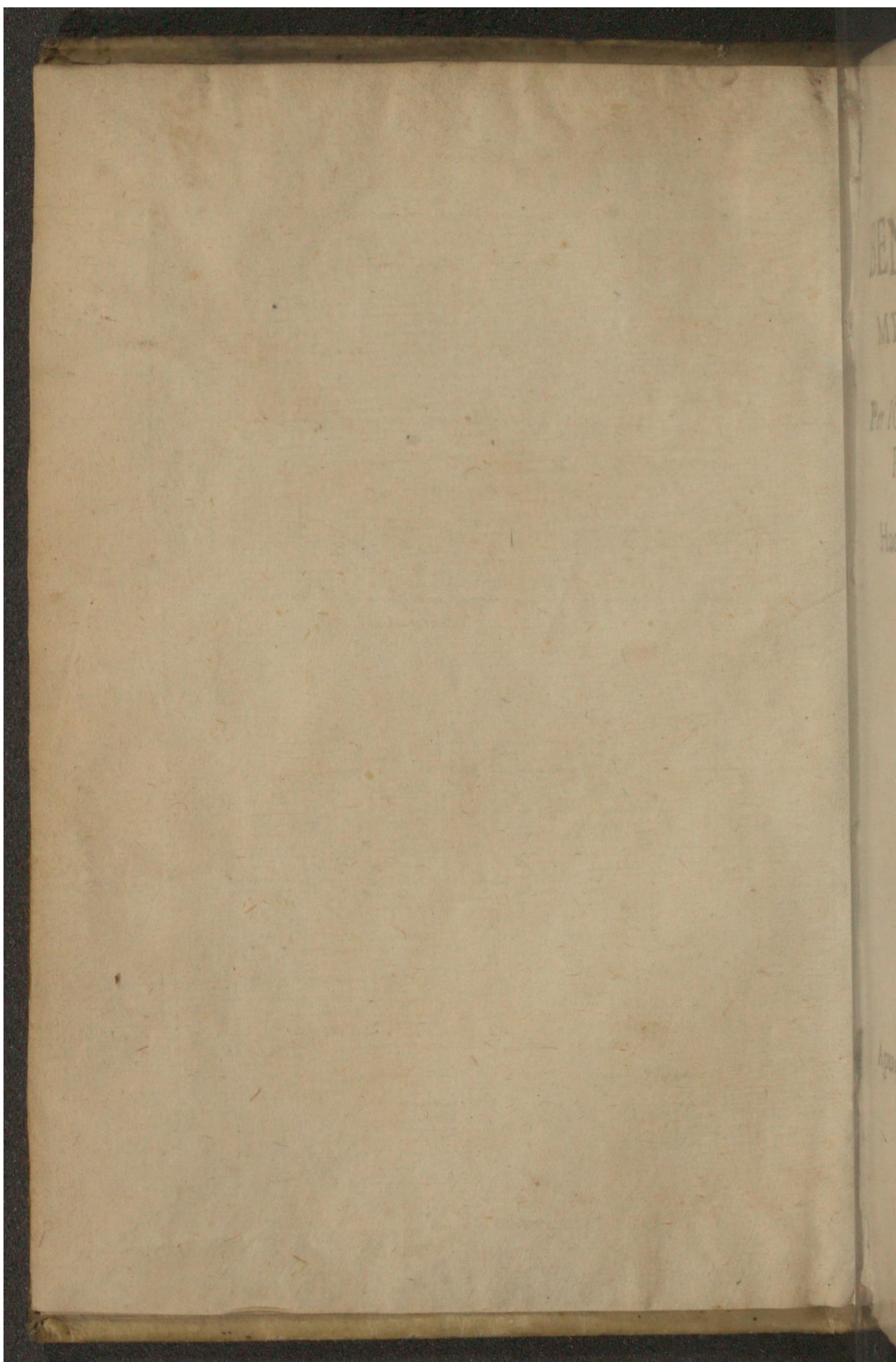

146

Riolanus
de Arte

ARTIS
BENE MEDENDI
METHODVS GENERALIS.

Per IOANNEM RIOLANVM Patrem, Parisiensem Medicum.

Hac postrema editione aucta, plurimisque mendis vindicata.

PARISIIS,
Apud LVDOVICVM BOVLLENGER,
viâ Iacobæâ, infra S. Yuonem.

M. DC. XXXVIII.

Cum gratia & priuilegio Regis.

SENATVI PARISIENSI IO. RIOLANVS SANITATEM.

NON *est mirum* (*Patres æquissimi*) *si maiores nostri in publicis conuiuijs decantarent*: O Sanitas, tu maximum hominibus bonum! *detracta enim sanitate, quid potest in hac vita esse gratum & iucundum?*

Viuere non est, sed valere vita.

Fingite, si placet, Cræso, non Cyri, sed morbi tyrannide oppresso, Deum sanitatis aut opulentiæ liberam dedisse optionem: cui dubium est eum bona fortunæ cum summo corporis bono facilè permutaturum? At medicina est ars

ſeruandæ & reſtituendæ ſanitatis, præſentem quippe ſeruat, & abſentem reducit: Itaque certum eſt quantum erat olim ſtudium ſanitatis, tãto in honore fuiſſe medicinam. Sed enim, ſi quis hoſtem ciuitatis interfeciſſet, commendabatur encomio publico, erántque Romanorum, vt Athenienſium, legibus, tyrannicidis ſtatuta præmia: Atqui morbus eſt ſummus & capitalis hoſtis ciuitatis, íſque non externus, ſed ciuilis, nec ciuilis modò, ſed domeſticus, quem omnes cuiuſcumque ſint ſexus, ſortis & ætatis, natura duce refugiunt: non eſt monſtrum immanius, non crudelior tyrannus, nullus denique noſtræ vitæ capitalior inimicus. Ergo ſi quis Hercules inuictum hoc genus monſtri doceat arte ſuperare, ſi Apollo aut Æſculapius aliquis ſeſe vobis offerat, qui iuratum hoſtem humanæ naturæ & veſtræ ciuitatis crudeliſsimum tyrannum recipiat iugulandum, nonne vobis erit ἀλεξίκακος & tutelaris Deus? At medicus ipſo etiam nomine eſt morbicida, non fumiuendulus Chymiſta,

qui suo stibio morbos deploratos suscipit sanandos: non circunforaneus circulator, qui vanis pollicitationibus plebeculam miserè ludificat, & imposturis muliercularum loculos exhaurit: non ambitiosus chirurgus, qui sola operatione animosus, medici titulo insolescit, ac si interiores affectus sensu cognoscantur, & manus opera curentur: non futilis seplasiarius, qui nulla temperamenti, ætatis, sexus, nulla consuetudinis & habitus corporis, nulla temporis habita ratione, remedium quod vni & alteri profuit, quasi omnium hominum vna & eadem sit natura, ad quosuis promiscuè accommodat, vnóque calapodio, vt est in prouerbio, omnes calceat. Quibusdã odore solo, quinimò sola apprehensione cathartici aluus commouetur, alijs caßia, etiam mediocri quantitate sumpta mortem attulit: quæ in dolore capitis, propterea quòd fumos excitat & ad caput mittit, nec non in imbecillitate intestinorum, quia lubrica, plurimum nocet. Agaricus est medicina domestica, atque, si credimus Auicennæ,

cardiaca: ventriculo tamen infirmo, nauseabundo, colicis doloribus obnoxio, & in principio morborum phlegmaticorum tutò & sine periculo non datur. Rhabarbarum, benignum & pueris innoxium medicamentum, quia fumosum, in doloribus capitis vitandum, nisi aqua endiuiæ aut violarum temperetur; eiúsque astringens substantia plurimis morbis est incommoda, cúmque perhibeatur vita hepatis, eius tamen calidioris mors est. Senna facit tormina nisi corrigatur, nec tantùm flatulentis, sed etiam valdè siccis natura noxia. Tantùm refert ad bene medendum ἰδιοσυγκρασίας, *id est proprias ægrorum, morborum & medicamentorum naturas cognouisse: quas cùm ex animi sententia ingeniosissimus Auerroïs non assequeretur, medicinam, cuius erat peritissimus, non est ausus exercere: Ægyptij, vt est apud Herodotum, cum intelligerent esse tam difficile ex arte mederi, quàm pulchrum & humanæ vitæ necessarium, singularum partium morbis proprios medicos deuouerunt, ne*

pluribus intentus, in vna minùs excelleret: & impunè nugiuenduli sophistæ in luce mundi, in emporio bonarum artium, vobis conniuentibus, exigua pyxide se conclusa tenere morborum omnium remedia per compita iactabunt? Duo sunt lumina faciendæ medicinæ tam necessaria, vt eorum altero citra manifestam iacturam sanitatis medicus carere non posit, ratio & experientia. Vtrumque per se indigens, alterum alterius auxilio viget: per se naturáque suâ fallacem experientiam regit ratio, rationem vicißim experientia confirmat: quæ nihil est aliud, quam operatio inartificiosa vsu solo comprobata: At Philosophi quod fit sine arte temerarium appellant, idque solum bene fieri, quod fit consilio & ratione totius populi, hoc est Dei, voce iactatur: Quoúsque ergo ἀλόγους & inertes Empiricos feretis? Nunquamne bonarum artium ignaros sufflones extra pomæria vestræ ciuitatis amandabitis? vt is solus pro medico habeatur, qui Philologiæ, & Philosophiæ, præsertim naturalis, peritus,

causas & signa morborum cognoscat, qui humani corporis principia & elementa, humores, spiritus, singularum partium vsum & temperamentum, animæ facultates & functiones non ignoret: qui aëris, cibi, potus, exercitationis, perturbationum somniv, igiliæ: excretionis, retentionis mediocritatem sanis & ægris ex arte præscribat, quique remediorum tam simplicium quàm compositorum vires & vtendi modum habeat in numerato. Credite mihi, Patres, Andabatarum more, clausis oculis cum hoste naturæ pugnat, quicunque istorum ignarus facit medicinam, nullúsque medicus dici meruit, qui minimum istorum ignorat. Quod nemini obscurum erit, qui summa medendi capita à nobis breuiter & perspicuè quatuor libris comprehensa attentè legerit. Quorum primo, tria medico esse præcognoscenda demonstro, antequam de remedio cogitet, partem affectam, causam, & speciem morbi, eorúmque cognoscendorum artem breuiter expono: deinde vt inueniendum sit medicamen-

tum & inuentio prudenter vtendum, maxima, ni fallor, facilitate explico. Secundus liber generum morborum, Similaris, organici, communis, generalia & indefinita remedia indefinitè explicabit. Tertius, interiorum partium particulares morbos & propria remedia demonstrabit. Quartus externos morbos, externáque remedia declarabit. Quos sub vestri nominis auspicijs in vulgus emitto, vt vestrum nomen sit terrori impostoribus, qui in vestrorum ciuium vitam impunè grassantur, faciúntque per mortes experimenta.

INDEX CAPITVM, GENERALIS METHODI MEDENDI.

INDEX.

INDEX.

FINIS.

GENERALIS METHODI MEDENDI,

LIBER PRIMVS.

CVRANDORVM MORBORVM prima capita.

Partem affectam quæ produnt.
Modi & causæ compassionis.

SECTIONIS PRIMÆ

Cap. I.

MEDICVS vocatus ad ægrum, imprimis obseruet partem affectam, vbi est sedes morbi; deinde causam, postea speciem morbi, quorum per propria signa dignotio, τέκμαρσις nuncupatur; prima & pręcipua pars *Morbi diagnosis.*

Medicinæ, quia facilius est curare morbum, quàm dignoscere. Medicus qui potest dignoscere, inquit Hippocrates *libro de arte*, potest sanare; qui potest difficilius, facilius poterit. His cognitis, quærat remedium morbo & ægri naturæ accommodatum. Inuentum prudenter vtatur. His capitibus, veluti finibus, primus liber Synopseωs Therapeuticæ concludetur.

Partis affectæ signa. Partem affectam, si sit interior, neque pateat sensibus, hęc indicabunt; Situs partis, in dissecto cadauere diligenter obseruādus: Actio læsa (ea enim pars per se, aut per consensum laborat, cujus functio læsa est:) Dolor, ibi enim morbus vbi dolor: Excreta, retenta; sunt enim naturalis œconomię fideles internuntij; dejectiones v. g. loturæ carnium recèns mactatarum similes, hepar malè affectum certò denuntiant: Adde propria accidentia, seu signa Pathognomonica: quorum alia solitaria concludunt, vt genæ rubræ pulmonis: alia coniuncta, vt febris acuta, dolor pungens in latere, & difficultas spirandi cum tussi, pleuræ inflammationem. Non est negligendus ægri decubitus: Nam si exterior sit affectus, grauiùs in partem affectam decumbit: si interior, meliùs, quia pendulum viscus dolorem ingeminat.

Pathognomonica.

Imprimis verò cōtempletur si pars affecta per se primò, an per consensum laboret. nam parti primò laboranti primùm succurrendum est, quia quæ condolebunt, illâ percuratâ conualescent. Tribus autem modis vna pars alteri compatitur. Viciniâ, operis vel generis societate, & communione vasorum.

Quot modis pars vna alteri cōpatitur.

Propter viciniam vterus compatitur vesicæ & recto intestino, vicissimque hæc vtero, vnde tenesmi, stranguriæ & suppressiones vrinæ per consensum. Ab inflammato recto intestino & vtero stranguria, inquit Hippocrates, compatiente vesica. Læditur etiam respiratio, ventriculo, liene aut hepate malè affectis, quia hæ partes sunt connexæ diaphragmati. Ventriculus compatitur intestinis & gulæ propter continuitatem. Itaque ad viciniam pertinent contiguitas, continuitas, cohæsio, & quæ medio aliquo copulantur: Hoc modo cerebrum consentit vtero per spinam cui alligatur, inde dolor occipitis mulieribus tam frequens vt nil magis. Eadem causa inguina compatiuntur vtero: alligatur enim lumbis & ossi sacro. *Vicinia.* *Aph. 58 5.*

Operis verò societate condolent mammæ vtero, pulmo auribus. pulmo enim loquitur, sermo ex auditu, hinc tussiunt qui duriùs aures scalpunt, compatiente pulmone; & peripneumonia, parotide salutariter terminatur. Generis physici, seu materiæ similitudine, condolet neruosum neruoso. *Operis, vel* *Generis societate.*

Propter communionem vasorum ventriculus cōsentit cordi per aortam & venam cauam, inde syncope stomachica. Cerebro per neruos sextę coniugationis, vnde dolor capitis per consensum ventriculi, & vomitus læso cerebro aut meningibus: Iecori per portam: Lieni per venam, quæ melancholicum humorem eò transmittit ad appetentiam excitandam. *Communione vasorum.* *Vas breue.*

Cęterùm positiuè aut priuatiuè fit omnis compassio: Positiuè, re aliqua ex vna parte ad *Sympathia duplex.* *Positiua.*

alteram delata, vt ſpiritu, vapore, qualitate, facultate: ſic cerebrum compatitur ventriculo fumanti: Priuatiuè, non affluente eo quod affluere debet, quę ſympathia incompleta dicitur ab Auicenna. Cur apoplectici difficillimè ſpirant? quia impeditur influxus animalis facultatis ab inſigni obſtructione cerebri. Cur luxata ſpinæ parte ſuperiore, brachia: inferiore, crura reſoluuntur? priuatione facultatis motricis. *Conſpiratio & confluxio vna, compatientia omnia.* Conſpirant partes per intermedios ſpiritus & confluxum humorum, vtroque modo compatiuntur inuicem, vnáque alterius condolet calamitati.

Priuatiua.

Hip lib. de alim.

Duobus ſignis deprehendetur affectus per conſenſum: ſi alteri ſuperuenerit, vt febris inflammationi, cephalæa cardiogmo: aut ſi cum altero intendatur & remittatur, ſic dignoſcitur ſuffuſio per conſenſum. Faciamus nauſeam, acidum aut nidorulentum ructum, dolorémque ſtomachi conſequutam cephalalgiam: non erit dubium eam per conſenſum ventriculi accidiſſe. Augebitur coniectura, ſi cum dolore ventriculi augeatur & minuatur: Affectus enim primarius cõtinenter affligit: Secundarius per interualla, neque pręceſſit affectus, cuius comes putetur.

Affectus primarij & ſecundarij ſigna.

PARTIS AFFECTAE *primum argumentum, ab actione læsa.*

CAP. II.

AD morbos arte & methodo curandos, non satis est nouisse tres esse differentias actionum, sed earum sedes & instrumenta tam prima quàm secunda præscienda sunt, vt animalis principium esse cerebrum, cor vitalis, hepar naturalis. Ad animalem pertinere, sensum, motum, imaginationem, discursum, memoriam: adde si vis respirationem. Ad vitalem, arteriarum & cordis pulsationem. Ad naturalem, nutritionem, accretionem, & procreationem. Ad nutritionem referri attractionem, retentionem, coctionem, & reliquiarum alimenti excretionem. Non est etiam ignorandum sensum fieri emisso animali spiritu ab anteriore parte cerebri ad sensoria per sensificos & molles neruos. Motum, eodem à parte postica ad musculos influente per duros & motorios, qui originem habent à spinæ medulla: Animam imaginari in anterioribus ventriculis cerebri, in medio cogitare, in postremo recordari, temperaturæ cerebri & spiritus animalis auxilio. Cor simul & arterias dilatari, vt aër per os & nares inspiretur, atque per cutem transpiret, vndique autem trahi vt temperet ardorem cordis: comprimi verò, vt fuligo per eosdem du-

Facultatis animalis actiones.

Vitalis.

Naturalis.

Sensus quomodo fiat.

Motus

Principes actiones.

Pulsatio & eius finis.

ctus excludatur: respirationem lenem fieri à solo diaphragmate, vehementem qualis efflatio, (quæ fit denso & multo spiritu confertim erumpente) musculorum thoracis ministerio, affluente de cerebro animali facultate. Internis enim dilatatis, inspiramus: externis compressis, expiramus: Internos appello qui replent interstitia costarum; externos, qui illis incumbunt. Cum thorace dilatatus pulmo, per asperam arteriam haurit spiritum, cuius qualitate potiùs quam substantia cor fruatur. Sunt ergo quatuor instrumenta respirationis, Aspera arteria, Pulmo, Diaphragma, & costarum musculi.

Respirationis vsus & finis.

Instrumenta.

Nutritio fit sanguine ad singulas partes veluti per tubos ab hepate deriuato: est enim opifex sanguinis, venę eiusdem distribuendi media & instrumenta. Partes, quarum publicum est officium, neque sibi tantùm, sed etiam aliis natę sunt, trahunt rectis fibris, retinent obliquis, expellunt transuersis.

Quibus positis & constitutis, si sensus vni duntaxat particulæ eripitur, neruum malè affectum esse, aut sensorium laborare coniectura est: si totum corpus stupidum reddatur, in principium ipsum, nempe cerebrum (quod est primum & commune sensorium) causa referenda est. Si pars aliqua priuetur motu, musculus aut neruus motorius, huius mali autor perhibetur; forte tamen non in ipso neruo, sed in origine nerui vitium est: ea enim vertebra luxata ex qua ducit originem, vis motrix non influit: qua methodo gloriatur Galenus se mul-

Origo mali parsque affecta vt inuestiganda motu læso.

tos paralyticos sanitati restituisse, admotis ad originẽ nerui, nõ ad partem resolutã remediis, cùm audiisset illos ex alto in dorsum cecidisse. Si quis artus mouere nequeat, solúmque caput inflectat, ceruicis vertebras laborare certum est: si ne caput ipsum moueat, cerebrum malè affectum est: Tota manus resoluitur affectâ quintâ vertebrâ. At sextâ & septimâ, brachij primæ partes manẽt illæsæ; manifestiùs si octaua laboret. Sola memoriâ læsâ, occiput laborat, illique admoueri debent remedia: corrupta imaginatione, sinciput: vitiata ratione, in vertice fons est mali. Si ęger conqueratur de spirandi difficultate, enumeratione partium quibus respiramus quærenda est pars affecta, estque illa definienda remotione aliarum. Si pulsus à mediocritate recessit, cor per se, aut per consensum laborat, consentit autem omnibus ferè partibus per arterias. Si corpus non nutritur omnino, aut malè nutritur, (hoc cachexiã, illud atrophiam vocamus) hepar malè habere suspicamur. Si verò pars aliqua non nutritur, aut obstructæ sunt venæ per quas excipit alimentum, aut quod illa sit imbecillior, non trahit, non retinet, non coquit, non expellit. Cæcitas visum; surditas auditum; cruditas ventriculum malè affectum; cibi fastidium, stomachum laborare certò demonstrant: Quid multa? qui ex Physiologia didicerit singularum partium vsum & actionem, neque ignoret quibus medijs & instrumentis vnaquæque perficiatur, ad hanc artem facilem habebit aditum. Qui verò ea ignorant empirici, curant ex

Hæc Arabum doctrinã redolẽt, Galeno contrariam.

Physiologia quid iuuet in curãdo.

euentu, non arte & consilio.

PARTIS AFFECTAE ſecundum argumentum, à dolore.

CAP. III.

Dolor quid.

DOlor eſt triſtis ſenſus & naturę moleſtus. Moleſtia accidit ſoluta continuitate partis, aut eadem affatim alterata: dolorificũ enim dicitur, quod ſubito naturam partis immutat, aut eius continuitatem ſoluit.

Alteratio-nis cauſa.

Alteratur intemperie, prę ſertim calida aut frigida: humor enim & ſiccitas ſunt qualitates patibiles, habéntque lentam & ignauam operationem. Dolor autem fit membro confertim, nõ ſenſim alterato: nam ſi partes valdè refrigeratas confertim calefacias, inſignem dolorem excitabis: Intemperies verò hectica, quia fit ſenſim, eſt indolens. Quod ſi cui videatur humor tendẽdo, ſiccitas conuellendo, & rumpendo, dolorem facere: Reſpondendum, hoc inanitioni, illud plenitudini tribuendum: Atque etiam ſi quando humor pungit, hoc facit quia talis, calidus, putris, acer, mordax, non per ſe & natura ſua: neque enim datur humidum aut ſiccum ad tertium gradum, quod non ſit calidum aut frigidum. Itaque quo iure Ariſtotel. ex quatuor primis qualitatibus duas efficaces conſtituit, calorem & frigus; totidem patibiles, humorem & ſiccitatem, eodem Galenus dolorificam alterationem in calidam & frigidã intemperiem

reiecit, quarum cõparatione humida & ſicca, vt ſunt inefficaces, ſic indolentes.

Solutionis continui.

Soluitur continuum quinque modis, vulnerando, rodendo, tendendo, comprimendo, conuellendo.

Doloris ſpecies & differentia.

Punctorius.

Dolor autem quidam pungit, alius ſenſum infert grauitatis: alius tenſiuus, alius pulſatorius, alius acutus. Punctorius eſt proprius membranæ, non tamen conuenit omni: nam quæ oſſibus non alligantur, vt quę pulmonem, cor, iecur & veſicam inuoluunt graui dolore vexantur, non pungente. Hoc ſigno peripneumonia & hepatitis diſcernuntur à pleuritide dextri lateris: nam in pleuritide ſentitur dolor pungens, propter inflammatam membranam, quę cohæret oſſibus; in pulmonis verò & hepatis inflammationibus, dolor grauis. Dolor pulſans oſtendit arteriam premi. Si pars acuto & vehementi dolore cruciatur, exquiſiti eſt ſenſus, non obtuſi. Acuti ſenſus ſunt oculi, cerebrũ, membrana, ſtomachus, vterus, & partes neruoſæ. Obtuſum habent ſenſum, cor, hepar, pulmo Renes ambigunt, nam in venis, arteriis, tunica ſuccingente, & in exortu oureterum, acutus: in carne, obtuſus dolor percipitur. Ceruix veſicæ exquiſitè ſentit, non veſica, fortè propter meatus anguſtiam & tranſitus difficultatem; doloris ergo magnitudo collum, non veſicam affici declarabit.

Pulſatorius.

Acutus.

Obtuſus.

PARTIS AFFECTAE tertium argumentum, ab excretis.

Cap. IIII.

Excreta diuersi generis.

QVod excernitur, aut eſt toto genere præter naturam, vt calculi, vermes: Aut de ſubſtantia partis affectæ: vt ſi in dyſenteria, vlcerati inteſtini ramenta ſecedunt: Aut parti adnatum, vt pinguedo craſſioribus inteſtinis, illa enim natura pinguedine illeuit, vt facilis & lubrica via fæcibus pateret: Aut coctionis excrementum, ſtercus primæ, lotium ſecundæ, ſudor tertiæ. Semen, & menſtruus ſanguis. quantitatis tantùm ratione ſunt excrementa. Excernuntur etiam flatus & humores, criticè vel ſymptomaticè; humores inquam tam naturales, vt ſanguis & pituita dulcis, quàm qui ſunt præter naturam, pituita vitrea & gypſea, bilis vitellina, æruginoſa, glaſtea.

Sanguis è faucibus procedit ſcreando; è cerebro ſpuendo; è thorace tußiendo; è ventriculo & hepate vomendo.

Conſiderandum autem imprimis, quod excernitur, ſi quale, quantum, quâ viâ, quomodo & quando decet excernatur, obſeruata conſiſtentia. Vt ſi ſanguis per os reddatur, procedátne è faucibus, cerebro, thorace, an ex ventriculo. Si per muliebria, ex vtero, an à veſica: ſi enim vomitu redderetur, affectum eſſe ventriculum conſtaret: ſi tuſſiendo, thoracem vel pulmonem. Vter verò affectus ſit, ſic diſtingues. Pulmo, quia neruus illius tantùm ſuperficiem attingit, ſubſtantiam haud peruadit, non

habet ſenſum niſi grauitatis. Thorax verò, quia totus oſſeus & neruoſus, exactè ſentit. Itaque ſi indolenter reddatur, de pulmone; ſi cum dolore, de thorace procedit. Ad hæc pulmonis vaſa ſunt maiora, ſanguis bilioſus & ſpirituoſus. Ergo ſi multus, tenuis, ruber, ſpumans eiicitur: quis dubitet vas aliquod in pulmone? Si verò paucus, craſſus, & liuidus, in thorace, apertum, ruptum, vel exeſum? Age vero, faciamus per aluum pinguedinem ſeceſſiſſe, ſuſpicio eſt incipientis vlceris in craſſis inteſtinis, quæ tum vlcerata eſſe conſtabit, quando ſecedent abraſiones tunicarum. Cúmque craſſioris inteſtini craſſior, tenuioris tenuior ſit ſubſtantia, ab excretis quodnam vlceratum ſit quis non facilè coniecerit? quod ad medendi rationem & ad prædictionem, non parum conducit: craſſiorum enim inteſtinorum vlcus, per ſedem iniectis: tenuiorum verò, ſumptis per os remediis commodiùs curatur: & craſſiorum inteſtinorum vlcera faciliùs ſanantur quàm tenuium, ieiuni autem vlcus lethale. Vlceratum autem aliquod è tenuibus inteſtinis certius erit, ſi pus aut ſanies permiſceantur fæcibus; vt aliquod è craſſis, ſi ſeparatim deiiciantur. Sed caue ne puris & pituitæ ſimilitudine decipiaris. Quod vt auertas, iube ægrum deiicere, aut in morbis renum vel veſicæ, mingere in matula aqua tepida ſemiplena. Si quod eiicitur petat fundum, pus eſt. Nam phlegma, quia flatulentum & viſcidum, innatat: pus, aduſtione graue, deprimitur. Aut in prunas proiiciatur: pituita enim vt pus, non fœtet. Item puris color eſt cinericius,

Excretorũ dignotio quantum conferat.

An vlcerata tenuia, an craſſa inteſtina.

Pus, & pituita in excretu vt diſcernẽda.

pituitæ albus. Præterea pituita, quia lenta & viscida, non patitur se diuidi: puris autem diuisi partes à se inuicem abscedunt, quod in alijs morbis, vt pulmonis & vteri, diligenter obseruandum (vt sit hoc semel & obiter dictũ.) Pergamus. Si caro cum lotio reddatur, vlcus est in renibus: si arenæ in matula subsident, suspicio est calculi renalis: si per vulnus chylus exit, aut cibus, venter perforatus est: si fæces, aliquod ex intestinis: si vrina, vesica aut oureter. Huc referre possis coniecturam ab adnato, vt si fungus exoriatur vulnerato capite, meningem affectam esse certum est.

Excreta variarum partium.

PARTIS AFFECTAE quartum & postremum argumentum, à retentis.

Cap. V.

Conqueritur aliquis de suppressa vrina? Iube illum sedere, contrecta pubem: si ex circunscripto tumore vesicam plenam sentias, obstructio est non in renibus aut oureterib. neque enim conflueret lotium in vesicam; sed in vesica ipsa, collo, aut ouretra. Vtrum horum obstruatur Chirurgus deinde cathetere explorabit, cuius ingressum si sentiat impediri, malũ est in ouretra. Ad hæc Platonis, & Arist. diuino præcepto, quærendę sunt imprimis rerum differentium similitudines, similium differentiæ; mentitur autem sępè colicus dolor nephri-

Vesica affecta sedes vt dignoscenda.

ticum, qui à retentis discernuntur, nam in nephritide vrina cum difficultate redditur, aluus fluit; in coli dolore aluus sistitur, vrina fluente: sic pars affecta simul & species morbi dignoscuntur. Quod dictum sit gratia exempli: hîc enim generalem duntaxat & indefinitam methodum curandorum morborum docere, & primos signorum fontes explicare proposui: plura suppeditabit, quæ in aliis libris tradetur specialior doctrina.

Doloris colici & nephritici differentia.

DE CAVSA MORBI.
Sectio secunda.

DOctè, si quid aliud, scripsit Herophilus, oportere medicum, quæ, qualis, & quanta sit causa morbi priùs agnoscere, quàm de remedio cogitet, quia non potest curari morbus, nisi remota causa; non potest remoueri, nisi cognoscatur. Illa autem aut est externa seu procatarctica, aut interior, eáque antecedens, quę primùm fecit & fouet morbum: Aut coniuncta, quæ immediatè morbum facit; ea si posita ponat, sublata tollat morbum, continens distinctiùs & magis propriè nominatur. De externa primùm medicus sit sollicitus, licèt enim remedio non oppugnetur, ad interioris tamen cognitionem maximi est momenti.

Eiusdem est artis nosse causas & remedia morborũ. Hippo. lib. de arte.

Si constet de præcedente diæta, (quæ quidem sex rebus quas vulgus non naturales appellat, continetur) medicus magno labore leuabitur, habebitque iam dimidiũ facti. Cùm enim sint

Vis & effectus rerum non naturalium. neutræ & adiaphoræ, bene vtenti, salubres & sanitatis conseruatrices causæ; malè vtenti, insalubres & morbi effectiuæ, de singulis ægrum percontemur: Aër iusto calidior inspiratus, alimenti, medicamenti aut veneni calidioris vsus, motus vehementior, ira, vigilia, excernendorum retentio, vt lotij, stercoris, sudoris, aut consuetæ & solennis alicuius vacuationis, vt menstrui & hæmorrhoidum: contactus calidorum, vt aeris, aquæ, balnei, admoti medicamenti, vt confectionis ex anacardis: calidos gignunt morbos. Aër verò & alimenta iusto frigidiora (memineris autem definiendam esse mediocritatem ægri natura, non absolutè & per se) longior somnus, otium, metus, retinendorum, vt seminis & sanguinis, quin etiam excrementorum omnium immoderata profusio, propter inanitionem spirituum: contactus frigidorum: frigidos gignunt morbos. Morbi sicci, calidos; humidi frigidos vt plurimum comitantur: calor enim diuturnitate vel subito incremento accersit sibi sociam siccitatem, frigus verò, quia parens cruditatum, humiditatem. Sunt qui causas morborum & modos remediorum his quatuor capitibus concludunt: Assumptis, admotis, agendis, educendis.

Earū mediocritas vnde æstimanda.

Internæ causæ sunt duæ, humores & spiritus: quantitate peccãtes, aut qualitate; totidem modi, congestio & fluxio. Peccant quantitate, si excedant aut deficiant: natura enim temperie, temperies mediocritate definitur. Plenitudinem precedunt otium & crapula, eandem

ſequuntur torpor & dolor grauans : Inanitionem, inedia, & vehementior tam animi quàm corporis motus antecedunt, eandem macies comitatur : Cacochymiam pariunt aëris & alimenti praua qualitas, adiuuant raritas cutis vel denſitas, rara enim externis, denſa internis patet iniuriis : nam ſi corpus liberè non perſpiret, & ſanguis non diffletur, ſi fuligine non expurgetur, naſcitur putredo, obſtructionis ſoboles.

Interna cauſa mouentur ab externis.

Cùm ergo, vt dixi, interiorem morbi cauſam exterior prodat, hanc primùm medicus diligenter ſciſcitetur, conſiderato imprimis habitu patientis: ſi pinguis an macilentus, carnoſus an gracilis. Deinde affectus ſimplices, præſertim colorem contempletur : refert enim cutis colorem humoris toto corpore dominantis, flauus color bilem, niger melancholiam, albus pituitam, ruber ſanguinem exuperare oſtendit, cuius varietate tumorum differentiç diſcernuntur. Idem in excretis diligenter obſeruandus; nam ſputum rubrum pleuritidem eſſe à ſanguine, flauum, à bile, album, à pituita; nigrum à melancholia indicat, pallidum pituitam bili aut ſanguini permixtam. Vrinæ rubræ redduntur ſanguinis permixtione, nigrç, melancholiæ; flauæ, bilis; albç, pituitæ, & cruditatis: quorum varia permixtione variè colorantur. Non aliter deiectiones colore produnt humorem peccantem. Nec eſt negligendus deiiciendi modus: ſonoræ enim deiectiones fiunt à flatu, flatus ex pituita ab imbecillo calore.

Ab excretis.

A retẽtis tam certa ducitur coniectura, quàm

A retentis.

ab excretis: nam si consueta & solennis aliqua vacuatio supprimatur, vt menstrui aut hæmorrhoidum, habemus causam & originem morbi: si alicuius coctionis excrementum præter consuetudinem retinetur, lotium, stercus, sudor, causa morbi, si non coniuncta, saltem antecedens intelligitur: retentæ enim fæces, fumos ad caput mittunt, vnde dolor capitis, vertigo: si iuuenis vidua suffocetur ab vtero, accusanda retentio seminis insueta, presertim si menses pro more fluxerint.

A dolore. *Pungente.* Dolor quoque detegit causam morbi, nam si pungat, est analogus lassitudini vlcerosæ, indicátque copiam humoris acris & mordacis. *Tensiuo.* Tensiuus plenitudinem arguit, si cum grauitate, humoris; cum leuitate, flatus. *Phlegmonoso.* Phlegmonosus, cum æger membra veluti contundi & ossa sibi frangi putat, ὀστοκόπον propterea vocat Galenus, plethoram simul & cacochymiam multam. *Pulsatorio.* Dolor pulsans indicat à copia sanguinis arteriam premi. Faciamus ergo quempiam de lassitudine conqueri, considerandum erit, si sit spontanea, & à causa interna, non externa, vt exercitatione vehementiore: túmque per singulas species tacita mente discurrendum. *Dignotio causæ à specie doloris.* Si cutem dicat sibi veluti acu pungi, vlcerosa est; ab humore vt plurimum bilioso, rariùs à pituita salsa & putri: si sentiat in membris tẽsionem, súbest plenitudo humoris flatulenti: si contundi membra existimet, multus humor subest, ísque crassus & frigidus, qualis pituitosus aut melancholicus. Pituita enim & melancholia non valdè acutos dolores inferunt, partim

quòd

quòd crassitie sua obstruunt & sensum partis impediunt (impedito enim sensus & caloris cōmeatu pars obtusè sentit) partim quod illam frigore stupefaciunt: Itaque acutissimi, vt arthritici dolores, neque fiunt à pituita, neque à melancholia, nisi bili aut flatibus permixta: argumento est quòd his discussis reliquus tophus sit indolens. Morbus ipse est index suæ causæ, vt febris tertiana, bilis exuperantis, Quotidiana pituitæ, Quartana melancholiæ, Inflammatio sanguinis, Erysipelas bilis, Oedema pituitæ, Scirrhus melancholici, cancer atrabilarij succi.

Morbi species, causam indicat.

A iuuantibus, quoque & lædentibus certa & causæ morbificæ, & speciei morbi sumitur coniectura. Intemperies enim omnis similibus læditur, gaudet contrariis: calidus morbus refrigerantia postulat, frigidus calfacientia: propterea Hippocrates iubebat fotu causam simul & speciem morbi explorare in doloribus lateris.

Non est ignoranda consequutio morborum: nam sæpe vnus alterius est causa. Si cui brachiū resoluitur, interrogandus est an apoplexia primùm laborarit, sępe enim desinit in paraplegiam: si sit Empyicus, num priùs angina, pleuritide, aut peripneumonia vexatus sit, his enim morbis succedit empyema: si tabescat, an sanguinem expuerit, nam ad sputum sanguinis tabes: si hydropis incipientis aut cachexię iam appareant signa, quęrendum si insigni aliqua & longa fluxione laborarit, vt hęmorrhagia, dys-

Morbi secundariò succedentes.

enteriæ aliqua ſpecie, gonorrhœa, diarrhœa: nam diarrhœam bilioſam dyſenteria comitatur, humoris acrimonia abraſis inteſtinis; dyſenteriam teneſmus, quinetiam inteſtinorum vi & temperie tandem exoluta, lienteria: Pruritum ſcabies ſequitur, vertiginem epilepſia, epilepſiam melancholia, febres erraticas quartanæ, nephritim arthritis, & contrà, materia hinc illuc tranſlata.

DE SPECIE MORBI.

Sectio tertia.

Methodus deorum donum.

SPecies morbi arte & methodo diuiſiua deprehendetur, quam Plato, *in Philebo*, ſcribit eſſe donum Deorum, vnà cum Promethei lucidiſſimo igne in terras demiſſum. Quærendum imprimis coniunctum genus morbi: nam ſumptum cum parte affecta definiet morbum. ſic Ariſtot. docuit accidentia πρώτοις ὑποκειμένοις, id eſt ſubiectis quibus primò per ſe inſunt, definire. Quoties igitur actionem partis manifeſtè læſam videris, eandem morbo tentari affirmabis: ecce primum & ſummum genus. Conſiderandum deinde ſi actionem partis, vt ſimilaris eſt, lædat; an eiuſdem vſum, quatenus alicuius functionis eſt inſtrumentum, peruertat: an vtrũque ſimul, hoc eſt ſitne morbus ſimilaris, organicus, an communis. Similaris morbus, intemperies vocetur: ſimplex, vel compoſita. Simplex, calida, frigida, humida, ſicca: Compoſita,

Morborum differẽtiæ.

calida humida, frigida ſicca. Nuda, vel cum materia; ſanguine, pituita, aqua, flatu, alterutra bile.

Inſtrumentum, partíſve vſus, læditur, vitio conformationis, magnitudinis, numeri, ſitus. Conformationis vitia ſunt, in figura, meatu, læuitate, & aſperitate quæ ſunt ſpecies ſubalternæ morbi organici, vt dictæ intemperies morbi ſimilaris. Vt enim pars ſimilaris ſana eſt & actiones integras edit: trahit, retinet, coquit, & excernit, quæ temperata, & vſu ſuo probe defungitur; inſtrumentum quod eſt iuſtæ magnitudinis, partibus conſtat nec pluribus, nec paucioribus quàm conueniat, eíſque bene ſitis & connexis, item quod à natura fuerit bene conformatum: ita pars ſimilaris laborat ſi intemperata, inſtrumentum male affectum eſt, ſi male conformatum partes ſimilares, ex quibus conſtat, bene ſitas & cohærentes non habet, eaſque in magnitudine aut numero peccantes. *Inſtrumētum quot modis læditur.*

Solutionem continui diuidunt, tumores præter naturam, vlcera, vulnera, luxationes, fracturæ, quæ ſingula minutius ſubdiuiduntur: Tumorum enim multæ ſunt ſpecies, phlegmone, œdema, eryſipelas, ſcirrhus, emphyſema: quib⁹ definite cognitis proximum genus morbi innoteſcit: quod ſi coniunxeris partis affectæ, habebis morbi, quamuis innominati perfectam definitionem. Faciamus, exempli gratia, inflammari membranam cerebri per ſe primò, cerebrum per conſenſum: hæc ſpecies morbi, à ſymptomate, phrenitis vocabitur. Querentique *Diuiſiō ſolutionis continui.* *Cuiuſlibet morbi definitio vnde conſtanda.*

quid phrenitis, si responderis, esse inflammationem membranarum cerebri: veram definitionem, nempe genus proximum, cum parte primò affecta, responderis. Esto inflammatus oculus per consensum adnatæ, ophthalmia erit, vt angina, inflammatio musculorum laryngis internorum cynanche, externorum synanche, partium quæ antestant internis, paracynanche: earum vero quæ externis, parasynanche. (Hîc velim lectorem obiter notare, quantus fuerit veterum labor in distinguendis & definiendis morbis. Species autem & definitiones vsque adeo differētes natas esse ex dissimilitudine partium affectarum.) Perge: Inflammatio pulmonis, peripneumonia: hepatis, hepatitis, pleuræ, pleuritis dicitur, à partibus affectis deducta appellatione: Inflammatio glandularum bubo, (sic enim Hippocrates vocat glandulas) earum quæ sunt pone aures (quæ sunt emissaria cerebri) parotis: earum quæ sunt sub alis, (vbi sunt emunctoria cordis) bubo, vt plurimùm pestilens: earum quæ ad inguina (quæ sunt emissaria hepatis) venereus, nisi benignus, criticus, & salutaris fuerit.

Angina 4. species à parte affecta.

Reliquæ partes corporis auris, ventriculus, diaphragma, vesica, inflammari etiam possunt, non sunt tamen illis imposita propria nomina, forte ne infinitate morborum lectoris animus obrueretur: adde quòd omnes iisdem fere remediis curantur, quantitate & forma remedij, pro natura & situ partis, prout suo loco docebitur, immutata. Vsurpamus autem in illis defi-

gnãdis definitionem loco nominis ſeu definiti. Nam quoties dico phlegmonem veſicæ: hac definitione, ſpeciem exprimo morbi nondum nominati quod erit definiendis ſingularũ partium morbis breuiſſimum compendium. Nam cerebri, exempli gratia, quiuis morbus neceſſario ſimilaris eſt, inſtrumentarius, vel communis: Eſto ſimilaris, diſcurrendum per omnes intemperiei differentias, vt illa ſumpta cum cerebro conſtituat & definiat quæſitam ſpeciem morbi.

Viden' quanti ſit hæc doctrina momenti ad bene medendum? Principium medendi, inquit Galenus, eſt cognitio morbi, minimuſque error commiſſus illius ignoratione, vt ſi quis phrenitim pro mania curaret, maximus eſt in fine. Morbus cognoſcitur ex parte affecta & genere coniuncto: nulla enim rerum notio certior eſt, quàm definitio. Atqui docuimus vt pars affecta deprehendi poſſit, expoſuimus quoque methodum inueniendi verum & proximum genus morbi, ergo iam habemus pluſquam dimidium facti: Ad hæc effectus eſt ſignum ſuæ cauſæ, ex ſenſibilibus enim cognoſcuntur intellectilia. Atqui ſymptoma eſt primus effectus morbi: itaque diſcurrendum per ſymptomatum genera, actionem læſam, excretorum, retentorumque ametriam, & affectus ſimplices. Morbi ſpecies, inquit Gal. *lib. 3. de criſib.* ex ſymptomatibus dignoſcitur, eiuſdem magnitudo ex eorum magnitudine: veternus v. g. intemperiem frigidam humidam cerebri oſtendit, vigilia calidam ſiccam; dolor detegit cauſam ſimul & ſpeciem morbi; ſi tuſſiendo ex-

Definitionis neceſſitas.

Ab effectu cauſa noſcitur.

cretus sit multus sanguis, phthisis coniicitur; si loturæ carnium similis per sedem redditur, hepatis imbecillitas arguitur; genæ rubræ peripneumoniam indicant quid multa? symptomata morbi genus demonstrabunt.

Cur primis subiectis nõ semper definimus.

Dicet aliquis, Si vnaquæque species morbi primo subiecto finiri debeat, cur phlegmone ex materia, tumor à sanguine; œdema, tumor a pituita definitur? Respondet Arist. *6. metaph. cap.* 1. quod si singulorum accidentium cognitum haberemus proprium & primum subiectum, quomodo species est subiectum suæ proprietatis, haud dubie, eo commodissime finirentur, quia idem est principium essentiæ quod existentiæ: sed quia plurimorum prima subiecta ignorantur, cogimur ea suis causis, physica, materia & efficiente; ethica, suo fine, definire. Atqui tumorum præter naturam non est definitum subiectum: omnes enim partes illi sunt obnoxiæ.

Canon ad definiendũ.

Itaque hoc generale sit præceptum, morbos omnes, si fieri possit, definiendos esse primis subiectis, alioquin pro illis substituendam esse materiam, aut efficientem. Quod postea notum erit, dum *lib. secundo*, genera; *lib. tertio*, species morborum definientur.

PRAEDIATIONVM IN *morbis summa capita.*

VT intelligatur communes fere esse fontes prognoseωs atque diagnoseωs, operæ pretium existimaui contrahere in pauca, & veluti ob oculos ponere medicæ diuinationis summa capita. Hippoc. vocat πρόνοιαν, præuisionem futuri euentus morbi. Vt in aëre numquam tẽpestas oritur, inquiebat Diocles, quam non signa quædam præmonstrent: ita hominem non inuadit morbus, qui non possit aliquo signo preuideri. Monendus autem medicus, vt nihil est gloriosius quàm futura præuidere, & euentum morbi prædicere, ægri enim pluris faciunt medicum qui præuiderit exitum morbi: eóque modo à vulgi calumnia liberatur, ita nil esse fallacius, nilque periculosius: ob id quamdiu humor est in motu, suspendendum esse iudicium, quia dubium est quam in partem sit fluxurus, nobilem vel ignobilem: forasne an intrò, per conuenientes ductus, an naturæ & humori contrarios. Quinimo etiam si parti sit infixus, & appareant signa coctionis, conualiturum ægrum non affirmabit, nisi simul adiiciat, dum nihil superuenerit, vt triste nuntium, (propter quod insomnis eger redditur) egérque bene monenti paruerit, & ex prescripta formula vixerit.

Vt gloriosum rectè prædicere, ita turpe & periculosum in prognosi falli.

Ad predicendum vero contempletur impri- *Obseruãda*

mis partem affectam, si sit princeps, an ignobilis: publica an priuata: quia principum, quinetiam publicarum partium, vt ventriculi & pulmonis, morbi sunt periculosi. Etiamsi per se sint exigui, tamen ratione partis affectæ, cuius vsus toti est necessarius, sunt magni. Deinde speciem, magnitudinem & cacoëthiam morbi. Alii enim sunt longi, alii breues; alii benigni, alii maligni; multi sunt insanabiles, vt elephantiasis, cancer, apoplexia fortis, marasmus scirrhus confirmatus. Alii raro & difficillime persanantur, vt vlcus pulmonis. Alii sunt periculosi, vt febris continua. Alii securi, vt tertiana.

Pars affecta.

Obseruanda etiam atque etiam causa: nam morbi ab atra aut æruginosa bile, lethales: à pituita & melancholia longi: à bile acuti & difficilis iudicii, propter humoris inconstantiam. Considerãda etiam excreta & retenta, tam communia, vt lotium, fæces & sudores; quam particularia, vt sputũ in pleuritide & peripneumonia: apparentibus enim signis coctionis vtriusque materiæ, morbificæ & antecedentis, nemo vnquam mortuus est: fieri tamen potest, vt coniuncta materia cocta, æger moriatur, antecedente incocta: nam apud Hip. in ancilla pastoris, & Cratistonacta parotidibus suppuratis, nihilominus interierunt. Maximè omniũ iuuat explorare vires ægri naturales, vitales animales, eásque cum morbo comparare: nam si paulatim concidant, malum: si recuperentur, bonum: Actiones primum animales obseruabis: Si constet mente (delirare enim

Causa.

Excreta, retenta.

Concocta materia quandoque mori potest æger.

malum:) Si liberè ſpiret morbo ingraueſcente. Si ſenſus habeat integros morbo decreſcente. Deinde vitales, ex pulſu: qui vitæ ac mortis fidelis eſt nuntius. Naturales verò, vt appetere & ſe bene habere ad ea quæ offeruntur, bene coquere: quod vrinæ & deiectiones indicabunt.

DE REMEDIO, SECTIO QVARTA.

QVA METHODO INVENIENDUM SIT PROPRIUM & CONUENIENS MORBO REMEDIUM.

CAP. I.

NVENIENDVM remedium quod profligando morbo conueniat, inuento prudenter vtendum. Inueniri autem poterit ſpectata cauſa & qualitate morbi: quia enim remediis contrariis oppugnandus eſt, calidus frigidis, frigidus calidis, ei qui genus morbi nouerit, non erit difficile proprium & accommodatum morbo remedium inuenire, ſi modò genera & vires medicamentorum non ignoret: quãdoquidem, vt dicitur, dignotio morbi eſt inuentio remedii: Contraria voco, quæ diſtent à medio pari gradu, vt morbus ad tertium gradum calidus, eodem gradu frigidis expugnetur: nam ſi infra modum ea exhibeas, periculum eſt

Morbus remedium indicat.

ne superſint morbi reliquiæ quæ recidiuam faciant: ſi vltra, ne nouum morbi genus priori contrarium importunè inducas Simplicium itaque remediorum qualitates veluti in tabella tibi ipſe deſcribe (nolo enim actum agere) vt habeas communes locos, ad quos cùm vſus poſtulabit confugias. Illæ autem vel ſunt manifeſtæ, vel occultæ. Manifeſtæ ſunt quatuor primæ, calor, frigus humor, ſiccitas, & quæ ex primis, mediatè, vel immediatè oriuntur: actiones enim habent ſatis perſpicuas, nec de earum cauſa dubitatur: At occulta qualitate Agaricus trahit pituitam, Rheum bilem. Aſplenium lieni, Agrimonia jecori, peculiariter proſunt. Vngula Alces, Epilepſiæ; Saxifraga calculo, Arthritica arthritidi: Occultiore medentur phyſica amuleta, vt pæonia appenſa; ineffabili, verba & characteres, quibus, cùm ſint quantitates, etſi nullam vim ineſſe Peripatetici exiſtiment: quia tamen plures ſanat, in quem plures fidunt, dicique vix poteſt quantum poſſit ad ſanitatem recuperandam de medico & remedio anticipata opinio, ſi quidem phantaſia habet imperium in ſpiritus & humores, morborum parentes; ego non puto illorum vſu eſſe interdicendum, nocere enim non poſſunt, ſæpe per accidens & ex euentu proſunt. Theologi tamen eorum vſu interdicunt, quia dæmonum occulta virtute fieri exiſtimant. Beato Auguſtino videtur tacitum pactum cum dæmone.

Remedia morbo æquanda.

Qualitates medicamẽtorum duplices.

Verbis & characteribus an vlla vis inſit.

& an licita.

Porrò maiores noſtri, quorum vigiliis excultam habemus artem medendi, non contenti fuerunt ſcripſiſſe, hoc eſſe calidum, illud

frigidum, ſed calidorum & frigidorum quatuor gradus conſtituerunt, vt morbus à ſuo contrario faciliùs vinceretur: quinimmò cuiuſque gradus tres ordines, principium, medium, & finem deſcripſerunt. Ne quis autem exiſtimet ſolam intemperiem curari contrario, placet primum faciendæ medicinæ principium ſcriptum ab Hipp. *lib. de flatibus*, & à Galeno *lib. de conſtitutione artis*, demonſtratum, generalium morborũ inductione breuiter declarare.

Non tantũ qualitati ſed etiam, magnitudini morbi debet eſſe analogum remedium.

Morbus eſt ſimilaris, organicus aut communis. Hic, ſolutio continui vulgo nominatur: cuius curandi vnicus eſt, íſque contrarius ſcopus, nempe vnio. Intemperies vel eſt nuda, vel cum materia. Illa ſuo contrario alteranda, calida frigido; humida ſicco. Si materia corrupta fuerit, illicò vacuetur; ſi cruda, coquatur; ſi craſſa, incidatur & tenuetur; ſi tenuis, incraſſetur; ſi lenta, detergatur: denique, niſi quid inſtet, ad vacuationem præparetur: ſi peſtilens, venenata, & deleteria, alexiteriis malitia retundatur.

Varij ſcopi pro conditione materiæ.

Morbus organicus, aut eſt in numero, magnitudine, ſitu, conformatione. Morbus conformationis in figura, meatu, aſperitate, læuitate. Atqui morbi numeri & magnitudinis eodem ferè modo curãtur. Vt enim aucta magnitudo, exempli gratia, caro ſupercreſcẽs exedentibus, cauterio aut ſcalpello minuenda; imminuta verò, vt vulneris aut vlceris magni cauitas, ſarcoticis & alimentis boni ſucci augenda: ita pars ſuperflua, vt ſextus digitus, aut tertius teſtis, ſi manifeſtè incommodet actioni (alioquin ſinatur) remoueri debet; quæ ad vſum neceſſa-

tia desideratur, si fieri possit, arte resarciatur, saltem aliquid simile, vt callus pro deperdito osse, cicatrix pro cute, substituatur: pro vero dente ad vocis dearticulationem, quidam vtuntur eburneo, alij ad decorem, oculo caprillo vacuam replent orbitam. Non desunt qui truncas nares (vulnus inhonestum) vt reparent, brachium cauant parte musculosa, & in vulnus illico reliquam nasi portionem immittunt: appulsu enim & concretione sanguinis ad partem, regeneratur quidem nasus, sed valde deformis, qualis elephantici, quia imbecillus calor non potuit illum cute contegere, tolerabilior tamen cauitate.

Paraus, Taliacotius.

Morbi situs & connexionis, veluti luxationes & hernię, etiam contrario curantur: nam si intestinum aut omentum in scrotum exciderit, dilatato aut rupto peritonæo, reponendum est; deinde aliquo astringente, vt emplastro contra rupturam, & subligaculo continendum: si forte fluxione aut cōgestione membrum aliquod luxetur, vt femur ischiadico dolore, absumendus humor digerentibus, atque vacuandus: si violenta impulsione loco motum fuerit, intendendo atque in contrarium impellendo, reponatur.

Contrarietas vt adhibenda in morbis situs & connexionis.

Morbi in meatu sunt, angustia & obstructio, hæc detergentibus & aperientibus tollatur, aut transponatur: lapis vrinæ meatus obstruens, si elatis cruribus ægrum succutiendo, aut cathetere, dimoueatur, præsens erit remedium: sed ad integram sanitatem, incisione & extractione est opus. Angustiores meatus

In angustia & obstructione.

dilatentur, latiores astringantur.

Morbus asperitatis læuigetur, læuitatis exasperetur. Quæ enim partes naturę instituto sunt læues, vt lingua & arteria, si exasperentur, lenientibus humidis, iísque lentis non mordacibus; syrupis, eclegmatis, naturę suę restituantur; Quæ verò debent esse asperæ, vt ventriculus & vterus ad retinendum, si iusto læuiores reddantur, vt fit in lienteria, humor lentus detergendus iis quæ parum astringant. Cuti duræ emollitio, tensę relaxatio. Nónne vides labori quietem, vigiliis somnum, tristitiæ eam animi iucunditatem, quæ ex sermonibus, actionibus, spectaculis percipitur, remedio esse? Ergo morbi omnes contrario curantur.

In asperitate.

In læuitate.

Sit hoc primum inueniendi remedii principium, quod in genere breuiter declaratum, sequentibus libris singulorum morborum & remediorum comparatione fiet notius. Velim intereà lectorem obseruare, quam absurdè Paracelsus suę medicinæ contrarium iecerit fundamentum: morbos omnes sanari similibus. Quòd si contrariorum contraria sint consequentia, sanitas autem seruetur similibus, quis non videt morbos abigendos esse contrariis? Nónne morbus, cùm sit hostis naturę, se depellendum indicat? At simile non agit in simile, contrario igitur profligandus. Indicatio prima sumitur à morbo, secunda à viribus; seruandæ vires, tollendus morbus: Vires seruantur alimento, morbus tollitur medicamento, alimentum oportet esse simile, medicamentum dissimile.

Paracelsus refellitur.

Ordo indicationum.

DE VSV INVENTI remedij.

Cap. II.

Parum prodest inuenisse remedium, nisi inuento prudenter vti possimus: Medicos enim videas solertes & ingeniosos, quibus sylua remediorum suppetit, quę tamen sine delectu & inconsultò dispensant: alios quibus maturum est iudicium, sed habent pauca, quamuis selecta remedia: perpauci sunt ingeniosi simul & prudentes: nescio enim quo modo fit, vt in his ferè desideretur iudicium, qui valent ingenij promptitudine. Arte igitur supplendus est naturę defectus, inuentionis celeritas iuuanda est artificioso commentario remediorum; consilij verò maturitas, tribus circunstantiis veluti finibus circumscribenda: quanto, quando, & quomodo. Tale enim remedium, puta calidum vel frigidum; phlegmagogon, melanagogon, vel cholagogon vsurpare, est opus inuentionis, considerata (vt dixi) causa & genere morbi. At illud iusta quantitate dispensare, conueniente formula pręscribere, & quando decet offerre: iudicij atque prudentiæ; quod esse difficile non sine causa monuit Hippocrates. Imò Aristoteles *6. ethic. cap. 9.* cum ait. *Mel, vinum, veratrum, adustionem, incisionem scire perfacile est. Sed quonam modo ad sanitatem efficiendam, cui & quando sint tribuenda, tanta est*

Ingenij promptitudo & prudentia rarò simul juncta.

difficultas ſcire, quanta eſt medicum eſſe. Nobis itaque de ſingulis ordine diſſerendum eſt, initio ducto à tempore.

TEMPVS REMEDII, vt arte & prudentia ſit deligendum.

CAP. III.

Hipp. ait opportunitatem eſſe animam curationis.

SApienter Plato, ſi quid aliud, in humanis id ſolum bene fieri ſcribit, quod fit opportunè: eſt enim occaſio domina rerum agendarum.

——— Data tempore proſunt,
Et data non apto tempore quęque nocent.

Ptiſſanâ nil eſt ægris conuenientius, ſi tamen detur intempeſtiuè, eſt exitialis: vt *primo acutorum* ſcripſit Hippocrates: Medici qui Eudemo exhibuerunt Theriacam paulò ante paroxymum, ex ſimplici quartana duplicem fecerunt, *vt eſt lib. ad Poſthumum.* Ecce, ne longiùs exempla petantur, quis non videt quantum hodie peccetur in ægrorum diæta atque therapia? In paroxyſmo non eſt nutriendus, minus purgandus æger. Obſeruandum tempus quo morbus remittit, ſi non intermittit. Quieſcendum die critico, quia periculum eſt ne natura occupata in materia morbi conficienda, medicamento, aut copioſiore alimento ab officio diſtrahatur, néve ad medicamentum aut alimentum conuerſa

uersa ab hoste interim prosternatur: Obseruanda inquam non tantùm morbi, sed etiam paroxysmi quatuor tempora, principium, incrementum, status declinatio: tutiùs enim in declinatione quam aliis temporibus præscribuntur alimentum atque medicamentum Verùm quotusquisque est empiricorum, qui istas temporis circumstantias obseruet? tantum abest vt solis & lunę motus contemplentur: Sub cane & ante canem, quinetiam media æstate, quia ęstu vires languent: & hyeme, quia frigore humores densi torpent, ineptique sunt ad motum, minùs tutò venę sectio & pharmacum imperantur, quàm vere & autumno. Nisi placet externorum morborum, vt vlcerum, curationi commodiorem esse æstatem, quia vlceris curatio est exsiccatio: Auenrois vetat ante pluuiæ descensum ne purgationem autumno moliamur, vt humores æstu siccati per laxiores meatus liberiùs fluant. Iisdem causis præstat plena aut crescente luna sanguinem mittere, quandoquidem tum pleniores sunt venæ: noua aut decrescente purgare, quia tum humor excrementitius vergit ad imum. Hora secunda vel tertia post exortum solem salubriùs sanguis mittitur, quia tum viget & dominatur, ipsóque diei lumine fit tenuis & fluxilis, & aër quia vacuati locum subit, efficit spiritus tenuiores atque lucidiores.

Tempora morbi spectanda.

Memineris tamen hæc intelligenda, si per morbum, liceat opportunum tempus eligere: est enim quoddam tempus electionis, alterum necessitatis: in valdè acutis, vt in angina, aut

Vbi per morbum licet.

apoplexia suffocante, procrastinare, & nouam lunę quadram, aut benigniorem constellationem expectare ridiculum sit, quia prius æger vitam, quàm cœlum malignam coniũctionem finierit: præstaretque tum lotium aspicere, vel pulsum explorare, quàm astrorum motus contemplari. Adhæc leuia medicamenta, vt pilulę stomachicæ, de hiera, elephanginæ, assajeret, manna, cassia, dari possunt vna hora ante cibum, neque illis superdormiendum est, ne per somnum auctus calor illa conuertat in alimentum: At fortioribus, pręsertim siccis & solidis, vt pilulis cocciis, licet superdormire, quia somno à circumferentia ad centrum receptus calor, alimentum coquit, humores fundit, facitque vt vis medicamenti simul cum alimenti vapore longiùs feratur. Deinde naturam roborat & malitiam medicamenti retundit. Tamen vigilandum est cùm inceperit purgare, quia somnus omnes fluxiones sistit, excepto sudore.

Quando sumpto medicamento dormire liceat.

Habenda igitur non tantùm morbi & paroxysmi, sed etiam anni, mensis, & diei ratio, in præscribendis morborum primis magnisque remediis, pharmaco, & phlebotomia.

DE QVANTITATE remediorum.

CAP. IIII.

Quantum.

NIhil est perinde arduum & obscurum, nil tam fallax, quàm iusta dosis remedij,

vnumquodque enim eò fallacius & obſcurius, quò pluribus obnoxium eſt circunſtantiis: non poteſt autem definiri quantitas remedij, niſi ſumpta indicatione à rebus naturalibus vt ęgri viribus, natura & temperamento, habitu corporis, pingui, macilento, gracili, carnoſo; ætate, ſexu, conſuetudine, eſt enim altera natura: Item non naturalibus, vt tempore, aëre, regione excretis, retentis: & quæ ſunt præter naturam, cauſa, morbo, ſymptomate. Quis enim prudens pharmacum eadem quantitate dederit infirmo ac robuſto, mulieri & viro, puero & adoleſcenti, Pariſino & Scythæ? Eunuchis, & balbis, quia ſunt aluo humidiore, minor doſis conuenit: aſſuetis medicamentis aut abſtinendum eſt, quia conſuetudine etiam venena fiunt alimenta: aut eorum quantitas augenda. Spectandum eſſe tempus anni, menſis, morbi, paroxyſmi: conſiderandam cauſam, & ſpeciem morbi necnon vehementiam ſymptomatum, eorúmque ratione augendam vel minuendam doſim remedij, notius eſt quam vt doceri debeat. magnus enim morbus & magna & majore doſi remedia depoſcit. Eſt autem magnus per ſe, vt vlcus malignum; aut ratione partis affectæ, vt vlcus in corde; vel ratione cauſæ, dyſenteria enim ab atra, aut quiuis alius morbus ab ęruginoſa bile lethalis: aut vehementiâ ſymptomatum: colicus enim morbus non eſt magnus, niſi ratione doloris. Item quibus ſenſus ſunt ſopiti, vt apoplecticis; aut mens laborat, vt phreniticis; aut ſi vehemens vrget dolor, maior quantitas conuenit, quæ non poteſt arte

Remedij quantitas vnde definitur.

Forti nodo fortis cuneus.

definiri. Verùm quemadmodum lex non eſt Polycleti immutabilis regula, ſed Leſbia norma, quam magiſtratus æquitas pro factorum, perſonarum, & temporum circunſtantiis non abrogat, ſed immutat: præmium quod virtuti, pœnam quam illa vitio decernit, augens vel minuens: ſic medicus quam ars indefinitè pręſcribit quantitatem remedij, pro circunſtantiis ętatis, ſexus, temperamenti, regionis, conſuetudinis, virium, morbi, ſymptomatum: limitat & definit In quo non tantum ægri, ſed etiam medicamenti habet rationem: nam fœtida, vt Caſtoreum & Galbanum; tum rara & pretioſa, quia cara: quæ naſcuntur in oriente, quia maiores habent vires; recentia, quia recentia vires vetuſtate exoleſcunt, parcùm omnium vires vetuſtate exoleſcunt, parciore manu diſpenſat. Ego qui ſcribo Gallis, exponam quæ doſis illis conueniat, vi cathartici ad hominem, non ad hunc aut illum relata, curatur enim Socrates, de homine tamen ſanandando præcipitur. Prudentiæ medici fuerit, ſpectatis indiuidui tam externis, quàm internis circunſtantiis, eam augere vel minuere: vt infanti caſſię ʒ ij. mãnæ ʒ ii. rhei infuſi ℈ ij. ſatis ſunt. Adultis caſſiæ ℥ j. mannæ ℥ jß. rhei ʒ ij. vix ſufficiunt. Hæc inquam non poſſunt arte exactè definiri, multa reliquenda ſunt prudentiæ artificis, quæ confirmatur experientia, & longo rerum vſu: propterea malim artificem prudentem, quàm ſcientem: etiamſi vtrumque neceſſarium exiſtimarim.

Prudentia vt moderatur & flectit remedia.

Idem calopodium non omni pedi conuenit.

DOSIS CHOLAGOGΩN SIM-
plicium & compositorum, quæ sunt in frequentiori vsu.

RHabarbarum in substantia ad summum datur ad ʒ ij. infusum ad ʒ iij. non coquitur, ne vis purgãdi coctione vanescat, est enim tenuium partium. *Rheum non coquendum.*

Cassia ad ℥ jß. si tamen recens fuerit, quia magis laxat, satis erit ℥ j.

Manna (vt pruna acida & tamarindi seu oxyphœnici) ad ℥ ij. diluitur iusculo.

Myrobalani citrinæ in substantia, sed rarò, dantur ad ʒ iij. infusæ ad ʒ x. in decoctione ad ℥ iß.

Aloe non lota, in substantia datur ad ʒ ij. infusa ad ʒ iij. lotæ augetur dosis, quia lotione vis purgandi minuitur, nisi lauaretur aqua aut decocto purgante. Præstat eam cogere in pilulas propter amarorem, cum syrupo aliquo, melle aut terebinthina. Aëtius iubet vt superbibatur mulsa.

Dacrydium seu scammonium præparatum à g̃. iiij. ad g̃. xij.

Diaprunum simplex datur ad ℥ jß. solutiuum, & electuarium de succo rosarum, vt Hiera picra Galeni, ad ʒ vj. In quo Galenus sibi non constat, nam aliquando ad ʒ iij. aliquando ad ʒ v. ascendit.

DOSIS PHLEGMAGOGΩN.

AGarici substantia datur ad ℈ iiij. infunditur ad ʒ i. coquitur ad ℥ ß.

Turbith in substantia datur ad ʒ ß. infusum ad ʒ i. coquitur ad ℥ j.

Colocynthis datur ad ℈ ß. rarò tamen propter amarorem & virulentiam datur sola: tutior erit vsus trochiscorum alandal, dosis ad summum ℈ i.

Catapùtiæ puluis sumptus cum modico cinamomo ex ouo sorbili, vel cum iusculo, à ℈ ij. ad ʒ . crassam pituitam purgat. Styrax pinguis flauus ʒ ij. pondere cum æquali portione terebinthinæ in pilulas coactus, ducit pituitam multam citra molestiam, Aëtius: idem præstat Bdellium pari quantitate sumptum. Semen carthami mundatum includitur caricis duabus; datur ante cibum, aut teruntur simul, detur magnitudine trium ficuum.

Diaphœnicum, Diacarthami, Benedicta laxatiua, & Indum maius, dispensantur ferè ad ℥ ß.

Mechoacanna recentioribus datur à ʒ j. ad ʒ. ij. in substantia. in infusione à ʒ ij. ad ℥ ß.

Gialapa in substant. à ʒ ß ad ʒ j.

DOSIS MELANAGOGΩN.

SEnnæ orientalis substantia datur ad ʒ j. aut ad summum ʒ ß decoquitur à ʒ ii. vsque ad ʒ vj. sæpe infunditur ad ℥ ß. pro mediocribus: ad ʒ vj. pro robustioribus: pro alijs mi-

nus robuſtis à ℨ j. ad ℨ ij vel ℨ iij. prout ſe habent vires ægri, & pro natura atq. copia materię morbificę, & pro ratione eorum quæ admiſcentur. Optimum eſt medicamentum, medicis omnibus vſitatiſſimum, ægris fere omnibus familiare, domeſticum, facilè parabile, admodum ſalutare, cæterorum purgantium dignitatem facilè ſuperans. Vide Fernelium in Methodo medendi, *lib. v. cap.* 10. & Matthiolum, *lib.* 3. *cap.* 70. qui omnium eruditiſſimè tanti remedij vires nobis aperuerunt.

Epithymus Cretenſis decoquitur ad ℥ j. ſubſtantia datur ad ℥ ß.

Ellebori nigri ſubſtantia non eſt tuta, multò minus albi quare coquatur aut infundatur in mulſa vel iuſculo pingui, in quo Hippocratis conſilio, aniſi, dauci, ſeſeleos, cumini ℨ ij. bullierint, vt odoratorum acceſſione graueolentia ellebori corrigatur, quæ alioquin ventriculum offendit; quæ fuit ſententia Galeni, *libro* 2. *de ratione victus in acutis*. Rondeletius præfert decoctum amaranti & nymphęæ, quibus putat malitiam ellebori corrigi. Olim cauato raphano includebantur corticis radicis ℈ ij. plus minus pro viribus ægri, expreſſus ſuccus ad ℨ j. ex lacte bibebatur, corpore pręparato & ſeptem dierum inediâ macerato, vt inani ſtomacho exciperetur. Quidam per taleolas ſectum inſigunt malo curtipendulo, pondere ℈ iiij. lento igne coquunt, coctum pomum comedunt, detracto elleboro: ſic enim vim, non ſubſtantiam, ſumunt innoxiè. Aëtius hoc modo exhibet. ℞. fibras radicis ellebori, mace-

Antiqua ellebori preparatio.

rentur in aqua, deinde auferatur cortex & ſicceturin vmbra, tundatur, cribretur, puluis detur cum paſſo aut aceto mulſo: Condimenti gratiâ, adde aliquid petroſelini & dauci: ſi efficaciùs vis purgare, adde aliquot grana dacrydij. Pilulæ Indæ conſtant elleboro correcto. Pilulæ de lapide armeno earundem ſunt virium Extremis morbis a melancholia ſummum & extremum remedium.

Diaſenna datur ad ℥ vj.

Confectio Hamech ad ℥ ß.

Elect. de citro ſolut. huic pręcipuè humori dicatum, pręſcribitur à ʒ ij. ad ℥ ß.

Catholicon eſt polychreſton, tum vtile cùm vel multi humores peccant, vel quis peccet non eſt ſatis definitum: cúmque per ſe ſit indifferēs, ei ſe accommodat cui permiſcetur: vt ſi ad ʒ ij. electuarij de ſucco roſarum ℥ j. catholici addideris, purgabit bilem: ſi tantundem ʒ ij. diacarthami permiſceas, pituitam: ſi confectioni Hamech, melancholiam.

Alij breuiùs & facilius doſim medicamentorum ita explicant, fortiorum doſis ℈ j. leuium ʒ x. mediocrium mediocris.

Alij hoc modo: Cathartica ſeu purgent trahendo, vt ſcammonium; ſeu comprimendo, vt myrobalani; ſeu leniendo, vt caſſia; ſeu lubricando, vt mucago pſyllij, in quatuor gradus diſtingui poſſunt.

Primi gradus ſunt ſuccus & ſyrupus roſarum & violarum, ſerum lactis, decoctum tamarindorum & prunorum acidorum: quæ ad ſex vncias poſſunt exhiberi.

Secundi gradus ſunt manna, caſſia, aloe, catholicon, polypodij, fumiterræ, & epithymi decoctum, quæ ad ſeſquunciam tutò dari poſſunt.

Tertij ordinis ſunt Rheum, Agaricus, Senna, Turbith, quorum doſis varia eſt, prout coquuntur infunduntur aut ſolida ſumuntur.

Quarti ordinis ſunt dacrydium, colocynthis, elleborus, quorum ſubſtantia vltra ℈ j. ſine periculo ſumi non poteſt. Securius datur decoctum, aut infuſum, malimque illa permixta, quam ſola exhibere. Ad vim aliorum acuendam & purgationem accelerandam cholagogis dacrydij, phlegmagôgis, trochiſcorum alandal, melanagogis ellebori correcti aliquot grana non temerè addideris. Dacrydium enim, trochiſci alandal & elleborus ſunt veluti calcar catharticorum debilium ſui generis.

Hîc non adcenſentur antimonium aut Mercurius, cùm ἀδιορίστως & ſine delectu purgent, & magis ſint venena quàm medicamenta.

DE VTENDI MODO.

CAP. V.

VTendi modus duobus capitibus continetur, forma & delectu remedij. Appello formam miſcendorum proportionem: non enim aqua, vinum aut acetum cum melle quouis modo permixta, hydromel, oinomel, aut oxymel dixeris: ſed ratio mixtionis, formam & nomen dedit medicamento. Nemo igitur hîc expectet materiam remediorum, puta quę calfaciant, aut refrigerent, quæ bilem & pituitam

præparet, aut purgent. Illa enim ex locis inuentionis repetenda est. Sed qua forma commodius parari possint, docere proposui.

Formæ & modi medicamentorum parandorum & administrandorum.

Omnia autẽ tam ἀλλοιωτικὰ, quã cathartica sumuntur, admouentur, iniiciuntur, instilantur, insufflantur, induntur: consistentiâ liquidâ, siccâ, mediâ. Assumuntur formâ liquidâ, Syrupi, Apozemata Iulapia, potus emulsiones, gargarismi: Siccâ, pulueres, pilulæ trochisci, tabellæ conseruæ, condita, apophlegmatismi: Mediâ, opiatæ, linctus. Iniiciuntur clysteres in aluum, vesicam, vterum, aures: in quas liquida multa, vt olea, instillantur: puluis, in nares insufflatur: Induntur pessi in vterum, balani in anum: Admouentur, olea, vnguenta, cerata, linimenta, emplastra, cataplasmata, fotus, sacculi anacollemata, epithemata, balnea.

Formæ remediorum à partib. mutuatæ.

Horum nonnulla à parte cui destinantur nomen magis proprium & definitum habuerunt. Quæ naribus medentur, Errhina vocantur, Græci enim nares ῥίνας appellant; quæ iniiciuntur in vterũ, metrenchytæ, ἀπὸ τȣ̃ χύειν μήτραν; quę in aures, ὠτεγχύται; quę in oculos, collyria: quæ sub lingua tenentur, hypoglottia. Sic multa remedia cephalica, ocularia, hepatica, cardiaca, splenica dicuntur: eo tamen discrimine, quòd hęc nomina, propter symbolum materiæ cum parte, primùm imposita sint: illa verò, habita ratione formæ, quam situs & figura partis indicarunt.

Remed. generalia sẽper parti-

Analyticum est pręceptum, non tantum in docenda sed in facienda etiam medicina diligenter obseruandum, præmittenda esse gene-

ralia remedia particularibus, cum hæc ex illis vt conclusiones ex principiis dependeant: neque enim potest omnia docere, simul & semel, vitiumque tautologias & inanis repetitionis euitare: nec potest methodo & sine confusione docere, quicunque particularia simul cum generalibus docuerit: De particularibus ergo remediis tum dicendum erit, cum ad morbos partium ventum fuerit; nũc generalia exponamus, siue præparandis, siue purgandis humoribus conueniant. Doctrinæ autem & facilitatis gratia, quæ inter se maiorem habent affinitatem, simul explicemus.

cularibus præmittenda.

DE REMEDIIS QVÆ *sumuntur forma liquida, apozemate, syrupo, iulapio, potu, infusione.*

CAP. VI.

SVrupos & apozemata videntur Arabes excogitasse, ad apparandos potiùs quàm purgandos humores, hoc Hippocratis consilio instituti: *Corpora cùm quis purgare volet, oportet fluida reddere: & si morbus det inducias, vt si non turgeat humor, cocta medicari, non cruda.* Fluida redduntur corpora meatus aperiendo, per quos humores noxij attrahendi sunt, vt clystere primùm subducta aluo. Apparantur humores, crassos incidendo, tenuando: viscidos detergendo; tenues enim, vt serum & bilis, quæ longè à temperie recessit, sine appa-

Preparationis humorum necessitas.

ratu quàm mox vacuãdi sunt, quemadmodum & maligni. Crudorum verò deiectio tormina & rosiones parit, animíque deliquia, nec quidquam notatu dignum educit catharticum, quandoquidem crudi omnes succi pigri sunt, & ad motum inepti, ob crassitudinẽ & frigiditatem: quo fit vt omnes angustas vias quas permeant priusquã ad aluum descẽdant obstruant: itaque ipsi non vacuantur, & aliis sunt impedimento. Veteres Grȩci populariùs & minore sumptu domi paratis iusculis vtebantur. Ecquid enim aliud sunt apozemata, quàm saccharata aut mellita iuscula? Non is sum qui inanẽ luxum approbem. Sed quod æquè commodè, minore sumptu, & maiori facilitate parari potest, frustrà pluribus tentari existimo. Vulgo persuasum est ad essentiã & nomẽ apozematis, nec non syrupi, congerendas esse radices, herbas, semina, fructus, flores. Ego verò ex vno istorum vtrumque fieri posse existimo, quin ex aqua sola cum melle cocta: mulsam enim ad apozema, oxymel Gal. ad syrupum reuoco.

Mulsa apozematis, oxymel syrupi loco Galeno fuit.

Coquatur lento igne Guaiaci ℔ ß. in sex libris aquæ, ad tertias, colaturæ adde si vis parum sacchari, ad gratiam, hidroticum apozema feceris.

Hidroticum.

Ad internum dolorem, de cuius causa nõ satis liquet: Accipe florum chamæmeli p.ij. plus minus, coquantur, colaturæ ℥ iij. adde si placet sacchari ℥ j. anodynum erit apozema.

Apozema anodynũ.

Differt à syrupo, non materia (ex iisdem enim parari possunt) sed consistentia, quòd syrupus sit crassior, apozema liquidius & clarius: nam vt fiat syrupus plus mellis aut sacchari decocto

Apozematis & syrupi differentia.

permiſcetur, deinde ſimul bulliunt dum filum faciat, aut in corpus læue, vt marmor vel vnguem, effuſa guttula hæreat. Apozema fit addito pauciore ſaccharo, melle vel ſyrupo ad decoctum: nec ſimul debent bullire; ſed quò aſpectu ſit gratius & clarius, cum oui candido à ſordibus repurgatur: additur dum feruet decoctum, & ſcopis agitatur: ſic enim ſordes detrahuntur & decoctum clarificatur. Æſtate dum plantę virent vtimur apozematis, hyeme ſyrupis. Nam vt nihil deſit pharmacopœis ad humores pręparandos, ęſtate parant ſyrupos in hyemem, addendo plus ſacchari ad cuſtodię diuturnitatem. Modus ſacchari non poteſt certò definiri: nam ſyrupi qui fiunt ex plantis amaris, qui diutius ſunt ſeruandi, vt compoſiti (vulgo magiſtrales nominantur) aut qui ex ſuccis fiunt (citiùs enim ſucci corrumpuntur) plus mellis aut ſacchari deſiderant: Vt plurimùm pro vna doſi ſeu ℥ iiij. decocti, additur ſyrupi ℥ ß. vt fiat apozema. Ad ſyrupum, præſertim ex ſuccis, tantum ſacchari additur, quantum ſumitur liquoris. Eſt igitur apozema, decoctum dimidio ſyrupo aut ſaccharo dulcoratum: Syrupus verò liquor, ferè cum pari ſaccharo coctus.

Syrupi magiſtrales.

Apozema quid? Syrupus quid?

Iulepus idem ferè videtur cum apozemate, nam ſi ℥ i. alicuius ſyrupi in tripla aut dupla aqua, diſtillata aut decoctionis non refert, diſſoluatur: fiet iulep. Atqui non fuit alia ſyrupi cum aqua proportio ad cōpoſitionem & formā Apozematis. Ergo videntur nomina diuerſa, res eadē. Exempli gratia, ad bilis feruorem.

Quid Iulepus.

Apozema bilem alterans. ℞. rad. graminis & acetosæ, an. ʒ ij cichorij totius, scariolæ, endiuiæ, lactucæ, an. M ß. quatuor seminum frigidorum maiorum, an. ʒ ij florum violarum & nympheæ an. P. j fiat decoctio, in colaturæ ℥ iii . dissolue syrupi de cichorio simplicis ℥ j ß. nónne fiet apozema vel iulep, nec materia nec forma immutata? Item si ad aquæ rosarum distillatæ vel decoctionis ℥ iij. addideris ℥ j. sacchari, fiet iulep, quod vulgò dicitur Alexandrinum; hoc autem quid vetat apozema nominare?

Iulep Alexandrinus quid, qui & rosatus, & à quibusdam potus diuinus vocitatur. Potus non videtur ab illis differre materia, neque forma, sed fine, quòd purgandis humoribus conueniat, illa præparãdis. Nam si in præscripto ad bilem decocto pro ℥ ß. syrupi de cichorio, semunciam diapruni solutiui, aut electuarij de succo rosarum dissolueris potionem effeceris, quam si quis apozema purgans velit appellare, non habebit me repugnantem. Vt enim potiones non omnes sunt catharticæ, sed quædam ἀλλοιωτικαί, vt cardiacæ, hypnoticę, & vulnerariæ: ita nõ est necesse omnia apozemata humores præparare sed quædã ad eosdẽ vacuandos parari possunt tribus modis.

Potionum varia genera.

Decoctio cathartici. Primo: si aliquod catharticum, vt senna, vel agaricum bulliat simul cum decocto, herbis permixtum, vel separatim nodulo inclusum. Secundo: si in decocto infundatur, dicitur autem infundi, dum in liquore aliquandiu maceratur, in quem paulatim vim suam & qualitatem deponat.

Infusio. Puta si in aqua vel decocto cichorij, si mauis, in sero lactis, tota nocte macerentur ʒ i, ß. Rhabarbari, mane colaturæ dentur ℥ iii. ad

gratiam, si placet, cōdiatur pauco saccharo aut syrupo violato, erit potio purgandæ bili idonea. Tertiò: si in liquore aliquo, vt aqua hordei, iusculo, decocto prunorum, aqua distillata, hydromelite: aliquod catharticum dissolueris, potum effeceris, vt ℞. Catholici ʒ x. dissolue in ptisana, fiat potus. Aut. *Dissolutio.*

℞. Diaphœnici ℥ ß. dissolue in hydromelite vel quouis alio ex herbis tuo proposito conuenientibus, vt ex cephalicis aut spleniticis, decocto: fiat potus.

Possis istos modos coniungere, vt ad purgandam melancholiam.

℞ confectionis hamech ʒ ij. dissolue in decocto polypodij, in quo ʒ iij. fol. sennæ bullierint, cum drageta communi; addendo syrupi de epithymo vel de fumaria ℥ j fiat potus.

Vidèsne vt quatuor nominibus res propemodum vna significetur, nec difficile esse ei qui vnum norit, eadem arte reliqua describere? Vt enim species in rebus naturæ à forma specifica & essentiali constituitur: ita in rebus artis à structura & compositione; atqui omnium synthesis ferè vna, sola differens ratione. Ergo videtur eadem remedij formula quatuor nominibus expressa. *Rerum species vnde sumitur.*

DE REMEDIIS QVÆ *sumuntur forma sicca: puluere, trochiscis, tabellis, catapotijs.*

Cap. VII.

PVluis est communis materia medicamentorum siccorum & consistentiæ mediæ: ex eo enim fiunt electuaria tam solida, quàm mollia, trochisci, pilulæ. Cumque in ea tandem vnumquodque soluatur, ex quibus primùm ortum est, ex iisdem resiccatis & cõminutis reformabitur puluis: non aliter quàm ex plantis siccis & mineralibus, omnibus denique quæ possunt pulnerari. Exempli gratia, ad prohibendum ascensum vaporum, statim à cibo puluis astringens ex coriandro, corallo, & cornu cerui vsto paratur, in gratiam palati admixta saltem pro singulis drachmis sacchari rosati semuncia.

Præstaret tamen haustus aqua fontana, ex Celso.

Sed monendi sunt pharmacopœi, suo primum, tum ægrorum manifesto dispendio, pulueres in officina reseruari: cum enim vis dispersa minus resistat externis aeris iniuriis quàm coacta, nil autem sit facilius quàm electuariorum aut trochiscorum tritura puluerem quem velint conficere: Quorsum species diamargariti frigidi, Diarrhodon abbatis, Trium santalorum, Aromatici rosati, cum sint ad manum electuaria ex quibus puluis eo momento quo præscribitur possit regenerari? Aliquo igitur

tur ſucco aut liquore puluis cogendus eſt in trochiſcos, ne illius vis tam facilè exhalet. Ex eodem cum ſaccharo in quodam liquore, vt aqua diſtillata, ea proportione ſoluto, vt pro ʒ j. pulueris accipiatur ℥ j. ſacchari, fieri ſolet Pandaleon, electuarij ſolidi corpus integrum: quod ſi in portiones quadratas diuidatur, fient tabellæ: ſi in rotundas, orbiculi, vulgo rotulæ: ſi in triangulas, lozengę; ſi in oblongas, manus Chriſti appellantur. Quæ quidem non ſunt diuerſæ formæ remediorum, ſed eiuſdem electuarij partes, non ſyntheſi, ſed figurâ ſola differentes: ne quis terreatur tanta nominum varietate, qua Arabes non illuſtrarunt, ſed obſcurarunt potiùs medicinam. Porrò electuaria ſolida, tam cathartica, vt diacarthami, ad pituitã; de ſucco roſarũ, ad bilem quam ἐκχολωτικά, vt triaſantali, ad hepar calidius; diarrhodon, ad ventriculum roborandum, præſcribuntur hac formula. ℞. electuarij diacarthami tabellam vnam pondere ℥ ß. plus minus, pro medici conſilio; capiat manè ſi vis diſſoluatur in ptiſana, vt fiat potus. Aut ℞ pulueris diamargariti frigidi ℈ ij trochiſcorum de caphura ℈ j. conſeruæ violarum ʒ j. cum ſaccharo in aqua bugloſſi diſſoluto fiat electuarium per lozengas pondere ʒ j.

Varij modi pulueres in formam redigendi.

Arabes nominum vt remediorũ varietatem inuexerũt.

Si puluis exceptus ſucco, ſyrupo, aut liquore aliquo, vt aqua diſtillata, formetur in globulos, fient catapotia, quæ à figura, vulgò pilulæ nominantur: quarum doſis ad ſummum ℈ iiij. Vt ſi Rhei puluerati aut Agarici ʒ j excipiatur ſyrupo violato fient pil. ſex. Si cum maſ-

Pilulæ ad roborandum ventriculum. sæ pil. de aloë ℈ j. ad robur ventriculi, dacrydii aut trochiscorum alhandal ℈ ß. misceas, vtrumque aqua menthæ vnias atq; remollias, fient pilulæ tres. Solemus vti pilulis iam paratis & correctis, quæ ad vsum seruantur in officinis, hoc modo. ℞. massæ pil. de Agarico vel de Rhabar. ℈ iiij. malaxentur cum syrupo violato, fiant pil. molles. Rondeletius aquam præfert succis & syrupis, quia his augetur moles, ęgris molesta. Quod verum est in remolliēda massa iam composita, non componenda.

DE HIS QVÆ FORMA media & consistente assumuntur.

CAP. VIII.

ELectuarium molle, generalius Opiata nominatur, non quòd constet opio, sed quòd habeat ỏpi consistentiam. Partim autem purgandis, partim alterandis humoribus pręparatur. *Opiata cathartica.* Purgant Diaprunum simplex & solutiuum seu dacrydiatum, Diaphœnicum, confectio Hamech, Lenitiuum. *Alterantes.* Humores planè putres & tota substantia à venenata qualitate corruptos immutant magnæ opiatæ, vt Theriaca & Mithridatium, quæ non tantum à consistentia opij sed etiam ab opio quo constant opiatæ nominantur.

Materia & modus pa- Parari autem poterit in rem præsentem, ex puluere excepto aliquo syrupo; vt ex conseruis

& tabellis, trochiſcis & aliis quæ puluerari poſ- ſunt Pura , ſi conſeruæ anthos ℥ j. corticis citri conditi ℥ ß. aromatici roſati & diagalangæ, añ. ʒ i . excipias ſyrupo conſeruationis citri, fiet opiata ad frigidam intemperiem ventri- culi.

randi opia- tas.

Huc pertinent medicamenta mollia , quæ forma boli aſſumuntur, vt caſſia & catholicum. ℞. caſſię ℥ j. adde ſi vis Rhabarb ʒ j. cum ſac- charo fiat bolus , quem delicati capiant ex co- chleari cum aliquo ſyrupo. Exemplorum va- rias formulas proximus liber ſuppeditabit: do- cebit enim ſingulis morborum generibus quæ remedia, & qua forma conueniat.

DE CLYSTERE.

CAP. IX.

QVamuis liquor in cauitatem iniectus ge- neraliùs clyſteris nomine vocetur: tamen qui in aluum iniicitur, ſine adiuncto clyſter ap- pellatur; ſi in aurem , auricularius; ſi in vterum vterinus. Hi, cùm ſint particulares , ad librum de morbis partium reſeruandi ſunt ; quando enim de morborum auris , veſicæ & vteri re- mediis diſſeretur , opportuniùs de iniectioni- bus in aurem, veſicam , & vterum dicetur. At Clyſter non eſt particulare , ſed commune re- medium. Non enim tantùm ad inteſtinorum morbos imperatur , ſed ad primam regio- nem expurgandam & ſentinam exhaurien-

Clyſter non eſt ſolis in- teſtinis di- catus.

dam: nam dé cauis hepatis trahit per venam portam, in quam cùm lien melancholiam exoneret per ramum splenicum, quis dubitet etiam de liene trahere? Item reuellit & diuertit à partibus superioribus. Ab intestinis etiam eradicando vacuat. Tum præmittitur medicamento, vt patentiores habeat meatus, & minore molestia purget. Quæ ideò dicuntur, ne quis miretur quòd inter generales & indefinitas remediorum formas à nobis explicetur. Olim minùs artificiosè parabatur ex vna libra liquoris, vt hydromelitis ad detergẽdum; lactis, aut decocti chamæmeli, ad dolorem placandum: Hodie, ex radicibus, herbis, seminibus, paratur decoctum. In cuius colaturæ libra vna, ℥ j. mellis, ad detergendum; sacchari rubri, ad irritandam excretricem, tantundem dissoluitur: aut eius loco ʒ j. salis: adduntur ad lubricandum olei ℥ iij. quinetiam catharticum aliquod adiicitur ad purgandum. Exempli gratia ad remolliendam aluum.

Varij clyst. vsus

Emollient. ℞. decoctionis clysteris communis, seu remollientis ℔. j. dissolue mellis & sacchari rubri, añ. ℥ j. catholici ℥ j. ß. (maiore enim dosi iniiciuntur cathartica quam assumuntur, quia longus est intestinorum anfractus, vis obtusa) olei communis ℥ iij. fiat clyster; quod sit dictum gratia exempli, hîc enim formam, non materiam meditamur.

Dosis purgant. maior in clysteribus.

Adstringens. Quòd si pro remollientibus & purgantibus substituas adstringentia, vt centinodiæ, thapsi barbati, añ M. j. accipias, & fiat decoctio, in colat. ℔. j. dissoluas olei alicuius, succi, aut pro

diuitibus, ſyrupi adſtringentis, puta myrtini, vel cydoniorum, ℥ ij. fiet clyſter ſuperiori effectu contrarius.

Memineris autem non eſſe tam exquiſite definitam quantitatem liquoris, vt augeri vel minui non poſſit; quando enim inteſtina premuntur, vt in hydrope & in grauidis; quando flatu diſtenduntur, vt in colico dolore, necnon in enterocele: quando clyſterem diutius retineri volumus, minuenda eſt quantitas; At quando clyſterem altiùs peruenire cupimus, vt in vlceribus tenuium inteſtinorum, & renum dolore; aut cùm virtus eſt ſopita, vt in apoplexia, caro & lethargo, augenda & acuenda: clyſteres tum oportet eſſe acriores. Eſt etiam cùm oleum nocet, vt in dyſenteria, quia vlcus reddit ſordidum; niſi fortè placeat aſtringentia, vt roſarum vel cydoniorum admiſcere ad robur.

Liquoris quantitas vbi minuenda.

Vbi augenda.

Oleum quando noxium.

Quæſitum, ſintne clyſteres alimentarii, vt qui ex iuſculis, ex lacte cum vitellis ouorum, ex vino diluto parantur, cum æger præ imbecillitate aut alia cauſa, vt ob reſolutã gulam, non poteſt deglutire. Hoc enim videtur non probari Galeno, quia negat ſubſtantiam clyſteris ferri vltra ieiunum inteſtinum. Vnde quidam ſolo vapore alimenti ægrum refici contenderũt. Verum animalem appetitum vapor alimẽti ſatiat, non naturalem: quia in locum ſolidæ ſubſtantiæ quæ continenter deperit, alia ſimilis ſubſtituenda eſt. An ergo bene affecto ventriculo, clyſteris ſubſtantia ieiunum non tranſcendit? eodem inani & famelico fuga vacui

An clyſt. alimentarij prod eſſe queant.

trahitur? alimentarii enim inopiâ, excrementitium humorem attrahit venter quo se expleat: An potiùs clysteres alimentarij qui naturę grati, attrahuntur; medicamētosi minimè, quia ingrati? Veruntamen cùm in illo morbo clysteres medicamentosi sæpè vomitu reddantur, quis neget ad ventriculum peruenire? Matthæus Gradi interpres Auicennæ, affirmat se vidisse puellam, quæ subditas glandes illico tantâ violentiâ traheret & per os redderet, vt vix manu retineri possent; jusculorum autem pinguium frequenti vsu, obtusa facultate tractrice, sanitatem recuperasse.

Instabit aliquis, nos nutriri sanguine. Hunc autem fieri in hepate, pręparari in ventriculo, quod de substantia clysteris nemo dixerit. Respondet Oribasius, vt venis sic intestinis inesse vim sanguificam, saltem eandem cum ventriculo vt substantiam, ita præparandi vim obtinere, inde per venas mesenterij à iecore exugi, & in sanguinem transmutari. Hinc patet famelicis purgantes clysteres minimè conuenire. Ægros igitur priùs nutries. Neq; tamen statim à pastu dari debent præsertim purgantes, ne cibum adhuc crudum attrahant. Cæterum Colici proni contineant clysterem, Nephritici supini: Colicis iniiciatur calidus (quia tepida flatus

Famelicis clysteres purgantes non conueniunt.

[illegible] nhri-

DE REMEDII DElectu.

Cap. X.

DVo sunt primi scopi faciendę medicinæ, sanitatem præsentem seruare, & absentem reducere. Seruatur diæta, restituitur therapia. Dięta vacuatum replet vsu similium. Curatrix verò medicina, quæ functionibus incommodant, remediis contrariis amouet. *Diæta & therapia finis.*

Tria autem sunt quæ actionem lædunt, causa, morbus, symptoma. Causa præcedit morbum; eundem, vt vmbra corpus, symptoma consequitur. Itaque in causa morbi remouenda primùm medicus laborat, qua permanente frustrà speraret morbi depulsionem. Nisi fortè symptoma, vt dolor, tam crudeliter sæuiat, vt eũ ab ordinaria curatione auocet, illique, quod magis vrgeat & grauius quiddam minetur, priùs succurrendum sit, quàm de remouenda causa cogitetur: mox redeundum ad expugnationem causæ, cum qua morbus, cum morbo symptomata disparebunt sensim & euanescent. *Symptomati quãdo succurrendum.*

Causam verò externam ad interioris quidem cognitionem plurimum prodesse, iam monuimus, huic tamen soli destinata esse remedia: quę aut est coniuncta, aut remota; hæc antecedẽs, illa consequens appelletur. Coniunctã *Causa coniuncta quid.*

appello, quæ proximè & immediatè morbum facit, vt humorem fluxione aut congestione præter naturam parti affixum: Remotam verò & antecedentem, à qua illa nata est & fouetur, plethoram scilicet, aut cacochymiam: Appello plethoram, sanguinis immoderatam copiam; siue quatuor simul humores exuperent, siue propriè dictus sanguis, colore ruber, sapore dulcis, consistentia mediocris. Quæ non semper adeò distendit vasa, vt periculum rupturę minetur, vt in habitu athletico; sed cùm tanta fuerit, vt à natura regi non possit, morbi causa est, & actionem lædit: Illa venarum capacitate, hæc virium imbecillitate definitur: proinde vulgo, *ad vasa* & *ad vires* nominantur. Vtrique remedio est venæ sectio: natura enim plenitudine qua grauabatur leuata, vires resumit fitque vegetior. At imbecillitatis causa diligenter exploretur, nec putemus omnem imbecillitatem dissuadere venæ sectionem. Magna laus est oppressas vires à languidis posse distinguere.

Antecedens. *Plethora.* *Ad vasa.* *Ad vires.*

Cacochymia quid.

Cacochymia, est omnium humorum, aut vnius vitiosa qualitas: siue enim sanguis à sua temperie longè recesserit, siue bilis, pituita aut melancholia, cacochymum est corpus; cui succurrendum est purgatione. Si, vt ferè semper accidit, quantitate simul & qualitate peccet, plethora est cacochymica, quæ à dominatu humoris sanguinea, biliosa, pituitosa vel melancholica nominatur: quæ quidem vt coniuncta est, ita vtrumque remedium deposcit. Vt enim duæ sunt primæ & cõmunes causæ morborum, plethora & cacochymia, sic totidem

ſunt prima & communiſſima remedia, miſſio ſanguinis & purgatio. Nullum quippe nouimus medicamentũ αἱμαγωγὸν, niſi fortè quod mouet menſes. Qui enim, aliud agens, ea virtute plantam repererat, (ſi credere dignum eſt) iuſto iudicio cum inuento ſublatus eſt, ne ad poſteros tam miſerabilis inuenti memoria perueniret, eadémque terra inuentum & inuentorem ſepeliuit.

Ex Gal. lib. de medic. purg. cap. 6.

Habes igitur deligendi remedij primum præceptum. Succurrendnm priùs cauſæ quam morbo aut ſymptomati; antecedenti, priùs quam coniunctę. Antecedentes & morborum ferè omnium primas & communiſſimas cauſas eſſe duas, plethoram & cacochymiam; illam miſſione ſanguinis deplendam; hanc ſi leuis ſit, alterandam; ſi capiat incrementum, cathartico vacuandam. Alterum eſt vt aperiatur vena cum delectu. Cephalica enim de capite, Baſilica de naturalibus partibus, media de partibus interiectis, necnon vtrinque ſimul vacuat. Cacochymiæ autem ſedes diligenter ſpectanda, quia eccoproticon, vt aloë & caſſia, quin clyſter communis, ad vacuandum de prima regione (ventriculo, inteſtinis, cauis hepatis, meſenterio, liene, veſicula fellis) ſępè ſufficiunt; Rheum, Senna, & Agaricus de media (quę conuexis hepatis, magnis venis & arteriis circunſcribitur) vacuant: Ex habitu corporis ſcammoniata, & quę colocynthidem recipiunt. Plurimùm verò refert hoc an illud præſcripſeris.

Falſum hoc; omnes enim venæ ab eodem trunco prodeunt, qui eſt in hepate.

Triplex corporis noſtri regio.

Faciamus pituitam quantitate vel qualitate peccare, vacuanda erit phlegmagogo, hoc in-

uentionis; ſed phlegmagogon, blandum, vehemens, aut mediocre deligere, iudicij: quod ſpectata potiſſimùm ſede cacochymiæ regendum eſt.

Magnitudo morbi alterutrum, ſæpè vtrumque remedium depoſcit, dum vires conſentiunt & cætera coindicant: leuiores enim morbi leuioribus remediis, vt inedia ſola & frictione curantur. Quod ſi magnus morbus, ſed vires deiectę contraindicent, per epicraſim cauſa minuatur. Quo maior erit plethora, eò audentiùs & liberaliùs mittatur ſanguis. Galenus miſit ad ſex libras, ſæpè ad animæ deliquium. Quò maior cacochymia, eo catharticum vehementius eligatur, vt ſit remedium morbo potentius; prius iniecto clyſtere, ſi per morbum liceat: debet enim præcedere venæ ſectionem, ne crudus humor qui vt plurimum prima regione continetur feratur in locum vacuati ſanguinis: vehemens verò catharticum, vt per vias iam patentes vndique tractus humor liberiùs & minore moleſtia exeat: obſtructis enim viis ſolet magna tormina & intolerabiles cruciatus excitare.

Epicraſi vbi locus

Galenus liberatiſſimus in mittendo ſang.

Clyſter cur phlebotomiæ & cathartico præmittendus.

Finis Libri primi.

GENERALIS METHODI MEDENDI,

LIBER SECVNDVS.

IN QVO GENERALIA GENERVM MORBORVM remedia explicantur.

THERAPEVTICEN TOTAM in duobus capitibus consistere, Indicationibus & Remediis.

Remediorum generalis diuisio.

CAP. I.

HIPPOCRATES artem medendi primus descripsit & salutaribus præceptis illustrauit, quę bona ex parte in Æsculapij templo inuenit: illic enim quo quisque remedio conualuisset describebat; vir prudens ex multorum collectione præceptum; ex multis præceptis, methodo dispositis, artem efformauit: sicque

Hippocrates vnde Medicinæ præcepta expiscatus.

Per varios vſus artem experientia fecit;
ſed βραχυλογία τὰ obſcura & ænigmatώδη, vt à paucis ſine docto & fideli interprete intelligatur, qualis Galenus omnium voce (meritò quidem) celebratur. Iacuiſſet enim in tenebris Hippocrates, neque in noſtras vnquam manus perueniſſet, niſi Galeni commentariis illuſtratus legeretur; qui profectò, quamuis Aſiana prolixitate ſępe lectoribus moleſti, pleni ſunt ſolidæ ſcientiæ, ab illiſque Lector quantumuis doctus, ſemper recedit doctior. Adiecit prætérea indicationes, quæ in Hippocratis medicina requiri videbantur, eáque parte mancam perfecit & exornauit: Duobus enim capitibus continetur, Indicationibus & Remediis; hæc Hippocrates pro natura eorum quibus ſcribebat abundè expoſuit: quibus tamen nobis, vtpotè mollioribus, magna cautione vtendum ſit; Galenus eorum vſum certis circunſtantiis limitauit, quas ἐνδείξεις, *officij regulas*, appellauit: indicant enim quid, quantum, quando, & quomodo agendum ſit. Vt ergo Traianus vias publicas reſtaurando non minorem gloriam meruit, quàm qui primus earum extruendarum autor extiterat: ita Galenus, Hippocratis interpretatione, & artificioſa indicationum additione, medicinam locupletando, poteſt pro ſuo iure parem cum primis inuentoribus gratiam à poſteris repoſcere: Quemadmodum enim cerdo mihi fruſtra calceum confecerit qui meo pedi ſit inæqualis: ſic ægri viribus & morbi magnitudini niſi conueniat remedium, ſalubre dici non debet.

Galeno quantum res medica debeat.

Indicationum vtilitas.

Hęc ſunt indicationum prima capita, in quæ animum ſemper defigere oportet eum qui citò, tutò, & iucundè ſanare velit. Ægri vires ſeruandæ, depellendus morbus: illæ ſeruantur dięta, hic depellitur therapia.

Duæ ſummæ indicationes.

Theſſalus omnes medendi ſcopos duobus capitibus concludebat. Vno, vt fluor præter naturam prudenter ſiſteretur. Altero, vt quod præter naturã in corpore retinetur, actionúmque integritatem peruertit, vacuaretur. Quibus ſi adieceris alterantia remedia (ad quæ referri poſſunt alexiteria) me iudice magnam partem faciendæ medicinæ paucis comprehenderis. Vt autem fluxiones præter naturam ſunt generales, velut hæmorrhagia inſignis & diarrhœa; vel particulares, vt fluor vteri: ita fluxionum omnium remedia, vel ſunt communia, qualia forma ſolida, liquida, conſiſtente aſſumuntur. Vel particularia, qualia in oculos, nares, aures, vterum iniiciuntur, induntur, inſufflantur: omnia verò aſtringentia: Similiter vacuatio noxij fit generali vel particulari remedio. Vacuant à toto, phlebotomia & purgatio. A parte verò, particularia remedia, non tantum quæ parti admota materiam peccantem illic digerunt & reſoluunt, ſed etiam quæ eandem per proprios ductus expurgant, vt errhina, bechica.

Remediorum generalium ratio.

Particularium.

Hæc tria faciendæ medicinæ principia qui non tantùm in genere: ſed in parte & definitè nouerit, ſi iam ſcientia medendi inſtitutus ad praxim acceſſerit, non video præterea quid deſiderare poſſit ad bene medendum. Omnia

enim tam generalia quam particularia remedia non eſt difficile ad horum alterum reuocare: Enimuero quid aliud innuit Hippocrates, cùm vniuerſam medicinam in duo capita coëgit, *addendo neceſſaria, & remouendo ſuperflua*? Qui intemperiem cum materia purgatione curat, qui ſupra modum auctam totius vel partis magnitudinem minuit: Qui exceſſum in numero, vt carnoſam excreſcentiam cathęreticis abſumit, qui obſtructionis cauſam tollit, pituitam, grumum, calculum, quid aliud quàm inutilia remouet? Qui vero nudam intemperiem alterantibus immutat, qui imminutam totius aut partis magnitudinem augere & amplificare conatur, qui partem iuſto aſperiorem læuem, qui læuiorem aſperam efficit, qui figuræ vitia emendat, aut luxatum membrum reponit. Qui ſolutam continuitatem reünit, & in locum ſubſtantię vlcere aut vulnere deperditæ aliam arte ſubſtituit, quid facit, ſi non reddit parti quod deeſt & actioni obeundæ neceſſarium eſt? Ergo Hippocratem accuſat, quiſquis Theſſali κοινότητας criminatur. Ego ad illorũ imitationem faciendę medicinæ methodum in compendium cogere propoſui: quæ omnia ſemel ea arte doceat, vt antecedentia conſequentium ſint principia, pendeántque ex prioribus poſteriora, non aliter quàm effectus à ſuis cauſis. Anteceſſerunt libro ſuperiore quædam pręcognoſcenda.

Morborum ſimilariũ curatio.

Organicorum.

Communium.

Methodiſis fauet.

Compendij methodici vtilitas.

PRO EXEMPLO MORBI ſimilaris, ſeu intemperiei Febris proponitur, ex Galeno libro de differentÿs morborum.

CAP. II.

TRes ſunt affectus præter naturam quibus Tharipeutes ſuccurrit, Cauſa, Morbus, Symptoma Communi cauſæ communibus remediis medetur, plethoram miſſione ſanguinis deplendo, cacochymiam purgando Hinc curatio ordienda, nec generalibus intentatis vſurpanda ſunt particularia remedia: niſi tam leuis ſit affectus vt ſolo topico diſcuti poſſit. Morbus omnium communiſſimus & frequentiſſimus, citra controuerſiam, eſt febris; non eſt enim acutus aut magnus morbus, qui non habeat comitem febrem: ſi tres acutiſſimos exceperit, Apoplexiam, Tetanum, & Choleram morbum. Vulgatum eſt neminem mori ſine febre. Quinetiam per ſe primò leuiſſima ſæpe occaſione inuadit. Proinde nemo miretur nos ad commune totius corporis incendium extinguendum omnem imprimis operam & ſtudium conferre. Nemo enim medetur oculis, niſi capiti prius proſpexerit: nec capiti proſpicitur, niſi primùm toti conſultum fuerit.

Topicis primis & ſolis quando locus.

Cur à febre Autor incipis.

Definiri autem poteſt, calor auctus præter naturam; aut, calida intemperies totius ſi non per ſe primò, ſaltem per conſenſum: cordis quia quantumuis luculento foco ſit auctus calor, non eſt tamen febris, donec incendium ad cor peruaſerit, à quo per arterias, æqualiter an inæqualiter nõ refert, in totum corpus effundatur. Si mauis haud abſurdè finietur: Calida intemperies, actionem cordis, (vitalem & pulſificam intelligo, non iraſcibilem) primò lædens. Cuius differentias, ſingularum differentiarum cauſas, ſigna, & remedia primùm meditamur, vt inde facilis pateat aditus ad aliorum morborum curationem.

Febris definitio.

Febris differentia à partibus affectis.

Nam febris eſt primaria ſeu eſſentialis, aut ſymptomatica. Hæc morbos acutos, vt nobilium partium inflammationẽ, comitatur. Quæ peripneumoniæ ſuccedit, Crymώδης dicitur à Tralliano & Aëtio; quæ hepatitidi, Typhώδης; quæ ventriculo inflammato, Lipyria. A Galeno febris ἐλεώδης, in qua æger primo die ſudat, ſymptomaticè, τυφώδης appellatur: Lipyria verò, maligna febris qua vruntur interiora, algent exteriora.

A ſymptomatis.

Primaria ſpecies & ſubiecta. Ephemera.

Primaria verò aut eſt in ſpiritibus, in humoribus aut in ſolida ſubſtantia. Quæ in ſpiritibus conſiſtit, Ephemera nominatur quia viginti quatuor horarum ſpatium nõ excedit. Vt enim in ſtipula non eſt diuturnum incendium: ſic in ſpiritu non perdurat igneus calor, quia incenſus, citò faciléque abſumitur. Si perſeueret, in humores graſſatur, & de ſubiecto in ſubiectũ, vicinius aut paratius, immigrat: Hãc febrem tũ

à ſub-

à subiecto, si placet, humoralem nuncupemus, vt eam quę partes solidas occupat, hecticam. Humoralis aut est à plethora, vt Synochus tam simplex quam putris; aut à Cacochymia, eáque vel pituitosa, quæ quotidianam facit; aut biliosa, quæ tertianam; aut melancholica, quæ quartanam, in magnis vasis putrescens continuam, in paruis aut extra vasa, intermittentem.

Humoralis.

Causæ & differẽtiæ.

Atqui cæterorum morborum (materiales intelligo) non aliæ sunt causæ antecedentes, nullúsque est qui ad aliquam prædictarum reduci non possit.

Ergo generalia remedia, quę tradentur proximè ad febres sanguineas, deinceps ad omnes morbos à sanguine, vt inflammationes tam internas quàm externas, accommodentur: Quæ febribus pituitosis conueniunt, morbis omnibus à pituita communia sunto, atque imprimis ad vacuationem causę antecedentis vsurpentur. Idem de morbis ab alterutra bile dictum volo, ne cogar idem millies inculcare. Exempli gratia, quæ ad Synochum præscribuntur remedia, morbis à sanguine, phrenitidi, anginæ, peripneumoniæ, pleuritidi & hepatitidi conueniunt. Synochus, quia morbus a sanguine, potissimum phlebotomia curatur: Ergo phrenitis, angina, peripneumonia, hepatitis, pleuritis, & ophthalmia, eodẽ remedio curentur. Si quod habent singuli morbi proprium & peculiare remedium, proprio capite exponetur, prętermisso generali tanquam cognito.

Remedia morborum à sang. eadem quæ synochi.

DE FEBRE EPHEMERA.

Cap. III.

Galenus lib. 1. ad Glauc. c. 2.

Diariam curare quàm dignoſcere facilius eſt, raróque ægri primo die mitioris morbi medicum accerſunt; Vocatus, pulſum imprimis obſeruet: quem ſi frequentem, attamen ęqualem & ordinatum deprehenderit, mox vrinam aſpiciat: quam ſi ſanorum ſimilem eſſe viderit, illico cauſam externã ſciſcitetur, (omnes enim Diarias ortum habere à cauſa aliqua externa ſcribit Galenus 1. *de different. febrium*,) cibóne an potu calidiori, vt mero copioſiore, vſus ſit: Num in aprico inſolatus incaluerit, vigilarit, aut ſeſe plus iuſto exercuerit, excanduerit: num conſueta & ordinaria excretio ſuppreſſa ſit; denique ſingula interroget, quę calidam intemperiem gignunt, libro ſuperiore commemorata.

Cauſa ephemeræ, externa.

Modus inuaſionis.

Nec prætermittendus inuaſionis modus. Cum enim Quotidiana à refrigeratione, Tertiana à rigore, Quartana ab horrore incipiat, illáſque præcurrant, laſſitudo ſpontanea, oſcitationes, pandiculationes. Si nihil horum præceſſit, ſed repente à cauſa aliqua externa prehenderit, febrem eſſe ephemeram certò affirmabit, quæ vt plurimum madore aut ſudore terminatur: habétque calorem moderato prope ſimilem, blãdumque ac halituoſum, collatum ſcilicet cum illo qui è putrida febre erumpit. Si tamen æger bilioſus fuerit, corpore ſicco, inedia aut vigiliis confecto, aſtricta cute, periculum eſt ne degeneret in hecticam.

Imperandum ergo balneum in declinatione, vt ſqualida cutis relaxetur, atque adeò totum corpus humectetur. Diatritarij negabant ſpeciem febris ante tertium diem dignoſci poſſe. Ægyptij lege cauebant, ne Medicus ante tertiũ diem ægro quidquam præſcriberet, quia non exiſtimabant cauſa morbi ignorata remedium morbo depellendo conueniens poſſe imperari. Hanc autem febrem cognoſci poſſe ante tertium diem, Galeni, 8. *methodi*, autoritas perſuadet, qui etiam gloriatur, ſe mox diariam agnouiſſe, cognita cauſa, nempe aſtrictione cutis, ægrum lauiſſe, balneo febrem planè ſuſtuliſſe. Si verò plethoricus videatur, febricitétque à repletione, vt crapula, eſt ſynochus ſimplex, quam Galenus ſub Diaria comprehendit. Tum interdicendum vino, clyſtere aut blando cathartico, vt caſſia, catholico, corpus repugandum, mittendus ſanguis, ne in ſynochum putrem degeneret. Aër balnei, quia digerit & ſudores mouet, vtiliter imperatur. Notandum corpus calidum ſiccum leuiori occaſione febrire, quia facilior eſt tranſitus inter ea quæ ſymbolo qualitatum conſentiunt. Febris autem hæc æſtate frequens eſt Æthiopibus, & Orientalibus familiaris, qui ſæpè febre vexantur. Sed morbi congeneres ſunt minus metuendi, vt leuiſſima cauſa inuadunt, ſic minimo negotio profligantur.

Curatio.

Galeni perſpicacia.

Qui præcipuè obnoxij diariæ.

MORBORVM A SANGVINE generalia remedia sub Synochi exemplo declarantur.

Cap. IIII.

Synochi definitio. SYnochus est febris continua, à sanguine, qui difflationis beneficio prohibitus, primùm accenditur, mox putret, proinde plethoram cacochymia comitatur: *Causa.* Adolescentes ferè prehendit, sanguineos, vere ineunte. Sese prodit faciei insigni rubore, somnolentia: Plethorici, etiam sani, difficillimè spirant, (*Signa.* propterea quibusdam hæc febris dicta est asthmatica) vrina rubra est, systole quàm diastole *Systole cur maior diastole.* concitatior, quia maior est expurgandæ fuliginis, quàm cordis refrigerandi necessitas, quod est febris putridæ signum pathognomonicum. Spectanda igitur Antecedentia, præcedens vitę ratio, natura, ætas, habitus ægri: Adiuncta, vt qualitas caloris: sanguinis enim est minùs acer & mordax calor, quam bilis: dorsi dolor ob tensionem & repletionem venæ cauæ: Consequentia: actio læsa, vt spiratio difficilis, pulsus magnus, velox; Excreta, maximè omnium vrina: Somnolentia, propter quam Synochus ab Auicenna dicitur febris profundi somni. Retenta: vt mensium & hęmorrhoidum suppressio, quam vt plurimum Synochus putris comitatur; Affectus simplex: vt faciei insignis rubor, oculorum venę turgidæ.

Cauſa & ſpecie febris perſpecta non eſt difficilis curatio. Prima regio clyſtere aut blando quouis cathartico repurgetur. Caſſiam excipio, partim quod humectando augeat putredinem, partim quod dolor capitis huic febri familiaris vſu caſſiæ ingraueſcat, propter copiam vaporum, quæ illos reddit ſomnolentos. Deinde aperiatur baſilica dextra: nullum enim habemus medicamentum quod ſanguinem vacuet, nec deplendæ plethoræ præſentius remedium: Conſilio Galeni mittatur ſanguis ad animæ deliquium, vt habitus corporis refrigeretur, ſudórque aut alui fluor ſubſequatur. Malim tamen Arabum conſilio ad ſyncopen mitti excluſiuè: vt ſi forte vi morbi, aut virium imbecillitate aliquid humanitus accidat; vitetur calumnia, nec in medici decretum de inanitione ſyncoptica cauſa mortis reiiciatur: Si quid repugnet, vt ætas; aut morbo ſint deiectæ vires, vacuatio partienda. Putredo ſiſtenda ſyrupis de aceroſitate citri, de limonibus, de granatis, oxyſaccharo ſimplici, cum aquis roſarum, acetoſæ, graminis, cichorii.

Caſſia hîc cur noxia.

Putredini obſiſtentia.

℞. ſyrupi de acetoſitate citri ℥ ij. cum quadrupla aqua graminis, fiat iulep, quo vtatur inter paſtus.

Sanguinis eluuiem expurgant Syrupi de bugloſſo, de lupulis, de fumaria, quibus licebit vti cum aquis prędictis. Cúmque tenuis & pinguior portio ſanguinis bileſcere, craſſior in melancholiam credatur degenerare: Cacochymia tandem purgetur cholagogo, vt Rheo, & melanagogo, vt ſenna, cum decocto refrigerante

Sanguinē mundantia.

ſimul & aperiente, his additis quę ſanguinem puriorem reddunt. Exempli loco.

℞. radicum graminis, acetoſę, an̄. ʒ. iij. cichorij totius, endiuiæ, ſcariolæ, an̄. M. j. quatuor ſeminum frigidorũ maiorum, (ſunt enim diuretica) an̄. ʒ ij. florum cordialium an̄. P. j. foliorum ſennæ mundatorum ℥ j. fiat decoctio. In colaturæ ℥ viij. infunde Rhabarbari ʒ iij. In leui expreſſione diſſolue ſyrupi de cichorio ſimplicis, ſyrupi de fumaria compoſiti, an̄ ℥ jß. fiat apozema in duas doſes. Clyſteres toto morbi decurſu repetantur, qui vim habeãt refrigerandi. Sit hoc pro multis exemplum.

Clyſter refrigerans.

℞. lactucæ, endiuię, ſcariolæ, portulacæ, an̄. M. j. fiat decoctio. In colaturæ ℔. j. diſſolue mellis & ſacchari violati, an̄. ℥ j. diapruni ſolutiui ʒ vj. aut confectionis Hamech. ℥ ß. vel vtriuſque ʒ ij. olei violati ℥ iij. fiat Clyſter.

Renum calor & dolor vt ſedandus.

Quia ſanguis qui putret in magnis venis, quæ ſunt circa lumbos, calorem ſimul & dolorem illic excitare conſueuit, Cerato refrigerante Galeni illinantur, aut iis quæ ad calidam renum intemperiem ſuo loco præſcribentur.

Aqua pro varijs ſymptomatis, vt alteranda.

Victus ſit tenuis, qui ſanguinem non augeat. Plethorica enim & impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. Pro vino vtatur aqua hordei, aut graminis. Poteris quædam, prout commodum videbitur, admiſcere, vt ſi difficillimè ſpiret glycyrrhizam, iuiubas, radicem vngulæ caballinæ: Ad robur cordis, bugloſſum, borraginem; Ad hepar calidius, cichorium, lactucam, portulacam: Ad renes, ſemina frigida, alkekengi; Ad ventrem aſtrictum,

violas, pruna acida, tamarindos. Abſtineat ouis, vino, atque ſi fieri poſſit carnibus, quia ſanguinem augent, morbi cauſam. *Sanguinem augentia.*

MORBORVM A BILE *generalia remedia, ſub exemplo febris bilioſæ intermittentis.*

CAP. X.

Bilis in magnis vaſis, venis ſcilicet & arteriis quæ ſunt inter alas & inguina, à natura ſua degenerans, quia continenter fumis cor impetit, continuam febrem excitat. In habitu verò longè à corde putreſcens, vno die intermittit, tertianum enim habet circuitum. Continua remittit, minúſque affligit. Intermittens inquam, vno die dat inducias, redit paroxyſmus die tertio, quo continua ſolet exacerbari, fitque tum anadiploſis ſeu reduplicatio. Si placet, hoc modo diſtribuetur. Febres bilioſæ ſunt continuæ, aut intermittentes. Continuę vel vnũ eúmque coęqualem habent vigorẽ, aut aliquando de ſua violentia remittunt, ita tamen vt quotidie redeat cum epiſimaſia. Febres tertianæ intermittentes aut ſunt puræ, aut nothæ. Pura à mera bile fit, cuius paroxyſmus ad ſummum eſt 12. horarum. At notha à pituita permixta bili naſcitur, cuius paroxyſmus eſt 20. aut 30. horarum. *Dignotio.*

Cognoſcetur ex antecedentibus, ſi ęger ſit

Signa antecedentia. natura biliosus & ad iram pronus. Si iuuenis, aut vsus sit cibis calidioribus, qui facile bilescant, vt sinapi, allio, cæpa, piperatis; si æstate, cum rigore, seu vehementi & inæquali concussione totius corporis prehenderit: est enim *Adiuncta.* rigor præcursor paroxysmi biliosi. Ab adiunctis. Si calor contactu ipso acer & mordax sentiatur, ægérque de lassitudine vlcerosa con- *Consequentia.* queratur. A consequentibus, vt cordis actione læsa, quam pulsus velocissimus ob refrigerationis necessitatem commonstrat: Ab excretis, vrina flammea, vomitu bilioso: Ab affectu simplici, vt oris amarore, cuius causam sitis & deiecta appetentia consequuntur: Sudor terminat paroxysmum intermittentis, (reseratis caloris vi cutis meatibus) qui non excedit duodecim horas, si febris fuerit exquisita, vixque septem superat accessiones, vt causus septem dies: Hippocrates *in Coacis* scribit nouem accessionibus finiri. Sed nothæ, quæ fit pituita permixta bili, vltra viginti quatuor horas paroxysmus producitur. Tertianę exquisitæ paroxysmus desinit in manifestam apyrexiam, nothæ minime Febris ipsa in multos paroxysmos protrahitur, quia pituita permixta bili difficillimè coquitur. Galenus vidit in sex menses protractam. Vt plurimum in duos menses producitur.

Tertiana continua differt à Febre ardente, non materia, neque loco, vtraque enim fit à *Tertiana continua & ardens quid differant.* bile in magnis venis putrente; sed in causo calor est intensior, quia humor putret in vasis vicinioribus cordi. Proinde, quamuis eadem, grauiora tamen sunt symptomata, sitis & vigi-

lia maior, lingua à fumis biliosis, quos summū incendium excitat, nigra, arida, scabra. In causo non sunt manifestæ & periodicæ exacerbationes, vt in tertiana; similis enim est hac parte febri continenti.

Omnium vt communis causa, ita communia ferè remedia. Bilis feruor demulcendus imprimis vsu refrigerántium. Quemadmodum enim succinum vento agitatam paleam non trahit, nec magnes ferrum nisi quietum; ita per se naturáque sua mobilem & inquietā bilem Chologogon non traheret, nisi primùm à suo contrario alteratam. Præscribantur ergo Syrupi de Cichorio, de Endiuia, de Granatis, Violarum, Rosarum, de Limonibus, de Nymphæa, si magnum sit incendium, cum aquis Lactucæ, Portulacæ, Plantaginis, Cuscutæ, Acetosæ, Solani. Mox vacuanda rheo infuso in decocto, quod refrigeret simul & aperiat. Vt *Curatio.*

℞. rad. graminis, acetosæ, añ. ℥ ij. cichorij, endiuiæ, cuscutæ, añ. M. ß. quatuor seminum frigidorum maiorum añ. ℥ j. florum violarum & nenupharis, añ. P. j. fol. oriental. ℥ ß. fiat decoctio: In colat. ℥ iiij. infunde rhab. ℥ ij. In leui expressione dissolue syrupi rosarum solutiui ℥ j. ß fiat potus.

In tertiana commodè admodum imperantur aperientia, malim frigida quàm calida licet decoctum pulegij & origani, Galenus commendet 1. *ad Glauconem*. Sub finem tamen vtilis erit syrupus de quinque radicibus cum aqua cichorij; aut syrupus de cichorio cum decocto radicum aperientium (si vis ad calorem temperan- *Galenus imperat diuretica calida in declinatione; sed cōmodiùs in tertiana*

notha, quàm in exquisita, vsurpantur.

dum) in aceto priùs maceratarum: sic enim Galenus à Tralliani censura & animaduersione defendi potest.

Clysteres parentur ex sero lactis, in quo lactuca, violaria, & portulaca bullierint: in colat. dissolue diapruni solutiui ʒ vj. mellis & sacchari violati, añ. ℥ j. olei violacei & nenupharis añ. ℥ j ß. si magnus sit ardor, alioquin, violati ℥ iij.

Galenus in ardentissimis febribus mittit sanguinem ad lipothymiam, quia nil habet præsentius ad refrigerandum. Arabes verò in morbis à bile contenti sunt purgatione, nisi adiuncta sit plethora, aut bilem sanguini permixtã vrina rubra indicet, quia sanguis est frænum bilis, suo tepore feruorem bilis contemperat, illiúsque ferocientis impetum cohibet & sistit, priuationeque sanguinis, bilis redditur actior. Fernelius parcit venæ sectioni, quia materia est extra vasa: Gordonius consulit expectare quartum paroxysmum. Iubent illi ergo vt naturæ motum diligenter consideremus, & quò illa vergit ducamus. Si nauseãs stomachus bilis excretionem affectet, oxymelitis ℥ iij. cum tepida paulò ante paroxysmũ vomitus prouocetur. Aëtius perseuerãte tertiana notha vomitũ adeo prodesse affirmat, vt viderit multos statim à vomitu sanatos. Si infrà feratur, Clysteribus attrahatur, purgetur: Diureticis per vrinas vacuetur, si eò inclinare videatur: Si ad cutẽ erumpat, aliquo diaphoretico, vt oxymelite simplici, aut diuretico cum aqua graminis sudor excitetur: Aëtius ex Dioscoride commendat hidro-

Qui sit intelligendus Fernelius, legendus est ipse in febrium curand. meth. generali cap. XI. circa medium.

Diuretica.

Hidrotica.

tica, vt ſeminis ſmyrnij ℥ j. cum vino, vna hora ante acceſſionem: aut Ariſtolochiæ tãtundem. In quartanis & quotidianis dat ℥ j. caſtorei cum decocto calaminthæ. Malim dari diuretica & diaphoretica ſub finem paroxyſmi: Non alienum fuerit tepidæ balneũ tum ingredi, vt cutis aſtricta relaxetur, & fuligo quæ retenta febrem auget, liberiùs excernatur, niſi ſuſpicio ſit phlegmones aut inſignis obſtructionis. *Balneum.*

Interea proſpiciẽdum hepati, illud enim iam per ſe calidum (tale quippe eſſe oportet quod bilem copioſam & præter naturam gignit) fel in ſua cyſti æſtuans propè adurit. Ex aquæ cichorij ℔ j. cum electarij triaſantali ℥ ij. fiat epithema.

Reſpicere ſemper oportet ad focum febris: Galenus appellat focum febris, partem obſtructam à putredine, vel phlegmone obſeſſam. Fotus hypochondriorum, inquit Galenus *lib.* 9. *meth. & l. ad Glauc.* plurimum confert coquendis humoribus. *Febris focus quid.*

Non abſurdè vulgus in ardentis febris vigore admouere ſolet carpis refrigerantia, vt lactucã & ſemperuiuum contrita, aut oleo nenupharis vel mãdragoræ imbutum linteolum: quia arteriarũ, quę illic pulſant, dilatatione ſpiritus refrigerãtur, & ardor cordis temperatur.

Autore Galeno frigidæ hauſtum agoniſticum (vt *lib.* 4.) tum exhibere in eundem finem valdè confert. Paulus Ægineta gloriatur hoc modo ſæpiùs ſe febrem iugulaſſe. Alioquin periculum eſt, niſi mors anticipet, ne degeneret in hecticam. Exhibeatur tamen ſeruatis, quæ *Aqua propinanda circunſtãtæ.*

ſequuntur circunſtantiis : Non ſint deiectæ vires, æger non ſit naturæ frigidioris , nec febris materia frigida, craſſa: magis enim denſaretur: nec cruda & adhuc incocta , tardaretur enim coctio. Propterea neque in principio , neque in augmento , ſed in vigore tantùm quidam contendunt tutò exhiberi, ne augeatur febris, aqua in materiam febrilem conuerſa. Celſus vetat ne propinetur ante diem quartum : item non ſit habitu gracili , frigus enim lædit partes neruoſas: Galenus , *vt ipſe ſcribit libro de conſuetudine*, gracili frigidam propinauit hauſtu Germanico, ſed mortuus eſt ; non deſiit propterea aliis non gracilibus eandem propinare : Non ſit coniectura abſceſſus in viſceribus. Aſſueuerit frigidæ, alioquin metus eſt ne magna & ſubita mutatione conuellatur. Aëtius ex Philumeno commendat ſtratum molle & ſæpiùs renouatum : Amicula aſſiduè permutata , & ſatis gracilia , non ſordida : contra Medicorum quorundam opinionem , quibus religio eſt mutare lintea aut induſia. Item flabello aërem agitat : Portulacam probè terit, adiecto ouo crudo , vnà cum vitello & candido , admixtóque modico oxyrhodino , hoc corpus inungit , atque ita ardorem extingui affirmat , vt poſtea nulla redeat exacerbatio.

Ronſſaus epiſt. 36. vult ſæpe in morbis & abſq; vllo periculo mutari induſia & linteamina.

Eſtne ſecura febris tertiana ? Non videtur, quia inter acutos morbos ab Hippocrate 3. *Prognoſt.* & Galen. *in Aphoriſm.* recenſetur. An quoad nomen tertiana ſecura eſt ? Sed quando afficit corpus ægrum , periculum eſt ne degeneret in continuam. Ergo non de continua

tertiana, ſed de intermittente loquuti ſunt.

MORBORVM A PITVITA generalia remedia, ſub exemplo febris pituitoſæ.

CAP. VI.

FEbris quòd quotidie repetat non eſt quotidiana, nam duplex tertiana & triplex quartana quotidie redeunt: ſed tertiana cum rigore, quartana cum horrore, quotidiana cum extremorũ refrigeratione: nec quotidiana deſinit in ἀπυρεξίαν; quia vt ex viridi ligno, ita ex humore crudo ſemper aliquid effumat: neque paroxyſmum quotidianæ, vt tertianæ, ſudor terminat, quia pituita in ſudores difficile, bilis citò faciléque reſoluitur. Solet autem eſſe longior acceſſio & ad duodeuiginti ſaltem horas perdurare: quia humor frigidus craſſus vt tarde & difficile coquitur, tardiùs reſoluitur. *Cur quotidianæ acceßio longior.*

Coniicienda cauſa ſimul & ſpecies febris, primùm ex antecedentibus: Si ægrum deditum gulæ, pituitoſum, qui otioſam vitam egerit, hyeme, in regione aut aëris conſtitutione frigida humida, inuaſerit: Si fuerit puer aut ſenex: ſi fœmina, ſi pinguis; nam pueri propter ingluuiem, ſenes, fœminæ, obeſi, naturæ & caloris vitio, multam congregant pituitam. Ab adiunctis; Si calor humidus, quamuis ob putredinem aliquantum acer ſentiatur. A con- *Dignotio. Ab antecedentibus. Adiunctis.*

ſequentibus, vt actione læſa: Si pulſus fuerit paruus, pituita quantitate & qualitate calorem obruente. Ab excretis: Si vrinæ tenues (tales autem ſunt propter obſtructionem, quia ſolùm tenue percolatur) albæ, ob ſerum & cruditatem; tãdem turbidę, propter humoris craſſi permixtionem: Deiectiones liquidæ, crudæ, pituitoſæ: Sitis nulla, quia ventriculus ſcatens pituita ſitis cauſas, calorem & ſiccitatem, reprimit, niſi fortè pituita fuerit ſalſa, putredine, aut admixtione bilis.

Excretis.

Pituitæ ſpecies cur exactè diſtinguendæ.

Diligenter autem, vt ex arte procedat curatio, diſtinguenda erit ſpecies pituitę ab effectis (acida autem famem, ſalſa ſitim, dulcis ſomnum conciliat) quia acida coquenda, ſalſa mox vacuanda, dulcis naturæ committenda.

Cùm primùm febris ſpeciem ex dominatu pituitæ conieceris, febrem fore longam admonebis, quia crudus humor difficile coquitur: nec vacare periculo, quia nullas dat naturæ inducias. Deinde hac arte aggredienda curatio. Quia pituita in ventriculo & inteſtinis colligi ſolet, ad humorem illinc vacuandum nihil aptius enematum vſu frequenti, quorum hæc ſit formula.

℞. parietarię, mercurialis, chamæmeli, meliloti, pulegij, adde ſi vis, hyſſopi, thymi, origani, calaminthę, an. M. ß. ſeminum aniſi, fœniculi, an. ʒ ij. fiat decoctio. In colaturę libra vna diſſolue mellis anthoſati aut mercurialis & ſacchari rubri, an. ℥ j. diaphœnici, hieræ, aut benedictę laxatiuæ ʒ vj. olei chamęmeli & anethi, an ℥ j. ß.

Humor præparetur syrupis de hyssopo, de marrubio, de absinthio, de duabus, de quinque radicibus, de stœchade, oxymelite composito, scillitico, cum decocto radicum aperientium, vel aquis apij, fœniculi, asparagi, petroselini, absinthij, menthæ, saluiæ. Mox purgetur phlegmagogis, vt agarico, diaphœnico, diacarthamo. Si placet paretur hoc modo apozema purgans crassam pituitam. *Pituitam præparantia.* *Purgantia.*

℞. radicum aperientium, vel radicis enulæ campanę & pœoniæ, an. ʒ ij. hyssopi, thymi, absinthij, chamædryos, chamepityos, an. M. ß. seminum fœniculi, adde si vis, pœoniæ, seseleos, an. ʒ iij. florum anthos & stœchados, an. P. j. foliorum sennæ mundatorum ℥ j. fiat decoctio, addendo sub finem agarici nodulo inclusi ℥. ß. cũ ʒ j. zingiberis. In colaturę ℥ viij. dissolue cuiusuis dictorum syruporum ℥ iij. fiat apozema in duas doses, aromatizetur cinamomo. Poterit qui volet ex iisdem parare syrupũ vt vocant magistralẽ, quo vtetur æger semel aut bis in hebdomade, cum morbus fuerit chronicus.

Si quis à potione abhorreat, malitq; catapotia, conuenient pil. aureæ, cocciæ, de Agarico, aggregatiuæ. Leuiores sunt de hiera, stomachicę, & elephanginæ, quæ per se aut coniunctim præscribi poterunt. Dosis ʒ j.

℞. massæ pil. aurearum & de hiera, an. ℈ ij. cum syrupo de absinthio fiant pil. molles. Vel ℞. agarici trochiscati ℈ iiij. vel massę pil. de agarico ʒ j. cum syrupo de mentha vel de hyssopo fiant sex pil. molles. *Pilulæ.*

Circa principium refrigerationis, instante

paroxyſmo, non alienum fuerit vomitum prouocare, ad vacuandam pituitam quæ ventriculo continetur, pręſertim ſi natura illum appetere videatur.

Vomitus. ℞ ſyrupi acetoſi aut oxymelitis ſimplicis ℥ ij. cum decocto corticis raphani & ſeminis atriplicis, in quo ʒ ß. agarici bullierit, fiat potio, detur tepide. Hippocrates & Galenus in iſta febre vomitum valde commendant: in epidemiis ſcribit vxorem Theotimi vomitu percuratam.

Vtile etiam erit tum ſpinam inungere oleo irino, aut anethino. Vtatur hydromelite, in cuius decocto parum hyſſopi bullierit.

℞. Hyſſopi P. ß. bulliat in tribus libris aquæ ad perfectam deſpumationem, ſeu conſumptionem tertiæ partis, addendo mellis ℥ jß. cuius quantitas minuatur, fiatque mulſa dilutior, ſi calor in præcordiis auctus videatur, ne bileſcat.

Memineris toto morbi progreſſu habendam imprimis rationem ventriculi, vbi ſedes pituitę morbificę. Roboretur aſſumptis Aromatici roſati, vel electarij diarrhodon tabellis, admoto cerato ſtomachico cum oleo de abſinthio. Oleum nucis moſchatæ arte chymica extractum valdè commendatur. Vtatur ſępe ſyrupis de mentha vel de abſinthio: capiat ſæpe cochlear vnum ieiunus.

Ventriculum roborantia.

Quidam affirmant gentianæ ſuccum cum vino tepido ſumptum ante paroxyſmum febrē tollere. Certius eſt vna hora ante acceſſionem, corpore repurgato, theriacæ veteris aut mithridatij

Confert etiam ad

thridatij ℥j. dare ex vino albo. Quidam deie- tant tribus tantùm guttis ſucci mercurialis in dextram aurem vel narem inſtillatis febrem ſolutum iri: quod, vt indifferens, experiatur qui volet, cęteris non neglectis. Alij iubent inſtante paroxyſmo, vt pedes teneantur in aqua calida, in qua herbæ calidæ bullierint.

Febres à melancholia, non ab atrabile.

Eſt ne ſecanda vena? Eſt ſane ratione febrilis ardoris, non ratione cauſæ. Alij audacius, ſi quotidiana ſit continua habeátque ſedem in venis.

An mittendus ſanguis.

Ad quotidianam pertinet febris Epiala, contraria lipyriæ, quando frigent interiora, vruntur exteriora: quia pituita vitrea, parte qua putruit incenditur, altera ſummè refrigerat: quæ eſt valdè periculoſa propter contrarietatem. Dictis ergo remediis incidenda & tenuanda, deinde purganda, quæ cum ſit valdè craſſa & frigida, vehementiora vſurpantur. Gordonius in febribus à pituita concedit vinum tenue dilutum, ratione cauſæ. Enimuerò, inquit Valeſcus, ſi radices aperientes concedantur, ſi piper, ſi ſyrupus de mentha & de abſinthio, quidni vinum? Celſus dat vinum mulſum, vt pituita coquatur & ventriculus roboretur, habens rationem cauſæ, non morbi.

An vinum concedendum.

DE HEMITRITÆO, SEV Semitertiana.

CAP. VII.

Hippocrates, *primo Epidemiωn*, ſemitertianam appellat horrificam, non tantùm

Semitert. cur horrifica.

quia inuadit cum horrore, sed etiam quod toto decursu morbi æger totus tremat horreátque: Constat ex quotidiana & tertiana. Quotidianam mox & sine vlla intermissione excipit tertiana, ideóque ad continuas potest referri. A pituita igitur perfrigeratio, à bile, externarum partium leuis succussio, ab vtroque horror. Dicitur autem semitertiana, non eo sensu quo semiputridum dicimus: est enim longè grauior tertiana, sed eo sensu quo hominem semideum: Est enim, autore Hippocrate, multis causis lethalis. Primò, propter varium conflictum contrariorum, pituitæ & bilis. Secundò, quia nullum tempus relinquit naturæ ad alendum corpus, coquendum humores noxios & vires reparandas, qua causa necesse est magnã excrementorum copiam aceruari. Tertiò, quia duplex. Postremò, quod stomachum & neruosas partes exerceat, vnde frequens syncope.

sect. 3. l. 1. Epid. in princip.

Cur exitiosa.

Curatio.

Mixtis itaque ad bilem & pituitam remediis tentanda curatio, stomacho, sumptis & admotis, roborato: nec non hepate refrigerato: nescio enim quomodo fit, vt vnum alteri calorem surripiat, & à maiori calore minor attrahatur. Celsus suadet venæ sectionem. Cæteri non meminerunt. Sępius tamen conuenit propter grauitatem symptomatum.

MORBORVM A MELANCHOlia communia remedia, sub exemplo febris quartanæ.

Cap. VIII.

FEbris à Melancholia ob id quartana dicitur, quòd Melancholia quarto quoque die commoueatur, vt bilis tertio, pituita quoque die. Securior est quæ primùm inuadit, neque aliis morbis succedit. Febres enim quæ degenerant in quartanam, aliquando ad duodecim annos perdurant. Valescus vidit vnum qui trigesimo quoque die febricitabat, durauitque febris triginta annos.

Cognoscenda est imprimis ex antecedentibus: Si æger fuerit melancholicus, ætate inclinante, & autumno prehenderit, quamuis Hippocrates *libro de Hebdomadibus*, scribat potissimum inuadere in flore ætatis, ab anno scilicet 25. ad 45. Sed multa alia scripsit de quartana, quæ experientia quotidiana refellit, vt neminem bis quartanâ laborare neque laborasse vnquam, nec laboraturum, si semel euaserit: Securam esse febrem, neminémque perimere, imo verò à magnis morbis liberare: & *sexto epidemiωn. Quartana*, inquit, *laborantes nullo alio magno morbo corripiuntur, quòd si aliquo laborent, liberantur superueniente quartana.* Verùm pergamus. Dignoscetur. Si paroxysmus incipiat cum tremore &

Dignotio ex Aëtio.

ſtridore dentium, ſibíque veluti contundi oſſa conqueratur: ſentit autem dolorem in profundo; quia frigidus, ſiccus, craſſus, vno nomine terreſtris humor non poteſt trudi ad cutem. Ab adiunctis, calore ſcilicet non admodum acri & mordaci, niſi humor ſit atrabilarius. A conſequentibus, vt actione læſa, quam pulſus rarus, ob humoris craſſitudinem indicabit. Ab excretis, ſudore pauco, quia terreſtris humor difficillimè reſoluitur in ſudores, vrina tenui & aquoſa, deiectionibus ſiccis.

Melancholicus humor cur ab atrabilario diſtinguendus.

Diſtinguendum in primis humorem melancholicum ab atrabilario, monent Aëtius, & Trallianus, quia diuerſa poſtulant remedia: Quartanam enim atrabilariam (qualis vt plurimum ardentibus & longis febribus ſuccedit, humore per aduſtionem in atram bilem conuerſo) curant cholagogo, cauſâ, vſu refrigerantium, vt ſyrupo de cichorio aut de endiuia, prius alteratâ. Quaſi verò atra bilis ex flaua vſta perpetuò gignatur, non etiam à pituita ſalſa, & fæculento ſanguine: Pituita, necnon bilis quædam naturalis, altera præter naturam, quæ rurſum non eſt vnius modi: à qualitate enim ſalſa & acida (ad quam vitrea referri poteſt, quia acidæ qualitatis eſt particeps) à materia aquea, gypſea, mucoſa dicitur: Bilis verò, vitellina porracea, æruginoſa, glaſtea. Tot támque differentes ſpecies cùm idem Catharticum vacuet, idem dico non tantùm ſpecie, ſed numero, cur non pari iure eodem melanagogo melancholicus humor & atrabilarius purgantur? Preferendum igitur Galeni conſilium, qui

humorem crassum incidentibus & tenuantibus, vt oxymelite, præparat; deinde melanagogo purgat: in progressu morbi his vtitur, quę sanguinis eluuiem purgãt, quod præstant syrupi de buglosso, de lupulis, de fumaria. Non ausim tamen syrupis de thymo, & de calamintha atram bilem tam audẽter, quam humorem melancholicum præparare, ne feruor calidiorum vsu augeatur. Prædictis syrupis vtendum cum aquis lupuli, fumarię, buglossi, borraginis, scolopendriæ, melissæ, sambuci, genistę. Si placet, præscribatur hoc apozema.

℞. radicum capparis, tamaricis, an. ℥ iij. polypodij. ℥. ß lupuli, cuscutæ, melissæ, buglossi, borraginis, an. M. j. seminis anisi, fœniculi, an. ʒ. ij. florum genistę P. *j.* fiat decoctio: In colat. ℥. viij. dissolue syrupi de fumaria simplicis vel compositi, syrupi de pomis aut regis Sabor an. ℥ j ß. fiat apozema clarum in duas doses. *Apozema alterans melancholiam.*

In eodem decocto bulliant foliorum sennæ mundatorum ʒ. vj. colaturę ℥. iiij. dissolue syrupi de epithymo compositi ℥. j. fiat potus. Ad purgandum humorem præparatum præstat leuioribus iteratis, quam vehementi, semel atque, vt aiunt, eradicando vacuare, quia humor contumax solet exasperari fortioribus catharticis. Pauperibus tamen & robustis hoc proderit. ℞. confection. Hamech ʒ. iij. dissolue in decocto lupuli & scabiosę, in quo ℥. ß. foliorum sennę bullierit, adendo oxymelitis Galeni ℥. j. fiat potus. *Purgans.* *Epicrasi cur vtendum.*

Pulueris sennæ orientalis aut epithymi cretensis ʒ ij. ex vino albo satis erunt: aut infusio

ʒ. ß. in ſero, vel aqua violarum, ſi humor ſit atrabilarius.

Phlebotomia. Si corpus plethoricũ & vrina rubra videatur, mittatur ſanguis de baſilica ſiniſtra: qui ſi ruber effluat, ſiſtatur; ſi niger, magna copia educatur. Mulieribus menſes, viris hæmorrhoides excitentur, preſertim ſi quando fluxerint. Quidam aperiunt ſaluatellam, etiam in ipſo paroxyſmo.

Quando lieni proſpiciendum. Monet Galenus proſpiciendum lieni tam ſumptis, quàm admotis remediis, *capite de obſtructione lienis* explicandis: quia illic ſedes humoris melancholici, illic focus febris. At *Quando iecori.* Trallianus & Aëtius ex Ruffo, in quartana atrabilaria habendam potiùs rationem hepatis obſtructi, & longo bilioſæ febris ardore propè ſcirrhoſi ex hoc demonſtrant, quòd dextrum hypochondrium tenſum & contactu ipſo valdè durum ſentiatur: Vomitus valdè confert ad vacuandum humorem peccantem, ſi duabus horis ante paroxyſmum iam dictis remediis prouocetur. Vinum album tepidè datum initio, vomitum excitat, in declinatione ſudorem, cuius vſu non eſt interdicendum niſi die acceſſionis.

Balnei vſus. Multi commendant balneum, vt ſicca & aſtricta cutis, qualis eſt melancholicorum, relaxetur, quod in calida quartana magis conuenit ad refrigerandum, quàm in frigida. Alij iubent paulo ante paroxyſmum ſpinam & pedes, quia inde incipit paroxyſmus, inungi oleo de iunipero, de ſcorpionibus, coſti, caſtorei, vnguento, arègonio, vel in qua rana viridis bullierit: hæc enim humoris maligni eſſe alexite- *Alexiteria*

ria: alij theriacam solutã in aqua vitę pręferunt. ℞. theriacæ ℥ j. nardi & caryophyllorũ, añ. ℈ j. cum aliquo ex dictis oleis, aut cum vino generoso fiat linimentum pro spina dorsi: sic enim tremor, prodromus quartanæ, minuetur, quia calore natura roborata, frigori potentiùs resistit; quinetiam sudor aliquando sequitur, quo minuitur accessio, vacuata portione materiæ morbificæ. Confectio alkermes data vnâ hora ante accessionem, corpore priùs repurgato, benefacit. Quemadmodum & decoctum agrimonię, cui adiectum sit parum vini albi sub finem decoctionis, datum in ipsa accessione, aut decoctum radic. azari, datum ante accessionem vna hora, mouet aluum, & vomitum prouocat.

Mirum quod inculcat Rondeletius, vsu vini albi, in quo saluia per noctem maduerit, solui quartanam: idque ad omnes morbos à melancholia magnum & certum esse remediũ: Mirabilius quod affirmat Trallianus, Scarabeum viuum fuluo linteolo appensum collo, certo experimento quartanam tollere. Alij laudant vermem, repertum in carduo, qui labrum Veneris vulgò dicitur, appensum collo; lege plura amuleta apud Trallianum. Valescus scribit succum thapsi barbati ter datum vna hora ante paroxysmum soluere quartanam. Quidam hoc habent pro secreto. Accipe cor leporis, ita præparati vt solet pulmo vulpis: diuidatur in tres partes æquales, dentur ægro cum vino ante paroxysmum, quarto paroxysmo sanabitur.

Vini saluiati vires.

Remedia specifica ad quartanã.

Valdè calfacientibus, vt diospolitico, pipe-

Cautio à valdè calefacientibus.

re, sinapi, diatrium pipereon in calida seu atrabilaria quartana abstinendum esse memineris; in frigida, cautè & magna religione vtendum. His enim remediis qui vtuntur ante vigorem morbi, ex simplici quartana duplicem faciunt, inquit Aëtius. In statu dari possunt ante accessionem. ℞. myrrhæ, piperis & foliorum rutæ viridium, an. partes æquales, cum melle, fiant pil. quarum ℈ . detur ante accessionem. Trallianus affirmat solo vsu salsamentorum se multos sanasse quartanarios; Quod in quartana ab humore melancholico frigido & sicco dumtaxat verum esse potest.

MORBORVM AB INANItione generalia remedia, sub exemplo febris Hecticæ.

CAP. IX.

Vnica species febris hectica differens tantum gradibus, primum humorem alibilẽ inuadit, id quæ quod instar roris dispergi-

FEbris Hectica est intemperies ęqualis, proinde indolens, morbum enim non sentit hecticus nisi priuatiuè, quia solitas actiones obire non potest: adde quod fit sensim alteratio, nec in motu essentiam habet. Incipit cùm febrilis calor humorem alimentarium, rorem, gluten, cambium (tot autem Febris, quot humoris sunt gradus) inuasit. Confirmata dicitur cùm humorem primigenium & spiritum fixum consumpsit, vt diaria vagum & fluentem; quorum communione non raró accidit, vt diariæ

ſuccedat hectica, calore febrili ex vago in fixum ſerpente, qui in humore primigenio ſubſiſtit. Conſequitur ſæpius Febres ardentes, colliquantes, & magnas euacuationes, vt hęmorrhagiam, diarrhœam, dyſenteriam, lienteriam, nec non Empyema, Phthiſin. Minùs periculoſa, quæ ventriculo, hepati, lieni, vtero, renibus ſuccedit.

tur, Ros nominatur: deinde carnem ipſam: poſtremò ſolidas partes, túmque eſt confirmata, & Maraſmodes dicitur.

Cognoſcetur calore, non ægro, ſed tangenti medico, mordaci. Vrina tenui, cruda, alba, ad extremum oleoſa, à colliquatione: Tuſſi ſicca, pulſu languido, duro, atque vt dicitur, hectico, propter arteriam ſiccatam: ſtatim à paſtu calorem ſentiunt, præſertim in manibus & pedibus; quia humoris alibilis vapore, veluti calx aquâ, calor ſiccus perfunditur: venter propè adhæret coſtis, facies plumbea, propter caloris & ſpiritus paucitatem; ad extremum cadaueroſa, oculi caui, nares acutæ, collapſa tempora. Quandò capilli defluunt, tibiæ inflantur, accidit fluor alui, mors eſt in propinquo.

Signa lethalia.

Curatio potius conſiſtit in diæta, quàm in pharmacia. Si tamen aluus ſponte non feratur, Clyſtere aut Caſſia recenti molliatur, veſcatur gallinis quæ nutritæ ſint ranis, vel hordeo quod cum ranis bullierit, ex quibus ſimul piſtis fiat paſta. Extinctos ouorum vitellos, & teſticulos gallorum in lacte coctos quidam commendāt: Sed cauſæ, nempe inanitioni, magis quàm Febri conueniunt. Vtatur hordeato, amygdalato, gelatina, conſumptis, deſtillatis, reſtaurатiuis, pullaſtro infarcto hordeo mundato, ſyrupo reſumptiuo, vino albo tenui, diluto, ſi lon-

Curatiò ferè tota analeptica.

go vſu ptiſanæ fatiſcant vires. Fugiat vigilias, coitum, perturbationes omnes quæ exſiccant & attenuant, vt iram, triſtitiam. Balneum actu tepidum, quod habeat vim refrigerandi, & humectandi, confert incipienti non confirmatæ, multò minùs ſi coniuncta ſit ferina deſtillatio: Lauetur quotidie ſemel, moretur in balneo ſi poteſt per quatuor horas, hauriat illic lac aſinæ cum ſaccharo violato, roſato: à balneo mox inungatur cerato refrigerante Gal. vel vnguento roſato Meſuæ, oleo roſarum, violarum, nymphęæ.

Balnei tepidi vſus.

Maraſmus eſt inſanabilis, ſiue ſit naturalis cum ſenio, ſiue accidentarius: atque vt dicebat Philippus, περιφρυγὴς. Extenuatos enim percurarunt, qui tabidos ſe ſanaſſe gloriantur: Quēadmodum ſi in exuſtum ellychnium oleum affundas, oleum & operam perdis. Ita ſolidā ſubſtantiam calore, ſpiritu & oleo ſuo priuatam, (tot enim continet humidum primigenium) fruſtra ſuæ naturæ reſtituere contendis: quia aqueus, non aërius humor à calore febrili ex alimento ſubſtituetur.

Maraſmus cur inſanabilis.

Eſtne aliarum febrium, vt bilioſarum, calor maior quàm Hecticæ? de hoc enim certari video. Reſpondeo: bilioſæ febris calor eſt maior intēſiuè, cum ardeat in ſuo foco. Hecticæ calor major eſt extenſiuè; habet enim pro ſubiecto humorem primigenium, qui diffuſus eſt per omnes corporis particulas, præſertim ſolidas.

Humor primigenius ſubiectum eſt Hecticę.

MORBORVM MALIGNORVM, venenatorum, contagiosorum, pestilentium communia remedia.

Cap. X.

QVamuis quidam contendant pestem differre à febre pestilenti, quod epidemij carbones & bubones pestilentes ab Hippocr. in epidemiis visi sint sine febre, & Galenus *nono simplicium*, peste correptis bolum armenum exhibet, iis qui sine febre erant, cum vino; aliis absque vino. Quia tamen à morbis acutis febris est inseparabilis, pestis autem (quamuis eo nomine anthracem & pestilentem bubonem cōprehendas) est morbus acutus, semper habet adiunctam febrem, occultam tamen aliquando & insensibilem: Corpus quippe tangenti medico frigidum apparet, æger verò intus incēdio se flagrare conqueritur: quod in peste Atheniensi accidisse author est Thucydides: Ergo pestis finiatur, febris epidemia, contagione deleteria. Quod habeat communem causam, vt aëris extraordinariam immutationē, popularis: quòd illi non simplex, sed summa insit putredo, est contagiosa: inquinatur aër & virus concipit seminarium contagionis, per se, non difflatus.

An febris à peste inseparabilis.

Pestis definitio.

Sic vitium capiunt, ni moueantur aquæ.

Cum M. Antonij milites auri spe in Seleucia Babyloniæ, arculam Auidi Cassij aperuissent, in-

de tam putris aura exhalauit, vt non regionem modò peste infecerit, sed ventis in Græciam, deinde Romam, delata, hominum magnam partem sustulerit. Corrumpitur etiam astrorum maligna coniunctione, alioquin præuideri & prædici ab Astrologis non posset: Tum expirationum quæ à terris feruntur, fœtore, vt à cloacis & cadaueribus insepultis: Sæpe etiam λοιμὸς μετὰ λιμὸν pestis post famem. In summa annonæ penuria, vulgus cogitur vti prauis alimentis, quorum esu praui humores succrescunt.

Signa diagnostica. Dignoscetur antecedentibus. Si quæ ex prædictis causis antecesserit: Si iam multos prehenderit; Si austrina, seu calida & humida fuerit anni constitutio. Ab adiunctis, vt anthrace & glandularum, potissimùm quæ sunt sub alis, vbi sunt cordis emissaria, inflammatione: A consequentibus, vt cordis actione læsa, quod syncope, cardiogmos, pulsus languidus, celer tamen, inæqualis: difficilis & putida spiratio, non iniuria sanè, demonstrant: cum omne venenum, eo ipso quod venenum, aduersum vitæ, illius arcem primum impetat, nisi cum alia parte priuatas & occultas inimicitias gerat, vt lepus marinus cum pulmone, cãtharis cum vesica. Ab excreto non est certa coniectura. Vrina enim, aliàs sanorum similis, qualis in diaria simplici; aliàs oleosa, vt in hectica & colliquãte febre; aliàs cruda, flaua, nigra, qualis in humorali: quia enim seminarium contagionis spiritus, humor, quin solida viscerum substantia primùm excipiunt (non enim promiscuè &

Cur ab excretis non bene dignoscitur.

indifferenter obuio cuique, ſed analogo duntaxat communicatur) accidit vt nonnunquam diariæ, alias humoralis, alias hecticę ſpeciem & ſigna præ ſe ferat. Omnes tamen ea conſequũtur, quæ continuas & malignas febres. In præcordiis ſummum incendium, vnde ſitis incredibilis, & inquietudo; Somnolentus torpor accedit virium imbecillitate, quo tamen interdicendi ſunt, vt motu & vigiliis venenum foràs erumpat. Pauci conuulſi euadunt, quibus tumores vel puſtulæ ſtatim erumpunt. Pauci quibus blandus eſt calor, aut aluus liquidis fluit excrementis. *Signa malignitatis.*

Pugnandum eſt imprimis aduerſus cauſam externam: Aër, publicè & priuatim accenſo igne, repurgandus; heterogenea enim ſeparat & putredinẽ abſumit, ſi ex lignis odoratis, vt iunipero, paretur, erit gratior & ſpiritus vitales magis recreabit. Facultas ipſa vitalis, ſumptis & admotis cardiacis roboranda, vt reſiſtat veneno. Syrupus de limonibus in aquis cardiacis diſſolutus eſt ſingularis. Vel *Curatio.* *Ignis efficacia.*

℞. conſeruæ bugloſſi & borraginis, an. ℥.j. corticis & ſeminis citri, an. ʒ. ij. diamargariti frigidi, trochiſcorum de camphora, an. ʒ.j adde ſi vis boli armeni & terræ ſigillatæ tantundem, raſuræ vnicornis, ſmaragdi, ambræ, an. ℈. ß. cum ſyrupo conſeruationis citri fiat opiata, vel cum ſaccharo in aqua violarum, bugloſſi, ſcabioſæ, cardui benedicti, ſoluto, fiat electuarium per tabellas; quæ ſi calidiora videantur, præſertim ęſtuante cœlo, temperentur additis roſis, violis, ſantalis. Pauperibus ſatis erit pul- *Opiata cardiaca.*

uis ex cortice & ſemine citri, cornu cerui, zedoaria, dictamno, angelica, tormentilla, ſcordio, gentiana, ſumptus cum aqua cardui aut borraginis, pondere ʒ. j.

Remedia externa. Admoueantur cordi Sacculi, Fotus, Epithemata. Sacculi parentur ex roſis rubris, violis, floribus bugloſſi, cortice citri. Ex eorumdem decoctis, aut aquis diſtillatis, fiat fotus. Additis pulueribus aut electarijs cardiacis, epithema. In officinis ſeruantur duo venenorum omnium & venenatorum morborum alexiteria, Theriaca & Mithridatium, *a* quibus ad imminentis mali præcautionem & præſentis depulſionem, manifeſto vitæ & ſanitatis commodo, vſa eſt antiquitas tam ſumptis, quam admotis. Sumuntur ʒ j. pondere per ſe, aut ex aqua cardiaca. Admouentur cordi forma linimenti cum ſucco limonum, aut permixta conſeruis cardiacis forma emplaſtri. Moſes Ægyptius affirmat narratum ſibi à Medico doctiſſimo, cùm tempore peſtis in Antiochia medicinam exerceret, experientia didiciſſe, cùm nullis alijs remedijs peſtis cederet, eos ſolos qui Theriacam ſumpſiſſent ſeruatos fuiſſe.

Theriacæ & Mithridatij vſus & doſis.

Quale catharticum conueniat. Conuenit inter doctos cacochymiam leni carthartico minuendam, quo vtendum erit cum decocto cardiaco. Exempli cauſa, ſi accenſa bilis, & maximè omnium humorum virus concepiſſe videatur, quod febris bilioſæ iam dicta ſigna demonſtrabunt, quamuis propter cacoëthiam & virus coniunctum, acuta.

℞. ſcordij, radicis acetoſæ ℥. ß. ſcabioſæ, cichorij & pimpinellæ, an. M. j. ſeminum citri

& cardui benedicti, añ. ʒ. ij. florum cordialium, an. P. j. fiat decoctio: In colaturæ ℥. iiij. infunde Rhabarbari ʒ. ij. In expressione leni dissolue syrupi rosarum pallidarum compositi cum agarico ℥. j. ß. adde camphoræ grana duo, fiat potus. Non ausim vehementiora, vt diaprunum solutiuum & electarium de succo, & confectionem Hamech dissoluere, ne naturam conturbẽt, tantũ abest vt dacrydio, aut antimonio vti velim. Multi tamen huius quatuor aut quinque grana in aquis cardiacis macerant; infusionem affirmant dari fœlicissimo successu. Quidã commendant elleborum. ℞. pil. indarum ʒ. ß. dacrydij & trochiscorum Alhandal g̃. vj. excipiantur conserua buglossi, fiat bolus, superbibat aquam cardui benedicti. Celsus catharticum improbat, præsertim vehemens.

Si pestis synocho summè putri similis videatur, & corpus plethoricum, non dubito venam tutò & ægri commodo aperiri posse: Si verò ephemeræ, aut hecticæ, minimè. Pestilentis diariæ essentia quæ est spiritalis, eodem die interficit; Hecticæ quando anhelitus fœtet, neque sentit se febrire. Hinc illæ querimoniæ de mittendo sanguine in febre pestilenti: Omnibus probabili ratione & contraria experientia certantibus. Quidam affirmant eorum vix vnum euasisse, quibus aperta est vena; ali vix vnum interiisse, nullúmque maius & præsentius auxilium se percepisse. Febrium distinctione dissensio componenda est. In humorali vtiliter tunditur vena initio, cùm vires adhuc constant: at progresso mobo necollaban-

In peste an mittendus sanguis.

tur, abſtinendum eſt. Celſus laudat phleboto-miam ſi febris ſit cum dolore. Quidam commẽdant cucurbitulas ſcapulis, lumbis, cruribus admotas, alij veſicantia.

Virus foras trahentia. Ille idem Celſus laudat balneum & hidroticum, vt per cutem virus erumpat. Confert alas & inguina illinere oleo ſcorpionum, vt venenum eò attrahatur ſubſtantiæ ſimilitudine.

Victus ratio. Præſtátne fames an crapula? Fame, inquit Aëtius, materia efferatur, & vires infringuntur: quas imprimis cuſtodire oportet. Celſus laudat ſobrietatem, & ſemel quotidie comedẽdum putat: Auicenna paulò plenius corpus alendum exiſtimat, vt benigno alimenti vapore humoris malitia retundatur: Auicennæ fauet Galenus. Sed liquidis, non ſolidis velim eos nutriri, vt gelatina, conſumptis, iuſculis pulli & vituli, ſaporatis herbis cardiacis, vt vtraq; acetoſa, bugloſſo, borragine. Conuenitne vinum? Non videtur, quia febricitantibus noxium.

Vinum an conueniat. Verum eſt optimum cardiacum, citò reparat ſpiritus, & animi deliquiis ſuccurrit. Confert febribus malignis, & reſiſtit putredini & cacoëthiæ, non febri. Diluendum tamen aqua acetoſæ, ſcabioſæ, borraginis. Quibuſdam placet in principio interdicendum, in augmento aut vigore, cum vires violentia morbi opprimuntur, concedunt. Notabile eſt quod ſcribit Plutarchus in Iulio Cæſare, cùm illius exercitus, ciborum inopiâ, prauis alimentis vteretur, correptum fuiſſe peſte, quæ tamen euanuit, cùm primùm appulit in regionem feracem, præſertim vini. b

a *Suspectus esse debet pestilentiæ tempore, Theriacæ & Mithridatÿ vsus, propter nimium ardorem eorum ex quibus constant, ne inde putredo, præcipua & fere unica pestis causa, augeatur.*

b *Insignis illa facultas vini aduersus pestilentiam, non legitur in Græcis Plutarchi; neque veram esse puto propter calidiorem vini naturam.*

DE MORBIS ORGANICIS, SECTIO SECVNDA.

DE MORBIS CONFORMATIONIS.

CAP. I.

SOLA conformatio facit instrumẽtum, parúmque refert si membrum dixeris organicum, an conformatum: Illa autem consistit in meatu, nec non cauitate, figura, asperitate & læuitate. Siue enim meatus angustior, siue amplior fuerit, quàm naturæ conueniat, si peruertatur vsus ad quem destinatus est, morbus est in meatu. Quibusdam à prima conformatione, scapulæ, alarum instar, prominent. Aliis tabulatum est pectus (illi πτερυγώδεις, hi σανιώδεις appellantur; Vtrorumque tam angu-

Conformatio in quo consistit.

Alati.
Tabulati.

ſtus eſt thorax, vt pulmo liberè dilatari non poſſit. proinde difficillimè ſpirant & proni ſunt ad tabem; morbus eſt & in figura, & in cauitate. Galenus ſæpè & diu retento ſpiritu exiſtimat thoracem dilatari poſſe. Quod ſi denſitate, obſtructione aut compreſſione vena diſtribuendo ſanguini fuerit inepta. Si natura vel ex morbo, carne vel membrana ſupercreſcente, & meatum obſtruente, viris aut mulieribus genitalia perforata non ſint, (ἄτρητοι nominantur) morbus eſt in ſolo meatu. Si vicinum aliquod viſcus, vt lien, adeo intumuerit vt premat inteſtina, morbus eſt in ſola cauitate.

Curatio. Si cutis denſior & aſtrictior fuliginem liberè non excernat, fiat laxior frictione molli, balneo aquæ dulcis: Si iuſto rarior fuerit, & immodico ſudore diffluat, denſetur frictione ſicca; balneo adſtringente, oleo roſato, & myrtino inungatur, reſperſis, ſi placet, earundem virium pulueribus, vt malicorij & roſarum ſiccarum.

Obſtructio eſt morbus inter organicos frequentiſſimus, aliorúmque propè innumerabilium parens, quam nemo miretur in ordinem morborum referri. Nam vt ad motum duo requiruntur, mouens & mobile; ad actionem quod agit & quod patitur: ſic ad obſtructionē duo concurrere neceſſe eſt, quod obſtruit & quod obſtruitur. Obſtruunt humor craſſus, viſcidus, multus: grumus, callus, arena, vermis, calculus. Obſtruūtur cutis, vena, arteria, neruus (quamuis ſolus opticus ſenſibilem habeat cauitatem) ventriculus, veſica, renes, deniq; partes

Obſtructio cur inter morbos recenſita.

Calculus non eſt morbus, ſed cauſa morbi.

omnes cauatæ à natura atq; perforatæ. Obstructio est morbus ex vtroq; constans; vtrius est affectus? profectò, vt Aristoteles docet motũ esse affectionem mobilis, non mouentis: sic obstructio est affectus obstructi instrumenti, non obstruentis causæ. Cui hac arte prospiciendum est.

DE SOLVENDA obstructione.

CAP. II.

Causa primùm antecedens, quæ fouet, mox coniuncta, quæ facit morbum, tollatur. Antecedens, plethora frequentiùs quàm cacochymia. Illa sæpè à suppressa solenni & solita vacuatione, vt mensium & hæmorrhoidum, quæ imprimis arte prouocetur. Generali obstructioni succurrendum est aperta vena, vt cathartico deinde pateant viæ, & quoquouersum liberiùs feratur: mox cogitandum de coniuncta remouenda. *Antecedens causa vt tollenda.*

Pituita in quauis parte caua potest lapidescere: nam Hippocrates *quinto Epidemiωn*, famulam Dyseridis vulva lapidem excreuisse affirmat. Tussi reiectos viderunt Galenus, Paulus, Trallianus, Beniuenius, Dodonæus. Nec dubium est sæpe in bronchiis asthmaticorum, in lapilli duritiem pituitam crassam & viscidam concrescere. Arculanus & Gentilis viderunt bis de colo, semel de ventriculo reiectum. Francisco de Pedemontio spectatore per inte- *De lapidibus & calculis in variis corporis partibus.*

grum mensem, durauit lapidosa diarrhœa, quidam oui magnitudinem æquabant. Simile quiddam obseruatum in Medico huius ciuitatis. Dominus de Bolieure Cancellarius optimè meritus excreuit duos, secundus erat malo granato similis; quibus reiectis melius habuit. Beniuenius cathartico vehementi lapidem oui columbini magnitudine ex intestinis deturbauit. In vesica fellis sæpè obseruantur. Beniuenius in tunica hepatis conspexit. Vnde mirari licet, cur Fernelius neget generari in vesica. Acceptis enim in rene primordiis illic tantum incrustari existimat, hoc argumento: Lapides renum & vesicæ differunt substantia: in illis enim poroïdes gignitur, in hac densus & solidus. Tum colore, renalis enim ruber est, concolor reni: vesicalis albus vel cineritius: Atqui si lapidem repertum in vesica fregeris, videbis in medio lapillum, veluti nucleum, colore & substantia renali plane similem: Ergo genitus primum in renibus, in vesica accepit integumentum. An hoc in multis ita est, non in omnibus? quidam enim sine nucleo visuntur. An arena quæ à renibus rubra excidit, talis in centro manet, at in superficie continuo vesicæ contactu albescit? Enimuerò cùm posita causa sequi possit effectus. In vesica autem, præsertim infantium dum in cunis vagientes, supini meiunt, arena multa colligatur, quæ pituitæ lentore inuiscatur, quid vetat hîc vt alibi cogi in lapidẽ? Hipp. potius in vesica, quàm in renibus arenulas colligi existimat. Quod Philotheus fieri putat, quia maior est vesicæ quàm renũ capacitas.

Iisdem vnumquodque augetur quibus ortum est, súntque vt nutritionis, sic accretionis eadem principia quæ generationis. Fatetur accrescere in vesica, cur negat generari posse? Sed ad rem: ratione & experientia testatum habemus vbiuis lapillum concrescere sed ab illo definitè partem obstrui certa coniectura assequi non possumus. Faciamus tamen cathetere exploratum, anum, vesicam, vterum, à lapillo obstrui: Remolliente semicupio, clystere, facilitandus exitus: Pars affecta oleo scorpionum & liliorum cum adipe cuniculi illinẽda. Si rimula sit angustior, chirurgia est opus. De pulmone, vt expectoretur faciliùs, syrupo de althæa, de glycyrrhiza, oleo amygdalarum dulcium cum alphenico & diatragacantho frequenter vtendũ, additis incidentibus, vt syrupo capilli veneris, oxymelite: quibus nõ tam lapillus comminuatur, quàm pituita crassa, quæ excretionem tardat, tenuetur.

Curatio obstructionis à calculo in partibus naturalibus.

Pituita crassa in pulmonibus.

Vermes in eorum quoque sunt numero quæ obstruunt. Illi vt lapides, in qualibet parte, ex quouis humore, præsertim ex pituita putri, generantur: non aliter quàm ex fimo infinita animalcula: Sed enim cum vbiuis pituita possit putrere, præsto adsit calor humidus, quidni quacumque in parte excitentur? Beniuenius vidit de pulmone tussi excretũ, Dodonęus de vesica. Descendisse eos à renibus verisimile. Visus sæpè vermis, qui demorso corde vitam ademerat. Visus ab Auicenna qui abdomen perforauit. Valesco spectatore duo vermes ex auribus febrientis cuiusdam adolescentis prodierunt, qui

Vermium materia.

mox conualuit. Alzarauius & Mundella rubros cum lotio reiectos viderunt. Alexander Pedemontanus scribit repertos esse in capsula cordis, qui demorso corde primũ epilepticos insultus, deinde mortẽ attulerant. Pueris dormientibus quandoq; per nares erũpunt, quia vt alimẽtum quærant, ventriculum, inde gulam perreptant. Puer excreuit tres simul & semel, sed minimos omnes in globum coactos, dixisses cõglobatas erucas. Ore clauso per foramen palati ad nares ascẽdunt. Valeriola vidit nouem, Plin. triginta pedes longũ: Trallianus, qui excederet duodecim cubitos. Quod non est valdè mirum, si verè Paulus & Aetius affirment, interiorem tunicam intestinorũ in longum & latum vermem aliquãdo transmutari. Magis extraordinariũ est, quod narrat Hollerius de quodam Italo, in cuius cerebro natum scorpionem ex basilicæ herbæ frequenti odoratu vidisse se affirmat.

Cúmque pro varia materiæ putrentis qualitate tot támq; differentia animalcula in vniuerso generẽtur, quid mirum ex tot adeóque dissimilibus humoribus, qui in nobis putrere solent, tam differentes vermes, longos, latos, rotũdos, hirsutos, magnos, paruos exoriri? Nobilis quidã in castris annonæ penuria coactus est palustrem aquam bibere, & eduliis mali succi per aliquot dies viuere. Inde nati vermes, quos datis pilulis ex aloë cum ℈.ß. trochiscorũ alhandal, vna die excreuit plus viginti, qui anguillarum speciem & magnitudinem æquabant.

Curatio. Omnibus cõmune remedium. Dulcia infernè, amara supernè; his pars obsessa verme illi-

nenda: cum enim dulcibus generentur, nutriantur, accrescant: amaris interficiãtur, iniecto clystere ex lacte cum melle vel saccharo, sine oleo, quia pinguia vt amara fugiunt, descendẽt ad pabulum, simúlque cum iniecto excludentur. Rhabarbarũ infusum in decocto graminis, acetosæ, cichorij, scordij, comæ absinthij, seminis portulacæ, vel coriandri vermes necabit & deturbabit; addere possis syrupi de limonibus, aut de acetositate citri ℥.j fiat potus, cuius loco poteris vti aqua infusionis rhabarbari. Idẽ præstant pil. communes, ex aloë, myrrha, & croco: Theriaca & mithridatiũ sumpta & admota, cinis vermiũ & puluis cõtra vermes ex aqua portulacę dari possũt, aut forma tabellę, opiatæ cõditi. *Vermes pinguia & amara refugiunt.* *Potus contra lumbricos.*

℞. massæ pil. communium ʒ.ß. cum syrupo de absinthio fiant tres pil. molles, capiat media hora ante prandium, continuet per aliquot dies. Item ℞. eiusdem massæ ʒ vj. cum oleo amygdalarum amararum & pauco aceto, fiat emplastrum vmbilico admouendum. Vel ℞ olei de absinthio ℥. ij pulueris contra vermes, aloës, añ ℈.ij. adde si vis parum fellis, cum cera fiat linimentum. Eadem olea, tum de fraxino, persicorum: Succi, centaurij, athanasiæ, matricariæ in aurem instillari possunt ad necandos illic vermes; malim pulueres in prunas coniici, fumum auribus captari. *Pilulæ communes sunt remedium internum & externum.*

Humor crassus incidentibus, viscidus detergentibus præparetur, mox per ductus naturæ conuenientes vacuetur. Est enim cum per vrinas commodius repurgatur, vt obstructa secunda, seu media regione: At prima clystere, *Obstructionis à crasso humore curatio.*

aut ſumpto eccoprotico, per aluum: Vltima per cutem diaphoretico & hidrotico expurganda.

Syrupi incidentes. Incidentes & aperientes ſyrupi ſunt de duabus, de quinque radicibus, de byzantiis, capilli veneris, de hyſſopo, de marrubio, de arthemiſia, oxymel, præſertim diureticum: quibus vtendum, cum decocto quinque radicum aperientium, cinamomi, cicerum rubrorum, vel herbarum capillarium, aut earum aquis deſtillatis: diſſolui poſſunt trochiſci de praſſio, de calamintha, de myrrha. In naturis & affectibus calidis, vt bile vitellina cyſtim, hepar, aut renes obſtruente, vtendum ſyrupis de cichorio, vel de endiuia compoſitis, cum decocto radicum graminis, acetoſæ, cichorij totius, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, alkekengi. Terebinthina omnium viſcerum, quin venarum obſtructionibus ſoluendis eſt aptiſſima: nec ſinit humores putreſcere: ex ℥ iij. lotis in aqua propria, vt cichorij aut eupatorij ad hepar; halicacabi ad renes, cuſcutæ ad lienem: fiat bolus: Ammoniaci ℈ ij. ſumpti cum aqua aut decocto conueniente, aut in vino albo, mirificè etiam proſunt: ℞. ammoniaci & pulueris hieræ, añ. ℈. ij. terebinthinæ ℥. ij. fiant parui boli, inuoluantur obeliis vino albo madidis. Electaria dialacca & diacurcuma omnes obſtructiones, maximè verò hepatis ſoluunt, vt trochiſci de capparibus, & de ſcolopendrio lienis.

Ab humoribus calidis, vt bile vitellina.

Terebinthinæ dotes in quibuſnis obſtructionibus.

Cautio in aperientium vſu. Ne tamen frequentiore vſu aperientium calor natiuus exoluatur; illis per interualla, & prudenter vtendum, eáque ad vſum deligen-

da ſunt, quæ parti obſtructę magis conueniant. Ad obſtructiones vteri, præferendus eſt ſyrupus de arthemiſia: Ad obſtructiones pulmonis, capilli veneris, de hyſſopo, de marrubio: Ad hepar ſyrupi de cichorio & de endiuia. Fernelius ad magnas obſtructiones renum deſcribit ſyrupum de raphano, quo multi vſi ſunt fœlici ſucceſſu: in vſu eſt Syrupus de althęa. Vide tamen vt caſſia corpus ſit prius repurgatum, ne impuritas à diureticis ducatur ad partem obſtructam, & morbum augeat. *Alia cautio pro diüreticis.*

DE SISTENDO fluore.

CAP. III.

VT obſtructionem ſequitur excernendorum omnium, menſtrui, hæmorrhoïdum, ſtercoris, lotij, ſudoris ſuppreſſio; tum putredo, febris putrida, lenta; icterus vterque, flauus cyſtis aut hepatis; niger, lienis obſtructione: Apoplexiæ, Reſolutiones, Atrophię, Tabes, nonnunquam repentinæ mortes, prohibito ſanguinis, ſpiritus, vitalis, aut animalis, commeatu. Ita laxitatem & apertionem immoderatam meatus & cauitatis, retinendorum profuſio comitatur, quam morbi & ſymptomata non minus horrenda conſequuntur. Nam ſiue aluus ſine modo fluat, vt in diarrhœa, leienteria, dyſenteria, hæmorrhoïdibus: ſeu veſica, vt in diabete, mictu ſanguinis: ſiue vte- *Obſtructionem ſequentia ſymptomata.* *Vt laxitatem & apertionem.*

Non est mirum si Thessalus Therapiam, obstructione aut fluore concluderet.

tus, vt in menstruo immoderato & muliebri profluuio: siue sanguis superne de pulmone tussiendo, de ventriculo vomendo plurimus erumpat.

Luctus vbique, pauor, & plurima mortis imago. Funestiores enim sunt morbi ab inanitione, quam à repletione.

Curatio siccitatis factæ. Fientis.

Huic siccitati iam factæ medendum hecticę febris remediis. Fientis verò, succurrendum aliquo astringente, cuiusmodi sunt syrupi granatorum, cydoniorum, rosarum, myrtillorum. Aut trochiscis de bolo, de spodio, de terra sigillata, de carabe omnium præstantissimis: quia non tantùm restringunt, sed etiam coagulatum dissoluũt, quibus cum aqua aut decocto astringente, vt rosarum, plantaginis, centinodię vtendum erit. ℞. ex prędictis syrupis ℥. j. pro dosi, trochiscorum ℈. ij. dissolue in ℥. iiij. aquæ plantaginis, fiat potio. Si quis humor acer & mordax autor fluoris subesse putetur, deligatur remedium quod purget constringendo, vt Rheum, Myrobalani.

Ita Trallianus & Rondeletius, ratione & experientia subnixi.

℞. expressionem fortem ʒ. ii. ß. Rhabarbari infusi in aqua plantaginis vel rosarum, syrupi myrtini ℥. j. fiat potus. Vel ℞. ℥. ß. myrobalanorum citrinorum in materia biliosa tãtundem chebulorum in causa frigida, infunde & coque in decocto Tamarindorum. In expressione dissolue syrupi de cichorio cõpositi cum rheo ℥ j.

Vel ℞. corticis myrobalanorum & rhei electi, añ. ʒ. j. excipiantur conseruæ rosarum ℥. ß. cum syrupo cydoniorum, fiat bolus.

Humor diuertendus aut reuellendus purgatione, vel aperta vena opposita. Si fluat supernè, puta de thorace aut pulmone, aperiatur vena malleoli, vt impetus sanguinis in contrarium retrahatur, non brachij, ne tractus ad partem affectam, fuga vacui fluxionē augeat: Mulieri sanguinem vomenti menstruis erumpentibus solutio. Conueniunt ligaturæ fortes & dolorosæ, frictiones, cucurbitulæ ad reuellendum.

Morbus figuræ, si vitio parentum & conformationis acciderit, non sanatur. Si à causa externa, vt fractura aut luxatione, Chirurgia curetur, alio loco exponenda.

Morbi Asperitatis & Læuitatis curentur iis quę tradentur libro tertio in cura leienteriæ & asperitatis arteriæ: ferè enim speciales sunt morbi, paucísque partibus communes.

DE MORBO IN NVMERO.

CAP. IIII.

VT sanitas in mediocritate consistit, ita morbus in excessu vel defectu. Morbi à defectu, hecticæ febris; qui ab excessu, si à plethora, synochi; si à cacochymia, cacochymarum febrium remediis curentur. Quæ in febribus ad causam coniunctam, in cæteris tam organicis quàm communibus morbis, ad causam antecedentem summo cum delectu prudentérque primùm vsurpentur. *Curationis analogia.*

Inter organicos primus occurrit morbus in numero, quia omnis causa natura & origine prior est suo effectu. Ille autem sæpè causa est obstructionis, vt obstructio magnitudinis in parte vel in toto diminutæ: Appello morbum in numero, si quid instrumento desit, aut superuacuum sit ad vsum: Cum enim natura nil faciat frustra, si quid connascatur aut adnascatur, non inutile modò, sed etiam quod incommodet actioni, illud præter naturam iudicetur. Faciamus ergo quempiam nasci cum vnico vel cum tribus testiculis, quia didymi ad generationem dantur à natura, morbus est in numero, qui tamen si vitio conformationis acciderit, sinatur. Amatus Lusitanus meminit infantis nati cum cornu in capite, quo resecto obiit. Verum si fuisset aduentitium, quale illud quod scribit Alexander Benedictus natum ex vulnere, materia quæ in ossis substantiam mutari debuerat, in cornu conuersa, tutò rescindi potuisset. Quæ sunt toto genere præter naturam, & manifestè actionem lædunt, vt polypus in naso, caruncula in vrinario meatu; nisi sint congenita, opem & industriam medici requirunt: quæ licet siccantibus exedentibus sanentur, tamen pro temperamento, vsu & dignitate partis mitius aut vehementius deligendum. Nam ad verrucas in cute, multo tutiùs Ægyptiacum per se solum vsurpatur, quàm ad condylomata, carnosas excrescentias in ano aut vtero, propter partium exquisitiorem sensum, maiore periculo in vesica ad carunculam, quæ ardori vrinæ neglecto, vel malè curato succedit. Prop-

Morbus in numero quid.

terea Galenus ex tribus granatorum generibus, deſcribit remedium ad Polypum, quod cathæreticis omnibus anteponit, ne ex Polypo ſimplici fiat vlceratus, vnde ozæna, cancer, in natura præſertim melancholica: Poterit tamen ſucco granatorum aut cerato myrtino Ægyptiaci quarta pars admiſceri. Si verrucæ, Polypi, condylomata filo conſtringi poſſint, priuata alimento ſenſim contabeſcent; ἀναβρονχισμὸν, hoc genus remedij veteres appellarunt: Præcipitatum omnes excreſcentias, quales vlceribus & vulneribus ſuperueniunt, ſine dolore citò abſumit: idem preſtant olea cathęretica, vt ſulphuris, calchanti, aqua aluminoſa, fortis. Carunculam in veſica ante viginti dies certo experimento conſumit ſequens vnguentum, corpore priùs caſſia repurgato.

Curatio Polypi.

Excreſcentiarum in vlceribus.

Carunculæ in veſica.

℞. olei roſati ℥ iij. ceruſſę ℥ iiij. caphuræ ℥ ß. tutiæ cum aqua roſarum lotæ & præparatæ ℥. ß. lithargyri auri præparati ʒ. vj. antimonij præparati ʒ i. maſtiches, olibani, aloës hepaticæ, an̄. ℈. ij. fiat vnguentum in mortario plumbeo, ſeruetur in pyxide plumbea, quo ſic vtendum erit: Vbi candela cerea, intincta oleo aut butyro recenti callum attigeris, (quod reniſus indicabit) illa tenui & detrito linteolo inuoluatur, quod dicto vnguento, extrema parte qua carunculam debet tangere, imbuatur, reliqua, aut oleo violato, aut ſequente vnguento quod plurimum confert, parti ſolidandæ poſt conſumptam excreſcentiam oblinatur.

℞. lithargyri auri, tutiæ præparatæ, plum-

bi vsti, añ. ℥.iiij. cerussæ ℥ ij. caphuræ ℈ ß. olei myrtillorum q. s. fiat vnguentum, quo solo vtendum erit, cum sanies ampliùs non effluens, absumptam carunculam demonstrabit.

Epulis seu excrescentia carnis in gingiuis absumetur puluere ex galla, alumine & sale vsto.

Enchantis verò (caro præter naturam aucta in magno oculi angulo) alumine vsto.

DE MORBIS AVCTÆ & imminutę magnitudinis.

Cap. V.

Causas vtriusque morbi Gal. explicat 6. de sanitate tuenda capite 8. *vbi aliquot recenset remedia, plura* 14. methodi cap. 15.

NYcomacho Smyrnæo corpus in tantam molem excreuerat, vt se mouere non posset. Sanatus est ab Æsculapio sequentibus, ni fallor, remediis. Præscripta inedia, vigilia, exercitatio vehemens, frictio multa, dura, coitus, vini crassi abstinentia, iuscula diureticis alterata, balnea discussoria ex sale, nitro, sulphure, alumine. Quotidie manè datũ cochlear vnum aceti scillitici aut semuncia oxymelitis Gal. cũ piperis aliquot granis: Potio ex aristolochia rotunda, gentiana, centaurio, aniso, dauco, semine rutæ syluestris: ex quibus siccis & pulueratis cum saccharo in aqua hyssopi soluto, fiat electariũ. Cuius loco non minore cõmodo poterit assumi theriaca: Humor omni modo, per aluum, per vrinas, per sudores vacuetur.

Per aluum blandis catharticis sæpè repetitis, vt pilulis de hiera: habent enim magnam vim desiccandi. Per vrinas diureticis, vt decocto radicum aperientium, oxymelite diuretico, scillitico: Per sudores hidroticis, vt Guaiaco, Cyna, Salsa parilla: quorum decocto dilutiore si vtatur pro ordinario potu, maius percipiet commodum.

Contraria sunt gracilis extenuatique corporis remedia: Ergo nutriatur alimentis boni succi & facilis coctionis, vt hordeatis, amygdalatis, pistaciis, martio-pane, vitellis ouorum, pullis, vino veteri, rubro, crasso: venus prohibenda: quies, somnus, vita tranquilla & otiosa, balneum aquæ dulcis, imperanda: Lac mulieris magis, sed tardiùs nutrit: lac asinę minùs, sed celeriùs: medium est lac caprillum. Mollis frictio benefacit: verum ne tractus ad cutem humor exhalet, mox oleo tepido inungatur. Consideranda tamen causa, quia non semper ab inedia, labore, vigiliis contingit, sed aliquando à vermibus alimentum exugentibus, quos nisi deturbaris prædictis remediis, nil profeceris. Accidit etiam propter lienem iusto maiorē. Vt enim aucto fisco ærarium minuitur: sic quando lien accrescit, molem corporis imminui necesse est: Accidit etiam imbecillitate aut obstructione totius, vel partis, quæ sit dicata alimento conficiendo vel distribuendo, cuius causæ præcesserunt remedia. Quidam commendant vsum frigidæ ad pinguefaciendum. Auicenna laudat cibos frigidos. Quod,

Extenuationis.

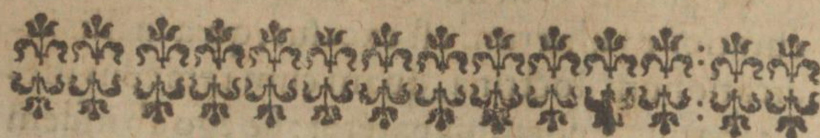
Vermes aliquando causa mortis.

me iudice, interpretandum est de his qui extenuantur à calida intemperie iecoris, aut totius.

Remedia ἐπίκρουσις mediocris percussio; κατάντλησις, aquæ perfusio, πίττωσις. picatio.

Si membrum aliquod, vt crus aut brachium atrophia tabescat: vt intelligas si affectus sit sanabilis nec ne, & quàm facilè, imprimis fricandum erit, aqua tepida lauandum. Quod si nullus in cute rubor appareat, desperata est sanitas: Si vix & magna difficultate excitetur, difficilem & longam fore curationem ostendit; Si citò, facilem: Tum pars extenuata leuiter percutiēda, donec modicè attollatur, fortiter liganda, scarificanda, pix soluta in oleo extendatur super aluta, & illi prius rasę superponatur, antequam refrigescat amoueatur, mox calida reponatur, hyeme bis, æstate semel: Membrum sanum ab infero sursum procedendo ligetur, vt sanguis ad ægrum pro alimento regeratur.

DE MORBO

DE MORBO COMMVNI,

SECTIO TERTIA.

DE SOLVTIONE CONTINVI quædam præscienda.

Cap. I.

MORBVS communis definitus est, qui partis vſum & actionem peruertit: Si pulmo, vocis & ſpirationis inſtrumentum, vlceretur: non tantùm vſus impeditur, ſed etiam actiones, quę illi, vt pars eſt ſimilaris, conueniunt, nutritio, & quæ nutritioni ſeruiunt attractio, retentio, vitiantur: Idem accidit abſceſſu & tumore præter naturam, quos affectus ea cauſa communes appello: tum quod in partes tam internas, quàm externas conueniat: Cęteros, qui partium proprij ſunt, vt fracturam oſſis, luxationem articuli, conuulſionem nerui, auulſionem ligamenti: ad particularem doctrinam reſeruo. De illis ſolis hoc libro dicere propoſui.

Morbi cōmun. definitio.

Affectus communes qui.

Autor cur ab vlceribus exorditur.

Vt autem Galenus Methodum medendi à curatione vulnerum est exorsus, quia in illis indicationum doctrina, quam cum remediis meditabatur, euidentiùs pateret: sic ego ab iisdem exordiar, docebóque non vlceris pulmonis, aut hepatis, sed indefinite omnis vlceris tam interni, quàm externi communem curationem, si primùm vlceris interni diagnosim, deinde prę-notiones quasdam exposuero.

Vlcerum differentia.

Est autem vlcus quoddam primarium, ab humoris acrimonia, quoddam ἐπιγεννηματικόν, quale inflammationi succedit; pure enim facto, fit abscessus, rupto abscessu vlcus. Discernũtur ergo pręcedente inflammatione, tum pure multo & confertim excreto: nam vlcus primarium nil tale pręcessit. Si tussiendo reddatur, vlcerati pulmonis suspicio est. Si vomendo, ventriculi aut gulæ: Si cum lotio, vesica, renes, aut hepar parte gibba, laborant: Si per sedem exeat, ventriculus, intestina, mesenterium, lien, aut hepar parte caua. Species & locus doloris, tum excernendi modus vlceratam partem definitè ostendunt: nam vlceratis tenuibus intestinis dolor sentitur supra vmbilicum, permiscetúrque pus fæcibus; crassis verò vlceratis, de dolore sub vmbilico ægri conqueruntur, & separatum pus egerunt. Renibus quoque vulneratis pus immiscetur lotio, vesica vlcerata minimè.

Quomodo dignoscenda.

Partis vlceratæ indicia.

In quibus partibus vlcera præcipuè sanantur.

Præsciendum autem vlcus in parte sanguinea & molli minore negotio sanari, quàm in spermatica & dura; in ignobili, quàm nobili; in quieta, quàm mobili; quia ad actionem

medicamenti opus est quiete, qua causa pulmonis vlcera. quin etiam morbi omnes, difficillimè sanescũt: In infera & depressa, ad quam fit continuus descensus materiæ, difficilius: in parte ad quam citiùs & integris viribus medicamentum peruadit, faciliùs: quia enim ad pulmonem via est longissima (quandoquidem gulam, ventriculum, quædam ex tenuibus intestinis, venas mesenterij, iecur. venam cauam, denique cor pertransierit necesse est, priusquam ore sumptum ad pulmonem perueniat) non est mirum si morbi pulmonis difficillimè percurentur.

Pulmonũ morbi cur difficilè curentur.

Præsciendum quoque puerorum vlcera faciliùs sanari, quàm senum; Virorum quàm mulierum. Difficultatem augeri si menses mulieribus, hæmorrhoides viris substiterint; qua causa Arist. scribit Eunuchorum vlcera difficillimè sanari.

Non est etiam ignorandum vlcus per se facilius aut difficilius vniri; simplex facilius, quàm compositum; superficiariũ, quàm cauum; recẽs, quàm inueteratum (dicitur autem quibusdã inueteratum, quod intra quadraginta dies sanari non potuit,) quadratum, quàm rotundum; Rotundi enim vlceris, vt vulneris, longa & difficilis cura, quia extrema difficillimè coëunt.

Vlcus tribus causis difficillimè curatur, per se, ratione partis, ratione causæ.

Item ratione causæ, non tantùm coniunctæ, sed etiam antecedentis. Nam si corpus impurum aut plethoricum fuerit, tardiùs & maiore negotio sanabitur, eóque difficilius, quo corpus fuerit plenius aut impurius: Propterea ictericorum & hydropicorum vlcera sunt insa-

Vlcus in rufo tardius coalescit.

Difficultas ab antecedente causa. nabilia, nisi primùm icterus & hydrops percutientur. Et vlcus in quod multæ & amplæ venæ desinunt, rheumaticum dicitur, eadem causa difficilius sanatur, vt varicosum. Coniunctæ causæ sunt, intemperies partis vlceratæ, dolor trahens, subiectum os, asperum, ruptum, erosum. *A coniuncta.*

Hæc quoque præcognoscenda sunt, firmáque memoria tenenda. Pro natura & temperie partis deligendum remedium, quia vlcus in parte sicciore, sicciora postulat remedia. Ratio est, quod maior lapsus à naturali temperamento fortioribus contrariis ad naturam reduci debeat: Exempli gratia soluta continuitas ossis (si cætera sint paria) magis siccantia postulat, quàm venæ, nerui, aut cartilaginis: & horum remedia sicciora debẽt esse, quàm carnis. Quod intelligendum est si pars natura mollis cum alia temperamento dura, vt caro cum osse conferatur: Nam si præter naturam vna sicca, alterá humida intemperie laboret, pars sicca humectanda erit. minimè siccanda, quia regenerandæ carni nullum suppeteret alimentum: Ad hæc pars robustior potentiora tolerat remedia, quæ si exquisiti sensus fuerit, acria non admittit: Pars nobilis maiore diligentia custodienda est, quàm ignobilis; publica, quàm priuata: interna, quàm externa, quæ proximo libro fusiùs persequemur.

Partis tẽperies cur attendenda in delectu remedij.

Robur.

Dignitas.

Non est prætereundum vlceris, vt alterius morbi, sua esse tempora: Principio sanies tenuis & aquosa, quæ nisi paulatim coctione crassescat, cachexiã corporis totius, partis, aut

Vlcus virulentum, cuius virus corrũpit membrum: putre, quod putrefacit.

humorum prauam constitutionem arguit. Si præterea virulenta, æruginosa, nigra, fœtida, vlceris cacoëthiam ostendit: pus album, læue & æquale certam sanitatem promittit.

DE VLCERE.

Cap. II.

VLcus est solutio continui in parte carnosa, interna vel externa non refert, quia partes internæ, vt pulmones, renes, hepar, humoris acrimonia non minus quàm externæ, oculi, nares, aures, musculi vlcerantur, siue ille aliunde fluxerit vt à cerebro in oculos, nares, pulmones; siue paulatim in parte congestus fuerit. Est autem simplex, vel cum symptomate, intemperie, inflammatione, dolore, febre, conuulsione: Purum vel impurum, à sanie humidum, à sordibus sordidum, superficiarium vel cauum, recens aut inueteratum, benignum vel malignum, quod non cedit ordinariis remediis. Quò pertinent, nomæ & phagedænæ, serpentia, Chironia, Telephiáque vlcera; qualia Telephus est perpessus, sanauit Chiron. Magnum quoque aut paruum dicitur, longum, latum, quadratum, rotundum.

Addit Auicenna de qua exit sanies vel pus, *vt distinguat à vulnere.*

Vlcerum differentiæ.

Omnium curandorũ duæ sunt primæ indicationes. Vna quæ sumitur à viribus & differẽtiis remediorum. Altera quæ à totius, maxime verò à partis vlceratæ temperamento: neq; enim ars vlcus cauum replet carne, nec cicatricem

Curatio.

Ars carnẽ non regenerat.

pro vera cute reponit, sed natura ipsa seu propria temperies partis, quia eius est regenerare, cuius primùm fuit generare; aliquando per se sola, nonnunquam leuioribus remediis adiuta: Vrina propria si quotidie abluatur vlcus simplex, quamuis profundum, mox linamentis siccis impleatur, coalescet: ex linteolo quod maduerit in aqua tutiæ, vel thermis sulphureis, nitrosis, si parentur linamenta, magis siccabunt; curatio autem vlceris est exsiccatio: Gal. tabidos ab vlcerato pulmone Tabias mittebat, quòd illic aër esset siccior, multósque ea causa in Ægyptum nauigasse autor est Plinius. Furnaria assiduo ad furnum inspiratu, vlcus in pulmone exsiccauit. Verùm faciamus esse sordidum, quod in externis sensu, in internis vlceribus ab excreto coniicitur, mundificatiuo de apio, quod paratur ex apij succo & medulla panis similacei, aut ex terebinthina cum oui vitello, aut omnibus commixtis, purgandum est: vel hydromelite, ex aqua hordei & melle rosato abluendum. Cuius vsus internis vlceribus peræquè confert, vt ex apij, marrubij aut absinthij succo cum melle aut saccharo rosato paratus syrupus. Pro quo substitui possunt syrupi rosarum siccarum, de absinthio, de marrubio. Assiduo vsu sacchari rosati seu conseruâ rosarum detersum vlcus in pulmone natura tandem agglutinauit: Lac asinæ potum suo sero detergit, eóque magis si saccharum rosatum admisceas. Terebinthina eodem fine sumitur, forma boli in vlceribus renum, cum oleo amygdalarum

Sed iuuat naturam.

Mundificatiuum de apio simplicissimum.

Sacchari rosati vis.

Lactis asini.

dulcium forma lohoc, pro vlceribus pulmonum: vtile quidem, ſed parum gratum remedium.

Quæ primo gradu ſiccandi & leniter detergendi facultate prædita ſunt, quia incarnanti naturæ tollunt impedimenta, ſaniem & ſordes, propterea ſarcotica nominantur: quorum tres ſunt ordines. In primo numerãtur, thus, cortex thuris, ſarcocolla, farina hordei & fabarum, quæ naturis & ætatibus mollioribus, partibúſq; humidioribus cõueniunt, vt puerorum & mulierum vlceribus. Secundi ordinis ſunt, iris & farina erui. Tertij, ariſtolochia, panax, centaurium vtrumque: quæ naturis robuſtis & partibus ſiccis ſunt aptiora. Quæ enim, exempli gratia, in vlceribus oculorum vehementiora ſunt remedia, in vlceribus aurium ſunt leuiora, quia oculi natura ſunt molles & humidi aures ſiccæ: faciliùs autem humidum humidæ naturę reſtituitur, quàm ſiccum ſiccæ, ſi vtrumque à ſua temperie degenerarit: Ergo ſi thus pulueratum terebinthina exceperis, parabis vnguentum pro externo vlcere pueri: qui ſi eiuſdem vaporẽ inſpirarit, aut ille per ſedem, puellã per vterum eundem exceperit, vlcus in pulmone, in ano, in vtero coaleſcet: poterit iniici puluis cum vino aut decocto conueniente, vt agrimoniæ, aut mulſa. Robuſtiores accipiant quotidie ariſtolochię ℈ ij. ex ouo ſorbili, pro partis interioris vlcere: excipiantur terebinthina, ſi placet cerato roſaceo, pro vlceribus externis: in ſinum, cum aliquo liquore iniiciantur. Idem de cæteris, vt puluere iridis Illyricæ & centau-

Primum vt purges, deinde vt impleas.

Sarcotica clementia.

Mediocria.

Fortia.

Vnde hæc varietas.

Vnguentum aureum lene sarcoticũ. rii, sentiendum, iisque per se, vel commixtis vtendum est. Seruantur in officinis, vnguentum aureum, ex leuioribus sarcoticis à Mesue descriptum, & vnguentum viride, quod Galenus & Auicenna componunt ex ærugine excepta *Viride fortius.* oleo & cera; si placet ad ℥. j. cerati rosacei addere ʒ. j. æruginis, plus minus, prout natura totius & partis, nec non vlceris qualitas indicabunt, facies optimum sarcoticum. Multa tamen *Admouenda non sumenda.* prosunt admota, vt ærugo, ęs vstum, cadmia, pompholyx, cerussa, quæ sumpta sunt venena, & ventriculi substantiam lædunt. Bolus armena, & terra sigillata internis & externis vlceribus sumpta & admota prosunt, maximè omnium theriaca; sola enim purgat, incarnat *Theriaca efficacia in internis vlceribus.* & cicatricem ducit, non benignis modò, sed etiam malignis vlceribus perutilis: qua tutiùs vtor, quàm oleo de vitriolo, ad vlcera interna à chymistis tantopere commendato. Rondeletius tamen *libro de medicamentis internis*, ad eadem laudat antimonium sumptum cum oleo ouorum, quo nil inuenit præstantius, quia siccat sine morsu. Faciat qui volet periculum, ego *Si sapis, hæc alijs experienda sines.* sum contentus remediis, quorum maiores nostri tulerunt pericula. Ad quid enim epulotica in vlceribus internis? visne obducere cicatrice quæ natura non ferret contenta cute? Dignitas *Optima est medicina paucorum medicamentorũ.* medicinæ non consistit in multitudine, aut noua præparatione remediorum, sed in vsu, circunstantiis personę, loci, temporis & morbi limitato, quem ignorant sufflones, Physiologię & Pathologię ignari.

Quibus ita positis & constitutis, non possum

obiter, quin excurram in reprehensionem medicorum, qui cum chirurgis sic suas operas partiuntur, vt affectuum internorum curationem sibi retineant, externorum illis committant: Cùm tamen Galenus artem medendi ab vlcerum curatione sit exorsus? Hoc dignius reprehensione; quod, quid & quotuplex sit vlcus, quæ sit illius percurandi generalis methodus, in chirurgia describant, contra analytica præcepta. In quibus hoc est pro constituendis artibus, earúmque finibus regendis præcipuum, vt communia in arte communi, particularia in particulari, doceantur. Atqui vlcus est morbus partibus tam internis, quàm externis; tam organicis, quam similaribus communis, communis vtrobique causa, communes in curando indicationes, communia ferè remedia, sola forma pro situ & conformatione partis immutato. Quis ergo non videt in generali methodo medendi, non in arte subalterna & medicinæ subiecta, non theoriam modò, quæ definitionem, diuisionem & causas contineat, sed etiam curationem vlcerum explicandam? Idem peccatum committitur in tumoribus præter naturam. Inflammatione enim cùm partes internæ similiter tententur ac externæ, cur in praxi medicinę pleuritidis, hepatitidis, & peripneumonię exponunt remedia: quid verò sit phlegmone, quibus causis & quomodo fiat, in chirurgia demonstrant? Quid hoc, si non est præposterè specialia primo, generalia postremo loco docere? Potéstne dicere quid sit hepatitis, qui priùs non nouerit quid sit inflammatio?

DE TVMORIBVS PRÆTER naturam, ac primùm de phlegmone.

CAP. III.

Tumorum differentia. TOt ſunt tumorum, quot humorum primæ differentiæ, Phlegmone tumor à ſanguine, Oedema à pituita, Eryſipelas à bile, Scirrhus à melancholia. Diſcernuntur colore: refert enim cutis colorem humoris in toto vel in parte dominantis, tumor ruber ſanguinem ſubiectum prodit, albus pituitam, flauus bilem, niger melancholiam. *Modus generationis.* Fiunt congeſtione aut fluxione. Congeritur humor in parte ex reliquiis proprij alimenti, excretricis, ſæpè alteratricis vitio: propterea frigidi tumores ferè fiunt congeſtione: calidi fluxione. Congeritur paulatim, fluit repentè, tractus calore aut dolore partis imbecillioris: mittitur excretricis robore: nam ita res habet in œconomia noſtri corporis, vt in Oligarchia, potentior opprimit imbecilliorem, in eúmque totum onus deponit: Adiuuant laxitas & amplitudo vaſorum, humoríſque fluentis tenuitas.

Phlegmonem interiorem rubor non indicat; ſed ardor cum febre, dolor inflammatorius: rigor inæqualis & inordinatus, extremorum refrigeratio, quia maior calor minorem ad ſe trahit cucurbitulæ inſtar. Partes ferè omnes exercet, quarum diſſimilitudine differentes ſpecies conſurgunt, vnum & commune genus,

ideóque prima & generalia remedia eadem ſunt, omnibúſque communia, particularia verò diuerſa: Siue enim cerebrum, oculi, aures, facies, pulmones, pleura, diaphragma, vterus, veſica, iecur: ſiue brachia vel pedes inflammentur, quia morbi ſunt à ſanguine, vno & communi remedio, nempè phlebotomia, curentur: At ſitus, conſtitutio & natura partis, tempus morbi, non tantùm diuerſa remedia, ſed eiuſdem remedij varium vſum & formulam indicant. Inflammatis partibus quæ ſunt ſupra thoracem, aperienda cephalica, niſi manifeſta plenitudo prius de fonte hauriendum ſuadeat. Inflammatis verò partibus quæ ſunt infra thoracem, vt ventriculo, hepate, liene, & quæ continentur in thorace, pleura, pulmone, ſepto trãſuerſo aperienda baſilica: vt ſi ſanguis ſúſque déque fluere videatur, aut non ſint conſpicuæ cephalica & baſilica, communis. Inflammata veſica, vtero, pudendo, vena poplitis tundenda, ſi non appareat ſaphæna: Renibus inflammatis, de brachio, vel de poplite miſſus ſanguis benefacit, ſeruata communitate quę ſecundùm rectitudinem eſt: Inflammato oculo dextro, cephalica dextra; ſiniſtro, ſiniſtra aperiatur: Inflammato hepate, baſilica dextra; liene, ſiniſtra: Rene dextro, dextri brachij aut poplitis; ſiniſtro, ſiniſtri vena præferatur: Deinde vt qui iam fluxit vacuetur, proximum ventrem incidere oportet, vt in Angina venas quæ ſunt ſub lingua; in Ophthalmia naſi aut alterutrius, anguli. Viden' vt morbis ſyngeneis idem genere remedium conueniat, pro vario ſitu & conſtitu-

Remedij genus à morbo, ſpecies à parte deſumitur.

Venæ ſuperiores in quibus affectibus tundendæ.

In quibus inferiores.

Ex Hipp. in epidem.

Proximũ vas ſeca.

tione partis distinctum?

Pergamus, vtque topica remedia pro quatuor morbi temporibus varianda sint breuiter exponamus. Si inflammatio interna, abstinendum repellentibus, ne humorem quem foràs ferri optandum & arte procurandum est, intrò pellamus & impingamus. Si verò exterior & sensibilis fuerit, initio dum humor est in motu repellendum, duabus præsertim circunstantiis diligenter seruatis, ne sit malignus & venenatus, vt in pestilenti & venereo bubone; nec feratur criticè ad partem ignobilem, potissimùm ad emissaria, vt in parotide, eóque minus si corpus adhuc impurum necdum fuerit repurgatum. Abstinēdum valdè astringētibus, vt bolo armeno, acacia, hypocistide, metu gangrænæ: humor enim non difflatus, atque vt ita dicam incuneatus putret: Repellendo satisfacient, oxycratum, Ceratum refrigerans Galeni, vnguentum rosatum Mesuæ, nutritum, vnguentum de cerussa, Rasis: quibus si magnus sit ardor, adiungi poterit populeum. Si placet ex farina hordei cocta in oxycrato, aut oxyrhodino: Vel ex plantagine, solano, semperuiuo coctis in lacte, deinde contritis, fiat cataplasma. In extremo dolore adde folia aut semen hyoscyami.

Guido decem circūstantias enumerat, quæ repellentium vsum dissuadent.

Repellentia.

In principio ophthalmiæ paretur collyriū ex aqua rosarum vel plantaginis cum oui albumine, pro quo dissolue trochiscorum alb. Rasis ʒ.j. & mucaginis seminis psyllij ℥.j. plus minus. Initio parulidis, antiadum, paristhmiorum, anginæ, ex aqua rosarum vel plātaginis cum syrupo vel melle rosato, myrtino, os colluatur. Nam

Collyrium in principio ophthalmia.

in amygdalarum, gargareonis, gutturis & faucium inflammationibus Mesue non probat vehementem gargarismum, ne motu calor, cum calore fluxio augeatur: adiungi poterunt dianucum & diamoron: Galenus in tenui & acri fluxione magis probat vsum dianuci. At in phrenitide, peripneumonia, hepatitide, pleuritide, vitanda sunt apocroustica, pręstat oleo violarum & chamæmeli caput, latus, pectus, hypochondrium dextrum illinere, vt ardor temperetur, dolor demulceatur, & cute relaxata aliquid transpiret. Quod vt variandum sit pro natura partis, proximus liber explicabit. Iam quid sit agendum in incremento, dum humor fluxerit, nec reuelli repellíque potuerit, eadem breuitate & facilitate doceamus.

Si sanguis qui fluxit nondum fixus in parte videatur, aperiatur vena proxima, alioquin topico dissipetur, atque, si fieri possit, totus insensibiliter resoluatur, paulatim à leuioribus ad valentiora progrediendo, vitando semper acria, ne nouam fluxionem excitent: Initio ex rosarum, chamæmeli, & meliloti, añ. P. j. farinæ fœnugræci, vel fabarum ℥. j. simul coctis, deinde contritis, addito oleo rosato & chamæmeli fiat cataplasma. In fine incrementi dum nullus rubor apparebit, paretur ex farina lupinorum vel orobi cum oleo anethino, aut ex thymo, pulegio, origano, cum semine lini, fœnugræci fiat decoctio pro fotu; residentia teratur, addito oleo lauri vel rutę fiat cataplasma. In ophthalmię incremento, ex mucagine fœnugræci, extracta primùm in aqua rosa- *Dissipantia & resoluentia.*

rum, cum eadem aqua vel plantaginis, in fine, (cũ calor, rubor & dolor abierint) cũ aqua fœniculi vel euphrasiæ fiat collyrium: In oris inflammationibus dissolue diamoron compositum in decocto chamomillæ, vel fœnugræci, fabarum, quo os sæpè colluatur: In pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis incremento prædicta cataplasmata conueniunt, affectæ parti admota, quemadmodum inflammato vtero, pubi apposita: clysteres primùm refrigerantes, deinde resoluentes in anum, atque si fieri possit in vterum iniiciendi.

Peptica. Quòd si impactus humor, quia multus & crassus, discuti non potuerit, pepticis maturetur, qualia sunt mediocriter calidã humida, vnguentum de althæa, de meliloto, basilicum, diachylum simplex; nam magno & gummato in contumaci tantùm abscessu vtendum est: ex foliis altheæ & caricis in aqua coctis, deinde tritis, addito oleo dulci, butyro, œsypo, aut aliquo ex prædictis: Si placet ex farina tritici in hydrelæo mediocriter cocta, fiat cataplasma. Facto pure, vomica scalpello aut cauterio aperiatur, quod fiat ex fermenti ʒ.ij. vitrioli romani, aut lithargyri argenti, sublimati ℈.j. Ruptus abscessus curetur remediis vlceris. *Abscessus internos rumpentia* Abscessus internos rumpunt diacalaminthes cum ptisana, aut diaprassium. Ruptis conueniunt Athanasia & Ambrosia, pro quibus theriacæ ʒ.j ex aquis cardiacis pauperibus *Theriacæ vires.* præscribatur: quæ sumpta rumpit abscessus internos, admota verò externos, simulque cor à putidis vaporibus puris defendit.

Conuenitne purgatio cùm ſuſpicio eſt interioris phlegmones aut eryſipelatis? Non conuenit, præſertim vehementi. quidni? quia ducit ad partem affectam, & morbum auget: tum ſi vehemens fuerit, abſtinebimus diagrediatis, contentique erimus blandis catharticis, vt mãna, caſſia, catholico. Ad quem ſcopulum plurimi offendunt, ſimúlque ægros ad interitum præcipitant. Præſtat, niſi manifeſtè conſtet morbum non eſſe inflammationem, ſemper curationem inchoare à venæ ſectione; eritque purgationi præmittenda.

DE ABSCESSV.

CAP. IIII.

INflammationibus internis non minùs quàm externis ſæpenumero ſuccedit abſceſſus, quando pepaſmo terminantur. Imo vero quando vel malitia, vel quantitate humoris obruitur calor natiuus, intus vt foris degenerat in gangrænam. Vtramque diligentiores Medici in diſſectis obſeruarunt. Obſeruaui etiam non ſemel, non tantum epigenimaticum, ſed etiam primarium abſceſſum. In imo ventre, veluti pulticula magna, continebatur magna cyſti, cuius mole non aliter tumebat abdomen, quàm ſub aſcite. Ex materia hunc abſceſſum ſcitè Atheroma nuncuparis. Nec dubium eſt alias quoque abſceſſus primarij differentias, Stea-

toma, & Melicerides; intus vt foris posse suboriri. Sed veteres talium morborum interiorum non meminerunt, quia nullis certis signis se produnt: quæ etsi dignoscerentur, frustra tentaretur eorum curatio. Fit etiam abscessus humoris decubitu, vt cum sanies in partem vicinam deponitur. Exempli gratia, si Anginæ succedat empyema, transcolato pure à faucibus in capacitatem thoracis, hunc abscessum verius ἀπόσκημμα dixeris quàm apostema. Non est prætereundũ, quando inflammatio non terminatur via suppurationis, sed putrefactionis, caloris alieni victoria, heterogenea multa intus vel foris apparere, cornua, vngues, lapides, pilos, vermes omnis generis. Quæ omnia nihil prohibet in abscessu primario reperiri, si quando humor valde putris è venis eruperit; Nam si talis abscessus aperiatur, exibit materia similis fæci aut oleo, cum insigni fœtore Si differatur incisio, per moras resiccatus humor in prædicta conuertetur.

DE ERYSIPELATE.

CAP. V.

Erysipelas est tumor à bile. Discernitur à phlegmone, non tantùm colore, sed ardore & doloris specie: est enim bilis ardentior, facitque dolorem acutiorem, non pulsantem, quia tenui bile arteria non admodum premitur; nec tensiuum, quia copia & crassities cu-

tim

tim non adeo distendit, éstque superficiarius & prope insensibilis tumor, non insignis, vt in phlegmone: Vt plurimum faciem occupat, quia bilis leuitate & calore sursum fertur, cutis illic tenella & rara. Nulla tamen pars exterior neque interior inflammatur, quæ etiam non possit erysipelate tentari: Phrenitis fieri potest à bile vt à sanguine; hæc phlegmone, illa erysipelas cerebri definitur. Discernuntur symptomatum vehementia; sunt enim à sanguine mitiora omnia, delirium cum risu, febris non adeo acuta, dolor mitior ardor longè minor Iisdem ferè notis erysipelas pulmonis à peripneumonia distinguitur. Inflammatis pulmonibus tanta oppressio in thorace sentitur, vt vix dilatari possit, iisdem erysipelatosis spiratio liberior, sed ardor refrigerationisque necessitas maior, quæ à iuuantibus & lædentibus cognoscetur: frigidi aëris enim inspiratu dici vix potest quãtopere recreentur; spiritum expirant feruentiorem, febris longè acutior, grauioribus comitata symptomatis, vigiliis, inquietudine, siti maiore, syncope, vomitu, vt est apud Hippocratem *libro de morbis*. Lingua, quę vt spongia supra sita est, à fumis biliosis arida, scabra, nigra. Meminit Galenus erysipelatis hepatis, ventriculi, vteri, vesicę: sed nec propriis, nec communibus signis ab inflammatione separauit: Generalia ad singulas partes accommodare vnius & alterius exempli similitudine poterit medicus mediocriter prudens & eruditus.

Cur facies vt plurimum tentatur erysipelate.

Cognita causa & specie morbi, remediis ex capite de febribus à bile repetendis, præparan-

Curatio.

tus humor, pauca cassia vacuandus. Sanguis mitti poterit ad temperandum ardorem: nil enim æquè refrigerat, sed timidiùs & parciore manu, quia morbus est à cacochymia, nisi sanguinis permixtione cum bile, sit phlegmonodes. Topicum paretur ex aquis aut succis lactucæ, cichorij, portulacæ, solani, semperuiui: seminibus frigidis, addito pauco aceto, quibus inculcatum linteolum superponatur parti, sæpe remoueatur, nec permittatur exsiccari, vel simul coquantur, terantur; addendo olei rosati vel mandragoræ q. s. fiat cataplasma: Abstinendum frigidis siccis, vt plantagine, balaustiis, malicorio, quia astringunt & repellunt, eóque magis si erysipelas fuerit internum: Enitendum potius, vt balneo bilis foràs trahatur, transpiret, discutiatur: Diaphoreticis per sudores, diureticis per vrinas vacuetur. Poterunt vsurpari quæ ad phlegmonē præscripta sunt frigidiora, vt Ceratum de cerussa cum populeo: videndum tamen, ex liuore partis, ne frigidiorum diuturniore vsu vertatur in gangrænam.

DE OEDEMATE.

Cap. VI.

Galenus 4. de prædictione expulsibus

OEdema est tumor à pituita, proinde laxus, mollis, albus, indolens, sine febre: quibus notis facilè à cæteris tumoribus distinguitur: Est quidē scirrhus tumor frigidus & indolens, sed durus; Oedema si premas, cedit in

ſe, vt cera mollis, digitíque prementis veſtigium manet: Quamuis autem partes præſertim laxas, natura frigidas & imbecillas, vt pedes & ſcrotum exerceat, Hepar verò denſum & robuſtum, minimè: fieri tamen poteſt vt aqueus & pituitoſus humor à cerebro aut ventriculo (vbi potiſſimùm aggregatur) in alias partes, criticè vel ſymptomaticè tranſmittatur.

Morbus eſt frequens, quia pituitæ magna copia: familiaris mulieribus, pueris, ſenibus, otioſis, denique natura, ætáte, aut externa cauſa pituitoſis: qui cùm partes internas tam ſæpe fatiget quàm externas, mirũ cur veteres neq; œdema, neque ſcirrhum, aut eryſipelas, vt inflammationem, pro ratione partium affectarum in ſuas vnquam ſpecies diſtinxerint, propriíſque nominibus appellarint. Niſi forté placet Apoplexiam, cerebri; Anginam notham, gutturis & faucium; Aſthma, pulmonis; Leucophlegmatiam, totius corporis œdema definire: Nolim tamen intemperiem frigidam cum materia, & œdema, calidã cum bile & eryſipelas confundere: quia fluxionem pituitæ frigida partis intemperies aliquãdo comitatur, potéſtq; curari tumor intemperie partis remanente cum materia, ſubſtantia ſcilicet humore tantùm perfuſa: quid moror, cùm Apoplexia, Aſthma & Angina ſint nomina ſymptomatum, non morborum, actionémque læſam ſignificent, non quod actionem lædit?

Attamen curationis eadem ſunt capita: *Curatio.* Cauſa antecedens præparanda & purganda remediis; quæ ad febres à pituita præſcripſimus.

Ad coniunctam admouenda, dum humor erit in motu, calida astringentia, vt oleum de absinthio, de mentha, masthichinum, aut ex myrti foliis, absinthio, mentha, saluia, rosmarino simul coctis, deinde tritis, addito oleo masthichino, myrtino, paretur cataplasma: nunquam prætermittendum acetum, alioquin cùm humor sit crassus, repellentibus esset abstinendum: Galenus vtitur spongia recenti, quia desiccat facultate quam adhuc habet à mari, imbuit posca aut oxyrhodino, vt incidendo repellat. Si desit, adde salem oxycrato, vt vetus parem vim acquirat, aut vtere ellychnio pro spõgia, habet enim vim siccandi: In quo habendam esse rationem partis affectæ ita idem Gal. admonuit. Hypochondriis œdemate tentatis nocet spongia cum posca, licèt conueniat laboranti genu: Contrà, nõ est genu fouendũ oleo absinthij, quod iecori & lieni ægrotanti plurimùm prodest: podagræ tamen frigidæ, quæ humor est œdematosus, absinthium coctũ & tritum forma cataplasmatis vtiliter admouetur.

Si pars œdematosa interior fuerit, vt cerebrum, nocent repellentia

Resoluatur tumor cum oleo irino, succo ebuli, diachylo, per se, aut commixtis: emplastro de meliloto cum oleo chamomillæ remollito, adde si vis styracem aut ammoniacum solutum in aceto: Si placet ex hyssopo, thymo, pulegio, origano, calamintha, ebulo, seminibus anisi, fœniculi, fœnugræci, fiat decoctio pro fotu; residentia teratur, & addito oleo chamæmelino, irino, anethino: Aut ex farina fabarum, orobi, lolij, cum succo ebuli, sambuci, brassicæ, vel oleis prædictis, fiat cataplasma:

Resoluentia

Cataplasma.

ſtercus vaccæ cum butyro aut oleo frixum, addita quarta parte ſulphuris, aut ſtercus caprarum, columbarum cum aceto, fæx vini, benefaciunt.

Non eſt expectanda ſuppuratio: Itaque tentata reſolutione, ferro aut cauterio aperiatur. Internum potione ex diapraſſio vel diacalamintha cum ptiſana: abſceſſu rupto ſumenda, vt dixi, theriaca cum aquis cardiacis, quibus cor roboratum, à ſe longiùs repellat & foràs excernat noxium humorem, eóque alexiterio teter fumus & malignus expugnetur.

DE EMPHYSEMATE SEV Pneumatoſi.

CAP. VII.

FLatus in ſpatiis inanibus, poris ſcilicet aut cauitatibus collectus, partem attollit in tumorem, qui Græcis ἐμφύσημα, Latinis inflatio nominatur. Fit autem flatus ferè ex pituita ab imbecillo calore: nam cruditates quas reſolue- re non poteſt imbecillus calor, vertit in flatus, Itaque ratione cauſæ communis, referri poteſt ad œdema, nec eſt nouum genus tumoris. Hinc eſt, ad cauſam antecedentem, cur Phlegmagogon, vt hiera picra Galeni, ſumenda, iniicienda imperetur. *Cauſa flatus.*

Dignoſcitur reniſu, neque enim cedit in ſe vt œdema; tenſione ſine ſenſu grauitatis: fit enim tenſio ab humore, aut à flatu. Ab humore, cum ſenſu ponderis. A flatu, cum ſenſu leuita- *Signa diagnoſtica.*

tis; dolore mobili & vago, qui proprio remedio manifestiùs demulcetur, faciliùs enim quàm humor, flatus diſcutitur. Hoc genere continentur Tympanites, cùm venter adeo tenditur, flatu intra peritonæum concluſo, vt percuſſus in modum tympani ſonet: Colicus dolor, quem parit flatus colon diſtendens: Pneumatocele, tumor in ſcroto à copia flatus, qui vulgo hernia ventoſa nominatur. Inflationes lienis, vteri, & ventriculi: Dolores tenſiui, qui ſub cute & in ſpatiis inanibus muſculorum à concluſo flatu frequenter excitantur dum membranas diuellit.

Curatio. Omnium eadem ferè remedia pro partis ſitu & conformatione varianda: Nam ad colicum dolorem ex calidis incidentibus, qualia ad pituitam conueniunt, vt Hyſſopo, Thymo, Origano, Calamintha, baccis lauri, drageta communi, fit decoctio, in qua ad libram vnam colata, Hieræ picræ ℥. ß. benedictæ laxatiuę, confectionis de baccis lauri, diacumini, añ. ʒ ij. diſſoluantur cum oleo nucum, rutæ, anethi vel lauri ℥. iij. fiat clyſter, qui perſeuerante dolore iteretur. Ex ſimili decocto fouendus venter, ex iiſdem oleis inungendus. Herbarum aucta quantitate paretur ſemicupium, ex iiſdem ſiccis, furfure, vel milio, addendo ſi placet flores chamomillæ & meliloti, ſemina aniſi & fœniculi, interſuatur ſacculus ventri admouendus, cuius loco ſuperponatur emplaſtrum de baccis lauri. Interea Dianiſum, Diacuminum, Aromaticum roſatum, Diagalanga, Diacalamin-

Semicupium.

thes, Diaprassium, Diospoliticon, Diatriompipereum, Antidotus de baccis lauri, per os sumantur, cum hydromelite aut decocto cinamomi. Ex quibusdam vel omnibus parari poterit electuarium molle, vel durum, hoc modo.

℞. conseruæ anthos ℥.ij. Aromatici rosati, Diagalangæ, añ ʒ.j ß. Diacumini & Dianisi, añ. ℈.ij. cum syrupo de hyssopo fiat opiata. Si placet imminuta quantitate conseruæ cum saccharo in aqua fœniculi soluto, fiat electarium per tabellas. Quibus tentatis & victis remediis magna cucurbitula toti ventri admouenda.

Ad tympanitem eadem conueniunt iniecta, assumpta, admota: Interea prospiciendum iecori propriis remediis quæ liber sequens suppeditabit. Ad vteri, lienis, necnon ventriculi, inflationem, non est opus aliis remediis, nisi placet metrenchytes ex decoctionis ℥. iij. additis herbis vterinis, vt arthemisia, nepeta, matricaria. Ad herniam ventosam non sunt alia excogitanda remedia. In artubus ossium & musculorum membranis si paucus subsit flatus, exigua tensio, nullus dolor, satis erit linteolum calens cum frictione, aut spongia lixiuio imbuta. Vrgente dolore oleum conuenit, quod relaxet simul & discutiat, vt chamæmeli, liliorum, addendo oleum anethi, rutæ, lauri: Quid multa? eidem causæ idem remedium, quod spectata natura & conformatione partis, tum pro magnitudine causæ, vehementia morbi & doloris, augendum vel minuendum: paruo enim morbo parua, magno magna, extremo extrema debentur remedia, à leuioribus ad vehe-

Paruo pedi non conuenit magnus calceus.

mentiora paulatim progrediendo.

DE TVMORE AQVEO.

CAP. VIII.

A Cruditate in ſpatiis inanibus aqua colligitur hepatis imbecillitate : vt intra peritonæum, quæ aſcitem facit, aqueum hydropem. In ſcroto quæ hydrocelen, herniam aquoſam. In capite quæ hydrocephalon : In vtero quæ ab Aetio hydrops vteri nominatur, cuius meminit Hippocrates *lib. de natura muliebri*: Generis nomen eſto, ſi placet, Hydrocele nam tumor, quacumque in parte fuerit, generalius κήλη nominatur, ὕδωρ aqua: Hoc ego vix auſim ad œdema reducere, cum nec ſeroſus humor pituitę ſit ſpecies (niſi generalius vſurpetur) nec phlegmagogo, ſed hydragogo purgetur, vt ſyrupo roſarum pallidarum, compoſito cum Agarico, aut qui ex iridis pauco ſucco, multo ſaccharo, ad obtundendam acrimoniam, pro Aſcite præparatur; Braſſicæ marinæ (vulgò Soldanella dicitur) ʒ ij. ex ſero lactis vtiliter ſumuntur. Vel

Catharticum in aſcite. ℞. Soldanellæ, Cichorij, Abſinthij, & Eupatorij, añ. M. ß. paſſularum ℥. j. florum cordialium añ. P. j. fiat decoctio. In colaturæ vna parte infunde Agarici non trochiſcati (ſic enim aquas trahit, vt in trochiſcos coactus cum vino infuſionis zingiberis, craſſam pituitam) ʒ. ii. In altera Rhabarbari ℈ iiij. In expreſ-

ſione diſſolue ſyrupi roſarum ſolutiui ℥. ij. ſucci ireos ʒ ij. fiat potus: hydragogis multa hepatica commiſcentur ad robur. Ex foliis Ebuli & Sambuci ſimul coctis, deinde tritis, addito oleo irino, ricinino, fiat cataplaſma. Vſus topicorum quę ad œdema & emphyſema pręſcripta ſunt, ad hunc quoque tumorem non inutilis fuerit. Plura cum de hydrope.

DE SCIRRHO.

CAP. IX.

SCirrhus eſt tumor à Melancholia, proinde durus & indolens: ab humore enim craſſo & terreſtri non poteſt non eſſe durus tumor, niſi fortè aliis ſit permixtus, vt pituitæ, túmque ſcirrhus non ſimplex, ſed cum adiuncto œdematoſus appellatur: qui dolorem facit, eſt atrabilarius, & in cancrũ degenerat, ſi mollientium vſu irritetur. Huius, vt neque exquiſiti ſcirrhi, non poſſit medicus certam ſanitatem polliceri: At ſcirrhoſus tumor, nec planè durus nec indolens, malacticis primùm emolliendus, deinde diſcutiendus eſt: vt vnguento de althæa, diachylo magno vel gummato, emplaſtro de mucilaginibus, cerato œſypato; medulla cerui, aut bouis, quæ molliendo optimè reſoluit: ſi placet ex althęa & violaria in hydrelæo cocta, trita, cum œſypo, oleo, butyro, adipe anſeris aut gallinæ, fiat cataplaſma; ouorum vitelli infecti croco permiſcentur ad mammarum duri-

Scirrhus œdematoſus.

Cancrodes.

Scirrhoſi remedia.

tiem, vel ad emplaſtrum de meliloto adde aliquid bdellij, galbani, ammoniaci, ſtyracis, terebinthinæ, cum oleo liliorum fiat emplaſtrum molle. Caprillum ſtercus in oxycrato ſolutum ſummum eſt remedium, non niſi aliis victis vſurpandum. Optimum quoque malacticum paratur ex veteri & vermiculoſo caſeo cum iure in quo ſuilla perna ad tabem coxerit, quod articulorum tophis miraculo prodeſt. Habendam verò rationem partis affectæ ita monet Galenus: Ad ſcirrhum lienis confert Ammoniacum in aceto ſolutum, lien enim gaudet acetoſis, cùm humore acido nutriatur: Tendinibus verò & ligamentis, maximè omnium neruis, eſt inimicum. Scirrho tamen vſu præcedentium remollito: Accipito pyritem, ſi deſit, molarem lapidem, vel ſilicem candentẽ: extinguatur aceto, cuius vaporem parte ſcirrhoſa excipiat. Per interualla redeundum ad emollientia, ne aceti frequentiore vſu pars neruoſa offendatur. In liene & carne muſculi ſcirrhoſa, minori religione aceto vtimur. Caricæ pingues cum oleo capparum aut iridis tritæ, lienis & hepatis ſcirrhis benefaciunt: ſed ad hepar ſcirrhoſum, cùm ſit pars princeps, miſcenda ſunt ſemper mollientibus aromata, quę calefaciant, tenuent, & leuiter aſtringendo roborent. Vt

Acetum quibus partibus prodeſt.

℞. Oeſypi & medullæ cerui, añ. ℥.j. ammoniaci in aceto ſoluti, bdellij, ſtyracis liquidæ, añ ℥ ij. (hæc ad remolliendum) ſpicæ nardi, pulueris abſinthij, maſtiches, & aloës hepaticæ an. ʒ. ij. (hæc ad robur partis) cum oleo de ab-

Cerotum ad hepar emolliendum.

ſinthio & cera q. ſ. fiat ceratum.

Memineris tam ad externum, quàm ad internum ſcirrhum, antecedentem cauſam præparare, deinde vacuare remediis præſcriptis ad febres à melancholia, ante vſum topicorum.

DE TVMORE ATRABILArio, vt cancro apoſtemoſo.

CAP. X.

Diagnoſis. CAncer eſt tumor atrabilarius, durus quidem vt ſcirrhus, ſed cum dolore: Eſt autem ſimplex ſeu occultus, aut vlceratus: Vterque partes ferè omnes, maximè vero laxas & molles, vt mammas, occupat. Cùm primùm erumpit, vix excedit quantitatem ciceris, ſed paulatim in magnã molem aſſurgit, tum venæ in ambitu tument & liuent. Occultus non eſt attingendus, ne irritetur, fiátque ex ſimplici vlceratus: quia leuioribus vt emollientibus & reſoluentibus non cedit (quandoquidem remedium oportet eſſe potentius morbo) vehementioribus, vt cauſticis, efferatur. Si à mammis exemeris, inquit Celſus, renaſcetur in vtero: Si de naſo, labris aut quauis alia parte euulſeris, renaſcetur nouus in liene, à quo cita mors. Standum igitur Hippocratis conſilio, quia, vt ille ait, ſi non attingatur, æger in longius vitam producet. Satis ſit humorem per interualla præparare & purgare, venam ſecare, Curatio. hæmorrhoïdes & menſes, ſi ſubſtiterint, pro-

uocare, abstinentiam alimentorum crassi succi imperare, vt impedias morbi incrementum. Pro topico, bolus armena, terra sigillata, vel tutia; cum succis solani & plantaginis agitentur in mortario plumbeo, cum pistillo plumbeo, fiat vnguentum vtrique cancro accommodatũ. Vel puluis paretur ex cancris fluuiatilibus aut limacibus in furno coctis, qui bolo aut tutię permisceatur, & cum iisdem succis eodem modo subagitetur. Puluis crystalli plurimum laudatur. Vtere etiam vnguento de ranis, vnguento de plumbo, diapompholygos; Tenella fraxini folia in aqua coquantur, decocto pars foueatur, ex residentia paretur cataplasma. Vtatur iusculo cancrorum fluuiatilium, lacte asinæ, Theriaca recenti, balneo aquæ dulcis. Cancro vlcerato optimè facit admota plumbi lamina. Vulgus hanc curationem appellat palliatiuam, quę tantùm blanditur malo, eiúsque prohibet incrementum.

DE ELEPHANTIASI.

CAP. XI.

ESt Cancer totius corporis, proinde insanabilis: Cum enim Cancro non habeamus remedium potentius, de Elephantiasi quid sperare possis? Vt Elephas omnium animalium, sic Elephantiasis omnium morborum maximus: ex qua similitudine traxit nomen. Galenus quidem meminit quorundam lepro-

ſorum, qui epoto vino, in quod fortè vipera irrepſerat, conualuerunt. Sed non eſt veriſimile tam exiguo remedio tantum morbum profligatum: Si tum, quidni hodie? Incipiens igitur, non confirmatus morbus epoto hoc vino diſparuit. Archigenes difficultatem curationis, in hoc potiſſimùm referebat, quòd viſcera priùs iſta labe ſint infecta, quàm foris quidquã emineat. Vidi porcum, cui minima puſtula suberat ſub lingua, cùm reliquo corpore ſanus videretur, talíſque à lanionibus iudicabatur: facta tamen diſſectione, inueni totam carnem grandine conſperſam, quinimò ſanguis percolatus, totus erat grandinoſus. Vnde cœpi ſuſpicari eorum non leuem eſſe coniecturam, qui vt diſcernant Elephanticos, inciſa vena, vaſculis exceptum ſanguinem percolant, quem ſi grumoſum reperiant, inde latentis morbi coniecturam ſumunt.

Probatio elephanticorum ex ſanguine.

Cauſas habet internas, vel externas. In externis primas tenet contagio: nam ſi ſcabies fomite ſit contagioſa, potius Elephas. Qui biberit in eodem vitro cum Elephantico, inquinabitur: Tument enim illi labra; eáque tabo ſeu ſaliua putri madent, quæ adhæreſcens vitro, morbum diſſeminat & in alios tranſmittit. Si compotatio inficit, multò potiùs congreſſus; Itaque ſapienter à magiſtratibus extra pomœria ciuitatis ablegantur: vtinam vxoribus priuarentur, nam coitus illis eſt noxius, & prole Elephantica ciuitatem fœdant: leges tamen iubent vxorem ſanam, maritum Elephanticum ad hoſpitium diui Lazari comi-

Cauſa.

Cur elephantiaſis eſt contagioſa.

Morbus ſancti Lazari.

tari, vt perpetuas vitæ miſerias hoc veluti ſolatio leniant (ſunt enim ſalaciſſimi.) Accedit quod non alios inuenirent menſæ miniſtros. Adde quod mulieres, quia frigidæ, impunè cõgrediuntur leproſis: At qui ſcortum Elephanticum ſubegerit, non effugiet contagionem. Cur morbus non tantùm eſt contagioſus, ſed etiam hæreditarius? quia ſemen à toto deciduum, refert principum partium, imprimis hepatis, corruptelam.

Proprio vitio ſunt Elephantici, qui cum habeant natura iecur retorridum, aſſans non elixans; illud calfacientium multo vſu, vt meri, rerum acrium, piperatorum, ſalſorum, ſinapi, alliorum, porrorum, cæparum, magis magiſque incendunt: quam habebant ad morbum propenſionem, contrario vitæ & victus genere non emendant, ſed ſimili potius intendunt. Hinc tota ſanguinis maſſa bileſcit, bilis per vſtionis varios gradus tandem in atram degenerat, quæ in parte ad quam appulit Cancrum, in toto Elephantiaſim producit: Augetur & acceleratur morbus, ſi imbecillus lien ſuccum melancholicum non attrahat; aut ſint obſtructæ viæ. Quoties igitur facies leproſa & ficis fœdata, cutis aſpera, qualis anſerum, pſorica, venientis mali ſuſpicionem iniiciet; Ad præcautionem, medicus calidorum vſu interdicat, eáque omnia præſcribat, quibus iecur & ſanguis ad temperiem reduci poſſint: Purgationem ex cholagogis frequentem: Hali Abbas purgat quadragies potione aliqua conueniente, vt Syrupis de Cichorio, de Epithymo

Modus generationis.

Signa.

Cathartica conuenientia.

aut Regis Sabor, dissolutis in sero lactis, aut in decocto hepatico, in quo ℨ.vj foliorum sennæ bullierint. Iecur oleo rosaceo & pauco cerato santalino liniatur: lac asinæ sit in vsu frequenti: aut serum, præsertim caprillum, in quo fumaria & epithymum bullierint: Ingrediatur sæpe balneum aquæ tepentis: Hæmorrhoides excitentur. Quinetiam vt magis refrigescat habitus corporis & in muliebrem seu frigidiorem naturam transmutetur, castrentur: Quod in prophylacticis est præcipuum; minus malum comparatum maximo, habet rationem boni. Ego suadeo vt pueruli qui putantur nati ex parentibus leprosis, vel quorum natura manifestè eò inclinat, quàm citissimè euirentur. Tres vesicæ apparent in planta pedis infantis recenter nati ex parentibus elephanticis, quæ incisæ valent ad præcautionem.

Topicá.

Præcautio in pueris.

Therapeutica remedia leniunt aut celant morbum, eiúsque symptomatis subueniunt, confirmatum eradicare non possunt. Viperis tanquam anguillis vtantur, bibant vinum in quo vipera fuerit extincta, nutriantur caponibus qui pasta sint nutriti, confecta ex pane & carne viperina: Theriaca quoque recenti, vel ætatis mediocris sæpissimè vtantur. Sequens vsus decocti ranarum aut testudinum est singularis. Decoctū mediani corticis vlmi pro potu ordinario vtiliter sudores & vrinas mouet, datur cum vno albo. Hydrargyrosim valdè laudo: nam veteres vnguento enulato cum mercurio ad lepram fœliciter vtebantur, quæ est ad Elephantiasim proximus gradus. Itaque pin-

Decoctum specificum.

guedini viperarum, loco axungiæ, permiſcebis argentum viuum præparatum vt decet, ea proportione vt ad ℔. j. pinguedinis addantur hydrargyri ℥. iiij. Me iudice pilulæ mercuriales illis magis prodeſſent, quàm lue indica correptis, ſi modò argentum viuum refrigeret, vt Pharmacopæi exemplo demonſtratur, qui eo epoto imprudenter, ſanguine congelato interiit. Spagyrici longo & frequenti vſu auri potabilis leproſis ſanitatem pollicentur: Tanti pœnitere non emere: remediũ eſt grauius morbo, quin peiorẽ morbum, nempe paupertatem inducit. Vidi aliquoties tincturam auri, aurũ potabile nondum vidi, niſi fortè limaturã auri vino aut aquæ cardiacæ permixtam, quam malim ſumere alicui cõſeruæ cardiacæ commixtam. Fateor auri magnam vim præſertim in agendis: quid enim non poteſt? Tantam verò eſſe vt ſubſtantiam corruptam in naturalem reformare poſſit & veluti regenerare; nulla ratio mihi perſuadebit, quia à priuatione ad habitnon eſt regreſſus. Imò Cæſalpinus frequenti vſu auri potabilis elephanticos fieri affirmat. Simile erat Ægyptiorum remedium, lepra erat illis endemia; quæ ſi fortè eorũ regem prehendiſſet, illum in ſanguinem humanum repentè immergebãt, quem ex mactatis infantibus cõquirebant. Crudelius morbo remediũ, cui me iudice, plus ineſt oſtentationis quàm veritatis.

Cæterum quia magiſtratus ex renuntiatione medicorum verè elephanticos vrbe excludit, & ciuili priuat ſocietate, ne temerè ferant ſententiam, elephanticos ex ſyndrome ſeu concurſu

cursu sequentium signorum dignoscent: facie flammea, ficis, crassis & inuersis labris, simis repandísque naribus, atque vt dicam vno verbo, facie satyri, cute aspera, qualis elephanto, psorica, leprosa: quæ frictione non tantùm in furfures, sed in squamas resoluitur, voce rauca, anhelitu putido, stupore tanto vt puncti non sentiant. Iubebis ergo, vt oculis clausis locum acu punctum digito designent: hoc si non possint, & cætera concurrant, confirmatus est morbus, contagiosus, insanabilis.

Balnei ex humano sanguine parati vsum ridet Galenus, & meritò lib. 10. de simpl. medic. facul.

DE LVE VENEREA.

CAP. XII.

Hispanorum nauigationibus hæc bella merx ab India in Europam aduecta est. Indis est morbus patrius, non aliter quàm struma Hispanis, lepra olim Iudæis, eorúmque idiomate *puam* nuncupatur: Europæis verò est popularis & contagiosus. Indos non affligit grauiùs, quàm Variolæ pueros: habéntque paratum remedium, nempe guaiaci recentis & succulenti decoctum, quod ad nos non nisi siccum, & exuccum defertur. Benigna natura vbi morbum, ibi posuit remedium. Contagio non tantùm serpit coitu, vnde pudendagra, ad mentagræ similitudinem à quibusdam dicitur, sed etiam suctu. Nutrix aliquando lactentem inficit, vicissimque illa ab eodem inficitur. Sed tum maligna vlcera in mammis

Vide Manardum ep. 3. l. 17.

Indis lues venerea est morbus patrius.

primùm apparent, quemadmodum in pudendis, cum à concubitu ſumpſit originem Obſtetricis manum primùm virus inficit, ſi ab infecta infantem exceperit. Non dubito eum qui dormierit in linteis, in quibus Indica lue correptus eo morbo corripi poſſe: contagionis ſeminario, nempè ſudore, aut vlceris maligni ſanie, in linteis permanente, cùm ſimplex ſcabies hoc modo ſit contagioſa.

Qui glandem habet detectam, huic morbo non admodum eſt obnoxius: Alioquin virus ſub præputio latens ſenſim gliſcit in viſcera, atque imprimis iecur, proinde ſanguinis maſſam inficit. Iudæi, quia ſunt apellæ, ſeu recutiti, cum impuris ſcortis minore periculo poſſunt concumbere. Cæteri ſtatim à coitu penem abluant aqua hordei, plantaginis, ſeu vrina, vt morbi ſementem eluant.

Diagnoſis. Primum eſt vt dignoſcas morbum, deinde vt cures: Dignoſcetur antecedentibus & adiunctis. Antecedentibus, vt ſi æger ſuſpicetur ſe cum impura rem habuiſſe. Si trium præcurſorum aliquo fuerit infectus, Cancro ſeu carie pudendi, Gonorrhœa virulenta, aut Bubone venereo: Augebitur coniectura ſi bubo retroceſſerit, vel gonorrhœa intempeſtiuè ſuppreſſa fuerit. Si quis horum, vt cancer, ſit contumax, neque cedat ordinariis & ex arte præſcriptis remediis, vt aquæ plantaginis, vnguento diapompholygos, aquæ aluminoſæ forti, cicatrix nihilominus dura permaneat, aut curatus recrudeſcat: coniectura non eſt leuis, latere intus luis ſeminaria, deliteſcere virus, quod tan-

Tres luis ven. prodromi.

dem se prodet. Periculum minus imminet si citò appareant: nam verisimile est longa morâ ad viscera virus peruasisse. Adiûcta morbi sunt, alopecia, pustulæ siccæ, rubræ & rotundæ, huius morbi propriæ, maligna vlcera, tophi, dolor medios artus occupans, qui occidente sole quotidie exacerbatur, mitescit in exortu solis: Ita illis dolet sternum, ac si manu comprimatur. Malitiæ gradus imprimis distingui debet, ne paruo pedi magnus aptetur calceus: leuis enim & incipiens lues leni remedio profligatur, vt hidrotico solo; inueterata vix vnquã perfectè sanescit, & ferè semper aliquod sui vestigium relinquit. Leuis iudicatur, quæ solo pilorum effluuio se prodit, superficiarium est virus, necdum altè radices egit: Peior est quæ pustulis & vlceribus innotescit: Pessima tophacea, quia virus ad solidas partes peruasit.

Gradus luis venereæ.

Signa.

Curationis hæc sunt capita. Purgandũ corpus pro ægri temperamẽto, potissimùm confectione hamech, pilulis indis, de lapide lazuli, foliis sennæ incoctis cardiaco decocto, quia sub hoc morbo humor melancholicus imprimis peccare creditur. Vt Hali ad elephantiasim profligandam etiam quadragies corpus repurgandum suadebat: Sic expugnari posse hunc morbum quidam existimant, frequenter, vt viginti diebus continuis, iterata purgatione, quæ constet decocto ligni indici, pro vehiculo catharticorum hoc modo.

Curatio.

℞. decoct. ligni indici ℔. vj. in quibus bulliant fol. sennæ mund. M. iij. radicis tormentillæ & diptamni cretici, an. ℥. ß. agar. turbith,

Catharticum specificum.

hermodactylorum, an. ℥. j. sem. cardui, citri, an. ʒ. ij. flor. cordialium, an P. j. fiat decoctio, cuius colatura seruetur ad vsum; vel ℞. zarsæ parillæ minutim incisæ ℥ ij. infunde & bulliant in ℔. vj. aquæ ad consumptionem duarum librarum, addendo Agarici & Hermodactylorum, an. ℥. j. foliorum sennæ mundator. ℥. ij. in colaturæ ℥. iiij. pro dosi, dissolue syrupi regis Sabor ℥. j. fiat potio, continuet per viginti dies.

Huc pertinent pil. mercuriales, quæ præter cathartica & cardiaca continent argentum viuum pro basi: nam etiam aduersus vermes quidam ausi sunt per os exhibere.

℞. massæ pil. indarum aut de lapide lazuli ℥. ij pulueris auri, quo malitia argenti viui corrigitur; pulueris diambræ & lætitiæ Galeni, an. ʒ. ij. argenti viui succo limonum extincti ℥. ß. misce diligenter, cum eodem succo fiat massa, de qua quotidie capiat pilulam vnam sex horis ante cibum, continuet per tringinta dies.

Quidam hidrotico, vt decocto guaiaci, zarsæ parillæ, aut cynæ tenuiorem portionem vacuant, crassiorem purgatione: vtuntur sudorifico quadraginta diebus: octauo quoque die corpus repurgant, interea parcè & tenuiter viuunt.

Alij vtrumque amuletum coniungunt, per viginti dies sudorificum imperant, deinde hydrargyrosim, litum ex argento viuo, ea proportione mixto cum axungia, vt ad libram axungiæ addantur hydrargyri succo limonum aut saliua extincti ℥. ij. immixtis oleis vel vnguentis ner-

ualibus, quibus articuli defendantur à malitia argenti viui.

Antequam ſudet, purgetur, vtraque baſilica incidatur, & balneo aquæ tepentis committatur, vt cutis ſpiracula ſint liberiora, & humor liquatus, ſaliuatione copioſior effluat.

Quòd ſi diſpliceant inunctio & ſudor, quia ægro non ſatis otij & temporis ſuppetat, geſtet emplaſtrum Ioannis de Vigo; mora enim longiore aliquando morbum depulit, quem inunctio & ſudorificum non potuerant profligare. *Emplaſtri de Vigo efficacia.*

Si placet, loco opiatæ Fernelij, vtatur quotidie theriacæ aut mithridarij ʒ.j. ſuperbibendo decocti ſudorifici ℔ ß. pro doſi, continuet ſaltem per triginta dies, & capiat bis in die. Interim vtatur ſecundario decocto, pro ordinario potu. Cæterùm, de tribus luis præcurſoribus ſuo loco & ordine dicetur: Vt de gonorrhœa virulenta, vbi de ſimplici: de bubone venereo & peſtilenti, vbi de bubone: de cancro, quando de malignis vlceribus.

DE VVLNERIBVS, QVORVM *differentiæ, cauſę, & euentus paucis explicantur.*

CAP. XIII.

VVlnus eſt ſolutio continui recens, & cruenta, in parte molli, ab externo aliquo effecta. Prima & vltima particula differt ab vlcere: Secunda, à fractura: Cauſa externa vel eſt *Vulneris definitio.*

animata, vt calcitratio & morsus animalis, nonnunquam venenati: vel inanimata, vt ensis, lapis; harum aliæ incidunt, vt gladius; aliæ contundunt, vt malleolus & globulus sclopetorum; aliæ pungunt, vt acus & graphius: Aliæ vrunt, vt ferrum candens. Aliæ tendendo rumpunt, vt tortura, flatus. Poſſis aliter hoc modo: Aut vulneratus ab aliquo eſt percuſſus, aut ex alto cecidit, aut occurſauit in tenebris rei ſolidæ, vt currui, lapidi.

Quæ ſint partes molles. Ceterùm appello partes molles, non tantùm carnem, ſed etiam venas, arterias, neruos, ſiue ſint ſimilares, ſiue organicæ, eæque vel principes vt cor, iecur & cerebrũ; vel neceſſarię ad vitam, quamuis non ſint principes, vt ventriculus, pulmo, veſica, renes: ſine quibus viuere non poſſumus, quemadmodum ſine naſo, ſine auribus, ſine oculis, etiamſi minùs commodè & honeſtè. (Et truncas inhoneſto vulnere nares.)

Prognoſis. Pro vſu & neceſſitate partis vulneratę poteſt prædici euentus; nam à corde, etiam in ſuperficie vulnerato, expectanda mors, à iecore aut cerebro non ita, niſi vulnus fuerit profundum. Collum veſicæ, quia carneum, tutò inciditur; veſica, quia neruea, minimè. Eadem ratione vulnus in tenui inteſtino lethale; in craſſo, non ita. Vulnus in articulis funeſtum, quia ibi nerui, tendones, & carne vacua ſunt loca: Hinc dolores, vigiliæ, conuulſio, delirium, mors. Vulnera etiam ceruicis, iuguli, inguinum, magnarum venarum lethalia.

Poſſis etiam pro varietate cauſæ vulnus diuidere, & ex ea longitudinem aut breuitatem

prædicere: nam inflictum vulnus à re incidente, citius sanescit, quàm à contundente: quia contusum putrescere prius oportet, proindeque magis cauum reddi: Atqui replendum est carne, priusquam claudatur. Itaque cum longiori tempore ad hoc sit opus, cæteris paribus tardius coalescunt à re contundente inflicta vulnera, quam ab incidente.

Vulnera cõtusa cur difficilius coalescunt.

Facillimè omnium coalescunt vulnera longa, tardissimè rotunda, quia in longum findenda sunt, vt facilius & citius agglutinentur. Sed cur vulnera rotunda difficillimè coalescunt? An quia omnium maxima, vt placebat Herophilo? Minimè verò, quia, vt obiiciebat Asclepiades, scinduntur vt vniantur, incisione autem fiunt maiora. An quia in regeneratione carnis quiddam sanum poni necesse est, veluti principium à quo incipit motus: in circulo autem, quatenus talis, nullum principium? An quia coalescunt facilius quæ conueniunt secundum angulum. In circulo autem nulli sunt anguli. Secamus igitur ad angulos acutissimos, vt caro citius regeneretur.

Cur item rotunda.

Vulnus etiam potest diuidi in simplex & compositum, siue causæ, morbo aut symptomati implicetur. Potéstque pro ista adiúnctorum varietate euentus præuideri,; nam vt est in aphorismo, vulneri superueniens conuulsio lethalis; delirium quoque lethale, vt & febris perseuerans: alienus color partis, ariditas cutis, qualis carnis salsæ, inflammatio gangræna, ingens tumor apparens, subitóque dispatens, funesta omnia.

VVLNERIS SIMPLICIS communis & ordinaria curatio.

CAP. XIIII.

MEdentis primus & communis ſcopus, Quod ſolutum eſt reunire: atqui nunquam poſſis labra vulneris agglutinare, niſi heterogenes, ſi quid ſubſit, extraxeris, vt pilum, grumum, globulum, telum. Inde igitur exordienda curatio Veteres varia inſtrumenta deſcripſerunt pro extrahendis telis, quorum frequens erat vſus: recentiores pro globulis. Cætera volſellis, forcipe, quin etiam digitis extrahuntur: ſed prius vulnus dilatandum, ſi non ſatis dehiſcat. Faciamus nil alienum ſubeſſe, mox de agglutinatione cogitandum erit, deiuncta vulneris labra, ligatura agglutinatoria in vnum erunt adducenda. Quòd ſi magnum fuerit vulnus, ſutura eſt opus, fibulis, glutine, vt in facie. Ad eundem finem medicamento vtimur agglutinante, quod in exiguo vulnere ſæpè ſolum ſatisfacit noſtro inſtituto. In vſu eſt balſamum Chriſti, ex oleo, & vino: quo ſolo etiam ſclopetorum vulnera, ſi fuerint ſimplicia, plurimi recipiunt ſananda. Alij applicant hederæ folia cocta in vino, alij laudant oleum abietis per ſe, aut permixtum roſaceo. Alii terebinthinam cum oleo hyperici. Alii oleum myrrhæ. Galenus commendat folia quercus. Vulgus applicat herbam contuſam, quæ ab Hortulanis *petum* nuncupatur. Varia balſama a viris do-

Balſamũ Chriſti quid.

ctis in eum finem describuntur. Transcribam duo; quæ vulnera, quamuis magna & profunda, primo die glutinabunt. Primum est eiusmodi.

℞. Myrrhæ electæ ℥.vj. mastiches ℥.viij. aloes hepaticæ ℥.xviij. salis communis ℔. j. contusa omnia, per retortam lento igne distillentur: exibit primum aqua, deinde oleum, quo etiam vermes necabuntur.

Alterum balsamum.

℞. olei vetustissimi ℥. iiij. terebinthinæ puræ ℥. viij. frumenti integri ℥.j.ß. hyperici ℥.ij. radicis cardui benedicti & valerianæ, añ. ℥.j. thuris puluerisati ℥ ij. radices & herbæ crassiusculè contundantur, deinde ponantur in olla, & tantum vini affundatur vt immergantur: biduo infusis, oleum & frumentum superiniiciuntur, coquuntur omnia ad vini consumptionē: mox facta forti expressione adduntur thus & terebinthina, atque ita sinuntur bullire; asseruantur in vase vitreo. Abluitur primùm vulnus vino albo frigido, statim inungitur totum prædicto oleo calente: quod si fieri non possit, iniiciatur intra vulnus per siphonem. Confestim labra vulneris in vnum adducantur: deinde vicinæ partes eodem oleo liniantur. Ad labra vulneris imponitur linteum eodem oleo imbutum, & supra hoc aliud, vino nigro expressum: mox alia lintea sicca, quæ fascia continentur.

Modus cōficiendi.

Vtendi modus.

Chirurgis in more est primum apparatum conficere ex puluere rubro, subacto cum albu-

Primi apparatus materia.

minibus ouorum, & totum vulnus in ambitu oleo rosaceo illinire, vt hoc repellente prohibeant fluxionem. Puluis ruber fit ex thuris partibus duabus, sanguinis draconis vna, boli armeni tertia parte: Guido suadet (nisi quid dissuadeat, vt dolor) sinendum esse hunc primum apparatum per dies quatuor, trāsacto die quarto si non fuerit vulnus agglutinatum, vino aliquo styptico, quale est Burgundianum, aut aqua vitę, esse abluendum, deinde puluerem rubrum terebinthinæ esse permiscendum.

Faciamus vulnus esse magnum & profundum cum multa carnis ablatione, replendum erit vsu sarcoticorum: quemadmodum si fuerit sordidum, detergentibus erit purgandum, de quibus multa cùm de vlcere: nam cum primum vulnus desinit esse cruentum, saniemque aut pus incipit reddere, vlcus dicitur, debetque communi curatione vlcerum persanari, digestiuo, mundificatiuo, sarcotico, epulotico.

Compendiũ curationis vlcerum.

CVRATIO VVLNERIS COMPOSITI, inflammati, contusi, intemperati, dolorosi, aut quod adiunctam habeat conuulsionem, febrem, syncopen.

CAP. XV.

Curatio vulnerum cum inflã-matione.

SI vulneri superueniat inflammatio, iam dictis remediis illi succurrendum, venæ sectione, clysteribus, topico repellente, vt oxyrhodino, cerato Galeni, cataplasmate ex farina hordei & puluere rosarum coctis in oxymelite: atque etiam, si fluxio repelli non possit, cata-

plaſmate reſoluenti, ex farina fabarum & puluere chamæmeli coctis in vino, diſcutiatur.

Ad vulnus intemperatum præſcribantur intemperiei contraria; ſi frigidum, quæ calfaciant, vt fotus ex vino aut aqua vitæ. Si calidius, quę refrigerent, vt vnguentum roſatum Meſuę; nutritum, vnguentum de tuthia. *Cum intemperie.*

Quod ſi vrgeat dolor, anodynis placandus erit. Optima ſunt anodyna, quæ tollunt cauſam doloris, vt purgatio, venæ ſectio, & alterantia, quæ intemperiem dolorificam emendant, cataplaſma quoque relaxans & reſoluens. Quæ ſi non iuuerint, tranſeundum ad ea, quæ ideo ſunt anodyna, quòd ſint noſtro calori analoga, vt cataplaſma vulgare ex farina hordei cocta in lacte cum vitellis ouorum & pauco croco: aut ex pomo cocto in lacte, quod magni facit Rondeletius, etiam in doloribus qui ſuperueniũt vulneribus ſclopetorum. Ad extremum imperentur narcotica, vt populeum, opium lacte aut oleo roſarum, chamæmeli diſſolutum, correctum duplo croco. *Cum dolore.*

Ad vulnus contuſum diſtinctione eſt opus: nam ſi iam putre & corruptum fuerit, vt in valdè magnis contuſionibus, quod corruptum eſt mox abſcindatur. Eſto digitus adeo attritus, vt oſſa ipſa ſint contuſa, quam mox exſcindatur. Si verò integris oſſibus ſola caro ſit contuſa, Celſi conſilio, coquatur malum granatum, cuius pars interior vnguento roſaceo miſceatur; quo ſi nihil proficiatur, ſcarificetur, atque vt gangræna curetur. Verùm ſi leuis fuerit contuſio, initio proderit repellens ex ouo integro agi- *Cum contuſione.*

tato cum rosaceo, deinde resoluens: Sigillum beatę Marię forma cataplasmatis admotum est singulare. Prodest etiam cuminum cum cera. Magnis contusionibus conuenit pepticum, non neglectis incisionibus. Contusum maturetur, inquit Hippocrates. Nam phlegmone minus tentabitur, si celerrimè pus moueatur, *libro de vulneribus*. Caro contusa in pus vertatur, basilico, vnguento de althæa, cataplasmate ex radice liliorum & althæa cum sua radice, ficubus, seminibus lini & fęnugręci: coquantur simul, residentia teratur, coletur, adde farinam tritici cum oleo liliorum vel chamæmeli, fiat cataplasma: non vlceri, sed partibus adiunctis admouendũ.

Ad contusionem totius corporis, vt si quis ex alto in terram ceciderit, Gal. iubet vt pelle arietis recens mactati ęger inuoluatur. Cuius inopia totum corpus oleo liliorum & rosaceo liniatur: interim dentur mumiæ ʒ.ij. cum vino: aut oxymelitis vel syrupi acetati ℥.ij. coaguli leporis ℥.j. cum aqua cardui, vt impedias concretionem sanguinis, & grumum, si quis sit, dissoluas.

Cum febre. Vulneribus aliquando superueniunt febris, syncope, & conuulsio. Ad febrem pręcesserunt remedia, purgatio, venæ sectio, apozema refrigerans, abstinentia vini. Ad syncopen describētur opportuniùs *in particulari methodo*; quemadmodum ad conuulsionem, quæ si contingat ab inanitione, vt si hæmorrhagiæ succedat, pręcidenda mors. Si verò à repletione (vt cum tumor qui apparuit repentè disparet) periclitatur si adueniat puncto neruo, aut morsui animalis venenati, conuenient quæ ad punctum

Syncope.

Conuulsione.

neruum & morſus venenatorum *in chirurgia* deſcribentur. Iſta generalia de vlceribus, vulneribus & tumoribus præmiſi, quia partibus omnibus tam internis, quàm externis ſunt communia. De vulneribus capitis, thoracis, & abdominis, in methodo particulari: vbi de fracturis & luxationibus, ſunt enim morbi particulares.

Antequam ad particularem methodum aggrediar, operæpretium facturus mihi videor, ſi ex Gordonio potionis vulnerariæ deſcriptionem apponam; quam ego malim vlcerariam, quàm vulnerariam nominari, quia recenti vulneri non conuenit: ne fluxionem augeat & febrem excitet, ſanguinem calfaciendo: ſed vlceri præſertim interiori, putri, ſordido, cauo, fiſtuloſo, ſiue ſit primarium, ſiue abſceſſui aut vulneri ſucceſſerit. eſt autem eiuſmodi.

℞. agrimoniæ, pimpinellæ, betonicæ, verbenæ, centaurij maioris, ſtœchados, ſaluiæ, piloſellæ, trium conſolidarum, plantaginis, ſanamundæ, rubiæ maioris, caulium rubrorum, pedis columbini, callitrichi, abſinthij Romani, tanaceti, linguæ auis, hederæ terreſtris, fragariæ bugloſſi, gentianæ, añ q ſ. omnia, vel maior pars, contundantur, & bulliant in vino albo, addendo parum mellis: De hac potione ſumat quotidie ieiunus cyathum dimidium, ad ſummum ℔. ß. Si febricitet aut minuatur qnantitas, aut abſtineat. Decoctum Caryophyllatæ imprimis benefacit internis vlceribus. *Potio ad vlcera.*

Monitum ad Lectorem.

AD generalem methodum bene medendi referri debet tractatus magni momenti & summæ vtilitatis *de curandi ratione per sanguinis missionem*, qualis nimirum sit illa euacuatio, quomodo & quando celebranda, quibus conueniat ægris, quibusnam morbis succurrat, qualis vena secanda, quâ copiâ mittendus sanguis, quo morbi tempore, quâ diei horâ, quæ ante venæ sectionem præparatio afferenda, & alia similia: de quibus singulis curiosus Lector consulat Galenum, *libro de curandi ratione per sanguinis missionem*; & Ioannem Fernelium, qui hæc omnia amplissimè exposuit *lib. 2. methodi medendi*, per totum librum; quique summo suo merito recentioribus omnibus est anteponendus: quia quæ singuli habent singula, ille solus habet omnia.

FINIS.

IN GENERALEM METHODVM MEDENDI INDEX RERVM.

A.

B.

C.

Contagiosorum

F.

G.

H.

I.

L.

M.

N.

O.

L ij

V.

FINIS.

ARTIS
BENE MEDENDI
METHODVS PARTICVLARIS.

Per IOANNEM RIOLANVM
Patrem, Medicum Parisiensem.

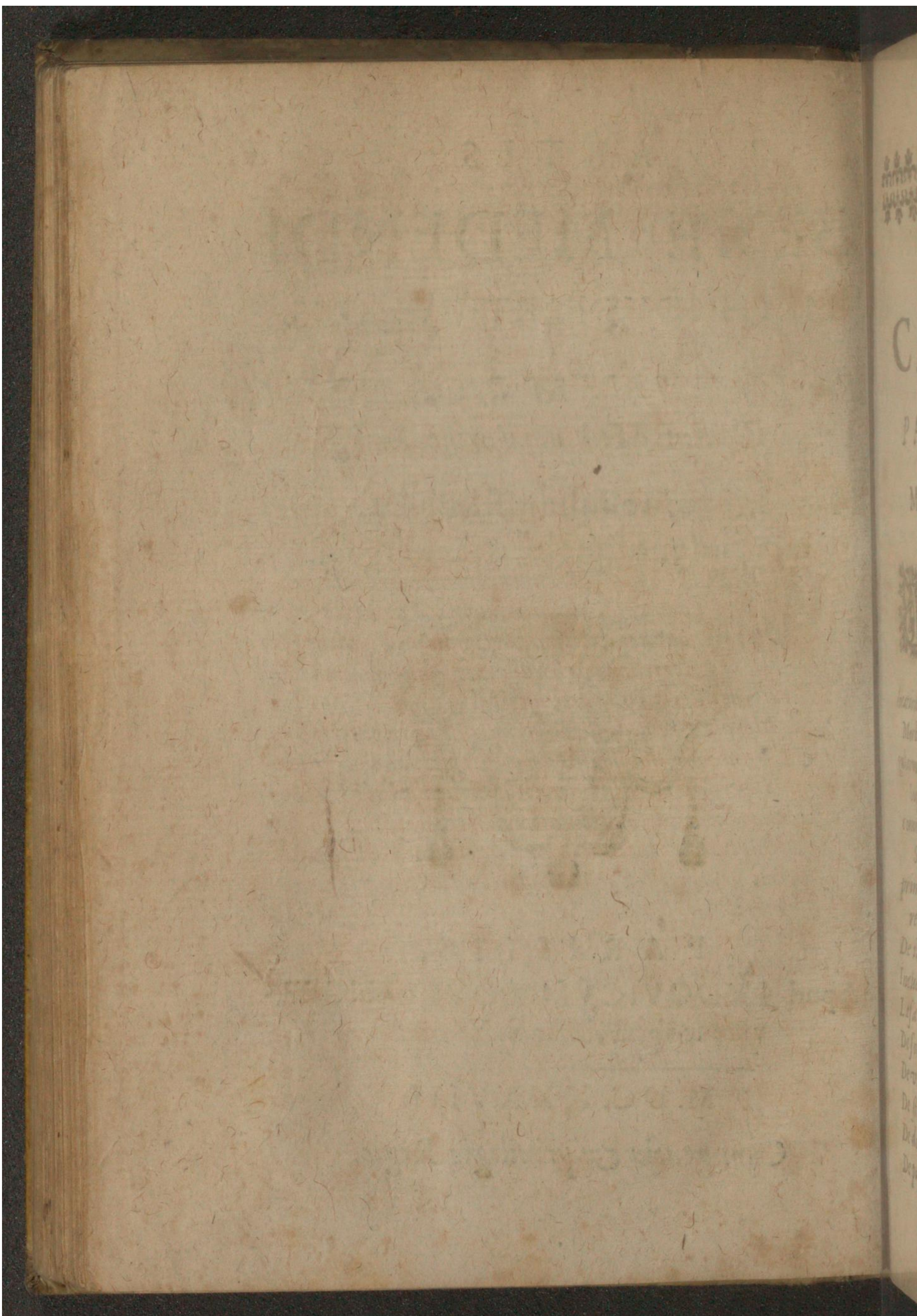
Hac editione nouissima scholijs locupletata, infinitisque locis perpurgata.

PARISIIS,
Apud LVDOVICVM BOVLLENGER,
viâ Iacobæâ, infra S. Yuonem.

M.DC.XXXVIII.

Cum gratia & priuilegio Regis.

INDEX CAPITVM PARTICVLARIS METHODI MEDENDI.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

FINIS.

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI, LIBER PRIMVS.

In quo affectus interiorum partium explicantur.

PER IOANNEM RIOLANVM.

PROOEMIVM.

IN QVO CONSTITVVNTVR totius artis tria fundamenta. Primum ducitur à remedio, éstque tripartitum. Secundum ab ordine seu legitima morborum & symptomatum collocatione. Tertium à parte affecta.

VEMADMODVM genera morborum fiunt species accessione partis affectæ, vt Phlegmone: vesicæ, vteri: Obstructio: mesenterij, iecoris, lienis. Vlcus: faucium, vteri: sic generalia remedia fiunt partiularia, si illis admisceas quæ cum

parte affecta substantiæ quandam habent similitudinem, vt si catharticis indefinitis coniungas cephalicā, hepatica, splenica, quorum beneficio facultas purgandi singulis partibus communicetur: in nobis enim vt in vniuerso est vis quædam discretrix, quę composita alimenta & medicamenta secernit, secreta pro vsu & necessitate dispensat, cerebro pituitosum, pulmoni biliosum, lieni melancholicum succum; cerebro cephalica, iecori iecoraria, lieni splenitica. Illa ipsa est vis, quæ in prima conformatione ex eadem massa materni sanguinis tam differentes partes secręuit, ex portione menstrui biliosa, biliosas; ex pituitosa, pituitosas. Vt enim mens Anaxagoræ architectrix ex chao, quod appellabat mygma, res vsque adeo dissimiles secreuit, quarum ordinem mundum appellamus: ignea enim omnia coegit in vnum, & in supremo collocauit, terrena in imo: sic mens illa nobis communicata, vel potiùs cælestis calor, quęcunque symbolo substantię aut qualitatis nobis communicant alimenta, vel medicamenta iustè distribuit: iusta enim est natura, vnicuique suum reddit. Si turbith aut colocynthidem incoxeris aquæ stillatitiæ aut decocto betonicæ, saluiæ, efficies purgationem cephalicam: quia vis purgatrix à betonica propter substantiæ similitudinem definitè ad cerebrum traducetur, atque inde noxium humorem vacuabit. Si laborent simul cerebrum, iecur & lien, coque simul cephalica, hepatica, splenitica: natura communis vnicui-

Vis discretricis effectus.

que suum reddet, naturæ particulari quod conuenit iustè dispensabit.

Hic est primus modus efficiendi particulare remedium ex generali; sequitur secundus.

Remedia omnia vel sũt cathartica, vel ἀλλοιωτικά. Cathartica verò vel sũt definita, vel indefinita. Appello hîc catharticum indefinitum, non quod cum delectu non purgat, nam colocynthis pituitam, scammonium bilem, elleborus melancholicum succum definite trahunt & cum delectu, sed vndique & indefinitè, quia non dixeris ex qua parte potiùs. Definita verò certas partes respiciunt, vt hermodactyli articulos: rheum iecur (illius enim vita * & anima perhibetur:) agaricus cerebrum & vterum definitiùs quàm alias partes, senna lienem & oculos, cassia & manna partes thorace contentas, aloe ventriculum. Propterea quoties aliquis de articulorum morbo conqueretur, præferantur hermodactyli: si iecur in vitio fuerit, deligatur rheum. Erunt verò definitiora, parrique laboranti conuenientiora, si propriis allioticis immisceantur, vt si hermodactyli coquantur pro articulis laborantibus cum iua arthritica & primula veris: si rhabarbarum maceretur in aquis stillatitiis endiuiæ, cichorij, vel in decocto agrimoniæ, passularum pro iecore: si laborante cerebro agaricum coxeris cum betonica, saluia, maiorana, serpillo, verbena; pro vtero vero cum artemisia, nepeta, matricaria; sic efficies remedium duplici nomine definitum, nempè

Catharticum indefinitum quid.

Quid definitum.

* Præferuidi autem cõtrà eiusdem mors censetur.

Definitius cum propriis partis alterantibus.

purgantis ſimul & alterantis. Idem præſtabis ſi pro oculis ſennam coxeris cum euphraſia, fœniculo: pro liene cum cortice radicis capparis & tamariſci, cetrac, ſcolopendrij. Idem feceris ſi pro articulis pilulas de hermodactylis & arthriticas præſcripſeris, pro oculis pilulas lucis, pro cerebro coccias vel de agarico, pro ventriculo aloeticas. Verum definitius adhuc reddetur remedium, quia non tantum parti, ſed etiam morbo & cauſæ morbi accommodatum, ſi in articulorum morbis frigidis pilulæ de hermodactylis, vel arthriticæ maiores; in calidis minores pręſcribantur. In morbis oculorum à cauſa frigida, pilulę lucis maiores, in calida minores: ſic tabellæ diaireos & diatragacanthi conueniunt thoraci malè affecto: cum delectu tamen præſcribi debent, nec tantùm habenda eſt ratio partis, ſed morbi: quia diatragacanthum frigidum calidis, diaireos frigidis morbis præſcribi debet. Ecce ſecundus modus; ſequitur tertius.

Cum alterantibus cauſæ & morbo propriis.

Si catharticis, & allioticis coniungas ea quæ certis morbis reſiſtere longa experientia demonſtrauit, haud dubiè efficies valde proprium & accommodatum remedium: vt ſi epilepticis epileptica, pleuriticis pleuritica, aſthmaticis aſthmatica, cynanchicis cynanchica, arthriticis arthritica, iſchiadicis iſchiadica, nephriticis nephritica præſcripſeris: Exempli gratia, ſi agaricum pro epilepſia delegeris, illudque coxeris cum betonica, ſaluia, maiorana, ſerpillo, adiectis ſemine & radice pæoniæ, efficies non tan-

Specifica remedia.

tùm cephalicum, sed definitè epilepticum remedium. Vel si conseruis cephalicis, vt betonicę, anthos, saluiæ, stœchados immisceas vngulam alces, viscum quernum, cranium hominis, erit epilepticum. Ita si pleuritico præter cassiam & manna, præter bechica, vt syrupos violarum, capilli veneris, de glycyrrhiza, de tussilagine, tabellas diatragacanthi, vel diairis, dederis rasuræ dentis apri, vel pudendi cerui ʒ. j. efficies remedium verè pleuriticum. Atque ita efficies cynanchicum, si his quæ ad anginam præscribi solent tam assumendis, quàm admouendis permisceas cynanchica, vt stercus canis, vel nidum hirundinis.

Epilepticũ.

Pleuriticũ.

Cynanchicum.

Millepedes peculiariter dicuntur prodesse asthmaticis. Gal. eos vrit in furno, auctore Asclepiade; Paulus Ægineta frigit in sartagine vsque dum albescant pulueris exhibet ʒ. j. cum hydromelite, vel aquis scabiosæ, pimpinellæ, adianti: Millepedes 12. in vino albo coquunt, quod colatum & pauco croco, vel cinamomo dulcoratum exhibent.

Asthmaticum.

Instat vt ad secundum fundamentum methodi particularis aggrediamur, quod quidem à Galeno ipso constitutum est, sed vt dicam libere *in libris* κατ' τόπους negligentissimè obseruatum: ille enim demonstrauit omnia symptomata ex aliquo morbo, veluti effectum de sua causa, dependere: Demonstrationis hæc fuit vis.

Morbus est affectus præter naturam, actionem primò lædens, proinde primũ genus sym-

ptomatum, nempe actio læsa, à morbo aliquo immediate dependet: Atqui ad actionem læsam sequuntur immoderatio in excretis, & affectus simplices: Itaque semper morbus aliquis symptomatum est causa; si non immediata, saltem mediata: quorum omnium ea fere est consequutio, vt aliquam actionem læsam sequatur excretorum & retentorum ἀμετρία hanc vero qualitates præter naturam immutatæ. Cur cutis aurigine fœdatur? quia bilis redundat: cur ita? quia iecur male sanguificat, assat quippe, non elixat. Cur assat? quia in excessu calidum.

Ordo & causa symptomatū.

Itaque cùm affectuum omnium contra naturam depulsio pendeat à remotione causę, siue docenda, siue exercenda sit medicina, primum ad morbos, veluti ad fōtes & causas symptomatum omnium, attendere oportet, deinde læsas actiones cuiusque partis contemplari; postea quæ sit in excretis immoderatio, postremò affectus simplices. Hunc ordinem quisquis in docenda faciendáque medicina obseruauerit, hæc cōsequetur commoda: Primum, quòd nullum affectum contra naturam pretermittet. Secundum, quòd singula ad suum genus reuocabit. Tertium, quòd intelligetur facile eo seruato ordine, vt vnus ex altero dependeat, quod est in medendo præcipuum. Gal. in particulari therapeutica vix vnquam meminit morborū: symptomata vero non omnia explicat: confuse sane, & neglecto eo quem ipsemet constituerat symptomatum ordine: Nos singula ad suum genus reducemus: Primumq; de morbis cuius-

que partis, mox de tribus symptomatum generibus constituto ordine disseremus, ne minimo quidem prætermisso.

Sequitur tertium fundamentum à parte afflicta, de quo multa Galen. in generali methodo: mallem illa ad particularem remisisset, generalesq; indicationes, in generali: particulares in particulari demõstrasset: omnia enim suo loco & ordine docenda sunt, generalia in generali, specialia in particulari disciplina. Appello generales indicationes, quæ non tantum in morbis totius, vt in Febribus; verùm etiam in morbis cuiusq; partis tam externis, vt in vulneribus capitis, thoracis, abdominis; quàm internis, vt cerebri, pulmonis, iecoris diligenter obseruari debẽt, præsertim cùm de magnis remediis, purgatione, aut venæ sectione cogitatur. Primæ & generalissimę illæ sunt, quæ à morbo & ægri viribus petuntur: deinde quæ temperamento totius, ætate, sexu, vitæ consuetudine; quinetiam à temporis constitutione, vt purgationes esse difficiles sub cane & ante canem. At quæ sumuntur à partis affectæ temperie, situ, dignitate, conformatione, sensu obtuso aut exquisito, sunt particulares, de quibus solis hoc loco transigemus, generalibus prætermissis.

Inditationes generales quæ sunt.

Quæ generalissima.

Particulares.

A temperamento.

Partis dignitate.

A temperamento partis, vt quæ sicciore fuerit natura, si quando à natiua illa temperie recesserit, remediis siccioribus ad naturam reducatur: Aures humidiores, in causa pari, sicciora remedia postulant quàm oculi: Os vt siccissimum, ita siccissima desiderat, quoties fuerit

iusto humidius: quia vt maior est lapsus à valdè sicco ad humidum, quàm à mediocriter sicco: ita longior est & difficilior regressus.

A partis dignitate. A dignitate partis, quia partes nobiles maiore cura tractari debent, quàm ignobiles, astringentia ad earum robur immiscētur, quamuis morbus non talia postulet, quia pro cæterarum partium salute laborare debent, etiamsi fuerint valetudinariæ. Hac indicatione neglecta Thessali quidam discipulus Theagenem Physicum interfecit, vt est apud Gal. 13. *methodi.*

Sensu. Pro sensu quoque partis obtuso, vel exquisito fit delectus remedij: oculi enim propter insignem sensum non tolerant acria, vt acetum, etiamsi morbus talia flagitet. Aliis partibus inflammatis initio ad repellendum præscribi solet oxycratum, aut oxyrhodinum, neutrum conuenit oculis inflammatis.

Situ. Situs quoque partis indicat genus remedii: Nam quo longius abest, eo potentius remedium deligendum est, quia illius vis tractu longiore obtunditur, saltem quantitas pro distantia augenda est Exempli gratia, longissimus est ductus ad pulmones: quando ventriculo exceptum medicamentum eo peruenire volumus. proindè tanto fortius deligatur remediū, quanto suspicamur per moras illius vim immutari: Ita pro situ morbi & morbificæ causæ proprium remedium seligitur.

Esto sedes morbi in prima regione (quæ ad conuexa vsque hepatis extenditur) minoratiua

ſeu eccoprotica ſatis erunt, niſi humoris contumacia maius remedium poſtulet, vt pituita vitrea in colico dolore. Verùm ſi in tertia regione ſit ſedes morbi, diagrediata vſurpentur, vt quæ conſtant colocynthide. Mediam regionem abundè repurgant, vt venam cauam, his interiecta, ſiue mediocria cathartica, rheum, ſenna, & agaricus: quorum catharticorum delectum indicant ſitus morbi & ſedes cauſæ morbificæ.

Humoris qualitas quid indicet.

Remedij verò qualitatem, qualitas humoris morbifici demonſtrabit, vt ſi pituita morbum faciat, phlegmagogum præferatur: ſi bilis, cholagogum: benignum, forte, aut mediocre, prout in prima, ſecunda, aut tertia regione reſidebit.

Quid conformatio partium.

Conformatio non tam indicat genus remedi, quàm viam per quam humor peccans commodiùs expurgari debeat. Cerebrum potiſſimùm per nares & palatum errhinis, maſticatoriis & gargariſmis expurgandum oſtendit capitis conformatio. Partem gibbam hepatis per vrinas, cauam per ſedem & aluum commodius expurgari, oſtendit Anatome: nam renes de vena caua emulgentes cum ſero exugunt noxium: Vena autem porta ſurculos ad inteſtina tranſmittit, per quos & ſeſe, & partes vicinas exonerat. Inteſtina per aluum, ventriculum ſúſque déque, vomitu & deiectione vacuari, nemini eſt obſcurum. Infarcti pulmones non poſſunt alia via, quàm per aſperam arteriam expurgari; rarum enim eſt & prodigio ſi-

mile, si quando per vrinæ aut stercoris vias à natura repurgentur. Rara autem, vti non sunt artis, ita neque ab artifice imitanda: vt enim natura est ordo vniuersi, ita soli motus naturales haberi debent qui sunt ordinarij. Extraordinarij verò & rari, vt non sunt naturales, ita neque à naturæ ministro imitandi. Iuuari tamen debet naturæ conatus, si fortè ipsamet aliquid tentet per extraordinarias vias, vt si pulmonum vomicam per renes vacuaret, vsu diureticorum iste conatus esset adiuuandus: si per aluum, clysteribus aut cassia facilitanda esset excretio.

Rara non cogunt ad imitationem.

Cur ergo, dicet aliquis, in morbis pulmonum medici præscribunt cathartica? Respondeo, aut præscribi tantùm leuiora, vt cassiam, mannà: aut fortiora quidem, sed ad causam antecedentē, non ad coniunctam: nam tollunt morbi fomitem, impediuntq; ne nouus humor eò confluat, interim dum bechicis per fauces & asperam arteriam coniuncta vacuatur.

Cathartica cur exhibentur in morbis pulmonum.

Quæ quidem ferè omnia deprompta sunt ex libris Galeni de methodo medendi. Verū non conuenit illi cum Thessalo. Nam Thessalus negabat in medendo indicationem sumendam à parte affecta, sumebat tantum indicationem à morbo, eoque modo promittebat intra sex menses absolutam artem medendi. Ego vero, inquit Galenus, intra sex dies idem polliceor, si negligatur ea, quæ à parte sumitur, indicatio.

Consideratio partis affectæ, artem longiorem efficit.

Quid si Thessalus in externis quidem morbis, vt in vlceribus externarum partium, habendam esse rationem partis confiteatur, in

internis verò, vt pulmonum, renum, ventriculi, vesicæ vlceribus, in obstructione mesenterij, iecoris. lienis totum medentis scopum dirigendum esse in morbum; detergendum quippe vlcus quacunque in parte fuerit, si impurum; deinde replendum carne, si cauum; postremò consolidandum; toto verò illo tempore exsiccatur, quia detergentia, sarcotica & epulotica desiccant.

Obiciet Galenus, detergentium & incarnantium plures esse gradus: quibusdam vlceribus leniter, aliis valde detergentia conuenire, quorum delectus fieri debet indicatione sumpta à parte vlcerata. Quid si Thessalus hoc perneget, horumque delectum pendere ab vlcere plus minus impuro aut cauo defendat? nam medici dogmatici hodie ijsdem ferè remediis interiora omnia vlcera percurant: vtuntur enim aqua hordei, hydromelite & lacte asinæ, ad detergendum: deinde lacte capræ ad incarnandum, postremò lacte ouis ad consolidandum. Potiones quoque vulnerarias ad istos omnes vsus imperant in vlceribus quarumlibet partium. Hidroticum quoque, aquas Spadenses vel Niuernenses.

Eius vis & dignitas.

Obiectio Thessali.

Item obstructioni medentur tam mesenterij, renum, iecoris, quam alterius cuiusuis partis, deoppilantibus, quæ aperiant & detergant, vt data terebinthina Veneta, ammoniaco, vel decocto cicerum, indicatione remedij sumpta à genere morbi, non à qualitate, vt temperie, situ, conformatione partis affectæ. Laboret pars aliqua interior intemperie calida,

præſcribemus remedium refrigerans, quod recedat à medio pari gradu.

Faciamus iecur, lienem, ventriculum, veſicam, phlegmone obſideri, iis omnibus initio generale remedium, nempe phlebotomiam imperabimus: pro topico verò oleum roſaceum cum pauco aceto. Sanè in immenſum ars excreſceret, eſſétque infiniti laboris methodus particularis, ſi pro ſingulis ſingularum partium commemoratis circunſtantiis immutanda eſſent ſingula remedia in ſingulorum morborum curatione. Theſſalus pro ſuo diſcipulo, quem Galenus ſcribit Theagenem interfeciſſe, quòd omiſiſſet aſtringentia in partis principis curatione: reſpondebit fortaſſis tribus cauſis abſtinendum eſſe aſtringentibus (niſi morbus, vt laxitas, ita poſtulet.) Primo, quia impediunt difflationem: Secundo, quia obſtant ne vis proprij medicamenti & morbo conuenientis, ad partem vſque liberè peruadat, aſtrictis cutis ſpiraculis: Tertiò, quòd medicamenti (exempli gratia, pro duritie) remollientis vires infringantur, quandoquidem quæ remolliunt, ſolent eſſe calida humida; quæ adſtringunt, frigida ſicca. Ergo non abſurdè Theſſalus in depellendis morbis partium internarum negabat tam ſollicitè habendam eſſe rationem partis afflictę, præcipuámque indicationem à morbo ipſo deſumendam contendebat.

Refutatio. Itáne, dices, pars nihil omnino indicabit? Imo verò, vt dixi, indicabit quod eſt in medendo præcipuum, nempè genus remedij tam

purgantis, quàm alterantis: vbi enim innotuerit cerebrum laborare, non tantùm agaricum præ cæteris catharticis seligemus, sed etiam cephalicis permiscebimus, a quibus illius vis purgatrix ad cerebrum transmittatur, quomodo ausim intra quatuor menses perfectam Therapeuticen polliceri, dummodo auditor generalis methodi non sit ignarus. Quam non miror à Galeno à particulari non satis fuisse distinctam, cùm toties scripserit non referre si genus an speciem morbi dixeris: Methodum esse generalium, exercitationem particularium; Methodum cerni in vniuersalibus præceptis, exercitationem in particularibus exemplis. Plurimum interesse si genus an speciem morbi dixeris, iis manifestum est, qui norunt hepatitidem esse speciem inflammationis vtriusque sua est methodus, vtraque vniuersalis. Curatio vero hepatitidis in Socrate aut Platone, exercitatio est, praxis generalis methodi. Galenus ipse *commentario ad primum Hipp. de diæta in acutis*, vtramque distinguendam agnoscit, vbi ita scribit. *Artis omnis distinctio nascitur ex propriorum à communibus distinctione, quæ quisquis potest distinguere, optimus artifex iudicetur.*

Galenus vtcumque arguitur.

ARTIS CVRANDI MORBOS INTERNOS,

SECTIO PRIMA.

Quæ affectuum capitis dignotionem & curationem explicabit, cerebri scilicet, oculorum, aurium, narium, oris, & faucium;

QVORVM MORBI ET REMEDIA arte perquiruntur, in cæteris singularum partium morbis deinceps obseruanda.

Cap. I.

Morborum capitis diuisio.

ORBI cerebri, vt cæterarum partium, sunt similares, organici, vel communes. Similares, intemperies simplex, vel composita; nuda, vel cum materia, naturalis aut aduentitia.

Intemperies.

Intemperies omnis lædit actionem partis, prout similaris est, hoc est, naturalem actionem, cuiusmodi sunt quæ seruiũt nutritioni, attractio

proprij alimenti, eiuſdem retentio vel aſſimilatio, deinde reliquiarum excretio. Eſt autem cerebrum pars ſpermatica, exanguis, frigida, nutriturque ſanguine pituitoſo: proinde ſi præterea accedat illi intemperies frigidior, peſſimè coquit, & coctionis reliquias peiùs excernit, inde frigidi morbi, in cerebro per congeſtionem, in ſubiectis partibus per deſtillationem.

Vt organum verò deſtinatũ in meliores vſus, laborat vitiis numéri, magnitudinis, ſitus aut conformationis: nulli ſunt morbi numeri, neque ſitus: ſi qui ſint magnitudinis, vt ſi cui paucum ſit cerebrum (locatum enim debet eſſe æquale ſuo loco) quidam autem naſcuntur puſillo capite, proinde preſſiore cerebro, quibus idcirco Iupiter dicitur mentem eripuiſſe: nam homo comparatione cæterorum animalium, debet habere ampliſſimum cerebrum. Eiuſmodi morbi, quia ſunt inſanabiles, ſunt prætereundi. Vitia conformationis ſunt in figura, meatu, aſperitate & læuitate. Cerebrum proportionatum ſuo cranio poteſt quidem, vt craniũ malè figurari. Naturalis autẽ figura capitis ea eſt, vt ſit è faſtigio depreſſum, ab hac figura quò lõgius recedit, eò deterius. Sed quid facias latenti vitio, cùm manifeſtũ, vt acuminatũ cranium quale erat Therſitis, emendari nõ poſſit? Aſperitatis verò & læuitatis nulli quoque ſunt morbi. Itaque ex omnibus morbis inſtrumentariis, ſola reſtat obſtructio, quæ medici opem admittit. Obſtruuntur verò, aut ventres omnes ſimul, vt Apoplexiâ; vel anteriores tantùm, vt Epilepſiâ; vel poſteriores, vt lethargo & ca-

Morbi organici.

talepsi Quæ omnia symptomata quamuis longissimè differant, tamen ex eodem morbi genere procedunt, quod pro locorum dissimilitudine, dissimiles species constituit, ne quis ex Aristotele obiiciat vnius causæ vnicum esse effectum.

Communes. Morbi communes, sunt tumores, vlcera, vulnera, luxationes & fracturæ Posteriores duo non cadũt in cerebrum quod vlcerari quidem potest & vulnerari: sed aut insanabiles sunt affectus, aut non sunt huius loci. Supersunt itaque tumores, phlegmone, erysipelas, œdema & scirrhus: Non est obseruatum cerebrum scirrhescere, aut in lapidosam duritiem concrescere, quia substantia constat molli: neque etiamsi de illius scirrho constaret, percurari potest: itaque alij tres tumores supersunt, quibus non rarò afficitur. Nam phrenitis fit partim à phlegmone, partim ab erysipelate cerebri, quo nomine etiam meningas comprehendo. Nam desipientia mitis, & quæ cum risu est, fit à sanguine: ferina verò, à bile vel à sanguine bilioso. Arabes lethargum, Oedema cerebri definiunt: Itaque, vt paucis concludam, quinque duntaxat genera morborum quæ curationem admittunt, cadere possunt in cerebrum: Intemperies omnis, obstructio, phlegmone, erysipelas & œdema.

Distinctio capitis affectuum vnde sumitur. Singula tribus potissimùm modis distinguuntur. Primo ex propriis effectis, vt intemperies frigida humida, mentis stupore: Sicca, immoderatis vigiliis: calida, delirio: Obstructio anteriorum ventriculorum ἐπιληψία, po-

ſteriorum, veterno & κατάληψι: ſimul omniũ ἀποπληξία: Nam effectus immediatus eſt ſignũ ἀποδεικτικὸν ſuæ cauſæ: proinde ſi quis ſit epilepticus, haud dubiè illi obſtruuntur anteriores ventres cerebri. Eſt lethargicus ſeu ſomnolentus cum febre? ergo poſteriores. Si apoplecticus, omnes ſimul ventres illi opplentur humore ſuperfluo, & excrementitio. Si phreniticus, vel inflammatum habet cerebrum, vel Eryſipelate obſeſſum: Talia ſigna medici vocant pathognomonica, Phyſici τεκμήρια, à quibus ducitur ἀπόδειξις τεκμηριώδης, ex certo ſigno neceſſariò concludens demonſtratio. Symptoma morbum non aliter quàm vmbra corpus comitatur, ideóque certus fidelíſque eſt internuntius ſuæ cauſæ. Faciamus alicui eſſe obtuſum & plumbeum ingenium: non tantùm veriſimili coniectura, ſed ſigno neceſſario concludes illi eſſe frigidius cerebrum & humidius. Fatuitas eſt certa nota cerebri frigidi, peruigilium ſiccioris. A iuuantibus quoque & lædentibus morbi ſpecies internoſcitur: nam calidi morbi offenduntur calidis, frigidorum moderato vſu recreantur. A doloris quoque ſpecie morbus coniicitur. Nam punctorius eſt proprius meningum, ſi fuerit interior; ſi exterior, pericranij. Dolor pulſans oſtendit aut arteriam premi phlegmone, aut ſaltem arterioſum ſanguinem valdè incaluiſſe, propterea neceſſariam eſſe φλεβοτομίαν, in eáque multoties repetita ſingulare eſſe præſidiũ. Obtuſus dolor humoris copia grauari cerebrũ indicat, pertinétque ad cerebrum ipſum, non ad membranas.

Signa pathognomonica quæ.

Iuuantia & lædentia quid indicent.

Doloris ſpecies.

Temperamentum ægri. Considerandum etiam atque etiam quonam æger sit temperamento, biliosúsne, pituitosus, melancholicus, an sanguineus. Ætatis quoque & temporis habenda ratio. Propterea quòd verisimile est iuuenem biliosum, æstate, morbo calido teneri: senem pituitosum, hyeme, frigido: Quæ coniecturæ in turba aliquid necessariò concludunt.

Ætas & tempestas.

Ecce methodus constituendi simul & dignoscendi omnes morbos cerebri. Sequitur vt de symptomatis pauca subiungamus, priusquam omnibus communia remedia explicemus.

Notæ sunt tres differentiæ symptomatum, actio læsa, excretorũ retentorúmque ἀμετρίαι & affectus simplices, ad quarum aliquam, quotquot occurrent deinceps, singulorum morborum accidentia morbosa, reduci necesse est. Actio autem omnis cuiuscũq; partis tribus tãtùm modis læditur: aboletur enim, minuitur, aut deprauatur. Solet aboleri & imminui, frigida & humida causa: deprauari calida & sicca.

Tres symptomatum differẽtiæ.

Actiones cerebri siue sint principes, vt ratiocinari, imaginari, & recordari: siue minùs principes, vt mouere corpus, & obiecta sentire, horum modorum aliquo læduntur. Aboletur discursus siue ratio, amentia; minuitur fatuitate; deprauatur delirio: delirant àutem phrenitici, melancholici, maniaci: phrenitici cum febre, melancholici sine febre. Quibusdam melancholicis non tantùm ratio, sed etiam phantasia læditur, imaginantur enim

Actiones cerebri quot modis læduntur.

Quę neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò.

Vt ſe viuere ſine capite, ſe eſſe angelos, non homines, propterea ſibi neque eſſe edendum, neque bibendum: lycanthropi putant ſe eſſe lupos: vertiginoſi omnia in circum verti: demorſi à cane rabido, fiunt tandem hydrophobi, falſam de aqua opinionem concipiunt, ſibique ab illa adeo metuunt, vt refugiant potum, quamquam ſit aqua eorum ſiccitati ſingulare remedium.

Memoria minuitur intemperie frigida, nonnunquam etiam aboletur: nam Meſſala Coruinus ex frigido cerebri morbo in proprii nominis obliuionem inciderat. De motus & ſenſus læſione ſuo loco. Proximum eſt vt commemoratorum affectuum communia remedia explicemus.

Ea autem vel ſunt generalia quæ tollunt antecedentem cauſam, à qua primùm fit & fouetur morbus, plethoram ſcilicet & cacochymiam: qualia ſunt purgatio, & venæ ſectio: hæc plenitudini, illa impuritati ſuccurrit. Vel topica, vt quæ repellunt à parte, vel quæ quod iam ad partem influxit diſcutiunt & reſoluunt, omnia parti afflictæ applicanda. Alia intermedia, quæ materiam morbificam & coniunctam per patentes vias, vt nares, os & palatum vacuant. Quæ per nares, errhina nominantur, (in quorum cenſum referri poſſunt ſternutatoria) per os & palatum cerebrum expurgant, gargariſmi & apophlegmatiſmi: Tenuior enim pituita per os maſticatoriis attrahitur, craſſior verò per palatum gargariſmis: Itaque non poteſt commodiore quàm hoc loco de his reme- *Remediorum diuiſio.*

diorum formulis & generibus tractari.

Purgatio non tantùm humori purgando accommodanda est, sed etiam parti laboranti. Est morbus à bile? præscribetur cholagogum, illúdque non leue, quia humor morbificus residet in tertia regione, conueniétque potius solida, vt catapotiorum forma, quàm liquida: vt longiore mora è longinquo potentiùs trahat. Cæteris paribus præferatur catharticum definitum, vt agaricus in cerebri morbis à pituita, adiungatúrque semper cephalicis. Quinetiam (quoties occurrent) morbum antipathia oppugnantibus, vt epilepticis. Ergo in morbis à bile præscribes pilulas aureas, vel sine quibus. In affectibus pituitosis pilulas de agarico vel coccias; quę habēt colocynthidem pro basi. In melancholicis pilulas de fumaria, vel si vis fortiores, pilulas indas, siue ex elleboro, vel de lapide lazuli, quæ in causa mixta hoc modo permiscentur. ℞. massæ pilularum cocciarum & indarum, an. ʒ.ß. cum syrupo de stœchade fiant quinque pilulæ molles. Aut ℞. pilul. de agarico & aurearum, an. ℈ ij. cum aqua betonicę vel saluię infusionis trium granorum diacrydij, fiant sex pilulę molles, sumendæ hora somni, deaurentur.

In cathartico spectanda.

Pilulæ ad bilem.

Pituitam.

Melancholiam.

Possis dare cum aquis cephalicis ad summum ʒ. vj. diaphœnici, pro pituita; diapruni solutiui pro bile, aut confectionis hamech, pro qualitate humoris peccantis. ℞ cuiusuis horum ʒ. vj. dissolue in ℥. iiij. aquæ betonicæ, vel saluiæ, vel in decocto betonicæ, verbenę, maioranæ, saluiæ, serpilli, fiat dosis. Cassia damnatur

in morbis cerebri, quia vaporosa, fumis replet caput.

Proponam hîc potionum duas formulas, quæ poterunt esse instar omnium: In morbis frigidis ℞. seminis & radicis pæoniȩ ʒ. ij. betonicæ M. j. florum anthos & stœchados, an. P. j. fol. sennæ mundatorum ℥. ß. fiat decoctio, addēdo sub finem agarici nodulo inclusi ʒ. ij. zingiberis ʒ. ß. In colatura pro dosi dissolue syrupi de stœchade ℥ ß. In morbis calidis ℞. rhabarbari electi ʒ. ij. santali citrini ℈. j. infunde in aquis cichorij & betonicæ. In expressione dissolue syrupi rosarum pallidarum ℥. j. diapruni solutiui ʒ ij aut iij. fiat potio. *Potio in morbis frigidis.* *In calidis.*

Si æger malit purgari forma boli. ℞. diaphœnici, diapruni vel confectionis hamech ℥. ß. vel diacarthami, electuarij de succo rosarum tantundem. Adde vt ista cathartica indefinita respiciant partem affectam, atque etiam vt sint gratiora, conseruæ alicuius cephalicæ, vt betonicæ, acori, anthos, stœchados duas aut iij. ʒ. diamoschi aut diambræ ℈. vnum, cum syrupo conseruationis citri, fiat bolus. *Bolus.*

Si placet, describes in duas aut tres doses apozema, quando morbus erit longus & contumax, hac formula. ℞. quinque radicum aperientium in aceto maceratatum añ. ʒ. iij. betonicȩ, saluiæ, maioranæ, verbenæ serpilli, añ. M. ß. florū anthos & stœchados, an. P. j. seminū anisi & fœniculi, an. ʒ. j. foliorum sennæ mundatorum ℥. j. ß. fiat decoctio. In colaturȩ ℥. octo dissolue syrupi rosarū pallidarum compositi cū *Apozema in morbo contumace.*

agarico ℥ ij. ſyrupi de ſtœchade ℥ j. fiat apozema in duas doſes, aromatizentur cinnamomo.

Syrupus magiſtralis.

Ex eadem materia poteris comparare ſyrupum ſolennem, aucta doſi purgantium. Exempli loco, ℞. quinque radic. aperientium, radicis & ſeminis pæoniç, an. ℥. ß. betonicæ, verbenæ, ſerpilli, ſaluiæ, maioranç an. M. j. florum anthos & ſtœchados an. P. ij. ſeminum aniſi & fœniculi, an. ʒ ij. foliorum ſennæ mundatorum, ʒ iiij. turbith electi gummoſi, & agarici, an. ℥. j. zinziberis, ʒ. j. fiat decoctio. In colaturæ ℔. j. diſſolue ſacchari quantum ſatis, fiat ſyrupus mediocriter coctus, quo vtatur bis in menſe cum aqua betonicæ, aut ſaluiæ; doſis ℥. j. ß. Quòd ſi prima non ſatis purgarit, augeantur reliquæ ad ℥. ij. aut infunde ʒ. j. rhabarbari in aqua betonicæ. In expreſſione diſſolue ſyrupi præſcripti ℥ j. ß Si placet ex eodem ſyrupo conficies opiatam laxatiuam, addendo Trochiſcorum alandal, lapidis lazuli, aut diacrydij ʒ. ij. conſeruæ alicuius cephalicæ ℥. ij. diamoſchi dulcis vel diambræ, vel lætificantis Galeni ʒ. j. fiat opiata, de qua capiat ſemel aut bis in menſe ʒ. j. pro doſi.

Plus minus ſecundum operationis euentum.

Quæ quidem purgationum variæ formulæ in omnibus morbis & ſymptomatis cerebri pro medici prudentia præſcribentur, neque opus erit deinceps illas aut ſimiles inculcare; auditor in varietate exemplorum ſeſe exerceat ad imitationem iſtarum formularum: nam varietas plurimum quidem facit ad decus, & ſplendorem tam artis quàm artificis, ad ſalutem ęgri nihil aut parum.

Clyſteres in morbis cerebri nunquam ſunt prætermittendi, quia non tantùm fumos reuellunt, ſed etiam de cerebro ipſo conſecutione attrahunt. Primus clyſter ſit communis, ad fæces deturbandas. Reliqui conſtent decocto cephalico, hac forma. *Clyſterum in morbis capitis vtilitas. Ordo.*

℞. betonicæ, ſalu. maio. ſerpilli, chamomil. meliloti an. M. j ſeminum aniſi & fœniculi, an. ʒ. ij. fiat decoctio; in colaturæ ℔. vna diſſolue benedictæ laxatiuæ, aut hieræ colocynthidos ℥ ß. vel ʒ. vj. mellis anthoſati ℥. j. fiat clyſter ſine oleis: nam pinguia retundunt vim purgatricem, alioquin poſſis addere oleum aliquod cephalicum, vt chamæmeli, liliorum, anethi, lauri.

Non eſt dubium phlebotomiam calidis affectibus cerebri eſſe pernecesſariã, verùm nocet frigidis, quia, authore Gal. nihil adeo refrigerat; niſi febris ſit coniuncta, vt in lethargo: aut inſignis & manifeſta ſubſit plenitudo, vt in apoplexia. Inciſiones venæ frontis, temporum, naſi, ranularum, ad particularia remedia pertinent, quia coniunctam morbi cauſam ſiue humorem morbificum de parte ipſa vacuant, de quibus iam diſſerendum eſt. *Phlebotomia quando conueniat.*

Medicus eſt naturæ miniſter: natura verò in bene habentibus cerebrum expurgat per nares & palatum, hócq; ad ſanitatis conſeruationem imprimis requiritur, vt bene quiſque ſpuat & mungat: Itaque ſi fortè iſtorum officiorum fuerit oblita, per eoſdem ductus humor peccans arte ſequenti vacuetur. Errhina hic appello, non quæ morbis narium, vt ozænæ & *Præceſſerunt generalia, ſequuntur media*

seu subalterna morborum capitis remedia.

Errhina quæ & qualia esse debeant.

polypo medentur, sed quæ cerebrum per nares expurgant, qualia non tantũ debent esse cerebro grata, sed etiam acria, vt excretricem stimulent. Quid si cathartica incoquantur? Sanè trahent potentiùs: Nam agaricum non tantùm assumptum, sed etiam admotum pituitam trahit, vt in dolore ischiadico, authore Galen. expertisumus. Itaque ℞ syrupi rosarum pallid. compositi cum agarico ℥. ij. aquæ betonicæ & saluiæ, an. ℥. iiij. misce pro errhino, cuius portionem tepidè quotidie attrahat naribus ieiuno stomacho, mox caput deorsum inclinet, aut ℞. turbith, vel hermodactylorum vel agarici trochiscati ℥. ß. betonicæ, anagallidis flore rubro, an. M. ß. bulliat in hydromelite, colaturæ ℔. ß. seruetur pro errhino. Aut ℞. aquæ saluię vel betonicæ ℥. iiij. vini albi ℥. j. si velis fortius, loco vini adde aceti scillitici, vel mellis scillitici ℥. ß. fiat errhinũ. Aut ex succorum betæ, maioranæ, anagallidis flore rubro, an. ℥. iij. mellis mercurialis, vel anthosati ℥. j fiat errhinum.

Errhina liquida ad humorem pituitosum.

Ad humorem melancholicum.

Vt humor melancholicus de cerebro vacuetur, ℞. foliorum sennæ aut epithymi cretensis ℥. ß. maioranæ & anagallidis flore rubro, an. M. ß. fiat decoctio. In colaturæ ℔. ß. dissolue confectionis hamech ʒ. j. vel pilularum indarum, aut de lapide lazuli ℈. ij. si malis ℞. confectionis hamech ℥. ß. dissolue in aquę saluię ℔. ß. colentur per manicam, fiat errhinum.

Possis etiam parare errhinum forma linimẽti, vt ad pituitam educendam. ℞. pulueris pyrethri, staphydisagriæ, pulueris turbith, an. ℈ ij. excipiantur melle mercuriali, vel syrupo

rosarum solutiuo, vel cera & oleo, fiat liniměntum, quo nares quotidie manė perfricentur. Aut ℞. lapidis lazuli, vel ellebori ℈. ij. excipiantur melle, aut oleo aliquo cephalico cum pauca cera, fiat linimentum, quo nares quotidie perfricentur. Si malis, excipiantur cera & mastiche simul liquatis, fiet errhinum solidum in modum turundæ.

Notabis errhina, præsertim vehementiora, vertiginosis & epilepticis nocere, quia commouent cerebrum & paroxysmum excitant: multo minus conueniunt sternutatoria, quia sunt acriora, cuiusmodi sunt piper, castoreum, zinziber, veratrum, euphorbium. ℞. piperis & castorei, an. ℈. j. fiat puluis: per arundinem aut calamum insuffletur. Si placet, idem puluis excipiatur digito intincto in oleo irino, quo nares perfricentur.

Vertiginosis & epilepticis errhina cur noxia.

Calidis morbis cerebri errhina non admodum cōueniunt, multo minus sternutatoria, nisi placeat refrigerantia, quibus exarsio cōtemperetur, in errhinis recensere: vt linteum aqua rosarum caphurata imbutum, quod æger subinde odoretur. Aut ℞. olei nenupharis, aut papaueris ℥ ß. quo imbuatur digitus, eóque nares fricentur. Si optares fortius, adderes granum vnum, aut duo opij, sicque conciliares somnum. Non est prætereundum errhina propriè dicta non esse præscribenda vlceratis naribus, aut simili aliquo morbo, vt polypo laborantibus. Nec vtendum catharticis præsertim ingratis, nisi summa necessitate, vt imminente apoplexia.

Et affectibus cerebri calidis.

Masticatoria. Masticatoria leuiora sunt mastiche, saluia, passulæ exacinatę: vehementiora radix pyrethri, cubebæ, staphysagria. Radix pyrethri inciditur per taleolas, maceratur in aceto vt acrimoniam perdat, quotidie manè frustulum vnū masticetur. Si vis artificialius ℞. pyrethri, cubebarum & staphydisagriæ, añ ℈. j. excipiantur mastiche & cera simul liquatis, fiant globuli masticatorij, vel puluis referatur in nodulos masticatorios.

Gargarismi. Gargarismi parentur ex syrupis incidentibus, iisque acribus, vt pituita crassior incidatur, eadémque opera excretrix stimuletur. Eiusmodi sunt syrupi capilli veneris, de byzantiis, de marrubio, de duabus vel quinque radicibus, oxymel simplex, diüreticum, scilliticum, quę diluuntur aquis cephalicis, vt betonicæ, saluiæ, calendulæ, aut eorum decocto. Poterunt incoqui turbith, senna, agaricus, non colocynthis, quia est ingrati admodum saporis. ℞. Turbith ℨ. ß. bulliat in aquis stillatitiis betonicæ, vel calendulæ, si malis in eorum decocto, vel in decocto hyssopi, thymi, origani, calamenti, pulegij. In colaturæ ℔. ß. dissolue syrupi capilli veneris, vel oxymelitis Gal. ℥. ij. fiat gargarismus, quo tepidè quotidie vtatur ieiunus. Vide tamen ne æger sit obnoxius destillationi in pulmones, quandoquidem attractus humor, impetu eò rueret, grauissimúmque aliquem morbum induceret. Neque bonum est illis assuescere, ne nobis dormientibus destillatio ruat in pectus. Abstinendum quoque eiusmodi gargarismis, vlceratis faucibus.

Vbi cauendi.

Cæterum

Cæterum ſunt alij medicorum ſcopi in præſcribendis gargariſmis, quemadmodum de errhinis dictum eſt, vt ad repellendam fluxionem à faucibus, ad detergendum vlcus, ſed non ſunt huius loci.

In ſubalternis remediis capitis haberi poſſunt cucurbitulæ leues, & cum ſcarificatu; illæ, ſiccæ, hæ humidę nominantur, non tãtùm quæ ſcapulis applicantur, ſed etiam quæ vertici. Nam Aretęus ibi admouet, pro melancholia morbo. Quamquam in eo magna cautione ſit opus. Nam cucurbitulæ non debent applicari ſcapulis, quando æger eſt obnoxius paralyſi, ne ad ſpinam tractus humor morbum moueat vel augeat: multominus vertici, ſi credimus Aëtio, quia ſæpe ſtuporem animę & corporis, vel procidentiam oculorum, vel chronicum aliquem morbum excitarunt. Sententia tamen eſt Galeni 13. *methodi*, phreniticis vtiliter in faſtigio capitis admoueri. *Cucurbitula.*

In eo etiam cenſu haberi debet cauterium, ſiue admoueatur bregmati, ſiue brachiis inter bicipitem & deltoidem, ſiue in inio (cauo occipitis) ad inflexionem: ſenſibiliter enim vacuat de capite, manifeſtiùs trepanum: quod pro extremo remedio quidam laudarunt, hoc argumento, quod nonnulli capite vulnerati, magno morbo cerebri, vt inſania, liberati ſunt. Neceſſarium eſt, quando ſuſpicamur cranium carie exeſum, aut aliquid heterogenes latere, vt pus, aquam. In obfirmato dolore, aliis fruſtra tentatis remediis, præſtat non viuere, quàm ſine ratione viuere. *Cauterium.* *Trepanũ.* *Vbi celebrandum.*

Hippocrates, 2. *de morbis*, ad cerebri morbos contumaces applicat octo cauteria, duo in occipite, totidem in naso iuxta maiorem angulum, duo pone aures, totidem supra arterias, quæ ibi pulsant, quas quidem vrit & obducit callo, vt prohibeat ascensum vaporum: Idem in vertigine ad eundem vsum, suasit Galenus. Seuerus apud Aëtium, etiam in caro, siue somnolentia profunda, cephalæa, & morbis omnibus quos spirituosus sanguis excitat; idem remedium commendat. Albucasis ad inueteratos omnes morbos capitis, laudat etiam sectionem venarum temporalium, siue ἀγγιολογίαν.

Angiologia.

Topica.

Sequuntur topica, quorum alia fumos à capite repellunt, vt oxyrhodinum, quo Gal. initio morborum etiamnum frigidorum vtitur ad repellendum, vt in lethargo. Idem præstat frontale refrigerãs. Alia verò per suturas humorem morbificum insensibiliter resoluunt, vt quæ commemorauimus olea cephalica. Alia cerebrum roborant, vt emplastrum de betonica. Alia dolorem sedant, vt anodynorum tria genera videlicet quæ tollunt causam doloris, quo in numero habentur 6. *epidem*. purgatio, venæ sectio, cauterium, clysteres. Item quæ sunt temperata & natiuo calori analoga, vt flos chamæmeli, lac, vitelli ouorum. Et quęcunque stupefaciunt. Tollunt enim dolorem, quia tollunt sensum doloris; quorum omnium sequuntur formulæ.

Repellentia.

Resoluentia.

Roborantia.

Anodyna triplicia.

Oxyrhodinum fit ex quatuor aut quinque partibus olei rosati, & vna aceti, cui immisce-

ri possunt succi, aut aquæ destillatæ, lactucæ, solani, semperuiui, vt magis refrigeret. Ergo in morbo calido ℞. olei rosati ℥.ij. aceti ℥.ß. adde si vis succi lactucæ, plantaginis, solani, semperuiui, cuiusuis horum ℥.j. aut aquarum ex his destillatarum tantundem, misce pro litu frontis & temporum. Quinetiam linteolum eodem tepido inculcatum in modum frontalis applicetur fronti, & sæpe renouetur: nam vbi oleum incaluit, nocet potiùs quàm prosit. Possis ad maiorem refrigerationem, vsu postulante, vt pro exarsione seu erysipelate, pro oleo rosaceo accipere nenupharinum, illíque addere parum aceti. Ex eodem fieri solet embrocatio: linteũ madidum comprimitur, & sinciput, hyeme detonsum, æstate rasum, ex alto irrigatur.

Ad morbos calidos.

Litus.

Frontale.

Embrocatio.

Oleis calfacientibus eodem modo vtẽdum est in morbis frigidis, nisi quod loco aceti addimus aquam vitæ ad facilitandã penetrationem. Gordonius inter olea cephalica valde commendat oleum liliorum. Galen. pluris facit oleum in quo verbena & serpillum bullierint.

Ad frigidos.

Frontalia sunt in vsu frequenti: calidis verò ad frigidos, frigidis ad calidos affectus vtimur. Parantur ex conseruis aut herbis contusis, aut ex pulueribus: hæc, anacollemata sicca nominantur; illa humida. Calidi sit hoc vnum pro multis exemplum. ℞. Conseruæ betonicæ, anthos, stœchados, acori, cuiusuis ℥.ij. mithridatij vel theriacæ veteris ℥.ß. misce, inuoluantur duplici linteo, fiat frontale.

Frontalia.

Calefaciens.

Refrigerantis verò hoc exemplar esto. ℞. conseruæ violarum, rosarum, nenupharis, cu-

Refrigerans.

iusuis ℥.j.ß. populei ℥.ß. fiat frontale. Possis prædictas conseruas permiscere, dummodò totum vncias duas non excedat. Humidum delicatiores, præsertim nobiles mulierculæ refugiunt, proinde sicci frontalis subiiciam duo exempla. Vnum quod calfaciat, pro affectibus frigidis. Alterum quod refrigeret, pro calidis.

Calefaciens. ℞. maioranæ siccę, florum anthos, stœchados, betonicę, añ. P.j. anisi, fœniculi & coriandri præparati, añ. ʒ.ij. fiat puluis, qui excipiatur cotone, tegatur duplici linteo, fiat frontale.

Refrigerans. ℞. florum violarum, rosarum & nenupharis, añ. P.j. seminis lactucę & papaueris albi, añ. ʒ.ij. fiat puluis, ex quo frontale.

Saccu'latio. Vulgare etiam est topicum, Sacculus plenus milio & sale pro frictione capitis matutina, quibus addi possunt pulueres cephalici, ex maiorana, saluia, stœchade. ℞. milij M.ij. salis M. ß. frigantur in sartagine, deinde impleatur sacculus, quo caput perfricetur.

Notabis non esse vtendum frictionibus capitis, nisi abunde corpus fuerit repurgatum: ne frictiones attrahant vapores ad caput, & morbum augeant.

Fotus. Fit etiam fotus capitis, ex decocto cephalico in morbis frigidis, agaricum aut sennam incoquendo, hoc modo.

℞. betonicæ, serpilli, verbenæ, añ. M.j. florum chamom. anthos, & stœchados, an. pug.j. seminum anisi & fœniculi, an. ʒ.ij. foliorum sennæ mundatorum ʒ.vj. aut agarici tantundem, fiat decoctio, addendo sub finem vin;

quartam partem. Hoc decocto mane caput foueatur, & lauetur cum ſpongia. Aretęus caput fouet tepida, vt cerebrum liberiùs perſpiret.

Familiaris etiam eſt cucupha, in longis præſertim morbis, quales ſolent eſſe frigidi, vt reſoluas ſimul & robores. Puluis paratur ex maiorana ſicca, floribus betonicæ, anth. ſtœchados, nuce moſchata, caryophyllis, ambra griſea: qui excipitur cotone, tegitur linteo & interſuitur, fit biretrum, ad formam datam, puluis non excedat ℥. ii. Exempli gratia ℞. maioranę ſiccę, florum beton. anth. ſtœchad. an̄. pug. j. s nucis moſchatę, caryophyllorũ, puruerisireo Florentiæ, an̄. ʒ. j. ambræ griſeę gr iij. fiat puluis, cuius vncię duæ excipiantur cotone, inuoluantur ſindone, vel duplici linteo interſuantur, fiat cucufa ad formam datam: Poſſis eodem puluere caput detonſum conſpergere, abſterſo priore ſubinde nouus aſpergatur. *Cucupha.*

Simili puluere poſſis perfumare integumenta capitis nocturna. ℞. olibani, maſtiches, benioin, ana ʒ. ij. nucis moſchatæ & caryophyllorũ, an̄. ʒ. j. pulueris ex floribus anth. ſtœcha. maio. beton. parati ℥. j. miſcę pro ſuffitu pileoli nocturni. Quidam eiuſdem pulueris inſpiratum commendant, verùm alij damnant, quia aromatum vſus fumis replet caput; Meſue litem hanc componit: Moderatus vſus aromatum, inquit, prodeſt cerebro, quia illud deſiccat & roborat: immoderatus verò nocet. Mallem dixiſſet aromata immodica nocere capiti, vt odorem moſchi: Nam baſilici herbæ frequentio doratu natum eſſe ſcorpionem in cerebro *Suffitw.* *Aromatum vſus quando conueniat.*

Holleriusin commentarios retulit. Moderata verò (vt ambræ griseæ odoratum frequentem) plurimum iuuare. Notauit Syluius, nihil æquè prodesse epilepticis.

Emplastrum de betonica est etiam singulare topicum pro roborando cerebro. ℞. emplastri de betonica ℥ ij. remolliatur cum aliquo oleo cephalico, vt lauri, anethi: extendatur super aluta, & applicetur in modum pileoli. Huc pertinet dropax, emplastrum ex pice: foras enim attrahit humorem noxium.

Dropax.

℞. picis naualis ℥ ij. extendatur super aluta, & applicetur capiti raso.

Vesicatorium.

Vesicatorium etiam in topicis remediis numerari potest, præsens sanè remedium, quin etiam cauterio longè præsentius. ℞. fermenti acris ℥. ij cantharidum & euphorbij, añ. ʒ. j. fiat vesicatorium. Obseruabis sæpè, num excitatæ sint vesicę vt remoueas, alioquin exulceraret. Subortæ verò vesicæ, traiiciantur filo, superponatur folium brassicæ; cùm siccare voles, vtere vnguento albo Rhasis caphurato. Potest parari pauperibus vesicatorium quacumque in parte ex allijs mediocriter contusis.

Pro pauperibus.

Opiata cephalica.

Ad reliquias morbi longi, quales solent esse frigidi, vtiliter præscribetur opiata ex conseruis cephalicis, theriaca, diamoscho, diambra. ℞. conseruæ saluiæ, anthos, acori, stœchad. añ. ʒ. vj. mithridatij veteris vel theriacę ʒ. ij. diambræ vel diamoschi ℈ ij. cum syrupo de stœchade fiat opiata, de qua capiat mane & serò, quantitatem auellanę.

Poteſt præparari ad eundem vſum pomum odoratum, cuius hæc ſit formula. ℞. benioin & ſtyracis calamitæ, añ. ℥ ß. pulueris maioranæ ſiccæ ʒ. ij. nucis moſchatæ, caryophyllorũ, cinamomi, ligni aloës, an. ʒ. j. ambræ griſeę gr. vj. moſchi gr. iij excipiantur ladano, agitato in mortario cum oleo de ſpica vel coſtino. Si mauis ℞. maioranæ ſiccæ & roſarum rubrarum, an. ʒ ij. caryophyllorum & nucis moſchatæ, an. ʒ j. ambræ griſeę gr iij. inuoluantur nodulo, quem frequenter odoretur. *Pomum odoratum pro cerebro.*

SVPERIORIS METHODI *exercitatio in morbis: ſeu accommodatio ad conſtitutos morbos cerebri.*

CAP. II.

INtemperies naturalis vix vnquam ſaneſcit: natura enim fixa & mutari neſcia, inſanabilis affectus non eſt ſuſcipienda curatio: Accidentaria, ſi nuda fuerit, alteretur ſuo contrario. Faciamus cuidam longiore inſolatu cerebrum exarſiſſe. Huic præſcribes oxyrhodinum pro litu aut embrocatione totius capitis. (Turcis in eo caſu familiare eſt Celſi conſilium, frigida caput perfundere.) Olfaciat linteum aqua roſarũ, aut nenupharis caphurata intinctũ. Paretur frontale refrigerãs, aut nares perfricentur oleo nenupharis, papaueris; Aut nodulũ paratũ ex puluere roſarum, violarum, nenupharis, *Intemperies calida.* *Remedia refrigerantia in ſimplici intemperie.*

ſeminis lactucæ, papaueris ſubinde olfaciat.

Vbi cum materia. Si fuerit cum materia, alterantibus præmittantur purgatio & venæ ſectio, quin etiam perſeuerante morbo iterentur: eóque audentius phlebotomia repetatur, ſi febris adiuncta fuerit, aut inſignis plenitudo, vt ſi rubeat facies, & oculorum venæ tumeant. Tum etiam venæ particulares, vt frontis, temporum, & quæ ſunt ſub lingua, incidi poterunt. Quando fumi billioſi ab inferis partibus, vt ab hepate calidiore, aſcendere videbuntur, ſanguiniſque maſſa plus iuſto incaluerit, benefaciet balneum aquæ tepentis ad refrigerationem totius corporis, reſeratis ſcilicet meatibus. *Balnei vſus.* Viris hæmorrhoides, mulieribus menſes, inciſa ſaphena, prouocentur ſi reſiſterint. Clyſteres ſint frequentes. Imperetur abſtinentia vini. Vtatur iuſculis refrigerantibus, interdicatur ſalſis, acribus, piperatis, iis denique quæ iecur & ſanguinem calefaciunt. Veſcatur elixis potius quàm aſſis, vitulina, pullaſtris. Neque omittantur apozemata & iulapia refrigerantia, ex ſyrupo violato, nenupharino cum aquis endiuiæ, cichorij.

Intemperiem frigidam emẽdantia. Frigida verò intemperies rarò nuda eſt, quia cruditas mox congenerem materiam accerſit. Itaque pilulis cocciis aut de agarico corpus non ſemel repurgetur. ex iis paretur maſſa, de qua capiat ℨ. j. pro doſi luna decreſcente. Parcendum venæ, niſi febris aut plethora ita ſuadeant. Errhinis & maſticatoriis cerebrum depleatur: frigidis enim morbis magis conueniunt, quàm calidis. Cucurbitulæ non adeo

proſunt morbis frigidis capitis ac calidis, ne priuatione ſanguinis magis magíſque refrigeſcat.

Topica ſint litus capitis ex oleis calefacientibus, à leuioribus ad fortiora, vt oleum de euphorbio vel de caſtoreo, paulatim progrediendo. Tandem bene faciet etiam ceratum de euphorbio, in affectibus frigidis, potiſſimùm in hemicrania, tantopere laudatum à Galen. κτ' τόπους. ℞. olei chamæmel. ℥.ij. euphorbij ʒ.ij. cum cera quantum ſatis, fiat ceratum, quod extendatur ſuper aluta & applicetur ſincipiti detonſo vel raſo. Si placet ℞ cuiuſuis olei, vt liliorum, lauri, anethi ℥j. euphorbij & caſtorei, an. ʒ.ß. cum ceræ quantitate ſufficienti fiat vnguentum pro litu frontis & temporum. Priuſquam ad ſumma illa remedia veniatur, tentanduerít depulſio morbi, litu, frontali calfaciente, fotu, ſacculis, ſuffitu integumentorum capitis. Cucufa ſolet reſeruari ad reliquias morbi. *Ceratum de euphorbio.*

Obſtruitur cerebrum flatu, vnde ſternutatio immoderata; vel humore pauco, eóque tenui & diſſipabili, vt qui acceſſiones epilepticas breues reddit; vel multo, craſſo, viſcido, à quo epilepſiæ lõgiores paroxyſmi: ab eodem carus, lethargus, & apoplexia. *Cauſæ obſtructionis.* *Epilepſiam fierà flatu docet Hipp. li. de flatibus.*

Poteſt etiam obſtruens cauſa vel ab inferis partibus, vt à liene, vtero, ventriculo ferri surſum, vnde epilepſia per conſenſum; vel in ipſomet cerebro generari: generatur autem vt plurimum intemperie frigida: Nam cerebrum frigidius ſuum alimentum malè coquit, & coctio-

nis reliquias peius excernit, inde pituitæ congestio: quæ retenta, neque per nares & palatum conuenienter excreta, frigidos morbos producit, tandémque anteriores, medios, posteriores vel omnes simul ventriculos obstruit.

Curatio. Quibus pro magnitudine causæ succurrendũ est: magno enim pedi malè quadrat paruus calceus. Quoties vapores crassos aut humores à præcordiis efferri sursum suspicio erit, fiétque morbus per consensum, vt in vertigine, & epilepsia nonnunquam accidit: reuellantur clysteribus frequentibus & purgatione conueniente, vt lienari, si lien; vterina, si vterus in causa esse videatur.

Quod si intemperies ipsa cerebri paulatim humores accumulet, qui supra modum aucti tandem obstruant, ad obstructionem anticipandam materia vacuetur purgatione primum generali, vt catapotiis: deinde particulari, vt errhinis, masticatoriis, gargarismis. Intemperies verò contrariis alterantibus corrigatur, vt cerato de euphorbio, si inueterata & contumax, & quæ leuioribus remediis non cesserit: Quandiu enim illa permanebit, tandiu materiam obstruentem proferet. Intemperiei longæ & contumaci, frigidæ potius quàm calidæ, vtiliter cauteria præscribuntur; vesicatorium quoque & dropax.

Cauteria vbi ex vsu.

Victus ratio. Vtendum hîc assis potius quàm elixis. Iuscula alterẽtur hyssopo, thymo, pulegio. Edulia condiantur aromatis. Vinum etiam concedatur, quin etiam maluaticum, aromaticum, vt medicamentum potius quàm vt alimentum,

hydromel vinosum. Potest parari vinum medicatum hoc modo : ℞. theriacæ aut mithridatij veteris ʒ. ij. conseruæ cephalicæ cuiusuis ℥ ß. pulueris diambræ vel diamoschi ℈. ij. macerentur in ℔. j. vini diluti pari quantitate aquæ cephalicæ, colentur deinde per manicam. Quotidie huius vini ieiuno stomacho capiat vnum aut duo cochlearia. Cuius loco potest etiam vti opiata præscripta, vel pomo odorato. Hactenus de intemperie tam calida quàm frigida, & de obstructione.

Tumores fiunt in cerebro, quemadmodum & in quauis alia parte, congestione, aut fluxione; frigidi vt œdema, aggregata paulatim pituita; calidi, sanguine propriè dicto, quantitate potius quàm qualitate vitioso: bilioso, pituitoso, melancholico, per venas cerebri apertas, ruptas aut exesas effuso. Non dubito quin humores in cerebro, vt aliis in partibus, nonnunquam permisceantur, fiátque illic phlegmone erysipelatosa, vel erysipelas phlegmonodes, œdema quoque phlegmonodes, à quo lethargum fieri quidam affirmarunt, vel phlegmonem œdematosam, à quibus infiniti affectus procedunt quorum ars non meminit: quia excresceret in immensum si singula minutis punctis colligeret. Satis est si pituitæ effectus cognoscantur, vt somnolentia, ingenium plumbeum, hebes, stupidum: Bilis, ἀγρυπνία, siue insomnietas; Vtriusque coniunctione nascitur coma peruigil: Melancholiæ, ridicula phantasmata, à quibus læditur imaginatio.

Tumorũ in cerebro causa.

Signa pituitæ in cerebro.

Bilis.

Melancholiæ.

Phlegmones generatio, vena in brachio sæ-

Inflammationis curatio. piùs secta, si fieri potest, impediatur, nec nō clysteribus, purgatione, frictionibus supernè deorsum: Repellente aliquo, vt oxyrhodino, vel frontali refrigerante admoto sincipiti. Quod si assequi non possis, tentanda erit resolutio. Vacuanda materia coniuncta apertis venis particularibus, vt vena frontis, temporum, *Resoluentia.* ranulis. Resoluunt litus sincipitis ex oleo chamæmelino, gallus viuus per spinam dissectus & admotus sincipiti: tepore enim sanguinis feruorem contemperat, deligatur albus potius quàm rufus, quia sanguinem habet frigidiorẽ: Galli penuriam supplebunt pulmones adhuc calentes, alioquin mergantur in decoctum cephalicum, vt anethi, meliloti, betonicæ. Potest etiàm parari cataplasma resoluens hoc modo. ℞. florum chamæmeli & meliloti, an. M. ß. radicis liliorum ℥j. florum anthos, betonicæ & stœchad. an. P. j. fœnugræci ℥. ß. fiat decoctio. Residentia teratur, coletur: adde colaturæ farinæ hordei & fabarum, an. ℥.j. pulueris rosarum & chamæmeli, an. ℥. ß cum oleo chamæmelino fiat cataplasma admouendum fronti & sincipiti. Non desunt qui primo die fieri inflammationem contendunt, ideóque secundo die vtendum esse resoluentibus, abstinendum repellentibus. Alij differunt ad tertium vsque diem. Ex muliebri lacte, aut caprillo, vtiliter fiet embrocatio.

Erysipelatis curatio. In erysipelate Galenus parcit venę, contentus vehementi purgatione, vt diapruni solutiui drachmis sex, vel dacrydij ℈. ß. cum pauca conserua violarum, nenupharis. Quod consi-

lium probatur Arabibus: negant enim in morbis à bile ſecandam venam, quia ſanguis eſt frenum bilis, ſuo tepore feruorem bilis contemperat. Verùm etſi demus hoc Galeno in externo eryſipelate, certè in interiore concedi non poteſt, quia ipſemet ſcripſit nihil tam refrigerare quàm venæ ſectionem. Accedat eryſipelas eſſe morbum valde acutum, fierique potiùs à ſanguine bilioſo, quã à bile. Paretur ergo frontale præmiſſis generalibus, vt clyſtere, venæ ſectione, & purgatione; ex conſerua nenupharis & populeo: litus ex oleo nenupharino. Proderit etiam odoratus narcoticorum, non tantùm, vt refrigeres, ſed etiam vt concilies ſomnum, quo nihil vtilius. Paretur decoctum ex floribus nenupharis, & papaueris, cum ſemine lactucæ, in quod linteum immergatur quod ſubinde olfaciat, attrahatur etiam naribus. Poteſt ex eodem fieri fotus cum ſpongia ſincipitis & temporum, vel liniantur nares oleis nymphęæ & papaueris. Supponatur puluinum, non plenum pluma, quia calefacit; ſed roſis, floribus nenupharis, aut ſi per tempus non ſuppetunt, furfure, aut palea hordei: integatur vndula, quam vulgus vocat Camelotum, aut eo corio quod Galli *marroquin* indigitant. Balneum ſuo tepore feruorem ſanguinis bilioſi valdè contemperat.

Phlebotomia, contra Galen. celebranda.

Topica.

Quid multa? cùm cauſa ſit à fluxione, fluxionis terminus à quo, vena caua & hepar: non tantùm ſtudendum eſt capiti refrigerando, ſed etiam toti corpori, aſſumptis, admotis, iniectis. Cætera etiam proderunt, quæ intemperi-

ei calidæ iam sunt præscripta, quemadmodum ad œdema quæ intemperiei frigidæ. Differunt enim, quòd materia vacuata permaneat intemperies, deinde suo contrario alteranda; œdemate verò aut erysipelate percurato, nihil supersit, intemperies dispareat.

SVPERIORIS METHODI exercitatio in symptomatis primi generis, seu accommodatio ad actiones læsas cerebri.

IMPRIMIS AD PRINCIPES.

CAP. III.

PRoponatur tibi stultus aut fatuus ad sanandum, illi est abolita, huic imminuta ratiocinatio. Considerabis primùm si vitium sit in conformatione, vt si pusillum vel acuminatum habeat caput. Esto benè cõformatum, interrogabis num fatuitas illa sit congenita, aut à parentibus contracta: naturæ enim & parentum vitia, quia in principiis radicalibus semine & menstruo fundamentum habent, funditus & è radice tolli non possunt. Faciamus ergo esse aduentitiam, accusabis intemperiem frigidam & humidam: si non totius cerebri, saltem verticis, vbi sedes est rationis: proinde pituita, non tantùm catharticis vehementibus, vt pilulis cocciis, trochiscis alandal, sed etiam masticatoriis vacuanda: quæ quidem propter mentis stuporem si refugiat, liniantur nares vnguento ex

Curatio.

Remedia interna.

turbith, agarico, vel hermodactylis exceptis melle mercuriali, ſcillitico, ſyrupo roſarum pallidarum, quo quidem poteris etiam os & palatum perfricare. Topica valdè calfaciant & ſiccent, vt ceratum de euphorbio mixtum cum emplaſtro de betonica. Tandem veſicatorium, cauteria in capite, in brachiis. Non auſim conſulere trepanum, ne iam frigidius cerebrum magis magiſque refrigeſcat. *Topica.*

Sequuntur exempla rationis deprauatæ, phreritis & melancholia. Diſcurrunt enim melancholici, ſed inordinatè & abſque legitima rerum & verborum conſecutione. Hippocrates quotquot delirabāt, phreniticos appellabat: hodie medici definitiùs phreniticos appellant, qui delirant cum febre; melancholicos qui ſine febre, qua nota facilè diſcernentur phrenitici à melancholicis. Diſtinguenda verò imprimis phrenitis à paraphenitide, quòd phrenitis ſit primarium & continuum delirium à phlegmone aut eryſipelate cerebri, cui idcirco continua febris ſemper aſſiſtat. Paraphrenitis verò delirium epigenematicum & temporarium, ſuperueniens alteri morbo, vt febribus continuis, necnon aliquando intermittentibus in vigore paroxyſmi, quæ exacto illo vigore ſponte diſparet. In eo cenſu fortaſſis haberi poteſt delirium ſuccedens inflammato ſepto tranſuerſo: quamquam Trallianus hoc neget; quæ diſputatio non eſt huius loci, quia de primaria phrenitide ſermonem inſtituimus: Cuius efficientes cauſas phlegmonem dico, aut eryſipelas meningum qui percurarit, ille eadem ope- *Phreniti-dis à melancholia differentia.* *A para-phreniti-de.*

ra effectum, hoc est delirium cum febre, sustulerit.

Hæc tantùm præsagia obiter adiiciam: signum esse funestum si phreniticus fuerit peruigil, neque profuerint hypnotica: si purgatus nihil aut minimum deiiciat, si linquatur animo, nares illi stillare malum: si stilla nigra fuerit, lethale, quemadmodum cùm vrina fuerit alba, bilis enim à qua coloratur vrina, tota rapitur ad cerebrum.

Prognosis.

Si phrenitis fuerit cum risu, vt phlegmone, vacuantibus potiùs, quàm alterantibus: si cum furore, vt erysipelas, alterantibus potiùs quàm vacuantibus sanetur; satis sit digitum ad fontem intendisse.

Aph. 1. l. 2. progn.

Curatio.

Cæterũ si phreniticis refrigerantia applicari debeãt, tepida, an actu frigida cõtrouertitur. In vsu est admouere tepida, ne difflatio prohibeatur. Auicenna tamen & Hali suadent, vt in ferina phrenitide applicentur actu frigida, quia sic ardor bilis citius mitescit, & meningũ φλόγωσις, melius contemperatur. Verum quotidiana constat experientia, si in aquam feruentem, tepidam affundas, mox illam deferuescere, remitti feruorem affusione tepidæ.

Melancholia causa.

Pergamus ad genus delirij sine febre, quod melancholia morbus, à causa materiali nominatur; pessimo humore, cuius efficiens, vtrique vitæ principio inimicissima intemperies, nempe frigida sicca, si non totius cerebri, saltem anterioris; necnon verticis, quia cum imaginatione vt plurimum læditur discursus. Phantasiæ autem sedes ante, vt memoriæ pone,

Sedes principum facultatum secundum Arabes,

ne cerebrum: rationis in vertice constituitur ab Arabibus, hinc topica ad rationem læsam, fastigio capitis: ad imaginationem, sincipiti: ad obliuionem, occipiti iubent applicari, Galeno reclamante, qui ad suturas, præsertim circa fontanellam, mauult admoueri, quò faciliùs ad cerebrum vis medicamenti peruadat; cùm non putet facultates principes discludi locis, sed per totam substantiam cerebri dispersas. Vsus tamē inualuit ad obliuionem topica supra lābdoidem applicare. Perge.

Sedes principum facultatum secundùm Arabes.

Melancholia triplex, vna primaria, cuius sedes in cerebro, quæ idcirco si placet, cerebralis nominetur. Aliæ duæ per consensum: aut enim compatiente cerebro delirium accedit, in hypochondriis contento succo melancholico, vt in liene, in mesenterio, in vtero, vnde vterinus furor. Quæ melācholiæ species à minera seu foco illic existente hypochondriaca nominatur: aliquādo flatulenta, quòd istiusmodi melancholici, seu hypochondriaci, præ cæteris omnibus sint flatulenti: humor enim frigidus, quem lien ad ventriculum eructat, peruertit coctionem, à cruditate flatus. Galenus obseruat dyscrasias, siue contrarias intemperies, quæ longum & difficilem morbum efficiunt, φλόγωσιν siue incendium magnum in liene, in mesenterio, aliquando in pyloro: perfrigerationem verò in stomacho. Qua causa crux & opprobrium Medicorum vulgò dicitur: quando enim vni consulimus, alteri nocemus.

De melancholia lege libellum qui circūfertur, autoribus Galeno, Rufo & Possidonio.

Oritur altera species melancholiæ per consensum, cùm æger totus est melancholicus, siue

temperamento talis ſit, ſiue accidente, vt vſu ordinario ciborum melancholicorum, bubulæ, hœdinę, aut mœrore longo & inſigni triſtitia: dominari etiam ſolet melancholia ætate inclinante, vt autumno, quo tempore ſolet cerebrũ trahi in cõſenſum. Hanc ſi placet generalem nuncupemus, quia tam in maſſa ſanguinis, quàm in toto corpore melancholia exuperat.

Hypochondriacam diſcernes his ſignis, quæ ex Diocle commemorat Galenus 3. *de locis affectis*, vbi remedia omnia ad tria ſumma capita reducit, clyſteres frequentes, venæ ſectionem, & balneum aquæ dulcis. Aperiatur lienaris ſeu baſilica ſiniſtra, quia illic præſertim ſubeſt focus morbi. Galenus non meminit purgationis, quia vehementiora cathartica nocent inflammatis viſceribus. Minoratiuo, ſiue blando cathartico contenti eſſe debemus, vt catholicone, ſyrupo regis Sabor: vtriuſque ℥.j. diſſolue in aqua bugloſſi, fiat potio.

Cathartica valida vitanda.

Elegans eſt comparatio apud Meſuem, *cap. de melancholia*, cathartici vehementioris cum igne; Vt ignis paleam vrit intacto tigno: Ita diacrydium, colocynthis, elleborus, cùm ſint ignea, humores tantum tenues trahunt, relictis craſſioribus. Morbi longi, quatenus ſunt morbi à melancholia, authore Platone *in Timęo*, blandè tractari debent, non vehementioribus irritari. In primaria tamen & pertinaci melancholia, cogimur vti elleboro tum propter morbi & humoris contumaciam, tum propter affectę partis diſtantiam. Sanè elebori, præſertim albi, ſubſtantia eſt periculoſa. At nigri cortex

Ellebor. ſ-mus quando vtilis.

infusus, aut decoctus tutò dari potest. ℞ foliorum sennæ, polypodij & epithymi cretensis sub finem additi, an. ℥ ß. corticis ellebori nigri, seminis anisi, fœniculi, an. ʒ j. bulliant in aquarum buglossi, betonicæ & nenupharis, an. ℥. iij. (buglossum respicit humorem betonica partem affectam, nymphęa est alexipharmacum ellebori.) In colaturæ ℥. iiij. dissolue syrupi regis Sabor ℥. . fiat dosis, capiat mane ieiuno stomacho. Possis etiam exhibere pilulas indas, aut de lapide lazuli.

Conueníte phlebotomia? Distinguo: si in magnis venis sanguis niger abundare videatur, proderit: alioquin nocebit. Quî sciam hoc, dices? Explorabis, inquit Galen. aperta vena; nam si primum vasculum sit plenum crasso & fæculento sanguine, audenter tria vasa implebis, alioquin in primo consistendum. *Quando phlebotomia.*

Melancholicis si varices, aut hæmorrhoides superuenerint sanatio; proinde si restiterint, hæmorrhoides viris, mẽses mulieribus, arte prouocentur aut cauteria vtriq; tibię interiori prope saphęnam applicentur, eò enim vergit humor terrestris, quò natura mouet, eò ducere oportet. Balneum videtur omnibus melancholicis conuenire, propter humoris & corporis siccitatem, verùm peculiariter hypochondriacis, propter φλόγωσιν. Omnibus etiam vtilis erit opiata ex conseruis violarum, buglossi, borraginis, an. ℥. j. cũ puluere lætific. Galeni., & pauca confectione Alchermes. Errhinum quoque solidum primariæ melancholiæ conuenit, ex puluere ellebori nigri excepto melle informam *Balnei vtilitas. Opiata. Errhinum.*

parui ſuppoſitorij, aut eodem liquidiore liniantur & inungantur nares, aut bulliat elleborus, ſi mauis folia ſennæ, in aquis bugloſſi, borraginis & betonicæ, colatura ſeruetur pro errhino. Melancholicorum panicos terrores ſanabis, arte conciliato ſomno. Authore Aretæo poteris vertici admouere cucurbitulas, malim ego veſicatorium ad vacuationem humoris frigidi, aut emplaſtrum ex pice, quod eſt μετ̀ συγκριτικὸν, ex alto foras trahit. Ad intemperiem verò frigidam ſiccam, quæ facit & fouet morbum, foueatur ſinciput decocto calfaciente & humectante, quale hoc erit. ℞. radicum altheæ & liliorum, an. ℥.j. bugloſſi & maioranæ an. M.ß. florũ chamæmeli & meliloti, violarum, an. P.ij. Seminis lini & fœnugræci, an. ℥.ß. foliorum ſennæ mundatorum ℥.j. ellebori ʒ.ij. fiat decoctio, addendo ſub finem vini albi quartam partem; colaturæ libræ duæ ſeruentur pro fotu capitis præſertim anterioris, fiat fotus cum ſpongia, cum filtro vel cum linteo. Metus & triſtitia ſine manifeſta cauſa, ſunt præcurſores atque etiam aſſeſſores melancholicorum omnium. Illi enim omnia tuta timent. Cur ita? dices; An quia natura frigidi ſicci ſunt meticuloſi, quemadmodum bilioſi, audaces & interriti? An quia interdiu idem illis accidit, quod cæteris in tenebris? nam propterea quod habent ſpiritus atros, viuunt in perpetuis tenebris. Quidni ſpiritus habent claros & perſpicuos? quia ſpiritus animalis fit ex vitali, vitalis ex naturali, id eſt ex vaporibus ſanguinis: Atqui ſanguinis nigri vapores ſunt atri & caligi-

Intemperies vt emendanda.

Melancholici cur timidi.

Orta atteſtantur ſuis principijs.

nosi. Itaque spiritus animales, quorum ministerio anima suas principes obit functiones, non possunt illis esse lucidi. Sunt etiam propositi tenaces. Cur ita? quia impressio facta in re duriore est firmior & constantior. Sed cur à nonnullis melancholia dicta est contagiosa? quia vnus melancholicus totum consessum reddit melancholicum. Est etiam hereditaria, nam melancholicorum liberi solent esse melancholici, quia intemperies melancholiæ genitrix, in partibus principibus altè radices agit. *Cur propositi tenaces.*

Maniaci seu furiosi differunt à melancholicis, quod sint interriti: ruunt in medios enses, igneos habent spiritus, ideoque scintillant & micant illis oculi: fit enim mania à bile per vstionis gradus paulatim in atram degenerāte. Tales perhibentur tragœdis Aiax post Achillis arma Vlyssi adiudicata, & furiis agitatus Orestes propter interfectam matrem. Hunc cholagogis, vt diapruno, potiùs quàm melanagogis purgandi sunt, audentiùs & liberaliùs illis mittendus est sanguis, committendi sunt balneo, denique sumptis & admotis, refrigerandi & humectandi. Febricitántne? Sanè dum humor vritur: postquam verò vstus est, atque vt ita dicam incineratus, non ampliùs febriunt. *Mania.* *Causa maniæ.*

DE IMAGINATIONE LÆSA, vt vertigine.

CAP. IIII.

IMaginatio simul cum aliis functionibus aboleri potest & imminui, vt apoplexia; vix

vnquam ſola aliis integris eripitur, quia nunquam otiatur: etiam per ſomnum profundum operatur, dum ſomnia fingit ſæpe ridicula: neque vnquam in fatuis, maniacis, phreniticis, melancholicis feriatur, ſed in illis, vt in dormientibus, viget, ſepulta ratione. Deprauatur ſimul cum ratione phreniticis & melancholicis. ſola & per ſe vertiginoſis & incubo vexatis: ſalua enim & incolumi ratiocinatione illi falſam opinionem concipiunt, vertiginoſi exiſtimant omnia in circum verti, quibus accedit aliquando viſio tenebroſa, caligant illis oculi & veluti tenebræ obuerſantur, inde σκότωμα & σκοτόδινος à Græcis dicitur.

Vertigo.

Vnde fallax illa imaginatio & opinio? A flatu, qui vt plurimum ab inferis partibus, liene, vtero, ventriculo, ſurſum aſcendens, reflectitur à cranio, atque illic vertiginem, veluti ventus in angiportu turbinem, excitat: non enim refert ad imaginationem conuerſionis, ſi res foris, an ſpiritus intus conuertatur. Quemadmodum enim quibus aures tinniunt, foris ſonos ſe audire falsò opinantur: ita quibus flatus & vapores in capite conuertuntur, obiecta omnia verti putant. Quod ſi rotam aut aliquid ſimile aſpiciant, paroxyſmum mox incurrunt, quia obiectum mouet potentiam, ſpiritus ad conuerſionem iam paratos facilè rota commouet.

Vertiginis cauſa.

Ariſt in probl.

Priuſquã de remediis cogites, cõſiderabis ſi affectus ſit primarius, an per cõſenſum. Deinde à qua cauſa, calidáne, vt à vaporibus ſanguinis, quod accidit mulieribus quibus ſubſiſtũt menſes. An frigida, vt ventriculi cruditate. Si lien in

Curatio.

causa esse videatur, illius malè affecti certa extant signa. Si ab vtero assurgant fumi, suppressi sunt menses. Si à ventriculo male coquente, aderunt signa ἀπεψίας, incoctionis, vt ructus acidi; tum parti mittenti consulendum est, vt ventriculo vomitorio, si æger ad vomendum sit procliuis. Alioquin frequenti vsu pilularum de hiera, assaieret, mastiche, myrobalanis conditis, tabellis aromatici rosati, syrupo de absinthio, vel de mentha, puluere digestiuo ex coriandro, aniso, fœniculo, cornu cerui vsto, corallo, cum triplo puluere rosato; puluis sumatur à pastu, vt impediatur ascensus vaporum. Qui si fortè per arteriam exteriorem ascendere videantur, primùm admouebis temporibus emplastrum ex mastiche, aut emplastrum contra rupturam vt astrictis viis impediatur ascensus. Oxyrhodinũ quoque repellit. Si nihilominus perseueret vertigo, incidatur arteria pone aut supra aures qua parte vehementiùs pulsabit; Galenus cum Hippocrate arteriam vrit, vt via obstruatur. Si à liene fumi assurgant reuellantur clysteribus frequentibus, purgatione lieni accommoda, secta lienari. Si ab vtero, prouocandi erunt menses pilulis de hiera, syrupo de arthemisia cum aqua hyssopi, incisa saphæna. Quinetiam cruribus admoueantur cauteria ad diuersionem. Quid si vertigo fuerit primaria, habeátque suam originem & causam in ipsometcerebro? Arteriotomia tum est inutilis, quemadmodum cùm per arterias interiores, vapores sursum efferuntur, nulláque foris insigniter pulsat arteria. Purgentur ergo fre-

Vbi à vitio ventriculi.

Lienis.

Vteri.

Primaria.

quenter vertiginosi massâ pilularum sine quibus, non neglectâ phlebotomiâ, cùm sanguis videbitur vaporosus. Prospiciendum verò capiti topicis, qualia intemperies calida, vel frigida suadebit, non neglectis errhinis & masticatoriis. Marcellus empiricus suadet, vt betæ succo tempora liniantur, & puluis abrotani cum vino tepidè sumatur. Quidam commendant puluerem vermium qui sericum faciunt, eóque caput detonsum aliquoties respergunt. Hæc empirica (si lubet) experieris, aliis non neglectis.

INCVBVS SEV EPHIALTES.

CAP. V.

AD imaginationem læsam etiam pertinet ephialtes seu incubus, quo malo qui vexatur, se ab aliquo pectori incubante premi & propemodum suffocari existimat. Quæ inanis phantasia accidit propter impeditam respirationem. Impeditur verò, quia vocales & respiratorij nerui obstruuntur: quod accidit initio somni, cum primùm vapores alimenti ad cerebrum ascendunt, vix vnquam aliis quàm supinis, quia calefactis renibus per spinam vapores feruntur ad cerebrum, vnde obstructio neruorum prædictorum: Cùm ergo thoracem attollere non possunt, propter neruos obstructos, per quos spiritus facultásq; animalis è cerebro descendit, imaginantur se ab aliquo im-

Incubi causa.

pediti, hinc suspicio incubonis.

Corpus non semel phlegmagogis repurgandum, plenitudo venæ sectione minuenda, clysteres iniiciendi frequentes: decocto cynæ aut sarzæ parillæ mouendus sudor: errhinis & masticatoriis deplendum cerebrum: Dioscorides laudat quindecim grana nigri fructus Pęoniæ, trita & sumpta cum aqua aut vino, quod est Pauli & Aëtij experimentis comprobatum. Denique leuiora quæ ad epilepsiam deinceps præscribentur, conuenient incuboni: est enim epilepsia nocturna, quæ si perseueret, quemadmodum & vertigo, degenerabit tandem in veram epilepsiam. *Curatio.*

LÆSA MEMORIA.

Cap. VI.

HActenus ratiocinationis & imaginationis læsiones; sequitur obliuio, seu iactura memoriæ. Aboletur verò & minuitur semper intemperie frigida; verùm aliquando frigida & humida, aliquãdo frigida sicca. A frigida humida, obliuiosi erunt somnolenti, naréſque habebunt humidiores. A frigida sicca peruigiles & emunctæ naris. Si in vtroque teneant modum, à frigida simpliciter ortum habet. *Læsa memoria causa.*

Itaque conuenient tam generalia, quàm subalterna quæ præcesserunt ad intemperiem frigidam. Pro topico Gordonius laudat primùm oleũ de castoreo, deinde de euphorbio. Dat verò *Curatio.*

Confectio de anacardis remedium specificum.

per aliquot dies confectionis ex anacardis ʒ.ij. cum decocto radicis apij & fœniculi. Verùm satis erit ʒ. vna: misceatur cum pari quantitate mithridatij aut theriacæ: ex quibus etiam vtiliter parabitur linimentum. Si placet ℞. cõseruæ acori ℥.j. mithridatij veteris ℥. ß. confectionis ex anacardis ʒ. ij. nucis moschatę conditæ, vel zinziberis conditi ℈. iiij. cum syrupo de stœchade fiat opiata, de qua capiat manè & serò quantitatem auellanę. Proderit per se syrupus de stœchade, datus quotidie manè mensura vnius cochlearis. Cinnamomum etiam quouis modo sumptum creditur iuuare memoriam, propterea quidam illius aqua stillatitia vtuntur, eiusdem oleo caput inungunt.

DE SOMNO ET VIGILIA.

Cap. VII.

MVltis causis præcesserunt læsiones principum functionum; instat vt sensus & motus vitia eadem arte percurramus. Sensus autem quidam interior, ad quem exteriores quinque suorum obiectorum species immaterialésque qualitates transmittunt, à phantasia sola ratione distinctus. Ad quem pertinent naturalis somnus & vigilia: Ideo enim somnus sensuum omnium vinculum ab Aristotele definitur *lib. de somno*, quia sensus interior à benigno alimenti vapore præpeditur, sublato illo impedimento, seu discussa benigna illa anathy-

Somnus quid.

miaſi, ſuccedit vigilia. Atqui contraria nata ſunt afficere idem ſubiectum, ergo immoderatus ſomnus, & vigilia immodica, non poſſunt commodiore quàm hoc loco explicari.

Si veternus fuerit cum febre lethargus dicitur, coma primariũ ſeu κατάφορα pigra: ſi ſine febre carus; niſi placeat cum Ægineta κάρον nominare κῶμα ſuperueniens febribus pituitoſis, quæ inde comatoſæ nominantur. Aſſimilare poſſis carum paraphrenitidi, quod quemadmodum paraphrenitis ſuccedit febribus à bile, ita κάρος febribus à pituita: Quo ſenſu non requirit propria remedia: diſparebit enim cum febre, niſi placeat ea imperare quæ à profundiore ſomno excitant quàm mox explicanda. *Veternus.*

Lethargici verò purgentur dragmis duabus pilularum cocciarum, aut de agarico, ſolutis in aqua ſaluiæ: catapotiorum enim formâ non deglutirent. Additur autem dupla quantitas, quia ſenſus ſunt ſopiti, excretrix ſepulta, tum quia pilulæ diſſolutæ minus habent virium quàm ſolidæ: virtus vnita maior eſt quàm diffuſa; adde quod ſolida diutius in ventriculo morantur. Phlebotomia hîc conuenit ratione febris, non morbi: febris autem accedit, quia pituita quæ committit lethargum eſt putris, à putredine incendium; fortaſſis etiam ratione morbi: eſt enim, œdema cerebri phlegmonodes, à ſanguine pituitoſo. *Lethargus.*

Carus verò eſt œdema ſimplex aut intemperies frigida cum pituita, proinde in caro parcendum venæ. At in lethargo, poſt apertam ce- *Carus.*

phalicam aperiri poteſt vena frontis; occipiti enim dolenti, inciſa vena frontis confert: occiput autem in lethargo potiſſimùm laborat: nã lethargici ſunt immemores, petunt matulam ad meiendum, quâ oblatâ non meiunt. Cucurbitulæ cum ſcarificatu eadem cauſa bene faciẽt ad deriuationem materiæ coniunctæ. Clyſteres acres & acria ſuppoſitoria omni ſomnolentiæ cõueniunt, cùm ſit excretrix languida. Errhina liquida, maſticatoria, gargariſmata licet commoda, fruſtra imperarẽtur. Liniantur nares, & perfricetur palatũ melle mercuriali, vel ſcillitico, cui aliquid turbith, agarici, aut pyrethri ſit immixtũ, vel diaphœnico, benedicta laxatiua, mithridatio veteri. Sternutatoria hîc non ſunt omittenda, quòd ſi non ſternutent, lethale. Topica ſint litus ex oleo de caſtoreo cum ſucco rutæ, fœniculi: creduntur enim iſta profundiorem ſomnum interrumpere proprietate, fortaſſis caſtoreum ſuo fœtore à ſomno excitat. ℞. caſtorei ʒ. j. ſucci rutæ & fœniculi, an. ℥ ß. diſſolue in aqua betonicæ, vel ſaluiæ, fiat potio ad eundem vſum. Meſue ex Tralliano conficit vnguentum ex pilis humanis vſtis, vt à ſomno excitet. ℞. pulueris pilorum hominis vſtorum ℥. j. excipiantur oleo de caſtoreo, vel oleo irino, cum pauca cera fiat vnguentum, quo caput raſum perfricetur. Quę quidem, vtpote calidiora, caro primario melius conuenirent quàm lethargo; œdemati ſimplici, quàm phlegmonoſo: hinc caros eſt longè profundior ſomnus quàm lethargus, adeo vt à quibuſdam exiſtimentur apoplectici: caro de-

Caricum apoplexia affinitas.

tentos ſanarunt, qui apoplecticos ſe ſanaſſe gloriantur: tam profundus eſt ſomnus, vt etiam puncti non ſentiant, ſolo ſtertore & difficultate ſpirandi differunt ab apoplecticis. Reliqua curatio repetenda ex intemperie frigida & humida, ſiue pituitoſa, quam ſimilem eſſe diximus œdemati, neque fatui ab his longè differunt.

Non eſt prætereundum ſoporem nonnunquã à vermibus excitari, craſſis vaporibus ad cerebrum aſcendentibus: nam Alexander Benedictus vidit iuuenculam, quæ per ſeptem dies veluti mortua iacuerat, ſuppoſita glande excreuit 40. vermes in modum globuli, ſine fæcibus, qua excretione mox conualuit. *Vermes interdum carum excitant.*

Cęterum lethargus intra ſeptem dies terminatur, quẽ ſi excedat, deſinit eſſe lethalis. Diarrhœę autem ſuperueniens ab Hippocrate, 3. *de morbis*, funeſtus iudicatur. Item ex phrenitico fieri lethargicum lethale. Contra in bonis habetur, ſi lethargicus fiat phreniticus, ex ſomnolento peruigil: frigida enim intemperies eſt peior calida. *Prognoſti.*

DE VIGILIIS IMMODERATIS.

CAP. VIII.

VT ſomnolenti calfacientibus ſunt excitandi: ita peruigiles refrigerantibus ad ſomnũ cogendi, quæ ab effectu ὑπνωτικὰ, ſomnifera, vel καρωτικὰ, ſoporifera nominantur;

eiuſmodi ſunt ſucci & olea violarum, nymphęæ, papaueris, lactucæ, ſyrupi quoque de nymphęa & de papauere.

℞. cuiuſuis ſyrupi ex prædictis ℥. j. diſſolue in decocti lactucę, & florũ cordialium ℥. iij. fiat potio ſumenda hora ſomni. Si placet, abluatur facies decocto parato ex foliis lactucæ, floribus nenupharis & ſemine papaueris albi. Imperetur frontale refrigerãs ex conſerua nenupharis, papaueris, abluantur pedes decocto foliorum lactucæ, ſalicis, vitis. Lauetur quoque caput aquis aut decoctis lactucæ, florum nymphęæ & violarum. Iuuat etiam fons artificialis. Supponatur capiti puluinum plenum floribus violarum, & papaueris albi, nenupharis. Tandem detur ʒ. j. Philonij aut requiei Nicolai, cum aqua betonicæ: aut pilularum de cynogloſſo ad ſummum ℈. j. ex quo fiant pilulæ duæ. Memineris tamen diligenter obſeruare vires, quia narcotica non debent dari fractis viribus, nec niſi poſt tẽtata alia remedia Licet tãtùm hordeatis incoquere ſeminis papaueris albi contuſi ʒ. ij. Minori periculo admouentur quàm ſumuntur. Itaque poteris opij aliquot grana (ſcilicet duo aut tria) diluere oleo violato, vel ſucco lactucæ, vnde frons & tempora liniantur: vel coto iiſdem intinctus indatur in naſem, vel ſpongia inebrietur & offeratur odoranda. Ex floribus nenupharis, & ſemine papaueris pulueratis, & ladano exceptis paretur pomum odorandũ. Conſideranda tamen cauſa: nam ſi æger eſſet pernox ratione doloris, anodynis eſſet placandus dolor. Si intemperies

Cautio in narcoticorum vſu

ſicca vigilias induceret, humectantia conuenirent, vt oleum amygdalarum dulcium, violaceum, liliorum, lac, lana ſuccida. Quoties æger (quocunque morbo laboret, vt febre biliosa, phrenitide) fuerit peruigil, hinc repetes artem conciliandi ſomnum: omnia enim ſemel & vno loco in arte docenda ſunt.

DE STVPORE.

CAP. IX.

SVnt quinque ſenſus externi, viſus, auditus, odoratus, guſtus & tactus. De priorum quatuor læſione poſtea ſuo loco & ordine. Tactus autem eſt primus & communiſſimus omnium, quippe per totum corpus diffuſus, & ſine quo nullum animal poſſit viuere. Proinde imminui quidem poteſt, ſed vita ſuperſtite aboleri omnino non poteſt, niſi forte ad tempus, vt apoplecticis, catalepticis, & caro detentis; qui tantum abeſt, vt obiecta proportionata percipiant, cum neque improportionata quidem, verùm actus ſentiendi duntaxat illis eripitur, non facultas: at ſtupore facultas ipſa minuitur. Eſt autem via ad paralyſim, differúntque tantùm intenſione & remiſſione. Quanquã ſi propriè loquendũ ſit, membrum tum demum dicetur reſolutum, quando priuabitur ſuo motu arbitrario: Stupidum, quando obtuſiùs ſentit, hoc eſt qualitates tractabiles, tam primas, vt calorem & frigus; quam

Tactus diu aboleri non poteſt.

ſecundas, vt durum, imperfectè diſcernit; etiam ſaluo & incolumi motu.

Curatio Purgetur humor peccans pilulis de hiera cum agarico. Aperiatur vena partis ſanę. Stupidum membrum exerceatur fricetur, mergatur in muſtum, aut in vulnus bouis recens iugulati. Conſulendum capiti, vt parti mittenti; neruo torpido, aut reſoluto, vt excipiēti. Priores enim affectus erant cerebri, & in cerebro veluti in ſubiecto: Stupor verò, paralyſis, conuulſio, tremor, ſunt affectus neruorum, procedentes tamen à cerebro veluti à fonte; hinc remedia nerualia maximam cum cephalicis habent affinitatem, quemadmodum nerui cum cerebro: ſuas enim tunicas accipiunt à tunicis cerebri, medullam verò ab eiuſdem ſubſtantia. Oleum de cinamomo, ſi credimus Valeſco, non habet par ad ſtuporem & paralyſim: Auicēna plurimi facit oleū de nuce moſchata. Quatuor vnguēta

Vnguenta nerualia. nerualia, de Althæa, Aragonium, Martiatum, & Agrippæ vtriq; affectui, ſtupori & paralyſi, benefaciunt. Vulpes farciatur nerualibus, vt iua arthritica, primula veris, betonica, ſerpillo, verbena, maiorana, addendo catulos caninos minutim inciſos, deinde bulliant in oleo cum vini quarta parte, ad cōſumptionem vſque vini. Huic oleo poſſis immiſcere medullā cerui, aut pinguedinem taxi ad litum membri ſtupidi aut reſoluti, quod à litu inuoluatur pelle eiuſdem vulpis.

Interim vtatur biſcocto, ſumat manè hidroticum, ſecundum decoctum ſit pro ordinario potū. Inedia corpus maceretur; vtatur aſſis.

aſſis potiùs quàm elixis, præſertim auiculis, vt alaudis. Cerebrum leporis valdè commendatur. Benefaciunt etiam ſtuphæ ſiccæ: Papilione, aut magno dolio concluſi, ita vt reſpirare poſſint, excipiant toto corpore vaporem vini maluatici proiecti in tegulam ardentẽ, aut vini in quo nerualia bullierint; alioquin illius vapore perfumetur pars reſoluta, vel ſtupida. Vtilis etiam erit opiata ex conſeruis cephalicis cum mithridatio aut theriaca; denique quæcunque pituitam diſcutiunt, corpus deſiccant, neruos & cerebrum roborant, erunt ex vſu. Plura mox cùm de paralyſi.

DE DOLORE CAPITIS.

CAP. X.

DE dolore capitis videtur priùs tranſigendum: eſt enim ſymptoma primi generis, pertinétque ad actionem læſam, quandoquidem definitur *triſtis ſenſus*. A Peripateticis refertur ad tactum, velut illius obiectum improportionatum: membrum ſtupidum, quia ſenſificus neruus torpet, non percipit dolorem, quòd nulla in eo fit ſenſatio rei contriſtantis: ſtupefacientia, ſiue narcotica dicuntur tollere dolorem, quia tollũt ſenſum doloris: ſuo enim frigore natiuum calorem obtundunt, cuius miniſterio fit tactus: qui Ariſtot. opinione eſt per aliorum ſenſuum organa diffuſus; neque dolorem ſentiunt, niſi quatenus participant tactu. *Cauſa doloris.*

Differentia dolorũ capitis. Recens & leuis dolor κεφαλαλγία dicitur; inueteratus, contumax & obfirmatus, κεφαλαία dolor dimidij capitis ἡμικρανία; vnius tantùm particulæ μονοπληγία, ſeu clauus.

Conſiderabis primùm ſi ſit primarius, an per cõſenſum. Stomacho enim cum cerebrum compatiatur per neruos ſextæ coniugationis, ſæpe à ventriculo dolor capitis excitatur, qui non eſt continuus, ingraueſcitque poſt paſtum, aſcendentibus fumis. Succurrendum autem parti primùm perſe laboranti.

Conſiderandum etiam atque etiam ſi ſit externus, an internus. Externus, dura frictione capitis percipitur. Internus, qui ad radicem & cauitatem oculorum pertingit, propterea quòd neruus opticus à tunicis cerebri ſuas accipit. Diſtinguendus etiam dolor calidus à frigido: nihil enim æquè medicum dedecet, quàm calidum pro frigido curare. *Signa diagnoſtica.* Diſcernentur, quia acutiſſimi dolores ſolent eſſe calidi; frigidi, obtuſi: non tamen ſemper & neceſſariò, quia dolores tenſiui ſunt acutiſſimi; tenduntur autem ſæpe meninges flatu, aut humore flatulento & pituitoſo. Pulſatorius dolor capitis eſt calidus, oſtenditque copia ſanguinis arteriam premi. Punctorius ad meningas pertinet, ſi internus: ſi verò externus, ad pericranium.

Remedia. Calidis doloribus venæ ſectio eſt præſentiſſimum remedium: Frigidis vehemens purgatio: Anodynis enim omnis dolor placandus eſt. *Anodyna trium generum.* Anodynorum autem tria ſunt genera. Primo genere continentur, quæ tollunt cauſam doloris, eáque ſola propriè ſunt ἀνώδυνα, quia

dolor ſemel expulſus, non reuertitur. Secundi generis ſunt temperata, aut mediocriter calida, vt lac, vitelli ouorum; & ex his oleum imprimis chamæmelinũ, ex eo aqua ſtillatitia, lana ſuccida, axungia humana. Huius generis anodynum eſt Sereno balſamũ, quod in vtramque aurem inſtillat. Cùm enim dolor ſit triſtis ſenſus, hæc autem quia ἀνάλογα natiuo calori, iucundum ſenſum adferant, haud dubiè dolorem mitigant. Tertij generis anodyna ſunt narcotica, propterea quòd impediunt, ne dolor ſentiatur, qualia ſunt, non ita pridem commemorata, carotica ſiue hypnotica. Hippocrates *ſexto epidem.* in anodynis primi generis recenſet imprimis venæ ſectionem, & purgationem, non tantùm generalem, ſed etiam particularem: Quæ enim errhinis, maſticatoriis, cucurbitulis cum ſcarificatu, veſicatoriis ſenſibilis fit euacuatio materiæ dolorificæ, eſt anodyna primo modo. Quinetiam reſolutio inſenſibilis, quæ fit per ſuturas admotis topicis, vt emplaſtro, cucufa: ideò enim tollunt dolorem, quia dolorificum humorem diſcutiunt.

Faciamus ergo quempiam acerbiſſimo capitis dolore vexari, quẽ ab effectis, vt ἀγρυπνία, pulſatione, à iuuantibus & lædentibus, calidum eſſe ſuſpiceris: clyſteribus reuellendi fumi, vena non tantùm in brachio ſemel & iterum, ſed etiam in fronte & temporibus incidenda. *Curatio.*

Doloribus calidis præſentiſſimum remedium eſt phlebotomia, ait Gal. Cucurbitulæ cum profunda cutis inciſione ſcapulis admo- *Doloris calidi.*

uendæ, oxyrhodino sinciput liniendum, quod paretur ex oleo nenupharino & pauco aceto applicetur si frõtale refrigerans.

Frigidi.

Esto dolor frigidus, purgandum sæpe & vehementer: frigidos enim dentium & capitis dolores sæpe vidimus vnica purgatione sedatos, quemadmodum calidos primâ phlebotomia. Imperentur deinde errhina & masticatoria, litus capitis ex oleis liliorũ & chamæmeli, aut ex oleo, in quo verbena & serpillũ bullierint; deinde emplastrũ de betonica; cucufa; frontale calefaciens, quale ex cõseruis cephalicis præscripsimus; vesicatorium; cauteria in capite in brachiis.

Narcoticorum damna.

Abstinendum narcoticis cùm dolor est frigidus, ne augeatur intemperies, & carus aut fatuitas inducatur. In calidis doloribus magna religione illis vtendum propter dignitatem partis natura frigidæ quæ calore suo animalem spiritum, animalium omnium functionum auctorẽ, efficit, ille crassescit frigore, & ad motũ ineptus redditur. In causa calida, exhibebis ʒ.j. requiei Nicolai cum aqua betonicæ. In frigida Philonij tantumdem cum vino diluto aqua saluię.

Topica in cephalæa.

Malim in cephalęa pertinaci & dolore inueterato, quales solẽt esse frigidi, imperare olea, vnguẽta, cerata, emplastra valdè calfacientia, vt oleum de euphorbio, pro litu frontis, temporũ, cuius aliquot guttæ vtiliter in aures instillẽtur, vel teratur cum aceto, & fronti atque temporibus ex aduerso illinatur.

Hemicrania.

℞ olei chamæmelini ℥.iij. euphorbij ʒ.iij. cum cera quantum satis, fiat cerotum, quod Galenus plurimum facit ad hemicraniam inueteratam, & ischiadicos dolores: Aetius iubet

in hemicrania, vt tempus ex aduerſo, nō quod dolet, liniatur, & oleum in aurem oppoſitam inſtilletur. Notabis quoties dolor capitis eſt periodicus, cuius generis ſolet eſſe hemicrania toties exacerbationem eſſe anticipandam purgatione & venæ ſectione, ſi ita morbus iubeat. *Oppoſitæ parti applicata remedia.*

Hoc enim ſit præceptum generale, in omnibus morbis qui per circuitus veniunt, præueniendum eſſe paroxyſmum. *Gal. lib. de venæ ſect.*

In monoplegia pyroticum eſt ſingulare remedium: ſic enim patet via cauſæ morbificæ, vt auræ venenatæ. *Auicenna.*

Dolor qui tot remediis non placatur, ſi fuerit cum febre, mortem minatur; ſi ſine febre, iacturam oculi. Aliquando ſolutus eſt pure per oculos, nares vel aures excreto, ex *aph.* 10.6. *Prognoſis.*

Non eſt prætereundum κεφαλαίαν à lue Indica propriis amuletis eſſe oppugnandam, vt epilepſiam epilepticis; arthritidem arthriticis. Fingamus quēdam poſt hydrargyroſim dolore capitis vexari an iterū iiſdem remediis ſymptoma expugnandum? minimè verò, ſed pileolus parabitur ex emplaſtro de vigo cum mercurio: Accipe illius ℥.ij. extendatur ſuper aluta, & in modum pileoli raſo capiti applicetur. Aliis omnibus fruſtra tentatis, expertus ſum hoc remedium ſingulare, quo etiam vſus ſum feliciter, cùm nulla eſſet ſuſpicio luis venereæ. Sanè in eodem affectu longè præſtat oleo ſabinæ tantopere laudato, cuius olei ſequitur deſcriptio. *Cephalæa à lue venerea vt curanda.* *Emplaſtri de Vigo virtus.*

♃ ſabinæ ℔. triduo maceretur in ℔. ij olei chamæmeli, quarto die coquatur ad medias, & *Olei ſabinæ præparatio.*

exprimatur, vide interim ne oleum incendatur. Hactenus læsiones sensus.

Motus verò aboletur, minuitur aut deprauatur. Aboletur inquã, vel in toto, vt ἀποπληξία & κατάληψι; vel in parte vt παραλύσει: deprauatur conuulsione, tremore, subsultu.

DE PARALYSI.

CAP. XI.

Paralysis generalis. Paralysis quędam generalis, non admodum differens ab apoplexia, nisi quod caput inflectitur, reliquo corpore immoto: hinc principes actiones eiusmodi paralyticis manent integræ, quæ depereunt apoplecticis. Accidit primarum vertebrarum luxatione, aut insigni obstructione. Estque affectus non minùs acutus & periculosus, quàm apoplexia. Quorũ affectuũ & nominum tanta est affinitas, vt Hippocrates membrum resolutum sępenumero appellet apoplecton. *Particularis.* Particularis verò, si dimidij corporis ἡμιπληγία, dicitur; si vnius tantùm membri, vt brachij παραπληγία nominatur, præsertim cùm terminat leuem ἀποπληξίαν, materia morbifica à cerebro in brachiũ excussa. Cęteræ resolutiones exprimuntur nomine generis cum parte afflicta, vt παράλυσις ani, vesicæ, linguæ, digiti. *Causæ.* Accidit quoties animalis spiritus à cerebro per neruos motorios, vtpote frigore incrassatos, obstructos, compressos peruadere non potest. Quæsitum est an sit affectus nerui

motorii, an potiùs musculi, cùm sit precipuum motus voluntarij instrumentum? Responsum. Pati musculum per neruum, affici in sua parte neruosa, non carnosa.

Paralysis dignoscetur; quod membrũ sese erigere non possit. quinimò, si ab altero attollatur, mox pondere suo cadit. Deinde quòd quemadmodum membrũ conuulsum retrahitur, ita resolutum extẽditur, relaxato, atque vt ita dicam, mollificato neruo: fit enim ab humore aqueo humectato neruo, vt conuulsio ab humore crasso, viscido, secundum cauitatem non substantiam repleto neruo, propterea extenditur in latum, sed minuitur longitudo

Quæsitum est, si paralysis fieri possit à bile. Ita videtur, quia succedit aliquando febribus biliosis, criticè materiâ ad neruorum principium transmissâ. Respondetur fieri quidem à bile, sed per accidens, quia permixta pituitæ illam fundit.

Ex Fernel. lib v pa holog. c. 3.

Generalis quidem resolutio est affectus valdè acutus. At particularis est morbus longus & propemodum insanabilis. Senes potiùs quàm iuuenes, hyeme potiùs quàm æstate prehendit. Senes nunquam perfectè conualescunt, iuuenes difficillimè, eóque minùs si inueterauit. Quando membrum paralyticum extenuatur & ἀτροφίᾳ contabescit, & natiuum colorẽ amisit, non sanescit: quia non tantùm animali, sed etiam vitali & naturali facultate priuatur, adde quod indicationes sunt contrariæ. Extenuatum enim membrum vult humectari, resolutum desiccari. Si motus in membro propter incisum

Prognosis.

neruum perierit, est irrecuperabilis: neque istius paralysis suscipienda est curatio.

Curatio. In hoc affectu phlegmagogis corpus non semel repurgandum, cùm sit morbus longus; hyeme ergo præscribatur massa pilularum, æstate syrupus solennis.

℞. massæ pilularum fœtidarum (quæ attrahunt humores putres & fœtidos) pilularum de sagapeno, pilularum de hiera cum agarico, añ ʒ.ij.cum syrupo de stœchade fiat parua massa: de qua capiat bis aut ter in mense ʒ. j pro

An vena, & quæ aperienda dosi. Aëtius, Trallianus & Auicenna suadent vt à venæ sectione curationem ordiamur: vena autem partis sanæ aperiatur, non resolutæ & sanguis parciore manu mittatur, ne nerui magis magisque refrigescant. Consulendum imprimis capiti, vt parti mittenti, sacculis, litu, cucufa ad roborandum & exsiccandum. Tandem cauteria multa in capite, ad fontanellam, in inio; masticatoriis non neglectis

Topica. & errhinis. Membro verò resoluto applicabis dropacem, atque etiam sinapismum, vt spiritus & calor eò attrahantur, tentatis primùm leuioribus, qualia ad stuporem præcesserunt, vt oleo de cinamomo, de nuce moschata, costino, vulpino, vnguentis

Sinapismus. nerualibus, præsertim martiato. Sinapismi sit hæc formula. ℞. ficuum ℥ ij. macerentur vno die in aqua, deinde terantur, addendo sinapi ℥. j. in naturis robustis & inueterata paralysi, adde sinapi parem quantitatem, in pueris & mulieribus ℥. ß. tantùm, fiat sinapismus, vt incalescat membrum resolutum. Si placet ad

eundem finem, affiges ſiccam cucurbitulam, primùm origini nerui motorij, deinde partibus conſequentibus, deſcẽdendo paulatim ad partem reſolutam. Aqua theriacalis benefacit paralyticis, quotidie mane ſumant vnum cochlear, cuius inopia ℞. florum anthos ℔ j. theriacæ veteris ℥ j. aquæ ſaluiæ ℔. ij. diſtilla in balneo mariæ, vtere vt aqua theriacali. Balneum ſulphureum à pleriſque commendatur. Paratur ea proportione, vt pro libris aquæ centum ſumãtur ſex ſulphuris. Malim thermas ſulphureas, vt Spadenſes aut Niuernenſes, quæ cùm conſtent vitriolo & ſulphure, magnam habent vim ſiccandi natura præſtat arti. Non tantùm aquæ ingeri debent, ſed corpus in balneum immergendum; lutum parti reſolutæ applicandum forma cataplaſmatis. *Aqua theriacalis.* *Thermæ ſulphureæ.*

Memineris interdicere vino, præſertim ante decimum quartum diem, cuius loco vtatur mulſa, in qua maioranæ nodulus bullierit. Parabitur ea proportione, vt pro ℔. j. aquæ ſumatur vncia vna mellis, bulliant dum mel deſpumarit, hoc eſt ad conſumptionem tertiæ partis. *Mulſa.*

Non eſt omittendum ſæpe paralyſim ſuccedere colicis doloribus, materia tenui & calida ab inteſtinis ad ſpinam tranſlata. Quæ paralyſis Melunenſibus eſt familiaris, quam Trallianus & Paulus notarunt, vſu refrigerantium quaſi miraculo percurari.

DE ΑΠΟΠΛΗΞΙΑ.

Cap. XII.

Apoplexia definitio. Apoplexia est ſubita priuatio ſenſus, motus & principum functionum, cum difficultate reſpirandi; qua nota à veternoſis & catalepticis diſtinguitur. Quo difficiliùs ſpirãt, eo periculoſiùs ægrotant, quia maior obſtructio indicatur, propter quam animalis ſpiritus ad reſpiratorios neruos tranſmitti non poteſt.
Aph 42. ſect. 2. *Apoplexiam fortem ſoluere impoſſibile eſt, leuem difficillimum*; diſtinguuntur ſtertore, & ſpuma. Rhaſis admonet, quoties apoplectici
Aph. 43.2 ſpumant, deſerendos eſſe ſine auxiliis. *Strangulati ſi ſpuma ad os fertur, ſtatim intereunt*: quod eſt in plurimis, non in omnibus verum: quia quidam cum ſpuma conualuerunt, verùm non perfectè, quia deſinit in paraplegiam. Rhaſis tribus notis apoplecticum diſcernit. Si iaceat veluti dormiens: Si ſtertat ſine ſomno: Si non ſentiat dum pungitur.

Memineris obſeruare imprimis pulſum, vt apoplexiam à ſyncope diſcernas. Nam apople-
Signa diagnoſtica. cticorum pulſus eſt plenus & fortis, ſub ſyncope paruus & languidus. Cognito morbo, priuſquã de remedio cogites, diſtingue ſanguineam à pituitoſa. Ego non ſemel diſſecto cranio apoplecticorum, obſeruaui copiam ſanguinis per cerebrum effuſam aperta aut exeſa aliqua vena: quæ non tantùm cerebrum ſecundum

omnes ſuos ventres implebat, ſed illius totam ſubſtantiam madefaciebat. De pituitoſa idem ſentiendum eſt.

Sanguinea laborant iuuenes, ſanguinei, vere aut æſtate, quibus etiam ſanis facies eſt rubicunda, venæ frontis & oculorum tument, & qui merum liberalius bibunt: vinum enim moderatè ſumptum, auget quidem natiuum calorem, ſed copia illum obruit, crapula refrigerat cerebrum; propterea popinones maximè omnium ſunt apoplexiæ obnoxij, de quibus obiter notabitur hîc *Aphoriſ. quintus lib. quinti; Si quis ebrius obdormiat, neque expergiſcatur quo tempore vini vapores excuti ſolent, conuulſus morietur, niſi febris acceſſerit*: Multis, quos videbam indormire menſæ, prædixi mortem repentinam, inquit Valeſcus; non defuit euentus. Sed cur præ cæteris apoplexiæ ſunt obnoxij homines pingues, quibus collum eſt breue? quia non eſt liber commeatus vitalis ſpiritus à corde ad cerebrum: Carotides illis facilè obſtruuntur: Si quibuſdam pituita arterias ſoporarias obſtruat, non aliter quàm ſi laqueo collum premeretur, ſtrangulati moriuntur. Sed cur tàm ſtudioſè apoplexia ſanguinea à pituitoſa diſtingui debet? quia in ſanguinea vnicum & ſingulare remedium à phlebotomia expectandum eſt; incidenda mox, etiam non iniecto enemate, vtraque cephalica, deinde venæ frontis, & temporum: iugulares auſi ſunt quidam ſecare pro extremo remedio. In pituitoſa licet-ne venam aperire? Non videtur, ne cerebrum priuatione

Notæ apoplexiæ ſanguineæ.

Cur pingues collo breui obnoxij apoplexiæ.

sanguinis magis magisque refrigescat; veruntamen apoplexia est symptoma tam acutum, vt primo die sæpe iugulet, proinde à purgatione maius fortassis, sed non æquè præsens auxilium: ante perfectam operationem cathartici, fortassis æger morietur, commotis, non purgatis humoribus. Propterea Aëtius: phlebotomia, inquit, aut apoplecticos seruat, aut citò perimit: seruat si fuerit sanguinea, perimit si pituitosa. Et Celsus, si à venæ sectione non redeant apoplecticis sensus, motus, mens, vox aut spiratio liberior, desperatum est, nihilque ab aliis auxiliis sperandum: verùm si venæ sectione aliquantum leuatus videatur, iteretur: vix enim aliud remedium proderit, si hoc non prosit.

Phlebotomia an conueniat.

Fiant frictiones totius corporis deorsum, si subnixus non possit ambulare. Clysteres acres sæpe & sæpe iniiciantur, quorum hæc sit formula. ℞. beton. salu. maior. hyssopi, thymi, pulegij, chamæmeli, añ. M. j. foliorum sennæ mundatorum, & turbith, añ. ℥. ß. fiat decoctio. In colaturæ ℔. j. dissolue mellis mercur. ℥. ij. benedictæ laxatiuæ, aut hieræ colocynthid. ℥ ß. fiat clyster sine oleis. Possis hieræ colocynthid. ℥. ß. aut pilularum cocciarum ʒ. ij. dissoluere in aqua saluiæ, aut betonicæ, & per infundibulum propinare; amara enim non sentiunt. Vtiliter etiam, in frigida potius quam in calida, exhibentur aqua vitæ, theriacalis, imperialis, aut mithridatium, & theriaca, aquis saluię calendulæ dissoluta. Olea chymica, caryophyllorum, nucis mos-

chatæ, thymi, vitrioli, in os & nares immittantur ad eliquandam pituitam. Si placet, nares, & palatum fricentur diaphœnico, benedicta laxatiua. oxymelite scillitico. Admouendum capiti emplastrum ex sinapi, melle, aut caricis. Si malis paretur ex sinapi, castoreo, pyrethro, euphorbio, exceptis cera & mastiche liquatis in oleo aliquo cephalico, cuius loco sartaginem ardentem prope suturam admouebis. Sed hæc, vt pituitosæ apoplexię prosunt, ita sanguineæ & calidæ nocent.

CATALEPSIS, ET *Catoche.*

CAP. XIII.

CAtaleptici non aliter, quàm apoplectici, aut caro detenti sensu, & motu priuantur: verùm ab apoplecticis facilè distinguuntur, quód liberè respirent; à veternosis, quòd oculis apertis præsentes intueantur. Quidni (dices) illis palpebrę clauduntur? quia cataleptici a frigido sicco, superiores affectus à frigido humido: atqui frigore sicco ita tenduntur nerui, vt claudi non possint: frigore humido relaxantur. Dicuntur etiam à Galeno catochi & κατεχόμενοι congelati, apud quem *commentario* 2. ad 1. *prorrheticῶn* legere possis historiam cuiusdam cataleptici, quem leui admodum catalepsi laborasse existimo: nam audiebat, videbat, præsentes discernebat,

Catalepseos causa.

quinetiam soluta accessione, quæ solet esse trium aut quatuor dierum, meminerat eorum, quæ dicta aut facta erant: catalepsi autem cùm afficiatur cerebrum parte posteriore (vbi principium est neruorum & sedes memoriæ) si vehemens fuerit, vix potest integra manere memoria. Fernelius vidit duos priuatos omni sensu & motu, qui neq; cernebãt, neque audiebant, neque puncti sentiebant: permanserunt in eo statu in quo erant cùm primùm affectus inuasit, vnde nomen symptomati, ἀπὸ τοῦ κα-ταλαμβάνειν: si te scribentem prehẽdat, calamum retinebis manu. Sanè non potest melius exprimi congelatio, siue catalepsis, quàm à Theonesto, libro quem scripsit *de veterinaria*. Italiam petentes (inquit) cum Alpes superassemus, repentè tanta vis niuium circiter horam primam decidit, vt passim milites veluti congelati morerentur, equites distenti, & rigidi manebant equo superstite, qui omnes suo loco & ordine incedebant: omnes enim, veluti agglutinati suis equis, vix poterant auelli. Quòd si equus aliquis obriguisset, perstabat, & vndique fixus in vestigio manebat.

Catalepseos curatio. Causa igitur cum sit frigus siccũ, vel externum & immateriale: vel internũ, vt vapor quidã humoris melãcholici cerebrũ, & neruos motorios obstruens, remediis cerebrum & neruos valdè, calefacientibus opus est, oleo liliorum, vel chamæmeli, cũ castoreo, aut euphorbio: nisi malis solo oleo de castoreo, vel de euphorbio neruos, spinam & cerebrum illinere, iisque aquæ vitæ guttulas aliquot immiscere. Extra paro-

xyſmum, qui, vt dixi, non ſolet produci vltra tres aut quatuor dies, purgetur humor melancholicus, à cuius fumis frigidis & ſiccis catalepſis excitatur, niſi habeat externam & manifeſtam cauſam, vt aëris frigidam ſiccam intemperiem, cuius remedium ita deſcribit Quintus " Curtius 8. *ſuę hiſtoriæ*: Memoriæ proditum " eſt, quoſdam arborum truncis non ſolùm vi- " uentibus, ſed etiam colloquentibus ſimiles " conſpectos, durante habitu in quo mors quem- " que prehenderat: qui vt ſummo frigore obri- " guerant, ita accenſis ignibus tandem ſanitati " reſtituti ſunt.

DE MOTV VOLVNTARIO, deperdito & deprauato, ac primùm de Conuulſione.

Cap. XIIII.

ADhuc de motu abolito. Deprauatur autem conuulſione (ad quam pertinent ſpaſmus cynicus, ſeu oris tortura, & epilepſia:) Tremore quoque & iectigatione, ſiue ſubſultu, de quibus ſupereſt vt diſſeramus.

Conuulſio *eſt contractio inuoluntaria muſculi verſus ſuum principium.* Tenſio neruorum dicitur a Celſo, quia muſculi per neruos, ſua parte neruoſa diſtenduntur. Eſt autem generalis aut particularis. Vtraque à repletione aut inanitione: Per ſe, aut per conſenſum; vera, aut non vera. Ad hanc pertinent ſingultus & *Conuulſionis definitio.* *Differentia.*

epilepsia. Conuulsio totius est triplex, *emprosthotonos, cum corpus ante;* & *opisthotonos cum ponè conuellitur; & Tetanus seu rigor, veluti ex vtraque constans conuulsio, cùm ceruix manet rigida & immota, neque æger collum, aut corpus in istam, aut illam partem pro arbitrio inflectit.*

Curatio conuulsionis à siccitate.

Conuulsio à siccitate ferè succedit febribus ardentibus, hemorrhagiæ immoderatæ, diarrhœę longæ, vigilijs, inediæ, causis denique inanientibus, & neruos desiccantibus, vt immodicæ veneri: quæ etiam si sit insanabilis, quemadmodum quæ ab elleboro, tamen pronuntiato euentu, vt leniatur malum, & dulciùs moriatur conuulsus, mergatur in balneum ex hydrelæo paratum: fit autem hydrelæum ex oleo cocto cum aquæ sex partibus. Si placet, parabitur ex lacte: Interim tota spina aliquo oleo relaxante & chalastico, vt liliorum, amygdalarum dulcium, butyro recenti liniatur.

A repletione.

At conuulsis a repletione mox incidatur vena, & liberaliter mittatur sanguis ex aduerso, propter morbi magnitudinem, eóque liberaliùs, si succedat inflammationi. Purgentur pilulis fœtidis, addendo singulis dragmis castorei ℈ j. Nam Gal. *cap de Castoreo*, ad conuulsionem à repletione non habet maius aut promptius remedium. Itaque detur dragma illius cum hydromelite quotidie, aut cum aqua saluiæ, betonicæ: addendo syrupi de stœchade cochlear vnum. Si placet, in generali conuulsione caput & ceruix oleo de castoreo inungatur; in particulari, origo nerui retracti cum membro conuulso, vt septima vertebra retra-

Castorei vires.

Topica.

cto

cto brachio; os sacrum, contracto crure. Aut vesicę eodem oleo semiplenę membro conuulso vicissim applicentur calidè: refrigerãtia enim omnia remedia nocent. Rhasis etiam magni facit oleum costinum; benefacit vnguentum de althęa. Statim à litu, membrum conuulsum aut resolutum inuoluatur pelle vulpis, aut lupi (si fieri potest) recèns occisi; alioquin inungatur oleo costi, aut de castoreo, deinde conspergatur ex puluer. florib. anthos, stœchad. añ. p. j. nuce moschata caryophyllis. Hippocrates commendat affusionem frigidæ, vt subito occursu frigoris calor retractus in viscera conuellentem humorem coquat & resoluat. Sed remediũ est plenum periculi, non vsurpandum nisi media æstate in corpore eusarco: potuit Græcis prodesse, Gallis non æquè. Item, conuulsis à repletione febrem superuenire, bonum, quia dissoluit causam: neque propterea arte febris excitari debet. Vtiliter membrum conuulsum vt resolutum immittitur in vulnus bouis recens occisi. Perfumetur pars conuulsa fumo sequentis pulueris. ℞ florum anthos, stœchados, betonicæ, an. p. j. nucis moschatæ, caryophyllorum, & castorei, an ʒ. j fiat puluis crassus, cuius portio, proiiciatur in prunas; æger interim vaporem recipiat membro conuulso. Nisi malis vini in quo nerualia bullierint, aut aceti scillitici vaporem. Dropax vtilis est obstinato malo, pix fundatur in oleo costi, adde aliquid castorei.

Aph. 2. sect. v.

Vt ℞. picis ℥. ij. plus minus pro partis magnitudine, liquetur in quarta parte olei costini, adde semunciam castorei, fiat dropax. Ad ori-

Dropax vbi conuenit.

ginem nerui quidam applicant cucurbitulam ſiccam, alij cauteria præferunt. Si retracta ſint crura coxis & vltimæ vertebræ; ſi manus, primę vertebræ dorſi applicentur; in ſpaſmo cynico, ponè aures & in ceruice; in tetano, ceruici & ſcapulis. Hæc de conuulſione primaria.

Conuulſio per ſympathiam. Puncturam quidam reducunt ad ſiccitatem. Accidit autem aliquando per conſenſum, vt morſu animalis venenati, ſcorpionis, ſerpentis, vel puncto neruo, aura maligna ad principium neruorum ſublata: qualem non tantum ab externa, ſed etiam ab interna cauſa excitari demonſtrat Gal. 3. *de locis affectis*, præceptoris ſui Pelopis exemplo. Cõuellebatur enim per longam inediam, ſtomacho à bile demorſo. Huic dato vomitorio ſuccurrendum eſt: illi cardiacis, vt datâ theriacâ & admota, ſuctu, cucurbitulis, vt venenum foras attrahatur, cauterio actuali, vt putredo & veneneſitas omnis tollatur: Ignis enim domat omne genus veneni.

Ignis vires. Cæterum, vt notat Paulus, quando ſolum labrum, vel palpebra, vel lingua conuelluntur, *Prognoſis.* quia partes ſunt exiguæ, vulgò leuis affectus videtur; eſt tamen grauis, & plenus periculi, quia aliquid grauius, vt apoplexiam, minatur.

DE SPASMO CYNICO.

CAP. XV.

SPaſmum cynicum vulgus appellat torturam oris, ac ſi maxillarum ſola conuulſio-

ne, seu neruorum & musculorum maxillarium contractione perpetuò os intorqueatur. Verum certum est, hanc faciei deformitatem sępius accidere paralysi, seu eorũdem neruorum & musculorum relaxatione. Plurimùm autem refert vnum ab altero discernere, ne applicentur remedia parti sanę, non ægræ. Distinguentur autem quinque notis. Prima, quòd sub paralysi pars sana (vtpote siccior) trahit ad se ægram (vtpote laxam, & sequacem:) at sub conuulsione pars ęgra cum sit tensa, frigida, contracta, trahit ad se sanam. Secunda, quòd sub paralysi multa est, & frequens saliuatio, cum fiat ab humore tenui. Sub spasmo cynico, seu canina conuulsionę, nulla: eò quòd sit ab humore crasso & sicco. Tertia, quòd sub spasmo melius os clauditur, quàm sub paralysi. Quarta, quòd maxillæ resolutæ nullus aut perexiguus insit sensus, nullus dolor. Postremò, quòd spasmo afficiuntur nerui parte externa, hoc est in suis tunicis: paralysi, interna, id est in medulla: humor enim crassus, & siccus qui conuellit neruum, illius interiora seu medullam subire non potest: Qui verò committit paralysim, cum sit tenuis & fluidus, facilè ad medullam sese insinuat. *Differentia paralyseos à spasmo cynico.*

Ad spasmum præmittantur generalia, purgatio ex pilulis fœtidis cum castoreo, venę sectio, primum in brachio, deinde sub lingua. Admoueantur ceruici cucurbitulæ, moueatur sternutatio, insufflato castoreo, masticet saluiam, pyrethrũ, teneàtque sępe in ore nucem moschatam conditam, aut zinziber conditum, *Curatio.*

aut aliquid opiatæ ex conseruis neruualibus, saluię, anthos, stœchados, cum pauca nuce moschata condita. Vtatur gargarismo ex syrupo de stœchade, vel oxymelite scillitico cum aqua saluiæ, betonicæ, aut maioranæ. Olea, & vnguenta neruualia, vt costi & de castoreo pro litu colli & faciei imperentur. Tandem cauteria ponè aures, & in ceruice. Vide ne topica admoueas parti sanæ.

Topica vbi admouenda.

DE EPILEPSIA.

CAP. XVI.

PRæter tres differentias generalis conuulsionis quædam est periodica, quę per interualla inuadit, cum mentis & sensuum læsione, quæ epilepsia nominatur, morbus sacer, & planè Herculeus. Ex omnibus conuulsionibus cum sola epilepsia statos habeat paroxysmos, hac sola nota à cæteris potest distingui. Primariæ accessio inuadit, obstructis anterioribus ventriculis cerebri: nunquam enim fit ab inanitione. Obstructionis causa, intemperies frigida, quæ materiam paulatim congerit: congregatus humor in cerebro tandem opplet ventres, inde paroxysmus: conuellitur corpus dum cerebrum sese comprimit, vt excutiat humorem vel flatum obstruentem.

Epilepsia primaria causa.

Morbus est pueris familiaris, propter ingluuiem, & cerebri humiditatem. Verum aucto calore per ætatem, resiccatur cerebrum, & spō-

Cur pueri epilepsia obnoxij.

tè, ſaltem leuiſſimis auxiliis, ſaneſcunt: Accedit ſeminis & menſtrui noua & inſolens excretio. Quòd ſi non terminetur intra annum 25. commorietur: epilepſiam enim per cõſenſum, non primariam ſanarunt, qui ſe quadragenarios epilepticos perſanaſſe gloriantur. Gordonius multos curauit & ab aliis curatos vidit, ſed neminem vidit perſanatum: Quando eò procedit malum, vt cadentes clament, dentibus ſtrideant, ſpument, aut ſemen inuoluntariè emittant: ſi mens lædatur, aut neruorum fiat reſolutio, conclamatũ eſt: Vix autem ſaneſcet, cuiuſcumque ætatis fuerit, cui totum corpus ſimul afficitur, nulláque in parte ſenſus eſt venientis mali, ſed ex improuiſo concidit: Aliquando acceſſio eſt tam leuis, vt ab Auicenna ſpaſmus inſenſibilis dicatur. Sed hunc credibile eſt fieri per conſenſum à vapore aliquo ex partibus inferis, vt liene, ventriculo vel vtero ad cerebrum tranſlato: nam epilepſiæ primariæ ſolent eſſe longiores & grauiores, paroxyſmi interdum conuulſorij quo ſigno imprimis diſcernentur; deinde quòd primariam præcedant grauitas, & dolor capitis, caligéntque oculi, vt eſt apud Trallianum.

Prognoſis.

Signa diagnoſtica primaria ab ea quæ per conſenſum.

Remedia generalia, hyeme purgatio, ex pilulis fœtidis cum caſtoreo, aut de hiera cum agarico. Æſtate ſyrupus ſolennis. Venæ ſectionem in brachio laudat Aurelianus (ſi cætera conſentiant) Celſus præfert ſaphenam. Notabis à recentioribus, vt apoplexiam, ſic epilepſiam quoque ſanguineam obſeruari, in qua licet audenter mittere ſanguinem. Detur per ali-

Curatio.

quot dies ʒ.j. castorei cum ℥.ß. oxymelitis scillitici, dissolue in aqua, aut decocto seminis & radicis pæoniæ. Errhinis, & masticatoriis depleatur cerebrum: Pentaphylli decoctum, vt ligni sancti aut sarzæ parillæ, vtiliter datur, quia sudores mouet. Applicentur scapulis cucurbitulæ, cauteria in cauo occipitis, aut ad fontanellam Cerebrum sacculis plenis milio & sale: cucufa, emplastro de betonica exsiccetur: Paretur opiata ex conseruis cephalicis cum mithridatio veteri, addendo epileptica quæ iuuāt proprietate, vt vngulam alces, cranium humanum, viscum quernum, aliquid pulueris diambræ, aut diamoschi: ambræ enim griseæ frequens odor imprimis à Syluio commendatur: Gal. 10. *simplicium*, laudat coaguli leporis quantitatem erui, sumptam ex aceto. Alij ramentorum eboris ʒ.ij. quotidie manè sumptus cum hydromelite. Alij gestant vngulam alces pala annuli inclusam. Radix Pæoniæ quotidie frigatur cum butyro & edatur. Sit vsus frequens conseruæ ex floribus Pæoniæ. Quindecim grana fructus Pæoniæ siccata, deinde trita, ex aqua aut vino vtiliter dantur, autore Dioscoride *libro tertio*, quod est Pauli & Aëtij experimentis comprobatum.

Hidroticum.

Ambra grisea odorata.

Remedia antepileptica.

Cap. 134.

Mihi præ omnibus probatur hoc Gordonij magisterium. ℞. ambræ griseæ, seminis pæoniæ, & styracis calamitæ, añ. ℥.j. ladani, mastiches, caryophyllorum, & ligni aloes, añ. ʒ.iij. moschi gr. vj. fiat confectio cum aqua rosarum, quæ diuidatur in tres partes. Ex prima fiant pilulæ sumendæ noctu, scilicet pilula vna. Ex se-

Gordonij magisterium.

cunda, pomum frequenter odorandum. Ex tertia, trochiſci, quorum vnus proiiciatur in prunas: epilepticus inſpiret vaporem.

Cæterùm alia ſunt morbi, alia paroxyſmi remedia. Caſtoreum olfactum, ruta naribus admota, aut oleum aliquod tenuium partium in aures inſtillatum: vt anethi, cinamomi, caſtorei: Theriaca in os immiſſa ab acceſſione releuant: Vnguibus occiput ſcalpendum, vel cadentis ſanguine labra oblinenda. Valeſcus auctor non contemnendus affirmat ſe multoties expertum epilepticos mox reſurgere, ſi ter in aurem hæc inſuſurrentur. *Paroxyſmum ſoluentia.*

Gaſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurum,
Hæc tria qui ſecum portabit nomina regum;
Soluitur à morbo, Christi pietate, caduco.

Non eſt prætereundum aliquando à vermibus epilepticos inſultus aduenire, quibus deturbatis, diſparent. Aliquando ab aura putri, & venenata, quæ aſſurgit ex aliqua parte, vlcere fortaſſis carioſo: liganda tum erit pars ſupra mineram ſiue focum: applicetur verò parti cauterium, vt via pateat auræ putri & venenatæ, ſimulque putredo ſiſtatur. Sentiebat aliquis à tibia inferna vaporem efferri, cauterio potentiali tibiæ applicato ſanatus eſt. Alter à putri & carioſo cranio per ſuturas aliquid tranſmitti, qui conualuit admoto pyrotico. Abſtineant coturnicibus; turturibus autem frequenter vtantur, ex corio capræ confectas chirothecas ne geſtent. Confertne vomitus epilepſiæ? Diſtinguo: confert quidem ei quæ accidit per *Vermes & aura venenata cauſa epilepſiæ.* *Animalia vitanda.*

consensum ventriculi, nocet primariæ.

DE STERNVTATIONE.

Cap. XVII.

Sternutatio tam affinis est epilepsiæ, vt illam quidam paruam epilepsiam appellarint. Sub vtroque affectu cerebrum sese vehementer comprimit vt noxium excludat, bonum signum ex mala causa: Bonum signum, inquam, quia expultricis robur indicatur: Ideo enim instante morte nunquam sternutant ægri, quia languet excretrix. Quòd si sternutatorio aliquo insufflato, vt pipere aut castoreo non sternutent, morientur. Ex mala causa, nempè humore, aut flatu mordaci, suáque qualitate, vt acrimonia, excretricem irritante. Fortassis apud nos inualuit hęc consuetudo, vt bene precemur sternutantibus, ac si rogemus Deum, vt liberet illos ab epilepsia.

Sternutatio bonum signum in mala causa.

Parturientibus quidem vtiliter accidit, quia facilitat partũ. Hippocrates iubet, vt arte prouocetur ad excludendã secundinam morãtem. At infeliciter aliquando aduenit, vt initio catarrhi, quia caput replet, eóque infeliciùs, si materia cruda in thorace fuerit collecta. Frequens sternutatio in morbis plurimùm lethalis Hæmorrhagiæ quoque nocet plurimùm.

Prognosis.

Distinguendæ causę, quæ immodicè, & intempestiuè sternutationem commouent, vt vnicuique suum remedium opponatur. Esto causa hu-

Curatio.

morisalieni in cerebro contenti acrimonia, vel sternutatorium acrius, vt ex elleboro insufflato; refrigerantia naribus admouebis, vt oleum rosaceum, violaceum, nenupharinum: vel offeres odorandum linteum, aqua stillatitia aut decocto rosarum, violarum, florum nenupharis intinctum; aut oxycratum attrahat naribus, paratum ex aqua rosarum, & pauco aceto. Causæ verò frigidæ, vt pituitæ putri & flatulentæ oppones decoctum ex cephalicis calidis, betonicæ, maioranæ, & floribus chamæmeli. Oleum etiam lauri, anethi, chamæmeli in aurem vtiliter instillatur. Spongia aceto imbuta naribus admota, immergenda manus in aquam feruentem. Basilicæ herbæ frequens odoratus creditur proprietate sedare sternutationem. Hollerius tamen inde natum scorpionem in cerebro obseruauit. Vulgi remedium est perfricare interstitium, quod in radice nasi vtrique oculo interiicitur, frontem, collum, oculum: frictione enim cerebrum incalescit, & flatus discutitur. Cæterùm vehemens sternutatio non tantùm est deprauatus & violentus motus cerebri, sed etiam colli & thoracis: illius enim musculi cooperantur ad vehementem sternutationem. Propterea, vt dixi, nocet initio destillationis in pulmonem, quia materia adhuc cruda frustrà commouetur.

Vbi à causa calida.

A frigida

DE TREMORE.

CAP. XVIII.

TRemor eſt motus deprauatus propter imbecillitatem aut obſtructionem neruorũ: ideo ſenes ſunt tremuli, neruorum & motricis imbecillitate, qui tremor eſt inſanabilis, quia cum ætate augetur illa imbecillitas. Accidit etiam neruis perfrigeratis, & debilitatis, venere immodica aut crapula, nec non potu frigidę, balneo aut aëre frigidiore. Denique omnibus quæ debilitant & refrigerant neruos. Cui cauſæ ſuccurrendum eſt remediis quæ ad ſtuporem præceſſerunt: Tremor enim & ſtupor ſunt præcurſores paralyſis, in eámque degenerant, ſi perſeuerent. Tremori à crapula peculiariter medetur oleum paratum ex trifolio vulgari: Alia occaſione tremunt membra, videlicet miniſtris aurificum inauratoribus, propter aſſiduum contactum argenti viui. Aliquando etiam propter luem veneream, diutiùs aut copioſiore hydrargyro inuncti, toti tremunt horréntque, quibus ſingulariter medetur oleum de ſulphure, quod ita parabitur. Sulphur ferueſiat in aqua vitæ, vſque dum enatet liquor, quem oleum appellant; qui excipiatur cochleari pro litu articulorum. Aliquoties commutanda erit aqua, dum ſatis olei collectum ſit. Quidam conſeruis cardiacis roſarum, violarum, bugloſſi, borraginis, meliſſę, immiſcent

Tremoris cauſa poſitiua.

Curatio tremoris ab hydrargyroſi.

Olei de ſulphure præparatio.

puluerem auri, & inde paruum bolum conficiunt. Alij scobem limatam exhibent cum vino. Certo enim experimento aurum ad se attrahit argentum viuum. Parcendum hîc venæ, sed multò magis in superiore causa, siue immodica venere, nisi complicatus aliquis morbus, vt angina, aut pleuritis hoc suadeat.

Est altera causa tremoris, nempè obstructio neruorũ, propter quam facultas motrix à cerebro per spinã ad neruum motorium liberè non appellit: Est enim tremor, motus compositus ex animali & naturali: anima, id est, animalis facultas, conatur membrum attollere, sed cùm satis potens non sit, à natura, id est, pondere suo, deprimitur. De hoc tremore scripsit Hippocr. *libro 6. aphoris. aphoris. 26.* febribus ardentibus aliquando superuenire tremorem, materia febrifica ad neruorum principium siue ad spinam translata, qui, vt ait Galenus *libro de tremore*, vacuato illo humore febrili sanescit. *Causa tremoris priuatiua.*

Tremori ab obstructione vtilis est venæ sectio. Verùm quæ vena secãda? Hippocrates puerperę tremulę, quod lochia non liberè erupissent, aperuit saphenam; sed causa tremoris erat manifesta, & quoties à suppressis mensibus tremor adueniet, imitandum erit Hippocratis cõsilium, alioquin aperienda erit basilica, sed parciore manu mittendus erit sanguis quàm morbus postulet: Præstat enim in affectibus neruorum, vt paralysi, conuulsione, tremore, infra subsistere ne refrigescant nerui iam per se frigidi; accuseturque remedium, alioquin peruti- *Curatio.*

le. Cucurbitulas etiam admouebis ſpinæ: ſicque ad fontem fluxionis, ipſumque cerebrum, vt partem mittentem proſpicies. Niſi, vt dixi, euidens ſit cauſa, vt ſuppreſſi menſes, aut lochia, aut materia febrifica ad ſpinam tranſlata. Topica ſint nerualia, vt oleum vulpis, coſti, de caſtoreo; vnguenta nerualia. Opiata ex conſeruis betonicæ, anthos, acori, ſtœchados, mithridatio: Caſtorei ʒ. j. ſæpiùs data cum hydromelite. Obſtruens humor reſoluatur & imbecilli nerui roborentur. Purgentur pilulis fœtidis, vel de ſagapeno. Benefacit etiam hidroticum, vt decoctum ligni ſancti, thermæ Spadenſes, Niuernenſes, balneum ſulphureum. Paulus tremulos à neruis deſiccatis, vt cùm tremor ſuccedit febribus ardentibus, mergit in hydrelæum, non aliter quàm conuulſos à ſiccitate. Lac caprillum prodeſt tremori à quacunque cauſa, quemadmodum & vrina pueri quotidie à ieiuno epota.

Topica.

Thermæ perutiles.

DE IECTIGATIONE SIVE *ſubſultu membrorum.*

CAP. XIX.

SVbſultus valdè affinis eſt tremori. Tremunt enim membra, ſed longioribus interuallis. Accidit multoties febrientibus, ſignificátque materiam rapi ad cerebrum, neruos aut partes neruoſas, vt meningas vellicari à fumis mordacibus. Obſeruaui non ſemel ingen-

Subſultus criticus.

tem subsultum instante crisi: metuebant assidentes ne quid sinistri contingeret: sed consequebatur generalis & calidus sudor, qui febrem perfectè terminabat. potest referri ad palpitationem: partes enim molles & dilatabiles, dum à flatu attollũtur, simul totum membrum extollunt, quæ mox suo pondere recidunt: adeò vt subsultus videatur palpitatio generalis, vt palpitatio subsultus quidam particularis partium mollium & dilatabilium tam externarũ, vt frontis & genarum; quàm internarum, vt cordis, ventriculi, vteri, intestinorum. Conclusus flatus intra tunicas ventriculi, palpitationem efficit.

Remedia sunt, vt humorem peccantem purges, & flatum discutias. Purgabis pilulis de hiera cum agarico. Resolues flatum, litu ex oleo carminante, vt lauri, anethi, rutæ. Habebunt singulæ palpitationes, vt cordis, ventriculi, suo loco sua remedia. *Curatio.*

Quoties generalem subsultũ in febribus obseruabis, toties ægrũ audenter purgabis, vt diapruni solutiui ℥.vj. ad reuellendã bilẽ & à cerebro retrahendam, alioquin periculũ est delirij. *Modò non instet crisis.*

DE EXCRETORVM RETENTORÚMQUE AMETRIA EXERCITATIO TERTIA.

CAP. XX.

PRæcesserunt symptomata primi generis, quæ ad actionem læsam pertinent: Instat *Hip. lib. de glandulis.*

vt de secundo genere disseramus. Immoderatio in excretis contingit, quoties cerebrum, vel quãtitate materiæ grauatum, vel eiusdem qualitate, vt acrimonia, irritatum, onus in totum, vel in subiectas partes deponit, vel in patentes & ordinarios ductus, nares, os, palatum; vel occultos, neruos, venas, arterias: hinc cerebrum non absurdè omnium morborum parens perhibetur, fluxione facta in oculos per tunicas, quæ à meningibus oriuntur, aut per neruum opticum, fiunt ἀμαύρωσις, vulgo *gutta serena*, repentina obstructio nerui optici, quæ visum eripit: ἐπιφορὰ quoque seu lachrymatio inuoluntaria, suffusio siue cataracta. Si per nares liberalius tenuis humor destillet coryza dicitur, quæ acrimonia sua aliquando nares exulcerat, ex vlcere simplici sæpè fit putre, quod ozæna dicitur. Inde etiam est polypus, excrescentia carnis in naso. Quod si destillatio descendat in os, propriè tum catarrhus dicitur, quanquam & ῥεῦμα seu destillatio omnis quandoque, ita, generaliori nomine, nuncupetur. Si in fauces, raucedo siue branchus. Si in gurgulionẽ, staphyle. Quod si à faucibus per asperam arteriam deerret in thoracem, morbos thoracicos inducit, vt pleuritidem, phthisim, asthma, catarrhum suffocãtem. Si per œsophagum descendat in ventriculum, illum relaxat, appetitum, & coctionẽ peruertit, diarrhœam deinde parit, lienteriam, colicum dolorem. Quod si per venas diffluat, febrem excitat catarrhalem affectũ rheumaticũ, ἀτροφίαν, καχεξίαν, λευκοφλεγματίαν, tota massa sãguinis à catarrho cõ

Variæ fluxionũ via

In oculos.

Nares.

Fauces. *Gal.* lib. 6. sec. loc.

Columellã. *Asperam arteriam.* *Oesophagum.*

Venas.

taminata. Si per arterias transmittatur, compatiente corde per aortam, frequens vrgebit syncope, difficilis palpitatio. Si per neruos feratur, nascentur affectus nouissimè commemorati stupor, tremor, paralysis, conuulsio. Vidi sæpe luxatas vertebras catarrho per spinam descendente; vrget tum dolor in dorso aut in lumbis, impeditur motus, vixque potest erigi corpus. Hinc gibbi, claudicationes, ischiadici cruciatus. Fernelius ab exteriore cerebro existimat oriri arthriticos dolores. Sanè à cerebro ferè semper oriuntur, sed ab interiore, facta fluxione per venas, arterias, & neruos.

Arterias.

Neruos.

A cerebro quomodo fluxiones procedunt.

Quibus ita constitutis, patet duobus modis à medico destillationem considerari, per se, vt est symptoma secundi generis (quo sensu hîc à nobis consideratur) & vt causa morbifica: nihil enim prohibet, quin symptoma aliquando sit causa morbi: nam dolor sæpè fluxionem accersit, à qua tumores præter naturam excitantur: Quoties cerebrum causa alterius morbi videbitur, toties pro morbi istius depulsione in duo animum cogitationémque defiges, in partem affectam, vt excipientem; & in cerebrum, vt partem mittentem. Nos catarrhi, vt symptoma est, primùm causas, deinde remedia arte & methodo iam constituta perquiramus.

Immoderationis omnis in excreto causa est actio quædam læsa. Catarrhi quæ? animalísne an naturalis? Nam cerebrum præter animales (quales habet, vt instrumentum) habet etiam naturales functiones, vt similare: nutritur enim, vt quæuis alia pars, naturæ suæ congenere, hoc

Catarrhi causa.

Functiones cerebri, vt est pars similaris.

est pituitoso sanguine: quem idcirco ad se trahit, retinet, coquit, assimilátque: alimenti verò reliquias in sanis dum bene habet, per patentes ductus, atque etiam per suturas excretricis robore expellit. Verùm si qua intemperie laboret, malè coquit; hinc prouentus excrementorum, quibus non potest facilè sese expedire; tandem grauatum quantitate, aut qualitate irritatum, retentricis imbecillitate, qua potest sese exonerat. Catarrhum igitur producit actio naturalis læsa, non animalis, quæ tantùm ex consequenti læditur: animales enim functiones solito peiùs obit cerebrum intemperatum, humoris alieni copia onustum, naturæ functiones omnes lædit intemperies aliqua; quæ? frigidáne semper, an aliquando etiam calida? Sanè, vt plurimùm cerebri intemperies frigida est causa catarrhi, nõ semper. Veruntamen calida cerebri intemperies alio modo catarrhum facit, quàm frigida: calor enim vndique vapores ad se trahit. Caput cùm figurã habeat cucurbitulæ, si accedat flãma seu alienus calor, haud dubiè non aliter, quam cucurbitula humores, ad se rapiet vapores, qui à cranio reflexi, aquescunt, inde catarrhi materia. Auicenna ad figuram, & calorem cerebri adiũgit intemperiem hepatis calidã; catarrho enim præ cæteris sunt obnoxij quicunque habent iecur præcalidum: Eiusmodi enim iecur, congenerem facit sanguinem, proindéque vaporosum. Qui quidem vapores siue attrahantur, siue calore & leuitate sponte sursum ferantur, materiam suggerunt destillationi. Aristoteles idcirco

Catarrhi ab intemperie cerebri calida generationis modus.

Catarrho obnoxij.

circo hominem præ cæteris animantibus destillationi obnoxium esse scribit, quòd solus habeat rectum corporis situm, propterea enim vapores recta feruntur sursum.

Signa calidæ destillationis, & curatio.

Calidam fluxionem ostendit pruritus nasi in coryza; aut oris in catarrho; palati, & pectoris in raucedine, cui singulariter phlebotomia succurrit: sola enim destillationes calidas reprimit. Quòd si accesserit calor hepatis, non est dubiū audentiùs, liberaliúsque tum mittendū esse sanguinem, quia sanguis feruet, & eadem opera parti mittenti consulitur. At in frigido & pituitoso catarrho, abstinendum missione sanguinis, nisi aut febris fuerit coniuncta, aut insignis plenitudo. Purgandum frequenter phlegmagogis, quæ materiam catarrhi vacuent, vt pilulis cocciis, de agarico. In materia calida ad ℥.j. cassiæ adde rhabarbari ℈.iiij. purgabis enim astringendo.

Frigidæ.

Ut sistenda fluxio.

Cùm purgaris, sequitur scopus alter curationis, nempè vt sistas fluxionem, quod fiet patentiores vias claudendo, & tenuiorem humorem incrassando: Itaque catarrhosi quotidie hora somni capiant duo cochlearia, plus minus, syrupi rosarum siccarum, & iuiubini. Prior astringit, posterior incrassat. Aut præscribe tantundem diacodij. Si placet, ad veterem, & liquidam conseruam rosarum adde boli, terræ sigillatæ, vel coralli tantillum; de qua capiat quantitatem nucis iuglandis hora somni, quo tempore catarrhus solet commoueri. Vel ℞. conseruæ rosarum & symphyti, an. ℥. j. coralli rubri, boli armeni, terræ sigillatæ, an. ℈.j. cum syrupo rosarum siccarum fiat opiata, de

qua capiat dormiturus ʒ. j. pro dosi. Vel ℞. coralli rubri, terræ sigill. & boli, an. ℈. j excipiantur saccharo in aqua rosarum soluto, fiant paruæ tabellæ quarum vnam sæpe contineat ore. Vel ℞. seminis papaueris albi, seminis lactucæ, & portulacæ, sacchari candi, penidiarum, diatragacanthi, an. ℥ ß. opij gr. duo, cum syrupo iuiubino, fiant pilulæ, tenendæ sub lingua, quę inde hypoglottides, seu hypoglottia nominantur. Ad eundem finem excipiat naribus (si coryza molesta fuerit) vel ore, si branchus, vel catarrhus, vaporem aceti proiecti in tegulam ardentem, vel pulueris sequentis. ℞. rosarum rubrarum, mastiches, & succini, an. ʒ. ij. fiat puluis ad eundem vsum. Auicenna sandaracæ magnam vim tribuit in sistendis omnibus destillationibus: est autem sandaraca Arabum, vernix vulgaris, cuius poteris addere ʒ. ij. superiori pulueri.

Tabellæ.

Pilulæ hypoglottides.

Vt diuertas fluxionem, admouebis brachiis cauteria inter bicipitem & deltoidem. Capiti etiam prospicies iam commemoratis remediis, litu, fotu, sacculis, cucufa, emplastris, vt intemperies corrigatur, & humor per suturas vacuetur. Quin etiam iecori refrigerando studebis, si fortassis catarrhum fouere videatur. Auicenna non tantùm præscribit iecoraria (vt syrupos de endiuia, de cichorio, aquas, atque ex his epithemata) sed etiam balneum, corpore diligenter repurgato: ad sanguinis & hepatis feruorem temperandum. Cæterùm Trallianus reprehendit Galenum, quòd etiam in destillatione calida vesicatorium admouerit capiti, quia calefaciunt

Fluxionem diuertētia.

Catar. obnoxij

quæcunque veſicas excitant, augéntque intemperiem calidam. Verùm Galenus, non vt alterans præſcribit, ſed vt vacuans. Quidam habēt pro ſingulari remedio ad catarrhum dormire capite demiſſo: hoc enim ſitu corporis vapores ad cerebrum non aſcendunt. *maiorem ſeruo rem imprimit.*

Nos & veſicatoria, & cauteria iuxta ſuturas ad eundem finem applicamus.

Recentiores annotarunt, quando iecur eſt primus fons catarrhi, aut ventriculus malè coquens, ad reuulſionem vtiliter admoueri cauterium cruribus, vt fontanellæ ad vacuationem: brachiis ad diuerſionem, quoties à cerebro originem habet. *Cauteria vbi applicanda.*

Victus ſit tenuis, quia repletio eſt nutrix catarrhi. Cœnandum parcè.

Vt ſis nocte leuis, ſit tibi cœna breuis. *Victus ratio.*

Quia copioſioris alimēti vapores ſuggerunt pabulum catarrho & diſtrahitur calor à coctione catarrhi, occupatus in alimento coquēdo. Abſtinendum vino, ſaltem mero, quia vaporoſum. Geſtandus pileolus (vt ſis diu ſenex, ſis citò ſenex) qui caput frigidum defendat ab aëris iniuriis; poterit inferciri puluere cephalico. Benefacit hidroticum. Quinetiam pro ordinario potu vtantur per aliquot dies ſecundo decocto. Proſunt etiam laconicum, & ſtufæ ſiccæ, niſi catarrhus manifeſtè ſit calidus, & iecur plus ſatis incaluerit Fugiat aërem frigidum, & humidum. Ne diu dormiat, quia longior ſomnus humectat, & fumis replet caput: vigiliæ verò deſiccant: *Vinum cur vitandum.*

Eſuriant, ſitiant, vigilent; qui rheumata curant.

Schola Salernitana non damnat ſom-

Somnus an conueniat. num (coquit enim si moderatus) sed longiorem. Imprimis somnum fugiant meridianum: solis enim senibus conceditur: Ita enim Homerus de Nestore.

Vt lauit sumpsitque cibum, dat membra sopori,
Námque hæc iusta seni------

Qualis decubitus noxius. Nocet supinus decubitus, quia calefacit renes, vnde per spinam multi vapores assurgunt ad cerebrum. Dormiant erecto capite, præsertim qui sunt obnoxij destillationi in pulmone. Quia hoc situ epiglottis clauditur, nec patet via destillationi. Studeant recti, non proni, & veluti mensæ incumbentes.

Quemadmodum cùm retentricis imbecillitate, aut excretrice à causa morbifica lacessita, exeunt de cerebro retinenda, quia intempestiuè fluunt & maiore impetu: infiniti morbi in toto, & in subiectis partibus oriuntur: Ita quando in cerebro ipso retinẽtur excernenda, in ipsomet cerebro tanquam in subiecto nascuntur iam commemorati affectus, apoplexia, epilepsia, &c. Retinentur verò, vel obstructis viis, vel excretricis impotentia. Quibus causis opposuimus errhina, & masticatoria, quæ vim haberent detergendi & aperiendi: Topica quoque resoluentia, quæ naturam onustam per suturas liberarent, cerebrúmque ipsum roborarent, generalibus pręmissis purgatione & venæ sectione. Sanè qui ex retentorũ, & excretorum *Excretorũ & retentorum vitio omnes ferè morbi generãtur.* ametria non tantùm cerebri, sed omnium ferè morborũ causas repetiuerit, tanquam ex primo fonte, ille cum ratione fecerit: Nam à retentis fiũt in cerebro, ab excretis à cerebro, in toto, vel in subiectis partibus ferè omnes morbi.

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI,

SECTIONIS PRIMÆ, TRACTATVS SECVNDVS.

IN QVO ENVMERANTVR morbi oculorum, eorundémque curandorum, primum generalis, deinde particularis methodus explicatur.

MORBI SIMILARES.

CAP. I.

OCVLI, vt sunt naturæ mollis, & delicatæ, ita leuissima occasione offenduntur: fumo, puluere, splendore, aquilonio flatu, tetro vapore, qualis è minera exhalat. Hoc tamen habent proprium, & peculiare, quòd non gelantur, quia sunt ignei, & constant aëria pinguedine. Patiuntur omne genus *Causæ oculos lædentes.*

morbi, ſimilare, organicum, commune. Vt partes ſimilares laborant omni intemperie, calida, quoties à fumo aut puluere conturbantur. Quæ perturbatio procedens ab externa cauſa, propriè τάραξις nominatur, rubor oculi, phlogoſi ſimilior, quàm phlegmonæ, quia rubet abſque tumore. Intemperies frigida hebetat viſum: humida dilatat pupillam: ſicca, vel totus oculus, vel pupilla corrugatur, ſiccatur, extenuatur, vt accidit extremo ſenio, & venere immodica, inde φθίσις & ἀτροφία oculi: appello φθίσιν extenuationem pupillæ, cùm ſit anguſtior, & obſcurior: ἀτροφίαν verò cum totus oculus manifeſte minuitur inopia alimenti.

Morbi ſimilares.

Morbi organici.

Vt inſtrumentum vero patitur morbos numeri, magnitudinis, ſitus, conformationis: conformationis (inquam) in figura, meatu, & aſperitate. Eſt vitium in magnitudine, quoties ſunt iuſto maiores & eminentiores: præſtat eſſe minores, quia virtus coacta maior eſt quàm diſperſa, minúſque patent externis iniuriis: Inde fit, vt qui à natura habent exiguam pupillam, acutiſſimè videant: non ſi ex accidenti, vt ſi immoderata venere extenuaretur, fierétque foramen anguſtius: tunc enim res videntur maiores quàm ſint, vt eadem dilatata minores: huc referri poſſunt ἐγκανθὶς, & quæ illi opponitur ῥυάς: contraria enim ſunt eiuſdem generis. Ἐγκανθὶς eſt excreſcentia eius carnis, quæ eſt in maiore cantho. ῥυὰς vero quando eadem caruncula eroſa veluti hiatus apparet.

Magnitudinis.

Morbi numeri.

Ad morbos numeri pertinet ὑπόχυμα seu suffusio (vulgo cataracta;) est humor concretus inter corneam & vueam. Item πτερύγιον, quod est *Sebet* Arabum, ὄνυξ seu vngula & ὑπόπυον. Πτερύγιον est mēbrana neruea, quæ vt plurimū, à magno angulo procedit ad pupillam vsque, tandemque aliquando totum oculum tegit. Ὄνυξ verò seu vnguis est cicatrix ab vlcere, quæ vnguis refert imaginē. Ὑπόπυον est pus sub cornea collectum, quale succedit inflammationi suppuratæ & χημώσι, ὑποσφάγματι seu cruentatis, & sugillatis oculis, quales sunt cùm sanguis liuet aliqua vena aperta, rupta aut exesa.

Morbi situs.

Ad morbos situs pertinet ἐκπτωσις, cum totus bulbus extra suam orbitam egreditur, quod accidit relaxatis musculis qui opticum neruum obuoluunt, qui πρόπτωσις seu prolapsus oculi dici potest. Quamquam Paulus appellet πρόπτωσιν, cùm erosa cornea, vuea procidit, cuius προπτώσεως diuersa sunt nomina: Primùm enim cùm eminet vuea, quia velut caput muscę refert, μυοκέφαλος appellatur. Cùm verò amplius creuit, & acinum vuæ representat, σταφύλωμα nominatur. Cùm plus increuit, & occalluit, quia capitis claui refert similitudinem, inde clauus nominatur. Vterque affectus est morbus in situ. Verùm prior est totius oculi; posterior vnius duntaxat particulæ, nempè vueæ.

Morbi conformationis.

Morbi conformationis sunt, cùm naturalis oculi figura peruertitur, vt strabismo seu con-

uulsione, μυδριάσῃ seu pupillæ dilatatione: Morbi quoque in via, vt obstructio repentina nerui optici, quæ ἀμαύρωσις nuncupatur. Æger nihil omnino videt, cùm tamen in oculo nulla appareat causa. Oculorum tunicæ, quæ debent esse læues, tersæ, politæ, aliquando interna, vel externa causa, vt puluere, fumo, exasperantur.

Morbi communes.

Morbi oculorum frequẽtißimi.

Morbos communes frequentissimè patitur, vt vlcera, & tumores contra naturam, imprimis phlegmonem, quæ ὀφθαλμία dicitur: illa dignoscitur tumore, rubore, & dolore: Vlcera verò se manifestant pruritu, dolore, & sanie. Verùm non tantùm adnata, sed etiam cornea quandoque vlceratur. Vtra sit vlcerata, hoc signo facilè discernes, quòd vlcerata cornea in nigro oculi veluti punctum album appareat cum vlceris prædictis signis, Vlcerata verò coniunctiua, in albo oculi veluti punctum rubrum appareat. Horum morborum curandorum artem priùs expediam, quàm descendam ad symptomata.

Curatio.

Toti priùs quàm parti prospiciendum.

Præceptum est Platonis *in Charmide*, familiare Galeno. Quemadmodum frustra medetur capiti, qui priùs toti non prospexerit: Ita temerè remedia oculis præscribi, nisi priùs capiti fuerit consultum, vbi est origo oculorum, & fons omnium ferè morborum qui fiunt fluxione. Itaque imprimis purgandum est corpus pilulis lucis maioribus in causa frigida, minoribus in calida: vel sena & agarico, quæ bullierint in decocto, aut aquis stillatitiis fœniculi, & eu-

phraſiæ, quibus veluti vehiculis vis purgatrix ad oculos deferatur. Adde quòd agaricum cerebro, ſenna oculis ſpecialiter prodeſt. *Purgans ſpecificũ.*

Venæ ſectio vtilis calidis, non frigidis morbis. Neque enim temerè vulgo perſuaſum eſt, phlebotomiam viſum debilitare: nam exhaurit animales, proindéque viſiuos ſpiritus: quia vapor ſanguinis ſeu ſpiritus naturalis eſt materia ſpiritus vitalis, vt hic animalis: oculi autem debent eſſe ignei, & pleni animali ſpiritu. *Cur phlebotomia viſum debilitat.*

Maſticatoria haud dubiè proſunt ad deriuationem humoris morbifici à cerebro. Verùm errhina nocent, præſertim vehementiora, quia trahunt ad partem afflictam: maximus enim eſt narium cum oculis conſenſus: manifeſtum eſt foramen ab oculo in narem: cuius operculum eſt caro lachrymalis. Verùm dicet aliquis. Aëtius preſcribit errhina. Diſtinguo: leuiora, neque fiente, ſed iam facto morbo; humore iam fixo, non fluente. Cucurbitulæ ſcapulis admotæ ab oculis fluxionem reuellunt, quemadmodum ſeto, & cauterium in imo. De Vigo hirudines, & veſicatorium applicat ponè aures. ℞. fermenti acris ℥.j. cantharidum, & ſeminis ſinapi ʒ.j. miſce pro veſicatorio. Ibi Fernelius iubet applicari cauterium: ſubiungens rationem, quòd inde ramus à vena iugulari intro ſubeat, & ad opticos neruos vtrimque excurrat. Alij ſecant venas. *Errhina an conueniant.*

Quoties tumentes venę frontis fluxionem eſſe externam indicabunt, tumorémq; deſcendere à pericranio, à quo oritur coniunctiua, toties vtiliter ſiſtetur adſtringente aliquo fronta-

Frontale adstringens. li, quale parabitur hoc modo ℞. emplastri contra rupturam, desiccatiui rubri, an. ℥. j. malaxentur cum oleo myrtino, aut rosaceo, extendantur super linteo, fiat frontale, quo etiam tempora cingātur. Vel ℞. farinæ volatilis ℥. j. ß. boli armeni, & sanguinis draconis, an. ℥. ij. agitentur cum albuminibus ouorum, & oleo rosaceo, fiat frontale. Non erunt negligenda topica admouenda capiti, vt cucupha exsiccans. Densiorem comam iuuat abradere, masticatoriis caput deplere, atque gargarismis & errhinis.

Canon generalis in omni fluxione. Hoc enim est præceptum generale, quoties morbi fiunt fluxione, non tantùm prospiciendum parti excipienti seu laboranti, sed etiam mittenti. Præterea humor tenuis incrassandus est, & viæ laxiores astringendę. Hoc postremum præstabit frontale præscriptum: primum verò cephalica iam commemorata.

Vsus vini euphrasiæ imbecillos & malè affectos oculos confirmat, vel puluis ex euphrasia, & fœniculo dulci, an ℥. j. cum duplo sacharo sumptus à pastu. ℞. coriandri præparati ℥. j. euphrasiæ, & fœniculi, an ℥. ß. cinnamomi ʒ. j. macis ℈. ij. cum duplo saccharo fiat puluis, quotidie vtendus à pastu ex cochleari; si placet excipiatur melle cocto cum succis fœniculi, & euphrasiæ, inde fiat confectio, de qua capiat mane & serò quantitatem iuglandis.

Pro generalibus topicis, describam duo collyria, vnum in morbis calidis initio fluxionis præscribendum, vt repellas: alterum in statu & declinatione morborum calidorum. In fri-

gidis verò quolibet tempore vſurpandum. Prioris collyrij ſit hæc formula. ℞. mucaginis ſeminis pſyllij, & cydoniorum extractæ in aqua roſarum, vel plantaginis, an. ℥ ß. cum eiuſdem aquæ ℥. ij. fiat collyrium liquidum. Vulgare eſt ex albumine oui recentis, agitato cum aqua roſarum, vel plantaginis. *Collyrium repellens.*

Reſoluentis verò ſit hæc formula. ℞. mucaginis fœnugræci extractæ in aqua euphraſię, vel fœniculi ℥. j. fiat collyrium, vel cum eiuſdem aquæ ℥. ij. fiat collyrium liquidum. Pauca mucilago præſcribenda eſt, quia citò aceſcit. *Reſoluens.*

Debéntne collyria tam calida inſtillari, quàm tolerari poterunt, vt placuit Scribonio, an frigida, vt Meſuæo; an tepida, vt Galeno? Me iudice inſtillanda ſunt tepida, niſi affectus aliud poſtulet: nam oculis valdè calentibus frigidam affundimus; valdè refrigeratis debentur calida: alioquin mediocriter calefacta vſurpentur.

EXERCITATIO IN PROPOSITIS *oculorum morbis.*

Cap. II.

INtemperies nuda alteretur ſuo contrario. Calidiores oculos refrigerabit atque etiam roborabit, qui quotidie illos abluet frigida, vel aquis roſarum, plantaginis. Frigidiores verò mediocriter calefaciet, qui aquis euphraſię, fœniculi, rutæ, chelidonię ſæpè illos abluet. Hu- *Intēperies oculi.*

midiores ſiccabit, ſi tuthiam in iiſdem aquis macerarit.

℞. tuthiæ ʒ. j. infunde in aquæ euphraſiæ ℥. ij. fiat collyrium. Sicciores humectabuntur ſæpè inſtillato lacte muliebri vel caprillo, aut fotu ex decocto maluæ, biſmaluæ, violariꝫ, naribus attracto oleo violaceo. Quòd ſi intemperiei iuncta fuerit materia, reſoluatur collyrio ex mucagine fœnugræci, extracta in aquis prædictis, vel fœnugræcum frigida aliquoties ablutum coquatur, decocto foueatur oculus cum ſpongia, vel ſacculus fœnugræco plenus bulliat in aqua, & calidus applicetur oculo. Hactenus de morbo ſimilari; ſequuntur organici, imprimis magnitudinis.

Maiores aut minores oculi.

Si iuſto maiores, aut minores fuerint oculi à prima conformatione, inutilia ſunt remedia: Si accidente, vt fluxione à cerebro, totum corpus ſæpè purgetur, hidrotico deſiccetur, capiti humidiori cephalicis proſpiciatur, etiam admotis cauteriis humor alienus exhauriatur. Pro topico, linteum intinctum in aqua rutæ, chelidoniæ vel euphraſiæ, infuſionis tuthiæ, applicetur: aut ſacculus plenus fœnugræco aut ex decocto ipſo hidrotico infuſionis tuthiæ fiat collyrium. Polemon *lib. de ſignis*, ſcribit eos eſſe prauos, quibus naturaliter pupilla eſt ſtrictior; hoc argumento, quòd deteriora animalia, vt ſerpentes, viperæ, ſint eiuſmodi.

Encāthis.

Ἐγκανθὶς naſcitur dum ſanguis copioſior ad carunculam pro alimento confluit, qui aſſimilatus eam in molem iuſto maiorem attollit. Aliquando tanta eſt, vt non ſinat palpebras

claudi. Vtatur auro, vel ferro candente: vel incidatur: prouidendo ne quid ex carne ipsa amputetur, sic enim rhyas succederet; vel quod exuperat, filo abscindatur: Media caruncula, acu cum filo traiiciatur, deinde sensim ligetur: destituta alimento omnis excrescentia sponte cadet. Hoc remedij genus veteres ἀναβρόνχυσμον appellabant. Si æger delicatus refugiat chirurgiam, quod exuperat exedatur alumine vsto, aut oleo de vitriolo, oleo de chalcantho, sed rosacea, aut lacte diligenter corrigatur, propter partis sensum exquisitum. Interim dum hæc vsurpantur, defensiuo aliquo oculus muniendus est ne fiat fluxio. *Cauteriũ actuale ex auro.*

Ρυάς sæpè succedit epiphoræ: si planè fuerit exesa caruncula, curationem non admittit: si tantùm ex parte, regenerari potest caro, insufflando sarcotica, vt tuthiam, aloen, thus: vel eadem in succo granatorum infunde, colaturam in maiorem angulum guttatim instilla. Verum dices, tu misces adstringens, nempè succum granatorum, sarcoticis, quod Galenus prohibet, ne excrementum siccum retineatur in parte. *Rhyas.* *Cur adstringens mistũ sarcoticis.*

Respondeo: carnem lachrymalem alterius esse generis, nempè, vtcunque spermaticam, proinde illi regenerandæ non aliter quàm cuti, adstringens conuenire, quod epulotico fortassis similius est, quàm sarcotico. Hactenus de morbis magnitudinis; sequuntur morbi numeri. *Pterygiũ.*

Pterygium nascitur ex crassorum lentorumque humorum affluxu, aut crassa & scabra lippitudine. Incipiens, molle, album, curatur vt

albugo. Dioſcorides commendat collyrium ex cochleis. Vruntur integræ, puluis excipitur melle. Ex oſſe ſepiæ vſto, aut pumice ſimile confici poteſt cum melle: ſi velis fortius, miſce aliquid ſalis ammoniaci: Prius foueatur oculus decocto fœnugræci. Aëtius ſemen plantaginis vrit, pulueri addit myrrham, quin etiam ſquamam aut florem æris. Verùm metallica non debent admoueri oculo, niſi vſta & lota: vſtione enim & lotione acrimoniam ſuam & mordacitatem deponunt, ſicque fluxionem non excitant, à qua metus eſt. Vti etiam poſſis oleo de vitriolo, ſed lacte diligenter correcto. Io. de Vigo deſcribit duo collyria; vnum liquidum, alterũ ſiccum. Liquidi hęc eſt formula. ℞. aquæ plantaginis & roſarum, an. ℥.ij. vini albi ℥.j.ß. bulliant vnica ebullitione, mox adde floris ęris optimè triturati ʒ.j. tutiæ ʒ.j.ß. ſacchari candi ʒ.ij. myrobalanorũ citrinorum ℈ j. trita omnia miſce, & ſinantur per duos dies: deinde colentur & clarificentur; hoc liquore attingatur excreſcentia. Siccum eſt eiuſmodi. ℞. florum æris ʒ.ij chalcanthi vſti ʒ vj ſalis ammoniaci ʒ.i. Sal diſſoluatur cum ſucco rutæ, & cætera puluerata miſceantur.

Metallica vſtione & lotione mordacitatem deponunt.

Collyrium liquidum.

Siccum.

Veruntamen notabis magna, aut inueterata pterygia, nõ aliter quàm chirurgia curari. Talia ſunt quæ nigrũ oculi & pupillam tegũt. Craſſa, nigra, valdè dura & quæ tempora per conſenſum afficiunt, quia iam accedunt ad naturam cancri, memineris non eſſe attingenda. Item ſi ſuffuſionis incipientis ſit ſuſpicio, exiſtente iam pterygio, etiam albo & molli, ab-

ſtinebis exedentibus, quia generarent, vel augerent ſuffuſionem. ℂhirurgiam explicant Aëtius Celſus, atque imprimis Paulus Ægineta *lib. 6. cap.* 28. qui duplicem modum illic exponit. Primus, vt pterygium cum filo extenſum ſcalpello excorietur. Secundus, vt traiiciatur acu, quæ filum & ſetam contineat: filo ſuſpenſum, ſeta veluti ſerra incidatur iuxta pupillam; quod reliquum erit, iuxta lacrymale, ſcalpello abſcindatur.

Quia hypopyum ſequitur ad ὑπόσφαγμα oculos cruentos, rupta, aperta, aut exeſa aliqua vena, quod αἱμάλωψ etiã dicitur, quia ſub hoc affectu omnia videntur rubra: idcirco oculis ſanguine ſuffuſis quàm citò ſuccurrendum eſt, ne per moras ſanguis liueſcat, deinde ſuppuret & in hypopyum degeneret: Idem enim accidit oculo, quod cuti ex ictu, ſanguis ſub cutem effunditur qui ecchymoſin committit, cuius ſpecies eſt ὑπόσφαγμα, deinde liuet, túmque ſugillatio dicitur. Poſtremò niſi ſanguis reſoluatur, putret & in pus conuertitur: túmque πύωσις ſuppuratio dicitur, cuius ſpecies eſt ὑπόπυον. Itaque ad ecchymoſin oculi laudatur inſtillatus ſanguis columbæ, vel turturis: Celſus præfert ſanguinem hirundinis. Benefacit etiam mucago fœnugræci extracta in hydromelite. Expertus ſum verum quod affirmat Archigenes apud Galenum, quod ſi hyſſopi coma nodulo incluſa bulliat in aqua, & tepidè nodulus oculo cruento applicetur, tam manifeſtè ſugit ſanguinem, vt linteum ipſum ſanguinolentum videri poſſit. Collyrium ex decocto aut

Hypopyum

Hypoſphagma.

Rarum experimentum de hyſſopo.

mucagine fœnugræci, etiam ſugillatis oculis; quinetiam hypopyo recenti ſigulariter conuenit. Si non cedat, vtere remediis pyulcis, quæ pus exugunt, quale eſt illud Pauli Æginetæ. ℞. aloes, croci & myrrhæ, añ. ℥. j. vini quadrantem, mellis optimi ℔. ß. Crocus primum teratur in vino, deinde aloe & myrrha, vbi craſſitudinem acceperint, adde mel confectio in vaſe vitreo reponatur, & deligetur oculo, quotidie bis aut ter renouetur. Quod remedium ſi fruſtra tentaris, chirurgia eſt opus. De Vigo iubet fieri inciſionem ſub cornea, qua parte iungitur coniunctiuę. Aëtius acu cauata & aperta quæ mucronem habeat graphij, aut ſcalpelli, iubet oculum aperire, & ab oculario chirurgo pus exſugi, de qua operatione legendus etiam Celſus & Ægineta. Galen. ſcribit quendam empiricum vehementi ſuccuſſione capitis pus à pupilla dimouiſſe, & à loco nobili ad ignobiliorem tranſtuliſſe. Coma prehenſa illum ſuſpendebat & ſuccutiebat.

Remediũ pus exugẽs.

Suffuſio ſeu cataracta.

Suffuſio notha imprimis diſtinguenda eſt. Appello notham, quando fit vaporibus à ventriculo ad oculos aſcendentibus: veram quæ habet materiam in oculo ipſo conſiſtentem. Diſtinguentur autem tribus ſignis. Primò, quòd notha tantum per interualla fatigat, præſertim à paſtu dum fit coctio: primaria continenter affligit, neque habet dilucida interualla. Secundò quòd notha vtrumque ſimul oculum & peræquè afficit: nam quid eſt cauſæ, cur à ventriculo ad vnum oculum potius quàm ad alterum vapores efferantur? Sub primaria verò vterque

Suffuſionis veræ & nothæ differentiæ.

oculus

oculus simul non laborat, saltem vterque non æqualiter. Tertiò, quòd si à quatuor mensibus æger conqueratur de muscarum circa oculos volitantium falsa imaginatione, neque quidquam in oculo tenebrosum appareat, est notha: nam intra quatuor menses subsistens humor, oculum obtenebraret. Sed cur tam diligenter spuria à legitima distingui debet? quia notha minimis auxiliis sanescit, vt inedia aliquot dierum, vsu frequenti pilularum de hiera, ablutione oculorum ex aquis fœniculi & euphrasiæ. Primaria verò, si iam confirmata fuerit, humórque in tunicam concreuerit, non potest aliter quàm chirurgia curari. Incipiens tardè & difficillimè. Incipit cùm primùm muscæ videntur oculis obuersari. Quod signum, vt dixi, est commune nothæ & legitimæ. Verùm in legitima continenter affligit, in notha per interualla: In legitima vnicum duntaxat oculum, saltem vtrumque inæqualiter: sub notha vtrumque simul & æqualiter.

Cur maximè attendenda.

Ad incipientem præmittenda sunt generalia, vt purgatio frequẽs ex pilulis lucis, quinetiam venæ sectio, masticatoria, cucurbitulæ, frictiones capitis, cucupha cauteria in brachijs, vel in inio. Pro topico Dioscorides laudat succum anagallidis flore rubro, coctum cum melle optimo, quod remedium est rusticis familiare. Quidam vrunt caput hirundinis, & puluerem immiscent melli, aut dissoluunt aqua ex melle distillata, aut cerebro ipso hirundinis oblinunt oculum. Potentius est quod sequitur. ℞. fellis capræ vel perdicis ℥ ß. succi fœniculi depurati

Ita Galen. 14. methodi, & Celsus; quæ inueterauit manu curanda est. Inter initia nonnunquam discutitur: Curari potest,

inquit Paulus, ſed non omnis: incipiens, non confirmata.

℥.j. aquæ mellis ℥. j. Collyrium quod ſequitur mihi ſolet eſſe inſtar omnium. ℞. fœniculi, rutæ, verbenæ, euphraſiæ, betonicæ, tormentillæ, roſarum, endiuiæ ſylueſtris, anagallidis flore rubro, pimpinellæ, marrubij, chelidoniæ, pæoniæ, foliorum vitis, agrimoniæ & caprifolii, ana partes æquales. Omnia ſimul trita infunde in vino albo per totum diem; deinde in vrina pueri impubis; tertiò in lacte muliebri; poſtremò in melle optimo, quo tempore diſtilletur.

Cataracta matura, quæ.

Hæc collyria, vt iam monui, duntaxat conueniunt incipienti, non confirmatæ, quæ non poteſt aliter quàm acu deturbari. Neque omnis ſuffuſio confirmata operationem admittit: maturam enim eſſe oportet, hoc eſt nec nimiùm fluidam, nec induratam, quia diffluens humor etiam ſi acu deturbetur, mox recurret. Tunica iam ſiccior & durior pupillã ſecum trahet. Qui ſciam, dices, ſi ſit matura necne? Scies primum ex colore: nam quæ vergit ad candorem ſine ſplendore, quæque eſt colore gypſi vel grandinis, non eſt matura: quę verò vel aquæ, vel plumbi, vel ferri colorem præ ſe fert, eſt matura, & tutò poteſt acu deturbari. Secundò, quòd mollior, oculo perfricato, mox diſſiliat, neque citò reuniatur, durior permaneat: at quæ oculo perfricato diſſipatur quidem, ſed mox in vnum coit, eſt matura. Quanquam Celſus aliter ſenſerit, expectandum, inquit, vſquequò non diſſiliat frictione. Galenus ſanabilem affirmat, quoties clauſo oculo ſano, oculi ſuffuſi pupilla dilatatur: a contrario, ſi non dilatetur, deſperatum eſt.

Cæterùm multæ sunt cautiones, priusquàm acu deturbetur: nam corpus debet esse diligenter repurgatum ad præcautionem inflammationis, æger triduo ante operationem parcè ac tenuiter viuat. Deligatur cælum serenum, neque luna tum debet esse plena, neque æstate aut hyeme, sed vere potiùs, aut autumno deturbetur. Pręterea si quod vrgeat symptoma, vt dolor, non tantùm oculi, sed etiam capitis, priùs demulceatur, quam ad operationem veniatur. *Obseruandæ ante apertionem.*

Hactenus morbi magnitudinis & numeri, sequuntur morbi in situ. Oculus verò vel totus mutat situm, quoties extra suam orbitam egreditur, vel illius tantùm portio, vt cùm vuea procidit. Quia totus prominet relaxatis musculis, qui opticum neruum inuoluunt, idcirco imprimis desiccandum cerebrum, admouendæ cucurbitulæ, præmissa purgatione & venæ sectione: foris verò applicanda sunt repellentia, vt ex rosis, plantagine, & cydoniis coctis in vino, fiat fotus, ex residentia cataplasma, vel ex mastiche & carne cydoniorum emplastrum. Proderit etiam lamina plumbi aut ferri, admota ad formam palpebræ. *Vuea procidentia.*

Ad vueam egredientem eadem est indicatio, nempè, vt suo loco reddatur. Sed quia procidit propter corneam vlceratam, idcirco cùm primum illam suo loco restitueris, de vlcere curando cogitandum est (subiungam mox vlceris remedia.) Vt reponatur, præter superiora, proderit hæc aqua, quę vtilis etiam erit dilatatæ pupillæ. ℞. boli armeni, sanguin. dracon. & tra-

gacanthæ, añ. ℥. ß. pulueris capitum hirundinum vstorum ℥.j. infunde in aquæ rosarum & vini granatorum clarificati, añ. ℥.iiij. distilletur aqua, vel bulliant lento igne in balneo Mariæ, deinde colẽtur, colatura seruetur pro collyrio, quinetiam linteum eadem madidum applicetur: repellet enim & suo loco restituet rhagoidem siue vueam procidentem: eadémque opera vlcus persanabit.

Sed memineris istos morbos esse immedicabiles, si iam vnum annum excesserint. Nisi fortè placeat chirurgiâ ex Paulo, Aëtio, Celso repetendâ, decorem potius quàm visum restituere. Auicenna mauult relinqui quàm attingi ferro, quia humor refluet ad oculum sanum. Constat inter omnes clauum, id est, quando induruit vt clauus, non esse attingendum, metu cancri. Vidi adolescentem, cui vuea prociderat supra magnitudinem auellanæ. ipse nihilominus eo ipso oculo videbat: sed hoc faciem reddebat illi valdè inuenustã, propterea postulabat sibi abscindi aut ligari; malui tamen sequi Auicennæ consilium.

Mydriasis seu πλατικορία, dilatatio pupillæ.

Sequuntur morbi conformationis. Peruertitur autem oculi figura strabismo & mydriasi. Si à natiuitate pupilla fuerit iusto latior, inutilia erunt remedia: si accidente, difficillimè sanescet. quia membranosa cùm sit vuea, si semel extendatur, inquit Aëtius, contrahi vnquam vix poterit. Sub hoc affectu obiecta eminus non videntur, eáque minora apparent quam sint, quemadmodum sub phthisi & atrophia maiora: Idem enim illis contingit quod oculis sanis dum res longissimè dissitas aspiciunt, radio dis-

ſipato. Hic affectus potiſſimùm aduenit his qui nigros habent oculos: ſolent enim habere magnas pupillas, faciléque dilatabiles. Pueris familiarior eſt, propter cerebri & oculorum humiditatem. Conſulatur primùm capiti, omnique arte deſiccetur. Initio inſtilletur aqua ſtatim deſcripta pro ſtaphylomate, ad reſtringendum; deinde mucago fœnugręci, ad humorem ſuperuacuum reſoluendum.

Dilatationi pupillæ qui obnoxii.

Anguſta pupilla à conformatione viſum reddit acutiorem, quia virtus vnita maior eſt quam diſperſa. Quæ talis redditur accidente, eſt inſanabilis, quia vel accidit vuea corrugata, vel cryſtallino reſiccato. Reſiccatur autem priuatione humoris alibilis, nempè albuginei à quo nutritur: Itaque φθίσις non recipit curationem, niſi velis ea præſcribere quæ ad intemperiem ſiccã.

Obiter hîc explicandum, quod de mydriaſi quęri ſolet, quando accidit ex ictu, ſitne ſanabilis. Hoc enim quidam defendunt, alij pernegant. Videtur mihi ita diſtinguendum. Si ex ictu pupilla dilatetur, vt graphij cuſpide, non eſt ſanabilis. At ſi maneat integra, & ex fluxione ſola quam ictus attulit dilatetur, remediis prædictis eſt ſanabilis, nempè repellente primùm deinde reſoluente.

Mydriaſis ex ictu quæ ſanabilis.

Strabiſmus eſt muſculorum mouentium oculos deprauatus motus. Oculorum conuulſio, quæ naturalis, eſt inſanabilis. Accidentaria vix vnquã ſaneſcit, niſi fortè in infantibus: oculus enim, exempli gratia, conuulſus ad læuam reducetur, ſi à dextris apponatur candela, in quam

Strabiſmus.

conuertat oculum. Rasis & Auicenna commendant sanguinem turturis instillatum. Pica etiam vtiliter editur, & puluis in collyrium refertur. Sunt qui vespertilionis caput vstum & pulueratum: Alii qui caput hirundinis insufflant.

Amaurosis seu gutta serena.

Obstructio nerui optici est insanabilis, quia remedia eò non pertingunt. Veruntamen nondum consistente humore, auctore Aëtio, visus est qui admotis cucurbitulis cum scarificatu, visum recuperarit. Non sunt negligenda remedia: purgatio frequens ex pilulis cocciis, cum trochiscis alandal, hidroticum, masticatoria, errhina etiam vehementia: Nam in hoc solo oculorum affectu conceduntur. Cerebrum cucupha exsiccandum, cauteriis deplendum, quæ ad aurem, in radice applicentur, propter causam ex Fernelio memoratam; & in inio, ad reuulsionem. Caue ne omittas cucurbitulas.

Cauteria vbi applicanda.

Oculi asperitas.

Exasperatus oculus liniatur butyro recenti, lacte muliebri instillato, mucilaginibus quoque psyllij, cydoniorum, fœnugræci, tragacanthæ, læuigetur; extrahantur mucilagines in decocto maluæ, bismaluæ, violariæ. Hactenus morborum similarium, & organicorum curatio. Sequuntur morbi communes, ὀφθαλμία & vlcus.

Ophthalmia.

Ὀφθαλμία propriè est inflammatio adnatæ, quæ illius tumore, calore, rubore, dolore, tensione dignoscitur. Quando est rubor sine tumore, præsertim à causa externa, vt puluere & fumo, τάραξις propriè dicitur: Quando al-

bum oculi vſque adeò ſuper nigrum intumuit, vt hiatus cuiuſdam ſpecies appareat, chemoſis appellatur, quo modo Ariſtot. *in meteoris*, oriri chaſma in nubibus oſtendit; ſubſidet nigrum, albo eminente. Vtrique tumori ſuccurrendum, vena non tantùm in brachio, ſed etiam in fronte & in temporibus inciſa. Galenus ſcribit aliquando neceſſariam eſſe ſectionem arteriæ. Chemoſin enim duo ſymptomata comitantur, rubor oculorum ex inflammatione; & ectrope, contortio ſeu peruerſio palpebrarum, malum phymoſi contrarium: ſub hoc enim affectu, oculi aperiri non poſſunt; ſub illo, non poſſunt claudi Non eſt negligenda purgatio quia ophthalmicis diarrhœam ſuperuenire bonum eſt: ad inferiora ſcilicet retracto atque deriuato humore.

Chemoſis.

Aph. 17. li. 6.

Iuuant etiam frictiones deorſum, ligaturæ fortes, cucurbitulæ cum ſcarificatu, affixæ ſcapulis ad reuulſionem, frontale aſtingens ad intercipiendam fluxionem, ſi externa videatur. Collyrium initio repellens, vt impediatur generatio phlegmones, ex mucagine pſyllij & cydoniorum; deinde reſoluens ex mucagine vel ex decocto fœnugræci, diligenter abluti ne mordicet. Fœnugræcum bene purgatum macerabis in aqua puriſſima per totum diem, deinde coque in fictili, affuſa bis aut ter noua aqua, coquatur ad mellis craſſitiem operto vaſe: coletur per linteum ſine expreſſione, colatura ſeruetur ad vſum, & tertio quoque die renouetur. Abſtinentia vini initio neceſſaria eſt. In decli-

Fœnugræcum ab omnibus practicis probatum.

Vinum quando cōcedendū. natione tamen vinum conceditur, quemadmodum balneum aquæ dulcis, ad contemperandum ſanguinem. Denegatur in principio, ne fundat humorem, & fluxionem augeat.

Vlcus. Vlceratur oculus à cauſa interna, nempè eroſione alicuius tunicæ: vel externa, vt caſu: eroditur, vel à re mordaci, vt flaua, vel atra bile, quæ vlcus facit cancrodes. Prinſquam de topicis cogites, memineris inflammationi, ſi quæ ſit, ſuccurrendum: quinetiam dolorem non tantùm partis, ſed etiam capitis demulcendum, vomitum quoque, ſternutationem & vociferationem nocere. Præmiſſis generalibus, nempè venæ ſectione & frequenti purgatione ex iis quæ bilem vacuant, vt pilulis aureis, ſine quibus, diapruno, electuario de ſucco, admotis cucurbitulis, quin & in inio cauteriis, ad reuellendam fluxionem: ſi vlcus præcedant puſtulæ, quæ Græcis φλυκταίναι, Arabibus *botor* dicuntur, reſoluantur, ſi fieri poteſt, collyrio ex mucagine aut decocto fœnugræci. Si non poſſint reſolui, aperiantur. Quod ſuccedet vlcus, mundetur ſyrupo roſarum ſiccarum, aut aqua mellis: Mundum (tale autem eſt cum dolor diſparuerit & oculus nitidus apparebit) incarnabis collyrio de thure, aut tuthia inſufflata. Deinde obduces cicatrice collyrio de plumbo, quo in vlceribus malignis vtendum eſt cum oui albumine, cuius ſequitur deſcriptio. ℞. plumbi vſti & loti, tuthiæ lotæ, æris vſti, gūmi tragacanthæ, an̄. ℥.j. opij grana iiij. cum aqua pluuia fiat collyrium.

Collyrium de plumbo.

℞. huius collyrij ʒ.ß. cum oui albumine in-

ſtilletur in oculum vlceratum. Benefacit etiam vlceribus oculorum mucago tragacanthæ extracta in aqua euprhraſiæ, aut inſufflatus puluis ex tuthia, aloe lota, thure, foliis chamædryos. Prodeſt etiam plurimùm ad detergendum linctus, à ieiuno præmanſa euphraſia, fœniculo, marrubio. Ioannes de Vigo hanc aquam mirificè commendat. ℞. ſief de thure, ſief de plumbo, añ. ʒ. j. myrobalan. citrin. tuthiæ & antimonii, añ. ʒ. j ß. aquę roſarum & plantaginis, añ. ℥. j. ß. myrrhæ, aloes hepaticæ, añ. ʒ. j. diſtillentur in alambico vitreo. Purgabit vlcus & obducet, etiamſi fuerit malignum. Eadem aqua proderit abſumendis excreſcentiis, vt pterygio & vngui.

Non eſt prætereundum vlcus in cornea vix vnquam ſanari. Prædicendumq; ex eo imminere periculum, ne albugineus humor effluat. Galenus vidit vlcus corneæ ſanatum, ſed in puero, in quo partes ſpermaticæ reſtaurari poſſunt, & in vlcere quod ſuccedebat vulneri, non eroſioni. In adultis quod fit ab interna cauſa, eſt inſanabile, in coniunctiua difficillimè ſaneſcit.

Vlcus corneæ an ſanabile.

Hactenus de morbis oculorum. Sequuntur ſymptomata.

PERQVIRVNTVR SYMptomata primi, secundi & tertij generis.

CAP. III.

Visus vt quælibet alia actio, læditur tribus modis: aboletur, minuitur & deprauatur. Abolitus visus cæcitas dicitur: Atqui à priuatione ad habitum non est regressus. Distinguo, si priuatio includat absentiam facultatis: nam fieri potest, vt functio eripiatur ad tempus, sublato autem impedimento, vt acu deturbata suffusione, aut eroso magno pterygio quod pupillam tegebat, visus in integrum restituatur..

Imminutio visus ἀμβλυωπία dicitur, præsertim quando non est euidens causa. Senibus visus minuitur facultatis impotentia, spirituum inopia, & crassitie tunicarum: siccitate enim corrugantur, siccescunt humoris alibilis defectu. quæ visus obscuritas est insanabilis. Aliquando à cerebro ipso repetenda est causa tam aboliti, quàm imminuti visus, vt cum apoplectici & detenti caro non vident. Aliquando à spiritu visiuo partim qui ingenitus est oculo, partim qui influit à cerebro per neruum opticum, vt illius perennem dissipationem reparet. Quî sciam, dices, si in cerebro ipso sit causa hebetioris visus, an in oculo? Hoc tibi certum erit signum, si cum visu alij sem-

ſus obſcurentur: eſt enim cerebrum primum & commune ſenſorium, à quo veluti riuuli de fonte, emanant quinque ſenſus particulares. Quemadmodum enim nerui viſorij, auditorij, guſtatorij, olfactorij, & tactorij à cerebri ſubſtantia ortum ducunt: Ita facultas viſiua, auditoria, guſtatoria, olfactoria, & tactoria à vi & facultate animali cerebri: particulares enim iſtæ facultates ſunt tantùm influxus communis. Vitio autem optici ſpiritus minuitur viſus: vel quia ſit parcior, & rarior, ideóque diſſipabilis; vel quia craſſior, hebetior, obſcurior: debet enim eſſe multus, tenuis, mobilis, lucidus, denique igneus, participans potiùs naturam lucis quam flammæ, qua cauſa Aquila nos vincit viſus perſpicuitate. Et miramur adhuc, ſi tanta ſit in hebetudine viſus ſananda difficultas, cùm tot cōcurrant cauſæ immateriales, in quas materialia medicorum remedia nullum, aut perexiguum habent imperium.

Signũ læſi cerebri.

Spiritus viſorij.

Cur tanta difficultas in viſu roborando.

Hebetioris viſus ſpecies quędam ſunt μυωπία & νυκταλοπία. Myopes verò ſeu luſcioſi dicuntur, qui à natura cominus tantùm vident oculis conniuentibus, remota, quamuis magna, diſcernere non poſſunt. Quod accidit facultatis impotentia, vel ſpirituum inopia; qui affectus, quia naturalis, eſt inſanabilis. Nyctalops vero dicitur, qui ex morbo talis euaſit, vel qui interdiu videt media luce, occidente ſole obſcuriùs, noctu nihil, etiam accenſâ candela, ideo cæcitas nocturna poteſt nominari: quod illis accidit, vel propter imbecillius cerebrum, vel propter craſſiores ſpiritus, vel propter al-

buginei humoris & corneæ densitatem. His enim causis accidit, vt candelæ lumine sufficienter oculi non illustrentur. Equidem certè in genere animalium quædam vident interdiu & noctu, etiam in mediis tenebris, vt feles & capræ. Alia noctu, non interdiu, vt vespertiliones: Illis enim oculi tam sunt infirmi, vt diurnum lumen ferre non possint, nocturnum facilè, quinetiam fulgore suo illustrant obscurum aërem, vt squamæ piscium, & vermes qui nent sericum. Nullum est animal, quod sciam, cui à natura tributum sit interdiu videre, non noctu, quod Nyctalopibus accidit propter tres causas commemoratas. Eæ sunt aboliti & imminuti visus differentiæ. Sequuntur exempla visus deprauati, in quibus παρόρασις seu hallucinatio primum locum tenet.

Nyctalopes cur noctu, non interdiu vident.

Hallucinatio.

Hallucinantur verò quibus oculorum tunicæ alieno colore tinctæ sunt: nam vt per vitrum viride omnia videntur viridia, per rubrum rubra: Ita sub hyposphagmate omnia putantur rubra, sub aurigine oculus suffusus bile, omnia existimat flaua.

Differentia.

Deprauatur visus etiam iis quibus pupilla est iusto latior, omnia enim vidēt minora quam sint; quemadmodum quibus angustior, omnia vident maiora. Item qui habent pupillam diuisam, res duplices intuentur, quemadmodum in fracto vitro tot imagines repræsentantur, quot sunt frustula. Faciamus enim crystallinum humorem sursum, vel deorsum intorqueri, à parte vueæ, à qua deflectit, in duas partes scinditur, proinde vno intuitu duo radij ad idem obie-

ctum diriguntur: Quid multa? siue visus fiat emittendo, siue recipiendo, duplices illis se ostendunt Thebæ. Ad hallucinationem referri potest muscarum circa oculos volitantium falsa imaginatio, incipiente suffusione, tam notha quàm legitima.

Oculos etiam malè habet affectus non prætereundus, qui ἵππος dicitur, continua oculi nictatio, assiduus isque tremulus & instabilis oculi motus, quem Aristoteles scribit esse indicem inconstantis ingenij: quia à calido cerebro causam ducit. Obseruaui quibusdam solam pupillam assiduè moueri tremulo motu. Hactenus de actione læsa. *Oculi nictatio.*

Ἐπιφορὰ seu lachrymatio inuoluntaria est immoderatio in excreto, veluti catarrhus oculi. Celsus vocat cursum pituitæ. Solet fluxio fieri sub pericranio, & in maiorem angulũ gliscere: medici generalius rheumatismum vteri, appellant eiusdem ἐπιφορὰν. Cum tamen simpliciter & sine adiuncto effertur, est rheuma oculi. *Epiphora.*

Ad affectus simplices seu qualitates præter naturam immutatas pertinent, nebula, & albugo quæ differunt tantùm intensione & remissione: est enim nubes, leuior & superficiaria tantùm albugo. Verum quid sit albugo non satis constat. Vulgò creditur cicatrix ab vlcere, quibus onyx videtur esse paruum hypopyum, referens vnguis similitudinem. Mihi verò videtur onyx cicatrix in cornea, aut coniunctiua, succedens alterutrius vlceri, quæ fortassis ob duritiem vnguis dicitur. Albugo verò est viti- *Albugo.*

ligo in oculo, λεύκωμα, leuce oculi, macula alba contaminans oculum & lædẽs visum, præsertim si fuerit in cornea: nam quæ inficit coniunctiuam, non nocet visui. Huc etiam pertinent alieni colores, vt cum sub aurigine flauescit, sub hyposphagmate rubet totus oculus, vel si crystallinus humor mutetur in colorem glaucum (fit autem mixtione albi & viridis) quod vitium γλαύκωσις seu γλαύκωμα nuncupatur, crystallini superficies siccitate induratur & exuperatur, fitque inæqualis, quæ debet esse nitida, pellucida, æqualis. Sub glaucomate obscurè, & veluti per opacum nobis omnia videntur, lux non videtur: quo accidente distinguitur à suffusione: Cur γλαύκωσις à senio? quia corrugatur siccitate. Affectus est insanabilis, quemadmodum & ceteri morbi ab immodica siccitate contracti. Ergo cæterorum symptomatum remedia percurramus.

Glaucoma.

Remedia visus imminuti.

Amblyopiæ siue visui imminuto conueniunt quæ proprietate visum roborant, cuiusmodi sequentia perhibentur, iecur capræ. Interim dum assatur, fumus oculis recipitur, pinguedo seruatur pro collyrio, iecur ipsum editur. Laudatur etiam fel capræ, perdicis, gruis; diluuntur aquis euphrasiæ, rutæ, calendulæ, quæ omnibus morbis oculorum prodesse dicitur à quacunque causa. Cinis capitis viperarum vsti commendatur ab Aëtio, aut pica auis, testaceo vase crematur & in cinerem reducitur: cerebro hirundinis & vespertilionis quidam pares vires attribuunt. Rasis affirmat oculum cancri etiam appensum collo, malè affectis oculis

Calendula oculis specifica.

prodesse. Easdem vires Plinius tribuit oculo felis, alij oculo picæ, alij lupi: cornicum oculos quidam ad cœlum extollunt: si placet, misceantur cum euphrasia, ruta, fœniculo, chelidonia, calendula & inde aqua destilletur. Huc refer puluerem ex fœniculo, euphrasia, sumendum à pastu, aut vinum euphrasiæ, & alia quæ primo capite commemorauimus. Contrà, hebetant visum vaporosa, vt lac, pisces, legumina & frigida, humida, vt lactuca: quæ hoc quidem habet commune cum cæteris valdè frigidis, vt portulaca, quòd frequenti vsu cerebrum & oculos refrigeret, proinde animales & visiuos spiritus hebetiores reddat. Verùm preterea videtur habere quiddam visui inimicum. Valescus annotauit cucurbitulas sæpius admotas scapulis tandem debilitare visum. *Visum lædentia.*

Myopes ex morbo seu nyctalopes vtantur lacte asinæ, & cibis boni succi qui humectent, vt regenerandis spiritibus materia suppetat, caput perfundatur oleo violaceo, vt siccius cerebrum humectetur, oculus confirmetur iis quæ ad amblyopiam præcesserunt. *Myopiæ remedia.*

Turcæ gestant inaures ad claritatem visus. Oculi videndo lassi aspectu iucundi coloris recreantur; Aristoteles præfert viridem, Galenus cœruleum: Distinguendum, quando sunt valde dissipati spiritus, nigro melius congregari: alioquin viridem, visum magis recreare: smaragdum & sapphirum sæpè aspicere & iisdem oculos attingere, iuuat. *Quis color oculos recreat.*

DE DOLORE OCVLORVM.

CAP. IIII.

QVia oculorum sensus est exquisitus, dolore tam acerbo cruciantur, vt neglecto morbo ad tempus, cogamur illi subuenire. Equidem verè sunt anodyna, quæ tollunt causam doloris purgatio, venæ sectio; & collyria morbo contraria, vt calida in frigido, frigida in calido: sed tardior est eorum operatio. Propterea illis non neglectis anodyna secundi generis imperabis, vt lac mulieris ab vbere instillatum. Interim de lacte hoc obiter annotatum volo: non esse miscendum collyriis, nisi tempore vsus, quia citò acescit. Anodynum est pomum coctum sub cineribus, deinde, tritum cum lacte, & forma cataplasmatis admotum; addere possis vitellos ouorum. Nisi mitescat his duobus anodynorum generibus, ad tertium, velut ad extremam anchoram, confugiendum. Trochiscorum alb. Rasis cum opio ʒ. ß. diluatur lacte mulieris, & instilletur, aut opij granum vnum diluatur pauco lacte. Nam Galenus scribit, opium dolentibus oculis plurimum prodesse.

Cur anodyna secũdi generis sæpius in vsum veniunt.

Cataplasma anodynum.

Vt epiphoræ subuenias, cerebrum, quin etiam totum corpus, quacunque poteris arte desiccato, purgationem frequenter instituito, mediam, hidioticum, masticatoria, cucurbitulas, sacculos, cucupham, cauteria, setonem,

Epiphora remedia.

Hippocrates

Hippocrates *libro. de locis in homine* ſiſtit fluxionem cauterio ad os vſque ſincipitis adacto, aut multis inciſionibus profundis, quarum vices ſubit veſicatorium. Paulus *libro ſexto* magnifacit περισχύτισμον. Incidit caput infra ſuturam coronariam ad os vſque, deinde interiectis linamentis vulneris labra diducit, cicatrix tandem exoritur, quæ fluxionem intercipit. In inueteratis fluxionibus aliquando Galenus ſecat arteriam ponè aures. Topica ſint ſuccus granatorum coctus ad dimidij conſumptionem, puluis vuæ acerbæ, vel ex oſſibus myrobalanorum in oculi maiorem angulum inſufflatus; aut thus, bolũ vel aloen infũde in ſucci granatorũ, aquæ roſarum & plantaginis æquis partibus, colatura in maiorem canthum inſtilletur. Cæterum quibus à natiuitate lachrymantur oculi, ne explicata quidem à Paulo chirurgia ſanabuntur.

Hæ operationes inter obſoletas à Fabricio ab Aquapend. recenſentur lib.1.c.4.

Pergendum ad affectus ſimplices. Si albugo ſit cicatrix ab vlcere, recens, vt pterygium curetur, durior ſinatur: quemadmodum ſi onyx ſit paucum pus ſub cornea, curetur vt hypopyum. Macula verò incipiens, in pueris detergenda & eluenda eſt ſuccis chelidoniæ minoris, quæ hirundinaria dicitur; agrimoniæ fumariç, coctis cum melle & pauca aqua vſque ad conſumptionem aquæ: Vel butyrum lauetur in aqua euphraſiæ, pro ℥. j. miſce tuthiæ ℥. j. puluis ſacchari candi inſuffletur, aut fæx vini maluatici. Inueterata, profunda, dura, non ſaneſcit, vt neque vitiligo confirmata.

Affectuum ſimplicium curatio.

Flauus color qui ſub aurigine fœdat oculos, eluetur ſi vapor aceti in tegulam ardentem proiecti oculis recipiatur. Rubor diſparebit, ſanguine columbę turturis aut hirundinis inſtillato, quia ſanguinem diſcutit. Glæucoſis eſt inſanabilis.

SECTIONIS PRIMÆ TRACTATVS TERTIVS.

IN QVO MORBI ET SYMptomata aurium explicantur.

Cap. I.

Cvlvs & auris sunt duæ portæ intellectus, auditus est sensus disciplinæ. Cur naturâ surdi sunt muti? quia sermo ex auditu. Cur surdi vt plurimũ anhelosi? quia per asperã arteriam auris cum pulmone communicat, qua causa qui duriùs aures scalpunt tussiunt, & peripneumonicis aures madent, & illis parotides superuenientes sunt in bonis. Accidit partium istarum sympathia propter operis communionem: Pulmo enim loquitur sermo verò ex auditu. *Problemata.*

Omni morborum genere vexantur, verùm de intẽperie nulla est querela, nisi aliquo se prodat symptomate, vt calida doloris acerbitate, humida auribus humidioribus; purulentis; *Intemperies.*

frigida tinnitu. Obſtruuntur ſordibus, pituita, grumo, pure, vel re aliqua in meatum auditorium ingreſſa, vt lapillo, pulice.

Inflammatio. Phlegmone non raro tentantur, à venis meningum, eò confluente ſanguine, qui colligitur intra duram matrem, & eam membranulam quæ audiendi meatui prætenditur. Suppuratam phlegmonem vlcus comitatur, quod etiam humoris alicuius acrimonia primò per ſe inuadit. Ex his morbis procedunt omnis generis ſymptomata: Auditus enim aboletur ſurdis, minuitur ſurdaſtris, deprauatur iis quibus aures tinniunt. Imprimis conſulendum morbo, deinde ſymptomati, prouidendumque ne ex ſurdaſtris fiant ſurdi.

Obſtructio. Obſtruens cauſa quæ auditum lædit imprimis conſideranda eſt, vt illi ſuum remedium opponatur. Eſto pituita: repurgato corpore ex pilulis cocciis vel de agarico; ad deterſionem inſtillabitur in aurem ſuccus allij, cæpæ, vel porri, aut oleum in quo allium bullierit, aut fel cum ſucco allij. Ad euacuationem verò penicillus indatur in aurem ex veratro aut colocynthide exceptis melle. ℞. vtriuſuis ʒ ß. aut ãn. ℈. j. cum melle fiat penicillus ſiue parua glans, quæ ſinatur in meatu auditorio per tres aut quatuor dies. Dioſcorides contentus eſt fibris ellebori.

Si illapſum in aurem fuerit liquidum, vt aqua, vinum, acetum, per calamum vel arundinem exugatur, aut per ſyringam retrahatur, aut ſpõgia ſicca in modum tentę immiſſa, aut medulla ſambuci abſorbeatur, aut oleum in au-

rem diſtilletur, lubricabit viam, & ſecum reducet aquam. Si verò fuerit ſiccum (feſtuca, vel lapillus) candela cerea oblita viſco, glutine, terebinthina eritinuiſcandum. Interim ſternutatio & tuſſis moueantur, nares claudantur, vt diuertãt ſpiritus ad aures, & noxium excludant. Animalcula iniecto aliquo acri, vt aceto in quo paucum fel capræ diſſolutum ſit, interficiantur; aut vino in quo colocynthis bullierit: Poſtea auris aliquo detergente, vt hydromelite abluatur. Si à prima conformatione quædam carnis excreſcentia obturet meatum, vel cicatrix ab vlcere, conſiderandum eſt penicillo indito, ſi altè penetret; tùm enim non eſt attingenda; ſi ſit ſuperficiaria, aut exedatur vt pterygium; aut chirurgia tractetur, vt ἐγχαυνεῖν, quam explicauit Paulus *libro 6.* & Celſus *libro 7.*

Inflammatio dignoſcetur dolore pulſatorio cum ardore partis & febre continua. Quo interior, eo periculoſior, propter nobilitatem partis: pertingit enim ad meningas. Singulare & vnicum remedium in venæ ſectione, non neglecta purgatione, & clyſtere frequenti: Itaque phlebotomia repetatur, & liberaliter ſanguis mittatur, vt impedias ne fiat inflammatio: Ad eum finem inſtillandum eſt in aurem oxyrhodinum per ſe, aut cum oui albumine agitatum, aut mucago pſyllij, cydoniorum; extracta in aqua roſarum vel plantaginis. At hæc repellunt, dices: non licet autem à parte ignobili ad nobilem repellere, ab aure ad cerebrum. Licet ſanè, quando ex doloris acerbitate manifeſtum imminet mortis periculum:

Phlegmones auris remedia.

Repellentia quando licita.

ſenes aliquando ſeruantur, iuuenes raro. Fluxio ſimul retrahenda eſt, admotis dorſo cucurbitulis cum profundo ſcarificatu. Quod ſi his remediis generatio phlegmones non poſſit impediri, tentanda erit reſolutio, inſtillata mucagine fœnugræci, extracta in lacte, aut excipiendus per infundibulum vapor decoctionis altheæ, maioranæ, chamęmeli. Eadem materia impleri poſſunt duo parui ſacculi, qui bulliant in lacte, & vlciſſim calidi applicentur auri dolenti. Si non poſſit reſolui, iuuetur ſuppuratio iniecto baſilico, vſus tempore diſſoluatur oleo liliorum, aut chamæmeli. Pinguedo etiam anſeris vel gallinæ poterit inſtillari, aut cataplaſma pepticum, ex farinis lini & fœnugræci coctis in hydrelæo. Sed memineris hîc citiùs quam fieri poſſit abſceſſum aperiendum eſſe, ne ſanies per moras aut erodat, aut retrocedat.

Reſoluentia.

Vlceris curatio.

Suppuratam phlegmonem ſequitur vlcus, aliquando per ſe primò inuadit eroſione. Detergendum imprimis hydromelite, aut ſi calor abſit, œnomelite. Niſi malis agrimonię aut marrubij ſuccos coctos cum melle, aut ſyrupos roſarum ſiccatũ, vel de abſinthio inſtillare. Deinde verò ad incarnandum & cicatrice obducendum, ſuffitus ex thuris & myrrhæ æquis partibus, vel diluatur œnomelite. Quòd ſi vlcus fuerit malignum (quod ſanies multa, putida, tenuis, aliquando etiam liuida demonſtrabit) Vnguentum Apoſtolorum, quinetiam Ægyptiacum, aut paſtilli Muſæ diluantur aqua vitæ, aut aceto: vel ſcoria ferri aceto, vel vino ſepties abluatur: deinde in eodem coquatur,

Detergentia.

Sarcotica.

donec acquirat craſſitudinem mellis. Non eſt prętereundum Marcelli empirici experimentum. Miſce, inquit, lactis canini ℥. ij. cum ℥. j. mellis, & infunde; mox lana aurem occlude, etiamſi vlcus ſit cancrodes, nihilominus ſaneſcet. Valeſcus hoc remedio aures ab octo iam annis putres & purulentas ſanauit, nec neglexit empiricum inſignis empirici remedium. *Remediũ empiricũ.*

DE SYMPTOMATIS *aurium.*

Cap. II.

HActenus morborum; ſequitur ſymptomatum curatio. Natura ſurdis fruſtrà præſcribuntur remedia: ſurdaſtri non ſanantur ſi inueterarit malum, vt ſi iam duos annos exceſſerit: Rhaſis 3. *contin.* requirit ſpatium decem annorum. Vix vnquam ſi æqualis ſit ſurditas. Inæqualis enim, quia, vt veriſimile eſt, fit à flatu, facilè ſaneſcit. Appello inæqualem, quę affligit inæqualiter vno die magis, altero minus. Fiunt etiam ſurdaſtri, quando aër concluſus membranula eſt valdè craſſus, quia aër craſſus à forti tãtum impreſſione mouetur, magnos tantùm ſonos percipiunt, exiguos non diſcernunt: Surdaſtros etiam, quin & ſurdos efficit ingens ſtrepitus, vt tonitrui: qua cauſa qui incolunt eam partem Ægypti, qua Nilus ſe præcipitat, omnes ferè ſunt ſurdi. Dicet ali- *Κόφωσις ſurdigo dicitur à Marcello.*

quis, Archig. apud Gal. pro remedio surditatis ponit vehementem inclamationem : neque dubium tubarum sono curari surditatem , quia calfacit & discutit humorem aut flatum impactum. An moderatus sonus confert, non vehemens? an confert depleto capite, non pleno? Surditas quæ accedit morbis acutis, sanatur superueniente diarrhœa, aut hæmorrhagia : Ita enim Hippocrates. *Quibus in febribus aures obsurduerant , sanguis ex naribus fluens , aut aluus turbata , soluit morbum.* Nil æquè confert surditati, quam aluus biliosa, inquit Celsus. Distinguit Galenus , si fiat per consensum , vt ab inferis partibus translata materia : neque enim verus est Aphorismus de primaria & essentiali surditate.

Sonus qualis iuuet.

Aph. 60. lib. 4.

Vt ex arte & cum ratione surdastros percures, læsi auditus diligenter perquirenda causa: aliquando enim à cerebro ipso humidiore repetenda est: nam cerebrum est sensorium primum & commune, ex quo vt ad oculum videndi , sic ad aurem audiendi vis influit per neruum auditorium, qui à quinto pari deriuatur. Qui quidem est audiendi primarium instrumentum, vt crystalloides videndi , quo neruo malè affecto, vt intemperato, auditus minuitur. Hippocrates Austrum appellat βαρυήκοον, quia neruum & cerebrum humectat; eodem indurato, aboletur. Consideranda inquam causa : Nam si interior carnis excrescentia , aut cicatrix ab vlcere meatum obstrueret, irrita essent remedia. Esto cerebrum humidius, causa auditus imminuti, desiccandum erit vt in epi-

Surditatis remedia.

Aph. 5. lib 3.

phora. Si pituitæ meatum obſtruentis ſuſpicio fuerit, præter iam commemorata remedia, vti etiam poſſis oleo amygdalarum amararum, aut de caſtoreo, in quibus cum vini pari quantitate bulliant colocynthis & elleborus ad conſumptionem vſque vini, colatura inſtilletur. Galenus ex Andromacho, pro ſurditate magnifacit hoc remedium. ℞. veratri & caſtorei, añ. ℈. j. dilue aceto aut vino, & lana exceptum infunde. Aëtius mauult veratrum excipi melle, & forma glandis demitti in aurem. Dioſcorides iubet taleolam ellebori nigri per tres dies in aure detineri. Hollerius deſperatis aliis auxiliis, præſcribit per aliquot dies decoctum ligni ſancti, & applicat toti ceruici emplaſtrum Ioannis de Vigo cum Mercurio. Non ſunt omittenda cauteria, eaque pone aurres, authore Rhaſi, admouenda.

Obſtructionis curatio.

Decoctum guaiaci.

Confértne ſurdis & ſurdaſtris venæ ſectio? Confert in cauſa calida, aut corpore plethorico: alioquin, vt cerebro frigidiore & humidiore, vel obſtruente pituita, nocet. *Hæc* de auditu abolito & imminuto.

Deprauatur tinnitu: Tinniunt aures, membranula, quæ ſpiritum auditorium includit à flatibus impulſa: non enim refert, ſi quid ſtrepat foris, an intrò Quibuſdam videtur falſa imaginatio, quemadmodum de vertiginoſis & ſuffuſis dictum eſt. Propterea Auenroes appellauit auditum phantaſticum. Flatus aliquando ab inferis partibus, vt à liene aut ventriculo aſſurgunt, aliquando à cerebro ipſo ad aurem tranſmittuntur, qui tinnitus dicitur fieri per

Tinnitus aurium.

Iis sæpius aures tinniunt, quibus acutus est auditus, qui à leuissima causa offenditur.

consensum. Primarius in ipsamet aure causam habet Discernuntur, quod primarius sit continuus: per interualla verò affligit qui per consensum. Tum parti primò laboranti succurrendum est, vt ventriculo, vsu frequenti pilularum de hiera, vel elephanginatum. At primario tinnitui ea conueniunt, quæ surditati: nam cùm perseuerat, neque cedit ordinariis remediis, minatur surditatem. Primùm forti cathartico corpus repurgetur: nam diarrhœam superuenire bonum est. Deinde ℞. succi cæpæ, alliorum vel porrorum ℥. ß. bulliant in oleo amygdalarum amararum, vel castorei, vel anethino, laurino, rutaceo, vel cum adipe anseris, aut vini, aut aquæ vitę pari quantitate. Serapio & Auicenna plurimum commendant oleum de scorpionibus. Zoar quotidie guttam vnam olei de sinapi instillat. Si displiceant pinguia quia obstruunt, fiat decoctio ex maiorana, floribus chamæmeli, meliloti, añ. M. j. baccis lauri, semine anisi, fœniculi; adde, si vis, parum castorei, euphorbij vel colocynthidis. Huius decocti vapor excipiatur aure tinniente, per infundibulum. Possis eodem modo vti vapore aceti scillitici, aut vini in quo castoreum, aut elleborus bullierit. Si placet, prædicta materia impleãtur duo parui sacculi, qui auri tinnienti vicissim applicentur.

Sacculi auri admouendi.

Memineris olea, succos, decocta instillanda esse pauca quantitate, vt duas vel tres guttas, quæ exceptæ cotone tepidè instillentur, (aures enim neque valdè calida tolerant, neque frigida) proinde quæcunque in aurem iniiciuntur

Cautiones.

tepida ſunto, mox auris lana occludatur, nec nouum priùs immittas, quàm deterſa fuerit, aut repurgata.

Quidam iubent ne vltra tres horas contineatur, alij etiam octo horis contineri volunt, quia non putant tres horas ſufficere ad iuſtam operationem medicamenti.

Memineris etiam, cùm primùm liquorem inſtillaris: ægro præcipere, vt iaceat in aurem ſanam, cùm tres horæ plùs minùs effluxerint: vt facilè iniectum effluat, iube vt caput obuertat, & reclinet in alteram partem.

Sternutatoria hîc valdè proſunt. Confert etiam habere perpetuò aures occluſas cotone moſchato, ne ventus ſubeat & flatus augeat. Cæterùm tinnitus ab ictu eſt inſanabilis, quemadmodum & confirmatus, vt qui iam duos annos exceſſit.

DE DOLORE AVRIVM.

Cap. III.

Auris dolor ſæpe tam acerbus eſt, propter neruum auditoriũ, vt, cum febre cõtinua delirium, quinetiam mortem inducat: Itaque mox placandus eſt, ſi fieri poteſt forti & frequenti purgatione in frigida: venæ ſectione in calida cauſa. Topica accommodentur cauſæ. Si ab inflammatione, oxyrhodinum inſtilletur: ſi à flatu membranas diſtendente, oleum anethi, lauri, caſtorei, de ſinapi. Quando dubia eſt

Remedia generalia.

Topica.

causa, ea conueniunt, quæ iuuant proprietate, vt oleum de scorpionibus. Dioscorides, Plin. Celsus, Auicenna magni faciunt vermes terræ, coctos cum axungia anseris. Alij extollunt oleum, in quo cochleæ, aut blattæ bullierint. Galenus *lib. ad Pison.* laudat oleũ in quo bullierint scarabei; Auenzoar oleum de vitellis ouorum; Scribonius Largus pissełæum, seu oleum de pice; Hippocrates iubet applicari auri cucurbitulam ad flatum discutiendum. Quibus si nihil proficitur, imperentur anodyna secundi modi, vt lac ab vbere instillatum, vesicæ semiplenæ lacte tepido, vicissim admotæ, in quo lacte, maiorana & flores chamæmeli bullierint; quæ duo simul coquantur, & vapor aure dolente excipiatur per infundibulum. Si neque hoc, neque illo anodynorum genere demulceatur, præscribantur narcotica, qualia in dolore oculorum. ℞. trochiscorum alb. Rhasis cum opio, aut Philonij ℈. j. dissolue in lactis muliebris ℥. j. instilletur, aut granum opij dilutum lacte. Prouidebis autem, ne longiore vsu narcoticorũ ægrum surdastrũ relinquas. Quod si causa manifestè fuerit frigida, instillabis olea calida, vt anethi, lauri, castorei, omnino cauendo à narcoticis. Hactenus de auditu læso. Sequitur ἀμετρία in excreto.

Anodyna.

Narcotica.

Sanè expedit pueros habere aures humidiores, & multa scabie fœdatum caput: hæc enim duo in infantia habere, caput scabiosum, & aures humidas, bonum est, auctore Hippocrate. His enim à magnis morbis, pręsertim ab epilepsia liberantur. A contrario, qui priuantur

Aures humidæ bonum in pueris.

hoc naturæ beneficio, magnis morbis obnoxij ſunt. Si tamen poſt annum pubertatis hæc aurium vligo perſeueret, corpore diligenter repurgato, nec non cauterio brachii sadmoto, humor vacuandus: in ſuo fonte hidroticorum vſu & admotis cephalicis ſiccandus. Pro topico cotonem, qui maduerit in decocto aſtringente (vt vino decoctionis malicorij, balauſtiorum, vel aluminis) deſiccato: eóque fluentes & humidas aures obturato.

SECTIONIS PRIMÆ TRACTATVS QVARTVS.

IN QVO NARIVM MORBI ET *symptomata explicantur.*

CAP. I.

AVENROIS nares appellat odoratus deferens instrumentum: processus mammillares eiusdem sensiterium: os ethmoides, siue cribratum, est medium per quod nares odores transmittunt ad papillas. Nares obsident, morbi in numero, vt polypus, qui est caruncula modò alba, modò rubra, quæ narium ossi adhæret, & modo ad labra pendens, narem implet: modò retrò per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò crescit, vt post vuulam conspici possit; aliquando strangulat, potissimùm Euro aut Austro flante. Polypus albus fit à sanguine pituitoso: ruber a sanguine propriè dicto. Tentantur etiam vlcere simplici, vel putri, quod ozæna dicitur. Vlcus simplex fit coryzæ

Morbus numeri.

Sic Celsus & Aetius definiunt polypum.

Communis.

acrimonia, quod nisi prouideas degenerabit in ozænam, hæc in carcinoma. Laborant etiam plerumque vitio conformationis, vt cùm adeo sunt depressæ, vt impediatur respiratio: resimi non mungunt liberè, mucus retentus putret, vnde cæteris, quinetiam sibi ipsis sordent. Idem accidit, quoties os cribratum multo muco oppletur: Intercepta enim via odoribus, manifestè olfactus læditur, & pituita tandem putrescens fœtorem parit intolerabilem. *Organicus.*

Sensorium oportet esse temperatum, proinde quibus processus mammillares sunt humidiores, ij odores malè discernunt: quemadmodum cùm grauedine laboramus humidæ nares male distinguunt odorum differentias, propterea qui sunt emunctæ naris, acrioris iudicij putantur; contrà parum sapere dicuntur, quibus assidue stiria pendet de naso. *Odores qui male discernunt.*

Qui nares habent humidiores, cerebrum habent humidius, genituram liquidiorem. Inexplicabile est, cur quidam delectentur putidis odoribus, suaues vero refugiant. Malum est picæ analogum, in qua nonnullæ interdum puellæ prauis coloribus fœdatæ & aliquę grauidę, primis quatuor mensibus gestationis appetunt carbones, cretam, lutum; edulia boni succi aspernantur. Magnitudo nasi in bonis habetur, vt paruitas in malis, inde nasuti prudentes censentur.

Nasutus sis vsque licet, sis denique nasus.

Instat vt morborum propositorum reme- *Polypi cu-*

ratio. dia explicemus, initio ducto à polypo. Cuius curationem priusquam suscipias, cum speculo nasi eius colorem explorabis, quia albus duntaxat, aut ruber est capax remediorum: niger verò, quia iam accedit ad naturam cancri, neque ferro incidendus, neque caustico exedendus, sed succo solani, aut eiusdem aqua, in qua aliquid tuthiæ maceratum fuerit, illi blandiendum est; hoc est cura non vera, sed palliatiua tractari debet: si ad nigrorem accedant durities & dolor, sine dubio est cancrosus: oportet esse mollem, indolentem, album, vel rubrum, qui medicamentis, vel chirurgia tutò curari possit. Antequam medicas manus tali polypo admoueas, præmittantur generalia, purgatio & venæ sectio, præsertim in polypo rubro, masticatoria, ad deriuationem: frontale adstringens ad intercipiendam, fluxionem, vita frugalis. Deinde experire leuiora, etiamsi tardioris sint operationis, qualia sunt Galeni duo remedia, vnum ex succis granatorum cuiuscunque generis, acidorum, dulcium & dulciacidorum: expressos succos diu agita in mortario æneo cum pistillo æneo, donec acquirant consistentiam mellis: hoc vnguento intinctum penicillum, qui attingat polypum indito, aut specillo sæpè attingito, quia medicamentum à grauedine diluitur.

Polypus, quis curabilis.

Alterum constat ex cerati myrtini ℥. j. ß. & Ægyptiaci tertia aut quarta parte. Quo remedio soleo vti feliciter in absumendis excrescentiis, vt callis, verrucis & condylomatis. Verùm quia ceratum myrtinum non extat in officinis, parabitur

Probatum remedium.

rabitur in rem præsentem ex olei myrtini ℥. j. pulueris myrtillorum ʒ. j. & ceræ rubræ sufficienti quantitate. Huic vnciæ cerati, misce ʒ. ij. Ægyptiaci, hoc vnguento attingendus sępè polypus, aut turundæ extremum, quod attingit polypum, eodem vnguento inebrietur. Fortiora sunt, & citiùs operantur cauteria potentialia, vt oleum de vitriolo, aqua fortis, aqua vitæ infusionis vitrioli, puluis Mercurij. Poterunt ratione partis destillationi obnoxiæ, & causa sternutationis, quę commota impedit actionem remedij, ista caustica aqua rosarum, vel plantaginis temperari. Chirurgia verò est breuius & tutius remedium: lato specilli mucrone abscinditur polypus, mox radix cauterio clauali vritur. Quando non aliter quàm pensilis verruca extra nares descendit, foras attrahatur, deinde forficibus propè radicem abscindatur, mox radix cauterio vratur. Non desunt qui incidunt narem, mox bolum cum albumine superponunt ad sistendam hæmorrhagiam. Sic conspicuum polypum, cultello incidunt, deinde vrunt, tandem vulnus suunt, quod in rusticis fieri potest, qui non metuunt faciei deformitatem. Est cum descendit in fauces per foramen naribus & palato commune, quantum fieri poterit, attrahatur forcipibus, mox incidatur, vratur, vel equi seta incidatur veluti serra, eo modo quem copiosè declarat Mesuæus *cap. de polypo.*

Cathæretica.

Operatio chirurgica.

Aliquando polypus vlceratur, succeditque vlcus malignum. Vlcus verò siue huic aut alteri morbo succedat, siue primarium fuerit, di-

Vlceris narium curatio.

gnoscetur ex molesta crustula, quæ mungendo excluditur, quam sanguinis putris, aut saniei aliquot guttę comitantur.

Errhinum detergens & siccans. Primùm errhino detergente & siccante curetur, quale hoc fuerit. ℞. agrimonię & marrubi, odorati, añ. M.ß. rosarum rubrarũ & hordei, añ. pug. j. bulliant in hydromelite, colaturæ ℔. j. seruetur pro errhino. Deinde hoc vnguento illinatur, quod Aëtius ex Oribasio describit. ℞. cerusæ & lithargyri, añ. ʒ. vj. plumbi vsti & loti ʒ. iij. myrrhæ & aloes, añ. ʒ. j. gallarum ʒ. j. omnia vino & oleo myrtino excipiantur, fiat vnguentum. Paretur etiam candela ex cera rubra, addendo aliquid *Vnguentũ.* masticхes vel myrrhæ, fumus attrahatur naribus in camera bene clausa. Ad eundem vsum poterunt parari trochisci hoc modo. ℞. mastiches, myr- *Trochisci ad suffitũ.* rhæ, benioin, styracis calamitæ, añ ʒ. iij. sandaracæ & auripigmenti, añ. ʒ. j. cum terebinthina fiant trochisci, quorum vnum manè proiiciat in prunas, & fumum naribus captet. Ad maligna vlcera ex lue indica insufflatur puluis ligni sancti cum melle Hispano vsto. Chi- *Cautio in vlcere à venerea* rurgi solent maligna illa vlcera attingere aliquo caustico, vt oleo de vitriolo, aut aqua forti. Sed tum vt præmonui, generalia sunt præmittenda, & defensiuo aliquo, vt frontali adstringente impedienda fluxio; continenda interim ore aqua frigida, ne quid acre in fauces delabatur per foramen commune.

Ad obstructionem ossis cribrati: vtere errhino detergente, quale initio ad vlcus præscriptum est.

Nares ſimæ à natura, non recipiunt curationem. Si vero accidente aliquo, vt ictu, caſu ſint depreſſæ indito tubo plumbeo, ſuæ figuræ & integritati, in tenella ætate, cùm malum eſt recens, reſtitui poterunt. A morbis pergendum ad ſymptomata.

Odoratus aboletur, cerebro aut præcipuo ſenſorio humidiore: minuitur polypo, grauedine, obſtructione oſſis cribrati: deprauatur ozæna, & inexplicabili intemperie ſenſorij. Si vox ſimul cum odoratu lædatur, vitium eſt in naribus: ſi veró integra voce ſolus odoratus lædatur, extra nares: vel in cerebro, vel in ſenſorio, denique in facultate ipſa odorandi: Cui malo ſuccurrendum eſt, olfaciendo ſæpè res odoratas. quæ ſiccent & roborent humidiores cerebri ventriculos & proceſſus mammillares, vbi ſita eſt facultas odorandi. Itaque caſtoreum aceto ſcillitico diſſolutum ſæpiſſimè odoretur; quinetiam aſſumat ℨ. j. caſtorei cum mulſa, aut geſtet pomum odoratum, cuius formula præceſſit; vel ſacculus impleatur puluere ex roſis, maiorana nuce moſchata, caryophyllis. Singulis morbis, vt ozænæ, polypo, obſtructioni, ſimitati, propria deſcripſimus remedia.

Odoratus ſymptomata.

Cerebrum ſiccantia & roborãtia.

Ad excretorum ametriam pertinent coryza, & hęmorrhagia. Coryza ſiſtetur inſpirato vapore aceti proiecti in ſilicem ardentem, vel lapidem molarem. Si placet, vt acquirat aſtringendi vim maiorem, in aceto bulliant galla, malicorium, vel nuces cupreſſi.

Coryzæ curatio.

Hęmorrhagia critica imprimis diſtinguenda

Hæmor-rhagia. est à symptomatica; quia critica sinenda est, nisi manifestè deiiciat vires, aliquando tres aut quatuor libræ sanguinis fluunt manifesto sanitatis commodo & dolores capitis acutissimi superueniente magna hæmorrhagia soluuntur. Critica dicitur, quæ aduenit die critico, vt 7. & 14. *Hemor-rhagia quæ salutaris.* præcedentibus signis coctionis, cum εὐφορίᾳ: ex ea æger meliùs habet, minuitur morbus & omnia morbi accidentia. Sinenda etiam est hæmorrhagia consueta: nam consuetudo est altera natura. Neque temerè reprimenda est, quæ accidit mensibus, aut hæmorrhoidibus suppressis, quia metus est ne repulsus sanguis aliò, vt in pulmones, diuertat, ibíque peripneumoniã, aut hæmoptoïdem excitet. Proinde interrogabis an menses sint suppressi nec ne, si hæmorrhoides fluere consuetæ destiterint.

Symptomaticæ curatio. Esto symptomatica, vena in brachio è directo naris cruentæ incidenda est exiguo foramine. Quid si ex vtraque nare profluat? præferatur basilica dextra, cum subest plenitudo, alioquin cephalica. Deinde admouebis scapulis cucurbitulas cum scarificatu, quinetiam ad hypochondrium, quod est è directo, vt sistatur in suo fonte. Confert etiam frontale adstringens, quia non semper sanguis ab inferis, sed aliquando à superis partibus defluit. Vnguentum comitissæ, emplastrum contra rupturam, aut cataplasma adstringens. ex plantagine, centinodia, rosis, balaustiis; fronti, collo, temporibus vtiliter applicatur: vel succi plantaginis, rosarum, centinodiæ bulliant in oleo rosarum vel myrtillorum, quo succo intinctum linteum

applicetur collo, qua parte aſcendunt iugulares. Olfaciat etiam linteũ oxycrato imbutum, ſimile admoueatur teſtibus, hepati, ſcapulis; vel aceti in tegulam candentem proiecti vapor inſpiretur; os poſca frigida colluatur, propter venas quæ à faucibus ad nares feruntur, artus arctiſſimè ligentur, corpus deorſum fricetur ad reuulſionem. In aſſumendis ſunt ſyrupi & trochiſci adſtringentes, vt ſyrupi roſarum ſiccarum, cydoniorum, myrtillorum, granatorum, iulep roſatum. Trochiſci de bolo, de terra ſigillata, de carabe, de ſpodio. ℞. cuiuſuis ſyrupi ℥.j cuiuſuis trochiſcorũ ℈.ij. ad ſummum, cum aqua roſarum, plantaginis vel centinodiæ, fiat iulep. *Aſſumenda.*

Pauperes bibant poſcam frigidam parua quantitate. Iuuat etiam corpus repurgare expreſſione ʒ ij. rhabarbari infuſi in aqua plantaginis, addendo iulepi roſati ℥ j. Vel ℞. myrobalanorum citrinorum, & tamarindorum vel prunorum acidorum, añ. ℥.j fiat decoctio, dentur colaturæ ℥.iiij. ad purgandam bilem adſtringendo: non enim ſemper hæmorrhagia excitatur à plethora, ſed aliquando à cacochymia, præſertim biliosa. Confert tandem penicillus intinctus albumine, in quo bolus armena aut ſanguis draconis diſſoluta ſint. Perſeuerante malo parabitur bolus ex conſeruis adſtringentibus, vt roſarum & ſymphyti maioris, addendo prædictos trochiſcos, exempli gratia. *Penicillus ſeu turunda indenda naribus.*

℞. conſeruæ roſarum & ſymphyti, añ. ℥.ß. trochiſcorum de carabe & coralli rubri, añ. ℈.j. cum ſyrupo cydoniorum fiat bolus.

Victus ratio.

alterentur iuscula refrigerantibus, quæ incrassent sanguinem tenuiorem, vt lactuca, portulaca. Vtatur cibis glutinosis, quia inspissant. Aqua chalybeata. cum iulepo rosato, sit illi pro ordinario potu: vino enim planè interdicendum est, nisi vires sint valdè languidæ Cerebrorum galli & gallinarum sit vsus frequens, iaceat supinus, non in molli pluma quæ renes calefacit; sed in stramine potius; nō aspiciat res rubras. Quod si prædicta remedia nō iuuerint, imperabis narcotica, vt Philonij ʒ.j. cum aqua plātaginis, aut pilularum de cynoglosso ℈.j. vel opij ℈.ß. Aut quę ad conciliandum somnum non ita pridem descripsimus: nam somnus omnes fluxiones sistit excepto sudore. Non sunt negligenda quæ creduntur proprietate sistere sanguinem. Vt succus porri & stercus asini, recens diluitur pauco aceto, deinde exprimitur, coquitur cum saccharo ad formam syrupi, qui datur sæpe ex cochleari, aut siccatur puluis & insufflatur per arūdinem, vel excipitur melle rosato, vnde fit turunda indenda in narem, quæ etiam ex linamentis eodem succo inebriatis potest parari.

Caue à tā magna dosi opii, contentus vno aut altero grano.

Modus fluentis sanguinis cur considerādus.

Considerabis tamen diligenter quonam modo fluat sanguis, non tantùm de naribus, sed de quauis alia parte. (hoc enim præceptum volo esse generale) si aperta, rupta, an erosa vena: quia apertæ conueniunt astringentia, vt succi & aquæ plantaginis, rosarum, centinodiæ, oxycratum: Ruptæ glutinantia, vt bolus cum albumine agitatus, vel sanguis draconis subagitatus cum mucagine cochlearum. At erosæ sola cathæretica benefaciunt. Paretur priapiscus ex li-

namentis imbutis ſucco plantaginis, qui puluere vitrioli reſpergatur, & in venam fluentem indatur; niſi placeat hoc cauterium potentiale, imperabis actuale.

Hæmorrhagia periculoſa. Cæterùm notabis quoties ex arteria fluit ſanguis, toties ægrum verſari in magno diſcrimine, quemadmodum cùm fluit de magnis venis. quod ſi deſcendat à venis meningum aut retis mirabilis, hæmorrhagia eſt lethalis. Cum immoderatæ hæmorrhagiæ accidit conuulſio, aut ſingultus, mortiferum.

MORBI ET SYMPTOMATA ORIS.

SECTIONIS PRIMÆ

Cap. I.

ORis partes præcipuæ & effatu dignę sunt dentes, gingiuę, lingua, palatum, fauces. Singulæ habent suos morbos, de quibus sigillatim nobis disserendum est, quia frequentissimè de illis medici consuluntur.

Morbi dentium. Dentes eroduntur, deinde putrent, relaxantur, neque stabiles in suis alueolis manent, stupent, malè colorantur, dolore intolerabili cruciantur, qui nulli alteri cedit, estque acutior dolore capitis; inquit Galen. etsi non adeo periculosus. Quibusdam placet dentes ipsos non dolere, eo quòd sint ossa, & limari possint indolenter. Sanè dolor communicatur denti per neruum, qui à tertio pari in radicem cuiusque dentis inseritur, verùm de dolore mox.

Ad dentes putres & erosos. Eroso & putri denti nil tàm cito succurrit, quàm ignis, omnem enim putredinem sistit. Ad cariem ossis nullum tam pręsens remedium. Verùm quia cauterium actuale plurimi refugiunt, Galen. authore colluatur os aceto deco-

ctionis corticis radicis capparis, nigellæ, vel zinziberis. Si placet zinziber coquatur in aceto, deinde teratur, & in cauernam dentis immittatur. Sunt qui eam implent caphura, alij aqua de caphura cum aqua vitæ destillata: Si placet. ℞. capitis leporis vsti & puluerati ℥. ß. myrrhæ ʒ. j. alumins ℈. j. excipiantur melle, fiat confectio, qua quotidie putres & erosi dentes perfricentur.

Si gingiuarum laxitate dentes vacillent, quod accidit inunctis tempore saliuationis, huic malo succurrendum est decocto adstringente, vt vino, aut aceto, in quo malicorium, balaustia, cornu cerui, saluia vel alumen bullierint; quia tamen galla & malicorium denigrant dentes, omissis his, vtere cæteris, vel ex corallo rubro, puluere ossium dactylorum vstorum, sale gemmæ, cornu cerui vsto fiat puluis, pro dentifricio. Vel. ℞. coralli vtriusque, masticheš, tragacanthæ, gummi arabici, añ. ʒ j. fiat puluis, quo dentes perfricentur. Albucasis docet mobilem alligare fixo denti cum filo aureo. Interim vtantur alimentis liquidis siue sorbitionibus, quia solida non perferunt; vitellis ouorum, pulticula, iusculis. Præmittatur purgatio frequens & cucurbitulis fluxio diuertatur.

Dentes mobiles.

Dentifricium.

Ad aimodiam, seu stuporem dentium Arist. commendat portulacam mansam, cõfert etiam os vino calido colluere. Stupẽt autem humoris acidi appulsu, non aliter quàm rerũ acidarũ esu.

Dentium stupor.

Vt malè colorati dentes dealbentur, primùm ablues os vino, deinde sequenti puluere dentes perfricabis. ℞. testæ ostreorum vstæ ℥. j.

Ad fœdum colorem dentium.

corالli, cornu cerui vſti, ſalis gemmę, an. ℥. ß. pumicis & oſſis ſepiæ ʒ. ij. fiat puluis pro dentifricio: ad gratiam poſſis addere moſchi duo aut tria gr. aut parum nucis moſchatæ.

Odontalgia ſeu dolor dentium.

Dolor dentibus accidit aut propter fluxionem factam in neruum, qui inſeritur in illius radicem, aut in gingiuas: vtrique enim cauſæ dens, alioquin indolens, compatitur. Si in gingiuis ſubſit cauſa doloris, manifeſtè tument, vt cùm parulide tentantur, ſaltem ſi non intumuerint, his etiam leuiter compreſſis dolor geminatur; ſi verò cauſa deliteſcat & neruum occupet, preſſis gingiuis non augebitur dolor, potiúſque ſecundùm dentis longitudinem extenditur, quemadmodum cùm à gingiuis ſecundùm latitudinem. Quando cauſa doloris conſiſtit in gingiuis, quia ſuperficialis faciliùs tollitur: ſi in neruo, quia latet, nec facilè remedia eò peruadunt, difficiliùs. Errant, inquit Valeſcus, qui vno & eodem remedio omnes dentium dolores ſanare ſe poſſe gloriantur: Nam eſt cum à calida, eſt cum à frigida cauſa excitatur Propterea Gordonius vtitur hac diſtinctione. In cauſa frigida, colluatur os vino, in quo radix tithymali bullierit: in calida, decocto ſeminis aut foliorum hyoſcyami. Verùm imprimis purgandum corpus pilulis cocciis, vel de agarico. Quòd ſi fluxio calida videatur, vt ſi tumore, rubore, dolore gingiuarum inflammatio ſignificetur, liberaliter mittatur ſanguis, cucurbitulæ applicentur ſcapulis cum ſcarificatu. Hæc enim ſunt anodyna primi generis, quæ tollunt cauſam morbificam, quemadmodum

Dentium dolores cur vnico remedio expugnari nequeunt.

& maſticatoria, vt ficus paſſulæ, maſtiche, radix pyrethri, & authore Galen. ſtaphyſagria ſiue pituitaria. Verùm, dices, trahunt ad partem affectam. Reſpondeo idcirco imperari, vt humorem in profundo deliteſcentem foras trahant. Quæ ſingula proſunt maſticata, verùm efficaciora ſunt cocta in aceto & gargarizata, quia citiùs & faciliùs penetrant ad radicem vſque dentis.

Dicet præterea aliquis, acetum neruis & partibus neruoſis eſt inimicum: & Aëtius damnat aceti frequentem vſum, quia gingiuas & dentium alueolos erodit. Reſpondet Guido, acetum per ſe ſolum non conuenire, ſed aliis permixtum, vt ſit vehiculum.

Galenus commendat acetum decoctionis gallæ, & acetum decoctionis corticis radicis capparis, quo vtendum tam calido quàm fieri poterit. ℞. gallarum ℥.ij bulliant in ℔ ß. aceti, ad conſumptionem tertiæ partis, fiat collutio. Auicenna præfert acetum decoctionis colocynthidis, quia trahit ex alto potentiùs cauſam dolorificam. Poſſis eodem modo vti radice pyrethri, vel ſtapyſagria.

Interim vt intercipiatur fluxio, quæ à vertice per tempora, vt plurimùm deſcendit, iuuabit temporibus applicare emplaſtrum ex maſtiches & deſiccatiui rubri, aut emplaſtri contra rupturam, æquis partibus, malaxentur cum oleo myrtino. Oleum quoque de caſtoreo vel in quo ranæ bullierint, vtiliter in aurem denti dolenti quæ eſt è directo, inſtillatur. Vulgus imponit brachiali allia contuſa, aut ba-

Emplaſtrum adſtringens temporibus applicandum.

Vesicatorium vulgi.

trachium, flammulam aut simile vesicatorium è directo dentis dolentis ad diuersionem: quæ sunt authoritate Galeni comprobata. Hæc si non iuuerint, veniendum ad narcotica, quæ priuant neruum sensu, cuiusmodi sunt non tantùm valde frigida, vt granum j. opij, croci & castorei totidem granis correcti, excipiuntur cotone, & in dentis cauernulam. si fortè fuerit erosus, induntur. Aut ℞. mithridatij ℈. ß. opij g. j. excipiantur cotone, & indãtur in foramen dentis erosi. Serenus puluerem dentis cerui dilutum aceto, aut puluerem lumbricorum immittit in cauitatem. Alioquin pauco lacte, vel oleo rosato diluatur opium, eóque radix dentis dolentis perfricetur. Non modò valdè frigida stupefaciunt, inquam, sed etiam valdè calida, vt olea chymica caryophyllorum (quod vsitatissimum est) nucis moschatæ, thymi, de vitriolo: hæc enim caustica vrunt neruum, eumque priuant sensu. Quando dens est erosus & facile neruus attingi potest, ego mallem cauterium actuale; extremum est remedium dentem putrem euellere. Si radicem pyrethri, in aceto spatio quatuor dierum macerati, contusam immittas in cauitatẽ, quarto die sponte cadet dens, authore Galeno. Quidam terebello perforant, vt transpiret; si reformides ferrum attingatur vna gutta olei vitrioli, sponte cadet.

DE MORBIS GINGI- *uarum.*

CAP. II.

Gingiuas male habent inflammatio, quæ parulis dicitur, & carnis excreſcentia, vt plurimùm ſuccedens vlceri male curato, quæ ἐπουλὶς dicitur. Monet Aëtius gingiuis male affectis acetum valde nocere. Propterea quando prohibebat aceti vſum in dolore dentis, diſtinguendum, ſi fuerit dolor à gingiuis. Initio parulidis vt repellas & phlegmones generationē impedias, mittatur ſanguis de cephalica, admoueantur cucurbitulę, colluantur ſyrupi granatorum, roſarum ſiccarum, diamoro, vel ſucco ipſo mororum diſſoluto aqua plantaginis vel roſarum, aut decocto roſarum, plantaginis, balauſtiorum, nucum cupreſſi. Guido applicat hirudines. Si nihilominus facta fuerit inflammatio, vt reſoluas colluatur os ſecundo decocto fœnugræci, eſt enim ad hoc ſingulare. Si non poſſit reſolui, abſceſſus aperiatur ſcalpello, deinde vlcus hydromelite colluto mundetur. *Parulis.*

Aliquando abſceſſus eſt primarius, qui non aliter ſaneſcet, quàm inciſione. Aëtius iubet, vt inciſio ſit lata, alioquin periculum eſt, ne abſceſſus degeneret in fiſtulam. Cæterum dolor gingiuarum collutione lactis, præſertim *Abſceſſus.* *Dolor gingiuarum.*

aſinini demulcetur, aut lacte in quo fœnugræcum bullierit.

Epulis. Epulis abſcindatur, vel cauſtico exedatur, oleo de vitriolo, aqua forti, alumine vſto. Si placet, flos æris in aceto per aliquot dies maceretur, cui exſiccato permiſce puluerem gallæ, eoque excreſcentem carnem conſperge: monebis interea ægrum ne tranſglutiat ſaliuam. Ecce dentium & gingiuarum; ſequuntur linguæ, palati & faucium affectus.

MORBI LINGVÆ.

CAP. III.

Lingua laborat intemperie, præſertim humida & ſicca. Humidiorem conſequuntur relaxatio & paralyſis. Relaxatur humidioribus ligamentis. Reſoluitur, id eſt vtroque vſu, loquendi ſcilicet & guſtandi, priuatur; ambobus neruorum generibus impeditis: etenim neruis ſeptimæ coniugationis (qui non longè a principio ſpinæ exorti ad radicem linguę propagantur) fluxione remollitis, amittit motum: neruis verò obſtructis, aut perfrigeratis, quos habet a tertio pari, perdit guſtandi ſaporeſue diſcernendi beneficium: Iſti effectus erunt ſigna ſuæ cauſæ. Linguam ſicciorem, qualis eſt per febres ardentes, comitantur aſperitas, excoriatio, conuulſio ſeu retractio verſus ſuum principium. Ad morbos communes pertinet ranula; eſtque tumor ſub lingua, ex eo nomen habens, quod ranulę,

Reſolutionis linguæ cauſa.

Siccioris ſigna.

Ranula quid.

seu venæ quæ sunt sub lingua, sub hoc morbo manifestè tument: vel quod qui hoc affectu laborant, inter loquendum coaxant veluti ranæ, vel quòd ranæ similitudinem præ se ferat.

Relaxationis & resolutionis communia ferè sunt remedia. Purgetur corpus senna & agarico, quæ bullierint in decocto cephalico: caput cephalicis desiccetur, quin etiam totum corpus, dato per aliquot dies decocto sudorifico. Cauteriis diuertenda fluxio, quæ in inio, atque etiam sub mento applicentur. Colluatur sæpe vinum decoctionis saluiæ, maioranæ, beton? caryophyllorũ, nucis moschatæ, zinziberis, cinamomi; teneat sæpè in ore zinziber conditum, aut nucem moschatam conditam, & vtatur sequente opiata. ℞ conseruæ salu. anth. stœchados, acori, añ. ℥.ß. mithridatij, vel theriacæ veter. ʒ.ij. nucis moschatæ conditæ, vel zinziberis conditi ʒ.j. cum syrupo conseruationis citri fiat opiata, de qua capiat manè & serò quantitatem auellanæ. Totum collum oleo de cinamomo, vel de castoreo, vel aliquo vnguẽto neruali inungatur, castoreum ipsum per aliquot dies sumatur ʒ. j. pondere cum hydromelite. Quæ quidem remedia resolutæ quoq; maxillæ conueniunt, quę paralysis est molestissima, quia masticationem peruertit. Omnia enim animalia, excepto crocodilo, mandunt cibos mouendo mandibulam inferiorem.

Paralysis linguæ curatio.

Paralysis maxillæ.

Asperitas linguæ lenienda est, continendo in ore oleum seu succum amygdalarum dulcium, cremorem lactis, mucaginem psyllij, cydonio-

Asperitatis linguæ.

rum, extractam in lacte: lingua perfricetur, teneat in ore tabellas diatragacanthi frigidi, penidia, pilulas albas bechicas. Semen portulacæ excipiatur mucagine tragacanthæ, fiant hypoglottia, siue paruæ tabellæ tenendæ sub lingua; quæ conueniunt etiam linguæ, ardore & nimia siccitate excoriatæ.

Conuulsionis. Retractæ verò siue conuulsæ imperantur humectantia, vt decoctum amygdalarum dulcium, passularum, ficuum, glycyrrhizę, iuiubarum, sebesten, cum syrupo violato, iuiubino, de glycyrrhiza.

Sed memineris conuulsionem à siccitate esse lethalem, quemadmodum & paralysim linguæ: Apoplexiam enim minatur, paucique euadunt.

Ranula. Pro ranula Paulus singulare constituit præsidium in apertione ranularum. Priùs tamen purgetur corpus, vena in brachio incidatur, præsertim si fuerit tumor phlegmonodes, vt generatio phlegmones impediatur, initio colluendo oxycratum. Si non possit generatio illius impediri, tentanda resolutio, colluendo decoctum origani, malicorij & salis. Si tendat ad suppurationem, quàm citò aperiatur; effluet humor albugineus, similis albumini, siue aquato oui.

Notandum verò quod aliquando ranula non est humoralis, sed adnata caro sub lingua, veluti rana aut altera lingua; quę si fuerit alba, vel rubra, mollis, indolens, vt de polypo dictum est, exedatur caustico, vt oleo vitrioli: Si verò subnigra, dura, dolorémque faciat, neque ferro, neque caustico irritetur, metu cancri.

Chirurgiam

Chirurgiam docent Paulus, Celſus, & Albucaſis. Hamo prehenditur, vndique à lingua ſeparatur, ſic tota carnis excreſcentia facilè euellitur, vt de pterygio dictum eſt.

DE PALATI AFFECTIBVS.

CAP. IIII.

IN palato, infantibus ex calidiore lacte nutricis, adultis ex bilioſiore ſanguine, erumpunt aliquando puſtulæ, quibus ruptis ſuccedũt vlcuſcula quæ aphthæ nominantur, quibus ſuccurrendum eſt colluendo aquam hordei, roſarum, plantaginis cum melle roſato, ſyrupis roſarum ſiccarum, granatorum, myrtillorum, diamorum, quod eſt omnibus oris vlceribus ſingulare: Itaque infantibus os eodem, cum baculo perfricabis (quandoquidem per ætatem gargarizare nequeunt.) Interim nutrici prouideatur purgatione & venæ ſectione, refrigerantium vſu: vel alia quæratur, cuius lac ſit temperatum. Adultis quoque purgatio & venæ ſectio conueniunt, deinde diamorum diſſolutum aqua hordei & plãtaginis. Si vlcuſcula reddantur maligna, attingantur aqua aluminoſa, quin etiam forti, ſed in pueris multa aqua plantaginis temperata. Prodeſt etiam in malignis os abluere omphacio, aut aceto decoctionis malicorij, nucum cupreſſi, vel gallarum.

Aphthæ.

Diamorũ in oris vlceribus ſingulare.

DE TONSILLARVM MORBIS.

CAP. V.

IN radice linguæ sitæ sunt glandulæ vtrinque vna, quæ tonsillæ, vulgò amygdalæ nominantur, quas duo morbi obsident, phlegmone & scirrhus; Paulus appellat Paristhmia cùm inflammantur; Antiades verò cùm scirrhescunt; quo nomine vocari à Græcis induratas ex inflammatione tonsillas Celsus annotauit.

Tonsillarum phlegmones curatio. Inflammationi conuenit sectio venæ, primùm in brachio, deinde sub lingua, non neglectis cucurbitulis: colluat os oxycrato, vel in aquis rosarum, plantaginis, dissoluantur diamororum, syrupi astringentes, rosarum siccarum, cydoniorum, granatorum, myrtillorum, cum iisdem aquis fiat gargarismus. Ad resoluendum vtere vt priùs decocto secundo fœnugræci. Abscessu facto cuticula facilè rumpitur, erumpitque pus in os & fauces, hinc vlcus sordidum, graue-olens.

Vlcus. Aliquando oboritur vlcus primarium: distillationis enim acrimonia eroduntur tonsillæ, nulla precedente inflammatione, qualia vlcera sæpè adueniunt lue venerea infectis.

Scirrhus. Pro duritie tonsillarum hęc etiam sit cautio, vt si iam dolorem faciat, sinatur, metu cancri: alioquin quod superfluum est, impeditque deglutitionem & respirationem, abscindi potest.

Si totam glandulã funditus & è radice vellere coneris, inquit Aëtius, operatio erit plena periculi.

Tunica palati aliquando inflammatur, eáque inflammationis species ab Aretæo *lorum* siue *crapedon* nominatur. Tunica tumore extenditur instar alarum vespertilionis. Quod genus phlegmones non semel obseruaui, ídque non aliis remediis, quàm alias oris inflammationes persanaui. *Lorũ siue κρασπεδόν.*

DE INFLAMMATIONE ET *relaxatione vuulæ.*

CAP. VI.

GArgareo inflammatur quandoque, sed rarò, nec sine periculo. Frequenter relaxatur destillatione, & ita pendet, vt quoties æger vel saliuam transglutit, carnis aliquod frustulum se vorare opinetur, à quo veluti strangulatur obsessus inflammatione. Eo quod racemi præfert speciem, idcirco morbus σταφύλωμα à Græcis, à Latinis vua seu vuula nominatur. At quando fluxione laxior, veluti gracili cauda dependet, inde tum columella, quasi parua columna nominatur.

Staphylomati seu inflammato gargareoni succurrendum iis remediis, quibus tonsillis inflammatis & faucibus. Ad columellam verò seu relaxatum pendulúmque gargareonem, Scribonius myrrham & piper excipit melle, *Staphylomatis curatio.* *Vuula relaxata.*

quo illum oblinit. Aſclepiades apud Galenum myrrhę & piperi immiſcet gallam & alumen, vt à calfacientibus eliqueſcat pituita, & eadem opera ab aſtringentibus ſuo loco reddatur. Ioannes de Vigo piperi commiſcet myrobalanorum citrinorum parem portionem, eumque puluerem cum ſpatula pendulo gargareoni bis quotidie ſupponit. Aſclepiades etiam inſufflat per arundinem puluerem ex anethi vſti partibus duabus, & ireos Florentiæ parte vna: Meſue ex Galeno, vt retrahatur ſuadet ægrum ex coma ſuſpendere. Si his artibus non poſſit reddi ſuo loco, aut ligetur, aut incidatur: eóque audentiùs vtrumque prębabis, ſi caudam habeat gracilem. Volſellis apprehenditur, mox forficibus abſcinditur, deinde adſtringens aliquod gargarizatur. Vide tamen, vt tantum quod excedit & ſuperfluum eſt abſcindas, quia cùm totus gargareo abſcedit, vox eripitur & vitales partes refrigeſcunt.

Notabis ex Celſo, nunquam incidendum quandiu inflammatione tenetur, neque ſi cancroſus videatur. Albucaſis etiam monet, non eſſe incidendum, niſi pendeat è cauda gracili, metu hæmorrhagiæ.

Gangræna. Inflammationi nonnunquam ſuccedit gangræna, tùm qui priùs rubebat incipit liueſcere, quod eſt gangrænæ principium. Hoc viſo citiùs quàm fieri poterit ſcarificetur, quin etiam parum Ægyptiaci diſſolutum oxycrato gargarizetur, aut ſal cum poſca: Si nihilominus putreſcat, Guido per cannulam eum attingit aqua forti, ſpatio dimidiæ horæ, ſic ſponte cadit. Ab-

ſcindi etiam poteſt, vt pendulus.

DE INFLAMMATIONE
faucium.

CAP. VII.

FAuces appello internum oris ſpatium, vbi gulæ & aſperæ arteriæ extrema concurrunt. Vtrumq; ſeorſim & coniunctim poteſt inflammari. Faucium inflammationem Latini vno nomine Anginã appellarunt, Græci diſtinctiùs inflammationem laryngis ſiue gutturis cynanchen: inflammationem verò œſophagi ſynanchen nominarunt. Imò verò Paulus maioris diſtinctionis cauſa, cùm afficiuntur interiores muſculi qui laryngem mouent ad vocem efformandam, cynanchen; cùm exteriores, paracynanchen appellat; quemadmodum cùm gulæ interiores muſculi phlegmone tenentur, ſynanchen; cùm externi, paraſynanchen. Diſcernuntur actione læſa: nam inflammata gula deglutitio aboletur manente reſpiratione: inflammato gutture vox & reſpiratio valdè læduntur: cibus interim, etſi cum difficultate, tranſglutitur: omnis enim angina deglutitionem plus minus lædit. Quo maior eſt deglutiendi aut reſpirandi difficultas, eò angina periculoſior quia inflammatio pertinet ad partes interiores. Periculoſiſſima angina, inquit Hipp. cùm depreſſa lingua, in faucibus nullus apparet tumor, ægri nihilominus coguntur erecti ſpirare, iſti

Angina.

Anginæ differentia.

primo die vt plurimum è viuis tolluntur, alij intra diem quartum. Causa sæpius in pulmone reperitur dissecto cadauere. Quando anginosi spumant, non minùs sunt deplorati quã spumantes apoplectici, suntque sine auxiliis deserendi, mortem certam esse & in propinquo, significandum est. Spuma enim tum ex partibus internis procedit, non tantùm ex palato & faucibus, vt in epilepticis Oribasius.

Angina deplorata signa.

Curatio.

Vena primùm cephalica secanda est, quia præsens requiritur auxilium, quin etiam iterari phlebotomiam magnitudo morbi postulat, iniectis interea clysteribus acribus, quales in apoplexia descripti sunt: deinde ranulæ aperiantur: Nam Galen. non semel annotauit ranularum sectione sæpe anginam fuisse persanatam. Si æger possit deglutire, laborétque cynanche, non synanche, detur potio purgans bilem. ℞. expressionem ℥. ij. rhabarbari iufusi in aqua cichori, cum ℈. j. santali citrini, in qua dissolue syrupi rosarum pallidarum vel de cichorio ℥ j. diapruni solut. ℥. ij. fiat potio, quæ in synanche esset inutilis, quia ne aqua quidẽ transglutitur. In angina suffocante licet aperire iugulares, saltem admouere collo cucurbitulas cum scarificatu. Beniuenius deploratum, colli & maxillarum profundis incisionibus persauauit. *Obseruat.* 28.

Topicorum eędem sunt indicationes, quæ fuerunt in aliis inflammationibus oris, initio repellendum, vt prohibeatur generatio phlegmones. Si non possit impediri, tentanda resolutio. Abscessus factus aperiendus, si fieri potest,

ſcalpello, alioquin alligetur carnis fruſtulum filo, & detur comedendum, mox retrahatur. Idem fiet ſi alligaris filo ſpongiam. Gargariſmi lenis ad repellendum ſit hęc formula ℞. aquę roſarum & plantaginis, an. ℥. iiij. diſſolue ſyrupi granatorum, roſarum ſiccarum, cydoniorum, myrtillorum; cuiuſuis ℥. ij. fiat gargariſmus. Erit vehementior ex decocto balauſtiorum, malicorij, nucum cupreſſi, diſſoluendo diamorum, aut dianucum: aſtringentibus ratione doloris immiſceri debent lenientia, vt iuiubæ, paſſulæ, ficus glycyrrhiza. Exempli gratia, ℞. malicorij ʒ iij. balauſtiorum & glycyrrhizę, an. ʒ. ij. paſſulas decem, ficus & iuiubas, an. numero quatuor, fiat decoctio, in colaturę ℔. j. diſſolue diamorum vel dianucum ℥. ij. fiat gargariſmus. Vt demulceatur dolor qui angi- noſos cruciat, per interualla gargarizent lac aſinæ, capræ, vaccæ, aut ſerum lactis, in quo parum caſſiæ ad leniendum diſſolui poteſt. Vt reſoluas vtere ſecundo decocto fœnugræci, in quo diſſolue diamorum compoſitum: Tale autem redditur addendo ad ſimplex parum myrrhæ & croci. Si neque reſolui, neque repelli potuerit, abſceſſus quam citò fieri poterit arte dicta aperiatur.

Gargariſmus repellens.

Eam maxime commendat Serapio, ſolã etiam gargarizatam.

Cæterum quia ſcripſit Hipp. in Angina, ſi tumor in collo appareat, bonum; idcirco omnibus artibus procurandum, vt materia foras attrahatur, cucurbitulę ſub mento & circa fauces admoueantur, inquit Celſus, id quod ſtrangulat euocetur. Ad eum finem vulgus pattam leonis applicat collo, forma cataplaſmatis,

miro profectu: cuius loco vti possis sinapismo aut vesicatorio. Collum lana succida, imbuta oleo aliquo chalastico siue relaxante, vt chamæmeli, liliorum, inuoluitur. Quæ omnia remedia adiuuant manifestis qualitatibus anginosos. At proprietate inexplicabili iuuant tam sumpta quam admota quę sequuntur, ideo dicta cynanchica. Stercus canis album (tale autem redditur si per duos dies canis nihil præter ossa comederit) siccum teritur, cribro traijcitur, deinde melli, syrupo, vel diamoro permiscetur. Item hirundinum vstarum, cochlearum, vel cancrorum vstorum cineribus eodem modo vti possis pondere ℥.ij. pulli ipsi hirundinum vtiliter eduntur, aut vruntur, & puluis edendus datur cum mulsa. Vel ℞. nidum hirundinis, subigatur cum melle, fiat cataplasma applicandum collo. Quę omnia sunt auctoritate Gal. firmata, deinde Aetij, Pauli, Celsi, Scribonij testimoniis comprobata. Dioscorides vrit mille-pedes, puluerem immiscet melli pro litu colli.

Cynanchica specifica.

Hactenus de vera & exquisita Angina, quæ fit à sanguine vt plurimùm bilioso, id est, tenui & feruido: Quæ enim fit à sanguine pituitoso est quidem vera, non exquisita: at notha fit à pituita, potiúsque ad œdema, quàm ad phlegmonem referri debet: habet quidem multa communia cùm vera, vt sensum angustiæ siue compressionis, difficultatem spirandi & deglutiendi, verùm abest febris, nullus vrget dolor, propterea non est adeò periculosa. Purgatio, si deglutiri possit, præscribatur ex senna, turbith, agarico; quæ bullierint in decocto cephalico:

Angina à sanguine pituitoso, & à pituita discrimen.

clysteres acres. Applicetur collo cataplaſma reſoluens, quale hoc fuerit. ℞ radicis liliorum ℥.j. althææ cum radice M.j. florum chamæmeli & melil. an̄. ℈.j. ſeminum aniſi, lini, fœnugræci & fœniculi, an̄. ʒ.ij. fiat decoctio: Reſidentia teratur, coletur, adde colaturæ farinæ fabarum & nidi hirundinis, an̄ ℥.j. vel ℞. pulueris cancrorum vſtorum, ſtercoris canini, an̄. ʒ vj. cum oleo chamæmeli fiat cataplaſma applicandum collo. Gargarizetur decoctum hyſſopi, thymi, pulegij, atque imprimis calaminthæ, in quo diſſoluatur oxymel. ℞. calaminthæ M j. fiat decoctio, in colat. ℔. j. diſſolue cochlearum vſtarum ℈.iiij. oxymelitis Gal. ℥.j. fiat gargariſmus. Quando impedita gula anginoſi nil omnino deglutiunt, ſorbitiones per cannulam ſiue gutturnium induntur, vel cucurbitula primis colli vertebris applicatur, vt gula dehiſcat: Interea exhibentur cibi liquidi.

Non eſt omittendum, abſceſſu rupto fieri vlcus, quod imprimis hydromelite aut aquis vel decoctis hordei, liguſtri, caprifolij, agrimoniæ, detergendum, deinde diamoro replendum & obducendum. Maligna vlcera in faucibus, vt aliis in partibus, attingi debent aqua forti, aluminoſa, oleo de vitriolo.

Cæterum, piè credendum eſt, Fabium Pictorem in lactis hauſtu, vno pilo ſtrangulatum, quemadmodum & Anacreontem Poëtam acino vuæ paſſæ, vt ſcribit Plinius *libro* 7. *cap.* 7.

PARTIVM ORIS ENVMERAtarum ſymptomata, primi, ſecundi & tertij generis.

Cap. IX.

Commemoratis partibus velut inſtrumentis natura vtitur ad reſpirandum, ad loquendum & ad guſtandum. Propterea illis male affectis, iſtæ actiones læduntur. Equidem pulmo eſt præcipuum vocis inſtrumentum. Sed ad vocem dearticulandam concurrunt præterea bronchia ſeu trachiarteriæ propagines, per pulmonem diſperſæ veluti fiſtulę, lingua, gargareo, guttur, dentes, nerui recurrentes, qui propter iſtum vſum vocales nominantur: Loqui non poſſunt, quibus lingua inutili ligamento veluti filo conſtricta tenetur, quo forcipibus inciſo incipiunt loqui. Sunt etiam muti quibus lingua eſt reſoluta, aut quibus impediti ſunt, vt obſtructi, inciſi, perfrigerati vocales nerui, qui cum à quarta vertebra exoriantur, illic applicanda erunt Topica ad paralyſim dictata. Loquuntur quidem balbi, ſed deprauatè, quemadmodum trauli, qui *t*, & *r*, non poſſunt pronunciare, quod de Demoſthene & Alcibiade ferunt hiſtoriæ. Vox etiam deprauatur raucedine ſiue deſtillatione in fauces: aër enim per materiam catarrhi, veluti per aquam delatus, raucum edit ſonum: Inſtrumenta muſica, vt fides citharæ, debent eſſe ſicca, proinde fluxione hu-

Vocis inſtrumenta.

Filum.

Trauli qui.

mectatis vocalibus instrumentis vox raucescit. Raucedo in valdè senibus est insanabilis. In cæteris si vnum annũ excesserit, vix vnquam sanescit. Si anteriores dẽtes suis acetabulis emoti locutionem impediant, sufficiantur in eorum locum eburnei. Ecce causas præcipuas vocis impeditæ. *Hipp. in Aph.*

Aboletur gustus impeditis neruis gustatoriis, à tertio pari, vt motus præpeditis motoriis, à septimo pari. Deprauatur verò lingua alieno humore infecta: nam sub aurigine perfusa felle, iudicat omnia amara: quæ vitia frequentiùs contrahit ex inferis partibus, quibus veluti spongia incumbit: indéque ascendentes vapores excipit. De respiratione opportuniùs sectione sequenti. Age verò, ponamus quẽpiam de abolita, imminuta aut deprauata voce apud nos conqueri. Tacita mente excurremus per commemorata vocis instrumenta, vt cuius vitio hoc accidat dignoscamus, & remedium causæ morbificæ accommodemus. *Lingua ad instar spongiæ superne inferneque superflua excipit.*

DE RAVCEDINE.

Cap. X.

ESto vox rauca à destillatione in fauces, quæ idcirco raucedo nominatur: Purgandum erit corpus cassia cum rheo, atque si fluxio calida videatur, mittendus sanguis.

Obiter tamen notandum est, quod Valescus in commentarios retulit, si rauco à destillatio- *Destillatio in fauces.*

ne mittatur ſanguis quo tempore catarrhus commouetur, aucta deſtillatione amiſſurum eſſe vocem. Conſulendũ capiti vt parti mittenti. Gargariſmo vtendum eſt repellente, ex ſyrupis & aquis adſtringentibus. Aut ℞. diacodij ℥. ij. capiat hora ſomni duo cochlearia ad ſiſtendum catarrhum. Aut ℞. gummi arabici, tragacanthæ, glycyrrhizæ raſæ, amygdalarum, penidiorum, ſeminum cucurbitæ, cucumeris & portulacæ, añ. ʒ. iij. croci ℈. j. fiant pilulæ tenendæ ſub lingua. Cubebæ vulgò grana paradiſi, ſenſim tranſglutitæ, vel ſumptæ cum aqua mellis, creduntur proprietate mederi raucedini: quod ſequitur vocem claram efficit.

Diacodij vſus.

℞. croci, myrrhæ & thuris, añ. ʒ. j. coquantur cum paſſo, ſiue muſto decocto ad conſiſtentiam mellis, ſumat manè & ſerò inſtar caſtaneæ.

Quod ſi abolita ſit vox aut imminuta ob paralyſim linguæ, iam præceſſerunt remedia. Si à neruis vocalibus inciſis, malum eſt immedicabile: ſi ab eiſdem reſolutis, obſtructis, perfrigeratis, non tantùm collum liniatur oleo de caſtoreo, coſti, cinnamomi, vnguento neruali, ſed etiam quartæ vertebræ, vnde exoriuntur, eiuſmodi topica applicentur: non neglectis iis quæ ad paralyſim nouiſſimè dictata ſunt. Si propter arteriam exaſperatam vox lædatur, ſyrupis, & eclegmatis lenientibus læuigetur, vt ſyrupo violato, iuiubino, de glycyrrhiza, de tuſſilagine, tabellis diatragacanthi, & cæteris quæ ad exaſperatam linguam præceſſerunt, vt pilulis albis, bechicis.

Curatio arteriæ exaſperatæ.

Si vitium ſit in pulmone, vt ſi phthiſicus fuerit

aut asthmaticus, isti affectus habebunt statim sua remedia. De mutis & balbis locus hic postulat vt pluribus differamus: neque enim in arte possis commodiore loco.

Imprimis notandum, quia sermo ex auditu est, quotquot nascuntur surdi, eosdem necessariò esse mutos: at si fuerint surdi aliquo accidente, vt aure obstructa, nihil obstat quin loquantur: multi resoluta, aut inutili ligamento constricta lingua sunt muti, qui arte, quin etiam sponte aliquando sanescunt: Nam Atys Crœsi filius cùm videret ensem iam districtum ad interficiendum patrem, qui nunquam antea locutus fuerat & pro muto habebatur, cœpit exclamare: *O homo ne occidas Crœsum.* Vnde tam repentina mutatio? an disrupto linguæ ligamento? an percurata momento paralysi, quia calor & spiritus magno animi impetu ad linguam alioquin ignauam & torpentem, confluxerunt? Quosdam enim paralyticos, qui per aliquot annos in lecto iacuerant, cùm domus conflagraret, aut deposcerentur ad necem, audio eadem causa in pedes domo effugisse. Maximilianus Frederici tertij Imperatoris filius, cùm pro muto haberetur, quia ante nonum annum non erat locutus, euasit tandem in virum eloquentissimum. Vt hinc obiter intelligat medicus, non esse desperandum, etiamsi quibusdam pueris tardè adueniat loquendi beneficium.

Balbuties vt plurimùm accidit cerebri & linguæ nimia humiditate. Qua causa pueri & ebrij balbutiunt. Eadem ratione scripsit Hipp. bal- Aph. 32. lib 6. *Ingenium præceps*

tardâque lingua. bosalui profluuio ſæpè corripi. Quocirca cephalicis deſiccandum eſt cerebrum, quinetiam totum corpus. ſumpto per aliquot dies hidrotico. Cętera etiam peragenda quæ ad mollitiem linguæ dictata ſunt. Conſerua ſaluiæ ore detenta imprimis commendatur.

Traulis conueniunt illa eadem remedia, nam credibile eſt illos τ & ϱ malè pronunciare propter mollitiem linguæ: ideo enim fit vt lingua prioribus dentibus male innitatur, humidiores linguę muſculi non poſſunt linguam firmiter ſtabilire, quod tamen neceſſarium eſt ad harum litterarum pronuntiationem. Ecce ſunt læſæ vocis, ſequuntur deprauati guſtus remedia.

Ad guſtum deprauatũ. Conſiderabis primum à qua parte aſcendant vapores quibus lingua inficitur, ſi à ventriculo, an ab hepate; vt parti primò laboranti ſubuenias. Si ab auriginе lingua feile perfundatur, percurata aurigine, lingua ſuæ integritati reſtituetur. Interim paretur gargariſmus detergens *Gargariſmus detergens.* ex decocto hordei, agrimoniæ, marrubij, vel ex aquis ſtillatitiis caprifolij, liguſtri cum pauco melle roſato.

Ad ametriam in excreto pertinent multa & frequens ſpuitio, nec non ſcreatus ſanguinis, aperta aut eroſa in faucibus aliqua vena. A ventriculo enim & hepate ſanguis profluit vomendo: à pulmone tuſſiendo; ab ore & gingiuis ſpuendo: à faucibus ſcreando. Immodica *Saliuationis immodicæ cauſæ.* ſaliuatio aut contingit à perenni & tenui deſtillatione, aut à ventriculi cruditate. Nam male coquente ventriculo multa pituita colligitur, quæ aſcendit in os per tunicam commu-

nem ori & ventriculo: Qui natura & temperamento sunt melancholici, solent esse sputatores: Verùm maxime omnium hypochondriaci, fortassis quod lien eructet humorem acidum in ventriculum à quo refrigescit. Itaque vt huic symptomati succurras, considerabis diligenter vnde procedat, si à cerebro, ventriculo, aut à liene, vt vnicuiq; causæ suum accõmodes remedium. Cerebrum exsiccandum, sistendus catarrhus, ventriculus roborandus, & iuuanda coctio remediis suo loco explicandis: Lieni verò prospiciendum remediis, quę postea ad melancholiam hypochondriacam describentur. Screatus verò sanguinis sistetur aliqua detenta in ore conserua astringente, vt rosarũ, symphyti maioris, quibus immiscere possis aliquid terrę sigillatæ boli, vel coralli rubri: vel gargarismo ex syrupis astringentibus dissolutis in aqua quapiã astringente rosarum, plantaginis, centinodiæ: addere etiam possis nonnihil trochiscorum de bolo, de carabe, de terra sigillata, de spodio. Denique conueniunt quæ ad hæmorrhagiam præcesserunt, & quæ deinceps ad hæmoptoidem. *Sputitionis frequentis.* *Screatus sanguinis.*

Ad affectus simplices referri potest oris fœtor. Cuius imprimis cognoscenda causa, procedátne ab ore ipso, vt à dente putri; an à vẽtriculo male coquente, an à pulmone vlcerato, an ab ozæna: Mulieres præsertim rufæ hircũ olẽt, sub alis trux habitat caper. Si fœtor procedat à dente putri, experienda remedia quæ ex Galeno ad putres & erosos dentes dictata sunt, tandem euellatur: Si à ventriculo male coquente, fre- *Oris fœtoris curatio.*

quenti vsu pilularum de hiera, aut de aloë corruptus humor vacuetur. Ventriculus sumptis & admotis roboretur. Si ab vlcere putri pulmonum, quia phthisis est insanabilis, satis erit fallere fœtorem. Teneat itaque sæpe in ore caryophyllum vnum, aut aliquid nucis moschatæ conditæ: Nam suspecta sunt quæcunque suauiùs olent, vt moschum, & zibethum.

Posthume non bene olet, qui bene semper olet.

Cæterum de aspera arteria memorabilis est historia apud Cardanum, quæ hic videtur coronidis loco inserenda. Mediolani nebulo quidam adiudicatus cruci nunquam potuit laqueo strangulari: quod cùm vulgus haberet pro miraculo, relegatus fuit à iudice in cœnobiū, vbi vitam finiuit. Cuius euentus causam vt inuestigaret Cardanus, operum naturæ scrutator diligentissimus, postulauit sibi dari corpus dissecandum, inuenit asperam arteriam illi fuisse osseam: tam duram, vt nullo fune comprimi potuerit. Vt hoc exemplo in fingendis miraculis simus cautiores.

Aspera arteria ossea.

PARTICV-

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI SECTIO SECVNDA.

IN QVA EXPLICANTVR morbi & symptomata partium quæ Thorace continentur.

IMPRIMIS MORBI pulmonum.

CAP. I.

VLMO patitur omne genus morbi: Laborat enim intemperie calida, frigida, humida, cum materia. Sæpe obstruitur a pituita crassa & viscida, quæ aliquando resolutis partibus tenuioribus in lapillos concrescit: potest enim in fistulis pulmonum non minùs quàm in renibus, aut in cysti fellis pituita lapidescere. Vlceratur etiam à destillatione ferina, vnde phthisis: Inflammatur à copia *Pulmonis obstructio.* *Vlcus.*

Inflammatio. ſanguinis bilioſi quo nutritur, quæ inflammatio pulmonis à parte affecta peripneumonia nominatur. Patitur etiam abſceſſus non tantùm in *Abſceſſus.* ſe, ſiue in bronchiis collecta materia purulenta, ſed in arteria venoſa, aut vena arterioſa, qui exigui abſceſſus tubercula nominantur.

Intemperies calida. Calidiores pulmones arguunt genæ rubræ, aſcendentibus fumis, ardor thoracis, & ſitis ingens, quæ non miteſcit potu, ſed frigidi aëris inſpiratu. Quî fit vt ſitiant, dices, cùm ſitis cauſam Galenus attribuat ſuperiori orificio ventriculi? an quia pulmoni calfacto ſtomachus compatitur? an quia fauces areſcunt à calidiore pulmone?

Frigida. Frigidam intemperiem contraria ſigna demonſtrant, frigidum pectus, ſitis nulla, & quòd calido aëre recreentur, frigido offendantur. Pulmonem aridum vulgus appellat flaccidum. Quo malo afflicti paulatim tabeſcunt. *Sicca.* Tabidorum facta diſſectione nullam tabis & mortis cauſam obſeruare potui, præter pulmones veluti in camino exſiccatos. Motus, fames, vigiliæ & quæcunque exſiccant, huic hominum generi ſunt infenſiſſima. Sufflones hoc morbo pereunt, vt Chymici & aurifices. Pulmonem *Humida.* humidiorem tuſſis humida comitatur, vt ſicciorem tuſſis ſicca, cum aſperitate arteriæ.

Calidioris pulmonis refrigeratio. Refrigerabis calidiorem pulmonem vſu frequenti caſſiæ, miſſione ſanguinis, abſtinentia vini, cuius loco vtatur ptiſana pro ordinario potu aut aqua hordei. Hordeata ſint in vſu frequenti & amygdalata, Quin etiam panis ex hordeo conficiatur. Syrupo violato, iuiubino,

tabellis diatragacanthi vtatur aliquando inter pastus. Liniatur thorax oleo violaceo: Nam frigida quæ adstringunt, vt rosaceum & myrtinum nocent, quia respirationem impediunt. Lac asinæ ardorem simul & siccitatem pulmonis contemperat.

Frigidioris calefactio. Frigidiores verò calefacies ordinario vsu hydromelitis, in quo hyssopi coma nodulo inclusa bullierit, syrupis de prassio siue de marrubio, de hyssopo, tabellis diaireos, litu thoracis ex oleo irino, anethino, vnguento resumptiuo, quod etiam aridis & exuctis pulmonibus benefacit, vt & syrupus resumptiuus, seu de testudine. Crocus perhibetur anima pulmonis, propterea ex ouo sorbili sumi potest, & linimentis immisceri, vt oleo amygdalarum amararum, butyro; immiscebis quoque potulentis vt iusculis. *Crocus anima pulmonis.*

Frigidiores & humidiores purgabis sæpe, addendo ad cassiæ aut catholici ℥. j. turbith vel agarici trochiscati ℈. iiij. si malis diaphœnici aut diacarthami ʒ. ij. fiat bolus, capiat ex cochleari cum syrupo capilli veneris, aut de hyssopo. Est ne mittendus sanguis in frigidis & humidis morbis pulmonum? Minimè verò, nisi manifesta sit plenitudo, túmque licet ad causam antecedentem, non ad coniunctam. In longis morbis, quales solent esse frigidi & humidi, possis imperare syrupum solennem ex bechicis, in quibus turbith aut agaricus bullierint, hac formula. ℞. radicis enulæ campanæ, serpentariæ & ireos florent. (ad incidendum pituitam crassam viscidam) ana. *Syrupus solennis.*

℥ ß. polypodij querni, glycyrrhizæ rasæ, passularum mundatarum, an. ℥. j. tussilaginis cum radice, scabiosæ, morsus diaboli, pimpinellæ, adianti, hyssopi, an. M. j. iuiubas & sebesten num. 10. seminis carthami & bombacis, an. ℥. ß. florum violarum pug. ij. fiat decoctio, in qua bulliant ℥. iij. Agarici nodulo inclusi, cum ʒ. ij. zinziberis. In colat. ℔. j. ß. dissolue sacchari ℔. j. ß. fiat syrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥. ij. pro dosi, cum aquis scabiosæ, pimpinellæ, adianti, vel cum ptisana magistrali. Si ad hunc syrupum adieceris cassiæ ʒ. ij. pulueris diaireos, vel conseruę enulæ campanæ, capilli veneris, an. ℥. ß. fiet opiata pectoralis laxatiua.

Ius galli decrepiti laxatiuũ.

Auicenna plurimi facit ius galli decrepiti, qui farciendus est hordeo, passulis, ficubus, glycyrrhiza, iuiubis, sebesten; in colaturę ℔. ß. dissolue mannæ calabrini ℥. ij.

Memineris quoties morbis pulmonum coniuncta erit destillatio, vt frequentissimè coniuncta est, toties omni arte procurandum vt sistatur, alioquin inutilem fore nostram operam. Cephalicis ergo exsiccandum caput, vtendum hora somni diacodio, aut hypoglottiis: ad diuersionem verò admouenda erunt brachiis cauteria.

OBSTRVCTIO QVÆ PARIT *dyspnœam, asthma, & orthopnœam.*

CAP. II.

AGe verò à morbis similaribus, de quibus non est admodum frequens querela; pergamus ad organicos, in quibus præcipuum locum tenet obstructio: Angustæ enim pulmonum fistulæ, congesta ex intemperie frigida pulmonis, vel à cerebro destillante pituita, sæpe obturantur: Tùm æger difficulter respirat, tussit, & in thorace manifestam sentit oppressionem. *Pulmonis obstruct: signa.*

Huic malo subuenient incidentes & detergentes syrupi, vt capilli veneris, de hyssopo, de marrubio; oxymel simplex, diureticum, scilliticum, tabellæ diairis simplicis & diairis Salomonis, iuscula cicerum, & caulium rubrorum, vnde looch de caulibus, expressus succus & depuratus coquitur cum melle, vel cum sacchato candi ad consistentiam syrupi, quo vtendum ex cochleari, vel cum baculo glycyrrhizæ vel cum aquis prædictis scabiosæ, pimpinellæ, adianti. *Curatio.*

Vesperi quo tempore catarrhus commouetur, capiat syrupi rosarum siccarum & iuiubini cuiusque, vel diacodij, duo cochlearia. Manè, vt quod nihilominus influxit in pulmones & per asperam arteriam deerrauit, expectoretur:

vtatur syrupis incidentibus & detergentibus commemoratis. ℞. syrupi capilli ven. & de hyssopo, an̄. ℥.j aquarum pimpinellæ & scabiosæ, an̄. ℥.iij. fiat iulep in duas doses. Vinum conceditur, aut eius loco hydromel, in quo coma hyssopi nodulo inclusa bullierit. Benefaciet quoque syrupus magistralis iam descriptus, aut cassia cum agarico: litus thoracis ex oleo irino, anethino, amygdalino cum croco: opiata ex conserua capilli veneris, enulæ campanæ, ireos, cum puluere diairis, diatragacanthi. Nec sunt prætereunda remedia, quæ ideo asthmatica vocantur, quod proprietate iuuent asthmaticos, vt millepedes; vtendi modus ex proœmio huius operis repetendus; puluis millepedum vstorum misceatur opiatæ prædictæ. Exempli gratia ℞. conseruæ capilli ven. ℥. j. conseruæ enulæ camp. & ireos, an. ℥. ß. pulueris millepedum vstorum ʒ.ij. diairis simplicis ʒ.iij. cum syrupo capilli veneris fiat opiata, de qua capiat quantitatem nucis iuglandis mane ante pastus, superbibendo parū aquę scabiosę, aut capilli veneris. In obstructione cōtumaci, qualis est asthmaticorum, Galenus laudat diasulphur, quod conficit ex sulphuris, piperis & sinapi æquis partibus, vt frigida & crassa pituita eorum calore eliquescat. Datur ex ouo sorbili à ℈.j. ad ʒ.j. aut terebinthinæ permiscetur. ℞. pulueris prædicti ℈. ij. terebinthinæ ʒ. ij. fiat bolus. Terebinthina ad omnes obstructiones est singularis. Arabes exhibent solum sulphur cum ouo, Chymici flores sulphuris; alij dant quotidie tabellam vnam diatragacanthi consparsam

Millepedes specifici ad asthma.

Diasulphur.

Terebinthina valet ad omnes obstructiones.

oleo anisi chymico.

VLCVS CVIVS COMES phthisis.

CAP. III.

HActenus morbi similares & organici, sequuntur communes, imprimis vlcus, deinde inflammatio, cui propter affinitatem coniungemus inflammationem musculorum intercostalium, quæ mentitur pleuritidem. Vlceratur autem pulmo vt plurimùm ferina destillatione, cui malo multis causis est obnoxius: Primò quòd habeat carnem mollem, proinde vlcerabilem: Secundò, quia subest cerebro, à quo per amplum & patentem canalem facilè fluxionem excipit, aliquando biliosi sanguinis acrimonia eroditur. Vlcus pulmonum hectica febris comitatur, vnde macies totius corporis seu tabes, quæ proprio nomine phthisis appellatur: neque enim omnis tabes ab vlcere pulmonis: nam omnis febris hectica emaciat corpus, & atrophiam Celsus vocat tabem. Sed tabes ab vlcere pulmonis, propriè phthisis appellatur. Sed cur vlcus pulmonũ hectica febris consequitur? quia pulmo est flabellum cordis, aëris inspirati qualitate ardorem cordis contemperat, eiusdem substantia spirituum vitalium materiam illi suggerit: Atqui vlcerati pulmones cum aëre fumos putres ad cor transmittunt, quin etiam aërem ipsum contaminant. Itaque cor

Pulmo cur facile vlceratur.

Cur pulmonum vlceri coniuncta febris hectica.

vſque adeò tandem inficitur, vt inde febris hectica neceſſariò oriatur, quæ conſumptione humidi primigeni, tabem inducit.

Signa diagnoſtica. Dignoſcetur ab antecedentibus, vt ſi præceſſerit ſputum ſanguinis: ab adiunctis, vt ſputo puris, quinetiã cùm vlcus inueterauit, excretis pulmonis aut aſperæ arteriæ fiſtulis. Aliquãdo ſpongiæ aut pumici quiddã ſimile expuitur, vnde diſſecto cadauere, ingens ſinus in pulmone conſpicitur. A conſequentibus, vt corporis totius extenuatione: quę tria vno aphoriſmo

Aph. 15. ſect. 7. Hippocrates comprehendit. *A ſanguinis ſputo puris ſputum, à puris ſputo tabes.*

Indicationes eædem ſunt quæ aliorum vlcerum: ſi vlcus impurum & ſordidum fuerit, detergendum; deinde ſi cauum, carne replendum: quod ſi mundum & ſuperficiarium fuerit duntaxat, minimè profundum, quàm citò fieri poterit cicatrice obducendum: quod fiet vſu frequẽti ſyrupi roſarum ſiccarum vel granatorum cum aqua chalybeata. Auicenna vſum longum & frequentiſſimum ſacchari roſati, ſeu vulgaris

Aëris vis in morbis pulmonũ. conſeruæ roſarum adeò commendat, vt illius ſolo vſu vlcera coaluiſſe affirmet: Inſpiretur aër ſiccus: dici enim vix poteſt quanti momenti ſit aër in morbis pulmonum: multi eâ causâ in Ægyptum nauigarunt, & furnaria ſui furni frequenti halitu, vlcus pulmonis tandem deſiccauit. Pulmo vulpis pulmonibus malè affectis creditur proprietate ſubuenire, ſed imprimis vlceratis, quia maximam vim habet deſiccandi: Curatio autem vlceris deſiccatio eſt: Itaque illius puluerati ʒ.j. exhibeatur quotidie

cum hydromelite, aut permisceatur veteri & liquidę conseruæ rosarum. ℞. conseruæ rosarũ ℥.ij. pulmonis vulpis præparati, vt decet, hoc est abluti vino, in quo hyssopus bullierit, aut aqua scabiosæ, pimpinellæ, adianti, deinde exsiccati, ℥.ß. pulueris diatragacanthi frigidi ʒ.vj. cum syrupo de glycyrrhiza, fiat opiata, de qua capiat sæpe inter pastus: vel pulmo assetur sine ferro, & in pastu edatur. Celsus parem vim attribuit iecori vulpis. *Pulmonis vulpis vsus.*

Verùm faciamus non esse recens & superficiarium, sed cauum, sordidum vel inueteratum vlcus imprimis prædices esse insanabile, eòque minus si adiunctam habeat inflammationem, aut hecticam febrem. Cur ita? quia id à quo vnicum & singulare præsidium sperari potest, est illi nocentissimum, non enim potest aliter pure expurgari, quam tussiendo: Atqui tussi dilaceratur inflammatio magis magísque augetur. Quid ergo facies? blandiendum malo, & arte procurandum, vt minore cum molestia moriatur æger. Certior & celerior interitus, quando ipsiusmet pulmonis portio excreta est tussiendo. Producit vitam lac asinæ. Nam suo sero detergit, caseosa substantia consolidat, butyrosa nutrit: quod est necessarium ratione emaciationis. Sumi poterit ad ℔.ß. cum saccharo rosato, tribus horis ab assumpto lacte, capiat vitellum vnius oui. Villanouanus extollit aquam de sanguine humano distillatam, quam non dubito extenuationi profuturã, non vlceri. Dioscorides mirrhidis iusculum commendat: confert, inquit Galenus, quia facit vt phthisici

Inueteratum vlcus pulmonum quare insanabile.

Lactis asinini dotes.

purulenta faciliùs expuant: idem præstat radix angelicæ. Valescus sequentem puluerem ex Hali plurimi facit: eo enim se phthisicos persanasse affirmat, qui ab omnibus pro desperatis habebantur. ℞. papaueris albi ʒ. x. gummi arabici, amyli, tragacanthi, añ. ʒ. ij. seminum portulacæ, althææ & maluæ añ ʒ. v. seminum cucurbitæ, melonis, citrulli, cucumeris mundatorũ añ. ʒ. vij. spodij & succi glycyrrhizæ, añ ʒ. iij. penidiorum ad pondus omnium, fiat puluis de quo capiat quotidie ʒ. ij cum syrupo papauerino, aut iuiubino. Eodem puluere, inquit, iubebam vt conspergerent hordeata & amygdalata (quibus sæpe vti debent phthisici) & benè habuerunt. Pro bellariis Marci panes, pasta regia, pistacia quoque, passulæ & amygdalæ. Cæterùm proni sunt ad phthisim, quibus collum est longum & gracile. Item qui pectus habent depressum, vel alatas scapulas, hi πτερυγώδεις siue alati dicuntur: Illi σανιώδεις: Huic malo obnoxij sunt, adolescentes potiùs quã pueri, aut senes, propter feruorẽ sanguinis biliosi, & qui carne sunt molliore. Præcedunt autem tussicula inanis siue sicca, quæ vulpina dicitur vulgò. Titillantur fauces, & sentitur punctura in thorace, cum vrinis tinctis; tum prouidero ne vlcus fiat, quia factum, est immedicabile; crustulâ ad tempus quandoque obducitur, sed quæ post aliquot menses, aut annos tussi excluditur, & vlcus recrudescit.

Hordeata & amygdalata phthisicis conuenientissima.

Phthisi obnoxij.

Signa antecedentia.

Prophylaxis.

Prophylactica sunt, sistere catarrhum & cauteriis diuertere, quia vlceri iam facto parum prosunt, præsertim iam emaciatis. Cassiæ cum

rheo, fit vſus frequens, vt quolibet menſe ſemel, luna decreſcente: vtatur tabellis diatragacanthi, mittatur ſanguis ſaltem ſemel quotannis ineunte vere.

Vlcus aſperæ arteriæ curetur pauco bolo, thure vel maſtiche, exceptis mucagine tragacanthę aut aquato oui; inde fit looch, quo vtatur ſæpe ex cochleari, vel cum baculo glycyrrhizæ: Ita enim fiet vt adhęreat aliquid vlceri. *Looch.*

DE PERIPNEVMONIA ET *pleuritide.*

CAP. IIII.

SCribit Ariſtoteles 7. *Topic.* poſt Platonem *in Sophiſta*, vnum eſſe ex principiis humanæ ſapientię, rerum diſſimilium ſimilitudines, & ſimilium diſſimilitudines cognoſcere: Hoc enim poſſe eſt tantùm periti artificis. Atqui peripneumonia & pleuritis multa habent ſimilia inter ſe, multa diſſimilia. Itaque placet vnâ fideliâ duos parietes dealbare. Vtrique communia ſunt: febris continua, difficultas ſpirandi, tuſſis, ſputum cruentum, dolor; verùm ſub pleuritide ſentitur pungens, cuius occaſione à quibuſdam telum dicitur, eſt enim proprius membranarum: vt plurimùm in alterutro latere, non ſemper: At in peripneumonia dolor grauis in toto thorace: pulmo enim eſt indolens, non habet ſenſum niſi grauitatis, quia neruus illius ſubſtantiā non penetrat, ſed *Signa communia pleuritidis & peripneumonia.* *Propria peripneumonia.*

per membranam ſolam diffunditur, diſtentâ tamen illâ membrana, aut compatientibus partibus vicinis nonnunquam dolorem acerbum excitat.

Quæret aliquis, cum dolor pulſans conſequatur magnas inflammationes, quidni pleuritidem? quia nulla illic arteria. Cur dixiſti non ſemper dolorem pleuriticum alterum latus premere? quia pleura per totum thoracem extenditur. Inflammatio mediaſtini, à quibuſdam vera pleuritis dicitur: dolores acutiſſimi qui in dorſo ſæpe contingunt, ſunt pleuritici: nam ſi partes externas affligant, ad notham; ſi pleuram ipſam, ad veram pleuritidem referuntur, antè, ponè an ad latera, non refert.

Peripneumoniæ cauſa. Peripneumonia fit à ſanguine quouis, potiſſimùm tamen à pituitoſo, quia pulmo per ſyſtolen excludit bilem, vt pote tenuem & mobilem: pituitoſum verò ſanguinem retinet, quia eſt craſſus & tenax. At pleuritis ferè fit à *Pleuritidis.* ſanguine bilioſo: pleura enim craſſior eſt quàm vt pituitoſum, aut melancholicum ſanguinem tranſmittat. Sanguis qui committit pleuritidem, à vena ſine pari impetu & maiore copia defluit: qui peripneumoniam, à vena caua ad dextrum ſinum cordis, atque inde ad pulmonem per venam arterioſam. Peripneumonia aliis morbis aliquando ſuccedit, vt anginæ & pleuritidi, materia à faucibus vel à pleura tranſlata ad pulmones, quæ peripneumonia eſt lethalis. Pleuritis aliquando fit à catarrho.

Prognoſis. Pleuritidi hæmorrhagiam ſuperuenire bonum eſt, peripneumoniæ malum. Aretęus ta-

men hæmorrhagiam scribit salutarem esse peripneumonicis, diarrhœam quoque cum vrinis purulentis. Senes vt promptius tentātur pleuritide, ita tutiùs ea defunguntur, nec tam periculosè laborant vt iuuenes. Peripneumonia terminatur superuenientibus parotidibus, non pleuritis: quanquam Rhasis *decimo nono continenti*, & Mesue ex Galeno, annotarunt, aliquando pleuritidem salutariter terminari sanguine liberaliter fluente ex aure quæ est è directo lateris dolentis. Peripneumonia est acutior & periculosior quàm pleuritis: ideóque citiùs in melius, aut in peius terminatur. Peripneumonici halitum habent longè calidiorem, propterea aëre frigido magis recreantur quàm pleuritici.

Cōmunia ferè remedia: præcipuū tamen præsidium in venæ sectione, quia sunt morbi à sanguine; clysteres frequentes; purgatio ex cassia, manna, gallo decrepito, aut catholicone: bechica, partim quæ leniant, vt syrupus violatus, de glycyrrhiza, de tussilagine, iuiubinus, partim qui incidendo & detergendo facilitent sputum, vt syrupus capilli veneris & oxymel. Citò enim & facilè spuere bonum est: nam nisi materia pleuritidis intra dies quatuordecim expurgetur, fiet empyema: Placet Aretæo intra vigesimum. Distinguendum Hippoc. 14. diem numerat à die quo cœpit æger spuere, quia Anaxion primis diebus non spuerat, vt est *tertio epidem*. morbus productus est ad diem trigesimum quartum; quod si primis quatuor diebus æger liberè spuat, pleuritis terminabitur intra diem septimum.

Curatio.

Bechica.

14. dies quomodo intelligendus.

Quæ vena in pleuritide ſit ſecanda, dici vix poteſt, inter doctos quanta contentione certetur. Placet Arabibus, in principio dum adhuc humor eſt in motu, ſiue quandiu fit fluxio, ad reuulſionem, aperiendam eſſe primùm ſaphænam, deinde baſilicam lateris oppoſiti. Tandem ad euacuationem materiæ morbificæ, baſilicam lateris dolentis. Huic opinioni fauit Curtius, quam oppugnauit Briſſotus, quem hodie ſequitur Schola Pariſienſis, quia fruſtrà fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora. Atqui ſecta baſilica lateris dolentis, quia reuellit, deriuat, & vacuat ſimul, promptius adfert auxilium: vena lateris oppoſiti inciſa, pleuriticos nihil aut minimùm iuuat, inquit Gal. *lib. de ſanguinis mißione*. Itaque fruſtra æger toties cruciatur. Scaliger, tantum abeſt, vt fateatur par commodum aduenire pleuriticis ſectâ initio venâ è directo, cùm affirmet, quoties hanc opinionem ſecutus eſt, toties ægros deceſſiſſe, omnes ferè ſeruatos Arabum conſilio. Veſalius contendit in omni pleuritide ſemper aperiendam eſſe baſilicam dextrã, quia hac in parte ſit trũcus venę ſine pari: nam eſto pleuritis ſiniſtra, fiet reuulſio de fonte: ſi fuerit dextra, non tantùm fiet reuulſio, ſed etiam deriuatio & vacuatio. Hollerius obiicit ſanguinem lateri ſiniſtro impactũ, non poſſe retrahi inciſa hepatica, quia ſi vena azygos calamo inſuffletur, ne ſpiritum quidem ad cauam tranſmittat, multò minùs ſanguinem. Sit ita ſanè: nihil enim tale adhuc comperi. Donemus materiam affixam lateri ſiniſtro reuelli & retrahi non poſſe. At

Cõmentario in librum Hippoc. de inſomniis.

Idem ſcripſerat in centuriis Amatus Luſitanus

quæ fluit, antecedens cauſa quæ facit & fouet morbum, quídni ſiſtetur, reuelletúrque? In pleuritide dextra non tantùm initio ad reuulſionem, ſed etiam toto morbi decurſu ad euacuationem materiæ coniunctæ aperienda eſt hepatica: In ſiniſtra verò quandiu fit fluxio, ad reuulſionem aperienda videtur hepatica, vt reuulſio fiat de fonte ſiue de trunco, deinde vt impactus humor educatur, baſilica ſiniſtra: Saphæna verò aperiatur, cùm hęmorrhoides viris & menſes mulieribus ſubſtiterint.

Concluditur, mittendum eſſe ex eodē latere.

Cæterum quidam negant poſt diem quartum pleuriticis tutò mitti ſanguinē. Verùm Hippocrates Anaxioni pleuritico octauo die morbi aperuit venā, fortè quia non fuerat priùs vocatus. Itaque quandiu dolor premit, licet venam aperire. Pacato dolore parcendum venæ, ne fruſtra deiiciantur vires: nam ſalus pleuriticorum & peripneumonicorum tota pendet à virium robore. Quando dolor abeſt, manente febre, cum difficultate reſpirandi, credibile eſt iam factum abſceſſum, proinde tum inutilem eſſe phlebotomiam.

Conuenitne purgatio pleuriticis? Sanè cùm dolor vergit ad iugulum, tota ſpes in phlebotomia: at cùm vergit ad hypochondrium, Hippocrates etiam purgat elleboro, quia cacochymia magna indicatur, quæ tendit deorſum, quoniam dolor eò vergit: vbi autem dolor, ibi morbus, ibi cauſa morbifica: ſumus autem nos naturæ miniſtri. Veriſimile eſt humorem extra thoracem & extra vaſa conſiſtere. Veruntamen hodie contenti ſumus minoratiuo, vt

Catharſis an conueniat.

cassia & manna. ℞. cassię ℥. j. fiat bolus cum saccharo capiat ex cochleari cum syrupo violato: superassi mat iusculum galli decrepiti, in quo mannæ ℥ j ß. dissoluta sit: metuendum enim à diarrhœa, quia conatus egerendi impedit expuitionem, in qua tota spes: Si alui fluor accidat pleuritico fractis viribus, est lethalis: non adeò periculosus in principio, dum adhuc constant vires Galenus *commentario 2. de diæta in acutis*, quamuis dolor vergat ad hypochondrium, prefert venę sectionem, quia sit tutius remedium: ex ea, inquit, nullum sequi potest incommodum, ex purgatione verò maximum. Puto Hippocratem ad notham pleuritidem quę fit à pituita, non ad veram & exquisitam quæ fit à sanguine, respexisse: quando suasit, parcendum esse venæ sectioni, dolore descendente: tumque in purgatione totam spem consistere.

Et, quæ.

Aph. 16. sect. 6.

Tutior tamen phlebotomia.

Topica.

Topica initio sint, oleum violaceum cui immisceri potest mucilago seminis psyllij, extracta in aqua scabiosæ misce. fiat linimentum; vel oleum amygdalarum dulcium, deinde chamęmelinum. Quibus inebriata lana succida parti dolenti applicetur. Deinde vt resoluas, coquas, & dolorem lenias, ex oleo liliorum & mucilagine fœnugreci extracta cum iisdem aquis, fiat alterum linimentum ℞ olei liliorum & mucilaginis fœnugræci extractæ in aqua pimpinellę, añ. ℥. j. misce pro litu thoracis. Dolor demulcetur sacculis semiplenis lacte tepido, applicantur lateri dolenti vicissim. Ad eundem finem, omentum arietis, quod maduerit in

oleo

oleo amygdalarũ dulcium plurimùm laudatur. Vel hoc cataplasma; ℞ radicis liliorum ℥.j. bismaluæ cum radice, tussilaginis cũ sua radice, añ. M.j. florum chamæmeli & meliloti, añ. Pug.ij. seminũ lini & fœnugręci, añ. ℥.ß. fiat decoctio in lacte: residẽtia teratur, & cũ oleo chamęmelino fiat cataplasma, addendo duos vitellos ouorum.

Victus ratio. Vitanda sunt acria, salsa, acida quæ exasperant fauces, vtendum hordeatis, amygdalatis, gelatina, consũmatis, expressis, iusculis. Bibatur aqua hordei, vel ptisana cum syrupo aliquo bechico, vt violato, vel de glycyrrhiza. Bibat sæpè & parum, vt per vias lubricas faciliùs sputum procedat. Numquam bibat actu frigidum, quia frigus inimicum pectori, expuitionem impedit: tepidum verò iuuat, quia coquit, maturat, & de parte inflammata aliquid semper resoluit.

Michael Seti affirmat iusculũ pauonum pleuriticis occulta proprietate conuenire, cuiusmodi remedia peculiari nomine pleuritica nuncupantur. In eo censu habentur pudendum cerui, vel tauri, rasura dentis apri, puluis corticis auellanarum; datur ʒ.j. cum ℥.iij. aquæ cardui benedicti, & semuncia syrupi alicuius bechici, vt de glycyrrhiza, de tussilagine. Quidã magnifaciunt papauer rheas. Vtendi modus varius: aliqui enim flores macerant in aqua, non aliter quam rosas aut violas, atque inde cum saccharo conficiunt syruprum. Alij pulueris exhibent ʒ.j. cum aqua cardui. Quod medici quidam improbant, quia Galenus *primo de ratione victus*, prohibet ne pleuriticis dentur narcotica, propterea quòd suo frigore impediunt exspui-

Pleuritica.

Papaueris rheados vis.

tionem. Fortassis iuuat proprietate, & præterea confert ad dolorem placandum: nam Auicennas quoties vigiliæ infestant, & dolor, iubet dari cum hordeatis, aut iusculis, seminis papaueris albi contusi duas, aut tres ʒ. Itaque vtere audenter hac opiata ℞. conseruæ ex floribus althææ vel capilli veneris ℥ j. pulueris papaueris rheados ℥. ß rasuræ dentis apri & pudendi cerui, añ. ʒ. ij. cum syrupo de glycyrhiza fiat opiata, de qua capiat omni hora duas, aut tres ʒ. nam quæ iuuant proprietate, omni tempore possunt exhiberi.

De sanguinis missione in pleuritide, ex sententia Græcorum, Arabum, & Recentiorum doctissimorum, vide Apologeticam disceptationem Petri Brissoti, *Doctoris Medici Parisiensis*; & Dialexim de eadem sanguinis missione in pleuritide, *simul editam à* M. Renato Moreau, *Doctore Medico Parisiensi & Chirurgiæ professore regio, præsertim verò* pag. 71. *in qua docetur quid de ipsa controuersia senserit vir vndequaque maximus*, Medicorum *sui temporis princeps* M. Simon Pietreus, *Doctor Medicus Parisiensis.*

MEDIASTINI INflammatio.

Cap. V.

Mediastinum quoque, seu septum quod lobos pulmonis disiungit, phlegmone tentari potest, quę omnia habet cũ vera siue exquisita peuritide communia: Febrem continuam, difficultatem respirandi, tussim, sputum

ſanguinis, dolorem : verùm dolor ad ſternum ſentitur, non ad latus, aut in toto thorace, præterea ſemper tuſſis eſt ſicca, quia pus illic veluti pixide concluſum tenetur, quod ſi eroſa tunica tandem erumpat, nihilominus tabidi moriuntur.

Inflãmati mediaſtini ſigna propria.

Remedia eadem quæ pleuriticis & peripneumonicis vena ſæpè & ſæpè incidenda vt impedias generationem phlegmones, quandoquidem facta, eſt inſanabilis.

PHLEGMONE MVSCVLORVM intercoſtalium.

CAP. VI.

INflammantur etiam muſculi intercoſtales tam interni, qui replent ſpatia coſtarum; quam externi, qui illis incumbunt. Internorum inflammatio mentitur pleuritidem, vacat tamen periculo, quia etiamſi ſuppuretur pus foras erumpit. Diſtinguitur à vera pleuritide, quod fit ſine tuſſi, ſine ſputo, ſine pulſu duro, non adeo acuta febris, neque tam difficilis ſpiratio, niſi cum exſufflant: meſopleurij enim ſeruiunt exſufflationi : Locus contactu indoleſcit, eoque magis cum inflammatio ad muſculos externos attinet: quę non tantùm tactu dignoſcitur, ſed etiam viſu. Dolor non eſt pũgens, vt in pleuritide; nec grauis, vt in peripneumonia, ſed pulſatorius propter arterias à copia ſanguinis compreſſas.

Signa diagnoſtica.

Curatio. Aperienda vena, admouendum initio repellens, vt oxyrhodinum; deinde resoluens, vt oleum chamæmelinum, aut cataplasma ad pleuritidem. Factus abscessus scalpello vel cauterio aperiatur.

Vrget etiam aliquando dolor in dorso, cuius causa siue sit foris, vt in musculis dorsi; siue intra, vt in ipsamet pleura, quæ totum thoracem vndique cingit, non aliis eget auxiliis.

DIAPHRAGMATIS INflammatio.

CAP. VII.

Est etiam cum inflammatur diaphragma. Tum trahitur cerebrum in consensum, quia in suo centro est neruosum. Consentit autem cerebrum neruis & partibus neruosis, vnde delirium, cuius causa veteres diaphragma φρένας mentem, nuncuparunt: priuatione enim cognoscitur habitus. Atqui malè affecto septo transuerso mens turbatur. Itaque ab illius incolumitate videtur quodammodo animæ sanitas dependere. Solus Trallianus pernegat delirium succedere inflammato diaphragmati.

Huic non alia conueniunt, quàm quæ præscripta sunt ad inflammationem.

EMPYEMA.

Cap. VIII.

HActenus de inflammationibus quæ partibus thoracis tam externis, quàm internis adueniunt. Sequitur abſceſſus, ad quem refertur empyema, collectio puris in capacitate thoracis. Cùm fit pus, inquit Hippocr. hoc eſt cum inflammationis generatio impediri non potuit, neque reſolui, ſed ad ſuppurationem tendit, omnia ſymptomata ingraueſcunt, febris intenſior, dolor acerbior: tuſſis & difficultas reſpirandi maior, pure facto omnia ſunt mitiora: Hipp. 3. *de morbis*, excipit peripneumoniam, in qua omnia exacerbari ſcribit pure confecto. Aliquando ante confectionem puris vomica rumpitur, & ſanguis effluit è pleura: ſi in capacitatem thoracis, debet expurgari tuſſiendo intra dies 40. Alioquin ſuppurati, confecti tabe morientur, quia pus, cor & partes omnes vitales longiore mora corrodet, ſuborietur febris hectica, inde tabes. Quodſi in pulmonum fiſtulas pus, aut ſanguis impetu & copia magna irruat, repentè ſuffocantur. Hęc mala vt deuitent prudentiores medici, quoties obſeruant pleuritidem crudam, in qua primis ſeptem diebus nihil expuitur, vt materiam attrahant foras, efficiantque, vt abſceſſus rumpatur foris non intrò, applicant thoraci cucurbitulas cum ſcarificatu, veſicatorium, ſinapiſmum,

Aph. 4. ſect. 2.

Cautio in cruda pleuritide.

dropacem. ℞. picis naualis ℥ ij. liquetur cum quarta parte olei chamęmelini, vel liliorum, fiat emplastrum applicandum lateri pleuritico, quod est μεταστωκριτικὸν, trahens ex profundo. Possis ad eundem finem admouere cataplasma ex patta leonis, quemadmodum in Angina: venæ enim pulmonum in exteriora terminantur Hic abscessus, quia succedit inflammationi, epigenematicus appellatur.

Emplastrum attrahens.

Aliquando in sinum & capacitatem thoracis, irruente multa destillatione, pituita illic coquitur & formam acquirit puris. Ita enim Hippocrates: *Destillationes in ventrem superiorem, intra viginti dies suppurantur.* Hi abscessus sunt primarij, qui imprimis distingui debent ab epigenematicis ex antecedentibus, videlicet quòd succedant catarrho, non inflammationi. Distingui debent, inquam, quia non sunt periculosi. Vidi qui materia ista purulenta multas pelues impleuerunt, non sine assistentium terrore: qui tamen saburra illa & colluuie expurgati, omni difficultate spirandi, qua priùs premebantur, perfectè liberati sunt. Legitimum pus fit pepasmo sanguinis: ex pituita putri & cocta, fit aliquid πυῶδες, puri simile. Vtrumque distingues quatuor signis, primo libro generalis methodi explicatis.

Abscessus thoracis primarii, minus periculosi.

Curatio.

In vtroque abscessu commune est remedium, bechicis expuitionem adiuuare qualia pleuriticis imperata sunt, vt syrupi capilli veneris, de hyssopo oxymel.

Signa empyematis.

Empyema dignoscitur sensu fluctuationis: ὑδατισμὸν vocat Cælius Aurelianus. nam quo-

ties æger in lecto se reuoluit, sentit in thorace veluti inundationem & fragorem aquę murmurantis. Galenus *lib.* 4. *de locis affectis*. Hippocrates suppuratis concedit 40. dies pro puris expuitione, quo tempore exacto nisi perfectè sint expurgati, minatur tabem. An expectandum est dum hoc totum tempus præterierit antequam thorax aperiatur, vt pateat via puri? Respondeo, si materia videatur copiosior quam vt expurgari possit, priùs aperiendum esse thoracem quia metus est ne toto illo tẽpore, aut vires frangantur, corde à fumis putribus inquinato; aut pus pulmonem erodat, vt non sit postea tempus. Itaque tum puri facienda via, quod fiet duobus modis, *Thorax quãdo aperiendus.*

Primò, si aperiatur thorax intra tertiam & quartam, vel intra quartam & quintam costam: appello quartam incipiendo à veris costis & procedendo sursum: foramen respondeat materiæ educendæ, distetque saltem tribus digitis à spina, neque sinas pus confertim effluere, quia vt est in Aphorismo, *siue suppurati secentur, siue vrantur, si pus confertim fluxerit, moriuntur.* Aph. 27. lib. 6. *Sectione.*

Notabis obiter, quòd aperto thorace si pus exeat laudabile, & febris suppuratum eodem die reliquerit, haud dubiè illum euasurum, alioquin periclitari.

Sequitur alterum remedium cuius in Aphorismo Hippocrat meminit, scil. vstio. Fit autem vstio cauteriis actualibus, aut potẽtialibus. Paulus *lib.* 6. applicat 13. cauteria, Aëtius 15. quę etiam asthmaticis imperat. Celsus supra omo- *Vstione.*

platas admouet duo, quæ vetat obduci, donec tuſſis conquieuerit. Lege Hippocratem *ſecundo & tertio de morbis.*

HYDROPS PVLMONIS.

CAP. IX.

EMpyemati & abſceſſui affinis eſt hydrops pulmonis: Abſceſſu primario thorax oppletur pituita craſſa; ſub hydero pituita tenui, ſero acri. Niſi iam conclamatum videatur, vt cùm ſub aſcite tuſſis vrget, aquis ad vitales partes aſcendentibus, thoracis apertione, vel cauteriis expurgetur.

De hydrope pulmonis, affectu grauiſſimo atque periculoſiſſimo, conſulat lector Hippocratis librum magnum *de morbis internis, textu 24. pag. 258.* qui nuper editus fuit Lutetiæ Pariſiorum cum prælectionibus doctiſſimis Ioannis Martini, Doctoris Medici Pariſienſis, & profeſſoris regij: & Hippocratem, *lib. 2. de morbis, textu 138.* cum commentariis Petri Salij Diuerſi: & tractatum eiuſdem Petri Salij Diuerſi, *de affectibus particularibus, cap. V.*

SYMPTOMATA PRIMI *& secundi generis, imprimis asthma.*

Cap. X.

HActenus morbi pulmonum & thoracis, sequuntur symptomata. Respirationis instrumenta sunt pulmo, qui cum thorace dilatatur & deprimitur: Thorax verò attollitur, subsidétq; opera musculorum intercostalium. Diaphragma enim est instrumentum lenis respirationis, thorax verò cum suis musculis, vehementis, quę fit cum exsufflatione: proinde respirationis lęsæ causa in aliquo horum instrumentorum perquirenda, nisi fortè motrix facultas, quæ à cerebro transmittitur ad thoracem per neruos respiratorios, impediatur, vt in apoplexia.

Esto respiratio crebra & difficilis sine febre, quæ asthma propriè dicitur: nam peripneumonici & suppurati, difficilè quidem & crebrò spirant, vt asthmatici, sed cum febre. Causa non aliundè quàm in pulmone ipso perquirenda: cum propter obstructas fistulas natura non potest semel & vno inspiratu cor abundè refrigerare, materiámque vitalis spiritus illi suggerere, nec fuliginem excludere exspiratu virico: anhelitu crebro & veluti suspirio hunc defectum cogitur compensare, inde asthmatici, suspiriosi & anhelatores nuncupantur. Quod sanus & liber pulmo facit vnica respiratione, obstru-

Asthma quid.

Causa.

ctus pluribus cogitur efficere. Creber iste anhelitus siue asthma, fieri potest fistulis pulmonum seu bronchiis à pituita viscida, vel a tuberculo obstructis. Discernuntur, quod si obstruantur à pituita, adest stertor; à tuberculo, non ita. Notat Galenus Antipatrum asthmaticum fuisse à tuberculo; erat paruus abscessus cum sua cysti in arteria venosa, qui (compatiente corde) pulsum reddebat inęqualem & intermittentem, quæ causa asthmatis est periculosior, quàm pituita. Quando cor trahitur in consensum, breui moriuntur Asthmatici.

A pituita.

Tuberculo.

Priusquam remedia exponam, notandum Asthma esse periodicum, statos habere paroxysmos, quoties pituita copiosior colligitur: Congeritur autem in thorace ex intemperie frigida pulmonum, vel à cerebro impetu & copia destillat: commouetur pituita obstruens, atque inde asthma exacerbatur, fitque noua accessio. Propterea quædam remedia debentur morbo, nempè obstructioni; quædam paroxysmo, vt de epilepsia dictum est.

Paroxysmi curatio.

Paroxysmo, Auicennę consilio, conuenit sectio basilicæ, potissimùm sinistræ, quia tum sanguis feruet in corde, propterea quòd frustratur euentilatione. Verum si suppressi essent menses, aut hęmorrhoides desiissent fluere, aperienda esset saphæna. Iniiciendi clysteres acres; liniendus thorax oleo amygdalarum dulcium, vel pingui alio, vt relaxetur: iubendum vt æger sedeat, eo enim situ bronchia meliùs & liberiùs dilatãtur. frigidum aerem inspiret, nudo pectore, quia parcior aer inspiratur quàm conueniat

Vide Fernel. c. 7. lib. 2. method. med.

refrigerationi cordis & retenta fuligine cor obruitur; Galenus tum exhibet diasulphur, alij salis communis semunciam, loco nitri aut aphronitri, quibus veteres in eo casu vtebantur: dabant enim in mulsa alterutrius ʒ. ij. Aut ℞. oxymelitis scillitici ℥. ij. vtatur ex cochleari. Victus tum debet esse tenuissimus.

Transacto paroxysmo, cogitandum est de illius causa, nempe obstructione tollenda: Matthiolus suadet, vt quotidie manè ieiuno ventriculo edantur tres ficus, quę tota nocte maduerint in aqua vitæ. Rhasis *cap. de experimentis*, exhibet decoctum vtriusque aristolochiæ. Valescus dat per aliquot dies aristolochiæ pulueris ʒ. j cum hydromelite. Habeo remedium singulare, inquit Aëtius, pro asthmaticis, tussiculosis, pleuriticis, suppuratis; ex quatuor rebus ęqualiter permixtis, styrace, terebinthina, sandaraca & mastiche, cuiusque ʒ. j. inde fit suffitus, cuius vsus, inquit, mihi longa experientia innotuit. Galenus 8. κτ' τόπȣς, in eo solo thoracis affectu præscribit cathartica vehementissima. Cuius auctoritate freti Paulus, & Auicenna præscribunt colocynthidem: Rhasis elaterium. ℞. trochiscorum alandal, ad summum ʒ ß. misce alicui conseruæ conuenienti, vt enulæ camp. ireos, capilli veneris, fiat bolus, capiat ex cochleari cum syrupo capilli veneris; deinde sumat hydromelitis ℔. ß. iteretur bis qualibet hebdomade. Galenus ita trochiscos conficit. ℞. sinapi ʒ j. salis communis ʒ. ß. elaterij grana xv. terantur cũ aqua, & fiant octo pastilli, quorum vnus exhibeatur alternis diebus,

Morbi curatio.

Suffitus probatus Aetio.

ſuperbibendo mulſæ ℔ ß. Nos contenti ſumus pilulas coccias, vel de agarico dare ſemel quolibet menſe luna decreſcente, aut potionem ex turbith, aut agarico. At veteres erant audentiores quam nos, aduerſus rebelles morbos vehementioribus remediis & frequentiùs pugnabant, hinc empiricorum miracula: In chronicis enim morbis exhibent antimonij quinque aut ſex grana cum pauca conſerua, aliquãdo fœlici ſucceſſu. ℞. diaphœnici ℥. ij, trochiſcorum alandal ℈. ij. fiat bolus.

Empiricorum audacia.

Cæterùm Trallianus reprehendit Galenũ, quòd ſolis calfacientibus medeatur aſthmaticis. Calidam enim intemperiem ſæpe augent (inquit ille.) Propterea Meſue; Errant, inquit, qui omne aſthma frigidum eſſe exiſtimant. Mihi cum Galeno videtur fieri ſemper à pituita, quæ tamen concluſa, putret, incaleſcit, febrem accendit, hinc anhelitus aſthmaticorum in exacerbatione percalidus. nam ab obſtructione longa & contumaci putredo, prohibita difflatione; à putredine, alienus & febrilis calor.

Aſthma an frigidus affectus.

Orthopnœa.

Ingraueſcens aſthma, inducit orthopnœam, fiúntque aſthmatici tandem orthopnoici, cùm non poſſint aliter quàm recti decumbere. Itaque orthopnoicis non alia debentur remedia, quàm aſthmaticis. Extrema ſunt remedia (præter vehementiora quæ ad obſtructionem dictata ſunt) veſicatorium, ſinapiſmus, cauteria multa in pectore, in dorſo, in collo prope aſperam arteriam, qualia ſuppuratis, & hydropi pulmonum conuenire dixi.

TVSSIS.

CAP. XI.

DVbitari poteſt ſi tuſſis ad actionem læſam pertineat, cùm ſit vehemens conatus pulmonis; an ad ametriam in excreto, quia irritatur ad excretionem à cauſa morbifica: vtrumque enim tuſſis, hac ſua definitione includit: Eſt vehemens conatus pulmonis, vt excludat noxium. Cur boues non tuſſiunt? quia ſaliuari fluxione repurgantur. Cur homo frequentiùs tuſſit quàm cætera animalia? an quia aſperam arteriam habet ſicciorem? An potius quia deſtillationi maximè omnium eſt obnoxius, quia ſolus habet ſitum rectum?

Eſt quædam tuſſis ſicca, quædam humida. Appello tuſſim ſiccam, quando nil expuitur, quo ſenſu pleuritis cruda dicitur ſicca, & Hippocrates morbos cerebri appellat ſiccos, quãdo ægri, neque ſpuunt, neque mungunt. *Tuſſis differentia.*

Tuſſis ſiccæ multæ ſunt cauſæ, humoris craſſities & viſciditas, vt in aſthmate: pituita enim viſcida, tenax, incuneata, non patitur ſe excludi. Tenuior quoque deſtillatio pulmonis & ſpiritus conatum eludit, efflatione enim comprehendi non poteſt: aſperitas arteriæ; ideò enim febribus ardentibus coniuncta eſt tuſſis ſicca, quod exaſperetur arteria, & à fumis acribus pulmones offendantur. *Sicca cauſa.*

Ponamus aliquẽ fruſtra tuſſire propter crudi-

Curatio. tatem, aut craſſitiem humoris, coquendus erit & detergendus ſyrupis præſcriptis in aſthmate, vt capilli veneris, oxymelite, tabellis diaireos. Si tenuior deſtillat o eludat conatum pulmonis, incraſſetur ſyrupo violato, iuiubino, de tuſſilag. pilulis albis, ſiſtatur ſimul & incraſſetur diacodij ℥. j. vel Philonij ʒ. j. vel ex pilularum de cynogloſſo ℈. j. fiant pilulæ duæ.

Aſperitatis arteriæ. Arteriæ aſperitas leniatur ſyrupo de glycyrrhiza, penidiis, tabellis diatragacanthi frigidi.

Tuſſis à ſolo frigore externo. Quod ſi externum frigus tuſſim mouerit, aër calidus inſpiretur, thorax linteis calidis muniatur, tepidum bibatur, vt aqua cocta cum ſaccharo candi.

Si pueri tuſſiant, vt frequenter tuſſiunt, propter vermes, deturbentur aqua infuſionis rhei, aut puluere contra vermes.

Differentia dolorum thoracis. Si pars aliqua malè affecta ſuis fumis pulmones & partes vitales inficiens tuſſim moueat, aut morbus aliquis, vt pleuritis peripneumonia, abſceſſus, empyema; illi propriis remediis conſulatur.

DE DOLORE THORACIS.

Cap. XII.

THorax quia totus oſſeus & nerueus, acerbis doloribus ſæpe diuexatur. Quidam ſunt punctorij, vt pleuritici, proprij membranarum; alij grauantes, vt peripneumonici. Alij

pulſatorij, ſiue inflammatorij, vt qui adueniunt inflammatis muſculis intercoſtalibus. Alij tenſiui, vt cùm flatus inanibus ſpatiis muſculorum, vel intra tunicas concluſi eas diuellunt, vnde tenſiui nominantur, qui pleuritidem ſępè mentiuntur: propterea Hippocrates iubet fotu explorare, non morbum, aut ſpeciem doloris, ſed cauſam dolorificam: nam ſi dolor à flatu excitetur, haud dubiè miteſcet fotu, tam humido quàm ſicco: ſi ab humore calido, augebitur fotu, túmque deſiſtendum & incidenda vena: ſi verò à frigido, reſoluta humoris dolorifici portione, aliquantum ſedabitur. Fotus humidus fiat ex lana, aut ſpongia oleis carminantibus inſuccata, chamæmeli, anethi, rutæ, lauri: ſiccus ex furfure aut auena; friguntur in ſartagine, vino interim conſperguntur, ſacculi implentur, qui viciſſim lateri dolenti applicantur; poſſis furfuri permiſcere puluerem chamęmeli, fœniculi, milij, fœnugræci ad reſoluendum: Hæc enim ſunt anodyna primi & ſecundi generis. *Fotu quomodo dignoſcenda cauſa doloris.*

DE HÆMOPTOIDE, SIVE *ſputo ſanguinis.*

CAP. XIII.

AB actione læſa pergendum ad ἀμετρίαν in excreto, vt ſputum ſanguinis, de quo Hippocrat. *Sanguinem ſupra*, i. per os, *ferri malum*; & alio Aphoriſmo, *A ſanguinis ſputo, puris ſputum*, Aph. 25. lib. 4.

à puris sputo tabes.

Aph. 16. l. 7. *Cernis vt è molli sanguis pulmone remissus,*
Ad Stygias certo transite ducit aquas?

Hæmoptois inter credum critica. Notat tamen Auicenna, hæmoptoidem non esse semper metuendam, quia aliquando est critica & liberat à magnis morbis, accidit tum cum ægri εὐφορία, absque febre: Volusius Saturninus quotannis magnam sanguinis copiam per os reuomebat, attigit nihilominus annum quinquagesimum. Cum febre verò semper hæmoptois est lethalis. Si procedat sanguis de thorace, aperta illic, rupta, aut erosa est aliqua vena, tumque non imminet tantum periculum, ac si à pulmone procederet. Discernuntur, quod à pulmone copiosior exit, & tenuior sine dolore, à thorace paucus, crassus, cum dolore & cum tussi vehementiore. Notat etiam Auicenna, aliquando sanguinem de capite descendere in sinum thoracis, atque inde excludi tussiendo

Vnde sanguis fit spumosus. spumosum, ac si de pulmone ipso procederet, attamen redditur sine vitæ discrimine. Sed cur spumosus? quia ad generationem spumæ concurrunt humor flatulentus, vt materia; calor & motus, vt efficientes causæ; Atqui non tantum ad sanguinem, qui de pulmone ipso exit tussiendo, sed etiam ad eum qui in sinum à cerebro deerrauit, omnes istæ causæ concurrunt: Veruntamen potiùs dicendum est à pulmone spumosum, à cerebro cum spuma prodire: propterea sanguis in pelui agitandus est baculo, vt discernatur. Quomodo distinguam, dices, si à capite fluxerit in pulmonem? Titillabitur palatum, inquit Aretæus, non aliter quàm abacri

ab acri catarrho; quinetiam palatum ipſum cruentum, & ſordidum videbitur; creber erit ſcreatus, addit Auicenna; præcedit grauitas capitis: à ſputo autem illo conſequitur leuitas.

Faciamus ergo de pulmone, aut de thorace procedere. Galenus 5. *methodi* ſuadet, vt bis eodẽ die incidatur baſilica dextra per ἐπίκρασιν Quinetiam ſequenti die, vt eiuſdem venæ ſectio repetatur: frictionibus quoque & ligaturis crurum, fluxio reuellatur. Trallianus & Auicenna videntur præferre ſaphænam, quia reuellunt è longinquo: *mulieri ſanguinem vomenti ſi menſes ſuperueniant, ſanatio*: aperta vena in brachio, videtur potius ſanguinem ſurſum attrahere, quàm retrahere. Propterea Rondeletius deficit à Galeno, mauultque fauere Tralliano. Tamen quia baſilica ſecta citiùs & ampliùs de fonte ipſo, nempè de vena caua trahit, videtur præferenda, niſi menſes reſtiterint, tum enim plethora videtur ſedem habere infra iecur. Beniuenius puellam hæmoptoicam cui menſes ſubſtiterant, iam tabidam ſanauit, quolibet menſe inciſa ſaphæna, donec menſes abunde fluere cœpiſſent. *Curatio.* Aph. 32. lib. 5. *Suppreſſis menſibus qua vena tundenda.*

Purgentur hæmoptoici caſſia cum rheo, vel expreſſo ʒ. ij. rhabarbari infuſi in aqua plantaginis, in qua diſſolue iulepi roſati ℥. j. vt bilis vacuetur, quæ ſuâ acrimoniâ ſolet aperire aut exedere venas, tum vt purgetur aſtringendo. Clyſteres quoq; reuellunt. Deinde imperanda quæ ad hæmorrhagiã dictata ſunt, vt ſyrupi trochiſci & conſeruæ aſtringentes: ex corallo, cornu *Purgantia.*

cerui vsto, terra sigillata, fiat puluis, quo pulticula conspergatur, hordeata quoque & amygdalata: edat etiam lutea ouorum cum eodem puluere, qui excipiatur saccharo, in aqua rosarum soluto, fiant paruæ tabellę tenendæ semper in ore. Aimatites perfusus aqua plantaginis fricetur, succus lingitur magno profectu, aut eiusdem lapidis puluerati dentur ℈.ij. cum aqua plantaginis, aut cum ouo sorbili. Vtatur malis cotoneis, mespilis, sorbis, granatis, prunis, cerasis, moris. Fugiat piperata omnia, & quæcunque calefaciunt vt vinum, cuius loco vtatur aqua chalybeata, cum iulepo rosato aut syrupo aliquo astringente, vt granatorum, cydoniorum. Applicentur thoraci primùm litus ex oleo rosato, cydoniorum, deinde ex carne cydoniorum & mastiche emplastrum; præmissis tamen generalibus, imprimis venæ sectione, alioquin, vt sapienter admonuit Galenus, admota astringentia nocerent, qui applicat thoraci pattam leonis, sinit per tres horas, deinde remouet.

Victus ratio.

Topica

DE MORBIS CORDIS.

CAP. XIV.

NOn est mitum, si natura definiatur motu: res enim omnes fiunt, & conseruantur motu, cor in nobis eandem rationem habet, quam sol in magno mundo, propterea Sol cor mundi nominatur. Atqui irrequieto suo motu

Cor est sol

excitat calorem, cuius vitali influxu vegetantur hîc omnia: Itaque cor indesinenti pulsatione, hoc est systole sua & diastole, cum spiritu vitalem calorem excitat: quo per arterias quoquouersum influente, minimæ etiam corporis particulæ fiunt, atque conseruantur, eóque absente moriuntur: neque enim potest vnquam animali superstite motus cordis aboleri. Si sol momento quiesceret, illico syntaxis mundi solueretur. Potest quidem ad tempus imminui lipothymia & syncope: potest etiam deprauari, vt palpitatione; non potest aboleri: Hæc duo symptomata, aut accidunt per se primò, aut per consensum. Per consensum, causa aliunde transmissa. Per se, quando in ipsomet corde consistit, aut in pericardio. Non est dubium cor omni morborum genere tentari, similari, organico, communi: nam suas habet intemperies. Obstrui potest in suis ventriculis & in vasis. Tumorem, abscessum, vlcera, vulnera patitur. *animalis.* *Causa lipothymia & palpitationis.*

Vidi mortuos ex palpitatione cum animæ deliquio, quibus dissectis inueni capsulam cordis plenam sero putri. Obseruaui abscessum in dextro sinu cordis. Itaque quando medicinæ proceres scripto affirmant abscessum pati non posse, intelligendum animali superstite. Fernelius obseruauit vlcus in superficie cordis, quod ægrum paulatim ad tabem perduxerat. Quando vlcus, aut vulnus non penetrant ad ventres vsque, aliquandiu durat æger: sed quoties profundum est vulnus, repente moritur. Quid multa? omnibus morbis afficitur, sed quia per arterias partibus omnibus compatitur, morbi *Cor abscessum patitur, sed insanabilem*

ſpecies difficillimè dignoſcitur, neque etiam ſi cognoſceretur, ſanari poſſet.

Itaque cum de morbis nulla vnquam ſit querimonia, niſi alterutro ſymptomate ſe prodant, animæ deliquio, aut palpitatione: Mihi ſatis erit de vtroq; diſſerere, ſi priùs cardiaca tam calida quàm frigida expoſuero, quibus etiam aduerſus propinata venena, aut inſpiratum aërem peſtilẽtem cor muniatur. Hic eſt medicinę campus ampliſſimus: nam vt nulla pars, nulláque facultas tam neceſſaria eſt quàm vitalis; Ita nulla remedia tam frequentia, quàm cardiaca: frigidis tamen aduerſus cauſam calidam pugnandum, calidis aduerſus frigidam.

Cardiaca remedia.

Cur tam frequẽtia.

Frigidorum exempla ſunto ſyrupi de limonibus, de acetoſitate citri, violacei, de pomis, de nymphæa: Electuaria, de gemmis, diamargaritum frigidum, manus Chriſti perlata, trochiſci de caphura: Aquæ roſarum, borrag. nymphęæ, oxalidis: Conſeruæ violarum, borrag. nenupharis, ex quibus cum puluere cardiaco, vt raſura eboris, cornu cerui, vel monocerotis, ſemine citri, margaritarum electarum, coralli vtriuſque, ſuccini, aut electuarijs commemoratis parentur opiatæ, tabellæ, condita. Pro ditioribus addere poſſis fragmenta ſmaragdi, hyacinthi, ſapphiri. ℞. fragmentorum prædictorum, raſuræ vnicornis & margaritarum electarum, añ. gr. 10. excipiantur ſaccharo in aqua roſarum diſſoluto, fiant paruę tabellæ. Vel ℞. conſeruæ violarũ & borraginis, añ. ℥. j. pulueris diamargariti frigidi ʒ. ij. raſuræ eboris & cornu cerui, añ ℈. ij. cũ ſyrupo de par-

Cardiaca frigida.

Tabella.

Opiata.

te acida citri, fiat opiata. Item in aquis prædictis, ſcilicet borraginis, nenupharis, diſſolue ſyrupos commemoratos, & aliquid ex electuariis, vt fiat iulep. ℞. ſyrupi de limonibus, aut violati ℥. ij. pulueris diamargariti frigidi ʒ. ß. diſſolue in aquæ oxalidis, vel borragiuis ℥. viij. fiat iulep, in duas doſes. Ex iiſdem aquis & pulueribus, parabitur epithema hoc modo, ℞. aquarum oxalidis, borraginis, roſarum & nenupharis, añ. ℥. iiij. diſſolue pulueris diamargariti frigidi ʒ. ij. fiat epithema pro regione cordis. Poterit etiam parari emplaſtrum ex conſeruis, & pulueribus hoc modo. ℞. conſeruę violarum & borrag. añ. ℥. j. pulueris ſantalorum, an. ℈. j. pulueris diamargariti frigidi ʒ. j. cum ſyrupo de limonibus, fiat emplaſtrum applicandum ad regionem cordis. Vel ex floribus violarum, borrag. roſarum, ſantalis, caphura, fiat puluis, qui includatur ſacculo, & applicetur cordi. Idem puluis poterit excipi gummi tragacãthæ, vt fiat pomum odoratum, vel includi nodulo, quem ſubinde æger olfaciat.

Iulep. *Epithema.* *Emplastrum.* *Saeculus.* *Pomum odoratum.*

His cardiacis tam ſumptis quàm admotis vti poſſis in febribus omnibus, potiſſimùm tamen in malignis & peſtilentibus, atque cùm ſuſpicio eſt propinati veneni calidi, vt arrhenici; aut affectio quædam calida, cor affligit, vt ſi ſyncope vel palpitatio fiant à cauſa calida.

Calfacientibus verò tum vtendum erit, cùm propinati veneni frigidi coniectura erit, vt cicutæ, aut opij; vel affectionis cuiuſdam frigidæ, vt ſyncopes, aut palpitationis à cauſa frigida,

Calfaciunt verò cor & vitalem facultatem roborant quę sequuntur. Conseruę melissæ, scabiosæ, buglossi, florum arantiorum, cortex citri conditus, atque etiam syrupus, in quo solet à pharmacopœis conseruari. Diambra, diamoschum, lętificans Galeni, confectio alkermes, theriaca vetus, mithridatium: Aquę cardui benedicti, scabiosæ, morsus diaboli, melissæ, buglossi, florum arantiorum: ex quibus omnibus opiatę, tabellæ, potiones, epithemata, emplastra, sacculi concinnantur. ℞. conseruæ buglossi, scabiosæ, melissę, corticis citri conditi, an̄. ℥ ß. theriacæ vel mithridatij veteris ʒ. ij. lætitiæ Galeni, vel diambræ ʒ. j. confectionis alkermes ℈. ij. cum syrupo conseruationis citri fiat opiata; possis addere cinnamomum, crocum, nucem moschatam, quinetiam ambrę griseæ, aut moschi aliquot grana, nisi mulier sit hysterica. ℞. aquarum scabiosæ, buglossi & melissę, an̄. ℥. iiij. dissolue syrupi de buglosso, vel conseruationis citri ℥. ij. pulueris diambræ ℈. j. fiat iulep. in tres doses. Ex iisdem aquis & puluere fiet epithema. ℞. aquarum cardui, scabiosæ, buglossi, an̄. ℥. iiij. possis addere vini maluatici ℥. j. dissolue pulueris diamoschi, aut diambræ ʒ ij. fiat epithema pro regione cordis. ℞. florum buglossi, arantiorum & scabiosæ, an̄. P j. pulueris diambræ ℥. ij. pulueris ireos Florentiæ ℈. ij. fiat puluis, qui excipiatur cotone, & inuoluatur sindone duplici, intersuatur, vt decet, & cum ligaturis applicetur cordi. Vel ℞. conseruæ melissæ, buglossi, syrupi conseruationis citri, fiat emplastrum pro

Opiata. *Iulep.* *Epithema.* *Sacculus.* *Emplastrū.*

corde. Aut paretur pomum odoratum hoc modo.

℞. florum ſcabioſæ & arantiorum, an̄. ℈ ij. nucis moſchatæ, caryophyllorum, ireos Florentiæ, an̄. ℈. ij. pulueris diambræ vel diamoſchi ℈ j. fiat puluis, qui excipiatur ladano, fiat pomum frequenter odorandum. Idem puluis ſi placet referatur in nodulum, quem ſubinde olfaciat. *Pomum odoratum.*

His velut iactis fundamentis, inſtat vt primum de ſyncope, deinde de palpitatione diſſeramus.

DE SYNCOPE.

CAP. XV.

Syncope eſt præceps lapſus virium omnium: terrificum ſymptoma, quia eſt imago mortis: virium, inquam, omnium, naturalis, animalis, & maximè vitalis: quarum nexum & harmoniam diſſoluit. Differt à lipothymia ſeu λειποψυχία intẽſione: leue enim deliquium, quale accidit nonnunquàm tempore phlebotomię, ſenſum omnem non adimit, neque vocem. At ſyncoptici veluti exanimes iacent, priuati ſenſu & motu, pulſu propemodum imperceptibili, cum ſudore frigido & extremorum refrigeratione; quæ duo poſteriora, ſunt ſigna pathognomonica ſyncopes, niſi ſudor frigidus exolutionem conſequatur, λειποψυχία eſt, non ſyncope: Cur ſudant? retentricis impotentia. Cur frigidum ſudant? extinctione caloris natiui. *Syncope quid.* *Differentia à lipothymia.*

Curatio. Remedia debentur paroxyſmo, aut ſymptomati. In paroxyſmo etiamſi adſint delirium, febris aut inflammatio alicuius viſceris, quidam *In paroxyſmo.* nihilominus concedunt cochlear vnum vini, quinetiam aquæ vitæ, theriacalis, aut imperialis: quæ extra paroxyſmum, cum de remouenda cauſa cogitatur, ſunt nocentiſſima. Ego in pari caſu offero ſugendum panem intinctum mero, ſaltem diluatur vinũ aliqua aqua cardiaca, vt roſarũ, borrag. Turcis, licet lege cautum eſt guſtare vinum, ſyncopticis tamen conceditur in acceſſione: quia nihil tam citò reparat, & recreat diſſipatos ſpiritus. Conſideranda autem cauſa, vt remedium ex arte præſcribatur extra paroxyſmum.

Aphoriſmo 41. lib. 2. Si ignotâ cauſâ aliquis ſæpe & vehementer exoluitur, repentè morietur. Sanè multum refert ſi ab inanitione an à repletione quiſpiam exoluatur: ſi à veneno, an ab hyſterica paſſione. Fingamus mulierem, quæ ab vtero ſuffocetur, ſuppones muliebribus odorata, na- *Curatio.* ribus fœtida, vt caſtoreum, rutam, aſſam fœtidam; cæteris offeres odoranda ſuaueolentia, *In ſuffocatione.* vt ambram, zibettum, moſchum. Inſufflabis ſternutatoria: ſi non ſternutet, morietur. Veneno oppones proprium alexipharmacum; ſi ignore- *Veneno.* tur, commune, nempè theriacã, vel mithridatium. Si quis linquatur animo propter doloris *Dolore vehementi.* vehemẽtiam, quia malum vrget, quàm primùm exhibebis narcoticum, vt philonij ℥.j. cum aqua cardui bened. Si cardialgię ſuccedat ſyncope, quæ inde ſtomachica nuncupatur, panis toſtus intinctus vino, deinde reſperſus puluere nu-

cis moſchatæ, caryophyllorum, applicetur ſtomacho, non cordi: hydrelæo vomitus excitetur. Exoluatur aliquis interim dum ſanguis vacuatur, detrahendum puluinar, quia ſic minor aſcenſus vaporum à corde ad cerebrum, propterea quòd venæ iugulares & arteriæ ſoporariæ ſiue carotides iſto ſitu corporis concidunt, vires & ſpiritus promptiùs colliguntur, quàm recto decubitu; interea aliquid vini exhiberi non eſt mirum, quia nil tam citò reparat ſpiritus quàm vinum: eſt enim vaporoſum, & vapores vinoſi cum ſpiritibus maximam habent affinitatem: inter ea quæ ſymbolo ſubſtantię aut qualitatis communicant, facilis eſt tranſitus. Sed cur acetum offertur odorandum? Fortè quòd pungendo odoratus inſtrumentum, diſſipatos ſpiritus reuocat. Cur facies aſpergitur frigida? vt calor & ſpiritus exilientes foràs, repentino frigidæ occurſu in ſuos fontes recurrant, à circunferentia ad centrum retrudantur. Abſtinebis igitur hoc remedio, quoties longo alui fluore fatiſcunt vires, ne fluor augeatur. Exhibebis potiùs theriacam recentem: nam Galenus hoc ſigno eius bonitatem dignoſcit, quòd ſiſtat ſuperpurgationes.

Vinum cur tam cardiacum.

Aſperſio aqua vbi vitanda.

Vis theriaca recentis.

Verùm eſto ſyncopticus propter ſudorem immoderatum, aqua roſarum etiam caphurata facies reſpergenda, linteis frigidis, non calidis corpus perfricandum, exponendus aëri frigido, quinetiam oleo roſaceo illiniendus. Si à cauſis inanientibus, vt vigiliis immoderatis, venere immodica, inedia longiore (iſta fames ſynco-

Curatio in inanitione.

ptica nuncupatur, dicunturque à Latinis ad ſingultum famelici.) Si motu & exercitatione vehementiore, reficiantur vires & ſpiritus recreentur analepticis, liquidis potiùs quàm ſolidis: nam facilius eſt repleri potu, ſeu potulentis, quàm cibo, vt deſtillato reſtauratiuo, gelatina, conſummatis, expreſſis, lacte. ℞. deſtillati reſtauratiui ℔. ß. aquarum cardui & bugloſſi, an̄. ℥. iij. ſyrupi de limonibus ℥. ij. pulueris diambræ ʒ. j. colentur per manicam, fiat iulep, quo vtatur omni hora inter paſtus. Imperentur quies, ſomnus & abſtinentia veneris.

Aph. 31. lib. 2.

Quòd ſi animæ deliquium contingat à repletione, vt inflammatione alicuius viſceris, plethora minuēda eſt, ſāguine per ἐπίκρασιν vacuato: ſumma enim laus eſt & perfectio medici diſtinguere poſſe vires oppreſſas à languidis: quia oppreſſæ leuantur ſublata cauſa oppreſſionis, nempè plethora venę ſectione imminuta. Languidæ verò, vt iam morbo longo attritæ, phlebotomia concidunt, quia ſanguis eſt theſaurus naturæ, ex cuius vaporibus fiunt ſpiritus vitales.

Repletione.

Si venenum fuerit cauſa exolutionis, reſiſtendum alexiteriis, ſaltem communibus. Dentur theriacæ ʒ. ij. cum aqua cardui bened. vel ſcabioſę. Admoueatur cordi emplaſtrum ex theriaca, aut mithridatio, aut epithema cardiacum. Dentur etiam per os cardiaca, qualia iam præceſſerunt. Lege Galenum 12. *metho.* & 1. *ad Glauconem.*

A veneno.

DE PALPITATIONE Cordis.

Cap. XVI.

QVoties aliquid molestum est cordi, siue sit intra, siue extra, vt eo se liberet, succutit sesè magna violentia, non aliter quàm cerebrum sternutando, pulmo tussiendo, ventriculus singultiendo. Violentum hunc motum veteres palpitationem appellarunt, quidam tremorem cordis vocant, quia tremor fit semper à facultate languida. Fernelius obseruauit tam vehementem palpitationem, vt costas fregerit, aut loco dimouerit. *Palpitatio quid.*

Palpitat per se primò, quando causam habet intra se, aut pericardio conclusam. Sexagenario cuidam cor vehementer palpitabat, interiit, in dissecto oseruaui capsulam plenam aquis. Puero trienni incredibili vehementia cor palpitabat: inueni abscessum in dextro sinu cordis: effusus sanguis putruerat, & iam purulentus apparebat. Si aquę in pericardio contentæ suspicio sit, imperetur hidroticum cum cardiaçis. *Primaria palpitatio.*

Fit per consensum, estque palpitatio secundaria, vt in melácholia hypochondriaca, quum à liene qui ascendunt fumi ad cor per arterias, sunt illi permolesti, propterea palpitat, vt ab illis se defendat. Distinguendum ergo imprimis, si causa palpitationis aliunde procedat, vt non *Secũdaria.*

Diorismi ad curationem. tantùm recipienti cordi, ſed mittenti potius ſuccurratur. Diſtinguendum etiam ſitne cauſa frigida, vt ſerum, vel flatus; an calida, vt ſanguinis copia ſiue plethora: Nam Gal. liberauit multos, vena ſecta ineunte vere, quo tempore ſanguis turget. Verùm ille ipſe 5. *de locis aff.* in eo remedio iubet nos eſſe cautos: nam, inquit, cum quidam iam triennio adiutus fuiſſet phlebotomia, quarto anno eadem repetita interiit. In cauſa frigida parcendum venæ, blandè purgandum, quia diagrediata ſiue vehementia cathartica, *Dacrydiatorum noxa.* ſunt infenſa cordi, contenti ſimus caſſia, catholicone, diſſolutis in aquis cardiacis. Exempli gratia, quando ſuſpicio erit cauſę frigidæ, quam exilis pulſus indicabit.

In cauſa frigida. ℞. radicis tormentillæ & dictamni Cretenſis, an. ʒ. iij. morſus diaboli, ſcab. bugloſſi, an. ℥. ß. ſeminum cardui & citri, an. ʒ. j. florum cordialium an. P. j. fiat decoctio. in qua bulliat agarici trochiſcati ℥. ß. (ab Auicenna etenim cardiacum perhibetur.) In colaturę ℥. iij. infunde rhei electi ʒ. j. ß. cum ℈. ß. cinnamomi. In expreſſione diſſolue ſyrupum de bugloſ. ſi deſit, ſyrupum conſeruationis citri ad ℥. j. vel ſyrupum regis Sabor, vel ſyrupum roſarum pallidarum ad purgandum ſerum, fiat potio: Rondeletius affirmat caphuram appenſam collo ita vt cor attingat, prodeſſe palpitationi à quacunque cauſa. Si placet, detur ℈. ß. ambræ griſeæ, in cauſa frigida, cum aqua meliſſæ: in cauſa calida, cum aqua acetoſæ. Rondeletius, quia caro cordis eſt durior, quàm vt facilè coqui poſſit, conſulit vt ex cordibus cerui, porci, bouis, cum

plantis cardiacis aqua destilletur, quæ substantiæ similitudine cor roborabit, non aliter quàm pulmo vulpis pulmonarios, hepar lupi hepaticos, interior tunica ventriculi gallinarum stomachicos. Clysteres dentur frequentes ad reuellendos fumos. Confectio alkermes mixta cum pauca conserua melissæ & theriacæ ʒ. ß. cum conserua buglossi, borraginis, superbibita aliqua aqua cardiaca, imprimis commendantur. Cucurbitula etiam admota dorso, flatum & humorem foras trahit, sed non applicetur nisi corpore benè purgato.

Cæterùm, palpitatio cum febre & syncope lethalis est: quia si fuerit vehemens, sæpe in syncopen, tandem in mortem desinit, Rhasis 7. *cont*. Raro, inquit Galenus, excedunt annum quinquagesimum quibus assiduè cor palpitat. *Prognosis.*

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI,

SECTIONIS TERTIÆ,

TRACTATVS PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR affectus partium quę seruiunt nutritioni, imprimis œsophagi, deinde ventriculi.

CAP. I.

Concupiscentiæ sedes.

DEVS concupiscibilem animam, ait Plato, de industria posuit in partibus corporis inferioribus, vt ibi pascatur, veluti bos in præsepio, longè à mente, ne illam a contemplatione abduceret. Paternianus hæreticus dicebat ab Antitheo eam creatam, Mentem à Deo.

Præmansum alimentum deglutitur. Deglutitionis instrumentum gula, vt stomachus ap-

petentiæ. Ventriculus rectis iiſque interioribus fibris attrahit alimentum, œſophagus tranſuerſis quæ ſunt in exteriore tunica, illud deturbat comprimendo: Stomacho ineſt ſenſus indigentiæ communis, appetitque pro conſeruatione totius. Propterea accepit à natura neruos à ſexta coniugatione, per quos exquiſitè ſentit. Attractum ventriculus excipit, comprehendit, ſubſidet in fundo, coquitur, coctione fit chylus. Per pylorum deinde deponitur in inteſtina: Iecur meſenterio veluti manu alibilem portionem ſugit, fæcem inteſtina in aluum deponunt. Ex alimentaria portione iecur conficit ſanguinem, qui purus & defæcatus quoquouerſum per venam cauam tranſmittitur. Felle ſuo repurgatur à cyſti fellis, quæ ſubeſt cauis iecoris, à liene limus attrahitur. Renes de vena magna, ſiue caua emulgent ſerum, quod in vrinam tranſmutatum, deinde per oureteras in veſicam effundunt: Ita defæcatus & purus ſanguis à vena caua aſcendente ad ſuperiorum, à deſcendente ad inferiorum partium nutritionem, demittitur. Harum omnium partium nutritioni deſtinatarum affectus hac ſectione meditor.

Oeconomia chyloſeos.

Hæmatoſeos.

OBSTRVCTIO.

Cap. II.

Obstructio. EXordiar à deglutitionis instrumento, cuius inflammationem synanchen veteres appellarunt. Obstrui autem potest non tantùm tumore, vt prędicta phlegmone, sed etiam adnata caruncula, vt plurimùm re aliqua imprudenter deuorata: Hollerius vidit puellam, quę cum arietis pulmones liberaliùs comedisset, frustulum vnum euomuit, quod cum in media gula restitisset, vsque adeo intumuit, vt omni alimento viam intercluserit: affixis tamen cucurbitulis supra vertebras colli attractum est, deinde ferramentis extractum; quomodo ossicula imprudenter deuorata extrahuntur.

Curatio. Verùm faciamus minutius aliquid, vt spinam piscis impedire ductum, neque conspici posse etiam cum oris speculo, vt volsellis comprehendatur: oleo amygdalarum dulcium via lubricanda, dato vomitorio ciendus vomitus, sternutatio mouenda, interim dorsum pugno fortiter percutiendum est, vt elidatur, vel spongiæ frustulum appensum filo, glutine, terebinthina, oblinatur, deinde transglutiatur: fortassis cum retrahetur, obstruentem spinam inuiscabit. quid si iam adhæreat gulæ? Albucasis monet, in eo casu peptico cataplasmate, emplastro, aut vnguento (quale paretur ex ficubus & remollientibus quatuor) procurandam esse suppuratio-nem.

Quod si spinam imprudenter deuoratam inflammatio consequatur, procuranda, quam cito fieri poterit, suppuratio cataplasmate, & gargarismo peptico. ℞. rad. altheæ & liliorum, aã. ℥. j. fœnugræci ℥. ß. ficus n. 4. fiat decoct. pro gargarism. ex residentia cataplasma.

VLCVS.

CAP. III.

Aliquando vlceratur destillatione ferina, vel euomito humore acri, vel epoto veneno, vt sublimato, arrhenico, euphorbio. *Vlcus.*

A quacunque causa vlceretur, vlcus est immedicabile. In alimentis tamen omnibus sit medicamentum. Nutriatur hordeatis ad detersionem, bibat hydromel ex aqua hordei & saccharo rosato, aut aquam hordei. Paretur pulticula ex farina hordei cocta in lacte cum vitellis ouorum, cui immiscebis puluerem ex corallo, bolo, mastiche vel sanguine draconis. Si placet, istum puluerem excipies oui albumine, vel mucilagine tragacanthæ, vt adhæreat; vel ouum integrum agitabis cum saccharo rosato. Locus vlceris definitè cognoscetur, quoties æger quidpiam acre, vt piper, deuorarit: nam in parte vlcerata sentit ingentem dolorem.

PARALYSIS GVLÆ.

CAP. IIII.

Resolutio. PAralysis gulæ dignoscetur, quòd solidum transglutire non possit, quia comprimi non potest à fibris transuersis, liquida velut in lagenam descendunt.

Hipp. in Prog. Ista deglutiendi difficultas in acutis morbis solet esse lethalis.

Si aduenerit per se paralysis sine acuto morbo verisimile est eam accidere ab intemperie frigida. Proinde curetur vt paralysis linguæ, gargarismo ex decocto saluiæ, maioranæ, in quo syrupus de stœchade sit dissolutus, frequenti vsu conseruæ saluiæ cum theriaca, mithridatio. Aëtius admouet mento cucurbitulas. Topica applicari debent intra duas spatulas, siue ad quintam vertebram dorsi, vbi incumbit gula.

AFFECTVS STOMACHI, siue orificij superioris ventriculi.

CAP. V.

Intemperies. IN temperatus stomachus malè appetit, eóque signo intemperatus iudicatur: Quemadmodum ventriculus ipse in suo fundo in-

temperatus censetur, si malè coquat. Aliquando ita obstruitur, vt ad fundum nihil transmittat. Fernelius vidit à tuberculo duro ita obstructum, vt ne potulenta quidem bimestri spatio transfluxerint. Ego in pyloro tale quiddam obseruaui, per vndecim menses æger euomuit, extenuatus tandem interiit. Inueni pylorum à tuberculo duro ita obduratum, vt vix liquor transiret, coquebat venter, sed coctum postero die euomebat. Aliquando comprimitur à xiphoïde cartilagine; inde dolor, qui vomitu aut deiectione leuatur, tum vulgus dicit pectus decidisse & manu sublata illa cartilagine, meliùs habet. Si fortè inflammetur, præter tumorem, dolorem acerbissimum, & febrem continuam, adueniet delirium, compatiente cerebro per neruos sextæ coniugationis. Inflammationem sequitur abscessus, abscessum vlcus. Sed cum eiusmodi affectus sint insanabiles, pergendum ad symptomata.

Curatur cucurbitula cum multa flamma apposita, & violenter recta.

Excessus appetitus animalis βουλιμία dicitur: defectus verò ἀνορεξία, inappetentia, ad quã pertinet ἀσιτία seu ἀποσιτία, fastidium ciborum. Deprauatur pica seu malacia: Picant mulieres grauidæ, primis mensibus gestationis; aliæ carbones, aliæ calcem appetunt, pro qualitate humoris, quem vterus in ventriculum eructat. Auicennas ista vult expeti vt remedium, non propter similitudinem, hoc argumento quòd humor peccans augeretur accessione similis: cum tamen expleto appetitu meliùs habeant. Fernelius vidit mulierem, quæ calcem pugni magnitudine comedebat sine iactura sanitatis.

Causa appetitus deprauati.

De appetitu ſecundùm naturam paucis diſſerendum eſt, vt qui contra naturam eſt, faciliùs intelligatur: Eſt autem quidam appetitus naturalis, qui ἔφεσις dicitur ab Ariſtotele, inſitus ſingulis partibus, cuius beneficio, non aliter quàm plantæ, conueniens alimentum ſingulæ partes appetunt & ſugunt. Eſt alter appetitus, qui ab eodem Ariſtotele ὄρεξις nuncupatur. Cuius tres differẽtias ille conſtituit, iram, appetitum vindictæ: voluntatem, appetitum honeſti aut inhoneſti: & cupiditatem alimenti, & veneris appetentiam: Alimenti inquam ſicci ſeu cibi, vel humidi ſeu potus: prior appetitus, fames: poſterior, ſitis nuncupatur. Fames naturalis fit, cum ventriculus à vicinis partibus ſentit ſe ſugi: Singulæ enim trahunt & in ſubſtantiam ſuam conuertunt alimentum: trahunt inquam de venis ea conſecutione, vt deſinat attractio in ventriculo, qui ſuctu vellicatus, appetit, non tantùm ſibi, ſed in communem vſum totius. Hic animalis appetitus, hic ſenſus communis indigentiæ non eſt inditus toti ventriculo, ſed vt eſt 8. κατὰ τόπους, ſtomacho, cuius idcirco ſenſus eſt exquiſitus per magnos neruos, proinde quoties non appetit, totum corpus tandem ἀτροφίᾳ contabeſcit: Si verò aut plus iuſto, aut deprauatè appetit, inde κακοτροφία mater cacochymię & cachexiæ, & morborum ilias ſuccreſcit. Obſeruatumque eſt nationes voraces eſſe breuioris vitæ.

Appetitus naturalis quid.

Ariſtot. 2. de anima, & in eudemiis.

Fames quid.

A'νορεξία, excitant repletio non tantùm vtilis, ſed etiam inutilis, & quæcunque ventriculum ſubuertunt, vt pinguia omnia, mellita & te-

pida. Languentem verò appetentiam exſuſcitant acida & frigida: frigida, inquam, vt potus frigidæ, panis intinctus frigida comeſtus prima menſa, aër frigidus: Acida, vt ſucci & ſyrupi limonum, granatorum, oxalidis, de parte acida citri, de pomis, acetoſus, oxyſacchar, oliuæ quoque & cappares, acetaria primis epulis: Melancholicus humor, quia frigidus & acidus auget appetitũ, non aliter quàm pituita acida, quæ parit tandem ingentem famem, ſiue βȣλιμίαν. *Appetitum excitãtia.*

Si humor excrementitius deiiciat appetitum, vel dato vomitorio, vel pilulis ſtomachicis, ante cibum, vel de hiera quotidie vna hora ante paſtus vacuetur: ab eo enim effectu vulgò guloſæ nominantur. ℞. rhei electi ℈. iiij. myrobal. condit. ʒ. j. conſeruæ roſarum ʒ. iij. cum ſyrupo conſeruat. citri, fiat bolus, ſumendus cum ſyrupo de abſinthio, vel de mentha.

Inappetentes etiam efficit relaxatio ſtomachi, qui relaxatur à cauſa calida & humida. Sed cur laxior venter non appetit? quia non ſentit ſe ſugi, mollificato neruo per quem appetit; fortaſſis hic affectus paralyſis ſtomachi dici poteſt. Cui conueniunt quæ aſtringendo roborant, tam aſſumpta quàm admota, vt cydoniatum à paſtu, puluis adſtringens, cuius hæc ſit formula. ℞. coriandri præparati ʒ. j. cornu cerui vſti, & eboris, añ. ʒ. j. cum triplo ſaccharo roſato fiat puluis, de quo quotidie poſt paſtus ſumat vnum cochlear. Liniatur etiam ſtomachus aliquo oleo aſtringente, vt roſarum, cydoniorum, maſtichino, abſinthij. Humiditas etiam ſiccabitur ſumpto per aliquot dies hi-

drotico. Vtendum assis, non elixis, & iusculis abstinendum.

βουλιμία. Βούλιμος siue ingens fames, est affectus inappetentiæ contrarius, qui olim Vitellium imperatorē infamem reddidit. Vt plurimum accidit pi-

Causa. tuita acida ventriculum comprimēte, aliquando etiam à latis vermibus chylum exugentibus. Trallianus vidit mulierem, quæ sumpta hiera deiecit vermem duodecim cubitorum, quo excreto mox ingens ista fames disparuit. Accidit etiam per niuem longum iter facientibus, vt olim Bruti militibus, si Plutarcho fides debetur:

Aqua cur vorax. *Aqua vorax*, inquit Hipp. *6. epid.* effectiuè, inquit Galenus, quia appetentes reddit: frigidæ potu ingentem famem excitari experientia demonstrat, hydropotæ enim solent esse edaces, nisi summa oboriatur intemperies, stomacho veluti mortificato, vt notant Gal. *3. de caus. sympt.* & Auicenna. Tum enim non sentit se sugi.

Curatio famis præter naturam. Cui causæ Galenus medetur alimentis calefacientibus, theriaca quoque & mithridatio veteri Vtatur vino absinthite: nam vt est *in aphoris. 21. l. 2. meri potio soluit famem*, id est βουλιμίαν. Gal. affirmat se dato mero copiosiore multos persanasse. Aëtius iubet, vt bibant quantum possunt bibere, vt frigida intemperies corrigatur. Proderit etiam dare frequenter syrupi de mentha, vel de absinthio duo cochlearia. Gal. 6. *de sanitate tuenda*, dat etiam cydoniatum compositum cum pipere, zingibere, nuce moschata, caryophyllis. Pituita acida detrahetur pilulis de hiera cum agarico. Conualescentes, vt qui ex

longo morbo nouissimè resurgunt, solent esse famelici; qui reficientur alimentis boni succi & facilis coctionis, denique analepticis, liquidis potiùs, quia celeriùs distribuuntur; nec nisi paulatim assuescere debent solidis.

Boulimiæ affinis est fames canina, in qua euomitur assumptum alimentum, mòxque nouum appetitur. Vterque affectus, si perseueret, desinit in ἀνορεξίαν, fitque mutatio ab extremo in extremum. Vtrique vitio hoc est commune, quod linquantur animo, nisi habeant præsens alimentum: Vnde fames syncoptica & singultuosa dicitur. Assumpto pauco pane mox ad se redeunt, vt Cleomenes ait apud Plutarchum 6. *sympos.* Quod contigisse olim Bruto, historiarum monumentis proditum est. Merum in deliquio exhibendum, ante deliquium panis, vt anticipetur. Peccans humor blandè purgetur, dentur quæ appetitum obtundunt & eneruant, vt pinguia, mellita, tepida. *Fames canina.* *Curatio.*

Picant grauidæ primis mensibus gestationis, scilicet 2. 3. aut 4. cum effluxit hoc tempus, & iam fœtus grandior copiosius sumit alimentum, sponte disparet. Alioquin cassia cum rheo, aut catholico ventriculus repurgetur: aut tepida, vel hydromelite tepido, vomitus prouocetur: Confert enim grauidis vomere. Oliuarum sit vsus frequens initio pastus, sumant quinque, aut sex amygdalas amaras. Terram appetenti, inquit Aëtius, nihil æquè prodest ac amylum recens. *Pica.*

DE SITI.

CAP. VI.

TRiplici ſubſtantia conſtamus, ſolida, humida & ſpirituoſa: quarum omnium fit perennis diſſipatio. Verum hæc iactura reſarcitur aëre, cibo & potu. Spirituum enim diſſipationem reparat aër qui aſſiduè inſpiratur: humidam potulenta, ſolidam eſculenta. Penuria humidi contingit ſitis naturalis, vt fames inopia ſicci. Potus igitur ſedat ſitim, non quiuis, ſed qui humectat & refrigerat, non tantùm potentia, ſed etiam actu: nam aqua calida auget ſitim. Sitis inquam non tantùm fit à ſiccitate, ſed etiam à calore, ſi fuerit morbida, vt febrilis. Proinde non tantùm quæ humores vacuant, vt vehementiora cathartica, diabetes, defectus potionis: ſed etiam quæ inaniunt & ſiccant, vt vigiliæ, & vehementior motus non tantùm corporis totius, ſed etiam linguæ & pulmonum, excitant ſitim (quod vitium eſt cantoribus & concionatoribus familiare:) quę valdè etiam calfaciunt, vt febris, intemperies calida ventriculi, hepatis, cordis, pulmonum; vel humor calidus, vt bilis & pituita ſalſa in ventriculo ſubſiſtens pariunt ſitim.

Sitis naturalis cauſa.

Cauſa morboſa.

Curatio.

Intemperies omnis corrigitur ſuo contrario, ſicca humido, calida frigido: Itaque ſiti à calore medendum eſt potu refrigerante: ſi verò à ſiccitate, humectante; quod ſi à pulmone cale-

facto ſitis excitetur, refrigerandus erit potius aeris frigidi inſpiratu, quàm potu frigidæ: Itaque aer talis arte paretur extincto foco, apertis feneſtris, aut pauimento cubiculi frigida, aut foliis refrigerantibus, lactucæ, vitis, ſalicis reſperſo: inſpirandus vapor aquæ frigidę è pelui, os colluendum frigida. Si à vigiliis æger ſitiat, arte prouocetur ſomnus: humectat enim, quia coquit, coctione verò ſeparatur humor alibilis quo ſtomachus irroratur, vbi eſt ſitis præcipua ſedes: niſi enim compatiatur toti, vt in febre; aut parti, vt calidiori iecori, vel pulmoni, ſitis non excitatur.

Cur iis qui noctu bibere appetunt ſuperdormire bonum eſt? Quia ſomno alimentum coquitur, coctione alibilis ſuccus ſeparatur, quo ſtomachus humeſcit. *Cur ſomnus ſitim ſedat.*

Cur hydropici ſitiunt, cùm habeant abdomen plenum aquis? An quia aquæ ſunt ſalſæ & putres, quæ ſimiles vapores ad ſtomachum tranſmittunt? An quia reliquum corpus priuatur humido, cùm in abdomine retineatur? Hydropicorum ſitim non ſedat aqua, quia materiam auget; neque vinum, quia calorem intendit; ſed acetum, quia reſiſtit putredini, ſi multa aqua diluatur, fiátque oxycratum, ſedabit ſitim à calore, febribúſque omnibus malignis & putridis medebitur. Habenda ſemper cauſæ ratio in ſedanda ſiti, vt ſi à calidiore corde vel iecore oriatur ſitis, per conſenſum erit, non primaria (quæ accidit ſtomacho per ſe calido, non aliunde calefacto) tùm hepar tam ſumptis quàm admotis refrigerandum eſt, vt aquis endiuiæ, *Cur hydropici ſiticuloſi.* *Oxycratum cur magis ſitim ſedat.*

cichorij: Epithemata illi admouenda, quemadmodum cordi in febribus: habent enim omnes sedem in corde. Sitim à siccitate sedabunt quæcunque humectant simul & refrigerant, vt ptisana vulgaris, syrupus violatus, de pomis, de nymphæa: sitim à calore, frigida etiam sicca, vt iulep rosatum, syrupus de parte acida citri, conserua rosarum agitata cum aqua hordei.

Quod si bilis contenta in ventriculo sitim excitet, nisi priùs vacuetur, frigidæ potus nocet potius quàm prosit, quia frigus illam condensat & impingit, facitque vt tenaciùs hæreat parietibus ventriculi. Itaque vomitu vel purgatione vacuetur; quomodo interpretor sententiam Auicennæ: In eo casu aquam tepidam magis conuenire, quàm frigidam, quia tepida vomitu vacuat bilem, quę affigitur ventriculi tunicis, & contumacior redditur potu frigidæ. Si pituita salsa in ventriculo consistens excitet sitim, vacuanda catharticis, aut vomitorio.

Aqua tepida quando conueniat.

Memineris fauces refrigerantibus, vt ptisana vel aqua hordei sæpe irrigare ad sedandam sitim à calore & siccitate: nam febre ardente correpti, si leuiter tussiant, non admodum sitiunt, quia à catarrho fauces irrigantur, inquit Gal. dummodo catarrhus sit dulcis, non salsus. Propterea iubemus, vt febrientes assiduè masticent nucleos cerasorum, hypoglottia imperamus, quorum sit hæc formula. ℞. seminis portulacæ, papaueris, cucumeris, glycyrrhizæ & tragacanthæ, an. partes æquales, subigantur aqua, & ad fabæ magnitudinem reducantur.

Aph. 52. lib. 4.

Hipoglottia.

Quæritur si agonosticè sit bibendum, ad ex-

tinguendam ſitim;an parum & ſæpe. Priori ſententiæ videtur fauere Gal. multis locis: iubet enim, vt καυσουμένοις frigidæ largior potus exhibeatur. Auicenna fauet ſententiæ poſteriori, ne immodico potu frigidæ extinguatur calor natiuus. Medicinæ candidatus, cum poſt vehementiorem potum ad extinguẽdam ſitim è puteo Cœnomano frigidam liberaliùs bibiſſet, extincto calore in ſuo fonte mortuus eſt hydropicus. Itaq; media via videtur tenenda: nam Gal. non omnibus febrientibus, ſed ardenti febre tantùm correptis, neque omni febris tempore, ſed tantùm in vigore liberaliſſimam potionem frigidæ concedit, vt ardor ſummus, qui alioquin humorem primigenium populatur; colliquans corpus, à ſuo aduerſario potentiore oppugnetur.

Liberalis aquæ potio vbi concedenda.

Cęterum ſitis, vt fames, poteſt aboleri, imminui, deprauari, non tantùm augeri. Abolетur & minuitur, quoties ventriculus laborat intemperie frigida & humida cum materia: deprauatur vt pica, ab humore alieno, veluti ſi quis cupiat bibere lixiuium & vrinam: Eſt enim malacia tam humidi quàm ſicci.

Sitis differentia.

Verum quia frequentiſſimè intenditur, & de hoc ſolo ſymptomate medici cõſuluntur, idcirco aliis miſſis, de ſitis exceſſu duntaxat à practicis præcipitur. Adde quod defectus non videtur morboſus, quia multi ſine potu ſalubriter vixerunt. Illuſtris Dom. de Piſani totũ decẽnium tranſegerat ſine potu; ſitiebat quidem, ſed humidiore cibo fallebat ſitim. Noui qui abſque moleſtia tres aut quatuor dies quoties vult

tranſigit ſine potu. Nobilis quidam ictus eſt ſclopeto in cubito tanto impetu, vt membrum ſyderatum Chirurgi coacti ſint amputare. Suaſi vt parum biberet: ille nil omnino bibit. Cum illum exacto iam menſe reuiſerem, affirmauit, ſitim cum aliqua difficultate per octo dies pertuliſſe, ſed poſtea vix captum vllo potandi deſiderio: deſiiſſetque potare, niſi eum ad potum coëgiſſem metu maraſmi.

DE CARDIOGMO SEV *dolore ſtomachi.*

CAP. VII.

Stomachus cur ſenſus exquiſiti.

QVò pars eſt exquiſitioris ſenſus, eò dolore acerbiore diu exatur; ſtomachi ſenſus eſt exquiſitiſſimus per ſe, & propter neruos quos habet à ſexto pari: Itaque aliquãdo tam acerbo dolore cruciatur, vt multi doloris vehementia victi ſibi violentas manus attulerint. Qui ſtomachum habent ſenſus exquiſitioris, ſuccumbunt dolori, inquit Trallianus, quia eroſionem ferre non poſſunt, è viuis exeunt, hinc ſyncope ſtomachica compatiente corde: Ideo enim veteres ſtomachũ καρδίαν, illius dolorem καρδιαλγίαν nominarũt. Sentitur iſte dolor ſub xiphoide cartilagine: vbi autem dolor, ibi morbus. Hippoc. tamen *libro* 1. *de morbis*, ſcribit veſicam à ſuo felle demorſam nonnunquam excitare cardiogmon. Mercurialis veſicam interpretatur iecur, quia Alexander Aphrodiſæus

Cardiogmi cauſa.

in Problemat. scripsit bilem alias omnes partes mordere, suam vesiculam minimè. Verùm, etiamsi hoc sit rarum, tamen fieri potest, vt peccans quantitate aut qualitate, etiam suæ vesiculæ non parcat. Memini me obseruasse dolores ventris intermittentes, consequutum tam copiosum fellis excrementum, vt dubitarem vbi tanta copia contineri potuisset. Vix dolium fuisset capax excipiendæ tantæ bilis copię.

Definienda causa, priusquàm remedium præscribitur: fieri enim potest ab intemperie calida, inflammatione, vlcere, à veneno, à vermibus; à quibus, inquit Trallianus, non tantùm syncope frequens, sed etiam mors tandem consequitur: vt plurimùm à bile mordaci. Veneno opponendum est alexipharmacum: si non proprium, saltem commune: nam auctor libri de theriaca, singulariter ad cardiogmum commendat theriacam, etiam si ab alia causa quàm à veneno procedat, vt à putribus fumis malignę febris. Si suspicio sit vermis stomachum mordentis, detur hierę picræ ℥. ß. aut pilularum de aloë ʒ. j. aut expressum rhei; infundantur, si placet ʒ. ij. in aqua absinthij, cum eiusdem syrupi ℥. ß. fiat potio: nam absinthium quoque valdè commendatur à Galeno in omni cardiogmo. Eadem potio proderit, quando bilis mordax affixa stomacho, illum lancinat. Quod si nauseat ventriculus, & æger consueuerit vomere, detur vomitorium, vt hydrelæum tepidum. Vel ℞. radicum raphani & seminis atriplicis, añ. ʒ. ij. fiat decoctio; in colaturæ ℔. ß. dissolue ℥. ij. oxymelitis,

Curatio.

A veneno.

A vermibus.

A bile mordaci.

A flatibus. detur tepidè, posteà digito in oleum intincto lingua deprimatur. Clysteres potenter reuellunt, quando distendentes flatus sunt in causa tam acerbi doloris. Admoueatur ventriculo magna cucurbitula. Miraculo enim omnes dolores à flatu sedat, inquit Gal. Liniatur venter oleo aliquo carminante, vt lauri, rutæ, anethi cum pauco castoreo, quod datum cum hydromelite, ʒ j. pondere, benefacit etiam colicis doloribus. Sacculi pleni mentha, absinthio, maiorana, floribus chamæmeli, seminibus anisi, fœniculi bulliant in aquæ & vini æquis partibus & vicissim applicentur.

Potus frigidę, quoties summus est ardor, ad tempus confert. Quinetiam granum vnum opij dari potest cum mithridatij ℈.ß. aut cum syrupo de mentha, vel de absinthio vt corrigatur, detur autem ex cochleari; dari poterit cum iusculo pulli, aut cum pauca conserua, pręsertim quando nauseat stomachus. Cardiaca non possunt non prodesse, itaq; non erunt hîc negligenda. Cum summis doloribus pręsentissimum sit remedium venæ sectio, non videtur omittenda. Galenus, authore Archigene, commendat vinum, maximè frigidũ, cùm erosio est à bile. Vinum granatorum plurimum confert, detur ex cochleari; aut medulla panis eo imbuta, sæpe offeratur, eius vices supplet syrupus, si vinum desideretur.

Vel cum confectione de hyacintho.

Febribus malignis succedit alter affectus, affinis cardiogmo, qui cardiaca passio à Latinis nominatur. Stomachus à malignis fumis tentatur, inde ægris languor, & summa virium imbe-

Cardiaca passio.

Signa dia-

cillitas cum diaphoretico ſudore, ſudant ceruice, thorace, ſudor eſt viſcidus, extrema frigent: febres iſtæ ſolent eſſe anxiæ & inquietæ, hinc ægri aſſidue ſe iactant lecto, vt ſitum inueniant naturæ conuenientem, & vix poſſunt momento vno in loco conſiſtere: Aliquando cor ipſum primò afficitur, aliquando ſympathia ſtomachi. Sed affectus hic eſt à febre maligna & putri inſeparabilis: cardiogmos verò, vt plurimum ſine febre. *gnoſtica.*

Pugnandum ſemper cardiacis tam ſumptis quàm admotis. Diaphoreticus ſudor aſtringentibus ſiſtendus, vt litu ex oleo myrtino. Lege Celſum *libro* 3. *Curatio.*

AFFECTVS VENTRICVLI.

CAP. VIII.

ALimentum à ſtomacho expetitum, & à gula deglutitum ſubſidere debet in carnoſo ventriculi fundo, vt coquatur: niſi enim vndique comprehendatur, vt ſi fluitet, coctio peruertitur, quia actio phyſica fit per contactum. A retentrice igitur in fundo contineri debet & vndique comprehendi arctè, donec in chylum tranſmutetur, non tantùm ventriculi, ſed etiam partium vicinarum calore: Nam omenti defectu naſci cruditatem Galenus annotauit, quibus parat ſcutum ex cerato ſtomachico loco omenti. *Requiſita ad chyloſim.*

Lęditur chyloſis vt quælibet alia actio, quia

Læſa coctionis differentia. aboletur, minuitur vel deprauatur. Abolitam & deprauatam chyloſim, vno nomine ἀπεψίας Galenus deſignauit. Maioris & facilioris doctrinæ gratia, liceat deprauatam appellare κακοπεψίαν: Tardam verò & imperfectam ſiue imminutam coctionem ille βραδυπεψίαν nuncupauit. Aboletur & minuitur, ventriculi intemperie frigida, atque etiam humida, niſi in vicinis partibus, vt in omento, iecore, liene manifeſta ſit cauſa. *Cauſa.* Deprauatur verò intemperie calida, nuda vel cum materia, vt bile; vel alimenti ipſius vitio, ſiue peccet in ſubſtantia, vt ſi difficilis ſit coctionis: ſiue in quantitate, vt ſi copioſiùs aſſumatur; ſiue in qualitate prima, vt ſi calidius ſit, frigidius, humidius; vel ſecunda, ſi tenuius, craſſius, relaxans, adſtringens; imò verò ſi in ordine peccatum aliquod committatur, prima coctio deprauatur. Nam cydoniatum prima menſa ſumptum aſtringit, poſtrema relaxat aluum.

Signa intemperiei frigidæ. Intemperies frigida cognoſcetur vomitu pituitæ, ructu acido, iuuantibus quoque & lædentibus: calidis enim iuuantur, frigidis offenduntur. Solent eſſe malè colorati & inappetentes, qui propriè dicuntur ſtomachici. *Calida.* Calida verò dignoſcetur à iuuantibus quoque & lædentibus, ructu nidorulento, oris amarore, ſiti, vomitu bilis.

Curatio. Si deprauetur alimenti vitio, facilis erit curatio: nam ſi bubulam male coquat imbecillus venter, nutriatur volatilibus. Si propter intemperiem calidiorem, non eſt adeo longa illius ac frigidę intemperiei curatio: verum prudentia

dentia siue cautione est opus, ne sumptis aut admotis refrigerantibus, ventriculus ad intemperiem cōtrariam, priori longè deteriorem, deducatur. Auicenna enim cruditatem appellat matrem omnium morborum. Meritò sanè: nam vitia primæ coctionis secunda non emendat: nisi ventriculus bonum & laudabilem chylum suggerat hepati, non poterit alimentarium sanguinem conficere: Ex prauo autem & impuro sanguine omnes fere morbi. Itaque de ventriculi intemperie priùs disseramus, quam ad symptomatum curationem aggrediamur, quandoquidem sublatis causis effectus disparebunt.

Veteres, inquit Galenus, solis adstringentibus imbecilliori ventriculo medebantur, ac si omnes illius affectus a relaxatione procederent. Verùm intemperie omni eius actio læditur, imbecillitatem parit quæuis intemperies, potissimùm tamen frigida. Proinde ad robur partis ad vitam vsque adeo necessariæ adstringentia permiscemus, sed vnicuique intemperiei proprium remedium opponimus: Calidiorem purgabis cassię ℥. j. cum rhei ʒ. j. non neglecta venæ sectione. Imperabis tabellas diarrhodon triansantali, syrupum granatorum, limonum, cydoniorum. Iuscula refrigerantibus alterentur. Apozemata refrigerantia, acetaria ex lactuca & cichorio: cerasa, pruna. Admouenda erunt oleum rosaceum, cydoniorum, ex quibus cum pauco cerato santalino pro cera, fiat linimentum: fuge magis refrigerantia, vt oleum papauerinum, ne ad peiorem intemperiem deduca-

Intemperies quamuis actionē lædit.

Curatio calida.

Topica vbi applicãda. tur. Refrigerantia autem applicabis circa vmbilicum, siue circa fundum ventriculi: ne septum attingas, inquit Auicenna: nam vt scribit Galenus, 8. *methodi*, frigida præcordiis admota lædunt respirationem, propter diaphragma. Si bilis redundans nauseam excitet, vomitus prouocetur, præsertim consuetis vomere.

Curatio intemperiei frigidæ. Qui frigidiore sunt ventriculo, vtantur alternis diebus pilulis de hiera aut elephanginis, myrobalanis conditis, tabellis aromatici rosati, cortice citri condito, vel nuce moschata condita, zinzibere condito, syrupis de mentha, de absinthio, vel conseruationis citri, si placet misceañ. ℥. j. & capiat manè cochlear vnum. Proderunt etiam vinum maluaticum, aromatites, absinthites; quod fit ex centũ libris musti, & vna absinthij. Vel ℞. aquę vitæ libram ß. pulueris ducis ʒ. j. (puluis ducis fieri solet ex sacchari ℔. j & cinamomi ℥. j.)
Aqua stomachalis. Temperetur aquæ vitæ ℔. ß. lib. tribus aquæ rosarum, colentur per manicam bis aut ter, capiat aliquoties in hebdomade cochlear vnum ieiuno stomacho, præsertim hyeme. Vulgus solet vti puluere ducis cum vino, vel panem tostum intinctum vino conspergit isto puluere. Poterit parari opiata hoc modo. ℞. conseruæ acori, corticis citri conditi & myrobalanorum emblicorum conditorum, añ.
Opiata. ℥. ß. pulueris aromatici rosati ʒ. ij. nucis moschatæ conditæ, theriacæ vel mithridatij ʒ. j. cum syrupo conseruationis citri fiat opiata. Ante pastum capiat tabellam vnam aromatici rosati,

quo die non vtetur pilulis de hiera aut elephanginis, aut hoc puluere coctionem adiuuante: malo enim sumi ante pastum quæ iuuant coctionem, quàm à pastu, quia calida ante perfectam coctionem, alimentum distribuunt. ℞. caryophyllorum & nucis moschatæ, cinamomi, an. ʒ. ij. pulueris aromatici rosati ℈. iiij. cum quadruplo saccharo fiat puluis, de quo capiat quotidie ante pastus cochleare vnum, superbibendo parum vini, vt præparetur ventriculus ad coctionem proximam. Vel nux moschata teratur, coquatur cum melle & aqua vitę vsque ad consumptionem aquæ, sumatur mane ex cochleari.

Topica sint olea de absinthio, de mastiche, de nuce moschata, ceratum stomachicum. Si placet, ex prædictis oleis cum pauco cerato stomachico pro cera, fiat linimentum: vel addendo parum nucis moschatę, cum cera fiat vnguẽtum. Si placet, panis oblinatur melle, deinde conspergatur puluere nucis moschatæ, caryophyllorum, cinamomi, & applicetur toti ventriculo. Nam à calidis non est metus, vt à frigidis. Vulgus panem tostum intinctum vino conspergit prædicto puluere. Vel ℞. cerati stomachici ℥. ij. extendatur super aluta, fiat scutum pro stomacho. Parari etiam potest ex mellis & mastiches an. ℥. j. Vel ℞. pulueris rosarum rub. absinthij, menthæ. maiora siccæ, an. ʒ. ij. ligni aloes, spicę nardi, calami aromatici, schœnanthi, an. ℈. ij. fiat puluis, qui excipiatur cotone, inuoluatur duplici linteo, aut pro ditioribus sindone, intersuatur vt decet, fiat scutum stomachicum *Topica*

cum ſuis ligaturis.

Vbi applicanda. Memineris litus, vnguenta, emplaſtra, cataplaſmata, non tantùm antè, ſed etiam ponè applicanda eſſe, circa decimam tertiam vertebram.

Humidæ intemperiei curatio. Humidiorem ventriculum indicat ſaliuatio frequens, nauſea, diarrhœa aquoſa, ſenſus fluctuationis in ventriculo. Quem reſiccabis inedia, nec tantùm potus, ſed etiam potulentorum paucitate: non cœnent, vtantur biſcocto, aſſis non elixis. Hidroticum & laconicũ benefaciunt, vt & ſequens opiata. ℞. conſeruę betonicæ & acori, añ. ℥. j. cornu cerui vſti, coralli vtriuſque, añ. ʒ. j. cum ſyrupo de mentha fiat opiata. Pro topico admoueatur ſequens emplaſtrum. ℞. maſtiches ℥. j. cerati ſtomachici ℥. ß. pulueris menthæ & aromatici roſati, an ʒ. j. cum oleo de abſinthio fiat emplaſtrum, ex quo ſcutum pro ſtomacho. Ad extremum, Hipp. & Pauli conſilio, admouebis tria cauteria, vnum ad xiphoïdem, duo paulo inferiùs, forma triangula; non ſint profunda, ſed cutem ſolam perforent. *Obſoleta remedia.* Quidam ſunt contenti vno magno ad orificium ventriculi appoſito, quod iubent diu teneri apertum, vt humor noxius hâc expurgetur.

Sicca. Ventriculi intemperies ſicca, oris ſiccitate dignoſcitur, corporis extenuatione, aluo ſicca, fæcibus induratis, appetitu humidorum. Cognita analepticis humectantibus percuretur, vt lacte præſertim muliebri, alioquin capræ aut vaccæ cum vitellis ouorum, ſyrupo reſumptiuo, iuſculis teſtudinis, aut eiuſdem carne cum amygdalis contuſa, hordeatis, gelatina,

aqua carnis, ſucco amygdalarum dulcium, quo etiam ventriculus liniatur. Abſtineat venere, vtatur elixis non aſſis, aluus ſubducatur caſſia, aut enemate frequenti, balnei ſit frequens vſus. Difficillimè omnium ſaneſcit, deinde frigida.

Quibuſdam vitio conformationis, aut materiæ inopia tam exiguus eſt ventriculus, vt reliquo corpori ſit inæqualis. Si emineat, ex circunſcriptione ipſa vitium contactu deprehendetur. Si deliteſcat, hoc ſigno coniicietur, quod pauci alimenti ſit capax. Si fortè pluſculum cibi aſſumpſerint, coguntur vomere, repleturque venter ante ſatietatem: Hi nutriendi ſunt cibis boni ſucci & facilis coctionis, iiſque vti debent ſępè & parum. *Conformationis vitia.*

Obſtructio.

Obſtrui etiam poteſt in vtroque orificio. Obſtructo ſuperiore, prohibetur introitus alimenti. Obſtructo inferiore non eſt liber exitus. Hæc vitia quamuis dignoſcantur, curari non poſſunt.

Inflammatio.

Tentatur aliquando phlegmone, quę tumore, & dolore cum febre acuta, eaque continua dignoſcitur. Cuius generationem, niſi clyſteribus, iterata venæ ſectione, admoto oxyrhodino impedias, fruſtra deinde reſoluentia, & maturantia imperabis.

Vlcus.

Vlcerari etiam poteſt aſſumpto veneno, aut humoris acrimonia: ex vlcere, lienteria, aut cęliacus fluor, quamuis credatur inteſtinorum imbecillitate contingere.

Vxor domini Poussepin Consiliarii regij hora decima matutina conqueritur de importuno alui fluore. Suadeo vt decumbat, quia motus auget fluorem, & deiectiones reseruet. Erant autem similes aquæ albæ, chylosæ quidem, sed liquidæ: implebat magnam peluim quoties deiiciebat. Territus hoc symptomate, postulaui vt seniores in consilium vocarentur, præscripti sunt litus adstringentes, sacculi, iulepi, expressum rhei pro die sequenti. Deiectione frequenti & copiosa viribus paulatim collabentibus, admonui tum maritum vt illa rebus domesticis & pietati vacaret. Ante mediam noctem interiit, cùm ipsa nihil minus quàm de morte cogitaret. Vt explorarem causam mortis tã subitæ & inopinatæ, impetraui vt corpus dissecaretur. Inueni ventriculum in suo fundo vlceratum.

Curatio vlceris. Si quo remedio iuuari possit, iuuabitur potione vulneraria, vsu longo aquarum Niuernensium. Interim vtatur hydromelite pro ordinario potu. Bilis mordax expresso rhei repurgetur. Vtatur sæpè tabellis diatragacanthi frigidi, trochiscis de bolo, de terra sigillata. Vel ℞. conseruæ veteris rosarum, conseruæ symphyti, añ. ℥.j. pulueris diatragacãthi ℥.ß boli armeni & terræ sigillatæ, añ. ʒ.j. cum syrupo rosarum siccarum fiat opiata, qua vtatur omni hora inter pastus. Vtatur etiam hordeatis, syrupo rosarum siccarum cum aqua hordei quando fastidiet hydromel.

Inflatio.

Flatus causa. Aliquando ventriculus inflatur, & tumet multo flatu, quod genus tumoris ἐμφύσημα in-

flatio nominatur. Fit autem flatus ex humore crudo à calore imbecillo; vt enim ſol meridianus abſumit humorem, ita calor ventriculi immodicus, qualis eſt ſub intemperie calida: vtque hyeme ſol nullos vapores excitat: ita neque frigidior venter: ſed paucus calor ſi humorem craſſum crudum nanciſcatur, cùm illum coquere non poteſt, in flatus reſoluit, vnde inflationes coli, vteri ventriculi. Quibus medendum eſt carminãtibus, qualia nouiſſimè ad cardiogmum à flatu præſcripta ſunt. Singularis eſt cucurbitula.

DE SYMPTOMATIS VENtriculi, ac primum de vomitu.

CAP. IX.

HActenus morbi & ſymptomata primi generis; ſequitur immoderatio in excretis, cuius generis ſunt, vomitus ſimplex, vomitus ſanguinis, cholera morbus, cùm ſuſque deque vomitu & deiectione ventriculus excernit. Nomen habet à cauſa putata. Fortaſſis ſingultus & ructus huius ſunt generis. Differt enim ſingultus à vomitu, quòd vomitu ea excludantur quę ventriculi capacitate continentur. Singultu, quæ tunicis ſunt impacta. Ad vomitum pertinent ſupinitas ſeu ſubuerſio ventriculi, & nauſea, inanis vomendi appetentia; differunt, quòd nauſea contingat antè, ſubuerſio poſt cibum. Quorum ſymptomatum curationem explicaturus, exordiar à vomitu.

Vomitus à ſingultu diſcrimen.

Imprimis distinguendus est criticus à symptomatico: aliquando enim prodest vomere, vt initio febrilis accessionis: imò artę prouocari solet, vt materia ad paroxysmum parata vomitu vacuetur: Eo enim sensu scripsit Auicenna, *vomitum vomitu curari*: Causa enim quæ excretricem irritat, dato vomitorio vacuatur: *Optandum est, vt febrientes vomant in principio paroxysmi, sudent in fine.* Vtilis etiam vomitus arthriticis & grauidis, quia reuellit. Vomitus criticus minuit morbum & morbi symptomata: fit enim naturæ victoriâ & excretricis robore, quę materiam morbificam hac via commodiore excludit. Dignoscetur ægri εὐφορία, bona tolerantia, leuatur vomitu, & solito meliùs habet: præterea accidit die critico, præcedentibus signis coctionis, & vacuatur materia quæ morbum committebat, vt bilis, si morbus fuerit à bile. At symptomaticus accidit violentia morbi, & copia materiæ morbificæ: minuit vires, non morbum. Ille ergo aut sinendus est, aut iuuandus: hic verò sistendus remediis quæ sequuntur: clysteribus acribus ad reuulsionem, purgatione humoris morbifici cum rheo, myrobalanis, vel pilulis de quinque generibus myrobalanorum: minus enim euomuntur solida quàm liquida: Melius pilulæ aut boli retinentur quàm potiones. ℞. rhei electi, pulueris hieræ & massæ pilularum de quinque generibus myrobalan. añ. ℈. j. cinamomi gran. vj. cum syrupo de mentha, fiant pilulæ quinque: deinde liniatur venter oleis astringentibus, calidis tamen in

Vomitus vtilitas.

Critici vomitus signa.

Symptomatici.

Huius remedia.

frigida causa, vt oleis de mentha, de absinthio. Frigidis in calida, vt oleo cydoniorum, myrtillorum, rosaceo. Vel ℞. carnis cydoniorum quantum satis; eius inopia accipe cydoniatum; coquatur in vino si frigidior sit ventriculus, alioquin in aceto; postea adde pulueris mastiches, balaustiorum, coralli rubri, añ. ʒ. j. cum oleo de absinthio, fiat emplastrum pro stomacho. Pauperibus satis erit puluerem gallarum, aut malicorij, aut boli armeni subagitare cum albuminibus ouorum & pauco oleo rosaceo: stupæ hoc madidæ applicentur, & arctè contineantur. Aut ℞. pulueris rosarum rubr. & farinæ hordei, an. ℥. j. pulueris gallarum, malicorij, boli armeni, an. ʒ. ij. æstate bulliant in succis plantaginis, centinodiæ, bursæ pastoris cum pauco aceto, hyeme in oleis adstringentibus rosarum, cydoniorum, mastiches, fiat cataplasma. Cui simile est emplastrum Montagnanæ de mica panis. ℞. medullam vnius panis albi, coquatur in vino rubro, adde pulueris alicuius adstringentis ʒ. ij. aut. iij. cum pauco oleo rosaceo, fiat cataplasma, applicetur ante, & ponè ad decimam tertiam vertebram. Cucurbitula magna infra vmbilicum, atque etiam supra duodecimam vertebram, admota, plurimum potest in sedando vomitu. Si reuomat cibos, interim dum exhibentur, admouenda erit vt retineantur. Vtantur à pastu cydoniato, aut puluere parato ex corallo, cornu cerui vsto, pauca terra sigillata, cum triplo saccharo rosato, fiat puluis. Vitentur pinguia & tepida, quia vomi-

Cucurbitulæ vtilitas.

tum excitant. Incoquantur iusculis grana cydoniorum & granatorum inclusa nodulo, quinetiam alterentur plantagine. Vulgus admouere solet ventriculo emplastrum ex pice. ℞. picis naualis ℥. ij. coquito in oleo cydoniorum vel deabsinthio, adde si placet, pulueris astringentis aliquot ʒ. fiat emplastrum. Vtatur syrupis astringentibus, vt granatorum, cydoniorum, de absinthio, de mentha. Auicenna iubet vt manus in frigidam mergantur. Aëtius verò non tantùm manus, sed etiam pedes vult mergi in calidam. Sanè vtrique sua ratio: Auicenna suadet frigidam ad vomitum reprimendum: vapor enim frigidæ communicatus stomacho illum constringit. Aëtius verò præfert calidam, quia calor trahit reuellítque. Proinde vrgentiori symptomati promptius frigida succurrit: Calida verò confert causæ symptomatis reuellendæ. Ad eundem vsum non tantùm vtilis est cucurbitula, sed etiam iuuat extremorum fortis & dolorosa ligatura.

Emplastrū de pice.

Panis tostùs, aceto irroratus & subolfactus benefacit. Poscâ frigidâ vtiliter quoque os colluitur, aut pomum acidum manditur; quibus remediis solemus vti post assumptum catharticum ne reuomatur; datur etiã vtiliter cochlear meri.

Phlebotomia an vomitui conueniat.

Conuenitne venæ sectio vomentibus? Confert sanè, si sit suspicio inflammationis, vt in hepatitide, nephritide, aut ventriculo inflammato. Narcotica conciliato somno compescunt vomitum: Omnem enim fluorem sistit somnus, excepto sudore. Cur nauigantes ini-

tio solent vomere? An insuetâ graueolentiâ aëris marini stomachus offenditur? An quia terrentur nouo & horrendo æquoris spectaculo? An propter fluctuationem, seu inæqualem maris agitationem?

DE VOMITV SANGVINIS.

CAP. X.

SAnguinem supra, id est per os, ferri, qualiscunque sit, malum: infra autem bonum, si niger deiiciatur, qualis per menses aut hæmorrhoïdes. Mutilati tamen & qui cõsuetam exercitationem intermiserunt, vtiliter sanguinem vomunt, quia iecur, sine consilio sanguificat, amputato membro tanquam præsenti sanguinem facit: qui cum non distribuatur, restitetque in venis, cum primùm incipit esse grauis & molestus naturæ, vomitu excluditur. Idem accidit mensibus, aut hæmorrhoïdibus suppressis. *Aph. 25. sect. 4.* *Sanguinis vomitus vnde.*

Mulieri sanguinem vomenti, si menses superueniant, sanatio. Itaque incisa saphena vomitus sãguinis reuellatur, aut si hæmorrhoides restiterint, prouocentur: Astringentia tam sumpta quàm admota, qualia ad hæmorrhagiam & hæmoptoidem dictata sunt, præscribantur: vt syrupi, & trochisci adstringentes, litus, emplastra, cataplasmata restringentia. Considerabis autẽ num pars aliqua, vt iecur, aut lien sanguinem ad ventriculum transmittat. Quod conii- *Aph. 35. sect. 5.*

Signa diagnostica. cies primò ex tumore & dolore hypochondrij. Secundò, quod ex venis vẽtriculi cum sint exiles paucus sanguis effluit: ex iecore ruber, ex liene niger, vtrinque multus: tum è directo aperienda erit vena lienaris aut iecoraria; quinetiam iecori, aut lieni admouenda erit cucurbitula, hypochondrium oxyrhodino liniendum. Qui hoc symptoma sæpius incurrunt, nisi mors anticipet, hydropici moriuntur.

DE CHOLERA MORBO.

CAP. XI.

TRes sunt affectus perperacuti, sine febre, qui etiam eadem die iugulant. Apoplexia, Tetanus, & Cholera morbus. Quibus idcircò citissimè consulendum.

Cernitur in subitis casibus ingenium.

Est autem cholera quædam humida, alia sicca, eo sensu quo admonui ab Hippocrate morbos cerebri humidos, aut siccos, tussim humidam aut siccam appellari. *Cholera differentia.* Humida fit ab humore, sicca à flatu, aut à sero mordaci, sed ita impacto, vt excludi non possit. Imprimis purganda bilis morbifica expresso rhei, myrobalanis, quinetiam tabella vna electuarij de succo rosarum, aut diapruni solutiui semuncia. Venter liniendus oleis rosarum & cydoniorum; aut applicandum emplastrum ex carne cydoniorum, & cætera peragenda quæ ad sistendum vomitum iam dictata sunt. Aretæus

& Mesue commendant potum frigidæ, iubentque si fortè euomatur, vt continuò noua propinetur. At Rhasis, Serapio & Hali malunt tepidam exhiberi. Illi preferunt frigidam, ad contemperandum ardorem bilis; hi calidam, ad ciendum vomitum, quia vomitus vomitum sedat, vacuata materia vomitum prouocante seu excretricem irritante. At Erasistratus, authore Chrysippo, aquæ præferebat crama siue vinum frigida dilutum, quod laudant Galenus & Trallianus vt remedium singulare, diluit quippe bilem & roborat stomachum. Confert syrupos de mentha & granatorum permiscere, & sæpe cochlear vnum exhibere: Vterque enim syrupus in hoc affectu est singularis. Possis permiscere singulis vnciis syrupi, ʒ. j. pulueris diarhodon, vel santali citrini, vel ligni aloes: miscenda enim semper aromatica, quandoquidem illis ventriculus valdè delectatur, potissimùm verò in hoc casu: frigida iuuant ratione bilis. Consulendum etiam iecori & lieni, si inde humor ad ventriculum confluere videatur, etiam admota illis cucurbitula, vt in vomitu sanguinis. Tandem præscribantur narcotica, sed parua dosi, vt ʒ. ß. Philonij, vel semiscrupulus pilularum de cynoglosso, vel granum j. opij cum syrupo de mentha. Nam adueniens somnus immoderatè vomentibus, sanitatem promittit: omnes quippe fluxiones sistit, excepto sudore. Quòd si sedato vomitu humor peccans totus secedat per aluum, quò natura vergit, eò ducere oportet, si modò per loca conuenientia. Atqui

Aqua qualis propinanda.

Narcoticorum vsus.

inferior via eſt tutior quàm ſuperior, itaque clyſteribus iſte motus adiuuandus eſt.

Ad choleram ſiccam, quam vapores maligni committunt, detur lac aſinæ; Rhaſis commendat balneum aquæ dulcis, ſi metus ſit conuulſionis à ſiccitate, paretur ex hydrelæo: fit autem ex ſex partibus aquæ, & vna olei. Cæterum hederæ folia cocta in vino & forma cataplaſmatis admota ſedant vomitum, quemadmodum trifolium ſumptum & admotum.

SCHOLIVM.

Aduertant hîc iuniores Philiatri, & in artis operibus nondum exercitati, in Choleræ morbi curatione, inconſultò, & neſcio qua de cauſa omiſſam fuiſſe cõmendationem phlebotomiæ ab Auctore clariſſimo, quæ tamen hîc ſummopere eſt neceſſaria, vt potè quæ viſcerũ æſtum tẽperet, & furenti bili, ſi quid aliud, frænos inijciat: cum enim Cholera morbus nil aliud ſit quàm diſpoſitio inflammatoria viſcerum nutritiorum, præſertim vero hepatis, quâ ferus indomitúſque humor ſurſum atque deorſum excernitur magno impetu, & cum grauiſſimis ſymptomatis, v. gr. extremorum frigore, frigido circa faciem ſudore, pulſu paruo, languido, inæquali, nauſea & cardiogmo, ſurarum contractione, & alijs eiuſmodi, naturæ vires obruentibus atque opprimentibus; dubium non eſt quin apprimè requiratur ſanguinis miſsio, pro virium modulo celebranda: hæc enim acutiſſimorum morborum, qualis eſt Cholera morbus, præſtantiſſimum eſt præſidium, compeſcendis inflammationibus, coercendis fluxionibus & ſedandis doloribus ſummè idoneum: humorun acrimoniam mirificè retundit, collapſas vires erigit ac recreat, calorem ab internis ad externas partes reuocat, humores à toto corpore in ventriculum & inteſtina irruentes vacuat, reuellit & coercet: denique in ratione curationis vtramque faciet paginam, prudenter atque tempeſtiuè adminiſtrata, ſi ei tanquam auxiliares copiæ in ſubſidium adueniant frigidæ potus & clyſteres blandi: nec antè

purgetur æger, quam sit apparatus humor morbificus, & mitificata materia illa quæ initio morbi furebat, & eo quo ruebat in ventriculum impetu, quasi præsens vitæ periculum adferebat.

DE SINGVLTV.

CAP. XII.

Singultus est veluti conuulsio ventriculi: Sese enim contrahit vt excludat noxium. Conuulsio autem quædam à repletione, altera ab inanitione; ergo & singultus. Fit ab inanitione, quando succedit causis inanientibus, vt immodicę diarrhœę aut dysenteriæ, hypercatharsi, inediæ longiori, vel siccitati, vt febribus continuis & longis, ardore febrili tandem resiccato ventriculo. Hipp. etiam meminit febris singultuosæ, quam scribit esse lethalem, nisi superueniant sudores critici, equales somni, & vrinæ crassę. Non accidit semper primario affectu ventriculi, sed per consensum cerebri, iecoris, ilei, inde aphorismus, *singultus ab ileo lethalis*. *Singultus causa.* *Aph. 10. sect. 7.*

A cerebro etiam vulnerato singultus sequitur, compatiente stomacho per neruos sextę coniugationis. Inflammato autem iecore, pręsertim parte caua, accidit vehemens singultus, siue quòd aliquid saniei resudet in ventriculum, siue quòd ventriculus tribus modis compatiatur iecori, propter viciniam, societatem operis, & vasorum communionem: Habet enim ventriculus neruos communes cum tuni-

cis hepatis. In malignis febribus accidit singultus ventriculo compatiente cordi, aut eodem recipiente tetros vapores à toto: aliquando excitatur à causa externa, vt assumpto veneno, pipere, allio, aut re quapiam mordaci. Cur singultus à timore? An quia timor ad ventriculum mittit bilem? An quòd motu valdè refrigescit, frigus autem comprimendo retinet excremẽta, quæ vomitum & singultum excitant? fortè etiam per se mordax frigus vellicando stomachum, parit singultum.

Primarij singultus hîc remedia meditamur: Secundarius enim non sanescet, nisi ad causam & partem mittentem respicias. Tolle hepatitidem, venter non singultiet. Oppugna cardiacis cacoëthiam febris pestilentis, cessabit singultus. Abeant causæ externæ, vt frigus, disparebit effectus. Qui ab inanitione procedit, solet esse lethalis; talis est qui succedit longis febribus paulò ante quàm ægri moriantur: tamen qui sequitur longam famem, analepticis primùm liquidis, deinde solidis percuretur, qualia sæpè iam sunt commemorata. Qui fit à repletione, curetur vomitu: nam singultus ab Hipp. iudicatur malus, quem vomitus non sedat: debet enim tollere causam singultus, inquit Gal. Si non ferant vomitorium, dentur clysteres, aut blandum catharticum, vt catholici ʒ vj. cum ʒ ij. pulueris hieræ, vel pilularũ de hiera ʒ.j. Confert etiam sternutamentum: nam singultienti ex repletione, superueniens sternutatio remedio est. Retentus quoque spiritus dissipat flatus, & dolorosa compressio annularis digiti, triste nuncium

Curatio singultus à repletione.

cium

cium, aut rei insolitæ narratio. Quæ remedia vulgaria Chrysimachus Medicus tradit Aristophani *apud Platon in sympos.* Iuuat etiam facies frigidâ respersa, quia intrò pellit spiritus.

Acrimoniam humoris retundunt aquæ potus, quia temperat bilis acrimoniam. Lac asinæ & capræ, necnon syrupus violaceus & nenupharinus. Anethum & anisum tam sumpta quàm admota creduntur conuenire proprietate: manifestè tamen iuuant, nempè quod flatus discutiunt. Itaque singultientes vtantur sæpè aniso condîto, tabellis aromatici rosati, vel sumant cochlear vnum aquæ vitæ, cum tantillo cinamomi. Benefaciunt etiam theriaca, mithridatium, & confectio de baccis lauri, detur cuiusuis ʒ.j. cum hydromelite.

Imprimis conuenit castoreum, quod à Gal. magni fieri in omni conuulsione à repletione aliàs annotauimus. Confert etiam ruta. Liniatur venter oleo rutæ vel anethi, cum pauco castoreo. Prodest etiam cucurbitula admota ventri, necnon dropax. Ad extremum, vt ad vomitum, sic ad singultum detur narcoticum, vt humoris acrimonia obtundatur, & somnus concilietur (pauca dosi.) Vt pilula vna de cynoglosso, quę non transcendat ℈.ß.

DE RVCTV. CAP. XIII.

SOlus homo ructat, si credimus Aristoteli, quia ventriculo est humidiore: hinc flatus, qui dum sursum erumpunt, ructum efficiunt, cùm deorsum, crepitum. Eadem ratione frequentiùs ructant, quibus venter est humidior; (qua causa Vegetius & Columella obseruarunt etiam boues ructare:) tamen non omnes ructus sunt acidi, testes cruditatis. Quidam enim sunt putres & nidorulenti, qui oui corrupti saporem referunt, indices caloris aut putredinis: Itaque si quis acidum ructet, vtatur iis quæ ad intemperiem frigidam & humidam præscripta sunt: Si nidorulentum, purgetur humor putris, contemperetur ardor. Ructus qui post aliquot horas saporem assumpti alimenti in os refert, magnam cruditatem denotat.

Ructus acidi curatio.

Nidorulēti.

MORBI MESENTERII. CAP. XIIII.

NOn sine causa Fernelius vocabat mesenterium infinitorum morborum parentem, quorum causa ignoratur: obstruitur enim facilè, cùm exiles habeat venas, quas crassior chylus non facilè permeat; Itaque illius obstructio coniicitur ex deiectionibus chylosis. Beniue-

Obstructionis mesenterij causa

nius obſeruauit obſtructionem ab inſigni callo.

Frequens ſit vſus pilularum de hiera, aut imperetur ſyrupus ſolennis ex radicibus aperientibus, capillaribus omnibus, qualia deinceps ad iecoris & lienis obſtructionem præſcribentur.

Patitur etiam inflammationem, quam abſceſſus comitatur: ſæpè vterque morbus latet medicum, priuſquam pus multum per aluum erumpat; à meſenterio enim procedere concludimus remotione aliarum partium; neque enim potuit in ventriculo, hepate, liene aut inteſtinis fieri abſceſſus ſine præcedenti dolore & febre vehementi: at meſenterium eſt indolens, habet quidem vſum, nempe ἀνάδοσιν, diſtributionem chyli, nullam functionem manifeſtam ex cuius læſione pars affecta dignoſcatur. Itaque obliquè tantùm, artificiali duntaxat coniectura concludimus abſceſſum fuiſſe in meſenterio, quoties deiicitur pus multum nullo dolore, nulla vehementi febre præcedente. Sic ferè Fernelius. *lib.6. Patholog*: Beniuenius tamen obſeruauit abſceſſum in meſenterio cum inſigni dolore. *Signa abſceſſus purulenti in meſenterio.*

SECTIONIS TERTIÆ,

TRACTATVS SECVNDVS.

IN QVO EXPLICANTVR morbi hepatis, & eorum symptomata.

MORBI SIMILARES, & organici.

CAP. I.

Epar laborat omni intemperie, potissimùm calida & frigida. Calidam sicca, frigidam humida comitari solet. De intemperie morbosa hîc loquor, quæ eius actionē manifeste lædit. Nam signa intemperati iecoris quę tradit Galenus *in arte parua*, sunt signa intemperiei, quæ consistit intra limites sanitatis. Iecur calidius assat, non elixat, chylum magna ex parte conuertit in bilem: Propterea morbis biliosis solent esse obnoxij, quibus iecur est præcalidum. Si bilis restiterit in venis, excitat febres à bile, vt

Iecoris feruidi effectus.

tertianam & causum. Si ad cutem protrudatur, illic efflorescent pustulæ, herpes, erysipelas, impetigo; quæ omnia vt sunt effectus, ita signa retorridi iecoris. Cætera signa ferè illi sunt communia cum ventriculo calidiore, vt vomitus & deiectio bilis, sitis, oris amaror, aluus pigra, fæces aridæ, præcessit potus multi meri, vsus piperatorum siue aromatum, allij, porri, cœpæ, sinapi. *Signa.*

Frigidum verò iecur sanguinem facit magna ex parte pituitosum & serosum: est enim serum pituita tenuis. Hinc morbis frigidis à pituita aut sero vexari solent, quibus hepar est frigidum, vt quotidiana febre, cachexia, hydrope: iisque coniecturis tanquam τεκμηρίοις, & necessariò concludentibus signis, iecur esse frigidum concludamus: Est cachecticus, totum corpus habet subtumidum, & veluti œdematosum? ergo hepar habet frigidum, nisi cachexiæ sit causa euidens, vt si in profundo carcere diu conclusus fuerit, aut in loco valdè humido pernoctarit? Est hydrops? ergo habet hepar; si non per se, & essentia sua valdè frigidum, saltem aliundè, vt à scirrho lienis refrigeratum. *Frigidi hepatis affectus.* *Signa.*

Imbecillitas hepatis.

Atonia seu imbecillitas iecoris videtur Auicennæ vt plurimum procedere ab intemperie frigida, non semper, quia vt ille ait, omnis intemperies morbosa impotentiam parit seu alicuius facultatis imbecillitatem, vt attractricis, retentricis, alteratricis seu sanguificæ, aut excretricis: potissimùm tamen propter impotentiam alteratricis ex refrigeratione, hepar

imbecillum dicitur, atque inde hepatici, quos Gal. ex immutato faciei natiuo colore dignoscebat vt ex facie subpallida, & ex deiectionibus loturę carnium recens mactatarum similibus.

lib. v. loc. aff cap. 7. sub elegan ti historia.

obstructio.

Signa obstructi hepatis.

Obstructum hepar indicat sensus ponderis in dextro hypochondrio, sine manifesto tumore aut dolore, aucto malo decolor fit facies, quemadmodum sub atonia: illic impeditur ἀνάδοσι sive distributio sanguinis, hîc αἱμάτωσις. Quemadmodum verò si iecur non generet sanguinem laudabilem & floridum non potest esse viuidus faciei color. Sic etiam si bonum generet, si tamen non distribuatur, perinde est ac si non generaretur; inde atrophia, cachexia, & pedum œdematosus tumor.

Causæ.

Obstructionem iecoris maximè omnium incurrunt, qui vescuntur alimentis crassi succi & difficilis coctionis, vt bubula, suilla, leporina, leguminibus, caseo, lacticiniis, pulticula, pane azymo, eòque magis si statim à pastu exerceantur, quia iecur chylum adhuc incoctum ad se trahit: cuius cùm sint exiles venæ facilè obstruitur. Vix vllus morbus tam frequens.

Distinguetur, si pars conuexa seu gibba obstruatur, an caua; quia obstructa gibba solet premere diaphragma, hinc difficilis respiratio: at obstructa parte caua, ventriculo compatiente, inappetentia, sitis: Fortassis difficultas respirandi accidit, non quia iecur premit septum, sed quia illud trahit deorsum suo pondere, quandoquidem illi alligatur.

Subeſt cauis iecoris cyſtis fellis, cuius obſtructione varia ſymptomata contingunt: nam ſi meatus per quem fel excipit, obturetur, inani veſicula, refluet ad venam cauam, & totam ſanguinis maſſam inficiet, inde aurigo ſi fortè ad cutem protrudatur: Si verò meatus per quem excernitur & in ἔκφυσιν ſiue duodenum deponitur, vt inſtar clyſteris acris excretricem ſtimulet obſtruatur, vrinę erunt veluti croco ſaturatę, felle refluente ad vias vrinę: deiectiones autem erunt albæ. *Veſiculæ fellis obſtructio.*

Præter ſimilares & organicos ſunt etiam morbi communes, Inflammatio quę ἡπατῖτις propriè dicitur, Abſceſſus, Scirrhus, Vlcus; de quibus tranſigemus, ſi priùs intemperiei & obſtructionis remedia expoſuerimus.

Intemperiei calidæ remedia.

Iecur calidius refrigerabis, iuſculis multo cichorio & acetoſâ alteratis, acetariis ex eodem cichorio, aqua decoctionis radicis cichorij, aut eiuſdem aqua ſtillatitia, ſyrupo de cichorio, tabellis tria ſantali, quæ ſi placet diſſoluantur aquis endiuię & cichorij, fiat epithema pro iecore. Initio caſſia aut catholicone corpus repurgandum eſt. (Rhabarbarum eſt quidem vita hepatis, ſed calidioris hepatis mors, quia calidum eſt & ſiccum ad tertium gradum) Deinde ſecanda vena, nihil enim æquè refrigerat. Ex cerati ſantalini ℥. ij. poterit parari emplaſtrum ad formam lunæ creſcentis, aut ex olei roſacei ℥ j & cerati ſantalini ſemuncia linimentum. Ex ſuccis cichorij, endiuiæ, ſcariolę, coctis cum ſaccharo fiat ſyrupus, quo vtatur

cum aqua decoctionis passularum. Vide ne quid nimis, ne ad intemperiem deteriorem frigidiorum vsu immodico deducatur.

Frigidæ intemperiei remedia.

Absinthicum etiam hepati proficuum.

Frigidum calefacito vsu frequenti pilularum de hiera cum rheo, syrupo de absinthio, aut vino absinthite: Absinthium iecori frigido non minùs prodest, quàm ventriculo. Purgetur hoc modo. ℞. agrimoniæ M. j. absinthij M. ß. passularum mundatarum, & agarici trochiscati, añ ʒ. iij. fiat decoctio pro dosi, in qua infunde rhei electi ʒ. j. ß. cum ℈. j. cinamomi. In expressione leui dissolue syrupi de cichorio simplicis ℥. j. Si vis magis purgare, adde diaphœnici vel diapruni solutiui ʒ. ij. pro qualitate humoris dominantis. In purgando non tantùm oportet respicere ad temperamentum partis, sed totius, quinetiam ad constitutionem anni. Hyeme enim pituita dominatur, æstate bilis. Parari etiam poterit opiata ex conseruæ cichorij & corticis citri conditi, añ. ℥. j. nucis moschatæ conditæ, spicæ, costi, añ. ℈. ij. cum syrupo de cichorio fiat opiata. Ex agrimonia, absinthio & passulis coctis in vino paretur decoctum pro fotu iecoris; Si placet foueatur aquis agrimoniæ aut absinthij, aut vino de absinthio. Possis dissoluere pulueris spicæ vel calami aromatici ʒ. j. vt fiat epithema, aut ex oleo de absinthio & pauca spica, cum cera fiat linimentum.

Cautio in purgando.

Humidæ intemperiei curatio.

Albucasis vt iecur humidius desiccetur, iubet illic applicari cauterium, quemadmodum, &

humidiori ventriculo,

Obstructio.

Quamuis pars gibba per vrinas, caua per aluum commodiùs repurgetur: tamen consilio Galeni, si multa sit saburra, diüreticis præmittenda purgatio, etiam obstructa gibba, ne materiam ad hepar deducant diüretica, & obstructionem augeant. Itaque cassia cum rheo prima regio expurgetur, inde præscribatur sequens apozema ℞. quinque radicum aperientium in aceto maceratarum, radicum graminis & acetosæ, añ. ℥. ß. cichorij, endiuiæ, scariolæ, hyssopi, marrubij, capillarium omniũ, an. M. ß. 4. seminum frigidorũ maiorum, an. ʒ. ij. florum cordialium, an. P. j. foliorum sennæ mundatorum ℥. iii. fiat decoctio, addendo sub finem agarici nodulo inclusi ʒ. j. cum zinziberis ℈. i. In colaturæ ℔. i. dissolue syrupi de cichorio compositi cum rheo pro singulis dosibus ℥. i. vel syrupi capilli veneris, de byzantiis, de duabus, de quinque radicibus, oxymelitis diuretici tantundem, fiat apozema in quatuor doses: aromatizentur cinamomo aut spica nardi. Quod si natura ægri, ętas & tempus sinant; si febris adsit, sitis, oris amaror, incidatur basilica dextra. Postremo dentur trochisci de rheo, absinthio, dialacca, diacurcuma, quod est singulare remedium non tantum ad hepatis, sed etiam ad lienis & mesenterii obstructiones, confertque cachecticis & iam ad hydropem paratis. Pilularum de hiera aut elephanginarum sit frequens vsus. Item ℞. terebinthinæ venetæ ʒ. iii. adde pulueris hieræ aut rhei pul-

Apezema hepaticum purgans.

uerati ʒ.j. fiant parui boli, qui inuoluantur obeliis vino albo madidis, dentur ex cochleari cum syrupo capilli veneris. Quando febris erit coniuncta, memineris abstinendum esse valdè calfacientibus, aut ea refrigerantibus, vt cichorio, santalo citrino, esse temperanda. Ad obstructiones contumaces, quales fieri solent à pituita crassa & viscida, aut à bile vitellina, hanc confectionem plurimum commendat Auicenna, quæ poterit esse instar omnium. ℞. passularum mundatarum ℥.j. ß. calami aromatici & bdellii, añ. ʒ.ij. cassię ligneæ & cinamomi, añ. ʒ.j. myrrhæ ℥.ß. terebinthinę & ligni aloes, añ. ʒ ij. excipiantur saccharo cocto in vino albo, fiat confectio, de qua capiat quotidie mane ʒ.j. superbibendo parum vini albi si febris absit, alioquin aquæ cichorij. Per interualla purgetur pilulis de hiera cum agarico. Hoc remedium cęterarum partium obstructionibus proderit, si inserantur quæ partem affectam respiciunt, vt ceterac pro liene, aut passulæ corinthiacæ: pro vtero, puluis arthemisiæ aut matricarię: pro renibus, puluis seminis alkekengi.

Obstructionis rebellis curatio.

Topica sint epithema ex agrimonia, cichoraceis, absinthio, addendo spicæ ℈.j. aut santali citrini tantumdem, cum pauca cera, fiat linimentum.

DE HEPATITIDE SEV INflammatione iecoris.

CAP. II.

SEquuntur morbi communes: Inflammatio partis cauæ mentitur colicum dolorem, vt gibbę pleuriticum: habet enim multa cum pleuritide communia, febrem continuam, tussim, resudante sanie in capacitatem thoracis; difficultatem respirandi, compresso diaphragmate; dolorem lateris, ob tensionem membranarum quibus iecur alligatur diaphragmati. Distinguuntur tamen loco & specie doloris: nam dolor sentitur in hypochondrio dextro, ibíque grauat, non pungit. Secundò quòd in hepatitide tussis sit sicca, in pleuritide humida, nisi fuerit lethalis. Præterea nisi æger valdè obesus fuerit, si contactu premas hypochondrium, percipietur tumor rotundus ad regionem iecoris. Accedat quod inflammata gibba, vrina pauca redditur, quia serum retinet & absorbet inflammatum iecur, eáque quantulacunque redditur est acris, propter incendium.

Hepatitis, hypochondrij dextri tumore & dolore dignoscitur.

Distinguetur phlegmone partis cauæ à dolore colico. Primò quòd hæc rarò coniunctam habeat febrem. Secundo, quòd perpetuo & vehementer singultiant quibus iecur parte caua est inflammatum, partim ob resudantem saniem, partim ob sympathiam ventriculi, per

neruum: Vrgent inappetentia, ſitis inexauſta, vomitus ſinceræ bilis. Tertiò, quòd ſub dolore colico aluus ſit adſtricta: diarrhœa vero ſolet conſequi inflammationem partis cauæ, eáque vt plurimùm lethalis. Quarto, quod clyſtere carminante dolor colicus demulceatur, qui intenditur inflammata iecoris parte caua.

Narrabo morbi vnius hiſtoriam, vt ſitis deinceps cauti alieno exemplo. Adoleſcens quidam dolore ſimili colico cruciatur. Medici primæ notæ clyſteribus, litu carminante, ſumpto & dato mithridatio illum percurant. Decimo die vocatus cùm iam paçatiora viderentur omnia, in iiſdem remediis perſiſto. Iam per cubiculum deambulantem relinquebam, cùm me diſcedentem clinica reuocat; reuerſus inueni mortuum, os illi erat plenum pure. Vnde facilè collegi præter meam & ſeniorum medicorum opinionem repentè fuiſſe ruptum abſceſſum. Diſſecto cadauere inueni circa caua iecoris, incredibilem puris quantitatem, tam putidi, vt nemo aſſiſtentium fœtorem potuerit tolerare. Similitudo ſępenumero etiam peritioribus imponit.

Redeo ad hepatitidem. Clyſteres iniiciantur frequentes; aperiatur baſilica dextra non ſemel, etiam die ſeptimo, ſi dolor perſeueret, vt in pleuritide; ſi menſes aut hæmorrhoïdes ſubſtiterint, inciſa ſaphęna prouocentur.

Minoratiuum hic ſufficit, vt caſſia, manna, catholicum: vehementiora enim trahunt ad par-

tem afflictam; certum eſt plerumque iuniores m̃edicos, quia in principio non diſcernunt viſcus aliquod phlegmone tentari, datis diagrediatis, vt diapruno, ægros ad interitum præcipitare. Topica ſint oxyrhodinum, aut litus ex oleo roſaceo, cum pauco cerato ſantalino pro cera, fiat linimentum; aut epithema ex aquis endiuiæ, cichorij, acetoſæ, roſarum cum pauco aceto, in quibus diſſolue pulueris trium ſantalorum ʒ. ij. admoueatur tepidum, ne frigore impediatur tranſpiratio. Vt pateat liberior via cerato, aut linimento, priùs fouendum hypochondrium. Si tot remediis non poſſit impediri generatio phlegmones, tentanda reſolutio; ſi non poſſit reſolui, iuuanda ſuppuratio.

Catharticorum vehemẽtium noxa.

ABSCESSVS IECORIS.

CAP. III.

SI magnus ſit abſceſſus, moriendum eſt. Fieri tamen poteſt, vt pus per aluum, aut per vrinas ſecedat: tùm conatus ille naturæ adiuuandus clyſteribus, aut diüreticis. Alij tamen ita diſtinguunt, ſi pus colligatur intra tunicam hepatis, illius ſubſtantia nil patiente, ægrum vacuato pure euaſurum.

Hippocrates in omnem euentum ſuadet applicari cauterium ad hypochondrium, actuale aut potentiale: quod ſi exeat pus laudabile, benè ſperat: Si vero amurcæ ſimile, deſperat,

quia tale pus indicat carnem hepatis esse iam putrem & corruptam. Si pus quod excernitur subsistat intra peritoneum & intestina, suadet vt supra inguen admoueatur cauterium, eóque audentius si tumor aliquis pus illic collectum esse demonstret.

Cæterum abscessui rupto quod succedit vlcus est immedicabile, quemadmodum & quod humoris alicuius acrimonia excitatur: hoc primariũ est illud ἐπιγενηματικόν, succedit inflammationi suppuratę. Si quæ tamen spes sit in remediis, ęa tota posita est in his quæ ad vlcus ventriculi iam dictata sunt, potissimum in vsu aquarum Spadensium aut Niuernensium, potionis vulnerariæ, lactis asinini.

DE SCIRRHO HEPATIS.

CAP. IIII.

SCirrhus incipiens remollientibus curetur, permixtis tamen hepaticis ad robur partis. Exempli loco; præmissa purgatione, detur ammoniaci ʒ j. cum mastiches gr. vii. per aliquot dies. Ammoniaci ℥ ii. dissoluantur in oleo de absinthio, vel spica, si malis diachylum cum gummis, vel diachylum ireatum, malaxentur cum prædictis oleis, addendo parum spicæ nardi vel absinthij ad robur, fiat cerotum. Scirrhus confirmatus non sanescit. Facilè autem dignoscitur: nam iecur lapidis instar durum sentitur, neque dolet, etiamsi digitis vehe-

menter prematur. Hunc ſcirrhum (niſi mors anticipet) tandem hydrops immedicabilis comitatur.

SYMPTOMATA PRIMI generis, quæ pertinent ad actionem hepatis læſam.

Cap. V.

HEpar meſenterio, veluti manu, chylum trahit, tractum retinet, retentum ſanguifica ſuâ facultate in ſanguinem conuertit, deinde per venam cauam quoquouerſum tranſmittit ad nutritionem partium ſingularum. Harum quatuor functionum præcipua eſt ſanguifica, quandoquidem cæteræ illi miniſtrant: quæ etiamſi omni morbo lædatur, vt plurimùm tamen intemperie frigida: nam miniſterio caloris moderati fit ſanguis à vi ſanguifica. Hæc actio fruſtrata arguit ἀτονίαν, imbecillitatem, propter quam hepatici ſeu iecoroſi nominantur. *Hepatici qui.*

Tum hepaticis præſidijs iecur roborandum eſt, cuiuſmodi ſunt iecur lupi, paſſulæ, agrimonia, ſantali, cichorij genus omne, ſpica, cochleæ: Itaque hepar lupi ſiccetur, pulueris ʒ. j. detur hepaticis quotidie cum vino albo, febrientibus vero cum aqua cichorij, aut miſceatur conſeruis cichorij, vel roſarum. Poterit permiſceri melli paſſulato. Paſſulæ coquantur in vino ad tabem. Colaturæ permiſce *Curatio.*

puluerem iecoris lupi, ſpicæ & ſantali citrini. Sit vſus frequens tabellarum triaſantali quadruplicato rheo, aut caro cochlearum mundatarum in aqua agrimoniæ, aut cichorij, teratur in mortario cum prędicto puluere, affundendo paulatim aliquot cyathos vini albi, colatura bibatur; aut ex cochleis, capone, perdice, hepate, non tantùm lupi, ſed etiam capreoli; cum aquis, aut decoctis agrimoniæ aut cichorij deſtilletur aqua reſtauratiua, quę etiam confert hecticis à iecore retorrido.

Cæterùm*, vt aluus chyloſa denunciat obſtructum meſenterium, aut iecoris attractionem languidam, ita loturæ carnium ſimilis deiectio, ſignificat ſanguificam lædi, aut venam portam inſigniter obſtrui: Tandem putredine & vſtione, fæci ſimilis redditur. Iſte fluor improprie hepaticus nuncupatur, index lęſę ſanguificationis.

SYMPTOMATA SECVNDI generis.

Cap. VI.

HEpatis ἀτονίαν ſequi ſolet καχεξία, cachexiam hydrops, qui videtur mihi ad ametriam in retento pertinere, vt diabetes, ſiue hydrops ad matulam, ad ametriam in excreto. Hydropicis initio vrinæ ſubſiſtunt, ſolentque ſanari ſuperueniente profluuio vrinæ. Affulget magna ſpes ſanitatis, quoties hydropici plus

Hydropis meiunt

meiunt quàm bibunt: hinc thermæ Spadenses & Niuernenses cachecticis & hydropicis vtiliter imperantur, quia desiccant ventrem vrinarum copia. Laconicum quoque & hidroticum valdè prosunt, quia sudoris & vrinæ communis materia, nempe serum. Cachecticis prodest venæ sectio, quando mensibus, aut hæmorrhoidibus suppressis natiuus calor videtur obrui copia sanguinis in suo fonte: nam in eo casu hyrops phlebotomiam requirit, authore Galeno, quæ alioquin nocentissima est, quia iecur plus iusto frigidum magis refrigerat. Cacochymia, præsertim pituitosa, quæ cachexiam facit, agarico, turpeto, diaphœnico, vel tabellis triasantali quadruplicato rheo non semel repurgetur. Victus sit tenuis, desiccans, proinde vtantur assis potiùs quàm elixis. Vinum sit pro ordinario potu, non aqua. Vinum absinthites sumatur quotidie manè ieiuno ventriculo, aliquando etiam theriacæ, aut mithridatij ʒ. j. Proderunt cachecticis, quæ iam præscripta sunt hepaticis.

Solutionis modus.

Cui cachexia phlebotomia conuenit.

DE HYDROPE.

Cap. VII.

SVperest, vt de hydrope copiosiùs disseramus, cuius tres sunt differentiæ, λευκοφλεγματία, veluti œdema totius corporis; Ascites, quando totum abdomen ad modum vtris tu-

Hydropis differentia.

metaquarum copiâ; & Tympanites, cum flatu diſtenditur, & percuſſum ſonat inſtar tympani. Sub aſcite, quando æger in lecto ſe reuoluit, auditur fluctuatio. Aretæus addit quartam ſpeciem, quam appellat ἀνάσαρκαν, quando carne veluti liquata multa ſanies ſub cute colligitur: quæ fuit etiam Tralliani ſententia authoritate Galeni firmata, *lib. 3. de ſympt. cauſis cap.* 5. ſolet tamen ſub λευκοφλεγματίᾳ comprehendi. In qualibet ſpecie iecur laborat, ſi non per ſe primò, ſaltem per conſenſum, vt cùm ſcirrho lienis ſuccedit, aut immodico ſanguinis profluuio, longæ diarrhœæ. Succedit etiam continuis & longis febribus, quia calor natiuus extinguitur à febrili, mediocris ab exuperante: Dion refert Traianum Imperatorem ob hæmorrhoidas ſuppreſſas incidiſſe in hydropem, extincto calore natiuo, à copia craſſi & fæculenti ſanguinis, quo morbo tandem interiit. Vidi repentinam hydropiſim ex immodico potu frigidæ, quæ nullis ceſſit remediis: Beniuenius aliquot hiſtoriis declarat, ex valdè frigidis, tam ſumptis quàm admotis, lethalem hydropem conſequutum. Quamuis Celſus ſcripſerit, non eſſe terribilem, qui nullo præcedente morbo cœpit.

Prognoſis. Aſcites eſt peſſimus hydrops: ſecuriſſimus λευκοφλεγματία. Cur aſcites eſt funeſtior tympanite? quia flatus fit ab imbecillo calore, ſerum à frigore: proinde flatus oſtendit aliquid adhuc ſupereſſe caloris, ſerum eiuſdem extinctionem arguit. Quibuſdam placet tympanitem fieri vitio primæ coctionis, aſcitem ſecundę, λευκοφλεγματίαν tertię.

Remedia omnia ad tria prima capita reducuntur; diætam, chirurgiam, & pharmaciam. In diæta hoc præcipuum, vt parcissimè bibatur, & corpus valdè exerceatur: Solâ enim potus abstinentiâ quosdam conualuisse Celsus annotauit: aquis interim à calore natiuo consumptis. Extat apud Beniuenium historia hydropici, qui annuâ potus abstinentiâ conualuit: hoc modo Iulius eques Rom. *apud Plinium*, aquas, intra peritonæum & intestina collectas, discussit. Vtantur biscocto. *Curatio.*

Ad chirurgiam pertinent vesicatorium, seto, cauterium, cucurbitula, παραχέντησις: Venę sectio quæ in anasarca conuenit, cùm plethora subest, & in ascite quando manifestas causas habet ab hæmorrhoidibus aut menstruis suppressis. Vesicatoriis vtimur in ascite & λευχοφλεγματία: Affigantur cruribus duo cauteria, vtrinq; vnum, & abdomini quatuor. ℞. fermenti ℥. j. cantharidum præparatarum ʒ. ij. cum pauco aceto scillitico fiat vesicatorium: Exortis vesicis superponantur folia brassicæ, betæ; sinantur fluere per viginti aut triginta dies: si cessent fluere, nouum vesicatorium non eidem loco, metu doloris, sed propè applicetur. Magna cucurbitula confert, in solo tympanite, admota ventri: cauteria verò tympaniti sunt inutilia, ascitì & leucophlegmatiæ conuenientissima: hac tamen cautione, ne iam crura intumuerint, quia talia vlcera nunquam sanescunt, succeditque vt plurimùm gangræna; tum ergo vesicatoriis potiùs quàm cauteriis detur aquis exitus. Scrotum tumidum iuuat scarificatu vel *Cauteria vbi ex vsu.*

Paracentesis vbi locus.

setone traiicere: παρακέντησις in solo ascite vtilis est, quæ tamen vtplurimum lethalis; frustrà tentatur quoties hydrops succedit scirrho aut ardentibus febribus, aut iam fractis viribus: Auicenna vult, vt hydropicus absoluta paracentesi exerceri possit, & inediam tolerare, vt sit mediæ ætatis, neque puer, neque senex, corpore nondum emaciato; neque permittit hoc remedium tentari, nisi aliis frustra vsurpatis. Quòd si tantus videatur in abdomine tumor, vt pharmacia tolli non possit, quàm citò dum adhuc vires constant, abdomen perforandum est, facto prognostico, est enim remedium plenum periculi; perforetur autem abdomen tribus digitis infra vmbilicum versus latera, & sensim aquæ educantur. Asclepiades quatuor digitis supra talum vel supra malleolum interiorem, incisiones profundas fieri iubebat. At Leonidas malebat incidi scrotum, femora & locos supra manuum iuncturas, quod Hippocrates laudat, eáque vulnera sale iubet perfricari, ne coalescant. Me iudice, in Ascite sequendum Asclepiadis consilium, in Anasarca Hippocratis & Leonidæ. Albucasis iubet quatuor cauteria superficiaria applicari imo ventri, in circuitu vmbilici, totidem supra iecur, totidem supra lienem, totidem supra dorsum. Paulus contentus est quinque, duo enim applicat infra vmbilicum, vnum supra iecur, vnum supra lienem, vnum supra dorsum.

Pergamus ad pharmaciam, quæ quatuor primis capitibus à nobis concludetur: hydragogis, hidroticis, diüreticis, & topicis: Auicen-

nas addit vomitoria, reuellit enim & vacuat aquas, prouocato vomitu.

Hydragoga leuiora sunt seminis ebuli pulueratiʒ. ij. ex vino albo, aut ℥ ß ſucci ireos noſtratis, temperati ℥. ij. ſyrupi roſarum pall. diluantur decocto hepatico, cichorij, agrimon. paſſularum: Aqua ex mediano cortice & ex floribus ſambuci deſtillata. Aut ℥. j. ß. ſucci radicis eiuſdem ſambuci, detur cum hydromelite, vel laureola, per totum diem maceretur in aceto forti, deinde ſiccetur, puluis detur pondere ʒ. j. cum aqua hepatica, aut cum aliqua conſerua. ℞. pulueris laureolæ maceratæ in aceto, & diacarthami, añ. ʒ. ß. rhei electi & ſpicæ nardi, ana. ℈. iiij. excipiantur ſyrupo roſarum pallid. fiat confectio, de qua capiat bis in hebdomade ʒ. ij ex cochleari, cum prædicto ſyrupo: augeri poterit ſecunda doſis, ſi prima non ſatis mouerit. Veteres vtebantur pilulis de chamelæa & thymelæa: hodie in vſu eſt frequenti elaterium: eſt ſuccus cucumeris agreſtis. ℞. elaterij ℈. ß. pilularum de hiera aut elephanginarum ℈ j. cum ſyrupo roſarum pallidarum, fiant pilulæ duę, dentur bis in hebdomade per menſem integrum. Quod ſequitur ſecretum Gordonij, poteſt eſſe inſtar omnium.

Hydragoga.

Elaterium quid.

℞. ſucci cucumeris aſinini, ſucci laureolæ, ſucci ireos flore purpureo, ſuccorum agrimoniæ & abſinthij, an. ʒ. i. rhabarbari & agarici, an. ʒ. ß. ſpicæ nardi, ſeminum endiuiæ, ſcariolæ, maſtich. laccæ, tragacanthi, ſalis gemmæ,

añ. ℈.ij. excipiãtur omnia melle rosato, & reponantur in vase, quod exponatur soli; hac confectione veluti conserua vtatur hydropicus quotidie mane: dosis ʒ. j. Quidam vtuntur antimonio: Extremis enim morbis extrema remedia. ℞. antimonij & spicæ nardi, añ. gr. vj. misce cum pauco cydoniato, vel pauca conserua rosarum, súsque deque purgabit.

Vinum infusionis croci metallorum vsitatissimum est.

Diuretica sunt syrupus de duabus, de quinque radicibus, de byzantiis, cum decocto cicerum rubrorum; immisceri poterit ℈. j. pulueris cicadarum, grillorum, aut lumbricorum, quinetiam aliquot grana cantharidum. Serapio eas vrit, vt minùs lædant & magis exsiccent: Quando vrina non tantùm hydropicis, sed aliis quibuslibet omnino supprimitur, dabis cantharidem vnam integram cum ℈. j. spicę, miscebis cum aliqua conserua cardiaca, aut cum syrupo capilli veneris: deinde iuris pulli pinguis exhibebis ℔. ß. aut lactis cyathum j. vtrumque enim impedit, ne vesica offendatur à cantharidibus. Galenus & Auicenna dant quotidie cyathum vnum lotij ad mouendas vrinas. Aquæ Spadenses, & Puguenses huic intentioni valdè conueniunt.

Vt hydragoga & diuretica prosunt asciti: sic hidrotica leucophlegmatię: Serum enim quod sub cute concluditur, vacuant per sudores: Itaque sudet in laconico. ℞. rasuræ ligni sancti ℥. vj. infunde & bulliant lento igne in sex libris aquæ, ad consumptionem tertiæ partis. De colatura capiat quotidie ℔. ß. deinde tectus sudet, poterit vti secundo decocto pro

Hidroticũ.

ordinario potu. Danda eſt opera, vt ex cælo pluuio fiat ſerenum: ad quem ſcopum vt collinearent, Medicos hortabatur Heraclitus hydropicus.

Inter Topica primas tenet vnguentum de arthanita maius; quo ſi liniatur hypogaſtrium, ſubducet aluum, & aquas educet. Galenus, Aëtius, Dioſcorides commendant cataplaſma ex cochleis integris: cum ſuis teſtis teruntur, deinde forma cataplaſmatis ventri applicantur, ſinantur donec per ſe cadant: Aquas exugunt, ſed non antè remoueantur, quàm omnis ſit exhauſtus humor, authore Dioſcoride. Emplaſtrum de baccis lauri potiſſimùm valet ad tympanitem. Vulgare eſt cataplaſma ex fimo bubulo, caprillo, columbino; friguntur in ſartagine, adde ſi placet ſulphuris quartam partem, vt potentiùs deſicces & aquas reſoluas. *Topica.*

SYMPTOMATA TERTII *generis.*

CAP. VIII.

AVrigo eſt affectus ſimplex, ſeu qualitas præter naturam immutata: cutis genuinus color mutatur in flauum, quam Celſus vocat fellis ſuffuſionem, quia cutem perfundit felle. Cuius variȩ ſunt cauſæ, obſtructio iecoris, aut cyſtis: refluit enim fel in maſſam, atque inde ad cutem ablegatur, ſi non attrahatur à ſua cyſti: Aliquando accidit obſtructo meatu *Aurigìnis cauſa.*

cholidocho, tum fæces redduntur albæ, neutiquam felle tinctę: Item ab intemperie calida hepatis: hepar enim prętorridum multam bilem generat, quia assat, non elixat, quæ cum sit aliis humoribus improportionata, reliquum est vt ad emissarium commune protrudatur: Augent calorem hepatis & materiam generandæ bilis illi suggerunt alimenta valdè calida, vt piperata, sinapi, allium, merum generosum. His duabus causis non est difficile mederi. Verùm si succedat scirrho iecoris, aut eiusdem inflammationi, est insanabilis. Aliquando obstructio est tam contumax, vt manente causa non possit tolli effectus. Exempli gratia, si cystis fellis à concretis illic lapillis obstrueretur. A veneno quoque, vt à morsu viperæ, aurigo excitatur, contaminata massa & in fel conuersa. Cui resistendum est proprio alexipharmaco, vt theriaca tam sumpta quàm admota: idem enim de vipera, quod de scorpio dici potest, ictus à vipera ab eadem petat remedium. Fingamus ab obstructione natam auriginem. Imperabis purgationem & venæ sectionem, deinde apozema purgãs ex decocto aperiente & detergente, balneum detergens, deinde particularia iam dictata. Quotidie ʒ. i. cornu cerui vtiliter datur ex vino albo aqua cichorii diluto. Si intemperies calida auriginem fecerit, sumptis & admotis iecur refrigerabis. De scirrho & inflammatione, idem esto iudicium. Sed tamen non tantùm difficultas, sed etiam impossibilitas prædicenda.

Curatio.

Cæterùm est quædam aurigo critica, qualis

ſuccedit febri bilioſæ die 7. præcedentibus ſignis coctionis: ſanitatem enim promittit, niſi hypochondrium fuerit durum, quia hoc ſigno, viſceris phlegmone indicatur. Celſus non iudicat criticam, niſi perfectè febrem tollat: Quæritur ſi ante diem 7. poſſit eſſe critica? Hippocrates negat. Auenrois tamen notat ſalutariter nonnunquam aduenisse die quinto in regionibus calidioribus, quod nos ita eſſe non ſemel obſeruauimus. Itaque quidam diſtinguunt. febres bilioſæ ſine iecoris vitio, etiam 5. die terminari poſſunt fœliciter, aurigine ſuperueniente, quia bilis mordax ſtimulat excretricem, poteſt coqui intra diem quartum, in naturis aut regionibus calidioribus. At cum vitio iecoris, non niſi die 7. *Aurigo quæ critica.*

Huc quidam referunt fœdos virginum colores: malim tamen ad icterum nigrum referri, quia vt plurimum accidunt vitio lienis.

DE MORBIS LIENIS.

CAP. IX.

DE ſola intemperie rara eſt querimonia, niſi fortè tumorem lienis mollem ſeu œdematoſum, & intemperiem frigidam humidam cum materia confundas. Quod vitium frequenter incurrunt qui degunt in locis paluſtribus, & abſtemii viuunt: nam vt mero torretur iecur: ita lien putret frigidę potu immodico: præſertim ſi aquæ ſint paluſtres, craſſæ,

turbidæ. Hippocrates videtur hoc genus morbi lienem, aut lienes appellaſſe, quia lien inſigni tumore ſe prodit, eóſque lienoſos propterea non abſurde dixeris, quanquam Galenus *lib. 9.* κτ' τόπυς, ita propriè dici velit quibus lien induruit: quæ fuit etiam Celſi ſententia: Humiditate illa excrementitia aliquando ita relaxantur ligamenta, vt lien in hypogaſtrium procidat, illúdque in inſignem tumorem attollat, cui alludens leno apud Plautum, *in Curculione*, liene, inquit, veluti zona cinctus ambulo. Traianus imperator comparabat fiſcum lieni, quia vt aucto fiſco minuitur ærarium, ita aucto liene macreſcit totum corpus, viuidus color in plumbeum mutatur, adiunctam habet difficultatem reſpirandi, quia tumidus lien premit diaphragma, à quo tunicam vnam accipit. Magnitudo lienis non tantùm difficilem reddit ſpiritum, ſed etiam currendi affert impotentiam: hoc indicio veteres, authòre Plinio, vrebant lienem vt melius currerent. Cur ridere facit? An quia depurat ſanguinem & ſua fęce repurgat? Purus autem & lucidus ſanguis exhilarat animum. Cur coryzę obnoxij raro tentantur morbis lienis, vt eſt *6. Epid.* An quia coryza minuit materiam, qua lien intumeſcit? An quia coryza depurat ſanguinem, tumet autem lien impuro & pituitoſo ſanguine? An quia obnoxij coryzæ humores habent tenues: tumet autem lien ab humore craſſo, & fæculento.

Lienoſi qui.

Splen cur cauſa riſus.

Curatio.

Verùm pergamus ad remedia. Ea autem ſunt diætetica, pharmaceutica, chirurgica, to-

pica. Ratio victus ea esse debet, vt vinum diluatur aqua chalybeata; eam enim habere vim minuendi lienem Celsus hoc demonstrat argumento, quod canes fabrorum ferrariorum nullum aut perexiguum habeant lienem: Dilui etiam potest aqua decoctionis cetrac: est enim Dioscoridis asplenium, cui inest vis minuendi lienem. Vasa omnia parentur ex tamarisco, vt dolium in quo vinum reponitur, cyathus in quo bibitur: nam porci qui alimentum sumunt in vasis ex tamarisco paratis, carent liene.

Pharmaceutica sunt clysteres frequentes, trahunt enim manifestè de liene: paretur decoctum ex bismalua, violaria, scolopendrio, buglosso, borrag. foliis sennę: in colatura dissolue catholici ℥. j. aut confectionis hamech ℥. ß. aut pilularum Indarum ʒ. ij. Cathartici sit hæc formula. ℞. radicis capparis & tamarisci, an. ʒ. ij scolopendrij, cetrac & fumarię, an. M. ß. seminum anisi & fœniculi, an. ʒ. ij. florum genistę P. j. foliorum sennæ mundatorum ʒ. vj. fiat decoctio, in colatura pro dosi dissolue syrupi de epithymo, aut syrupi regis Sabor ℥. j. fiat potio. Si velis magis purgare, adde confectionis hamech ʒ. ij. aut catholici ℥. ß. Proderit in prędicto decocto chalybem aliquoties extinguere. Poteris etiam præscribere pilulas de fumaria, vel pilulas Indas quæ constant elleboro.

Chirurgica sunt vesicatorium, vel potius cauterium supra lienem: Hippocrates vrebat cum fungis ardentibus. Legendus Paulus Ægineta *libri sexti cap.* 48. Nos loco ignis vtimur caute-

rio frigido seu potentiali. Parabuntur globuli ex elleboro, vt attrahatur humor melancholicus. ℞. ellebori ʒ. j. excipiatur ceræ nouæ ℥. j. fiant globuli pro cauterio. Quidam traiiciunt cutem hypochondrij setone. Admoui interiori tibiæ sinistræ cauterium, fælici admodum successu: humor suo pondere eò vergit, propterea si varices melancholicis adueniant, sanatio. Confert eadem causa saphæna incisa, aut hæmorrhoides arte prouocare, vt suppositorio cum hiera.

Topica sint: emplastrum de meliloto ad resoluendum. ℞. emplastri de meliloto ʒ. ij. pulueris cetrac & tamarisci, an. ℥. j. cum oleo de capparibus, fiat ceratum, quod extẽdatur super aluta, & applicetur ad regionem lienis. ℞. corticis radicis capparis, & tamarisci, an. ℥. ß. cetrac scolopendrij, cuscutæ, an. manipulum vnum, seminum anisi & fœniculi, an. ʒ. ij. fiat decoctio in oxycrato: Nam vt lien nutritur acido, ita delectatur acidis, vt aceto: ex hoc decocto primũ foueatur cum spongia aut philtro. Deinde residẽtia teratur, coletur, adde colaturæ farinæ erui, & lupinorum, vel cicerum rubrorum, an. ℥. ij. fiat cataplasma resoluens & desiccans.

AD OBSTRVCTIONEM lienis.

CAP. X.

NVLLVS morbus in liene tam frequens quam, obstructio: splenitides enim sunt exiles, sanguis autem quo nutritur lien, crassus est, fœculentus. Qui vescuntur alimentis crassi succi, vt bubula, fungis, hunc morbum frequentius incurrunt. Non aliter dignoscetur quam obstructio iecoris, nempè sensu ponderis in hypochondrio sinistro, sine manifesto tumore. *Signa diagnostica.*

Remedia deoppilantia sunto, quibus insit vis detergendi & aperiendi. Farciatur pullus capparibus & passulis corinthiacis: nam lieni tam benè faciunt, quam damascenæ iecori. Sorbeat iusculum ieiunus, vtatur capparibus pro acetario, aut eo, quod ex floribus genistæ parari solet. Venæ sectio in hoc affectu non est omittenda. Purgatio autem eadem sit cum superiore. Vt ℞. syrupi de epithymo & catholici, an. ℥.ß. dissolue in decocto radicis capparis & tamarisci in quo ℥.ß. foliorum sennæ bullierit. Generalibus præmissis detur quotidie ʒ.j. trochiscorum de capparibus, aut de scolopendrio, quorum inopia. ℞. corticis radicis capparis ℥.ß. radicis tamarisci ʒ.ij. fiat puluis, cuius accipe ʒ.j. pro dosi, cum oxymelitis, vel syrupi acetari ℥.j. dissolue in aqua decoctionis ceteraci. *Cuoratio.*

Quo ſumpto æger decumbat in latus ſiniſtrum; qui decubitus debet eſſe communis omnibus potionibus quæ ſpleniticis imperantur. Ammoniacum ſumptum & admotum confert ſoluendis obſtructionibus lienis , dentur ℈. ij. pro doſi cum oxymelite aquoſo , in quo cortex radicis capparis & tamariſci bullierit.

Memineris obſtructionem lienis eſſe longam & contumacem , vt hoc prognoſtico excuſeris.

INFLAMMATIO LIENIS.

CAP. XI.

INflammatio lienis rarior quidem eſt affectus: (raro enim calidis, ſępè frigidis morbis lien tentatur;) ſed plenus eſt periculi.

Dignoſcetur hypochondrij ſiniſtri tumore & duritie, quia ſit à ſanguine craſſo: dolore ob tenſionem, & febre continua ob viciniam cordis.

Curatio. Vt impediatur generatio phlegmones, incidenda non ſemel lienaris, quinetiam fractis viribus, ſaluatella; vena eſt quæ annularem & minimum digitum intercurrit. Clyſteres frequentes: purgatio ex catholicone: topica initio quæ repellant, vt oxyrhodinum; deinde quæ reſoluant. Solet degenerare in ſcirrhum lethalem, niſi mors anticipet.

INFLATIO LIENIS.

Cap. XII.

INflatio eſt morbus familiaris lieni: melancholici enim flatulenti; lien diſtentus multo flatu, diuellitur: inde cruciatus, qui leuantur ructu aut crepitu.

Signa diagnoſtica.

Dignoſcetur ſenſu leuitatis, cum cęteris morbis ſit coniunctus ſenſus ponderis. Præterea tumor eſt fugax, ſi digitis prematur.

Curatio.

Succurrendum eſt huic dolori fotu ex decocto radicis capparis, ſeminis agni caſti, rutę, baccarum lauri: ſtatim à fotu liniatur oleis rutæ, lauri, anethi, de capparibus. Cucurbitula admouenda ad regionem lienis, emplaſtrum quoque de baccis lauri benefacit, nechon confectio ipſa de baccis lauri, ſumpta aut iniecta per clyſterem: ſumatur ℨ. j. cum hydromelite.

DE SCIRRHO LIENIS.

Cap. XIII.

COnfirmatus ſcirrhus in liene, lapidoſa duritie dignoſcetur, tum quod vehementer preſſus digito non ſentit. Addit Ægineta os tum graue olere, gingiuas putrere, vlcera in cruribus excitari, quę nunquam coaleſcunt: ſequitur

hydrops, nisi mors illum anteuertat. Incipit verò scirrhus, cum tumor quidem durus est, verùm non sine sensu.

Curatio.

Tum curetur primùm purgatione ex catholici ℥. x. & venæ sectione, quę nocet confirmato, quia accelerat hydropisim. Vtantur ammoniaco, cum spleniticis permixto. ℞. ammoniaci dissoluti in aceto scillitico ʒ. vj. radicis cappar. & tamarisci, añ ℈. iiij. lienis equi aut asini ʒ. j. fiat parua massa, de qua capiat quotidie ʒ. j. Galenus 14. *methodi*, *cap.* 5. scribit solum ammoniacum dissolutum in aceto, & admotum, lienes induratos persanare. ℞. ammoniaci in aceto scillitico dissoluti ℥. ij. extendantur super aluta, & applicentur hypochondrio sinistro. Aut ℞. diachyli cum gummis, emplastri de meliloto, cerati œsypati, añ ℥. ß. misce cum oleo de capparibus, fiat cerotum.

Ammoniaci vis.

SYMPTOMATA LIENIS.

Cap. XIIII.

Vt cystis felle, sic lien limo ex officio sanguinem debet repurgare, attracto ipso fruitur, reliquum velut onus partim ad ventriculum amandat, partim in intestina deponit: Si non attrahatur, lienis imbecillitate aut obstructis viis, refluit in venam cauam, inde febres melancholicæ: Si portionem aliquam ad partem quamuis transmittat, illic morbus orietur melancholicus, vt scirrhus, cancer, strumæ,

me; psora, lepra, quinetiam in toto corpore elephantiasis: Quod si ad cutem, veluti ad emunctorium commune, effundatur, efflorescet icterus niger. Si verò excretricis impotentia, aut aliis meatibus impeditis in liene ipso restitet, hinc ipsiusmet lienis morbi commemorati: In tumorem insignem attollitur, obstruitur, scirrhescit, inflatur, inflammatur.

Curatio. Imbecillum lienem, siue non trahat, siue non excernat, roborabis spleniticis: cuiusmodi sunt splenes asini, equi, lupi, leporis, vulpis; quemadmodum enim hepar lupi hepaticos, pulmo vulpis pulmonarios: ita prædicti lienes spleniticos proprietate adiuuant. Arculanus commendat imprimis puluerem vespertilionis assati, aliquoties maceratur in aceto, siccatur in furno, puluis datur ex cochleari cum suo aceto.

ICTERVS NIGER.

CAP. XV.

Icterus niger, vt flauus, si succedat scirrho lienis, aut inflammationi, non sanescet: si obstructioni, tardè & difficillimè. Remediis itaque obstructo lieni præscriptis, iisque potentioribus tractetur, aut iis quæ sequuntur pro virginum fœdo colore.

Ad fœdos virginum colores. Aliquando iecoris, sed vt plurimum lienis obstructionem insignem sequitur, nisi ab vte-

ro procedat, vt cum menses sunt suppressi, neque legitimo tempore exeunt. In vsu familiari est limatura chalybis præparata, cui immiscemus splenica quando causa subest in liene, hepatica quando in hepate: alioquin quæ mouent menses: adiungimus & ea quæ defendunt ventriculum à chalybis iniuria, vt mastichem, absinthium.

Exempli gratia pro liene. ℞. limaturæ chalybis præparatæ, id est, aliquoties maceratę in acerrimo aceto, deinde exsiccatæ, ℥.j. radicis cappar. & tamarisci, añ.ʒ.ij. absinthij ℈.ij. fiat puluis, cuius dosis à ʒ.j. ad ʒ.ij. detur cum vino albo, diluto aqua decoctionis tamarisci, aut capparis, aut ceterach, vel misceatur alicui conseruæ, fiat bolus.

Pro hepate ℞. eiusdem limaturæ ℥.j. diacurcumæ ℥.ij. cum syrupo de mentha, fiat confectio, de qua capiat quotidie ℈. iiij. si placet limaturæ chalybis ℔.j. maceretur in ℔. vij. vini vel oxycrati, addendo supradicta, prout vsus postulabit. Vas per 20. dies insoletur, aut si non liceat per tempus, superponatur furno, interim subagitetur sæpè, vt exquisitè misceantur, dentur huius vini colati duæ aut tres ℥. ascendendo paulatim ad ℔. ß.

Annotatione dignum est, quod Dioscorides de rubigine ferri in commentarios retulit, prodesse quidem obstructionibus, sed mulieres reddere steriles. Quod ego obseruaui falsum: noui enim quę numerosam prolem susceperunt, quamuis perdiu sint vsæ isto puluere.

Limatura chalybis steri a tem non inducit.

AFFECTVS RENVM.

Cap. XVI.

Renes exercet omne genus morbi, intemperies calida, frigida, ſicca: Obſtructio à muco, grumo, arenulis, calculo: Phlegmone, ab ictu, caſu. Aliquando ſequitur intemperiem calidam, quia immodicus calor per emulgentes trahit copioſiorem ſanguinem: Phlegmonem ſequitur abſceſſus, abſceſſum vlcus, quod aliquando attritis à calculo renibus excitatur, aliquando humoris acrimonia. Intemperies renum ferè ſequitur intemperiem hepatis: qui habent hepar retorridum, ſolent habere renes calidiores, hinc ſitis, quia emulgetur ſerum, mictus frequens, propter acrimoniam lotij, à qua veſica pungitur, excretrix ſtimulatur, cum primùm vrina in veſicam deſcendit. Hippocrates meminit tabis renalis, quæ ſequitur intemperiem ſiccam, aut vlcus.

Calidiores renes ſi inueniant materiam idoneam, nempe pituitam multam & viſcidam, habeántque meatus anguſtos, efficiunt primùm arenulas, ex quibus pituitâ inuiſcatis, tandem fit calculus. Vt enim ardor ſolis ex materia terreſtri arenam producit, ſic præ ardore renum ex cruditate per reſiccationem, partes tenuiores reſoluũtur, craſſiores formantur in arenulas. Pariunt etiam exonirogmum, nocturnam pollutionem, ab acri ſemine. Intempe-ries cal. ça

Curatio. Itaque in eorum ardore temperando diligenter laborandum est. Temperabitur cassiæ vsu frequenti, abstinentia vini, iusculis refrigerantibus, emulsionibus, lacte asinę, syrupo violato, nenupharino cum ptisana, balneo, aut semicupio: litu ex cerato Galeni refrigerante, oxyrhodino, oleo nenupharino cum pauca caphura, tenui lamina plumbi perforata & admota lumbis. Clysteres etiam dentur frequentes, qui refrigerent, decoctum paretur ex bismalua, violaria, lactuca, in quo dissolue looch de cassia, mellis violati añ. ℥.j. olei violati ℥.ij.

OBSTRVCTIO RENVM.

Cap. XVII.

Obstructio pręmissis generalibus soluetur diüreticis, quorum alia sunt calida, vt quinque radices aperientes, decoctum cicerum rubrorum & nigrorum, syrupus capilli veneris, de byzantiis, de duabus, de quinque radicibus, & qui à Fernelio describitur syrupus de raphano; Alia frigida, vt quatuor semina frigida maiora, semen alkekengi, radix graminis & acetosæ. Frigidis vtendum est, cùm morbus est calidus. Propterea Valescus admonet, ad calculum nil esse præstantius vino alkekengi, aut aqua ex iis destillata; vtendum vino hyeme, æstate aqua. Paratur vinum tempore vindemiarum hoc modo.

Diureticorum differentia.

Racemi & fructus alkekengi miſcentur æquis partibus, deinde teruntur, fit muſtum, quo vtendum cùm deferbuerit. Ratio Valeſci hæc eſt, quòd diuretica calida, quibus vti ſolemus ad calculum, augent renum intemperiem calidam procreatricem calculi, eumque reſolutis partibus tenuioribus indurant. Proinde eſt bonum pręſens, damnum emergens. At diuretica frigida non tantùm ſuccurrunt præſenti malo, ſed etiam expugnant efficientem, impediúntque arenularum & calculi nouam regenerationem. Age verò, in hoc ampliſſimo campo liberè exſpatiemur, exponamus primùm calculi prophylactica, deinde therapeutica: poſtremò remedia non tantùm morbi, aut cauſę morbi, ſed vrgentiſſimi paroxyſmi.

CALCVLI RENALIS *prophylactica.*

CAP. XVIII.

VT ſibi ex arte caueat qui obnoxius eſt calculo, ſiue diſpoſitionem habeat à parentibus contractam, ſiue calidam renum intemperiem, vnde ſubſident in matula multæ arenulæ rubræ, definiendæ ſunt cauſæ, vt ſingulis ſuum remedium opponatur. Materia calculi eſt pituita craſſa viſcida, quæ arenulas inuiſcat, cuius mater, cruditas, cruditatis repletio. Efficiens immodicus calor renum, arenularum tu- *Calculi materia.*

brarum parens: adiuuat angustia viarum.

Fugienda ergo imprimis repletio, & sobriè viuendum est: fugienda quæcunque crassum & obstruentem succum generant, lacticinia, panes azymi, zythum: aliquando prouocandus erit vomitus, vt vētriculus pituita liberetur, vel sumendæ pilulæ ante cibum, vt illa vacuetur per aluum, & stomachus roboretur. Sit frequens vsus auellanarum. Vitāda verò quæcunque iecur & renes valdè calfaciunt: vt piperata, vinum crassum, vtendum tenui, eóque diluto. Aqua graminis est singularis, saltem illa vinum diluatur. Non est dormiendum in lectulo molli, neque luculento foco dorsum exponendum. Thorax iuxta lumbos aperiatur, vt refrigerentur renes. Acetaria parentur ex crista marina, vescendum alimentis boni succi & facilis coctionis, vt vitulina, pullis, perdicibus, columbis, alaudis, caudæ tremulæ sit frequens vsus: Nam proprietate calculosis conuenire medicinæ proceres annotarunt, fortassis est passerculus troglodites, de quo Græci tam multa promittunt. In decursu lunæ vtile erit sumere cassiæ ℥.x. cum syrupo violato, aut de althæa, capilli veneris, de limonibus. Deinde per aliquot dies sumendum iusculum ex althæa cum radice & semine, saxifraga, radicibus aperientibus, vt petroselini, fœniculi, ciceribus rubris vel nigris, in quo dissolue butyri recentis quar. ß. loco terebinthinæ, ne sit ingrata, aut illius olei medium cochlear. Terebinthina per se vtiliter datur calculosis. ℞. terebinthinę Venetæ ad summum ℥.ß. lauetur in aqua saxifraga, vt ono-

Tempus purgationi aptum.

Terebinthinæ vtilitas.

nidis, argentinæ, alkekengi, parietariæ, fiant parui boli, qui inuoluantur obeliis vino albo madidis, dentur ex cochleari cum aliquo ex prædictis syrupis. Vinum alkekengi est singulare prophylacticum, aut fructus cum saccharo conditus. Aëtius laudat lac asinæ, quia calorem renum contemperat, & suo sero detergit, arenulásque deturbat. Interdum vti poterit syrupo de althæa cum aqua saxifragæ. ℞. prædicti syrupi ℥. ij. dissolue in aquæ parietariæ & ononidis añ. ℥. iij. fiat iulep. in duas doses.

THERAPEVTICA QVÆ præsentem calculum deturbant & minuunt.

CAP. XIX.

CAlculi præsentis hæc sunt signa apud Hippoc. *libro sexto Epidem.* In renem dolor grauis, potissimùm cùm cibo repleti sunt, quia tùm premuntur renes; aluo clystere subducta dolor cessat, vacuata materia qua premebãtur. Dicet aliquis, aliquando est dolor peracutus. Respondeo id fieri per accidens, quia dum lapis affectat exitum, premit caput oureteris sensus exquisiti; alioquin renum obtusus est sensus, proinde dolor grauans. Præterea crus quod est è directo, stupet, & testes retrahuntur, ob consensum quem habent crura & testes cum renibus per venas & arterias quæ dorso incumbunt. *Signa calculi.*

Vide ne moueas camarinam, & irrites crabrones, hærētem ſine dolore lapidem in renis cauitate dum ſaxifragis conaris deturbare, ne cruciatus nephriticos temerè inducas: multi enim indolenter cum calculo renali vitam exegerunt: hoc tamen inito conſilio, cùm tibi fuerit hic ſcopus curationis, initio præſcribes benedictæ laxatiuæ ad ſummum ℥. ß. pulueris hermodactylorum ʒ.j. fiat bolus. Poſtea dentur ſaxifraga, in quo cenſu habentur oſſis meſpilorum ʒ.j. ex vino albo, aut nuclei ceraſorum, vel gummi pini tantundem. Corticis radicis lauri ʒ.ij. Galenus dabat cum vino. Radix quoque damazonij (eſt plantago aquatica) Galeni experimentis eſt inſignis. Hydromel, in quo radix eryngij bullierit, valdè laudatur ab Aëtio, ſanguis hirci, capræ, leporis, epotus tepidè. Sanguinis hirci præparati doſis eſt à ʒ.j. ad ʒ.ij. ſi detur per ſe, ſumatur autem cum vino albo, diluto aliqua aqua ſaxifraga, vt ononidis. Serapio ex Philagrij experimētis, affirmat hirci ſanguinem etiā illitum lapidem frangere, non tantùm in renibus, ſed & in veſica: de ſanguine vulpis idem Matthiolus pollicetur. Liniātur lumbi in calculo renali; in veſicali, pubes & perinæum. Cineres ſcorpionum, cicadarum, vermium terrenorum, millepedum, leporis vſti in furno cum ſua pelle, valdè laudantur, ex quibus conſtat electuarium Auicennæ de cineribus. Lapis Iudaicus optimè facit. Serapio valdè extollit lapidē qui in ſpongiis reperiri ſolet: In felle bouis reperitur lapis, cuius puluis etiam in veſica frangit calculum, ſi Valeſco credimus, quod ſe multoties

Lithotryptica.

expertum affirmat Matthiolus. Maiores nostri habebant in vsu frequenti duo electuaria, vnum quod ab effectu lithontribon, saxifragū appellabant; alterum quod Iustinum seu electuarium Ducis nominabant. Vtriusque dabant ʒ.ij.cum decocto cicerum rubrorum & radicū aperientium, vt petrosel.& fœniculi, adde, si placet oxymelitis diuretici aut scillitici ℥.ß. Nos vtimur hoc puluere. ℞ pulueris ossium dactylorum, cerasorum & mespilorum, an. ℈.ij. lapidis Iudaici, lapidis spongiæ, lapidis in felle bouis reperti, an.℈.iiij. corticis radicis lauri, & seminis altheæ, an. ʒ.ij. cineris scorpionum & cicadarum, ana ℈.iiij.fiat puluis, cuius dosis à ʒ.j.ad ʒ.ij.poterit permisceri alicui conseruæ, vt conseruæ betonicæ: nā betonica tā bene facit renibus, quàm cerebro. Puluis sumetur cum decocto cicerum, in quo si placet radix damazonij bullierit: Bolus sumetur cum syrupo capilli veneris ex cochleari. Sed memineris iusculi aquæ saxifragæ, aut vini albi debere esse magnam quantitatem, vt ℔.ß.& dari debere tepidè, non tantùm vt puluis, aut bolus ad renes deducatur, sed etiam, vt ad vesicam perducatur, & indè lapis excludatur.

Electuaria olim vsitata.

Puluis Autoris.

Quantitas liquoris.

REMEDIA CALCVLI RENALIS *tempore exacerbationis.*

CAP. XX.

HIc conuenient anodyna: clysteres, ſemicupium, litus, caſſia, terebinthina, & quæcunque hærentem in via lapillum in veſicam deturbant, viaſque leniunt & lubricant, vt oleũ amygdalarũ dulcium. Clyſteris ſit hęc formula. ℞. althęæ cum radice, parietariæ, violariæ, chamæmeli, berulæ, an. M.j. ſeminũ aniſi & fœniculi, an. ʒ.ij. fiat decoctio. In colaturæ ℔.j. diſſolue looch de caſſia & mellis violati, an. ℥.j. terebinthinæ Venetæ, & olei de ſcorpionibus, an. ℥.ß. olei chamæmeli ℥.iij. fiat clyſter.

Ad viam lubricandam dentur ℥.ij. olei amygdalarum dulcium extracti ſine igne, cum vino albo, ſi placet, diluatur aqua ononidis. Ad eundem vſum dari poſſunt totidem ℥. ſyrupi de althæa, cum eadem aqua. Vrgente dolore ingrediatur ſemicupium, cuius decoctum parabitur ex materia clyſteris, aucta quantitate: ſumat deinde caſſiam ex cochleari. Liniatur pars dolens oleis chamæmeli, ſcorpionis, adipe cuniculi, vnguento de bdellio, vel ex reſidentia prædicti clyſteris cum oleo chamæmeli, ſcorpionum paretur cataplaſma. Applicetur cucurbitula infra locum doloris, vt ſubſiſtens lapillus in veſicam attrahatur. Metu inflãmationis mittatur ſanguis primum de baſilica è directo renis dolentis ad

minuendam plenitudinem, postea de vena poplitis, aut saphæna.

Perseuerante dolore vehemẽtiore cathartico vtendum erit, quale fuit ex benedictæ laxatiuæ ℥.ß. & pulueris hermodactylorum ʒ.j. sumi poterit forma boli, vel potiùs dilui aquis parietariæ, ononidis, decocto cicerum rubrorum. Tandem clysteribus atque etiã potionibus nephriticis, quales præcesserunt in therapia, immiscendo ʒ.j. Philonij.

Notandum si iam magnus sit lapis in rene & inueteratus, frustra illius dissolutionem cõmemoratis saxifragis tentari. Obseruaui sæpe etiã in pueris adeo duros lapides, vt non putem, vlla arte resolui, aut comminui potuisse, quandoquidem vix malleoli ictibus cessissent. Quod si in fragmenta multa soluerẽtur, consequeretur error peior priore, cruciatus ingẽs, vrinę suppressio, inde mors. Prosunt itaque dictata remedia arenulis deturbandis, atque etiam lapillis, non lapidibus iam duris & inueteratis, præsertim in vesica subsistentibus.

SCHOLIVM.

NVLLA dari in rerum natura remedia quæ possint grandiusculum & siliceæ duritie præditum calculum atterere atque imminuere, luculenter probatur ex filio Theophorbi apud Hippocr. in Epidem. *qui epoto acri diuretico, intra triduum crudeliter excarnificatus, miserè perijt. Idem sensit Galenus* cõm.5. in 6. Epid *his verbis.* Lapis autẽ vesicę, non ab ętatis permutatione, sed à sola manuali opera sanatur. *Eiusdẽ sunt sententiæ doctißimi quique recentiores; Ludouic. Duretus in Coacas Hipp.* pag.361 *paucis quidem, sed aureis verbis hunc agyrtarum & Paracelsicorum errorem detegit atque refellit.* Temeraria, *inquit*, est omnis medicina, pestifera, & sæpe mortifera, quæ frangendo vesicæ calculo adhibetur. Cui profuerit vidi adhuc neminem; permultos autem, quib. exitio illa fuit. M. *Re-*

natus Moreau, Doctor Medicus Parisiensis, & Regius Professor doctißimus, commentariis suis in scholam Salernitanam, *quæcunque de Lithontrypticorum viribus in medium afferuntur, mera esse figmenta atque ægrorum somnia dilucide docet*, pag. 568. *vbi de Mespilis. Ab istis igitur tanquam vanis & commentitiis medicaminibus sibi caueant iuniores Medici, nec vllam fidem adhibeant portentosis circulatorum pollicitationibus de mirandis suis Lithontrypticorum facultatibus: imò maturè moneant ægros vt se perito lithotomo potiùs committant, priusquam neglectus calculus grandior euaserit; nec ijs credant impostoribus, qui venditant se habere formulas remediorum, & arcanas quasdam pulverum præparationes, quib. lapidem vesicæ conterant atque dissoluant.*

DE INFLAMMATIONE RENVM, *quæ nephritis dici solet.*

CAP. XXI.

QVi natura, aut accidente calidiores habēt renes, nephritidem faciliùs incurrunt, vt plurimum tamen ictu aut casu contingit: rupta enim aliqua vena, sanguis per renis substantiam effunditur. Quod dignoscetur ex partis afflictæ ardore; dolore pulsante, febre continua, vomitu bilis.

Nephritidis causa.

Remedia: clysteres frequentes qui refrigerēt, venæ sectio, primùm de basilica, quæ est è directo inflammati renis, postea de saphæna: Prior fit ad antecedentem, posterior ad coniunctam causam. Fugienda hîc, vt in omni alia phlegmone partium internarum, diagrediata, necnon diuretica præsertim calida, quia ducunt ad partem afflictam & morbum augent, nisi in de-

Curatio.

Scāmoniatorū noxa.

clinatione, vt abſceſſu rupto pus per vrinas vacuetur: reliqua initio conueniunt, quæ ad intemperiem calidam præceſſerunt, tam ſumpta quàm admota. Sumenda ſola caſſia cum ſyrupo violato: Admouendum oxyrhodinum, ſemicupium initio nocet, quia auget fluxionem, ſed facta fluxione eſt anodynum (præſertim dùm fit pus) quod indicant horror, febris aucta, & extremorum refrigeratio, cæteráque ſymptomata, vt dolor & ardor, grauiora. *Semicupiū quando ex vſu.*

Valeſcus ſæpe expertus eſt, cucurbitulas admotas clunibus, ſedare dolores renum, quia venæ eò deſinunt, atque vt eſt in aphoriſm. *nephritidi ſuperuenire hæmorrhoidas, bonum eſt.* Inedia hic nocet, quia vrinam reddit acriorem, vtendum ptiſana loco vini. Cæterum facto pure fit abſceſſus, quo rupto, multum pus in fundo matulæ ſubſidet. Tùm naturæ conatus diureticis iuuetur, aqua decoctionis radicis graminis, acetoſæ, vel iuſculo cicerum, hydromelite aquoſo, in quo radix petroſelini aut fœniculi bullierit. *Victus ratio.*

VLCVS RENVM.

CAP. XXII.

INflammationi ſuppuratæ quod ſuccedit vlcus, eſt magnum & cauum, proinde inſanabile: lotij enim continuo tranſitu impeditur vlceris renum coaleſcentia, quę tota in

ſiccatione conſiſtit: Primarium quod calculus aſper & inæqualis attritu excitauit, aut humoris alicuius acrimonia, quotidiano vſu aquę hordei curetur, aut hydromelitis, ex aqua hordei & melle vel ſaccharo roſato, clyſteribus frequentibus, purgatione ex caſſia cum rheo, vená primùm in brachio, deinde in pede ſecta: benefacit etiá frequens vſus tabellarum diatragacanthi frigidi, hordeata, amygdalata, quæ parentur cum ſaccharo roſato, loco communis. Initio ad detergendum vtendum eſt lacte aſinæ, deinde capræ ad replendum ſeu incarnandum: tandem ouis ad conſolidandum. Aqua alba benefacit, paratur ex amygdalis contuſis, affundendo paulatim aquam hordei, quo modo parantur emulſiones. ℞. amygdalarum dulcium mundatarum ℥.i. ſeminum quatuor frigidorum maiorum, an. ʒ. ii. terantur in mortario lapideo, affundẽdo paulatim aquæ hordei ℔.i. fiat emulſio. Prodeſt etiam vlceribus inueteratis potio vulneraria: ſed imprimis partiũ omniũ interiorũ vlceribus, maximè verò renum & veſicæ, proſunt aquæ Spadenſes & Niuernenſes: interim dum occaſio ſinet iſtas aquas adire, vtatur prædictis, vel trochiſcis Gordonij, ſolutis in ſero lactis, aut hac opiata. ℞. conſeruæ roſarum veteris & liquidæ ℥. j. conſeruę conſolidæ maioris ſiue ſymphyti ʒ. vj. boli armeni, ſanguinis draconis, tragacanthi, terræ ſigillatæ, an. ℈. ij. cum ſyrupo roſarum ſiccarum, fiat opiata, qua vti poterit omni hora. Pro topico vtatur hoc emplaſtro adſtringente ſimul & ſiccante. ℞. pulueris roſarum, boli, ſanguinis draconis,

Vlceris primarij, curatio.

Aqua alba quid.

Opiata conſolidãs

an. ℥. j. masticbes & carnis cydoniorum, an. ℨ. j. cum oleo rosaceo vel myrtino, fiat emplastrum, applicandum ad regionem renis vlcerati. Cæterum hic aphorismus Hippocratis, *Qui sanguinem aut pus meiunt, ijs renes aut vesica vlcerata sunt*: non est perpetuò verus, quia inflammationi gibbæ hepatis, abscessus qui succedit, vacuatur per vrinas: quin etiam annotaui pleuritidem suppuratam aliquando vrinis purulentis terminari: sed cum hac restrictione intelligendus est, si modò in aliis partibus nullus dolor antecesserit, sed in rene, aut in vesica: vbi enim dolor, ibi morbus.

Vlceris renum signa.

Quomodo verò distinguam, dicet aliquis: si pus procedat à renibus, an à vesica? Respondeo, imprimis distingui præcedente sede doloris: Secundò, quod à vesica semper pus erit putidissimũ, non ita à rene, nisi putruerit: Tertiò quod vlceratâ vesica, pauca sanies & paucus sanguis effluant, quia illius exiles sunt venæ: à rene copiosior: Quartò, quod ingrauescente vlcere & iam profundo, abrasiones & rubræ veluti carunculæ subsident vlceratis renibus: ita enim Hippocrates; si cum vrina veluti carunculæ subsident, renes esse vlceratos non est dubitandum: Quintò, quòd semper dysuria siue difficultas meiendi coniuncta sit vlceri vesicæ, non renum: Sextò, quòd renibus vlceratis sanies aut pus vrinæ permiscentur, vesica vlcerata minimè, sed mox petit fundum. Cauum vlcus indicatur, si cum pure sanguis exeat; putre, si pus fœtidum.

SYMPTOMATA PRIMI GEneris, id est quæ ad actionem læsam pertinent.

CAP. XXIII.

Symptomata ex non attracto à renibus sero.

RENES ex officio debent attrahere serum, vt cystis fel, lien limum: Attrahitur verò serum sanguini permistum, quem secernunt, sibique retinent ad nutritionem, reliquum per oureteras in vesicam effundunt: *Si* non attrahãt, serum deponitur in abdominis inanitatem, quę est inter peritonæum & intestina, inde ascites; Aut ad cutem effunditur, vnde λευκοφλεγματία siue ἀνάσαρκα. Si attrahatur quidem, sed sanguis præ imbecillitate non secernatur, lotium cruentum descendet in vesicam, vrina veluti tincta sanguine apparebit: hic, concretus sanguis non subsidet, quemadmodum cùm effluit aperta, rupta, aut erosa vena; aut aliundè, vt ab hepate, ad renes transmittitur, quod accidit aliquando mutilatis, necnon iis quibus menses aut hæmorrhoides subsistunt. Quibusdam criticus est & salutaris fluor iste, non aliter quã hæmorrhoidalis, estque nonnullis periodicus, stato tempore aduueniens.

Imbecillitas renum

Imbecilli renes sumptis & admotis roborentur (debilitari autem solent intemperie frigida, aut venere immodica) vinum aqua chalybeata diluendum est, ex eadẽ aqua, cum sacharo rosato parentur hordeata: pineolis inest

vis

vis roborandi renes, contunduntur affuso paulatim lacte ouillo, caprillo, deinde coquuntur adiecto saccharo rosato, inde fit pulticula, similis amygdalato. Eadem pulticula parari potest ex castaneis assis vel elixis. Vtantur renibus aliorum animalium, ex quibus cum pineolis poterit aqua destillari. si placet opiatę immiscebuntur hoc modo. ℞. conseruę rosarum & symphyti, an. ℥. j. ß. terræ sigillatæ ℈. iiij. renum galli gallinacei, capræ, ouis, puluerator, & in furno desiccatorum, an. ʒ. iij. cum iulepo rosato fiat opiata. Lumbi liniantur cerato santalino cum oleo rosaceo, vel vnguento comitissæ. Quæ remedia vsurpanda erunt, cum mictus sanguinis erit symptomaticus, de quo paucis transigendum. *Pulticula ex pineolis.*

DE MICTV SANGVINIS.

CAP. XXIV.

Partem affectam, seu terminum à quo indicat copia sanguinis: nam à vesica & ouretcribus, cum sint partes exangues, & exiles habeant venas paucas, à renibus multus sanguis effluit, ibique dolor fixus percipitur. Si vitio secretricis, non subsidet, sed vrinam tingit. Si aperta aut erosa aliqua vena, concrescit mox, & matulæ fundum petit. Causæ, aut sunt externæ, vt ictus, casus: aut internæ, vt humoris acrimonia, quæ vesicā erosit, vnde vlcus, quod micto pure dignoscitur: aut caruncula renis. *Signa diagnostica.* *Causa.* *Curatio.*

Ad reuulsionem mittatur sanguis de basilica renis dolentis, dentur clysteres quibus renes refrigerentur, expressum rhei infusum in aqua plantaginis cum iulepo rosato. Ex eadem aqua, aut rosarum cum syrup. granat. cydon. myrtill. fiat iulep, aut apozema ex plantagine, ros. centinod. balaustiis, syrup. de plantagine, lactuca, portulaca, cum saccharo, trochiscis de bolo, de terra sigil. de spodio, de carabe, cum conseruis rosar. fiat opiata. ℞. coralli rubri, & terræ sigil. an. ʒ. ß. cum saccharo aqua ros. dissoluto, fiant paruæ tabellæ, quarum vnam sæpe teneat in ore. Admoueantur dolenti reni vng. Comitissæ, oleum ros. cyd. myrtil. Vel. ℞. boli armeni ℥. ß. sang. drac. corticis mali gran. balaust. an. ℥. ß. pulueri sentur subtilissimè, & excipiantur albumine oui & aceto; applicetur supra partem affectam. Forestus se sanguinis mictum hoc remedio curasse affirmat, sumendo ℥. iiij. lactis & ℥. j. boli armeni veri. Hoc idem expertum à Gatinaria, qui præcipit, ne post eius assumptionem aliquis dormiat, aut se exerceat.

SECVNDVM GENVS *symptomatis.*
CAP. XXV.

Diabetes quid. AD ametriam in excreto pertinet diabetes: continetur autem vrinę profluuio, tanquam species genere, quandoquidem omnis diabetes est immoderatum vrinæ profluuium,

non-contrà, quia ſemper diabetes coniunctam habet ſitim, propter quam dypſacos appellatur, eſtque lienteria renum: potus talis meiitur, qualis ſumptus eſt. At nonnunquam vrinæ profluuium eſt criticum: videre enim licet plurimos morbos, vrinarum copia fœliciter terminari, tum vrinę ſunt craſſæ, non tenues, crudæ & aqueę, vt in diabete: neque ægri ſitiunt in profluuio critico. Accidit diabetes, eò quòd renes immodicè trahunt, non retinent, ſed attractum ſerum mox in veſicam deponunt, vnde hydrops ad matulam nominatur. Renes autem trahunt ſine modo, quoties laborant intemperie calida & ſicca: Itaque caſſia cum rheo corpus imprimis repurgetur: incipiẽte malo, non confirmato, ſanguis mittatur; vtatur ptiſana pro ordinario potu, iuſculis refrigerantibus, hordeatis, lacte aſinę, caprę, aut vaccę, à quo butyrum ſit extractum: plumbi lamina lumbis admouenda, cerato ſantalino vel cerato refrigerante Galeni, vnguento roſato, oleo violato, nenupharino renes illinendi, clyſteres dentur frequentes qui refrigerent.

Signa perirrhœæ critica.

Renes refrigerantia.

Item ſyrupi granatorum, cydoniorum, roſarum ſiccarum, vel iulepi roſati ℥.j. ß. pro doſi, trochiſcorum de bolo, de carabe, vel de terra ſigillata ℈.j. cum aqua hordei, fiat prima doſis iulepi, quæ aliquoties iteretur. Denique refrigerantibus cum adſtrictione pugnandum eſt: ſit hoc pro multis exemplum. ℞. ſpodij, roſarum rubrarum, acacię, balauſtiorum, gummi arabici, tragacanthę, terrę ſigillatę, cancrorum

fluuiatilium adustorum, an. ʒ. ij. ſeminis papaueris & lactucæ, an. ℈. iiij. cum mucagine cydoniorum, fiant trochiſci pondere ʒ. j. dentur cum vino granatorum.

Rarus eſt affectus, quem bis tantùm Galenus viderit: niſi placeat quodcumque profluuium vrinæ diabetem nothum appellare. Fortè Hippocrates illius non meminit, quia numquam viderit. Nos obſeruauimus frequenter, & prædictis remediis ſanauimus.

DE MORBIS VRETERVM.

Cap. XXVI.

ALiquando obſtruuntur à calculo, ab eodem, aut acrimonia lotij vlcerantur. Partem afflictam ſedes doloris indicabit: conſiſtit enim vreter inter renem & veſicam. Vretere vlcerato veluti filamenta natant in lotio, ſine magna difficultate meiendi, quæ vlceri veſicæ ſemper aſſiſtit.

Obſtructioni ea conueniunt, quæ ad exacerbationem calculi ſeu cruciatus nephriticos iam dictata ſunt. Ad vlcus ea quæ vlceri renum præſcripta ſunt, & mox quæ vlceri veſicæ dictabuntur, de cuius affectibus reſtat, vt diſſeramus.

MORBI VESICAE, IMPRIMIS *de calculo vesicali.*

CAP. XXVII.

OBstruitur, vlceratur, inflãmatur. Obstruitur calculo, grumo, aut caruncula. Calculũ in vesica ostẽdunt vrina cruda, aquea, in qua subsident arenulæ albæ, penis assiduus pruritus, eiusdem tensio, in pueris alioquin insolens, guttatim meiunt & laboriosè, quin etiam lotium supprimitur, cùm lapis in collum vesicæ descendit: Accedat quod quoties meiendi, toties desidendi desiderium illos tenet: quod quidem signum quamuis Brassauolus veteribus fuisse ignotum affirmet. Aëtius tamen & Serapio huius mali pathognomonicũ esse adnotarunt. Idem notauit Rhasis 10. *Continent.* quod Aretæus refert ad vesicæ & intestini recti sympatheiam. Litothomus cathetere faciet nos certiores, aut digito in anum pueri immisso. Peritiores tamen aliquando fefellit catheter, quia lapides inuoluti tunica, aut pituita viscida incrustati, ferro contacti nullum edunt sonitum. Paulus affirmat grandiores esse minùs dolorosos, quia ægri iam assueuerunt inflammationi & exulcerationi: Cur pueris frequentiùs in vesica, senibus in rene generantur? Quia pueris latiores sunt viæ, crassamentum multum colligunt propter ingluuiem, quod facilè cum vrina in vesicam descendit: At senibus angustæ sunt viæ propterea

Calculi signa.

materia calculi in rene subsistit: Item pueris inest in vesica calor multus, satis potens ad resoluendum humoris lenti & crudi partes tenuiores.

Curatio. Pro remedio suadeo vt citiùs quam commodè fieri poterit lithotomo committantur, ne saxifragis frustra tentatis, puer tādem sectionem non perferat, longo dolore fractis viribus: Si quis tamē crudele hoc remedium refugiat, experiatur iam commemorata: vt puluerem lapidis in felle bouis reperti, litum pubis & perinæi ex sanguine hirci, capre, aut vulpis. Præstat, inquit Trallianus, madentem sanguine spongiam applicare, fortiterque deligare, idque per interualla aliquoties facere. Rhasis sequentium pilularum longo vsu, & iniecto oleo scorpionum, affirmat intra 50 dies frangi posse. ℞. carpobalsami, seminis raphani, seminis dauci, seminis petroselini, radicis capparis, amygdalarū amararum, schœnanthi, cyperi, spicæ celticæ, cassiæ ligneæ, seminis cicutæ, gentianæ, aristolochiæ rotundæ, asari, amomi, sagapeni, bdellij, piperis & acori, añ. ʒ. iij. opopanacis ℥ ß gummi dissoluantur in vino albo, cætera incorporentur, fiat parua massa, de qua capiat quotidie ʒ. j superbibendo decoctum cicerum rubrorum & radicum aperientium, continuet per 50. dies. Poterit permisceri singulis dosibus sexta pars ʒ. j. id est ℈. ß. cineris scorpionum: Olei verò scorpionum sequitur descriptio. ℞. aristolochiæ rotundæ & corticis radicis capparis, añ. ℥. j. infunde in ℔ j. olei amygdalarum amararum, & expone soli, in quo oleo macerentur decem

Oleū scorpionum.

scorpij, viui an mortui non refert, expone rursum soli per duas septimanas, deinde oleum colatum reserua ad vsum.

DE CARVNCVLA.

Cap. XXVIII.

DE caruncula, quæ vt plurimum succedit gonorrhœæ malè curatæ, multa extant remedia apud Alphonsum Ferrerium; vobis tamen debet esse instar omnium, quod descripsimus in methodo generali, quo loco tractauimus de morbis in numero.

DE GRVMO, VRINAE *meatum obstruente.*

Cap. XXIX.

DIgnoscetur ex antecedentibus, quòd præcesserit mictus sanguinis: Ab adiunctis, vt animę deliquio, exili pulsu, extremorum refrigeratione, faciei pallore, adeo vt vulgus miretur tantos effectus à tam exigua causa. Reiecto clystere & vena secta, detur mox aristolochiæ, mumiæ, carabes, vel coaguli leporis ʒ. j. oxymelitis diuretici vel scillitici ℥. j. cum aqua raphani aut artemisiæ. Topica sunt, parietaria frixa cum oleo scorpionum, vel emplastrum ex bdellio aut ammoniaco solutis in vino, adden-

Diagnostica.

Curatio.

do parum aristolochiæ. Aëtius suadet, si neque assumptis, neq; admotis, neque per syringam iniecto succo limonum grumus dissoluatur, vt perinæum incidatur, mortem initio prædicendo. Gal. *de locis affect. cap.* 6. duntaxat vnicum vidit qui euaserit. In remediis itaque non est procrastinandum, quia mors est cita.

DE PHLEGMONE vesicæ.

Cap. XXX.

AD phlegmonem vesicæ, reddito clystere aperiatur vena primùm in brachio, deindè in pede, liniantur pubes & perinæum oxyrhodino, statim verò ab initio prædicenda mors: ita enim Hippocrates, si vesica sit dura, & dolore vexetur, funestum, eóque magis si accedat febris continua. Meiunt & deiiciunt cum difficultate, recto intestino compatiente. Ad dolorem demulcendum, miscere possis per syringam trochiscorum albor. Rasis cum opio ʒ.j. cum lacte. Abstinendum vino, acribus, piperatis. Iniiciendi frequenter clysteres qui refrigerent, ex sero lactis, aut aqua hordei cum melle rosato.

VLCVS VESICÆ.

Cap. XXXI.

VLcus in vesica non sanescit, nisi fuerit in collo, est enim carnosum: si dolor ingens

circa pubem sentiatur, vlcus est in vesica ipsa: Si in perinæo, in illius ceruice: si in pene, in vrethra. Item vesicam vlceratam coniicimus, cum pus vrinæ non permiscetur exquisitè, vt vlcerato rene, multusque mucus subsidet: vrethram aut collum, cùm pus exit ante vrinam.

Iniiciatur serum lactis coctum cum sacharo, aut melle rosato, ad detersionem: aut dissolue in aqua hordei, syrupos rosarum siccarum, vel de absinthio. Possis etiam infundere in eadem aqua tragacantham, thus, bolum armenam, vel sanguinem draconis; colatura iniiciatur. Diapalma emollitũ rosaceo, foris applicetur. Assumenda sunt quæ ad vlcus renum præcesserunt, vt lac asinæ, deinde capræ, ouis, potio vulneraria, aquæ Spadenses vel Niuernenses. *Curatio.*

SYMPTOMATA PRIMI *& secundi generis hic quodammodo confunduntur.*

CAP. XXXII.

QVæritur si vesica attrahat vrinam, an renes eam excernant. Placet Gal. excerni à renibus: verùm natura dedit vesicę fibras rectas, quarum munus est attrahere. Itaque respondendum, excerni quidem à renibus in ouretere, sed ex illis attrahi à vesica: non trahunt de rene, sed de ouretere. Eius actio præcipua est excernere, quandoquidem est inutilis excrementi conceptaculum. Secundaria actio est re- *Vesica munia.*

tinere: debet enim lotium ad tempus contineri, ne cogamur omni hora meiere: fortaßis non tam vitę aut sanitatis causa, quam ciuilis societatis. Si non retineatur, vrinę incontinentia dicitur, seu mictus inuoluntarius, quo vitio laborant pueri qui stragulas permingunt, & qui paralysi vesicæ laborant: Musculus enim rotundus vesicam, veluti ligamenta crumenam, claudit aperitque: Claudit, comprimendo sese, vt retineatur: aperit, sese relaxando seu dilatando, vt excludat. Excretio verò aboletur, minuitur, aut deprauatur: Quando lotium omnino non excernitur, ἰσχουρία vrinæ suppreßio dicitur: Quando imperfectè & laboriosè excernitur, δυσουρία mictus laboriosus: Quando deprauatur, vt cùm guttatim stillat, στραγγουρία seu stillicidium vrinæ nominatur. Celsus vocat substillum. De his omnibus symptomatis disserendum est, ab ἰσχουρία ducto initio.

DE ΙΣΧΟΥΡΙΑ SIVE vrinæ suppreßione.

Cap. XXXIII.

QVoties vrina supprimitur, ex tactu considerabis si vesica sit inanis, an plena. Plenam dignosces ex circumscripto tumore: inanem ex subsidentia. Esto plena, suppreßionis causa in vesica ipsa quærenda est, non altiùs repetenda: obstruaturne, an sit impotens excernendi, tacita mente cogitabis. Galenus scribit aliquando tam esse obtusum sensum vesicæ, vt

Causæ.

non sentiat se stimulari: obtundi autem frigore, vtpote cùm vesicæ admota sunt, aut iniecta valdè refrigerantia. Quæ sententia (vt obiter hoc dicam) mihi non admodum placet, quia frigore immodico potius resoluitur, & vrina præter voluntatem excernitur.

Aliquando post ardentes febres, & largum aquæ potum vrina subsistit: fortassis quòd valdè plena vesica se comprimere non potest, hoc enim imprimis requiritur ad excretionem. Propterea tùm manu comprimenda est vt excernat. Fingamus quempiam dùm in senatu, aut apud principem diceret, lotium perdiu retinuisse: inde fiet, vt postea volens meiere non possit, quia vesica plena vsque adeò tenditur, vt se comprimere non possit, hunc defectum manus supplebit.

Obstructionis causa, vt lapillus, grumus, caruncula cathetere perquirenda, atque etiam si fieri possit, dimouenda. Verùm memineris inutilem esse vsum catheteris, si vesica fuerit inanis, quia causa vrinæ suppressæ est in renibus, aut in vrinæ ductibus: inutilem quoque si supprimatur ab inflammatione, quia augetur inflammatio & dolor ingens frustra excitatur. *Catheter quando inutilis.*

Remedia accommodari debent causæ. Obstruens causa cathetere dimouenda: clysteres acres, addito multo succo parietariæ, mercurialis, excretricem potenter stimulant. Parietaria frigatur in oleo chamæmeli & scorpionũ, atque pubi applicetur. Detur cassia vel terebinthina; paretur insessus ex quatuor remollientibus, chamæmelo, nasturtio, maiorana, pule- *Curatio.*

gio, origano: theriacæ ʒ. j. datur vtiliter cum decocto cicerum, quando supra vesicam subest causa suppressionis: Phlebotomiæ non est locus, nisi sit suspicio inflammationis præsentis, aut imminentis. Cimices positi in ductu penis excretricem stimulant. Dari etiam debent diuretica, quæ in Ascite iam dictata sunt, vt cantharis vna integra. Cur das integram? quia alæ & pedes sunt ventris alexipharmaca: cùm foris applicantur ad vesicas excitandas, inutiles sunt alæ & pedes. Quando assumuntur, debent dari integræ, vt quæ ventri inest cacoëthia, ab alis & pedibus corrigatur. Tamen quia proprietate vesicam lędunt & vlcerant, malim in affectibus vesicæ isto remedio abstinere. Vritur caput picæ, & pulueris ʒ. j. exhibetur cum vino albo. Alij magnam vim mouendi vrinas attribuunt erinaceis, caro vritur in furno, puluis exhibetur cum aqua raphani aut parietariæ, cicerum rubrorum aut nigrorum. Quidam vrunt eorum duntaxat intestina, alij dant puluerem trium vermium terrenorum cum hydromelite, alij vrinam porcelli, alij pueri.

Phlebotomiæ vbi locus.

Cantharis integra cur sumi debet.

DE DYSVRIA.

Cap. XXXIV.

DYsuria videtur tantùm differre ab ischuria intensione & remissione. Sub ischuria mictus aboletur. Sub dysuria minuitur, estque

laboriosus, proinde non est opus nouis remediis.

DE STRANGVRIA.

Cap. XXXV.

Qvędam est primaria, quæ accidit renũ, aut vesicæ affectu primario, altera secundaria, vt quæ succedit inflammationi, vel vlceri vteri, aut recti intestini, quia vtriusque tumor vesicam premit, & ad excretionem præproperam cogit. Iuuenibus sæpe accidit propter acrimoniam vrinæ, quam illa acquirit renum, hepatis, sanguinis feruore: potissimum si vsi sint cibis valdè calefacientibus, vt mero copiosiore, piperatis, acribus. Accidit etiam propter lapidem in vesica, tùm propter vlcus renum, aut vesicæ, quia sanies assiduè pungit, vlcerata vesica non potest diu continere lotium. Senibus aliquando accidit, quia pituita salsa & putris vrinæ permiscetur, soletque illis commori stranguria. *Stranguria differentia.* *Causa.*

Recognoscenda igitur causa, vt in sene, senna & agarico pituita repurgetur, vel detur terebinthina lota in aqua plantaginis. In iuuene, renes, hepar, & sanguis, cassia & missione sanguinis primùm temperentur, abstinentia vini, iusculis refrigerantibus, emulsionibus, hordeatis. Vtantur etiam syrupo violato, aut nenupharino cum ptisana. Iniiciatur mucago seminis psyllij cum aqua hordei, aut oleum ex *Curatio.*

semine cucurbitæ, quod paratur vt oleum amygdalarum dulcium. Balneum aquæ tepidæ benè facit. Verùm si oriatur malum ab vlcere, inflammatione, calculo, propria habent remedia. Ignota causa, iniiciantur clysteres, detur lac asinæ, aut capræ. Ad dolorem demulcendum, vtantur aqua alba. Caue autem ne diureticorum vsu morbum augeas.

DE INCONTINENTIA vrinæ, seu mictu inuoluntario ob paralysim vesicæ.

CAP. XXXVI.

RESoluto sphinctere, aut illius neruis, qui ab osse sacro oriuntur, malè affectis, vrina præter voluntatem effluit: Tum præmissa purgatione ex decocto neruali, in quo senna & agaricus bullierint, præscribenda opiata ex conseruis nerualibus, fotus ex iisdem vino incoctis: impleãtur sacculi primula veris, iua arthritica, saluia, maiorana, floribus anthos, stœchados, chamæmeli, qui vicissim applicentur pubi, perinæo, nec non lumbis. Statim à fotu prædictæ partes liniantur vnguentis, aut oleis nerualibus de castoreo, costi, cinnamomi, vulpis. Iniiciantur sępe clysteres, qui constent decocto neruali, quia rectum intestinum proximum est & immediatum vesicæ. Iniici possunt in vesicam ipsam olea & aquæ: saluiæ, primulę veris, rutæ, stœchados, vel coquantur in vino,

Clysterum vtilitas.

dissolue in colatura syrupi de stœchade parum, fiat iniectio per syringam. Circa finem ad robur misce leniter adstringentia, vt parum syrupi de absinthio. Memineris ab initio prædicere morbum fore longum & difficilem.

DE MEIENTIBVS in lecto.

CAP. XXXVII.

PRæter imaginationem, quæ nobis potissimùm dormientibus operatur, concurrunt musculi rotundi laxitas, vrinæ copia, aut acrimonia stimulans. Primùm curentur pilulis de quinque generibus myrobalanorum, aut expressione ℥. ij. rhabarbari infusi in decocto neruali, aut aqua betonicæ, saluiæ. Iniiciantur etiam clysteres ex nerualibus, dissolue mel anthosatũ, vel aliquod oleum neruale. Liniantur pubes & perinęum oleo de castoreo, quinetiam illius ℈. j. detur per aliquot dies, cum hydromelite. Dentur etiam quæ proprietate imbecilliorem vesicam roborant, vt vesicæ capræ, ouis, suis, tauri; siccantur in furno, puluis datur à ʒ. j. ad ʒ. ij. cum vino: Galen. tamen 9. κτ̀ τόπους, exhibet cinerem vesicæ ouis cum posca. Aëtius suadet, vt pulmo hœdi assatus per triduum comedatur à ieiuno sine pane. Prosunt etiam cerebrum & testes leporis; si placet, testes coquantur in vino, vinum bibatur & testes edantur. Lingua quoque anseris & guttur

Specifica vesicam roborantia.

galli, aut gallinę vrantur, puluis detur cum tepida. Vulgare est (Galeni tamen auctoritate confirmatum) farcimen ex muribus.

Cęterum differt à paralysi vesicæ, quia etiam vigilantes meiunt inuoluntariè, quibus resoluta est vesica: qui verò se permingunt, tantùm dormientes.

DE MORBIS INTEstinorum.

CAP. XXXVII.

Tenuium intestinorũ officium.

INtestinum continuitate est vnum, substantia & vsu multiplex; hinc tria crassa, totidem tenuia: Tenuibus excipitur chylus, eorumque calore perficitur: habent enim, vt substantiam eandem cum ventriculo, ita similem vim, nempe chylificam, si non parem: Venæ mesaraicæ sugunt alibilem portionem, crassam & terrestrem relinquunt (primæ coctionis excrementum:) ex qua in tenuibus intestinis incipit fieri stercus, perficitur in crassis, tandémque à recto, vt onus graue, excluditur. Patiuntur omne genus morbi, similarem, organicum, & communem. Intemperiem quippe omnem, calidam, propter quam thermochilii ab Hipp. dicuntur: quorum fęces indurantur, aluus sicca, pigra, difficilis: Frigidam quoque, ex qua, vt stomachici, ita cœliaci nominantur, quasi ἀτονίᾳ seu imbecillitate intestinorum laborant, vnde fluor cœliacus. A siccitate aluus astricta: ab humi-

ab humiditate, laxa.

Ad morbos numeri referri poſſunt vermes, quandoquidem eorum exortu, expullulat noua & inutilis ſubſtantia. Eodem referri poteſt lapis, qui nonnunquam in colo, vt in veſica generatur ex pituita craſſa & viſcida, quæ illic plurima congeritur. Friſſimelica, affirmante Capiuaccio, poſt coli longos cruciatus excreuit lapidem, qui oui gallinæ magnitudinem ſuperabat. Simile quiddam non ſemel Fernelius obſeruauit. Niſi malis vtrumque, calculum dico, & vermem, ad obſtructionem reuocare. *Plura in generali methodo.*

Ad morbum ſitus pertinent Bubonocele, & Enterocele: prolapſus alicuius inteſtini in inguen, aut ſcrotum. Quò etiam referri poteſt procidentia ani. *Morbi ſitus.*

Inter morbos conformationis primas tenet anguſtia ſeu morbus in meatu, cuius differentię ſunt obſtructio, coarctatio, compreſſio, coaleſcentia, ſubſidentia. *Conformationis.*

Obſtruuntur inteſtina flatu, pituita, vermibus potiſſimùm latis, & calculo. Coarctantur aſſumptis, admotis, aut iniectis nimium adſtringentibus. Narrat Fernelius puellam immodico vſu cydoniati ita coarctaſſe inteſtina, vt materia per os refluente intra biduum interierit. Læuigantur etiam & lubricantur oblita multo muco, vnde lienteria.

Morbi communes ſunt inflammatio coli, ilei, ani. Non dubito cætera quoque inteſtina poſſe inflammari, ſed rariùs, nec aliis egent remediis. Vlcerantur quoque humoris acrimonia tam tenuia quàm craſſa, vt in vera *Cõmunes.*

X

dyſenteria. Pergamus ad ſymptomata, cùm de propoſitis morbis diſſeruerimus ſigillatim.

Curatio. intẽperiei calidæ. Qui ſunt aluo calidiore, ſunt etiam ſicciore, propterea refrigerantibus vti debent quæ humectent, vt iuſculis ex violaria, althęa, lactuca, portulaca, iuſculis prunorum, prunis damaſcenis, ceraſis, caſſia, diapruno ſimplici, tamarindis, catholicone, clyſteribus emolliẽtibus vt ex decocto omaſ. In decocto clyſteris communis diſſolue looch de caſſia, mel violatum & oleum violaceum.

Cœliaci fluxus. Cœliaci verò vtantur his, quæ ad intemperiem frigidam ventriculi præceſſerunt: Aluo humidiori conuenient quæ deinceps fluori alui. Notabis obiter, vt ſiccitate fæces retinentur, ita humiditate liberaliùs excerni, propterea ſiccam aluum eſſe difficilem: humidam verò facilem & lubricam.

Inter morbos organicos primi occurrunt morbi in numero, calculi & vermes: Materia autem calculi, nempe pituita, deturbetur acrium enematum vſu frequenti, in quibus colocynthis bullierit. Ita enim ſi quis lapis in colo reſtiterit, tandem attrahetur.

DE VERMIBVS.

CAP. XXXIX.

DE vermibus imprimis quęri poteſt, cui bono generentur, ſi modò omnia fiant à natura in hominis vſum. Eadem quæſtio de cimici-

bus & pediculis moueri ſolet. Reſpondent Peripatetici, materiam putrem diſperſam per aëra, (quę alioqui cum aëre inſpirata homini eſſet infenſiſſima) abſumi & conuerti in iſta animalcula. De vermibus idem dici poteſt: pituita enim putris ex qua generantur, maiora adferret incōmoda, quàm vermes ipſi: Præſtat eam animari (inquit Auicēna) quàm in dies magis putrefieri. *Finis generationis vermium.*

Aſcarides fiunt in recto inteſtino (ſunt vermiculi ſimiles iis qui in caſeo putri reperiuntur) ἀπὸ τοῦ ἀσκαρίζειν, quia aſſiduè punguntanū. Lati vermes in mediis inteſtinis. Longi ſeu rotundi in omnibus quidem, ſed potiſſimùm in tenuibus generantur. Ne negligantur, inquit Paulus: nam quidam conuulſi, alij exeſi a vermibus moriuntur. Dignoſcuntur, quòd pueri (qui maximè omnium hoc morbo vexantur propter cruditatis copiam ab ingluuie) à ſomno expergiſcuntur cum ſaltu, tremore, clamore: pulſus illis paruus. Quibuſdam non aliter quàm hydropicis venter intumeſcit, alij vt epileptici conuelluntur. Dormientes habent os humidum, vigilantes ſiccum. *Aſcarides.* *Tænia.* *Rotundi.* *Signa diagnoſtica in genere.*

Lati hoc habent proprium, quòd appetentiam augeant, quia chylum aſſiduè ſugunt hinc ieiuni cruciantur, dolor autē placatur cibo. Viſi ſunt longi 30. pedes. Certiſſima eſt eorum nota, cum excernuntur ſimilia cucurbitæ ſemini. Longi mordent ſtomachum & cruditatem inducunt. Quando aſcendunt, nares pruriunt. Si ergo dolor ſentiatur ſupra vmbilicum, credibile eſt eſſe longos: ſi in medio ventre, eſſe latos. Si in podice, eſſe aſcarides. Falſum eſt, in- *Signa latorum.* *Lōgorum.* *Aſcaridū.*

teriorem tunicam intestinorum in latum vermem permutari, quia integris intestinis exeunt: Quòd si mortem adferant, tunica interior integra apparet in dissectis.

Ascaridum curatio. Ascarides (vt inde curationem exordiar) iniectis acribus, salsis & amaris potiùs quam assumptis, interficiantur. Acribus & salsis, vt iniecta muria: Amaris, vt clystere ex absinthio, tanaceto, scordio, centaurio minore, coriandro, ruta: In decoctione dissolue hieræ colocynthidos ℥. ß. olei rutæ, absinthij, amygdalarum amararum vel de nucleis persicorum ℥. iij. Vel ℞. suppositorium commune, acuatur ʒ. ij. hieræ colocynthidos. Suppositorium ex lardo eos inuiscat, sinatur diu, illigatum filo: vt retrahi possit. Iuuabit quotidie dare pilulas ex aloe, paulò ante cibum.

Longorũ. Longi allicientur clystere ex lactis ℔. j. sacchari vel mellis ℥. ij. butyri recentis ℥. iij. oleum enim refugiunt. Interim venter liniatur oleo de absinthio, mox conspergatur puluere hieræ simplicis, vel colocynthidis, vt ob amaro compellantur ad quærenda dulcia. Sumatur expressum ʒ. ij. rhabarbari infusi in aqua cichorij, in quo dissolue syrupi de parte acida citri ℥. j. vel detur ʒ. j. aloes, vel ℥. ß. hieræ picræ forma boli, propter amarorem inuoluatur obeliis vino madidis. Theriaca vetus & mithridatium prosunt tam sumpta quàm admota, sumatur ʒ. j. Ex semuncia, paretur emplastrum vmbilico admouendum. Infantes bibant aquam graminis infusionis rhabarbari, eorum pulticula conspergatur puluere cornu cerui,

eiuſdem medulla venter & ſpina liniantur: Nam vt ſerpentes, ita vermes, cerui, antipathia fugant: vel puluis corallinæ immiſceatur pulticulæ. Detur puluis contra vermes cum melle, vel cum pomo coƈto, cum prunis, cum vitello oui. Aut paretur placentula ex farina & vitellis, immiſcendo puluerem prædiƈtum vt fallantur. Datur etiam barbotina, quæ fit ex ſemine abſinthij pontici ſaccharo dulcorato. Pauperibus allium ſatis erit ſumptum, aque etiam cum aceto tritum & forma cataplaſmatis ventri admotum. Vel ℞. farinæ lupinorum ℥. ij. coquantur in oleo de abſinthio cum aceto aut vino, adde pulueris hieræ colocynthidos ʒ. ij. aut trochiſcorum alandal ʒ. j. fiat cataplaſma.

Ceruorum antipathia cum vermibus.

Barbotina quid.

Lati ferrè commoriuntur, exuƈto chylo, paulatim corpus emaciant: Excreta, ſimilia ſeminibus cucurbitæ non ſunt eorum partus, ſed partes potius aut excrementa, alioquin plurimi ſimul gignerentur, cùm tamen raro duo ſimul exiſtant: Galen. *oƈtauo ſimplic.* puluerem radicis filicis dat pondere ſemunciæ cum melicrato. Liniatur etiam venter circa vmbilicum vnguento de arthanita, quo interficientur ſimul & deturbabuntur. Detur trochiſcorum alandal ℈. j. ex quo fiant pilulæ duæ.

Latorum curatio.

DE HERNIA.

CAP. XL.

PRæceſſit morbus numeri, ſequitur morbus in ſitu. Quando aliquod ex inteſtinis

in inguen duntaxat deſcenderit, bubonocele dicitur: Hippocrates enim glandulas inguinum appellat bubones. Celſus tamen vocat bubonocelen, quando varices tument in inguine: hic morbus mulieribus & viris communis eſt: Si verò in ſcrotum vſque prolapſum fuerit inteſtinum, enterocele nominatur, morbus virorum proprius.

Herniarũ differentia.

Cauſa.

Accidunt peritonæo rupto, aut relaxato. Vtro modo aduenient, imprimis diligenter perquirendum eſt, quia hernia ex peritonæo rupto, nullis agglutinantibus ſaneſcit. Triplici tamen chirurgia quidam pollicentur ſe deſcenſum inteſtini in ſcrotum impedire poſſe: Cauterio primùm actuali, vel potentiali: Deinde filo aureo, quo ligant peritonęi proceſſum, per quem dilatatum inteſtinum deſcendit in ſcrotum. Tertius modus eſt omnium certiſſimus, nempe amputatio teſtis. Albucaſis exponit quinque modos diuerſos ab eo qui legitur apud Paulum *libro ſexto.*

Quod ſi acciderit relaxato duntaxat peritonæo, medicamentis eſt locus, quæ adſtringant & deſiccent. Ergo ad diagnoſim.

Peritonæi rupti aut dilatati ſigna.

Da imprimis operam, vt cauſam & modum rupturę diſcernas. Diſcernes autem, quod ſenſim & indolenter inteſtinum procidit relaxato peritonæo: confertim verò & cum dolore, eodem rupto. Beniuenius obſeruauit tuſſi diſciſſum peritonæum. Adde quòd pręceſſit aliqua cauſa violenta, & quòd inteſtinum immediatè attingit ſcrotum, quoties ruptum eſt peritonæum, eodem dilatato minimè, quia ab

eo inuoluitur: Ileon frequentiùs procidit quàm cętera. Faciamus itaque, exempli gratiâ, baiulo, qui prius non fuerat de hernia conquestus, cum ingens pondus è terra attollere conaretur, repentè inguen, scrotum, aut ventrem intumuisse: (est enim hernia quædam ventris,) non erit dubitandum ruptum esse peritonæum. Fernelius existimat solam tunicam interiorem rumpi. Tùm satis erit, prolapsum intestinum reponere, repositum subligaculo continere. Verum si paulatim deuolutum sit, primum in inguen, deinde in scrotum, sine violenta vlla causa, relaxatum est peritonæum: qua causa infantibus frequentissime prolabitur: sunt enim humidiores, sed cum ætate paulatim resiccatur processus, aucto calore: huic tantum causæ, id est dilatato peritonæo destinantur quæ sequuntur remedia. Repurgetur corpus expresso ℥. ij. rhabarbari, myrobalanis, bolo ex diapruni solutiui & cydoniati semuncia: deinde cum philtro aut spongia foueatur inguen vino decoctionis malicorij, balaustiorum, nucum cupressi, gallarum, aluminis. A fotu applicetur vnguentum comitissæ, aut emplastrum contra rupturam, aut misceantur cum oleo nyrtillorum; renouetur quinto quoque die, tum foueatur inguen decocto prædicto. Quoties remouebitur, memineris partem digito comprimere, ne descensu intestini meatus dehiscat. Contineatur in lecto per dies quinquaginta: Quinetiam quando incipiet exire domo, totidem diebus gestet emplastrum

Curatio herniæ à dilatato peritonæo.

prædictum, quod arctè subligaculo contineatur. Interim, Pauli consilio, detur quotidie vinum decoctionis nucum cupressi: vel hic puluis Guidonis: ℞. trium consolidarum, althææ, sigilli sanctæ Mariæ, vtriusq; plantaginis, valerianæ, pimpinellæ, añ. ℥. j. nucum cupressi, nucis moschatæ, cinnamomi, rhabarbari assi, fructus tamarisci, cumini cũ aceto præparati, coriandri, añ. ʒ. ij. sanguinis draconis, thuris, mastiches, mumiæ, terræ sigillatæ, boli armeni, picis, sarcocollę, tragacanthæ, añ. ʒ. j fiat puluis, de quo capiat quotidie ʒ. j. cum ℥. ij. vini rubri. Quidam contenti sunt dare quotidie ʒ. j. cõseruæ consolidę maioris, alij tantundem pulueris osmundæ regalis, alij pulueris nucleorum dactylorum, alij radicis valerianæ, alij herniariæ (quę Holleriana dicitur) parẽ dosim exhibent cum vino. Si placet, ex omnib. cõmistis paretur hæc opiata. ℞. conseruæ symphyti ℥. ij. pulueris nucleorum dactylorum, pulueris osmũdę regalis & herniariæ, radicis valerianę, añ. ℥. ß. cum succo scabiosæ, qui in eo affectu miras vires habere creditur, fiat opiata, de qua æger capiat quotidie saltem ʒ. ij. Ego Guidonis alterum modum omnibus prætulerim: Repurgato corpore, per triginta dies ille exhibet quotidie ℈. j. limaturæ chalybis cum vino rubro. Interim applicat inguini vnguentum apostolorum, subactum cum puluere magnetis. sic enim fiet vt magnes attrahat ferrũ ad locũ rupturæ primis quindecim diebus, tum renouandum erit emplastrum: regenerabitur enim super locum callus seu carnositas, quæ erit certum signum perfectæ curationis. Toto

Puluis cõsolidans.

Magnetis vsus.

tempore curationis vtatur hidrotico, vt deco-cto ligni ſancti, vel zarſæparillæ, pro ordinario potu, ad exſiccationem partis.

Huc commodè referri poteſt epiplocele, deſcenſus omenti in inguen, aut ſcrotum. Diſtinguetur ab enterocele, quod omentum vt eſt mollius inteſtino, ita ſine ſtrepitu reponitur: inteſtinum vero obmurmurat, cùm ſuo loco redditur: Cæterùm, vt bubonocele mentitur tumorem inguinum, ita retractum teſticulum memineris, nonnunquam mentiri bubonocelen. Non ita pridem vidi teſticulum, quem natura à prima conſtitutione in inguine collocarat: cuius deſcenſum procurauimus fotu, cataplaſmate, ſemicupio emolliente. *Epiplocele quid.*

Quod ſi totum inteſtinum deuolutum ſit in ſcrotum (hernia completa tùm dicitur, vulgò crepatura (*greueure*) ſi reponi nō poſſit, fiant fotus qui emolliant, & reſoluant, ex 4. remollientibus, chamæmelo, ſemine lini, & fœnugræci: ex iiſdem, aut ex hydrelæo, inſeſſus. Interim dum æger in eo ſtabit, chirurgus conabitur illud reponere: aut elatis cruribus ſuccutietur, dato priùs ſuppoſitorio, aut clyſtere acri. Celſi conſilio vena in brachio ſecanda. Extremum eſt remedium incidere peritonæum. Inediam trium dierum imperat, ſi vires ferant, alioquin parcè, & per longa interualla nutrit. Idem Celſus non probat vehemens catharticum, quia vt ait, plurimum ducit ad partem, non educit. *Hernia cōpleta curatio.*

DE VOLVVLO.

Cap. XLI.

FOrtaſſis ilei contorſio & reduplicatio, quæ voluulus dicitur & conuoluulus, ad morbum in ſitu potius, quàm ad obſtructionem referri debet. Saltatoribus, & hiſtrionibus aliquando tenuia inteſtina intorquentur. Filius domini Petrei medici celeberrimi, voluulo interiit. In diſſecto ileum ita replicatum inueni, vt chirothecæ digitus contraheretur.

Voluuli curatio.

Huic morbo, Dioclis conſilio, ſuccurritur exhibito globulo plumbeo, vel aureo: pondere enim reducit inteſtinum in naturalem ſitum, materiam obſtruentem, ſi quæ ſit, deturbat. Galenus *libro de remediis paratu facilibus*, in iliaca paſſione plurimùm laudat oleum amygdalarum dulcium, aut amararum, per os ſumptum. Quidam affirmant ſanguinem veſpertilionis illitum prodeſſe. Alij laudant oleum roſaceum, in quo bullierit exuuium ſiue ſenecta ſerpentis; quæ ſi iuuant proprietate, iuuant etiam manifeſta qualitate.

DE ANI PROCIDENTIA.

Cap. XLII.

EIuſdem eſt generis procidentia ani, quæ cum inueterauit, à vulgo *morbus ſancti Fiacrij* nominatur. Procidit autem anus, relaxatis duobus muſculis obliquis, à quibus ſurſum trahitur, necnō ſphinctere relaxato, aut reſoluto, quæ paralyſis ani tum dicitur.

Cauſa relaxationis.

Curatio.

Priuſquam reponas, conſiderabis duo. Pri-

mum, si subsit inflammatio. Secundum, si multo muco sordeat, quia vtrique prius consulendum est, quam reddatur suo loco. Inflammationi subueniendum, vena primum in brachio, deinde in poplite secta, & admoto rosaceo, agitato cum oui albumine: Mucus verò hydromelite, aut vrina propria detergendus. Faciamus neutrum adesse, mox reponi debet. Verum si consueuit procidere, ad recidiuam impediendam, prius foueatur aliquo decocto neruali & astringente, vt saluiæ, anthos, stœchados, rosarum rubrarum, balaustiorum, quæ omnia bulliant in aqua fabrorum. Si malis, foueatur vino decoctionis thapsi barbati, plantaginis, centinodiæ, gallarum. Statim à fotu vtiliter respergetur tenuissimo puluerę ex corallo, mastiche, myrtillis, sanguine draconis. Aetius laudat puluerem cochlearum vstarum. Posteą ad adstrictionem maiorem, ℞. mastiches, thuris, ladani, an. ʒ. iij. fiat puluis crassus pro suffitu ani: aut excipiat vaporem prædictę decoctionis neruralis astringentis, per infundibulum, aut per cathedram perforatam. Poterit ex iisdem parari insessus. Si placet, bulliant in aceto, cuius proiecti in lapidem molarem fumum ano excipiat. Quoties æger deiicit, insideat sellę, cuius foramen non excedat foramen podicis. Cucurbitulæ in fine ossis sacri appositæ, vtrinque vna, veluti manu releuant, continéntque prolapsum rectum intestinum. *Fotus.*

Iis tentatis remediis, Leonidas obducit viam crusta, quã inducit actuali cauterio; applicetur sensim & per interualla externę & inferiori parti *Vsus cauterij actualis.*

ani, quod affirmat fieri poſſe ſine vllo periculo: perfecta operatione ſuperpones lintea imbuta lacte & melle, quæ contineantur faſcijs, vt decet, cùm cruſta exciderit. Vtere cataplaſmate ex lenticulis & melle, tandem epulotico, vt diapalma.

Colici dolores vnde. Hactenus intemperies, morbi quoque numeri & ſitus. De obſtructione non videtur hoc loco pluribus diſſerendum: quia ſi obſtruantur inteſtina à vermibus, deturbari debent deſcriptis iam remediis. Si à flatu, aut pituita, quæ potiſſimùm in plicis & veluti cellulis coli ſolent aſſeruari, vnde colici dolores à flatu, aut à pituita: opportuniùs ad hunc locum remittetur, quia neque de obſtruente flatu, neque de pituita ægri conqueruntur, niſi cùm dolores & torſiones in ventre excitant. Læuitas quoque ad lienteriam pertinet: Itaque à morbis organicis pergendum ad communes, nempè inflammationem & vlcus.

DE ILEO SEV CHORDAPSO, *& inflammatione cœli.*

Cap. XLIII.

INflammatio ilei, à parte afflicta εἰλεος ſeu εἰλέοσις nominatur: quam indicat tumor ſupra vmbilicum cum febre & dolore tenſiuo: tenditur enim ileum inſtar chordę, vnde ileoſim chordapſum veteres nominabant. Obſeruauit Beniuenius nō ſemel, tenſione ruptum inteſti-

num. Accedit primùm vomitus, deinde singultus, posteà conuulsio & desipientia, quæ, vt est *in Aphorismo*, sunt funesta signa. Notat Galenus, non semper iliaco dolori succedere vomitum: sed quoties succedit, esse lethalem: propterea à vulgo tum *miserere mei*, nuncupatur. *Ilei signa.* *Aph. 10, sect. 7.*

Inflammato colo sentitur tumor infrà vmbilicum cum dolore & febre. Inflammato recto, præter tumorem, dolorem & febrem vrget tenesmus, inanis & assidua desidendi cupiditas, clyster, etiam ex lacte, offendit, neque siphonem ægri admittunt. De his omnibus scripsit Hippocrates: *Dolores ventris sublimes*, id est, quorum materia est extra peritonæum, *mali quidem, non funesti: interiores verò lethales.* Nam vt ilei, ita coli & recti phlegmone, exitialis. Colica inflammatoria, inquit Auicenna, exitialis, & Hippocrates *alio Aphorismo*: In diuturno & contumaci dolore ventris, nisi mors anticipet, expectanda suppuratio. Subest enim phlegmone, quæ degenerabit in abscessum, quo rupto sequetur vlcus immedicabile. Item habet hoc proprium & inseparabile signum, quòd sub eo nil aluus reddat, etiam acri clystere sollicitata: qua nota distinguitur à dolore colico. *Colii inflãmati signa* *Recti.* *Aph 7. sect. 6.* *Aph. 22. sect. 7.*

Omni intestinorum inflammationi vnicum & commune remedium est venæ sectio, primũ in brachio, postea in pede: catharticis enim, aut abstinendum est, aut minoratiuo tantum, vt cassia & catholicone vtendum, ne ducant ad partem affectam: In ileo iniiciantur remollientes clysteres, quales fiunt ex decocto capitis & pedum arietis. Abscessus & vlcera in tenuibus *Curatio.*

intestinis, potissimum verò in ileo, sunt funesta, in crassis non ita.

Vnde obiter quæstio illa soluetur, an dolores iliaci sint acerbiores colicis: nam Galenus 2. κτ τόπους, scribit multos colici doloris acerbitate victos sese interfecisse. Respondetur, iliacos dolores ab inflammatione esse acutiores & funestiores: sed à pituita, aut flatu replente esse frequentiores in colo & acerbiores, propter pituitæ & flatuum maiorem copiam, à quibus colum distenditur. Obseruaui ileum ex scirrho mesenterij compressis intestinis. Siue ergo inflammentur, siue obstruantur, siue comprimantur, fæces per os possunt remeare: nam & ileos ad enterocelen, atque etiam ad bubonocelen consequitur. De vlcere opportuniùs cùm de dysenteria.

DE SYMPTOMATIS PRIMI & secundi generis: ac primùm de alui fluore.

Cap. XLIV.

Excrementorum in morbis necessitas.

CVIusque coctionis suũ est excrementum, stercus primæ, lotium secundæ, sudor tertiæ, quæ in benè habentibus per loca conuenientia natura expurgat: At cùm morbo vexamur, actionesque præsertim naturales peruertuntur, in singulis coctionum officinis, multa alia excrementa generãtur, quæ natura quâ potest excludit: vt plurimum verò per aluum,

quia totius corporis veluti ſentina eſt. Expurgando quidem primæ coctionis excremento naturæ primo inſtituto deſtinatur: ſecundariò tamen ſeruit totius & nobilium partium excrementis excipiendis atque deturbandis: in hanc cloacam totum corpus, atque etiam ſingulæ partes quæ per morbos colligunt excrementa, deponunt: hinc deiectionum tot differentiæ, diarrhœa, fluor humoralis: Dyſenteria, fluor ſanguinolentus: Lienteria, alimenti crudi deiectio: Cœliacus fluor, deiectio chyloſa: Syntecticus, deiectio pinguis, & oleoſa, ex ſyntexi ſeu colliquatione totius corporis. Diarrhœa rurſum multiplex pro varietate humorum qui excernuntur: alia enim eſt pituitoſa, alia bilioſa, alia melancholica. Fluor quoque ſanguinis multiplex pro diſſimilitudine ſanguinis deiecti: ſeroſus, bilioſus, melancholicus. Diſtinguũtur humor & ſanguis, quod ſanguis excretus, in pelui mox cõcreſcat, humor nunquã: Itaque vt ſpecies fluoris diſtinguatur, obſeruari debet deiectionis qualitas: ſi ſtercus per morbum deiiciatur, inde ſtercoraria deiectio dicetur, quam Hippocrates ſcribit portendere morbi longitudinem: Si humor, diarrhœa: ſi ſanguis, dyſenteria: ſi veluti oleum, colliquatiua: ſi alba, tenuis, aquea, cœliaca. Si alba quidem, ſed craſſa, chyloſa propriè nuncupetur.

Alui officiũ & vſus.

Fluxuum alui norũ differentia

Diſtinctio.

Cùm ex qualitate excreti hoc modo ſpeciem deiectionis diſtinxeris, vbi illius ſit fons & origo, ſeu terminus à quo diligenter perquirendum eſt: Bilioſam enim deiectionem

Origo & cauſa.

ab hepate calidiore procedere, melancholicam à liene: pituitoſam, vt plurimum à ventriculo, nunquam à cerebro veriſimile eſt: Chyloſam verò ab obſtructione meſenterij, hepatis attractrice languida, vel à ventriculi, & inteſtinorum imbecillitate: ſanguis aliquando procedit à magnis venis, vt ſuppreſſis menſibus, aut hæmorrhoidibus, aut à mutilatis, dum copioſus per interualla deiicitur. Aliquando à liene, iſque craſſus & niger profluit, vt ab hepate tenuis, feruidus, denique bilioſus. Ab eodem hepate frigidiore, imbecilliore, prodit ſeroſus, coctricis & retentricis vitio: ſi malis, quia non poteſt ſerum à ſanguine ſecernere, illius permixtione ſanguis excluditur aqueus, ſimilis loturæ carnium recens mactatarum. Qui quidē fluor ideo hepaticus nominatur, quòd illius inſigni vitio contingat. Nihil tam frequens in facienda medicina, quam alui fluor, nihil tamen adeò inuolutum. Efficiam vt methodus tenebras iſtas diſcutiat.

Imprimis, diſtinguendus alui fluor criticus à ſymptomatico, eo quòd criticus leuat ægrum, minuitque morbum & morbi ſymptomata. Item accidit die critico, vt 7. & 14. præcedentibus ſignis coctionis. Propterea fluor qui accidit primis diebus morbi, non poteſt eſſe criticus, quia non potuit humor peccans coqui: natura autem excernit cocta, non cruda. Symptomaticus verò non accidit robore naturæ ſeu excretricis, ſed vi & copia materiæ, retentricis imbecillitate, proinde minuit vires, non morbum. Eſto igitur fluor criticus. Sinendus erit, niſi excedat

Fluoris critici ſigna.

Symptomatici.

cedat ſeptem dies, auctore Celſo, aut tãto feratur impetu, vt proſternat vires: natura enim nõ poteſt ſemper ſuos motus regere: idem illi nonnunquam accidit, quod ei qui per decliue deſcendit. Quinimò ſymptomaticus fluor non eſt protinus ſiſtendus, quia humor morbificus temerè ſuppreſſus, inducit morbum priori deteriorem, vt apoplexiam, lethargum, delirium, ſi refluat ad cerebrum. Propterea medici prudentiores in alui fluore humorali ſolent initio dare catharticum humori peccanti conueniens, ſi magna ſit impuritas, vt iuuent conatum naturæ, cuius ſunt miniſtri. In diarrhœa pituitoſa, exempli loco, dabis catholici ℥.j. cum ʒ.j. agarici trochiſcati. In bilioſa catholici & rhabarbari tantundem. In melancholica catholici ʒ.vj. confectionis hamech ʒ.ij. Quinetiam etſi non ſubſit magna humorum colluuies, exhibent nihilominus quidpiam quod purget adſtringẽdo, vt decoctum ſemunciæ myrobalanorum, vel expreſſionem ʒ.ij. rhabarbari.

Vel in bolo, vel in decocto cõueniente.

In cruenta deiectione cùm manifeſta ſubeſt plethora, ad reuulſionem & vacuationẽ venam pertundunt.

Eſtne ſemper in dyſenteria vena tundenda? Minimè verò: nam in fluore hepatico parcendum venæ, ne iecur iam plus ſatis frigidum miſſione ſanguinis refrigeſcat. In aliis deiectionibus cruentis, licet. In dyſenteria vera, ratione inflammationis iam præſentis, aut imminentis, & ad reuulſionem: Audẽtius ſanè & liberalius, ſi febris coniuncta fuerit. Licétne etiam in ſimplici diarrhœa venam aperire? Di-

Phlebotomia an ſẽper conueniat dyſenteriæ.

stinguo: si diarrhœa fuerit biliosa, quia arguitur inde feruor hepatis, licet: Si pituitosa aut melancholica, minimè, nisi fuerit adiuncta febris: sed tum potius ratione febris quàm diarrhœæ, sanguis mittitur. Hippoc. enim longi & contumacis fluoris quinque causas videtur agnouisse: Visceris alicuius malam diathesim, propter quã vt perennis fit generatio excrementitij humoris, ita indesinẽs fluor: insignem obstructionem. Impedita enim anadosi seu distributione chyli, aut alibilis cuiusuis succi, necesse est, vt refluat ad aluum. Syntexin siue colliquationem, vt cum pinguis, oleosus radicalis humor ab ardente, maligna, aut hectica febri colliquatur: Colliquatione enim durante fluor permanet: Phlegmonem, à qua tenesmus, frequens, inane tamen, deiiciendi desiderium: & vlcus, à quo vera eáque difficilis & contumax dysenteria. Verum Galenus *lib. de definitionibus Medicis*, diarrhœam definit, profluuium alui copiosum & diuturnum, sine phlegmone & exulceratione: vt priore particula distinguatur à tenesmo, inflammatione ani: posteriore, à dysenteria. Adeo vt videantur restare tres causę longæ diarrhœæ, partis alicuius mala constitutio, obstructio insignis, & colliquatio: Si partis constitutio sit calidior, magna obstructio, colliquatio incipiens, nihil prohibet quin sanguis mittatur: Si constitutio frigida, leuis obstructio, colliquatio inueterata, abstinendum venæ sectione. Quid multa? considerabitur diligenter non tantum humor peccans, sed pars, quæ facit & fouet diarrhœam, vt illi ex arte prospiciatur, nec

Longi fluoris causa, ex Hippoc.

Diarrhœa definitio.

Causa.

tantum aſtringendis roborandiſque inteſtinis conſulatur, ſed etiam parti mittenti, cuius excrementis fouetur.

Conueniuntne adſtringẽtia omni fluori alui? (hoc enim eſt à purgatione & venæ ſectione tertium remedium.) Conueniunt ſanè, dummodò rectè & opportunè exhibita: vno caſu excepto, niſi fluor ſit ab obſtructione, vt in diarrhœa chyloſa. Augent enim obſtructionem, proinde diarrhœã. In cæteris vti poſſis tuto, generalibus præmiſſis, aſtringentibus, vt iulepo roſato cum aqua chalybeata, aut vino chalybeato, ſaltem diluto aqua ferrata, in cauſa frigida & ventriculo frigidiore. *Adſtringẽtia quando conueniũt.*

Quibus veluti iactis fundamentis, de ſingulis differentiis, ſigillatim diſſeram, ſi priùs ex Auicenna hæc annotauero: Omnem alui fluorem, etiam dyſentericum & lientericum, ſiſti ſi admoueatur ventri magna cucurbitula cum multa flamma, & illic ſinatur per quatuor horas.

DIARRHOEA.

CAP. XLV.

SI fuerit pituitoſa, aut à ventriculo & inteſtinis procedat vitio primæ coctionis, aut à cerebri catarrho per gulam in aluum deſcendente, ſi ſpumans & noctu commoueatur (diarrhœa nocturna dicitur) præſertim poſt primum ſomnum, auctore Hippocrat manat

à cerebro, quia fluor iſte ſequitur motum catarrhi: Commouetur autem catarrhus veſperi, alioquin à ventriculo. Si à cerebro (diarrhœa cephalica nuncupetur) purgetur corpus agarico, vel turbith, quæ bullierint in decocto cephalico, vt betonicæ, ſaluiæ, addendo ſyrupi de ſtœchade ℥. ß. Imperetur deinde adſtringentia, potiſſimum calida, quibus etiam ventriculus, vt pars excipiens, roboretur: capiti verò, vt parti mittenti, cephalicis conſulendum. ℞. maſtiches & emplaſtri de betonica, añ. ℥. j. malaxentur cum oleo coſtino, fiat emplaſtrum catarrhi ſuſpenſorium. Si placet, ſuffiantur nocturna capitis integumenta ex ſaluia, betonica, maſtiche, thure. ℞. ſaluiæ, florum betonicæ, an. pug. j. maſtiches & thuris, an. ʒ. ij. fiat puluis craſſus pro ſuffitu nocturnorum integumentorum capitis.

Diarrhœa nocturna ſiue cephalica curatio.

Si à ventriculo procedat, purgandum quoque & aſtringendum: ventriculus tam ſumptis quã admotis roborandus. Aſſumptis, vt vino vel ſyrupo de abſinthio, de menta, tabellis aromatici roſati: Admotis, vt litu ex oleo maſtichino, & de abſinthio; fotu ex ſacculis plenis abſinthio, menta, roſis; qui bullierint in aquæ & vini æquis partibus. Vel

℞. maſtiches & cerati ſtomachici, an. ℥. j cum oleo de abſinthio, fiat ceratum, quod extendatur ſuper, aluta & applicetur ventriculo. Vomitus valdè confert, quia reuellit. Si ſponte adueniat, diarrhœam ſanat. Pro diarrhœa biliosa initio purgetur corpus leui expreſſione ʒ. i, rhabarbari infuſi in aqua endiuiæ, cum ℥. j.

Vomitus vtilitas.

ſantali citrini, in qua diſſolue ſyrupi de cichorio ℥.j Poſtea vt reſtringas infundatur in aqua plantaginis, & fiat expreſſio fortis, in qua diſſolue iulepi roſati ℥.j. pulueris rhabarbari vſtulati ℈.j. Mittendus ſanguis, vt iecoris calor temperetur. Hepati ipſi tam ſumptis quam admotis conſulendum, qualia ad intēperiem iecoris calidam præceſſerunt. Vt obtundatur mordacis bilis acrimonia, quæ torſiones ventris excitat, & dyſenteriam minatur.

℞. ſyrupi myrtini & papauerini, an. ℥.j. cum ℥. iiij. aquæ plantaginis, fiat potio. Conueniet etiam ad eundem vſum clyſter ex lacte chalybeato, vitellis ouorum, & ſaccharo roſato. ℞. lactis cocti & chalybeati ℔ j. diſſolue vitellos duorum ouorum, & ſacchari roſati ℥.ij. fiat clyſter.

Ad diarrhœam melancholicam, primùm purgetur humor catholici ℥.x. deinde adſtringentibus inteſtina roborentur, ſumptiſque & admotis lieni, vt parti mittenti, proſpiciatur.

DYSENTERIA.

CAP. XLVI.

OMnis deiectio cruenta, hæmorrhoidibus exceptis, generalius dyſenteria nominatur, ſiue accidat, natura copia ſanguinis grauata, vt in mutilatis & iis quibus menſes aut hæmorrhoides, ſupprimuntur: aut iis qui cum exercitationem conſuetam intermiſerint, tamen laute viuunt; ſiue excretrice, bilioſi ſan-

guinis acrimonia irritata : Galenus enim dyſenteriæ cruentæ vtramque differentiam conſtituit : in vna ſanguis peccat qualitate : in altera quãtitate. Aliquãdo hepatis ἀτονία, ſanguis deiicitur ſeroſus, tandem ſimilis fæci: quæ dyſenteria, cum adiuncto hepatica nominatur, vt ſuperior cruenta: abſolutè verò & ſine vllo adiuncto, *dyſenteria eſt deiectio cruenta ab vlcere inteſtinorum.* Diſtinguitur à ſuperioribus, quia paucus, ſenſim & laboriosè ſanguis exit, cum ventris torminibus, ex quo ſymptomate vrgentiori à Celſo tormina nuncupatur: In aliis duabus differentiis ſanguis per interualla deiicitur, multus, confertim, & indolenter.

Dyſenteria cruenta differentia.

Definitio exquiſita dyſenteria.

Curatio cruenta.

Dyſenteria cruenta, quæ accidit propter copiam ſanguinis & mutilatis, potiùs eget præcautione, quam curatione: Ad præcautionem quotannis aliquoties mittatur ſanguis. Quoties venæ erunt tumidæ & totius corporis grauitas aderit, plethoram ſimul & remedium indicabunt. Exerceantur, viuantque tenuiter, ne tantùm ſanguinis colligatur.

Hepatica.

Hepatica requirit ea quæ imbecillo hepati iam præſcripta ſunt, vt expreſſum rhei, tabellas triaſantali quadruplicato rheo, paſſulas integras, oxyrhodinum ad iecur, cum cerato ſantalino, admoueatur.

Cauſa vera dyſenteria.

In vera dyſenteria tantiſper conſiſtendum eſt, quæ fit aliquando à pituita ſalſa & putri, non ſemper à mordaci bile. Materia diſcernetur ab excreto, tùm ab ætate, à temperamẽto, à vita anteacta: Senibus enim frequẽtiùs accidit à pituita, iuuenibus à bile: bilioſis à flaua, atrabilariis ab atra bile, quæ ſolet eſſe lethalis, quia

in inteſtinis vlcus facit cancrœdes, pituitoſis à pituita. Qui bibunt merum multum, & generoſum, veſcuntur calidis, vt piperatis, ſalſis, acribus, qui valdè exercentur, vt quorum vita in perpetuo motu eſt, bilioſa: abſtemij verò, ictyophagi, & qui vitam agunt ſedentariam, pituitoſa dyſenteria frequentiùs laborant. Vtra peior dyſenteria, à bile an à pituita? Certè longior eſt & contumacior à pituita: quia tenaciùs hæret difficiliuſque eluitur ab inteſtinis: Acutior verò à bile: Nam bilis quæ committit dyſenteriam, ſolet eſſe æruginoſa, cærulea, atra: Illa ab inteſtinis primùm abradit mucum: (natura enim inteſtina illeuit pituita, vt ſiccis excrementis via ſit facilior:) deinde pinguedinem inteſtinorum, potiſſimùm ſi vlcerentur craſſa. Diſcernetur pinguedo à muco, ſi excretum proiiciatur in prunas, quia à pinguedine nidor effumabit, à muco minimè: Toto iſto tempore incipit dyſenteria, malumque eſt in fieri. Perſeuerante malo ſecedunt abraſiones interioris tunicæ, tùmque facta eſt dyſenteria, vlceratum eſt aliquod ex inteſtinis. An vlcus ſit in craſſo, an verò in tenui inteſtino, imprimis diſtinguendum eſt: Primò ad prædictionem, quia vlcus in tenui inteſtino eſt lethale Secundò ad curationem, quia aſſumptis potiùs quàm iniectis debet curari vlcus tenuium inteſtinorum: iniectis verò craſſorum. Diſcernetur autem quatuor ſignis. Primo eóque manifeſtiſſimo, quia ramēta craſſorum inteſtinorum ſunt craſſiora, quam tenuium: Secundò, quod dolor ſentiatur ſupra vmbilicum, tenuibus, infra verò,

Bilioſæ effectus & gradus.

craſſis vlceratis. Tertiò, quòd obtuſior ſit dolor craſſorum, acutior tenuium inteſtinorum, atque inde febris & ſitis maior. Quartò, quòd pus & ſanies permiſcentur excrementis, cum vlcerata ſunt tenuia inteſtina: ſyncera verò & impermixta exeant vlceratis craſſis. Vlcus in ileo eſt funeſtius, quàm in vllo alio inteſtino, quatuor caußis: Primò, propter aſſiduum bilis appulſum: Secundò, propter viciniam hepatis. Tertiò, propter tenuitatem ſubſtantiæ & ſenſum exquiſitum: Quartò, ob venarum maiorem copiam.

Vlcus ilei cur pernicioſius.

Remedia ſunt diætetica, chirurgica, pharmaceutica. Diæta ſit tenuis, ne ſtercoris copia grauet inteſtina, & vlceris coalitum impediat. Bibat aquam chalybeatã, quæ dulcoretur iulepo roſato, niſi iam ſenex dyſenteria pituitoſa laboret, & ſit expers febris: tum enim vinum, ſed dilutum aqua ferrata, conceditur: In bilioſa, iuſcula alterentur lactuca, portulaca, plantagine, acetoſa, quibus bilis ob tenuitatem fluxilis inſpiſſetur, & fluor reſtringatur. Vtantur hordeatis, amygdalatis, oryza: parentur cum ſaccharo roſato loco communis, vtantur etiam panatella, pulticula, lacte cocto cum vitellis ouorum & ſaccharo roſato. Lac capræ, ouis, vaccæ, ſtatim ab vbere ſumptum acrimoniam bilis valdè obtundit, cum abeſt febris: Nam lac dare febricitãtibus malum. In eo caſu, conſilio Dioſcoridis, lac coquatur cum tertia parte aquæ ad conſumptionem aquæ. In eo candentes ſilices extinguantur. Benefaciunt cydonia, corna, meſpila, pruna, quia fluorem

Curatio.

Lac vbi noxium.

astringunt & ardorem bilis temperant: denique sit in alimento medicamentum.

Pro chirurgia iterum hoc quærendum, sitne semper mittendus sanguis? In biliosa licet, in pituitosa non ita. Valescus tamen de hac quæstione ita pronunciat. Valdè senex dysenteria à tribus iam mensibus miserè torquebatur, vocatus in consilium, reluctantibus omnibus aliis medicis, iussi venam aperiri, mox conualuit. *Phlebotomia in dysenteria biliosa.*

Pharmaceutica assumuntur, vel iniiciuntur: adstringentibus enim admotis medici primæ notæ initio censent abstinendum, quia excernenda, vt bilem mordacem, saniem, pus, retinent: Assumatur primùm quod purget humorem peccantem, vt expressum rhei, clysteres lenientes, qui bilis acrimoniam obtundant simul & fluorem sistant. ℞. lactis chalybeati ℔.j. succi plantaginis ℥.iiij. vitellum vnius oui, & sacchari rosati ℥.ij. fiat clyster, qui sæpe iteretur: Plantago quouis modo administrata in dysenteria est singularis, incoquatur iusculis, ex illius aqua destillata cocta cum pauco saccharo rosato, fiat iulep, quo vtatur inter pastus. Si malis, cum eadem aqua dissolue syrupum aliquem astringentem, vt rosarum siccarum, granatorum, cydoniorum & myrtillorum. Ex conserua consolidarum cum trochiscis de bolo, de terra sigillata, de carabe, de spodio, vel cum bolo, terra sigillata, corallo rubro, cornu cerui vsto, fiat opiata. Quæ omnia non tantùm symptomati, nempe cruentæ aut purulentæ deiectioni: sed etiam causæ, nempe vlceri subueniunt, præser- *Syrupi adstringentes.*

tim quando eſt in tenuibus inteſtinis: nam vt præmonui, in craſſis, iuuatur magis iniecto, quàm aſſumpto. ℞. plantaginis vtriuſque, centinodiæ, thapſi barbati & roſarum rubr. añ. M. ß. malicorij & balauſtiorum, añ. ℥. ß. fiat decoctio. In colaturæ ℔. j. diſſolue duos vitellos ouorum & ſacchari vel mellis, vel ſyrupi roſati ℥. ij. Vrgente dolore diſſolui etiam poterit ʒ. j. philonij, & pro ſedandis eroſionibus diſſolue cerati Galeni, vel vnguenti roſati Meſuę, vel ſeui hirci aut capræ ℥. ß. fiat clyſter.

Memineris in dyſenteria pituitoſa initio imperandos eſſe clyſteres detergentes, cuiuſmodi hic fuerit. ℞. abſinthij, agrimoniæ, & marrubij, añ. M. j. hordei integri & furfuris, añ. pug. duos, fiat decoctio in hydromelite, colaturæ ℔. j. iniiciatur. Quod ſi vlcus fuerit putre & ſordidum, quod indicabit ſanies multa, tenuis, putida, ſimilis ei quæ à cadaueribus exudat: nos, inquit Aëtius, in eo caſu ſolemus iniicere muriam oliuarum, aut hydromelitis ℔. j. diſſolue ℥. j. vnguenti diapompholygos. Quod ſi ab æruginoſa bile fuerit vlcus depaſcens, malignum, cancrωdes, prænunciato vitæ diſcrimine, conſilio Auicennæ & Rhaſis, diſſolue trochiſcorum de arſenico ʒ. j. vel authore Galen. 9. κτ̀ τόπȣς, trochiſcos Andronis, vel Polyidę, vel Muſæ: Ægyptiaci ʒ. j. medici vtuntur cum aqua plantaginis. Nos contenti ſumus vnguento de plumbo, aut diapompholygos. ℞. aquæ plantaginis ℔. j. infunde boli armeni & ſanguinis draconis, añ. ʒ. ij. Pulueres enim malo infundi, quia alioquin mordicant.

In colaturæ ℔. j. diſſolue vnguenti de plumbo, vel vnguenti diapompholygos ℥. j. Smaragdi gr. vj. exhibet Auenzoar cum conſerua roſarum. Aut ℞. ſmaragdi & coralli rubri ℈. ß. cum ſaccharo in aqua roſarum ſoluto, fiant paruæ tabellæ.

DE LIENTERIA.

CAP. XLVII.

Lienteriæ primariæ curatio.

QVæ ſuccedit longæ diarrhœę aut dyſenteriæ eſt lethalis. Primaria, ſi accidat humoris alicuius aut alimenti corrupti vitio coctionem impedientis, purgetur hieræ ℥. ß. propter amarorem inuoluatur obeliis vino albo madidis; aut ex maſſa pilularum de maſtiche, ex maſſa pilularũ de quinque generibus myrobalanorum, capiat pro doſi ʒ. j. Quæ etiam conuenient, quando propter ſummam imbecillitatem, vt intemperiem frigidam, ventriculus omnino non coquit, ſed quale ſumpſit alimentum reddit, tùm vtendum ſæpe tabellis aromatici roſati, vino abſinthite; admouenda etiam quæ pro diarrhœa pituitoſa & intemperie frigida ventriculi dictata ſunt. Quidam affirmant pudendum cerui lientericis proprietate conuenire. Detur ʒ. j. cum ſyrupo de mentha, vel de abſinthio ex cochleari.

Notandus Aphoriſmus Hippocratis, ſi lientericus acidum ructet, inde affulgere ſpem ſanitatis, quia, inquit Galenus, ſignificatur naturam aggredi coctionem.

FLVOR COELIACVS.

Cap. XLVIII.

SVb hoc affectu chyloſa quidem deiiciuntur, ſed liquida, quia ventriculi & inteſtinorum imbecillitate accidit: ſaltem alimenta exeunt ſemicocta, non qualia ſumpta ſunt, vt in lienteria: At chyloſæ deiectiones quæ accidunt hepatis attractrice languida, vel meſenterio obſtructo, ſunt craſſę: Sanè iam confectus chylus à ventriculo & inteſtinis, quia non poteſt diſtribui, excluditur quidem, ſed craſſus & coctus, non tenuis & aqueus, vt in fluore cœliaco.

Signa diagnoſtica.

Curatio.

Itaque ſi liquidę & albæ fuerint deiectiones, quia ventriculi & inteſtinorum imbecillitatem arguunt: curetur hic fluor vt lienteria: nam authore Galeno, differunt tantum intenſione & remiſſione. Verùm ſi ab obſtructione albæ & craſſæ exeant deiectiones, abſtinendum erit adſtringentibus, niſi in declinatione: aperientia potiùs ex vſu ſunt, vt iuſcula radicibus aperientibus alterata. Decoctum cicerum rubrorum, in quo pulueris diacurcumæ ℈. ij. diſſoluantur pro doſi, vel trochiſci de rheo, de abſinthio, vt in hepatis & meſenterij obſtructione.

FLVOR SYNTECTICVS.

Cap. XLIX.

SIue totius, vt in maligna, ardente vel hectica febre; ſiue partis alicuius, vt hepatis, fiat colliquatio ab inflammatione, ſtatim prædicenda mors, niſi vt in vrinis aliquando liquatus renum adeps veram colliquationem mentitur: Ita inteſtinorũ pinguedo fundatur, ideámque referat colliquamenti. Si quę tamen ſit ſpes, tota poſita eſt in analepticis, quæ refrigerent cum adſtrictione. Paretur, exempli loco, deſtillatum reſtauratiuum ex conſeruis roſarum, & ſymphyti, pulueribus triaſantali & diamargariti frigidi, coralli, eboris, terræ ſigillatæ; diluantur omnia iuſculo perdicis, caponis, ſi placet alterati iam lactuca, portulaca, plantagine, acetoſa: ex quibus omnibus permixtis, poſitis in alembico, deſtilletur aqua, quæ reſtaurabit vires, febris aut viſceris inflammati ardorem temperabit, ſimúlque fluorem compeſcet. *Cauſæ fluoris ſyntectici.* *Deſtillatũ reſtauratiuum.*

DE TENESMO.

Cap. L.

QVi præcurrit dyſenteriam fit à pituita ſalſa, aut bile mordaci, ſphincterem aſſi- *Cauſa.*

duè ſtimulante. Qui verò eandem ſequitur, fit ab vlceris ſanie: fit etiam à fæcibus induratis: *Curatio.* Tum iniiciatur clyſter communis: Si verò à pituita, clyſter detergens: Si à bile, clyſter ex lacte cum vitellis ouorum & ſaccharo roſato: Si ab vlcere, quod poſt dyſentericum fluorem manet, nihil inueni præſentius frequenti vſu *Aquarum Pouguenſiũ vis.* lactis aſinini, cui ſi non cedat, adeat aquas Niuernenſes, benefaciunt enim omnibus vlceribus internis. Si tamen vlcus ſit in ano, paretur ſuppoſitorium ex emplaſtro de ceruſa, vel iniiciatur vnguentum diapompholygos cum aqua hordei, aut hydromelite: nodulus eodem intinctus indatur; vrgente dolore addere poſſis ſuppoſitorio duo grana opij. Quod ſi ab inflammatione ſphincteris procedat, aperiatur primùm vena in brachio, deinde in pede: Poſtea thapſo barbato, plantagine, centinodia, burſa paſtoris, impleantur ſacculi, qui bulliant in lacte & applicentur podici. Iidem ſacculi conuenient quoties in dyſenteria podex hiat. Si placet, ſemine pſyllij & cydoniorum contuſis impleantur duo parui ſacculi, qui bulliant in lacte & viciſſim applicentur. Ex iiſdem herbis parari poterit ſemicupium.

ALVVS PIGRA ET astricta.

CAP. LI.

CAlore & siccitate intestinorum accidit, vt fæces indurentur, aluus nil aut parum reddat. Vt enim excretrix humiditate iuuatur, ita retentrix siccitate. Contrariorum autem contraria sunt consequentia: proinde aluus sicca est pigra, difficilis & laboriosa. Humida verò facilis & lubrica. Noui multos, qui vix semel septimo quoque die deiiciunt. His exhibemus quotidie mane, iusculum alteratum herbis refrigerantibus & humectantibus, vt lactuca, portulaca, althæa, oxylapatho; aut iusculum prunorum sacchro dulcoratum. Manna quoque dissolutum in iusculo pulli aut carnis vitulinæ plurimum conferet. Indatur in anum balanus acris cum ʒ. iij. hieræ. Iuuant frequentes clysteres cum decocto capitis veruecini, aut omasorum, in quo catholici aut cassiæ, aut lenitiui, mellis violati añ. ℥. j. dissolues, olei violati ℥. ij. Bibat aquam cassiæ per aliquot dies, parabitur cum vnciis duabus cassiæ, infusę in ℔. ij. ptisanæ, de colatura bibat. Laudo etiam semicupij vsum frequentem, quando duriores fæces non sinunt siphonem intromitti in anum, emolliri debent dicto enchatismo, aut cataplasmate ex residētia clysteris remollientis imo ventri apponatur.

Iusculum aluū emolliens.

Aqua cassia.

Beniuenius obseruauit in dissecto callum in intestino recto, cuius causa aluus nil nisi decimo quoque die reddebat. Si talem obseruaueris, cum cerato myrtino, & Ægyptiaci quarta parte, fiat suppositorium, quo callus consumatur.

COLICVS DOLOR.

CAP. LII.

Causa. RArò fit ab inflammatione, aliquando à bile, vt plurimum à pituita, aut flatu. Inflammato colo in ventre sentitur pulsatio, atque etiam non tantùm fæces, sed vrina retinetur, vrget sitis cum insigni ardore. Cui malo succurrendum esse, vena primũ in brachio, deinde in pede secta monuimus, prænunciato periculo. A bile non admodum frequenter excitatur, tùm carminantibus, tam sumptis, admotis, quàm iniectis dolor intenditur: itaque Trallianus huic dolori medetur potu frigidæ. Verùm non est tutum remedium, nisi simus certi non esse dolorem ab inflammatione, quia actu frigida nocent internis inflammationibus, eo quòd humorem densant impinguntque. Rhasis in eo casu miscet catharticis narcotica, vt purget simul & dolorem demulceat, vt pote Philonij ʒ. j. diapruni solutiui ℥. ß. Quomodo minùs nocet narcoticum, quia non diu moratur: sed catharticum minus purgat, quia obtunditur illius vis à narcotico. Propterea Aëtius dat dia-

Signa diagnostica.

Curatio à bile.

dat diaprunum per se, deinde Philonium quantitate fabæ ex frigida. Dentur clysteres qui refrigerent, sine oleis, quia facilè inflammantur. Iusculum pulli infarcti hordeo, in quo bullierint taleolę citri, vidi exhiberi felici admodùm successu. Meminit Valescus *lib.* 1. colicæ, quam calidam fuisse suspicatur, quæ depulsa sit remediis frigidis. *Olea cur noxia.*

Hodie frequentissimus est colicus dolor à bile, qui veteribus fere incognitus & admodum rarus fuisse videtur: cuius causas & signa eleganter tradit summum Galliæ nostræ decus Ioan. Fernelius, lib. 6. pathol. cap. 10. *Videatur quoque Amatus Lusitanus*, centuria 1. curat. 2. *vbi copiosè traditur eius morbi curatio, singulari exemplo appositè allato.*

Ad flatus atque etiam ad pituitam, iniiciantur clysteres carminantes, hac formula: ℞. hyssopi, thymi, pulegij, calamenthæ, origani, ana M.ß. seminum anisi, fœniculi, carui, dauci, rutæ, baccarum lauri, ana ʒ. ij. florum chamæmeli & meliloti, ana pug. vnum. fiat decoctio, in colaturæ quartariis tribus (oportet enim esse paruam quantitatem, quia intestina flatu distenduntur,) dissolue hieræ & benedictæ laxat. ana ʒ. iij. confectionis de baccis lauri ʒ. ij. olei rutæ, anethi vel lauri ℥. iij. fiat clyster, detur calidus, quia tepidis flatus augentur: Potest parari clyster ex vini & olei alicuius carminatiui æquis partibus. Assumant per os confectionis de baccis lauri, castorei, theriacæ vel mithridatij veteris ʒ. j. cum vino albo. Aut olei amygdalarum dulcium ℥. ij cum vino maluatico, aut aquam de floribus chamæmeli destillatam. *A pituita.*

Soleo dare vitellum oui cum tribus granis piperis integri. Admoueatur ventri magna cucurbitula, aut panis de furno calens irroratus vino, aut aqua vitæ. Venter liniatur oleis anethi, rutæ, lauri. Admoueatur tandem emplaſtrum de baccis lauri, & clyſteres repetantur. Detur etiam per os benedictę laxatiuæ ℥.ß. forma boli, aut cũ vino, aut decocto coriãdri: vtatur trageta communi à paſtu. Vſus frequens pilularum de hiera præſeruat ab hoc cruciatu, paretur maſſa, qua vtantur ſæpe qui colicis doloribus ſunt obnoxij. Vulgus edat allia & arctiùs ventrem conſtringat. Cæterùm multa creduntur huic malo proprietate conuenire. Aſclepiades apud Galenum 9. κτ' τόπυς, gallinarum interanea vrit in furno, pulueris dat cochlear vnum cum mulſa. Alij laudant ʒ.j. pulueris vermium, alij ʒ.j. cornu cerui cum vino. Galenus *lib. ad Piſone*, galeritæ, & meſengę pulueratis eaſdem tribuit vires. Sunt qui geſtant inteſtinum lupi inſtar cinguli. Alij vmbilicum infantis linteo incluſum. Aliqui geſtant argentum viuum lata phiala concluſum, appenſum collo, ita vt vmbilicũ attingat. Author libri *de remediis paratu facilibus*, qui falsò Galeni nomine circumfertur, affirmat ſi colico dolore vexatus dormientem canem a ſomno excitauerit, & locũ in quo dormiebat perminxerit, moriturum canem, ſed colicum dolorem mox diſpariturum.

Pilularum de hiera vtilitas.

Remedia anticolica.

Cognita iudicio conſtant, incognita caſu.

HÆMORRHOIDES.
CAP. LIII.

VEnas magnas quæ multum ſanguinem fundunt Hippocrates αἱμόῤῥοις appellat, vnde hęmorrhoides naſi, vteri, ani, ſunt venæ quæ per circuitus in his partibus tument, necnon aperiuntur. Venæ quæ potiſſimùm à porta exortæ deſinunt in anum, ſine adiuncto hæmorrhoides nominantur: aliæ verò cum adiuncto hęmorrhois naſi, aut vteri. Quædã ſunt cęcæ, alię apertæ. Appellare poſſis cæcas, quę deliteſcunt, aut quæ etiãſi ſint conſpicuæ nullum ſanguinem effundũt. Apertas verò quæ per interualla ſanguinem emittunt, ſiue ſint externæ, ſiue internæ. *Hæmorrhoidum differentia.*

Naturis & morbis melancholicis idem auxilium adferunt, quod menſes mulieribus: Liberant enim à magnis morbis, quandoquidem pleuritide non laborant, neque peripneumonia, phagedæna, furunculis, lepra quibus liberè fluunt, vt eſt *ſexto epidemion.* Melancholia quoque & nephritide liberant, ſi ſuperueniant, vt eſt *ſexto aphoriſmorum*, proinde temerè ſiſti non debent: non eſt tamen illis aſſueſcendum, niſi inde magnum aliquod bonum, vt melancholiæ, epilepſiæ, aut quartanæ longæ ſolutio ſperetur. Itaque cùm primùm tument incipiuntq; eſſe moleſtæ, corpus repurgetur catholici ʒ.x. aut ʒ.vj. foliorũ ſennæ, cum ſyrupi de epithymo aut regis Sabor ℥. j. Incidatur baſilica dextra, dolor demulceatur, metu inflammationis. Si foris appareant, liniantur vnguento populeo, mucagine fœnugræci, aut *Commoda.* *An illis aſſueſcendũ.*

oleo, in quo millepedes aut scarabei bullierint. Insessus confert etiam internis; decoctum paretur ex quatuor remollientibus, chamæmelo, meliloto. Similis decocti vapor poterit excipi ano, aut eodem foueri. Si placet impleantur sacculi floribus chamæmeli & meliloti, bulliant in lacte & vicissim applicentur: perseuerante dolore, adde folia hyoscyami, mandragoræ vel papaueris. Succus plumbi est optimum anodynum, oleum ex vitellis ouorum agitetur in mortario plũbeo cum pistillo plumbeo, donec consistentiam vnguenti acquisierit. Cœcæ maiorem concitant dolorem, propter tensionẽ venarum, & acrimoniam sanguinis. Ergo faciamus nobis esse consilium eas aperire maioris boni gratia, vt melancholicis, epilepticis, nephriticis: distinctione hîc opus est. Nam si iam emineant tumeántque, aperiantur hirudine admota, aut phlebotomo, nisi malis foliis ficus, aut mercurialis perfricare. Si non tumeant, aperiatur saphęna, dentur pilulę de hiera, indatur suppositorium commune, acutum ʒ. ij. hieræ, aut salisgemmæ, aut muscerdę. Quid si fluant præter modum viresque deiiciant, aut metus sit ab hydrope propter iacturam sanguinis? tùm sistatur fluor aperta basilica, quæ est è directo venæ fluentis, imperentur pilulæ de bdellio, quæ authore Rhasi ita præparẽtur. ℞. bdellij & ameos, añ. ʒ. iij. myrobalanorum omnium vstorum & carabes, añ. ʒ. ij. ß. infunde in succo porri, fiat parua massa, dosis ʒ. ij. Quidam addunt scorię ferri ℥. ß. Conuenient etiam adstringentia tam sumpta, admota, quàm iniecta, quę prius

Semicupiũ ad intũernas hæmorrhoides.

Cœcarum curatio.

Pilulæ de bdellio.

pro alui fluore sistendo dictata sunt. Exempli gratia. ℞. limaturæ ferri maceratæ sæpiùs in aceto, ad summum ʒ.ij. misce cum conserua rosarum vel symphyti, fiat bolus: In admotis habetur insessus astringens, ex rosis, balaustiis, malicorio, verbena, plantagine, centinodia: ex iisdem fotus. Oribasius commendat fotum ex posca, in qua plumbum vstum sit, aut ferri squama extincta. Cucurbitulæ hypochōdriis & lumbis sunt admouendæ, vt reuellatur sanguis & sistatur in suo fonte: fluenti venæ apponatur emplasticum, quale parabitur ex bolo, thure, vel sanguine draconis, agitatis cum oui albumine; tandem escharoticum, vt vitriolum. Albucasis diuertit fluxionem, admoto ad coxendicem cauterio, vel tria oliuaria ad dorsi postremam vertebram figura triangulari: Applicat etiam vnum clauale ad regionem iecoris, alterum ad regionem lienis, vnum duobus digitis infra vmbilicum: quinetiam si ventriculus male coquat, & iam æger cachecticus videatur, vnum ad regionem stomachi, maneat diu apertum.

Cæterùm Hippocrate authore inueteratas hæmorrhoides sananti vna relinquenda est. Aëtius tamen omnes tutò simul sisti posse existimat, dummodo aliquando incidatur vena, & viuatur frugaliter. Verùm, recentes quidem sanari omnes simul possunt tutò, non inueteratæ, saltem non simul, sed paulatim, interiecto longo temporis spatio. *An sistipossint hæmorrhoides.*

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI,

SECTIO QVARTA.

IN QVA EXPLICANTVR morbi & symptomata partium, quæ seruiunt procreationi.

AFFECTVS GENITALIVM, viri imprimis Testium.

Cap. I.

ESTES in generatione primas tenent, deinde penis, quorum inuolucrum commune, scrotum. Testes potissimùm laborant intemperie frigida, ex qua veneris impotentia: In eosdem incidit morbus numeri: debent enim esse bini. Est tamen qui vnicum habet, qui monorchis dicitur; est qui tres, quod cuidã familiæ gẽtilitium in hac ciuitate Fernelius obseruauit. Vidi qui haberet quatuor paruulos, eratque salacissimus; nullos ta-

men liberos suscepit. Peccant etiam in magnitudine, vidi qui duos habebat, sed perexiguos: nupserat, illiúsque vxor pepererat, sed partum habebat pro spurio: hoc motus argumento, quòd post longum coitum nihil præter flatum emitteret. Si spiritus iste sine corpulentia seminis satis potens fuerit ad procreationem, scholis disputandum relinquo: Nam Zeno semen finiebat genitorem spiritum: multæ aues columbando concipiunt.

Ad morbum magnitudinis referri potest sarcocele; est caro præter naturam adnata testi, contactu veluti alter testiculus deprehenditur, hócque modo à scirrho distinguetur. Sunt qui appellant non carneam, sed callosam herniam. *Sarcocele quid.*

Ad morbum situs pertinet retractus ille testis à natura, qui mentiebatur bubonocelen: Item indecorè penduli testes, relaxatis cremasteribus, quod obseruaui ex frequenti natatione; affectus iste rhacosis appellatur.

In morbis communibus primum locum tenet inflammatio, éstque morbus admodum frequens, deinde scirrhus, testis durities lapidosa. Pergam ad morbos penis, si propositorum remedia in pauca contraxero.

De intemperie frigida mox cùm de impotentia veneris. Morbus numeri medicam manum non postulat.

Pro sarcocele non videtur aliud imperandum remedium, quàm testis ipsius amputatio: Frustra enim carnis emollitio, deinde resolutio fotu, litu, emplastro, cataplasmate, semicupio tentatur, nisi cùm primùm enascitur, & caro *Sarcoceles curatio.*

adhuc mollis contactu percipitur. Vidi emollientium & resoluentium longo vsu planè absumptum testem. Quando excrescentia longè latéque serpit, quorundam opinione testis non est amputandus.

Contracto testi à natura, imperaui fotum, litum emollientem, cataplasma, semicupium ex quatuor emollientibus, sed frustra:

Naturam pellas furca, tamen ipsa recurret.

Rhacoseos. Ei verò, cui ligamentis relaxatis immodicè testes pendebant, vtiliter imperaui fotum ex saluia, rosis, maiorana, primula veris, malicorio, & balaustiis, quę bullierint in aquæ & vini æquis partibus, ex magmate cataplasma: abstinentiam veneris. Chirurgiam Paulus explicat *libro sexto.*

PHLEGMONE TESTIVM.

Cap. II.

Diagnosis. DE inflammatione pluribus disserendum: dignoscetur autem tumore duro, calore, dolore, febre. Vt plurimùm fit à causa aliqua externa, vt ictu, equitatione dura, immodica venere relaxatis vasis. Aliquando etiam succedit gonorrhœæ virulentæ: quando enim intempestiuè supprimitur, materia refluit ad testes, atque illic phlegmonem excitat.

Curatio. Remedia sunt clysteres frequẽtes, purgatio ex cassia aut catholicone, vena primùm in brachio, deinde in pede secta. Topica: initio cataplas-

ma quod repellat, quale hoc fuerit. ℞. farinæ hordei ℔. ß. pulueris rosarum ℥. ij. coquantur in oxymelite, cum oleo rosaceo fiat cataplasma. Deinde imperetur alterum resoluens ex farina fabarum, & puluere chamæmeli, fenugræci coctis in vino. Impediatur omni arte suppuratio, quia est plena periculi. Quando testis detumuit, soleo applicare emplastrum de meliloto, ceroneum, vel oxycroceum ad reliquias absumendas, & partem roborandam.

Scirrhi emollitio & resolutio minore profectu tentatur, quàm carnis supercrescentis: sola spes in amputatione testis, quæ tamen non est sine maturo consilio aggredienda.

DE MORBIS PENIS, AC *primùm vlcere.*

CAP. II.

VLceratur foris & in vretra, vlcere simplici, aut maligno, quod vulgò caries pudendi dicitur, quale ex fœdo concubitu contrahitur. Vlcus etiam malignum, abluatur primum aqua plantaginis, superponatur deinde vnguentum diapompholygos. Si non cedat, attingatur aqua forti, temperata aqua plãtaginis, ratione partis. Causticum enim sistit putredinem & cacoëthiæ resistit, vel ad vnguenti diapompholygos ℥. j. adde argenti viui ʒ. j. nisi malis vnguentum de Vigo cum mercurio.

OBSTRVCTIO PENIS.

Cap. IV.

Olei scorpionum vis

OBstruitur aliquando lapillo qui in via subsistit, attrahatur suctu, litu glandis cum oleo scorpionum: creditur enim habere vim attrahendi lapillos. Penis madeat in lacte, in quo quatuor remollientia bullierint: Ad ductũ dilatandum iniiciatur oleum amygdalarum dulcium, cum oleo scorpionum. Tandem ad latus facta incisione, extrahatur.

DE PHYMOSI ET Paraphymosi.

Cap. V.

Differentiæ morbi in meatu.

Φύμωσις & παραφύμωσις vel sunt morbi cõformationis, pertinéntque ad figuram vitiatam, aut quod ego malim, ad morbum in meatu: huius enim, auctore Galeno, quinque sunt species, coalescentia, coarctatio, compressio, subsidentia, & obstructio: pertinent autem ad coalescentiam: φύμωσις enim seu capistratio dicitur, cùm glans detegi non potest, siue natura, siue accidente, vt callo & cicatrice, id acciderit: vidi infantes, quibus ad meiendum natura tam exiguum foramen reliquerat, vt perpetua dysuria laborarent, fuissentque steri-

les, nisi chirurgia prouisum fuisset, tales ἀτρήτους, imperforatos dixeris, quemadmodum mulieres imperforatas, quibus vteri labra in vnum coaluerunt: Non ita pridem infans prodiit in lucem podice imperforato. Meminit similis exempli Amatus Lusitanus *in centuriis*. Similia duo exẽpla legere possis apud Beniuenium, *Obseruat.* 30.

Παραφύμωσις opponitur φυμώσει, hic glans detegi non potest, illic retegi & cooperiri nequit quod accidit sæpe ex gonorrhœa virulenta, suborto tumore aliquo in glande. Vtriusque affectus chirurgiam explicat Paulus *libro 6.* Noui qui naturæ & primæ conformationis vitio detectam habent glandem sine actionis vllius læsione. Iudæorum circuncisio est morbus numeri, defectus vtilis substantiæ, inde *apellæ, recutiti*, nominantur.

PRIAPISMVS.

Cap. VI.

PRiapismus est species quædam emphysematis. Tenditur assiduè penis ex inflatione nerui cauernosi, qui affectus Heraclium imperatorem olim infamem reddidit: circumferebatur ore omnium, Deum in vindictã hunc morbum immisisse, quòd cum nepte illegitimas nuptias contraxisset; quoties meiebat, toties lotio vultum conspergebat. Hoc morbo quidam Priapus nomine interiit, vnde morbo nomen. *Priapismus quid.*

Affectus virorum proprius, vt Satyriasis mulierum: Tantum sentiunt pruritum cum dolore in genitalibus, vt illis perpetuò manus cogantur admouere, & intolerabili veneris desiderio contabescunt. Istas quippe partes acris humoris affluxus assiduè pungit: vicinæque vtero partes inflammantur: coitu tamen non leuantur, imò propter inflammationem, læduntur, & maior fit confluxus.

Curatio. Abluantur pudenda decocto plantaginis & oxylapathi cum radice, deinde liniantur hoc vnguento. ℞. lithargyri argenti ℥.ß lauetur primùm in aceto, deinde agitetur in mortario cum oleo violaceo, fiat vnguentum. Purgentur sæpè, & mittatur sanguis non semel.

Refert Seneca, se vidisse quẽdam, qui nũquam arrigebat, nisi flagris cæderetur, sic pellex eum ad venerem incitabat, quod non est à ratione alienum. Nam flagris incalescentes venæ & arteriæ lumborum, multum gignunt flatum, qui ad colem transmissus, tentiginem facit. Cur supinus & durus decubitus excitat tentiginem? *Tentiginis causa.* quia pressæ lumborum arteriæ incalescunt, hinc multus flatus quo penis tenditur. Quidam inquit Galenus, solito arctius præcincti, compressione lumbis incalescẽtibus, leuem priapismum incurrunt: Salaces & lasciuas mulieres, quæ lassantur viris, non satiantur, Satyras non malè dixeris, ἀπὸ τȣ̃ σατεῖν. Cuiusmodi sũt, quibus vterus est natura siccus, humectari enim *Labiorum sympathia cũ vtero.* desiderat, & famelicus, proprio pabulo vult repleri: Vteri quædam βȣλυμία. Valescus ex fissuris labiorum coniicit vteri immodicam sic-

citatem. Intemperies illa humectante fotu, litu, semicupio, pessario temperetur. ℞. altheæ cum radice, violariæ an. M. j. fœnugræci ℥. j. fiat decoct, cuius vaporem per infundibulum excipiat, ex magmate cataplasma paretur.

At Priapismus, est quidem rarus affectus, sed plenus periculi, vt est *sexto de locis affectis*, vix vnquam aliis accidit quàm iuuenibus, iisque sanguineis. Itaque frequentes iniiciantur clysteres, qui constent carminantibus simul & refrigerantibus metu inflammationis, lumbi, perinæum & penis liniantur cerato Galeni, vel vnguento rosato Mesuæ, oleo nenupharino cum pauca caphura. Mittatur sanguis. Paretur semicupium ex carminantibus, adiectis foliis nenupharis. Decumbant in alterum latus, non in dorsum. Bibant aquam, in qua coriandrum bullierit. Abstinendum enim vino, ratione inflammationis præsentis aut imminentis; proderit cassia. Quanquam Galenus vomitoriis malit vti, quàm deiectoriis.

DE THYMIS.

CAP. VII.

EXoriuntur aliquãdo in præputio, aliquando in glande & cole, quædam excrescentiæ, quæ generaliori nomine Thymi nominantur: *Thymorũ differentia* quarum aliæ sunt benignæ, aliæ malignæ: Benignæ sunt carnosæ, albæ, aut subrubræ, inæquales quidem & asperæ, attamen molles & in-

dolentes: malignæ verò sunt maiores, duræ, cũ dolore punctorio & mali coloris. Benignæ nouacula abscindantur, moxq; chalcitis conspergatur. Malignæ, aut non sunt attingendæ, aut cum primum abscissæ fuerint, actuali cauterio vrantur, vt cacoethia corrigatur. Tutius est, vt in cancro, totum membrum amputare.

MORBI SCROTI.

CAP. VIII.

Cyrsocele quid.

HVc referri possunt cyrsocele, vulgò hernia varicosa, hydrocele, hernia aquea, & pneumatocele, hernia flatulenta: Sunt enim tumores scroti. Paulus cyrsocelen vocat varices scroti aut inguinum, quanquam quandoque sunt testium, quando videlicet eorundem venæ crasso & atro tument sanguine.

Curatio.

Huic malo blandiendum est, corpore quotãnis repurgato, vere & autumno misso sanguine, pars affecta oxyrhodino linienda ad robur, ne tam facile excipiat: Chirurgiam tamẽ si quis velit experiri, consulat sextũ Pauli, vbi herniarum artificialis operatio explicatur.

Pneumatocelis.

Pneumatocele carminantibus percuretur. Foueatur scrotum decocto anethi, rutæ, lauri, florum chamæmeli & meliloti, deinde oleis rutæ, lauri, lana imbuta superponatur, aut emplastrum de baccis lauri. Admonebis initio, fore longam & difficilem curationẽ, quia per venas & arterias noui flatus assiduè confluunt. Neque

támen in hac specie herniæ chirurgia tentanda. *Hydroceles, seu hernia aquosa.*
At in aquea si non possis emplastris ad ascitem descriptis, emplastro ex minutis cochleis, aquas discutere, (quod propemodum impossibile) tentanda chirurgia. Ea autem est varia & multiplex: nam aut setone scrotum traiiciẽdum est, atque ita paulatim aquæ exhaurientur: aut cauterio actuali vel potentiali contentis aquis facienda via: aut ferro scrotum incidendum est, postea per cannulam sensim aquæ vacuandæ. Non constat inter magistros artis, vbi incisio fieri debeat. Quidam sursum versus duobus digitis longè à teste scrotum incidunt. Albucasis tamen & Auicenna iubent, vt potius aperiatur scrotum ima parte. Postquam aqua abundè vacuata videbitur, vt vulnus obducatur, admoueatur emplastrum aliquod adstringens, vt diapalma, quod subligaculo contineatur. Cęterùm pellucentia non distinguit hydrocelen à pneumatocele, quia vtrique communis est, sed pneumatocele habet adiunctam leuitatem, hydrocele manifestum pondus. Cur frequentius parte sinistra oritur? quia sinistra spermatica ortum habet ab emulgente. *Pneumatoceles ab hydrocele discrimen.*

SYMPTOMATA PRIMI generis, ac primùm de Veneris impotentia.

CAP. IX.

IMprimis requiritur in viro virilitas, hoc est non tantùm genitalium robur, sed nobilium

partium, quæ omnes ad perfectionem ſeminis aliquid contribuunt, cerebrum ſpiritum animalem, cor vitalem, vt formam; iecur ſanguinem, vt materiam, cuius benignus & halituoſus vapor habetur pro naturali ſpiritu. Itaque ineptus eſt ad prolem, cui aliqua ex partibus deuotis generationi imbecilla fuerit, aut ſi pars aliqua princeps grauiter laboret, vtpotè ſi frigidum habeat corà natura, ſi inſigne aliquod vulnus in capite acceperit, ſi hepaticum ex fœdo faciei colore iudices. Priuatione cognoſcitur habitus, vnúmque altero definitur: atqui concurrunt tres partes principes ad fœcundi ſeminis generationem: Itaque ſi harum aliqua nihil contribuat, ſi vim ſuam cum ſpiritu ſingulæ non tranſmittant, cerebrum animalem, cor vitalem, iecur naturalem, ſemen erit infœcundum.

Virilitatis cauſa.

In teſtibus natura poſuit vnum fontem caloris, hoc argumẽto, quòd caſtrati euirantur, ex natura virili in muliebrem degenerant. In vaſis ſpermaticis præparatum ſanguinem coquere & in ſemen conuertere eſt opus caloris, prout miniſtrat facultati ſeminificæ ſeu prolificę, quam natura teſtibus indidit: proinde qui teſtes habent natura, aut accidente frigidiores, qui in inguine qua partè deſcendunt vaſa ſpermatica, vulnus acceperint, infœcundi iudicentur: ſemen quidem emittunt, ſed liquidum, crudum, ſeroſum, quale non poteſt eſſe prolificum effluitque illis ſemen pudendo veluti lacrymante, & laborioſè concumbunt.

Infœcundi qui.

Mitto teſtium numerum, magnitudinem, ſitum,

ſi deſit, ſterilitas inde coniicitur.

Perge: nec tantùm totius, maximè verò partium nobilium, aut teſticulorum, ſed etiam penis actiones conſideremus.. Hæ autem ſunt arrectio & eiaculatio: Arrectio non debet eſſe fugax; ſed tam longa, vt ſufficere poſſit intromiſſioni, hoc autem præſtat non craſſus, qualis facit priapiſmum; ſed multus iſque tenuis ſpiritus: Proinde quibus neruus cauernoſus pauco flatu impletur, iis veretrum quidem tenditur, ſed mox concidit, non arrigunt tamdiu, vt intromittant, hos propriè dixeris coitus impotentes: omnes quidem impotentes ſunt ſteriles, non contrà, quia multi arrigunt, & intromittunt, qui tamen non ſunt infœcundi, vel quod non eiaculentur ſemen, vt ſi φυμώσει laborent, vel eiaculatoria vaſa habeant infirma, vel ſphincter laxior ſeſe ſatis comprimere nequeat ad excretionem: eliditur enim veluti nucleus digitis, quod ἐκπυρίζειν dicunt Græci, non excluditur inquam cum impetu, fortaſſis etiam quod paucus ſit ſpiritus: eos enim ideo vocat Hipp. impellentia, quod omnis, præſertim vehementis, impulſionis ſint miniſtri; quod tam longè, quinetiam ſurſum meiamus efficiunt ſpiritus. Mitto impotentiæ cauſas externas, vt metum & pudorem: his enim nulla debentur remedia.

Actionum penis conditiones.

Coitus impotẽtes qui.

Fingamus iam quempiam de ſterilitate apud nos conqueri. (Conſideratio quæ fit ex parte mulieris poſtea explicabitur) Ex parte viri obſeruabis primùm num ſit valetudinarius: nam etiam pulmonarij, aut non generant, aut ſobo-

Cauſarum ſterilitatis virilis examen.

lem edunt morbidam, minimèque vitalem. Ad testes secunda consideratio dirigatur. Postrema ad penis morbos & symptomata; ad morbos inquam, vt obstructionem communis meatus à caruncula, quæ impedit eiaculationē, & φύμασιν. Ad magnitudinem penis: nam longior infœcundus creditur, quia longiore ductu genitor spiritus euanescit, semen refrigescit: breuior non potest vsque ad sinum semen iaculari. Ad symptomata, vt arrectionem & eiaculationem, arrectionem inquam, tam diuturnam, vt intromittat. Si quid horum desit, vt si arrectio sit fugax, infœcundus iudicetur.

Curatio. Si origo mali pendeat à principibus partibus, roborentur tam sumptis quàm admotis, cerebrum cephalicis, cor cardiacis, iecur hepaticis. Si non sit plenus succi, sed valdè gracilis, si parum sanguinis suppetat pro materia seminis: augeatur alimentis boni succi, vino generoso, nucleis pini, pistacijs: contundantur sensim affuso lacte, deinde addito saccharo fiat pineolatū, non aliter quàm amygdalatum. Ex iisdem pro bellariis cum amygdalis, marcipanes, pasta regia. Quotidie manè sumat lac coctū cum vitellis ouorum & saccharo, aut lac coctū cum melle. Phasiani, alaudæ, coturnices, columbæ, passeres sint pro ordinario cibo; imprimis cerebella passerum. Parantur etiam farcimina ex cristis & testibus gallorum, cum testibus arietis, cerebellis passerum, multa medulla: Vitelli ouorum sunt succulenti, succulentiores si coquantur cum alibili succo coxæ arietis. Lingua anseris sicca, puluerata, sumpta sæpius cum vino: cre-

Victus analepticus, semenque generans.

ditur proprietate augere copiam seminis. Faciamus hominem infœcundum, esse plenum succi & lautè viuere, tamen non arrigere inopia spirituum: suadebis, vt vescatur cibis flatulentis, vt pisis, fabis, ciceribus, phaseolis, auellanis, castaneis; auellanæ & castaneæ frigãtur in sartagine, aut elixentur in lacte, terantur, addito saccharo fiat pulticula seu auellanatum; si malis, auellanæ per aliquot dies macerentur in melle, mel edatur, forma opiatæ. *Flatũ generantia.*

Excitat ad Venerem tardos eruca maritos,

quòd sit flatulenta, propterea siccetur & illius puluere opsonia condiantur. Quid si noster impotens fuerit succulentus atque etiam flatulentus, non arrigat tamen? Sanè si omnino non arrigat, credibile est vitium esse in facultate, atque illum laborare paralysi pudendi, cui tum succurrendum est remediis, primùm in genere cùm *de paralysi*; posteà in specie, cum *de paralysi vesicæ* tractauimus, explicatis. Sumat per aliquot dies castorei ʒ. j. vel vtatur opiata ex conseruis nerualibus. Foueantur genitalia, necnon os sacrũ, à quo nerui motorij originem ducunt, nerualibus incoctis vino, deinde liniantur oleo aliquo vel vnguento neruali: clysteres quoque dentur frequentes, quorum decoctum sit neruale.

Quòd si motus non sit abolitus, sed imminutus, si penis tendatur, sed citò concidat, stimulanda erit facultas ignaua & veluti sepulta, radice eryngij vel satyrij condita, ex quibus diasatyrium. Testes vulpis, pudendum cerui & tauri, renes scincorum vel cauda, vtiliter dan- *Præsidia venerem excitãtia.*

tur cum vino, vel cum aliqua conserua beton. anthos, stœchados, cum melle, dosis ʒ. j. Ex his omnibus permistis in rem præsentem confectio parabitur, quę omnes scopos vna eadémque opera complebit, augebit semen & flatus, languentémque vim suscitabit. ℞. castanearum, nucleorum pini, cerebri passerum, an. ℥. ß. (hæc ad materiam seminis) auellanarum & pulueris erucæ (ad flatus) ana ℥. j. pulueris testium vulpis, pudendi cerui & tauri, radicis eryngij & satyrij, zinziberis conditi, an. ʒ. ij. renum vel caudæ scincorum ʒ. j. (hæc omnia ad facultatem stimulandam) coquantur omnia cum lacte & melle, vel cum vino: adde moschi ℈. j. fiat confectio, de qua capiat, præsertim vesperi, per tres dies continuos ante congressum. Dosis erit minima ℥. ß. maxima ℥ j Pauperibus satis erit dare sæpè renum vulpis siccatorum ʒ. j. cum vino, aut cum vitello vnius oui, cũ melle: vel pudendi cerui aut tauri tãtundem. Tantùm vide ne valdè biliosos nimiùm calefacias, quibus propter acrimoniam semen effluit antequam intromittant, his pudenda fricentur oleo in quo formicæ bullierint. Caue etiam ne nimiùm purges, aut sanguinem mittas: nam vtroque venus impeditur. Paulus affirmat stelliones cremari, puluerem immixtum oleo, & magno dextri pedis digito illitum, ad venerem potentissimè excitare. Subiungit; cum cessare voles, abluatur digitus. Theophrastus affirmat esse satyrium in India, quod etiam detentum manu, efficit vt sexagies coitus iteretur. Quoad motus immoderatos, quemadmodum priapis-

Cautio in biliosis.

☙um & satyriasim, possis ad deprauatum reducere: Idem de aucto appetitu alias.

SYMPTOMATA SECVNDI generis, excreta, retenta.

Cap. X.

Ex semine præter naturam excreto oriuntur gonorrhœa simplex, gonorrhœa virulenta, & ἐξονειρωγμὸς, pollutio nocturna: ex eodẽ retento symptomata exoriuntur longè deteriora, quàm ex menstruo suppresso, quia *quo quid vastantius cùm integram seruat naturam, eò fit deterius cum in contrariam degenerat: contrariorum enim contraria sunt consequentia.* Semen naturale est optimum: Ergo non naturale, vt cùm longiore mora putruit, pessimum.

Gonorrhœa simplex est inuoluntaria & indesinens profusio seminis, absque voluptate, cuius causa, est retẽtricis imbecillitas, vt relaxatis vasis spermaticis, aut iisdem immodica venere debilitatis. Itaque fluor sistatur fotu astringente, qualis parabitur ex vino, in quo rosæ, saluia, nymphæa, & balaustia bullierint, litu ex oleo myrtino, vnguento comitissæ, vel vnguento rosato Mesuæ: Terebinthina sumpta cum rheo benefacit. Ex vsu etiam erunt syrupi & trochisci adstringentes iam sæpè commemorati. Vel quotidie ex ouo sorbili detur carabes ʒ. j. Nisi huic symptomati opportunè succurratur, corpus tandem ab exhausto contabescet, quia totus succus alibilis hâc effluet. Consi-

Gonorrhœa simplex quid.

Curatio.

derãda tamen causa: nam si manifesta esset plenitudo, non esset alienũ vena secta eam minuere. Si verò propter calorem & acrimoniã semen assiduè profluat, non tantum perinæũ & pudenda, sed etiam renes liniantur vnguento rosato Mesuæ, cerato Galeni, oleo nenupharino cum pauca caphura. Quòd si putre semen ex longiore mora iudicetur, inducátque viduis salacibus aut monialibus accidentia, quæ consequi solent suppressos menses, passionem hystericam, vterinum fluorem; exhibenda erunt partim quæ symptomati succurrant, partim quæ causæ subueniant, vt cardiaca & alexiteria, theriaca, mithridatium, syrupus de nenuphare.

℞. syrupi nenupharini pro dosi ℥. j. theriacæ ʒ. ß. cum aqua oxalidis, fiat potio.

DE GONORRHOEA virulenta.

Cap. XI.

Est veluti seminis corrupti & virulenti profluuium, natum ex fœdo concubitu: Partes præparando & perficiendo semini dicatæ, contagione inficiuntur, quia ab vtero malè affecto morbida quædam excretio sese intrudit & insinuat tempore congressus per poros & meatus tum valdè patentes, inde vasorum imbecillitas, à qua fluor, iisdem quoque labes inuritur, quæ, quodcunque huc appellit semen, corrumpit: si penis, instar chordæ, dolorosè distendatur, vel subest exulceratio, vel affectus inflammatorius, præsertim in prostatis.

Remedia ſunt, clyſteres, purgatio ex ſola caſſia, quæ ardorem renum & vrinam temperabit: emulſiones quoque ad eundem finem, atque vt ichori via facilitetur, citò enim ſiſti nõ debet. Pudenda liniantur vnguento roſato Meſuæ, vel cerato Galeni. Cum ſuſpicio eſt vlceris, ex tenſione, iniiciatur cremor hordei ad deterſionem, vel ad liniendum & placandum dolorem lac: in quo diſſolui poterit aliquid trochiſcorum alb. Rhaſis cum opio, ſi dolor valde vrgeat. De miſſione ſanguinis controuertitur, præſtétne primum de brachio, poſtea de pede ſanguinem mittere? Sanè niſi manifeſta ſit plenitudo, aut aliquid aliud, vt inflammatio, aut inſignis dolor ita ſuadeant, non auſim baſilicam incidere, ne retractum virus totam maſſam inficiat & luem accerſat. Malim ſaphænã aperiri, cum ſit remedium tutum. Si non proſis, vide ſemper ne noceas. Cum tentigo & dolor deſierint, dentur ℥. iij. terebinthinę. Venetæ cum ℈ ß. caphuræ. Initio terebinthina lauetur cum aqua plantaginis, detur ex cochleari cum ſyrupo violato, aut de althæa in fine, hoc eſt inclinante malo, aut iam diuturnitate moleſto. Cum ſiſtere voles, dabis terebinthinę ℥. iij. & rhabarbari vſtulati ℥. j. aut ℈. iiij. repetatur ſingulis hebdomadibus; ſi nihilominus perſeueret fluor, maligna admodum eſt gonorrhœa & luem minatur. Propterea ad præcautionem iube vt quotidie ſumat theriacæ aut mithridatij ℥. j. ſuperbibat decoctionis guaiaci vel ſalſæparillæ ℔. ß. continuet per viginti dies, & vtatur ſecundo decocto loco ptiſanæ pro ordinario potu: ſeruando inte-

Curatio.

A qua parte ſanguis mittendus.

Terebinthina quãdo exhibéda.

rim diætam exquiſitam. Sunt qui pubem & perinæũ inungunt vnguẽto de Vigo cum Mercurio.

POLLVTIO NOCTVRNA.
Cap. XII.

NOcturnum & inuoluntarium ſeminis effluuium accidit copia & acrimonia ſeminis, ſalacibus, præſertim viduis, quibus conſulendum pro remedio vt nubant: Monialibus verò, quibus per votum non licet nubere, dicata ſunt ſequentia remedia. Sed cur potius dormientibus, quàm vigilantibus ſemen effluit? quia per ſomnum calor & ſpiritus recurrunt in ſuos fontes poſt primum ſomnum, perfecta coctione credibile eſt vtrumque vna cum ſanguine ad teſtes concurrere, præſertim ſi conſentiat imaginatio: manifeſtum enim eam habere imperium in humores & ſpiritus, vel ex hoc ſolo coniicitur, quod ſolus conſpectus aut colloquium formoſæ mulieris tentiginem exſuſcitet. Itaque frequenti phlebotomia minuenda copia ſanguinis, vſu quoque refrigerantium quotidiano, vt lactucæ, calor retundatur; liniantur lumbi oleo nenupharis, lamina plumbi iiſdem admoueatur tenuis, & perforata ad difflationem; viri pietate inſignes nudis pedibus incedunt, & carniſpriuio perpetuo, carnem macerant, veneríſque igniculos extinguũt. Itaque tenuiter viuant, neque in molli pluma dormiant, ſed potius lumbis puluinum ſupponant plenum herbis refrigerantibus, violarum, nenupharis qui tentantur exonirogmo.

Cur dormientibus ſemen maximè effluit.

SECTIONIS QVARTÆ, DE MORBIS VTERI.

TRACTATVS SECVNDVS.

ENVMERATIO MORBORUM VTERI.

Cap. I.

TERVM affligit omne genus morbi intemperies omnis, morbus in situ, siue procidat, siue per ventrẽ susque déque, & ad latera moueatur: Est enim, Platonis opinione, paruum quoddam & distinctum animal, quia animalitas duobus signis cognoscitur, ἀυτοκινησία, & odorum discretione. Atqui secundùm omnes dimensiones vterus à seipso mouetur, iucundis odoribus delectatur, auersatur graueolentes. Si quæ sint vitia in magnitudine, aut in figura (vt sunt aliquando, propter quæ abortit) tamen difficillimè cognoscuntur, difficiliùs curantur.

Duo animalitatis signa.

in meatu frequentiùs vterum malè habet, si latiores sint venæ, menses supra modum erumpunt; si angustæ, obstructę, compressæ; supprimuntur.

Phymosis differentia. Ad morbum in meatu pertinet φίμωσις vteri, quæ vel est naturalis, vt cùm membranula orificio interno aut externo prætenditur, cuius per chirurgiam curatio, à Beniuenio describitur *obseruat.* 28. Aut accidentaria, qualis contingit per difficilem partum, vlceratis, deinde agglutinatis labris, vel excrescentia aliqua, vt condylomate, meatum obstruente: Aliquando lęuigatus vterus non concipit, quia semen non retinet: asper enim esse debet vt retineat.

Morbi cõmunes. Illius morbi communes sunt quatuor tumores, phlegmone, erysipelas, œdema, & scirrhus; quibus accedit mola: nisi malis eam vt excrescentiam inutilem ad morbum numeri reuocare. Ad œdema pertinēt hydrops & inflatio vteri. Tumoribus succedit vlcus ἐπιγεννηματικὸν: Ex difficili verò partu ab acrimonia humoris: quod primo per se nascitur vlcus, primarium appellatur. De ijs omnibus morbis sigillatim, quo ordine propositi sunt, differemus, priusquam symptomatum curationem aggrediamur.

Calida & sicca intemperie vteri laborare solent viragines, quibus idcirco pauci aut nulli menses: Ideoque vt plurimùm sunt steriles: At delicatiores, frigidæ, albæ, laborare solent intemperie frigida & humida, inde illis mensęs diluti, serosi, albi.

Intemperiei calidæ curatio.

Intemperies calida & sicca curetur missione

ſanguinis, purgatione ex caſſia, catholico, fotu, balneo aut ſemicupio refrigerante & humectante ex quatuor remollientibus: liniatur roſaceo. Videndum ne nimium refrigeremus, quia vterus denſatur, induratur; quinetiam ſcirrheſcit frigore.

Frigidæ intemperiei remedia.

Frigidiorem calfacies clyſteribus ex artemiſia, nepeta, matricaria, maiorana, ſaluia, hyſſopo, thymo, pulegio, calamintha, melle anthoſato, oleis nerualibus; ex iiſdem herbis fiat fotus, inſeſſus. Sit frequens vſus pilularũ de hiera aut elephanginarum. Paretur opiata ex conſeruis neruabilus, præſertim acori conditi, puluere aromatici roſati, mithridatio, theriaca. Liniantur pudenda oleo muſcatellino, coſtino. Sumatur caſtoreum per aliquot dies cum vino. Aut ℞. ligni aloës, ſtyracis calamitæ, cyperi, calami aromatici, añ. ʒ.ij. ambræ griſeæ ℈.ß. fiat puluis craſſus, cuius ſuffitum muliebribus excipiat per infundibulum. *Vterũ calfacientia.*

Humidæ intemperiei curatio.

Humidiorem deſiccabis decocto ſudorifico çynæ, ſalſæ parillæ. Si vterus multo madeat humore, depleri poterit iniecto per metrenchyten decocto vterino. ℞. turbith vel agarici ʒ.ij. bulliant in aqua vel decocto artemiſiæ, maioranę, matricariæ. In colaturæ ad ſummum ℔. ß. diſſolue hieræ picræ aut tri pheræ magnæ ʒ. iij. fiat iniectio. *Deſiccantia.*

DE PROLAPSV VTERI.

CAP. II.

Causa. VTerus procidit relaxatis, ruptis, aut putrefactis ligamentis. Si corruptis, aut ruptis vinculis, quibus vicinis partibus, vt ossi sacro, coxis, & recto intestino alligatur, desperatum est. Cuius causę tum coniectura est, cum suo loco sæpè ex arte restitutus, nihilominus recidit.

Prognosis. Sola præcipitatio matricis, quæ accidit relaxatis ligamentis, curationem admittit, eáque non omnis: nam quæ inueterauit, non tantùm in vetulis, sed etiam in iuuenculis numquam sanescit. Recens in senibus vix: In iuuenibus tardè & cum difficultate. Paulus & Aëtius negant totum vterum posse procidere, visus est tamen ad genu vsque prolapsus: quod prominet, aliquando ouo struthiocameli simile est. Descensum Fernelius distinguit à prolapsu, intensione & remissione.

Curatio. Vt ex arte cures, imprimis huc appellari debent, quæ de procidētia ani præmisimus. Exempli gratia, si tumor aliquis, vt inflammatio reductionem impediat, vena secta & oxyrrhodino tumori succurrendum. Si tumor sit frigidus, foueatur vino, in quo resoluentia, vt chamæmelum, maiorana, semen lini, & fœnugræci bullierint. Si multo sordeat muco, œnomelite detergendus, interímque aluus clystere proluenda. Quibus peractis, aut si hæc absint, mox vterus

vino adſtringente, vt pote in quo roſæ & balauſtia bullierint, foueatur, mulier iaceat ſupina, coxis ſubleuatis, poplites inflectat diuaricatis cruribus. Obſtetrix verò, digito oleo maſtichino imbuto vterum reponat. Vel paretur peſſus ex cotone, aut lana, linteo molli & detrito inuoluta, qui maduerit in vino, in quo acacia, vel hypociſtis ſint diſſoluta: indatur in ſinum, & ab ægra ipſa paulatim impellatur: lana eodem vino intincta vndique circumponatur. Cucurbitulæ iliis, vmbilico, necnon lumbis applicandæ, vt retrahatur, atque etiam vt contineatur. Ad eundem finem odorata naribus, putida vuluæ admouenda. *Peſſus.* *Cucurbitulæ.*

Decenti reſtitutus loco, in eo permanebit, ſi os ſacrum, imus venter, & perinæum inungantur vnguento comitiſſæ, aut aliquo oleo adſtringente, vt maſtichino, myrtino. Vel ℞. emplaſtri pro matrice & maſtiches, an̄. ℥.ij. cum oleo myrtino fiat emplaſtrum, imo ventri & oſſi ſacro applicandum. Si placet, fiat fotus & inſeſſus ex vino nigro, in quo roſæ & balauſtia bullierint. Cum vterus ſuo loco redditus fuerit, ne rurſus procidat, mulier debet mutare ſitum, atque ita adaptare crura, vt alterum alteri incumbat. Interim, quia humore relaxantur ligamenta, vtatur diæta exſiccante, vt decocto ligni ſancti, contineatur in quiete animi & corporis: ſternutatio & tuſſis hîc fugienda ſunt, quia deorſum impellunt: Ex ſubere veluti ouum ſolet præparari, quod cera oblinitur, & forma peſſi inditur, vt impediat prolapſum: appendatur filo, vt retrahi poſſit. *Peſſus ex ſubere.*

Quid si lõgiore mora putruerit vterus? Abscindatur: multæ enim abscisso vtero superuixerunt, vt Paulus & Aëtius annotarunt, idèmque Matthæus Gradi & Beniuenius obseruarunt. Est quidem pars necessaria ad conseruationem speciei, vt testes, non ad indiuidui.

Vterus ad vitam non est necessarius.

VTERI ASCENSVS, DEscensus, motus ad latera, contorsio seu peruersio.

CAP. III.

GAleno vterus non videtur mutare situm, nisi cùm procidit: venas tantùm tumere & ligamenta tendi abbreuiariq; putat, indéq; fieri vt si tendantur ligamẽta superiora quibus spinæ alligatur, tumeántq; superiores venæ, ascendere putetur: & oppresso diaphragmate suffocationis afferat opinionẽ, ex quo symptomate strangulatus ab vtero nominatur. Quinetiã, cùm sit accidens admodũ terrificum, nominis quadam prærogatiua, *hysterica paßio* nuncupatur. Si verò humoris copia tendantur ligamenta inferiora, vt pote quibus alligatur coxis & recto intestino, huius causæ ignaris videtur descendere: quemadmodum si ligamenta sola dextræ partis tendantur, videtur ad dextram inclinare & veluti conuelli: si sinistræ, ad læuam: cum tamen opinione Galeni vndique fixus in eodem situ permaneat. Obseruauit tamen Fernelius, atque ego non semel, vterum, nunc in-

Causa ascẽsus vteri.

Descensus

Inclinationis ad dextram.

Ad læuam.

frà, nunc à dextris, nunc à sinistris totum conuelli coactum in globum, proinde, vt procidit, ita dimoueri potest, plus minus relaxatis ligamentis.

Causa vt plurimùm à semine, aut menstruo retento, quia putri fumo offensus, huc illuc inordinatè mouetur. Frequentiùs ascendit, quia fumi ascendunt. Affectus est periodicus, quia repleto vtero redire solet accessio.

Discrimen suffocationis ab apoplexia.

Priusquam de remedio cogites, hystericam distingues ab apoplectica, stertore. Hysterica enim etiam videtur priuari beneficio respirationis: nam transpiratio est illi loco respirationis. Apoplectica autem omnis summa cum difficultate spirat, atque etiam, nisi valdè leuis sit apoplexia, stertit, spumat: Asyncoptica verò, quod pulsus hystericis permaneat, nisi tam fortis sit accessio, vt mors sit in propinquo: (aliquando enim eadem die interimit) per syncopen autem pulsus aboletur, accedit sudor frigidus, qui syncopticus appellatur.

A syncope.

Curatio paroxysmi

Remedia quædam conueniunt morbo, alia paroxysmo: Ad paroxysmum, quoties suffocabitur ascensu, admouebis naribus graueolentia, vt rutam, digitis confricatam, aut asphaltum iniectum carbonibus. Appone naribus aut castoreum dilutum aceto, assam fœtidam, fumum pennarum perdicis vstarum, aut putris soleæ: Muliebribus autem suppones odorata, vt pessulum ex lana, oleo de spica, vel muscatellino inebriata. Si placet, aliquot grana zibeti, ambræ griseæ, aut moschi dissoluantur oleo costi, vel nucis moschatæ, quo digitum in-

tinctum obstetrix immittat in vterum. Iniici potest clyster ex herbis vterinis odorantibus, vt maiorana, artemisia, matricaria. In colatura dissolue olei de spica, vel costi ℥.j. trochiscorum de gallia vel de alipta moschata ʒ.j. triphe-ræ magnæ, vel hieræ picræ ℥. ß. Si placet, ex ligno aloes, calamo aromatico, trochiscis de gallia vel de alipta moschata fiat suffumigium, quod excipiat per muliebria. Erotis dat cum vino puluerem ex cordis cerui & fol. lauri, añ ʒ.j. myrrhæ ℈.j. certo experimento, inquit, matrix in suum locum remeabit.

Quòd si descendat, muliebribus supponenda erunt fœtida, vt castoreum & assa fœtida. Odoranda verò suaueolentia. In ascensu, sternutatio mouenda: potissimũ insufflato castoreo: & elleboro nigro, nam etiam fœtore deturbabit. In descensu nocerent sternutatoria. Aperiendum potius os, & lingua digito premenda, vt vomitus excitetur, quia sursum trahit: noceret autem in ascensu. Item vtero ascendente deambulandum est, eodem descendente quiescendum. Si ascendat, cucurbitula imo ventri & internis coxis applicanda erit, vt retrahatur, quæ noceret vtero descendente: Brachia quoque ligari debent cùm descendit. Tibię verò & fœmora cum ascendit. Præterea coitus releuat à paroxysmo ascensus, seu suffocationis, eóque magis, si penis liniatur oleo moscatellino, aut alio quouis, in quo granum moschi, zibeti, vel ambræ grisec sit dissolutum: Propterea medicus consulere debet parentibus, vt puellæ nubili quærant maritum quadratum & succi plenum. Notandum quod

Sternutatio in ascẽsu.

Vomitus in descensu potior.

quod iuuenculæ hystericæ primis congressibus solent concipere, vt caueant sibi; appetens quippe vterus inuento edulio sese explet: Hæc ad paroxysmum. *Hystericarum vterus est auidissimus.*

Ad morbi verò curationem & præcautionem Galenus 8. κτ̀ τόπους præscribit agarici trochiscati ʒ.j. ex vino, alioquin terebinthinæ ʒ.iij. & pulueris hieræ colocynthidos ʒ.j. zibeti aliquot grana, excepta cotone in vmbilicum induntur, superposito emplastro ex galbano, vt illic contineatur. Vel ℞. assæ fœtidæ, castorei & galbani, añ. ʒ.j. cum oxymelite, fiat parua massa, de qua capiat pilula, duas instante accessione, vel detur ʒ.j. castorei, refugiet fœtida, neque ascendet. Conferet prouocare suppressos menses, incisa saphæna: Quòd si assequi non possis, aperiatur basilica dextra.

Licétne etiam in paroxysmo venam secare? Licet sanè, quando certum est, hystericam esse propter suppressos menses, etiam si veluti mortua & exanimis iaceat. Oppressas enim vires à languidis distinguere, est solius artificis. Pro hysterica ex semine retento, imperentur ea quæ ad exonirogmum præcesserunt. Succurret maritus, præsertim si glandem inungat oleo moscatellino. *Phlebotomia vbi conueniat.*

Distortio dicitur, cum ceruix in oblongum ducitur. Cui malo obstetrix indito digito subueniet; prius tamen instituto fotu emolliente.

DE MORBIS IN *meatu.*

Cap. IIII.

MOrbi in meatu multæ ſunt differentiæ: vteri compreſſio, eiuſdem denſitas, coaleſcentia, obſtructio.

Compreſſionis cauſa. Comprimitur vicinæ alicuius partis tumore, aliquando ab omento, aut à pingui aqualiculo, qua cauſa valdè pingues non concipiunt: pinguedo enim comprimit internum os vteri.

Denſationis. Denſatur vterus potiſſimùm frigore, vt ſi in partu difficili vulua expoſita fuerit aëri, aut poſt partum ocyùs domo exierit, dum ex lochijs paterent adhuc viæ: aut admotis vel iniectis nimiùm refrigerantibus, vt narcoticis ad placandum dolorem.

Ad coaleſcentiam pertinet phymoſis vteri. Non ita pridem mulier Senonenſis ex difficili partu collum vteri habebat ita agglutinatum, vt vix ſpecillum admitteret, iam à 7. annis talis permanſerat, fruſtrà ſubagitata à marito. Chirurgus primùm phlebotomo paulatim labra diduxit, vt viam faceret peſſario plumbeo, quod ſenſim intromiſit, & marito viam patefecit.

Obſtructionis. Obſtructio eſt frequentior. Obſtruuntur autem venæ vteri pituita craſſa, qua cauſa ſupprimi ſolent menſes, eique ſoli cauſæ deſtinantur remedia, quæ ad ſuppreſſos menſes

& mortuos partus præscribuntur. Obturatur etiam meatus callo, verruca.

Si comprimantur à vicinæ partis tumore, ille si fieri poteſt reſoluatur. Si à pinguedine, deſiccantibus, vt inedia, hidrotico, gracilitas procuretur. Remedia ex generali methodo repetenda, vbi de morbis auctæ magnitudinis. Si denſiorem vterum obſtetrix contactu ipſo deprehendat, admoueantur & iniiciantur quæ calfaciant & humectent, vt decoctum maioranæ, matricariæ althææ, brancæ vrſinæ; ex reſidentia cataplaſma: Vel ex cera, terebinthina cedria, & oleo liliorum peſſus paretur. Morbus eſt longus & difficilis, præſertim ſi denſitatem conſecuta ſit durities: Quæ, ſi fuerit in collo, obſtetrix digito percipiet. Diſtinguitur à callo, quòd callus ſit indolens, durities vel leuiſſimo contactu dolorem facit, proinde cum admittit congreſſum, ſummus dolor excitatur. *Curatio compreſſionis.* *Dẽſitatis.*

Coaleſcẽtię chirurgiam paucis ſuprà præſtrinxi, de qua plurib. Paulus *li.6.* vbi etiã legere poſſis, quomodo nympha immoderata, clitoris ſeu cauda, mulieribus abſcindi debeat: qua de re lege etiã Aëtium *lib. vlt.* Obſtructionis remedia opportunius cùm de mouendis menſibus.

Ἄτρηλοι ſeu imperforatæ dicuntur, quibus natura vel accidente, externum, aut internum orificium clauſum eſt, vnde clauſura vteri nominatur. Aliquando in medio obducitur os externum, alis ſeu pterygomatis velut in vnum coaleſcentibus: aliquando in medio matricis membrana adnaſcitur. Clauſo orificio exteriore impeditur congreſſus, purgatio menſtrua, & *Imperforata quæ.*

conceptio: obducto ceruicis medio congressus & conceptio: clauso ore matricis sola conceptio impeditur. Nam menses fluunt per venas ceruicis. Speculum matricis latentem causam demonstrabit. Clausura sine dioptra primo obtutu discernitur: scalpello diuidatur, quēadmodum in medio membranula.

Hiatus vteri quid. Ad morbum in meatu pertinet hiatus, quando ostium vteri manifestè dehiscit: cui malo subuenit fotus adstringens, ex decocto rosarum rubrarum, balaustiorum, nucū cupressi, gallarum, quomodo quæ aliquando constupratæ sunt, solent mentiri virginitatem.

LÆVITAS VTERI.

CAP. V.

CVm vterus sit instrumentum procreationis, qui suo sinu non aliter quàm terra plantas, nouimestri spatio fœtum continere debet: natura de industria fecit illum asperum, si præter naturam læuigetur, ante tempus fœtum excludet. *Causa læuitatis vteri.* Læuitas autem illi accidit, non aliter quàm lienteria intestinis, ex crassa & viscida pituita qua illinitur: Itaque huic morbo non aliter, quàm intemperiei humidæ cum materia maturè succurrendum est. In vterino decocto bulliant agaricus vel turbith, fiat metrenchytes, vtatur per aliquot dies sudorifico: Hippoc. mulierem quæ abortit sine manifesta causa, iudicat habere acetabula vteri mucosa. Si

fortè conceperit, ne abortiat fœtuſque iam grandior ſua mole procidat, contineatur in lecto poſtremis menſibus geſtationis, alioquin faſciis vterus ſuſtineatur. Hactenus morbi ſimilares & organici, ſequuntur communes.

INFLAMMATIO.

CAP. VI.

RAro vterus inflammatur, éſtque inflammatio, vt & eryſipelas, lethalis. Dignoſcetur tumore, calore, dolore, cum febre continua, cum horrore inæquali & inordinato. Augentur hæc ſymptomata, ſi ad ſuppurationem tendat. Factus abſceſſus ſi parte externa rumpatur, pus effundetur in capacitatem ventris: ſi parte interna, vacuabitur per collum vteri: ſed permanebit in vtero magnum, & immedicabile vlcus. Phlegmone frequentius fit in collo vteri, neque adeo hîc lethalis eſt. *Inflãmatio vteri.* *Colli vteri.*

Remedia ſunt clyſteres frequentes qui refrigerent, purgatio ex caſſia. Vena primùm in brachio, ratione plenitudinis, deinde in pede ſemel iterúmque ſecta, ad vacuationem & deriuationem cauſæ morbificæ: Perinæum initio liniatur vnguento roſato Meſuæ. Iniiciatur decoctum refrigerans & repellens, ex decocto portulacæ & roſarum rubrarum, in quo diſſoluatur ſyrupus roſarum ſiccarum, deinde reſoluens ex decocto fœnugræci in aqua & vino. Si neque poſſit impediri generatio phlegmones, ne- *Curatio.*

que resolui, maturandus abscessus cataplasmate emolliente.

DE SCIRRHO, ET cancro.

Cap. VII.

Curatio scirrhi non confirmati.

Cancrosi.

SCirrhus confirmatus est insanabilis. Incipiens emollientibus tam iniectis, quàm admotis curetur, admistis vterinis. Quatuor remollientia, artemisia & matricaria cum omaso bulliant, decoctum sæpe iniiciatur, postea liniatur oleo liliorum cum vnguento de althæa. Quando scirrhus incipit dolorem facere, fit cancrosus, neque tum attingi debet, nisi vt malo blandiaris : leuibus enim non cedit, fortibus remediis irritatur. Succus solani, semperuiui & plantaginis, aut eorum aquæ stillatitiæ, cum tuthia præparata. Vnguenta diapompholygos, de plumbo & de cerusa conueniunt cancro tàm simplici, quàm vlcerato. Itaque iniiciantur cum succis, aut dissoluantur prædictis aquis, necnon scabiosæ, agrimoniæ. Vel pessus ex plumbo istis succis vel vnguentis inebriatus indatur. Nisi malis conficere ex emplastro de cerusa, & emplastro diuino. Vel solanum & plantago coquantur in lacte, fiat insessus. Sumatur lac asinæ cum puluere cancrorum, aut ex succo solani & plantaginis coctis cum saccharo syrupus præparetur. Oleum ouorum in mortario plumbeo diu subi-

gatur cum pistillo plumbeo, fiet linimentum valdè anodynum pro cancris omnibus vlceratis, quamcunque partem obsideant. Lana eo insuccata forma pessi indatur in vterum. Venæ sectio non erit omittenda, primum in brachio, deinde in pede.

INFLATIO VTERI.

Cap. VIII.

DIscernetur, quòd solum tumet hypogastrium sine febre. Curabitur remediis iam ad colicos dolores à flatu præscriptis, clystere carminante, fotu ex decocto cumini, rutæ, lauri, anethi: ex eisdem semicupio parato. Litu ex oleo anethi, lauri, admoto emplastro de baccis lauri. Magna cucurbitula hypogastrio admota, quæ miraculo flatus resoluit. Poterit etiam parari pessarium ex lana prædictis oleis inebriata, quę si placet, inuoluatur linteo molli, & vsu iam attrito Bibat vinum decoctionis marathri. Decoctum carminatiuum, in quo ℥ ij. confectionis de baccis lauri dissolutæ sint, iniiciatur per metrenchyten. *Curatio.*

DE MOLA.

Cap. IX.

EST caro informis, præter naturam nata in vtero, formatricis impotentia, aut men- *Mola quid.*

ſtrui vitio; ſic dicta quòd grauat inſtar lapidis molaris: Quando enim ſemen viri imbecillius fuerit, aut obruitur ſanguinis materni copia, pro vero partu producit molam.

Signa diagnoſtica. Dignoſcetur pondere & immobilitate: fœtus enim leuis eſt, & ſi mas, tertio; ſi fœmina, quarto menſe incipit moueri: Mola per ſe non mouetur, ſed moto ſolum ſubiecto: quamcunque enim in partem mulier corpus inclinet, eò vergit mola: Addit Hippocrates, tumere quidem illis mammas, verùm ſine lacte.

Curatio. Cùm mater tranſegerit menſem quartum, neque motum vllum in vtero perceperit, præſertim ſi cætera conſentiant, neque tumeant illi pedes vt hydropicorum, coniectura eſt molæ. Tum debent dari vehementiora, quæ poſt hæc ad mouendos menſes, & ad deturbandum mortuum fœtum, & ad morantem ſecundinam præſcribentur. Quando enim inueterauit, & iam vnum, aut duos annos exceſſit, conſilio Hippocratis timidè admodùm ſuſcipienda eſt curatio, nec niſi prænunciato periculo. Mittendus ſanguis in brachio & in pede, vt alimentum molæ ſubtrahatur, atque etiam vt prohibeatur ne inflammatio ſuboriatur, datis frequenter hæmagogis vehementioribus: prius emolliendæ viæ fotu & inſeſſu ex remollientibus coctis in hydreleo. Geſtet perpetuò diachylum cum gummis, mixtum cum emplaſtro de meliloto, prius remollit, poſterius reſoluit; vel liniatur imus venter etiã oleo liliorum, aut vnguento de althea, vt prius. Paretur peſſus ex ʒ j. caſtorei & ſabina, ellebori, aut colocynthidis

℈.i.exceptis multa cera aut terebinthina. Dodonęus obſeruauit molam annos quindecim geſtatam, fœliciter excretam. Tamen rarò ſolet excedere quartum annum.

VLCVS VTERI
CAP. X.

DIgnoſcetur dolore pungente, & excreta ſanie. Benignum vlcus oſtendet pus album, læue & æquale: ab his notis quo longiùs aberit, vt ſi ſeroſum, nigrum, putidum fuerit, eò deterius: ſi ſanies fuerit ſimilis fæci vini, vlcus eſt cancroſum. Pars affecta per διόπτραν, ſeu ſpeculum matricis, vel immiſſo longo peſſario diſcernetur. Quò vlcus erit profundius, eò deterius. Vlcus matricis in ſene nunquam, in iuuencula rarò ſaneſcit, quia pars eſt ſpermatica, & continuè madet: hydrops immedicabilis ad extremum conſequitur. Tamen ſæpe purgetur blando carthartico, aperiatur vena. Initio ad deterſionem, fiat iniectio ex decocto hordei, agrimoniæ, marrubij, bulliant in ſero lactis: In colaturæ ℥. iiij. diſſolue ſyrupi roſarum ſiccarum, vel de abſinthio ℥.j. ſi placet, bulliant in hydromelite, ex colatura fiat clyſter vterinus. Ad vlcus malignum iniiciatur vnguentum Apoſtolorum cum œnomelite, addendo Ægyptiaci parum. Ad conſolidandum. ℞. decoctionis vtriuſque conſolidæ ℥. iiij. diſſolue tuthiæ, vel vnguenti diapompholygos ʒ. ij. fiat iniectio in vterum. Aut ℞. corticis thuris, maſtiches, gummi hederæ & iuniperi, an. ʒ.ij. excipiantur ladano, vel terebinthina, fiant trochiſci, quo-

Diagnoſis.

Prognoſis.

Curatio.

Detergentia.

Conſolidantia.

rum fumus per infundibulum excipiatur. Si vlcus fuerit à lue venerea suffitus fiat ex cinnabrio: Si vlcus fuerit in collo, & pessario possit attingi, multò faciliùs sanescet. ℞. pessarium commune, mergatur in vnguentum diapompholygos, aut paretur pessus ex plumbo: poterit inuolui linteolo, oblito vnguento diapompholygos. Interim sumat per os potionem vulnerariam, decoctũ sudorificum. Curatio enim vlceris omnis in exsiccatione consistit; propterea aquis Spadensibus, aut Niuernensibus nihil esse præstantius pro vlceribus internis, dummodò non sint à lue venerea, alias monuimus. Huc reuocari possunt, quæ ad phlegmonem & vlcus vesicæ præcesserunt: affectus enim in iis partibus similes sunt, siue partes spectes, siue affectus ipsos. Clysteres iniiciantur frequentes ex sero lactis, aut aqua hordei. Vtatur lacte asinæ, deinde capræ.

SYMPTOMATA PRIMI generis, vt impedita conceptio.

CAP. XI.

Vteri officia.

VTerus est instrumentum procreationis, qui veluti terra sementem, suo sinu semen viri excipit, exceptum retinet, retentum tepore suo atque temperie insitáque virtute promouet ad actum. Prolificam enim facultatem virili se-

mini à testibus inditam, fortassis non tantùm temperie, sed etiam insita proprietate ad opus suscitat: quæ tria, semen attrahere, continere, & promouere: vno conceptionis nomine includuntur. Concepto semine genitor spiritus, cui insidet vis conformatrix, nouem mensibus primùm ex materia seminis tam virilis quàm muliebris partes spermaticas, vt ossa, venas, arterias, neruos compingit: Sanguineas verò ex materno sanguine, qui ad eum finem toto gestationis tempore retinetur. Maturum & perfectum infantem, tandem excretricis suæ robore excludit & in lucem edit; itaque conceptione & partu, veluti principio & fine, nouimestris gestatio concluditur. De quibus sigillatim nobis disserendũ est, à conceptione ducto initio: cuius frustratio propriè sterilitas nominatur.

Causæ sterilitatis.

Intemperatus vterus non concipit, quia si fuerit humidior, non aliter quàm terra palustris cerealia, semen obruit: Si frigidior, eius vim & calorem extinguit: Siccior materiam abundè non suggerit. Calidior eandem absumit. Hippoc. densitatem vteri recenset inter præcipuas causas impeditæ conceptionis. Meretrices, non natura, sed accidente densum & callosum habent vterum ex concubitu frequentiore. Accedit quòd vt prolificum sit semen, mora longa & calore opus est: frequens autem congressus anteuertit tempus conueniens; fit etiam quod illæ clunes valde subagitant, vt exiliat semen, neque parietibus vteri adhærescat & agglutinetur. Defigendus quoq; animus in cæteros morbos organicos, vt coalescentiam

Aphor. 62. sect. 5.

Meretrices cur non facilè concipiant.

& obstructionem à callo, verruca; necnon in communes, vt scirrhum, quibus non est dubium conceptionem impediri. Paralysis quandoque vteri impedit conceptum, quod refrigerat viri congressum & ardorem, tum obstetricis digitos non sentit, menses effluunt laboriosè, vel subsistunt, vel mouẽtur inordinatè. Aliquando vterus non concipit, quia laborat per consensum, vt si mulieri, quemadmodum & viro, sit pars aliqua princeps malè affecta: Valetudinariæ enim solent esse steriles. Aliquando frustratur conceptio, quia semina non concurrunt, fortè, quòd vir citiùs quàm fœmina eiaculetur, fortaßis etiam quòd vterque calidior, frigidior, humidior: Ideò enim fieri videmus, vt mulier quæ ex primo marito nullos potuit suscipere liberos, si fortè ad secundas nuptias conuolet, numerosa prole domum impleat, quia seminum maior concordia: imò verò per ætatem temperamentum vteri immutatur. Propterea enim fieri existimo, vt quę iuuenis ex eodem marito nullos suscepit liberos, ætate prouectior pariat, immutato per ætatem vteri temperamento: vt desinat vulgus impudicitię acceptum ferre, si quę mulier post 20. annum matrimonii incipiat vtero gestare. Iuuenculæ non concipiunt ante annos pubertatis, quia nondum menses illis fluxerunt, eò quòd vasa sint angustiora, neque suppetit materia, quia tota in partium spermaticarum accretione absumitur. Prodigio enim simile est, quod Sauonarola & Capellanus obseruarunt, puellam nouem annorum peperisse. Quemad-

Vis concordiæ seminũ

modum & quod de Maſſiniſſa ferunt hiſtoriæ, illum poſt annum 80. prolem ſuſcepiſſe. Quiddam ſimile obſeruauit Venetiis Alex. Benedictus. Quanquam Ariſt. 4. *de partib. animal.* neget ſenem fœcundum ſemen emittere poſt annum ſeptuageſimum.

Quæri ſolet, ſi concipere poſſit cui menſes nunquam fluxerunt. Non videtur, quia menſtruorum purgatio idcirco flores à vulgo nominatur, quòd non aliter quàm flores fructus in plãtis, ita in hominum genere, menſtruorum purgationes matri fœturæ ſunt indices. Atqui contrariorum contraria ſunt conſequentia: Itaque vt arbor quę flores non edidit, erit infrugifera; ita mulier quæ non eſt repurgata. Rondeletius tamen vidit Montisbani mulierem, quæ numeroſam prolem ſuſcepit, cui tamen nunquam menſes fluxerunt. Sed rara non ſunt artis. Vt vna hirundo non facit ver: ita vnicum exemplum non poteſt deſtruere medicinæ præcepta, quia traduntur de his quæ ſi non ſemper, ſaltem vt plurimum fiunt; ſatis eſt ſi ſint in pluribus vera.

Sed quómodo dignoſcam ſi mulier ſit infœcunda, nec ne, cauſa ſterilitatis latente? Iubet Hipp. vt mulier benè tecta ſuffitum per vuluam excipiat: Galbanum, thus vel myrrha proiiciatur in prunas, per infundibulum vapor excipiatur, aut ſupponatur allium tempore ſomni, cuius odorem ſi non ſentiat, haud dubiè obſtructum aut inſigniter intemperatum eſſe vterum neceſſe eſt: ideoque non eſt in maritum, ſed in vxorem reiiciẽda cauſa ſterilitatis. Certior con-

iectura, si semen viri petat fundum aquæ.

Curatio. Faciamus ergo sterilitatis causam vxori tribuendam, tùm vterus tam sumptis quàm admotis roboretur. Primùm purgetur massa pilularum de hiera cum agarico, deinde præscribatur Gordonij hoc magisterium, quod mihi solet esse instar omnium.

℞ Ambræ griseæ & styracis calamitæ, an. ℥. j. mastiches, thuris, caryophyllorum, ligni aloes, cinnamomi, nucis moschatæ, nucum cupressi, an. ℥ ß. cum oxymelite & aqua rosarum, fiat confectio, quæ diuidatur in quatuor partes, ex vna fiat pomum odoratum, quod assiduè subolfaciat, si non sit hysterica: Ex secunda fiat parua massa pilularum, de qua capiat dormitura pilulas tres quantitate ciceris. Ex tertia pessarium, quod priusquam intromittatur, inungatur oleo muscatellino, vel de spica. Quarta, vel proiiciatur in prunas pro suffitu, vel dissoluatur aqua calida, cuius vaporem per infundibulum excipiat: Si potest, his peractis superdormiat. Polypus apud Hippocratem iuuat plurimum conceptionem, aut recens esitatus, elixus, aut assatus: & assati puluis sumatur cum vino. Ad maius robur vteri, gestet etiam emplastrum pro matrice. Quidam succum & puluerem pęoniæ commendant ad conceptionem, alii rasuram eboris Itaque ℞. conseruæ acori & saluiæ,

Opiata. an. ℥ j. pulueris bistortæ, ligni aloes, pulueris radicis & seminis pæoniæ, scobis eboris, an. ʒ. ij. excipiantur succo pæoniæ, fiat opiata, de qua capiat ʒ. j. manè & serò. Interim venter liniatur oleis odoratis de spica, costi, cinnamomi, nucis

moſchatæ. Fiat fotus vel inſeſſus ex artemiſia, matricaria, calamintha. Maritus vero ante congreſſum ſumat coaguli leporis ʒ.j cum vino; quotidie ſumat lac vaccinum, in quo duo vitelli diluantur. *Fotus.*

Notandum diligenter, quod monet Valeſcus, in iis remediis etiam per duos annos perſeuerandum eſſe, quia longa & difficilis eſt mutatio ſterilitatis in fęcunditatem.

Cæterùm vt mas gignatur, ſuadet Hippocrates, ante congreſſum, ſiniſtrum teſticulum ligari, vt totum ſemen ad dextrum confluat: Partes enim dextræ ſunt robuſtiores ſiniſtris, & dextra ſpermatica directò è vena caua ſugit materiam ſeminis, ſiniſtra ab emulgente. Suadendum etiam cum mulier ſe habere in vtero exiſtimat, vt in dextrum latus corpus reclinet, atque ſi poteſt ita dormiat (Nam & in dextra parte vteri fieri mares veriſimile eſt:) adhęrebit ſemen huius lateris acetabulis, & ſuget de vena caua materiam, ex qua fętum efformabit. Non eſt prętereundum, ruta, nepet impediri conceptum, ſiue eorum decoctum, aut ſucci aſſumantur. *Conceptum impedientia.*

NOVIMESTRIS GESTATIONIS morboſa accidentia, imprimis abortus.

CAP. XII.

PRimis menſibus grauidę picant, menſtrui portione aliqua ab vtero ad ventriculum

transmissa. (cui malo medetur rotula ex pistis amygdalis saccharo dulcoratis) stomacho etiam compatiente, inappetentia, cardiogmos. Eiusdem menstrui fumis lacessitum cor palpitat, deliquium frequens eas prehendit. Quinetiam compatiente cerebro, quædam epilepticè conuelluntur, quæ omnia solent disparere grandiore fœtu; quia menstrui maiorem portionem absumit. Interim non erit alienum cassia cum rheo ventriculum repurgare, necnon opiata ex conseruis cardiacis rosarum, violarum, buglossi, borraginis, confecta cum pulueribus cardiacis cor munire. Vomitus vtiliter accidit grauidis, quia reuellit, nisi fuerit immodicus. In eo casu humor peccans minoratiuo aliquo deturbetur. Est cum natura ipsa impuritatem per vterum expurgat, vt cum grauidæ fluunt menses albi, quod habere debent in bonis; si menses rubri exeant, fluit sanguis per venas ceruicis, nō vteri, quia illius os tam arctè clauditur à conceptione, vt vix graphii cuspidem admittat. Nihil tam metuendum quàm abortus, nihil quod æquè medicos sollicitet. Abortiunt quibus vterus humidior & acetabula vteri plena muco. Quibus consulendum, vt in lecto se contineant: si nolint, aut propter angustiam rei familiaris non possint, saltem non exeant, nisi hypogastrium fasciis subleuent. Desiccandus vterus longo vsu hidrotici, vt salsæparillæ, vel potu aquarum Puguensium, aut Spadensium. Aëtites lapis appensus brachio sinistro creditur fœtum suspendere. De magnete docti quidā idem pollicentur.

Cacochymiæ curatio.

Abortus causa.

Aëtitis virtus.

pollicentur. Decoctum radicis tormentillæ creditur proprietate abortum impedire.

℞. conseruæ veteris rosarum ℥.j. conseruæ symphyti ℥.j.ß. pulueris radicis tormentillæ ʒ.iij. ossis de corde cerui, coralli rubri, añ. ℈.ij. fiat opiata cum syrupo cydoniorum, de qua capiat ʒ.j. mane & vesperi hora somni. Vtatur sæpe manu Christi perlata, vel ex ouo sorbili quotidie sumat carabes & mastiches an. ℈.j. Si semel propter mucum abortierit, priusquam denuò concipiat, eluatur vterus decocto detergente, in quo turbith, aut agaricus bullierit. Vel ℞. radicis tormentillæ ℥.ß. ligni aloes, benjoin, styracis calamitæ, calami aromatici, an. ʒ.j. fiat puluis pro suffitu, quo vterus desiccabitur. *Vterum tergentia.*

Si plethorica videatur, existimétque fœtum obrui copia sanguinis, ideoque ante tempus illum appetere exitum, medio tempore gestationis (hoc enim tempus præfert Hipp. cum nihil vrget) incidatur vena in brachio. Noui quam plurimas, quarum aliæ abortiunt, aliæ fœtus edunt parum firmos & vitales, nisi intermediis mensibus phlebotomiâ plenitudo minuatur. *Phlebotomia quibus conueniat.*

Si abortũ excitet vehemens & diuturna tussis, aut sternutatio, quia vterum deorsum impellunt, remediis suo loco explicatis, quàm citò fieri poterit, placari debent. Quemadmodum si alui fluor aliquis, vt diarrhœa, dysenteria, lienteria, atque imprimis tenesmus: Iniiciantur frequentes clysteres ex lacte, cum vitellis ouorum & saccharo rosato, etiã addito pauco philonio, vt obtundatur sensus. Huc referre possis abortũ ex vehementiori cathartico, quemadmodum *Ieiunium grauid. no xium.*

ad inanitionem, ſanguinis immodicã detractionem, aut longiorem inediam: quibus cauſis non eſt dubium mulieres ſępenumero abortire, ideoque à ieiunio quadrageſimali grauidę debent excuſari. Scribit Hipp. *lib. 3. Aphor. 15* ſi ver fuerit ſiccũ & aquilonium, hyems auſtralis & pluuioſa, vt plurimùm mulieres abortire. Cur ita? quia aere pluuio repletur madétque vterus: aquilonio flatu & hyemis frigore comprimitur, atque ita cum humore fętus excluditur. Grauidam acuto morbo, vt pleuritide, aut febre continua corripi, lethale. Quid tum opus eſt facto? Seruanda mater, etiam cum fętus periculo: frequenti venæ ſectione & purgatione profligandus morbus, quinetiam abortus prouocandus eſt arte, vt mater ſeruetur. Caue autem ne temerè abortiuum impedias, puerperam enim in vitæ diſcrimen coniiceres.

SCHOLIVM.

METALLICARVM *aquarum vſum video placuiſſe clariſsimo Riolano, vtpotè qui ſexcentis ferè locis eas preſcripſerit ſuperiùs*: in cap de paralyſi, de tremore, de affectibus ventriculi: de vlcere renum, veſicæ, & vteri; in cap. de teneſmo, de menſibus deprauatis: hic denique de abortu. *Verum, quamuis negare non auſim*, mirabilem eſſe in aquis Dominum, *vt habent ſacræ literæ; propter mirandas, ac propè diuinas dotes eis à ſupremo numine conceſſas, ad contumaciam quorundam morborum curationem: nec inuitus fatear cum Vitruuio:* Nullibi maiora, quàm in aquis cerni naturæ miracula, *monendos eſſe puto iuniores φιλιατρὸς, vt prudenter & cautè ſe gerant in præſcribendo earum vſu, ne temerè atq. inconſultò, vt ferè fit, ad eas mittantur ægri intemperati, cacochymi, quibus æſtuent viſcera nutritia, & ſqualleant multa illuuie biliosa, fœtida, acri, maligna; quorum du-*

ctibus frequens adsit percelebris illa multorum morborum parens obstructio, quæ vix ac ne vix quidem summonetur: vnde tandem nascuntur morbi adeò peruicaces, vt vix vnquam desinant, & ægris ferè commoriantur. Eiusmodi enim aquæ, qualescunque sint, calore & siccitate insignes sunt, (quamuis aliæ plùs, aliæ minùs caleant) quippè quæ quasi per calcem & cinerem exustæ terræ, atque generantur metalla, manent & percolentur: adeo vt vix fieri possit, quin à diuturno earum vsu empyreuma quoddam remaneat, quod in corpore intemperato, atque disposito, nouum tandem morbum excitet, & feruidam, si quæ sit, viscerum dispositionem adaugeat. Idipsum probant Hippocrates, lib. de aere, locis & aquis, textu 13. *Aristotel* lib. 2. Meteor. cap. 3. *& Galenus* cap. 6. lib. 1. de simpl. medicam. facultatibus; *quæ inuisat & attentè perlegat Lector, eiusmodi aquarum vires & vsum discendi cupidus. Lubens quidem fateor eas locum habere in peruicacibus quibusdam affectibus, & in ijs miranda quædam patrare: nec tamen ista Medico in Hippocratis & Galeni doctrina instituto sufficiunt, vt earum vsum promiscuè præscribat singulis propè affectibus, & quauis anni tempestate: quod tamen sine vllo diorismo,* ἀτάκτως, ἀμεθόδως *& intempestiuè faciunt diobolares quidam medicastri, & Paracelsi de grege sufflones Empirici. Sciant quoque* φιλιατροὶ *superiùs,* cap. de Paralysi, *Spadenses & Niuernenses aquas ab Auctore nostro thermas impropriè denominari: cùm thermæ dumtaxat dicantur aquæ illæ calidiores, in quas tanquam in balneum ægri corpora sua demergunt: aquæ verò, quas largiori calice hauriunt. Neque etiam video qua ratione paralytici ab eiusmodi Spadensium aut Niuernensium aquarum vsu leuari possint, quamcunque causam habeat illa paralysis: idem de tremore sentio, cui potissimùm repugnant, cùm de causa morbifica nihil detrahant, & humorem neruis impactum nec digerant, nec discutiant. Quod apprimè præstant aquæ Borbonienses balneo adhibitæ, virtute scilicet, actúque feruidæ, ob prædominationem eximiam sulphuris, & bituminis quibus scatent, delibutaque sunt. In vlcere ventriculi easdem præscripsit, quas tamen inutiles reputo, propterea quod non leuiter calefaciant, ratione nitri, sulphuris atque chalcanthi, quod postremum contrariæ penitus homini na-*

turæ est, vt affirmat Galenus, lib. 8. de compos. medic. secundum locos, cap. 3. *Nec aliter sentiendum puto de vlcere renum atque vesicæ, quæ vt plurimùm nullam admittunt curationem, propter assiduum acrioris seri affluxum, à quo inhibetur vlceris vtriusque detersio siue desiccatio. Eadem sit ratio in vlcere vteri percurando, atque abortu præcauendo, cùm tanta exsiccandi facultate nullatenus polleant eiusmodi aquæ metallicæ.*

PARTVS DIFFICILIS.

Cap. XIII.

Difficultas pariendi vel contingit vitio fœtus, vtpotè imbecillioris, mortui, longioris, crassioris, malè exeuntis: Vel matris, cui vulua sit angustior, compressa, siccior, obstructa cicatrice, verruca, callo, scirrho: Præsentis medici partes erunt ad causam aduertere, & puerperium facilitare, Proinde si mater parere soleat cum difficultate, cum instabit tempus, exerceatur: pubes, perinæum, & os sacrum oleo aliquo relaxante, vt amygdalarum dulcium vel liliorum liniantur, glande aluus exoneretur, postea deligat sitũ conueniẽtiorem: Quædam enim in lecto iacentes, aliæ genibus innixæ faciliùs pariunt, aliæ sedentes in sella perforata, aliæ erectæ & lecto insidentes: quæ vno situ cum difficultate pepererit, alterum deinceps experiatur. Tempore puerperij contineat spiritum eumq; deorsum impellat: sumat vini Hippocratici albi aliquot cochlearia per interualla, aut syrupum capilli veneris, dilu-

Partum facilitãtia

tum decocto cinamomi, vel radicum aperientium.

℞. granorum iuniperi & baccarum lauri, añ. ℥ vj. cassiæ ligneæ & cinamomi, an. ʒ. j. farciatur venter pulli, sumatque iusculum præsertim cum aquæ morantur, nec vulua satis lubrica est. Quæ si longè ante partum eruperint, quia siccus vterus retinet: vel si multus sanguis effluxerit, quod fœtum simul & matrem valde debilitat, non potest partus non esse laboriosus. Vt via humectetur, injiciatur decoctum remolliens cum butyro recenti.

℞. Radicis liliorum ℥. ß. altheæ cum radice, M. ß. seminis lini & fœnugręci, an. ℥. ß. caricas n. 4. fiat decoctio. In colaturę ad summum ℔. ß. moschi gr. ij. dissolue olei amygdalarum dulcium, aut liliorum ℥. ij. fiat iniectio: obstetrix resectis vnguibus, manus prædictis oleis, aut butyro recenti intingat. Authore Plinio. decoctum maluę potum, facilitat partum; quinetiam folia illius substrata tantopere iuuant, vt nisi statim à partu subtrahantur, periculum sit ne fœtus sequatur. Huius partes erunt, infantem, non, vt debet, in caput procedentem, sed vel in pedes, qui Agrippę dicuntur, vel in dorsum, qui situs est omnium pessimus; vel in brachia dirigere & blande reponere: optandum est, vt exeat in caput: cęteri enim exitus sunt prçter naturam, quorum omnium optabilior est qui fit in pedes, quanquam Plinius duobus exemplis demonstret, hunc partum esse sinistri ominis; Priore, quòd *Exitus qui magis ex natura.*

Agrippa fuerit toto vitę cursu valetudinarius: posteriore, quod Nero, hostis naturæ, prodierit in pedes.

Cum naturalis ordo pariendi seruatur, membranis à fœtu calcitrante disruptis, primùm exeunt aquę ad lubricandam viam mox procedit fœtus in caput, sequitur δευτέριον quod acetabulis vteri alligatum, quoties diuellitur, toties parit dolores illos, de quibus puerperæ conqueruntur.

Dolor ex secundina diuulsa.

Si naturalis hic ordo pariendi peruertatur, vt si secundina exeat manente fętu, lethale: Quomodo enim viueret destitutus alimento? Si moretur secundina, obstetrix nihil acceleret, eámque integram, si potest, extrahat, non frustatim: nam vel minima illius portio grauissima inducit symptomata, ex quibus sæpè mors consequitur: multóque facilius est integram extrahere, quàm per frusta. Aliquando putrescit portio quæ remansit, & sub forma puris excluditur, quod & habendum est in bonis: tamen inter moras sæpè grauitate symptomatum moriuntur.

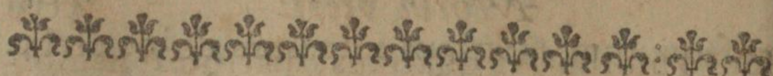
Periculum ex restitãte

Quoties igitur ad puerperam vocaberis, curiosè obseruabis si secundina integra exierit: nam si illius vel minimum frustulum remanserit, grauissimorum accidentium quibus puerpera torquetur, non erit aliundè causa requirenda: tum præscribes quæ morantem secundinam excludunt, proximo capite explicanda.

Faciamus vitalem fętum feliciter exiisse,

cōsequutum δευτέριον integrum, de lochiis superit interrogare (sunt menstrui superfluitates toto tempore gestationis in vtero aggregatæ ex reliquiis alimentarij sanguinis, de quibus credibile est intelligenda esse maleficia, quæ menstruo Plinius attribuit,) hæc enim nisi liberaliter fluant, infinitorum morborum sunt causæ, nisi quæ potenter mouent menses, ea abundè deturbarint, saphæna incidatur, purgentur, & cardiacis tam sumptis quam admotis cor à malignis fumis defendatur. Hippocrates in difficili partu secat saphænam, qua nullum præstantius existimo remedium.

SYMPTOMATA SECVNDI GENERIS.

DE RETENTIS LOCHIIS, ET suppressis menstruis.

CAP. XIV.

D ametriam in retentis pertinent menses retenti, lochia suppressa, tardans secundina; & fœtus mortuus: singula cum prẹter naturam retineātur, arte excernēda sunt, dandaque est opera, vt quam citò fieri poterit excludantur.[a]

Vehementiora quæ ad mouendos menses imperantur, lochia, secundinam, & mortuum fœtum deturbant. Proinde primo loco quæ menses, secundo quæ secundinam & fœtū mortuum, exponemus: eaque in tres classes distinguemus, leuia, mediocria & vehemētiora.

Notandum verò non propriè dici menses suppressos, nisi retineantur cum naturæ legibus fluere debent: neque enim puellæ ante annum pubertatis, neque vetulæ post annum quinquagesimum proprie suppressos menses dixeris, neque de illis ea ætate prouocandi cogitabis: frustra etiam in extenuatis inedia, aut

Quibus menses non

longo morbo, vt quartana, diarrhœa, hęmorrhagia idem tentaretur: Faciamus mulieri ægrotanti multoties incisam esse venam, deinde per tres aut quatuor menses, plus minùs, lunarem purgationem restitisse, temerè ad prouocandos menses remedia præscribentur: quia sanguis vix sufficit analepsi, eiusque quod morbo longo deperiit restaurationi: Verum si nihil tale præcesserit, suppressionis causæ perquirendę, curatio enim morbi consistit in remotione causæ. Si scirrhus, cancer, omentum aut pinguedo comprimens, si densitas vteri accusetur, singulis causis propria remedia opponentur: Esto densus & durus vterus, fotu, insessu, suffitu emolliendus erit, priusquam aperientia & incidentia imperentur. Si nihil tale appareat, causa referenda erit in obstructionem venarum vteri, aut iecoris: obstruuntur autem vt plurimum à pituita crassa & viscida, cui soli causæ destinati solent remedia, quæ ad mouendos menses passim pręscribuntur. Leuiora quæ sunt in vsu frequentiore, hęc sunt: Imprimis purgatio generalis ex ℈. iiij. pilularum de hiera cum agarico; deinde præscribenda massa ex puluere hieræ simplicis & pilulis elephanginis, de qua capiat alternis diebus ante pastum pilulas duas.

prouocandi.

Causæ suppreßionis.

Remedia leuiora.

Pilulæ deobstruẽtes.

℞. pulueris hieræ simplicis, pilularum elephanginarum, añ. ʒ. ij. cum syrupo capilli veneris, fiat parua massa, qua vtatur, vt dictum est. Vtilis etiam erit vsus syrupi capilli veneris, de artemisia, aut de hyssopo, cum decocto quinque radicum aperientium. ℞. singulorum ℥. j. dissolue in ℔. j. decoctionis radicum aperien-

tium, fiat iulep in tres doses, capiat manè diebus, quibus non vtetur pilulis. Fricentur crura deorsum. Fieri poterunt fotus & insessus ex remollientibus & vterinis incidentibus. ℞. radicum liliorum ℥.j. althææ cum radice, artemisiæ, matricariæ, hyssopi, pulegii, calaminthæ, an̄. M. ß. fiat decoctio in aquæ & vini albi æquis partibus, pro fotu muliebrium; aut quantitate herbarum aucta, fiat insessus.

Cum humores ita apparati fuerint, & ad fluendum aptiores redditi, aperiatur saphæna, deligatur tempus magis idoneum, vt habeamus naturam instituti nostri adiutricem. Verbi gratia, si solita fuerit repurgari luna noua, hoc tempore vena incidetur; si plena, plenilunium expectemus; alioquin

Luna vetus veteres, iuuenes noua luna repurgat.

Saphæna an semper prior aperienda.

Quæritur si ante saphænam sit aperienda basilica? Vetat Galenus, ne fiat reuulsio instituto nostro contraria. Aetius iubet, vt minuatur plenitudo, alioquin sanguis magno impetu fluet ad vterum, & inflammationem illic excitabit, aut obstructionem augebit: In manifestè plethoricis vera est sententia Aetij, alioquin sequendum Galeni consilium. Suffitus aromatum muliebria ducit, proinde ex myrrha, cassia lignea, & gũmi iuniperi fiat puluis crassus, cuius fumum excipiat per infundibulum. Aut paretur pessus ex artemisia, aut mercuriali pista & inuoluta linteolo, aut intingatur eorum succis. Internis fœmoribus vtiliter applicantur cucurbitulæ.

Hæc remedia si leuiora videantur, neque

causæ magnitudini respondeant, vtere mediocribus. quale hoc fuerit. ℞. syrupi de artemisia ℥. j. ß. trochiscorum de prassio vel de calamintha ℈. i. cum ℥. vj. decoctionis seminis iuniperi, fiat dosis, quæ iteretur per dies aliquot. Bibat pro ordinario potu hydromel, in quo hyssopi coma bullierit. Myrrha aliquot diebus sumatur cum vino albo, quantitate nucis auellanæ, aut cassia lignea (est crassius cinamomum.) Fernelius dat pulueris fistulę cassiæ ʒ. j. cum vino albo, diluto aqua hyssopi, aut cum vitello: Pulegium, nepeta, artemisia, matricaria, maiorana, hyssopus, calamintha bulliant in aquæ & vini albi æquis partibus, vaporem excipiat per infundibulum: foueatur imus venter cum spongia: ex residentia cataplasma paretur, addendo emollientia. *Mediocria.*

Fortiora sunt quæ sequuntur, quibus, vt dixi, secundina & fœtus mortuus excluduntur: trochiscorum de myrrha ʒ. ij. cum vino Hippocratico albo, aut hydromelite vinoso. Item ℞. pulueris sabinæ, aristolochiæ, dictãni albi, granorum iuniperi, & baccarum lauri, añ. ʒ. ß. crassioris cinamomi ʒ. ij. trochiscorum de myrrha ℈. iiij. excipiantur syrupo de artemisia, fiat confectio, de qua capiat ʒ. j. pro dosi ex cochleari, cum syrupo capilli veneris, aut dissolutam hydromelite. Poterit immisceri puluis chalybis præparati, quo solui contumaces obstructiones tùm admonui, cùm de fœdis virginum coloribus tractaui. *Fortiora.*

Item ℞. pessarium commune, intingatur succo mercurialis vel artemisię, deinde con-

ſpergatur pulueris ellebori, euphorbij, & trochiſcorum alandal, añ. ℈. ß. contineatur in vulua per vnam horam, etiam ſecundinam & fœtum mortuum attrahet. Si placet, ex opopanace, ſagapeno, ſtyrace calamita, myrrha, dictamno albo, ariſtolochia, granis iuniperi fiat puluis pro ſuffitu muliebrium. Dum hæc præſtabis, reuoca in memoriam, Hipp. *lib. de morbis mulierum*, talibus rationibus demonſtrare, quotieſcunque per ſex menſes deſinit iſte fluor, vix ac ne vix quidem arte reuocari poſſe. Primò, quia iam humor aliò diuertit. Secundò, quia per moras valdè creuit obſtructio. Tertiò, quia excretrix elanguit otio, eſtque veluti ſui officij oblita. Tamen ille refert ancillæ Pythiuſæ cùm toto ſeptennio menſes ſubſtitiſſent, ſanguine aliò diuertente: tamen ſponte rediiſſe, eodem ad locum proprium refluente. Pronuntianda igitur difficultas, non impoſſibilitas, ſi per ſex menſes reſtiterint.

DE SECVNDINA *morante.*

Cap. XV.

VT excludatur ſecundina, accipe ſecundinam ouis vel capræ, ſiccetur in furno, puluis detur cum vino albo, aut aqua decoctionis cetrac. Idem puluis excipiatur melle, & indatur forma peſſi; quinetiam, ſi credimus Aëtio, ſi adhuc calens applicetur ventri parturientis, partus erit facilior.

Haly ſuadet, vt maritus inungat penem gummi iuniperi, & vxorem ſubigat Ille idem iubet, vt excludatur citiùs quàm fieri poterit: Auicenna tamen mauult expectare ſuppurationem; interim experitur leuiora, & iuxta Aphoriſmum Hippocrat. mouet ſternutationem, internis fœmoribus applicat cucurbitulas, atque vt citiùs putreſcat, baſilicum diſſolutum in decocto althææ, violarię & ficuum iniicit per metrenchyten: Verùm, me iudice, hæc controuerſia ita dirimenda eſt, quando ſubſiſtens δευτέριον inducit grauia quædam ſymptomata, imminetque mortis diſcrimen, acceleranda eſt excretio, datis vehementioribus, quæ ad mouendos menſes prçceſſerunt: verùm ſi nihil vrgeat, expectari poteſt ſuppuratio, atque etiam adiuuari. Chirurgiam docent Paulus *libro 6.* & Aëtius *libro vltimo.*

Secundinæ quãdo accelerandæ excretio.

FOETVS MORTVVS
in vtero.

CAP. XVI.

DIgnoſcetur, quod puerpera nihil ſentit ampliùs moueri, tum quod imus venter refrigeſcit, cauantur oculi, tandẽ anhelitus fœtet. Dentur trochiſcorũ de myrrha ℥.ij. aut pilularum de ſagapeno ℥.j. Aut ℞. ariſtolochię lõgę, caſtorei & myrrhæ, dictamni cretici. añ. ℈.j. fiat paruus bolus, cum ſyrupo de artemiſia: indatur peſſus ex melle, acuto diagridij, colocynthidis

Peſſus attrahens.

Sectio cæsarea.

& ellebori, añ. ℈.ß. Quæ si non iuuerint, extrahatur ferramentis à perito chirurgo per vuluã, aut venter incidatur. Cæsares vel Cæsones dicuntur, qui cæso matris vtero in lucem prodierunt. Operationem Paulus & Aetius ex Philumeno copiosè descripserunt, vbi iubent fotu, litu, cataplasmate, insessu relaxante, vuluã lubricari, priusquam ferro extrahatur. Celsus monet, neque vi, neque ferro extractionem tentandam esse, si superuenerit inflammatio. Non est prætereundum quod notat Albucasis, se vidisse mulierem, quæ manente fœtu mortuo nihilominus nouissimè concepit, mortuus fœtus putruit, sanies ad vmbilicum ablegata est, atque illic abscessum fecit: quo quidem abscessu rupto, auxilio emplastri attrahentis, (quale à chirurgis parari solet ex bdellio, dictamno, & aristolochia) ossa ipsa exierunt integra. Sanè non debet amplius esse mirum, si fœtus mortuus, purulentus per vuluam exierit. Hæc historia facit, vt maiorem fidem adhibeam historiis doctissimi Rosseti *de partu Cæsareo*, quibus demonstrat fœtum extrahi posse per ventrem matre superstite. Nescio tamen an suo instituto accommodatè librum inscripserit, *de partu Cæsareo*; nam Probus Cæsones dici vult, quòd necatis matribus exeant. Extractionem fœtus per sectionem ἐμβρυουλκίαν veteres appellant. Guido iubet, mortua matre incidi ventrem parte sinistra, secundûm longitudinem.

Vbi cauenda.

MENSES IMMODERATI.

Cap. XVII.

AD ametriam in excreto pertinent menſes nimij, pauci, vt cum ſtillant guttatim; & deprauati, vt albi, & decolores. Ad immoderatè fluentes aperiatur baſilica dextra, vt reuellas, ligentur brachia, admoueantur infra, non ſupra mammas, cucurbitulæ, ſcapulis, necnon iecori, vt ſiſtatur in ſuo fonte. Vt laxiora vaſa reſtringantur, ℞. aquarum plantaginis, centinodiæ, & roſatum, an. ℥. iiij. aceti ℥. j. hoc epithemate intingatur linteum, quo veluti cingulo imus venter cingatur. Vel ℞. plantaginis, centinodiæ, roſarum rubrarum, an. M. ß. malicorij & balauſtiorum, an. ℥ ß. fiat decoctio ad eundem vſum. Item cataplaſma ex materia prædicta, vel ex bolo, ſanguine draconis, agitatis cum albuminibus ouorum. Si malis, paretur emplaſtrum ex carne cydoniorum & maſtiche, liniatur imus venter vnguento comitiſſæ, vel oleo aliquo aſtringente, vt maſtichino, cydoniorum. Item ex ſuccis aut aquis plantaginis, centinodiæ, roſarum, cum pauca terra ſigillata fiat iniectio: lana iiſdem ſuccis inebriata forma peſſi indatur, aut ingrediatur ſemicupium, cuius decoctum ſit adſtringens. Vel ℞. peſſarium commune, mergatur in vnguento comitiſſæ. Prouocetur arte ſomnus, abſtineat vino, cuius

Litus. *Iniectio.*

loco vtatur aqua chalybeata, in qua dissolui poterunt iulep rosarum, aut syrupus aliquis astringens cydoniorum, rosarum siccarum, granatorum; trochisci quoque adstringentes de bolo, de terra sigillata, de carabe, ex quibus cum conserua rosarum & symphyti, fiat opiata, cui addere poteris rasuram eboris, cornu cerui, corallum rubrum, hæmatitem. Interim corpus purgetur ex decocto ℥. ß. myrobalanorum citrinorum. Temerè autem supprimi non debet hæmorrhagia, præsertim quando fit à repletione.

Iulepi adstringẽtes.

℞. myrobalanorum citrinorum ℥. ß. bulliant in aquis rosarum & plantaginis, in colatura dissolue syrupi de cichorio compositi cum rheo ℥. j. fiat potio. Nisi mauis expressionem ʒ. ij. rhabarbari, infusi in iisdem aquis; in qua dissolue ℥. j. cuiusuis syrupi astringentis. Cæterum quia sanguis immodice fluit, duabus præsertim de causis: Primò, propter vias laxiores, cui causæ conuenient adstringentia commemorata. Secundò, propter sanguinis ipsius tenuitatem, huic causæ conuenient incrassantia. Ad eum finem præscribes iuscula, lactucâ & portulacâ alterata, aut ex eorum succis & succo plantaginis coctis cum saccharo fiat syrupus, quo vtatur omni hora. Inspissant sanguinem oryza cocta in aqua rosarum, pedes vituli; idem præstat pulticula ex farina fabarum cocta in lacte chalybeato. Ante pastus edat parum cydoniati: immoderati enim menses in iuuenibus periculosi, in senibus funesti: hydropicæ tandem moriuntur refrigerato iecore.

Causa hæmorrhagiæ immodicæ.

Prognosis.

MENSTRVVM

MENSTRVVM STILLIcidium.

Cap. XVIII.

SAnguis ſupra modũ effluit per ἀναςόμωσιν, apertis venis, vteri rarò per ἀνάβρωσιν rupta aliqua illius vena, vt ictu, caſu, difficili partu. Eſt etiam cum guttatim veluti ſtillat ſanguis, & paucus cum dolore redditur, ſanguis inquam impurus, ſanioſus, purulentus. Doloroſum hoc ſtillicidium eroſionis certum eſt indicium, aliquãdo etiam vlceris ſimplicis, vel maligni. Qualitas excreti qualitatem & magnitudinem morbi indicabit: Sanies enim & pus, vlcus certò indicant: Sanguis verò impurus, ſanioſus, erodens, exulcerationem, vbi dolor ibi morbus. Ex loco doloris, ſi vlcus ſit in vtero ipſo, an in collo vteri diſcernetur: nam ſi reſpondeat ſe ſentire dolorem in perinæo, eſt in collo: ſi ad pubem, eſt in vtero ipſo. Vlceri iam propria remedia deſcripta ſunt, exulcerationi & eroſioni leuiora accommodentur: lege Aetium *lib. 16. cap. 65.*

Affectus indicia.

Partis affecta.

HÆMORRHOIS VTERI.

Cap. XIX.

EST vena in collo vteri, per circuitus, extra tempus lunaris purgationis, ſanguinem

fundens. Poterit videri per dioptram: Tuberculum enim eminet subrubrum & cruentum, quod Pauli consilio abscindendum est, quo tempore morbus dat inducias. Lege Aetium *lib. 16. cap. 99.* vbi monet cancrosas & varicosas non esse attingendas.

MENSES DEPRAVATI, VT albi & decolores.

Cap. XX.

Auctore Hippocrate, mēses decolores desiderant purgationē, quia cacochymiam indicant. Quis humor peccet, inspectione indusij distinguetur: Albi verò menses, aut accidunt ipsiusmet vteri intemperie frigida per congestionem, vel generali rheumatismo, siue totum corpus in vterum sese exoneret, siue pars aliqua princeps: hinc longa & difficilis curatio, quia aliunde fouetur. Periculum tamen est in mora, quia aliquando vterus humoris acrimonia exulceratur: tùm excretum incipit esse rubrum, & fluit cum dolore. Hócque sequitur incommodum, quòd rarò concipiant: quippè cùm perpetuo madeat illis vterus; quòd si fortè cōcipiant, aut abortiunt, aut partus edunt morbidos & parum vitales. Neque tamen temerè supprimi debet vterinus fluor: propterea quòd suppressione intempestiua aliquæ in hydropem, aliæ in paralysim, aliæ in cephalalgiam inciderunt, humore aliò refluente.

Alborum mensium causa.

Incommoda.

Periculum à temeraria suppressione.

Priusquam de remediis cogites, vide ne similitudo tibi imponat. Sunt enim duo vteri affectus similes fluori albo, nempè gonorrhœa simplex & virulenta. Distinguentur, quòd in gonorrhœa simplici effluat semen cum titillatione, cùm in rheumatismo vteri fluat pituita sine pruritu. Sub gonorrhœa virulenta continuus est dolor, vt in vlcere, non sine ardore & acrimonia vrinæ: vt mittam fœdum concubitum, qui semper istam gonorrhœam præcessit, non fluorem album. Hoc quoque certo signo distinguentur, quòd quoties fluunt menses rubri, albi subsistunt, perseuerat nihilominus gonorrhœa virulenta.

Curationis primus scopus, vt impuritatem corporis diuertas & per sentinam exhaurias: nisi colluuiem humorum quæ fluit vndique ad vterum, per aluum expurges, coniicies ægrum in maius periculum importuna suppressione; quia, vt dixi, humor aliò refluet: Itaque præscribatur parua massa pilularum de quinque generibus myrobalanorum, purgetur pilulis assaieret, de bdellio, vel ex rheo cum agarico, ratione pituitæ exuperantis. Applicetur vtero & lumbis emplastrum pro matrice, sed remoueatur cùm instabit tempus rubræ purgationis. ℞. emplastri pro matrice ℥.iij. extendatur super aluta, & applicetur dictis partibus. Sumat quotidie cum vitello vnius oui carabes ℈.ij. Aut paretur opiata ex conserua rosarum & symphyti, addēdo trochiscos adstringentes, corallum, cornu cerui vstum. Consulatur parti principi si quæ laboret, hepati hepati-

Curatio.

Opiata adstringens.

cis, cerebro cephalicis. Alioquin intemperies frigida vteri iam dictis remediis corrigatur. Exsiccando vtero conueniunt hidroticum, stuphæ siccæ, imprimis verò suffitus ex puluere radicis bistortæ, trochiscis de gallia & de alipta moschata, caryophyllis, nuce moschata: ℞. radicis bistortæ ℥ ß. trochiscorũ de gallia & de alipta moschata, an. ʒ iij. caryophyllorũ & nucis moschatæ, an. ℈. iiij. fiat puluis crassus pro suffitu muliebriũ. Thermæ Spadenses & Niuernẽses desiccant vterũ, propterea vt vlceri, ita illius rheumatismo benefaciunt, quotiescunq; humor videbitur descẽdere à cerebro per somnũ. Paulus Ægineta contendit diuretica, vt asari, apij, fœniculi decoctum, vi attenuante ducere per vrinas, vt etiam Galenus, qui vt humorem eò diuertat, eadem imperat. Eodem diuersionis scopo vtiliter admouebuntur cauteria brachiis.

Vterum desiccãtia.

Notandum ex Aetio, iuuenes rubra, vetulas alba fluxione sæpius tentari; si respondeat ætati, faciliùs curari; si non sit ætati morbus congener, vt si vetula rubro, iuuencula albo fluore tentetur, difficiliùs & cum maiore vlceris periculo, propter humoris fluentis acrimoniam. Sanè non caret dubitatione quod affirmat Montanus, iuuenculas quæ patiuntur fluorem album, expertas esse venerẽ: quia puellis etiam octo annorum aliquando accidit, vt Fernelius obseruauit. Ego verò in trienni puella, cui fluit magna copia.

Prognosis.

FVROR VTERINVS.

CAP. XXI.

NObilis mulier non ita pridem furebat ab vtero, imperaui venæ ſectionem, clyſteres, frequens balneum; quibus cùm morbus non cederet, maritum peregrè profectum iuſſi reuocari: Reuerſus prima nocte illi priſtinam mentem reſtituit. Siccus vterus ſolebat humectari, non aqueo, ſed pingui & aërio illo humore, qui eſt illi pro pabulo. Simile eſt ferè quod narrat Alexand. Benedictus: Iuuencula Venetiis domo exiit, furens ab vtero ob ſuppreſſos menſes: cùm maritus eiuſdem domum reuerſus eam tota nocte ſubagitaſſet, fluxere menſes, mentiſque ſanitatem conſequuta eſt. *Quale vteri pabulū.*

SCHOLIVM.

FVror vterinus ſymptoma eſt ex iis quæ vterum affligū, rarum quidem & inſolens, ſed periculoſum & difficilis curationis, niſi arte eius initijs prudenter occurrat ſagax & diligens Medicus. Sic autem dicitur, quod ſit ferinum rabioſúmque delirium, ab vteri pruritu, phlegmone & priapiſmo propriis ſignis diſtinctum. Ortum habet ab vteri vitio, qui ſanguinis ſeminiſve copioſi æſtuprurieus, in furias veneremque ruit, ſuique deſiderij ſimulacrum cerebro tam firmiter per epigeneſin imprimit, vt nil niſi obſcænas imagines primùm ægra mulier meditetur, mox in verba erumpat minus pudica, donec in laſciuos geſtus & motus inuerecundos effuſa, obuios maſculos, & interdum feminas ad venerem ſollicitet. Eſt igitur hic affectus, immoderatus veneris appetitus, feminas ad inſaniam fere redigens, à ſeminis copia & acrimonia exurgens: ſeu delirium ex

immodico veneris appetitu ortum: vnde fit vt plurimi statuant hoc affectu quondam laborasse virgines illas Milesias, de quibus Plutarchus lib. de virtutibus mulierum, *quas ferunt cateruatim sese suspendisse, nec potuisse monitis, precibus aut vlla vi impediri. aut mulieres Lugdunenses, quæ turmatim sese in fluuios & puteos furore quodam erotico percitæ deiiciebant atque præcipitabant: quod etiam non obscure expressit Hippocrates* lib de iis quæ virginibus accidunt. *Hic autem affectus male & improprie à nonnullis Nymphotomia dicitur (quæ apud Paulum Æginetam* lib. 6. cap. 70. *nullum significat morbum, sed operationem quandam chirurgicam, quo nymphæ seu clitoris excrescentes abscinduntur: quod Ægyptios olim nupturis virginibus facere solitos fuisse docet Galenus* in Introductorio, cap 10) *Verùm eleganter denominatum reperio apud Zonaram, Monachum & scriptorem Græcum*, tomo 3. Annalium, *in quo sic de Constantio Imperatore Constantini Magni filio. Vxorem,* inquit, *habuit Eusebiam, formâ celebrem illam quidem, sed ob maritum calamitosam, cùm naturâ, tum morbis mollem & ad Venerem segniorem: vnde paulatim contabescens, ante Constantium decessit, nullo vnquam fœtu edito, & vt quidam dicunt,* vterino affectu alienata mente defecit, καὶ μητρομανίας νοσήματι περιπεσοῦσα ἐξέλιπε. *Nec est quod Criticus quisquam vocem hanc* μητρομανίας *barbaram reputet, quam vsurpauit scriptor Græcus in media Græcia; quam ab eo desumptam retinuerunt & alij politioris literaturæ viri, ex quibus est mihi instar omnium vir summæ eruditionis Scipio Gentilis Iurisconsultus*, pag. 336. suorum Commentariorium in Apologiam Apuleii; *& Gorrhæus noster* in suis definitionibus Medicis, *& Nicolaus Alexandrinus* in Antidotario, sect. 1. antidoto 218. pagina mihi 73.

SECTIONIS QVARTÆ

TRACTATVS TERTIVS.

DE MORBIS MAMMARVM qui (vt Vterini) mulierum sunt proprij.

QVANQVAM ad affectus externos referri possint, tamen quia mulierum sunt proprij, & quòd medici potius quàm chirurgi de illis consulantur: placuit per occasionem de illis transigere: omnes autem aut ad mammas ipsas pertinent, vt inflammatio, vlcus, scirrhus, cancer; aut ad lac, vt copia, paucitas, coagulatio lactis. Exordiar ab inflammatione.

MAMMARVM PHLEGMONE.

Cap. I.

PHlegmone dignoscetur tumore calido, cum rubore & dolore. Initio mittatur san- *Diagnosis.*

guis, & fiat litus cum oxyrhodino, superponendo oxycratum tepidũ, vt impedias ne fiat; quinetiam si menses restiterint, incisa saphæna prouocentur. Notandum tamen, quando inflammatio consequitur trombosim seu coagulationem lactis, vt ferè fit, abstinendum esse à repellentibus, ne humor magis magísque impingatur atque incuneetur, sed mox resoluendum esse, aut maturandum. Resoluetur cataplasmate ex farinis fabarum & erui, cum apio & ebulo, succo aut decocto caulium. Si non possit resolui, iuuetur pepasmus cataplasmate ex farinis tritici, lini, fœnugræci coctis in hydrelæo. Basilicum est pepticũ optimum. Interim veta ne nutrix ablactet infantem, ne suctu mammæ impleantur, quod est Sorani & Pauli consilium, quando insignis est dolor. Alioquin, inquit Aëtius, si neque dolor insignis adsit, neque inflammatio, fugatur leuiter: sic enim fiet vt sensim depleatur sine nouę materiæ attractione: Cæterum inflammatio in papilla est longè grauior, quàm in mamma. Vtramque non tantum febris comitatur, sed etiam quandoque, etsi raro, delirium.

Repellentia vbi cauenda.

An ablactandus infans.

INFLAMMATIO MAMMARUM.

CAP. II.

INflammationi suppuratæ succedit vlcus, imprimis detergendum, postea replendum.

Æginetæ remedium poteſt eſſe inſtar omnium, quod ad aliarum partium, vt vteri & oris vlcera per analogiam transferre poſſis. ℞. gallas & nuces cupreſſi an. numero 10. rhu coriariorum M. ß. macerentur in vino rubro diebus 10. deinde coquantur, donec dimidium vini ſit conſumptum; reſidentia proiiciatur, colatura rurſum coquatur ad craſſitudinem mellis: in vſu, ſi fuerit craſſius, diluatur eodem vino. Priſcianus portulacam terit cum oleo roſato, & cum linteo imponit, aut foliis hederæ coctis mammas fouet.

SCIRRHVS, CANCER mammarum.

CAP. III.

SCirrhus vt cancer non ſaneſcit, ſi confirmatus; incipiens emolliatur diachylo cum gummis. De Vigo non tantùm mammas duras, ſed etiam cancroſas primùm fouet decocto clymeni, deinde admouet ſequens emplaſtrum. ℞. olei communis ℔. j. lithargyri puluerati & plumbi vſti, an. ℥. ij. ſucci clymeni depurati ℥. iiij. terebinthinæ ℥. ij fiat emplaſtrum. Plumbi lamina etiam vlcerato cancro vtiliter applicatur.

Dolor mammarum.

Dolor demulcetur cataplaſmate, ex quatuor remollientibus, & floribus chamæmeli, aut ex farina fænugræci cocta in lacte.

VT NVTRICI LAC abundè ſuppetat.
CAP. IV.

FRicentur mammæ, infra mammas applicentur cucurbitulæ, vt materia lactis eò attrahatur. Bibant aquam decoctionis herbæ & radicis fęniculi recentis. Vulgus vtitur aqua decoctionis auenæ, aut furfuris: Paretur pulticula ex lacte & farina fabarum: vtantur oryza. Sunt qui commendant puluerem vermium terrestrium, dētur ʒ.ij. cum vino, vel contundātur cum paſſulis. Vel ℞. tria aut quatuor oua, interim dum agitantur, miſce puluerem duorũ aut trium vermium, atque etiam pulueris fęniculi dulcis, ℥. ij. aut iij. coquantur in ſartagine cum butyro, fiat ferculum quo nutrix vtatur. Rhaſis magni facit cinerem pedis anterioris vaccæ cũ decocto fęniculi. Conſideranda tamen cauſa imminuti lactis. Faciamus verbi cauſa, nutrici paucum lac ſuppetere, propterea quòd menſes copioſiùs illi fluunt, niſi ſiſtatur fluor, irrita ſunt remedia: Si parciùs viuat, niſi liberaliùs & alimentis boni ſucci nutriatur, nunquam prædictis remediis lactis copia producetur: Si propter totius aut mammarum calidam & ſiccam intemperiē lac deficit, corrigatur iuſculis herbis refrigerantibus ſimul & humectantibus alteratis, vt lactuca, acetoſa, immiſcendo ſemper ea quæ lactis copiam proprietate gignunt. Quidam commendant potum lactis ſuilli.

Lac ſuppeditantia.

Cauſa defectus lactus cur attendenda.

VT LAC E MAMMIS repellas.

Cap. V.

PVerperis mox à partu ſolet maiore copia lac ad mammas confluere. Vt repellas, liniantur mammæ oxyrhodino, deinde ſuperponatur linteum imbutum oxycrato tepido, in quo cuminum bullierit, quod ſæpè renouetur. Poterunt mammæ ſtatim à litu conſpergi puluere myrtillorum, aut liniri oleo myrtino, quod eſt potentius roſaceo. Vulgare eſt cataplaſma ex furfure coctо in oxycrato. Quidam appendunt collo catenam auream, alij ferream, aut clauum: ferrum enim frigore ſuo repellit, propterea limus qui ſubſidet in aquis fabrorũ, ſubactus cum roſaceo, forma cataplaſmatis vtiliter admouetur, impeditque incipientes inflammationes. Cucurbitulæ tandem hypochondriis affigendæ, ad reuulſionem ſanguinis, niſi geſtent vtero. Cataplaſma ex farina fabarum, erui, lupinorum cocta in oxymelite, repellit ſimul, deſiccat & exhaurit lac. Itaque prouidebis, ne de repellendo dum cogitas, quando duntaxat impedire vis ne lac maiore copia ad mammas affluat, illicque, vel concreſcat, vel inflammationem excitet; ne tuo remedio euaneſcat, & mater non poſſit poſtea eſſe nutrix, etiamſi velit. *Cautio in vſu repellentium.*

TROMBOSIS LACTIS.

Cap. VI.

AD trombosim seu coagulationem lactis, ♃. ebuli, apij, menthæ, calaminthæ, an. M. ß. fiat decoctio pro fotu: ex residentia cataplasma. Vulgus stercus caprillum coquit cum oxymelite, & applicat forma cataplasmatis, fouet etiam mammas muria. Auicenna coquit farinam lini & fœnugræci in oleo violato & pauco aceto. Quidam affirmant ceræ grana duo instar milij sumpta impedire ne lac coaguletur.

SECTIONIS QVARTÆ,

TRACTATVS QVARTVS.

DE MORBIS ARTICVLOrum, ac imprimis de Arthritide.

CAP. I.

CVRATIONEM morborum internorum arthritis terminabit: æquum eſt enim, vt morbos genitalium, tam viri quàm mulieris, conſequatur, quia fingitur à Poëtis filia Bacchi & Veneris. Quædam eſt generalis, quæ vel omnes articulos ſimul, aut viciſſim inuadit; quædam eſt ſpecialis, quæ definitiùs hunc quàm illum articulum affligit: hinc arthritidis variæ differentiæ, propriis nominibus deſignatæ. Dum enim fluxio articulos pedum cruciat, podagra; dum manuum, chiragra; dum genuum, gonagra nuncupatur: quæ plures ſimul articulos diuexat, nomine generis Arthritis appellatur. Quò referri poſſunt Iſchias, & immanes tam humeri, quam omoplatæ cruciatus. *Arthitidis differentia.*

Raro fit congeſtione, ferè ſemper fluxione. Fluxionis autē omnis duo termini, à quo, & ad *Cauſa.*

quem. Terminus à quo, eſt pars mittens. Terminus ad quem, pars excipiens. A qua parte procedat arthritica fluxio, inter doctos non eſt ſatis definitum. Placet Fernelio ſemper procedere à cerebro, quinetiam humorem extra cranium conſiſtere, atque illinc ſub cutem ad articulos deſcendere: Verùm nephritidē ſæpè conſequitur, pituita à renibus ad articulos tranſlata. Arthritis calida, qualis eſt hodie frequentior, ab hepate calidiore ortum ducit, acciditque vt plurimum ſuppreſſis menſibus, aut hæmorrhoidibus, vt mittam multos morbos arthritide terminari, materia à toto ad partes ablegata. Verum enimuero quidni ab interiore cerebro per ſpinam & neruos, per venas quoque & arterias, quemadmodum in ſubiectas alias partes, ita in articulos deſcendat? quidni partes robuſtiores in articulos imbecilliores ſeſe exonerent? Diſputatio iſta eſt magni momenti, vt diſcamus imprimis parti mittenti conſulere Excipiunt verò articuli propter imbecillitatem, quæ eſt vel à natura & hæreditaria, vtpote, ſi quis naſcatur parentibus arthriticis: vel aduentitia, qualis eſt quæ proprio vitio, vt vitæ intemperantia, contrahitur: Naturæ vitia difficiliùs tolluntur, quàm accidentaria: hinc arthritis hæreditaria inſanabilis, aduentitia, ſi iam vetuſtate fuerit nodoſa, immedicabilis.

Opinio Fernelij.

Conuellitur.

Remedia quędam prophylactica, quibus præcauetur; alia therapeutica, quibus præſens depellitur. Fingamus quempiam, qui ſentiat in articulis propenſionem quandam, ad arthritidem, ſiue natus ſit arthriticis parentibus, ſiue intem-

Prophylaxis.

perantiæ vitio iam aliquoties fuerit afflictus, qui velit imminentem præcauere: reuocare imprimis debet ex methodo generali, hoc præceptum: *Semper in morbis periodicis, si fieri potest, anticipandum esse paroxysmum.* Itaque instante tempore accessionis purgetur pilulis arthriticis, aut de hermodactylis maioribus in frigida, minoribus in calida causa. ℞. Massæ pilularum arthrit. & de hermodact. an. ℈. ij. malaxentur cum aqua betonicæ, fiant pilulæ sex pro dosi. Deinde aperiatur vena, præsertim cum fluxio calida videbitur: Galenus enim gloriatur se multos ab arthritide præseruasse, ineunte vere secta vena. Imbecilli & laxiores articuli roborentur oleo cum sale, vt sicces cum adstrictione, vinaceis quoque firmentur: macerandum corpus inedia: Propterea enim μισοπτωχὸς perhibetur, odio habens pauperes: hidrotico quoque desiccandum, vt decocto chinæ, aut zarsæparillæ. Cauteriis fluxio diuertenda, quæ brachiis, aut ipsimet capiti vtiliter applicãtur, quãdo manifestè fluxio incipit à capite; alioquin parum, aut nihil omnino prosunt, tibiis potius debent applicari, cum videtur fluxio ab hepate originem ducere. Confert etiã ad præcautionẽ lac asinæ, quia sanguinẽ depurat, præsertim iuuat eos arthriticos qui aliquando lue laborarũt.

Phlebotomiæ vtilitas.

Articulos roborantia

Therapeutica partim vrgenti dolori subueniunt, partim morbum funditus tollunt. Sanè optima sunt anodyna, quæ tollunt causam doloris. Aëtius cum Gale. probat venæ sectionem: summis enim doloribus prẹsentissimũ est remedium. Auicenna tamẽ eam improbare videtur.

Curatio

Ita diſtinguendum: Ad præcautionem confert, ad curationem nocet, quia humores omnes commouet, augétque fluxionem: neſcio quomodo morbus iſte tempore maioris afflictionis magnis remediis, purgatione & venæ ſectione, exacerbatur. Si tamen venienti morbo non ſit prouiſum, & corpus ſit plethoricum, aut commota febris: non erit alienum venam pertundere, necnon cacochymiam vacuare. Galenus ex Andromacho hoc primi generis anodynum valdè commendat, quo ſoleo vti fælici admodum ſucceſſu. Fęnugræcum coquatur in aceto, donec diſſolui poſſit, adde mellis quantũ ſatis, recoquantur iterum & terantur, fiat cataplaſma, quod faſciis obligetur: fac hoc triduo, & miraberis effectum: Huc referri poteſt veſicatorium, infra partem dolentem, ex medio cortice vlmi, aut fermento & cantharidibus: nec non hirudines admotæ articulo dolenti.

Anodynũ expertum.

Secundi modi anodyna ſunt cataplaſma vulgare ex lacte cum vitellis ouorum, pauco croco & farina hordei; adde ſi placet, oleũ chamæmeli & violarum, ne tam citò areſcat. Fimus bubulus recens, eſt vulgare, optimum tamen anodynum: ſiccus coquatur cum mulſa, aut cum oleo chamæmeli: Aut folia althęæ & verbaſci coquantur in lacte, & trita applicentur. Si placet, radix althęæ ſiccetur, puluis coquatur cum lacte, & applicetur. Sanguis quoque leporis & hirundinis, adeps ciconiæ, vel eiuſdem fimus illitus articulo, proprietate quadam creditur conuenire: lagena plena decocto ner-

tiali, vt maioranæ, chamęmeli, primulæ veris volis pedum & manuum vtiliter applicatur: aut parti ipsi vesica semiplena lacte, in quo althęa, maiorana, chamęmelum, hypericum bullierint, cùm cætera nō iuuissent, sæpè expertus sum singulare anodynum. Emplastrum de Vigo cum Mercurio, iuuat, præsertim si arthriticus aliquādo lue laborarit.

Anodyna tertij generis: lac in quo hyoscyamus bullierit, aut hyoscyami folia, trita & applicata: oleum ranarum isto modo est anodynum: capita ranarum coquantur in oleo ad putrilaginem, expressio seruetur pro litu. Oleo nenupharis aut papaueris, maior stupefaciendi vis inest, maxima opio, quo tamen non est vtendū, nisi extrema necessitate: illius grana duo aut tria lacte dissoluuntur, aut oleo violaceo, chamæmelino pro litu partis dolentis: Viua torpedo subiecta plantis pedum, quia membrum stupefacit, tollit, non tantum ad præsens, sed in reliquam vitam sensum doloris: Quidam mergunt in frigidam partem dolentem, sedato dolore applicant calefacientia, vt oleum chamęmeli, hyperici, liliorum; hæc ad symptomata. *Narcotica.*

Morbo autē vt mederi possis, eiúsque causam ita tollere, vt ampliùs non recurrat, Tralliani diacorallium pręscribito, cuius sequitur descriptio ℞. coralli ʒ.ij. myrrhæ ℥. iij. caryophyllorum. ʒ.ß, rhapontici ℥. j. folij ℥. ß. si desit, eius loco substituitur nardi Indicæ ℥. j. radicis pæoniæ tantumdem, aristolochiæ rotundæ & longę, an. ℥.ij. fiat puluis tenuissimus, cuius scrupulus vnus exhibeatur pro dosi summo mane, sex ho- *Diacorallium.*

risante cibum cum tepidæ ℥.iiij. Corallũ astri-ctione sua vias per quas fit fluxio, restringit, nerualibus humidiora & laxiora ligamenta in-calescunt, siccantur, roborantur, cæteris pituita morbifica inciditur & tenuatur. Exhibetur au-tem cum tepida, vt illius ardor obtundatur; cõ-uenit imprimis arthritidi frigidæ, cuiusmodi omnes esse Fernelius, quin Galenus ipse existi-mat, cùm tamen hodie magna ex parte calidas esse experiamur: exhibet per centum dies conti-nuos postea intermittit dies triginta, vt æger re-sumat vires. Rursum exhibet per dies centum continuos, deinde diebus triginta intermittit. Tertiò exhibet non quotidie, sed alternis diebus per dies centum & sexaginta. Difficile est ho-die ægrum inuenire vsque adeo patientem: In-terim per interualla purgari debent pilulis ar-thriticis, vel de hermodactylis, aut terebinthina cum rheo & agarico. Est enim neruis amica. In-fra articulum magis obnoxium fluxioni arthri-ticę, vtile erit applicare vesicatorium aut cau-terium, vt humori quo relaxantur & debilitan-tur ligamenta, detur liber exitus: Galenus ab-sumit reliquias emplastro ex cochleis: Integræ teruntur & forma cataplasmatis applicantur, sinantur donec per se cadant. Possis etiam ad ro-bur parare cerotum ex emplastris de meliloto, ceroneo vel oxycroceo. Vel ℞. gummi pini ℥.ij. incorporētur cum oleo irino, fiat emplastrum. Cæterum Valescus meminit cuiusdam medici, qui sola trium dierum inedia accessionibus ar-thriticis liberabatur: os colluebat frigida, nihil præterea assumebat. Gatinariam iam sexagena-rium arthritis prehendit, sola vini abstinentia

Terebinthina neruis amica.

Inedia & vini abstinentia, vis.

eam depulit, atque indolenter vſque ad annum octuageſimum ſecundum vitam exegit: interim ſtomacho conuenientem potum ſibi parabat ex decocto maſtiches, coriandri, paſſularum. Vinum plurimũ nocet arthriticis, inquit Gordonius, tum quia facit penetrare humorẽ crudũ ad articulos infirmos, ẽſtque humoris crudi vehiculum, tum quia aceſcit: concedit tamen in declinatione, ſed magna cautione. Arthritis nodoſa comparatur ſcirrho: incipiens eſt capax remedij, non confirmata. In vſu eſt apud plebeculam remedium Galeni; coquit pernam ad tabem, immiſcet putrem & verminoſum caſeum, inde cataplaſma effingit. Eſt aliud emplaſtrum, emolliens ſimul & reſoluens, ex ammoniaci & ceræ æquis partibus, addendo pro ℥.j. croci ʒ. ß. cuius loco vtimur diachylo magno & cum gummis, ſeu ireato, cui ireos Florentiæ aliquid ſit admixtum, vt remolliat ſimul & reſoluat. Guido vtitur hoc cataplaſmate. ℞ ebuli, ſambuci & caulium rubrorum, an. M.j bulliant in lixiuio, quod paretur ex tartaro & ſale coctis in aceto; ſi fortè nodus vlceretur, iubet mundari vnguento apoſtolorum. Quod ſi videatur neceſſe, non aliter quam ſtrumæ aliquo cauſtico erodatur: vt oleo de vitriolo, de ſulphure, aqua forti, puluere Mercurij: Imò verò ſi iam os ſubiectum corruptum fuerit, ferro candente vratur. Cæterum fluxionis quæ fit in partes neruoſas terminus dies 40. quo tẽpore ſolet durare arthritis: fluxionis verò factæ in partes carnoſas dies 14. Propterea Guido iubet; vt cauteria, quæ applicantur coxariis, per

Emollientia & reſoluentia.

Arthritidis duratio

dies 40. maneant aperta: quanquam non videtur tempus aliter definiendum, quàm perfecta ſanitate.

DOLOR ISCHIADICVS.

CAP. II.

Cauſa. ISchion eſt ligamentum, quo femur coxendici alligatur. In iſta compage ſeu articulatione collectus humor, iſchiadicos dolores excitat, quibus afflicti, coxarij ſeu iſchiadici nominantur.

Curatio. Iſchiadi calidæ, qualis accidit ſuppreſſis menſibus, imprimis venæ ſectio medetur, ſecta primùm vena in brachio è directo, deinde in malleolo exteriore, quæ quòd ſingulariter proſit in eo affectu, iſchiadica nominatur. Clyſteres hic imprimis commendantur. Primus ſit communis ad vacuandas fæces, reliqui acres, qui conſtent potiſſimùm centaurio minore. ℞. iuæ arthriticæ, betonicæ, primulæ veris & centaurij minoris, an. M. ß. poſſis addere hyſſopi, thymi, pulegij tantund. fiat decoctio: in colaturæ ℔. j. diſſolue pilular. arthriticarum, vel de hermodactylis ʒ. ij. Si malis benedictæ laxatiuæ, aut hieræ colocynthidos ℥. ß. mellis anthoſati ℥. ij. olei anethini, de caſtor. an. ℥. j fiat clyſter. Purgatio quibuſdam nocuit, præſertim vehemens, attracto humore ad partem afflictam, non vacuato. Vomitus eſt tutior, quia reuellit. Poſſunt

tamen dari pilulæ arthriticæ, aut potio ex turbith & agarico, quæ bullierint in decocto neruali, vel tabellę diacarthami.

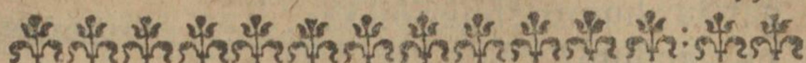
Pro topicis memineris abstinendum esse repellentibus, ne intropellant humorem morbificum, quem omni arte foras allicere debemus: hic enim debet esse præcipuus scopus curationis à centro ad circumferentiam humorem morbificum attrahere: propterea dropax à Gal. commendatur. ℞. picis ℥. ij. liquetur in quarta parte olei chamæmelini, adde sulphuris ℥ ij fiat emplastrum. Idem Gal. mirificè extollit ceratum de euphorbio, quod est μετασυγκριτικόν ex alto foras trahẽs; cuius cerati eodem autore aliàs meminimus, cùm de cephalæa tractauimus. Aetius laudat cataplasma ex fimo caprillo, cocto in aceto. Alij malũt coqui in vino quidam addunt sulphur, staphysagriam, aristolochiam. Eidem scopo inseruiunt sinapismus, vesicatorium, & cucurbitulæ etiam cum scarificatu, singulis incisionibus quidam applicant hirudines. Democrates apud Galen. commendat radicem iberidis seu lepidij, cum axungia primũ remollitam, deinde contusam & emplastri modo impositam: ille iubet, vt sinatur illic per tres horas. Ægineta verò consulit, vt sinatur donec cuticula nigrescat: sit paratum balneum aquæ dulcis, in quod æger mox demittatur. Fernelius hoc remedium tanti facit, vt miraculo iuuare affirmet. Omnes ex Dioscoride hoc remedium descripserunt, qui iubet cum axungia salsa teri; & per quatuor horas forma cataplasmatis coxæ applicari: deinde vt ingrediatur balneum, post-

Repellentia cur fugienda.

ea iubet, vt locus oleo liniatur & lana superponatur. Castoreum pondere ℥ j. vtiliter per aliquot dies coxariis exhibetur. Cortex quoque radicis capparis tam sumptus quam admotus, si credimus Æginetæ, benefacit: qui consulit, vrgente dolore, tandem vt Philoni ʒ.j in decocto clysteris dissoluatur: Aphorismus est Hippocratis *lib. 6.* si coxariis diuturno dolore vexatis crus tandem extenuetur, nisi admotis cauteriis hoc impedias, claudicabunt: mucus, quo articulus impletur, cauteriis vacuetur. Celsus supra iuncturam iubet applicari, Dioscorides loco dolenti: quacumque in parte dolor erit, illa aperiatur cauterio: nam vbi dolor ibi morbus, seu causa coniuncta morbi. Vide tamen, ne cauterium altiùs penetret, ne fortè quis subsit tendo, aut neruus. Ego soleo coxariis applicare cauterium quatuor digitis infra genu, in exteriore tibia: præfero enim hanc parti interiori, quia de parte affecta magis directè vacuat: tamen considerandum quò dolor inclinat, intus an foras.

Cauteria vbi applicanda.

in alio codice legitur 3.i. et melius.

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI

LIBER SECVNDVS.

IN QVO AGITVR DE MORBIS EXTERNIS.

PRÆFATIO.

Breuem continens exhortationem ad Chirurgiæ ſtudium.

EDICVS affectus tam externos quàm internos tribus inſtrumentis depellit , Diæta, Pharmaco, & Chirurgia; inde tres artifices, quibus præeſt, vt architectus operariis, ſingulis enim agendi formulam præſcribit: Clinicis, quæ victus ratio ægris conueniat, quo tẽpore, & quantũ nutriendi: Chirurgo, quæ vena & quando ſecanda, cucurbitulas hîc eſſe affigendas, illic admouendum cauterium: Pharmacopœo, vt primùm apparandus, deinde pur-

gandus humor: hunc pilulis, illum potione repurgandum.

Atqui nemo potest ex arte præscribere, quæ ipsemet ignorat: Itaque dedecet harum medicinæ partium ignarum, medicinam exercere: An operabitur ipse? Quidni; cùm Hippocrates & Galenus operi manum admouerint? Huic quæstioni satisfacit Galenus *sexto methodi*: Cùm Pergami, inquit, medicinam exercerem, quia ibi adhuc non erant distincti artifices, operationem non putabam alienam à medici dignitate. At cùm primùm Romam appuli, ibique distinctos artifices (vt sunt hodie Lutetiæ) inueni, contentus fui agendi modum operatoribus præscribere: At (inquam) nemo possit actionis formulam dictare, quam ipse ignorat. Nemo igitur ad medendum accedat Diætæ, Pharmaciæ, & Chirurgiæ ignarus: Potissimùm verò discat Chirurgiam, omnium medicinę partium antiquissimam: nam Podalyrius & Machaõ, duo Æsculapij filij, qui interfuerunt bello Troiano, Chirurgiã exercuerunt, non Pharmaciam: Vulnerarij medici industria in castris magis necessaria est, quàm Pharmacopœi: Credibile est eam partem medicinę, cuius vsus est frequentior, & humanę vitę magis necessarius, priùs excultam fuisse: vulneribus autem quid frequentius? quid terrificum magis? quid auxiliares manus citiùs deposcit? Ausim hoc addere ad commendationem Chirurgiæ, medicum suam dignitatem apud populum seruare non posse sine ope Chirurgię, quia sola Chirurgia facit, vt plebecula medicis fidat.

Medicus an operari debeat.

Chirurgia Medicinæ pars antiquissima.

Chirurgiæ encomia.

Depulſionem morborum internorum naturę, aut fortunæ potiùs attribuit, quàm arti: At luxatum aut fractum membrum ſuo loco & integritati reſtituere, ſolius eſſe artis ingenuè confitetur. Si quis error commiſſus ſit in curatione interioris morbi, celari poteſt, & in magnitudinem morbi reiici: ſi quid humanitus contingat ægris, violentia morbi accuſatur, imperitia medici excuſatur: at minimus error commiſſus in morbis externis, etiam à mulierculis detegitur, quia remediorum profectus quotidie ſenſu percipitur: Itaque turpe eſt videre medicum Chirurgię imperitum: Ridiculus ſit, ſi de aliquo exteriore affectu interrogatus conticeſcat, chirurgo diſſerente: Cuius manum non aliter, quàm pictor penicillum, debet regere, agendique modum illi præſcribere.

Chirurgia cognitio cur medico neceſſaria.

INSTITVTI RATIO.

VNiuerſa Chirurgia quinque ſectionibus concludi ſolet, Tumoribus, vulneribus, vlceribus, fracturis, & luxationibus; quibus ego adiungam ſextam de morbis cutaneis, à qua Chirurgiam exordiar, vt hoc veluti medio cohæreat cum medicina, Cutanei enim morbi non minus ad medicum, quàm ad chirurgum pertinent, imò frequentiùs de illis conſulitur medicus, quàm chirurgus: Morbi verò, quos de medicina Guido tranſtulit in ſuam chirurgiam, quales ſunt, oculorum, aurium, narium, oris, linguæ, faucium, arthri-

Subiectum Chirurgiæ.

Heterogenea ab arte eliminanda.

tis, iſchias: & huius generis infiniti, ſunt omnes heterogenei: In arte, inquit Ariſtot. omnia ſyngenea ſunto: ſi quid heterogenes occurrat, vt ſuperfluum reſcindatur, & arti ſuæ reſtituatur. In chirurgia nihil audiatur, quod non ſit chirurgiæ proprium: Si quid medicum occurrat, vt alienum reſcindatur & medicinæ reddatur, alioquin ſumma erit artium omnium confuſio: Guidoni hoc debet poſteritas, quod fuerit doctor popularis: populariter enim chirurgiam docuit, ſeſéque ad rudiorum captum accommodauit: ſed profeſſores chirurgiæ quantum poſſum exhortor, vt deleant heterogenea, eáque in ſuam artem referant: Occupati enim chirurgiæ candidati in heterogeneis, negligentius diſcũt ſyngenea: Audio lubẽter chirurgum de his quæ ſunt ſuæ artis ſententiam dicentem, lubentius inſpicio bene operantem; ſed in medicorum fines digredientem, iacientem falcem in alienam meſſem, non fero patienter: ſi prædictarum partium affectus in medicina cõmodiùs explicentur, (eos enim ignorari à medico, proinde in medicina docenda præteriri, nefas) quo iure denuo in chirurgia explicãtur? Omnia enim ſemel docẽda ſunt in artibus tradẽdis: non poteſt grauius peccari, quàm ſi tautologia committatur. Atqui iſta debent doceri in medicina, ne conticeſcat medicus de illis interrogatus. Itaque prælegatur deinceps chirurgiæ ſtudioſis Tagautius, qui de Guidonis chirurgia ſuperflua amputauit, ſoláque chirurgica retinuit, medica medicis reſtituit: Peccant autem grauius, qui deſcriptióne rerum naturalium,

non naturalium, & contra naturam chirurgiam concludunt. Analyticæ planè ſunt ignari: nam quæ medicorum ſunt propria, in chirurgiam transferunt. Si chirurgiæ ſtudioſus iſtarum rerum ſtudio teneatur, eas diſcat à medico. Qualis enim confuſio, ſi omnia artifici ediſcenda, in eadem arte eſſent explicanda: eodem iure grammatica in chirurgiam eſſet referenda.

DE MORBIS CVTANEIS

SECTIO PRIMA.

MORBORVM CVTANEORVM summa genera, ad quæ omnes reduci poßint.

CAP. I.

VIDAM ad hæc tria genera omnes reducunt: fœdum colorem, asperitatem, læuitatem, & magnitudinem.

Ad fœdum colorem reuocant inhonestas omnes maculas & vtramque vitiliginem. Ad cutis asperitatem: pruritum, scabiem, psoram, lepram, impetiginem: Ad vitia magnitudinis, verrucas, callos, condylomata: Verum defluuium pilorum & canities nullo horum generum comprehendi possunt. Itaque alij malunt tria hæc genera, Pustulam, Deformitatem, & Tuberculum: Ad pustulas reducunt pruritum, scabiem, psoram, lepram, impetiginem, psy-

Pustularũ species.

dracia, ambuſta: Ad deformitatem, inhoneſtas omnes maculas, fœdos colores, & caſum pilorum : vt comæ, ciliorum, ſuperciliorum : Inde area, ophiaſis, alopecia, quò Phthiriaſis reduci poteſt. Ad tubercula verò; verrucas, callos, condylomata, gibbum. *Deformitatis.* *Tuberculorum.*

Omnes autem iſti affectus aut ſunt generales, aut particulares: Appello generales, qui ſine diſcrimine hanc aut illam partem cutis afficiunt, vt ſcabies : dicere enim non poſſis quam partem non afficicat, nunc vnicam, vt manum aut pedem ; nunc plures, nunc totum corpus. At tinea eſt ſcabies particularis, propria capitis: eſt quædam vitiligo totius, quædam partis. Sed cur cutis, tot adeòque differentes affectus patitur tam ſæpè, vt vix vlla audiatur tam frequens querimonia ? quia eſt emiſſarium commune, & ſub ea colligitur tertiæ coctionis ſuperfluitas omnis : niſi fuliginoſa excrementa per cutis ſpiracula liberè expurgentur, ſi ſtegnoſis, conniuentia, denſitas, aſtrictio, vel obſtructio pororum cutis, difflationem impediat, quæ ſub cute ſubſiſtent excrementa, occaſionem dabunt morbis cutaneis : quæ patitur vt pars ſimilaris per congeſtionem ſi imbecillior, vt ſi intemperata proprium alimentum malè coquat, reliquias coctionis peiùs excernat. Vt inſtrumentum verò afficitur appulſu excrementorum totius corporis, quæ vt emunctorium commune excipit, non aliter quam aluus fæces, veſica lotium : neque enim tantùm tertię coctionis excrementa, ſudorem, & ſordes congerit, ſed *Cutis quot affectibus obnoxia.* *Vt pars ſimilaris.* *Vt inſtrumentaria.*

etiam humores in venis peccantes sæpè eò natura deponit: criticè an symptomaticè, nunc nihil refert.

DE PVSTVLIS, QVÆ MAgna ex parte ad cutis asperitatem referri possunt.

CAP. II.

Pruritus quid. PRuritus est scabendi desiderium ob conclusum flatum, aut mordax serum: si malis, est lancinatio cutis ab acri sero, quod scabendi cupiditatem inducit, sibi vt paret exitum: verùm nocet empta dolore voluptas, quam cepit æger voluptatem scalpendo, eam amittit vnguibus cutem excoriando; inde scabies: propterea Socrates cum solutus vinculis genua perfricuisset, atque inde cruor emanaret: Videtisne, inquit, quomodo se consequantur voluptas & dolor? vt voluptas corporis sit permixta suo contrario, voluptas autem animi pura, simplex, impermixta? Vniuscuiusque humoris cùm suum sit serum, credibile est à sero alterutrius humoris calidi, sanguinis aut bilis, iuuenibus cutem prurire, & in pustulas perexiguas attolli, quas Galli, valdè significanti nomine appellant, *gratelles*: Senibus verò à putri sero humoris frigidi, pituitæ aut melancholiæ excitari.

Pruritus causa.

Curatio. Proinde iuuenibus medendum dato Cholagogo, & vena secta. Contemperandus feruor sanguinis balneo aquæ tepentis, in quo ad ma-

iorem detersionem sacculi pleni furfure bullierint, aut pleni buglosso, borragine, scabiosa, agrimonia, oxylapatho, fumaria: sudet à balneo, tertio sudore pruritus disparebit: Alioquin repetantur generalia, deinde particularia: humores enim commoti fuerunt, non abundè repurgati: natura portione humoris morbifici leuata, reliquum in cutem deposuit: Accipiat quotidie serum, in quo epithymus, aut fumaria bullierit: Abstineat vino, acribus, salsis, piperatis, his denique quæ iecur, & sanguinem calfaciunt. Vtatur elixis potiùs quam assis; iuscula alterentur lactuca, cichorio, portulaca, buglosso, borragine: Pro acetario edat lactucam & portulacam. Proderunt epithemata iecori admota, syrupus de cichorio simplex, cum eiusdem aqua, vt prohibeatur nouæ materiæ generatio: Topicum paretur ex succis fumarię, oxylapathi cum radice buglossi, borraginis, scabiosæ: qui bullierint in axungia recenti ad consumptionem vsque succorum.

Quando à pituita salsa cutis prurire videbitur, adde ad ℔.ꞁ.axungiæ, sulphuris circiter vnciam vnam: si placet, cutis fricetur smegmate ex farina fabarum, trita cum aceto, antequam ingrediatur balneum. Mutet sępè indusium, alioquin colliguntur sordes sub cute: contineant vngues ne scalpant. Memineris pruritum & scabiem ferè commori senectuti. Si valde senem scabies inuadat ab interiore causa, vix vnquàm perfectè conualescet. Facilius si à causa externa, vt contagione, puta si dormierit cum scabioso. *A pituita salsa.*

Vnguenta quæ sedant pruriginem, sunt vnguentum album de lithargyro, ceratum Galeni cum pauco opio. Quid si manus tantum pruriant? Abluantur sæpè aceto decoctionis hyoscyami, vel papaueris: si placet, eodem aceto perfumentur: proiiciatur acetum in tegulam ardentem, vapor excipiatur parte pruriente: hoc modo interficientur cirones, aut aloë cum aceto: vt morpiones argento viuo axungiæ permisto.

Cironum & morpionũ curatio.

SCABIES. CAP. III.

Materia tenuior & parcior (vt serum cuiuscunque humoris cuticula conclusum) pruritum facit: crassior & copiosior quilibet humor collectus sub cute scabiem: quæ quidem redditur pruriginosa, quoties serum humori permiscetur.

Scabiei causa.

Quædam est humida seu saniosa, qua infectus propriè dici solet scabiosus: Quædam sicca, cum nil reddit: Est asperitas cutis, qualis anserum; ab humore putri, vsto, salso, incinerato, vt pituita salsa, bile vsta: cuiusmodi sunt psora & lepra: appello psoram, porriginem, quando cutis in furfures resoluitur, etiamsi hoc nomine generaliùs scabies omnis designetur: lepram verò, quando cutis desquamatur, & veluti in squamas piscium resoluitur: differunt intensione, & remissione: psora est via ad lepram, vt lepra ad elephantiasim.

Differẽtia. *Psora quid.* *Lepra.*

Remedia qualia ad pruritum: primùm generalia,

Curatio.

ralia, purgatio, venæ sectio, balneum, cornicula. Topicum, sulphur, butyro, axungiæ, oleo veteri, vel terebinthinæ permixtum: si velis efficacius, diluatur aceto: Quidam adiiciunt nitrum, alij ellebotum. In contumaci Valescus vtitur hoc vnguento Gordonij, quod erit instar omnium: ℞. succorum fumariæ, scabiosæ, oxylapathi cum radice, buglossi, borraginis, aceti añ. ℥ iij. olei veteris ℔. j. adde sulphuris viui, vtriusque ellebori, auripigmenti, calcis viuæ, lithargyri, vitrioli, gallarum, fuliginis ex ore furni, cinerum clauellatorum & aluminis, añ ℥. ß. argenti viui extincti, & viridis æris, añ ʒ. ij. bulliant ad consumptionem succorum, addendo pulueres sub finem decoctionis, cum picis liquidæ & ceræ q. s. fiat vnguentum. Hydrargyrosin medici melioris notæ commendant ad psoram, & lepram, non aliter quam ad elephantiasim: Talia sunt enulatum cum mercurio, & Sarracenum Guidonis.

Valdi ... bati ... doni.

In recenti scabie hoc satis erit. ℞. succi citri & styracis liquidæ, añ. ℥. j. terebinthinæ lotæ & butyri loti, añ ℥ j. ß. ellebori nigri puluerisati ʒ. vj. salis communis ʒ. j. fiat vnguentum in mortario plumbeo.

LICHEN SEV IMPETIGO, vulgò darta.

CAP. IIII.

AFfinis eſt ſcabiei, præſertim ſiccæ, vnde & dicta pſorica, quando in furfures; aut leproſa, cùm in ſquamas reſoluitur: Ad hanc reduci poteſt Mentagra, id eſt menti fera, nempe pſorica aut leproſa impetigo. Diſtinguitur in ſimplicem & vlceratam; benignam aut malignam.

Lichenis differentiæ.

Ad mitem, ſatis ſunt olea de vitellis ouorum, de tritico, de tartaro. Incudi ignitæ multum triticum apponitur, deinde teritur, premitur: qui manat liquor, eſt oleum de tritico. Oleum verò de tartaro paratur hoc modo. ℞. tartari calcinati ℔ j. infunde in libris ſex aquæ plantaginis, reſideant ſex horis, deinde tranſcolentur: ſtillabit lixiuium limpidiſſimum, quod fictili nouo, oblito plumbo, feruere ſinatur, donec liquore prorſus abſorpto craſſamentum album in fundo ſuperſit duriſſimum, quod humido loco repoſitum in oleagineam materiam eliqueſcet: permiſceri poterit ſucco citri. Hoc etiam oleo vtiliter perfricantur inhoneſtæ faciei maculæ. Diluatur ſulphur aqua plantaginis, aut paucum alumen bulliat in aqua roſarum.

Curatio. *Benigna.*

Ad mediocres dartas, hoc eſt medias inter mites & feras, Ægineta hoc remedium commendat.

Mediocris.

℞. vitellos tres ouorum, qui madeant in aceto, adde sulphuris viui ℥. ij. cerati refrigerantis Gal. ℥. vj. læuigatis priùs vitellis cum aceto & sulphure, adiiciatur Ceratum, fiat vnguentum. Vel

℞. spumæ argenti ℥. j. teratur cum oxyrhodino, etiam acriores impetigines & psoras persanabit.

Ad feram impetiginem Gordonius hoc remedium plurimi facit.

℞ sulphuris viui & auripigmenti rubri, añ. ℥. j. puluerentur, & cribellentur, puluis excipiatur succo fumariæ, fiãt trochisci: quorum vnus quoties vsus postulabit, misceatur vnguento citrino.

Si placet, puluis excipiatur ladano soluto in oleo mastichino, fiat vnguentum. Aut

℞. vitrioli albi ℔. ß. aluminis ʒ. iij. boli armeni ℥. ij. omnia tenuissimè puluerata bulliant lento igne in fictili nouo, donec exhausta aqua cætera concrescant in lapidem, qui rupto vase asseruetur.

Cuius lapidis ℥. j. dissoluatur libra vna aquæ, qua intinctum linteum applicetur feræ impetigini. Confert etiam malignis vlceribus.

Ad malignas & vlceratas, excoriatoriis remediis opus est, cuiusmodi sunt olea de sulphure, de vitriolo, de anacardis, aqua fortis, aluminosa: sublimatum aut cinnabrium temperentur mucagine gummi arabici aut tragacanthæ: quibus quidem dùm vteris, memineris vicinas partes defensiuo præmunire, metu fluxionis.

Cùm crusta exciderit, vlcus aliorum modo

percuretur, vt vnguentis de ceruſa vel de lithargyro.

Rhaſis ſuadet in malignis, vt humor primùm vacuetur ſcarificatu & hirudinibus admotis, deinde vt cutis linteo aſpero vel foliis ficus leuiter perfricetur, donec mala carne conſumpta bona appareat, tùm enim leuiſſimo remedio ſaneſcet: Oleum de vitellis ouorum benefacit, etiam malignæ impetigini.

DE SCABIE CAPITIS.

CAP. V.

Diuidatur in humidam, & ſiccam. Humida ſubdiuidatur in fauum ſeu meliceridem, & achorem, ſeu achores. Appello fauum, quando ſcabies reddit ſaniem craſſam viſcidam, mellis inſtar: achorē, quando ſanies exit tenuis vt ichor. Siccā, vulgus appellat *tineam*, quia cutis, non aliter quam veſtis à tineis, eroſa videatur: hanc quoque poſſis ſubdiuidere in pſoricam & leproſam.

Fauus quid. *Achor.* *Tinea.*

Humidam ſiccabis vnguento ex ſulphure, mixto cum vnguento martiato: aut aceto, ſale, & ſulphure permixtis.

Humida curatio.

Sicca difficilius curatur: Imprimis linteo aſpero cutem perfricato, ſi non rubet, conclamatum eſt; ſi rubet, præmiſſis generalibus, vt purgatione & venæ ſectione, ſubalternis non neglectis, vt errhinis & maſticatoriis, quorum formulas require ex tractatu de morbis capitis

Sicca.

interioribus. Cranium radatur, deinde abluatur decocto lupinorum, mox sequenti vnguento liniatur.

℞. vtriusque ellebori & radicis cucumeris agrestis, añ. ℥. j. macerentur in acerrimo aceto adhuc feruente, sinantur per totum diem. Facta expressione adde succorum ireos, scillæ decoctæ in fornace, sulphuris viui, calcis viuæ, añ. ʒ. iij. olei lauri ℥ j. terebinthinæ ℥. iij. misce, fiat vnguentum, quod actu calidum applicetur. Licebitne vti vnguento Gordoni;? quidni, cum ad omnem scabiem contumacem prȩscribatur? Quia prima indicatio sumenda est à parte affecta, cerebrum est pars quȩ venenatis facilè offenditur. Itaque nisi tollantur venena, vt auripigmentum, vitriolum, viride æris, non erit admouendum capiti: cuius rei nos admonuit Valescus, Gordonij discipulus: Duobus, inquit, admoui, quorum vnus postridie interiit, alter reliqua vita stupidus fuit. Vt inde obiter intelligatur, eos non sapere, qui tempore pestis admouent cordi arrhenicum; cor citiùs & grauiùs offenditur veneno, quàm cerebrum.

In cranij superficie nonnunquam exoriuntur pustulȩ, quæ psydracia nominantur, quæ ad scabiem humidam possunt reuocari: quibus succurrit vnguentum ex cerusa & oleo rosato, quale in ambustis mox. *Psydracia.*

Noctu etiam aliquando efflorescunt malignȩ pustulæ, quæ eodem tempore exacerbantur, vnde epinyctides appellantur: suntque malignæ, accedentes ad naturam carbunculi; non sunt tamen contagiosæ, & pestilentes. *Epinyctides.*

DE AMBVSTIS.

Cap. VI.

Ambuſtæ puſtularũ genus.

PLacet ambuſta ad puſtulas, veluti ad ſuum genus referre, etiamſi ſępè ſuccedat cutis exulceratio: quia ſiue igne, ſiue liquido feruente, vt oleo, aqua, vino, aceto, cutis vratur, attolli ſolet in puſtulas. Etiam vlceratis veſicis imprimis benefacit linimentum ex ceruſæ & olei roſati æquis partibus: terantur ſimul, cum penna liniatur pars ambuſta: hoc linimentum poteſt eſſe inſtar omnium, quia non habet par: Aëtius addit ſuccum calaminthæ. Vulgus vetus lardum vrit, liquamen excipit frigida, & reſeruat pro litu: Aut albumina ouorum agitat cum oleo roſato, linit cum penna: ſuperponatur linteum oxycrato madidum, & ſæpè renouetur. Quod ſi placet, paretur ex aquis refrigerantibus, vt roſarum, plantaginis, ſolani, ſemperuiui, nymphęæ, cum pauco aceto. Benefacit etiam oleum ex vitellis ouorum: aut vitelli permixti cerato Galeni. Si vrgeat dolor, adde populeum recens, aut miſce aliquot grana opij. Memineris vt plurimum dolorem ad nonum diem intendi, deinde remitti.

Ceratum ſingulare.

PORRIGO.

Cap. VII.

AD hoc quoque genus pertinet, quia ab adiuncto nomen habet, quaſi prurigo, habétque adiunctam perpetuo cutis aſperitatem, malum ex calida ſicca intemperie. Eſt pſorica quidem, quia fricata abit in furfures, minor tamen affectus, quam propriè dicta pſora. Sub pſora totum corpus paulatim liquatur & in furfures reſoluitur. Sub porrigine caput aut mentum abſque partis extenuatione ſine modo furfures emittunt. Itaque coma & barba primùm radantur, deinde abluantur decocto detergente, vt lixiuio ex cineribus braſſicæ, betæ, fumariæ, anagallidis flore rubro, capillarium: vel herbarum dictarum ſuccis liniantur. Præmiſſis generalibus, vt purgatione, aut venæ ſectione, benefacit decoctum lupinorum & furfurum, deinde ex farina erui, cicerum, fabarum, lupinorum ſmegma: puluis pro frictione. Vulgus permiſcet fel tauri aceto: Dioſcorides vtitur radice maluæ, cocta in vrina hominis: Alij malunt in vino, alij in aceto. Contumaci malo paretur lixiuium ex cineribus colocynthidis, agarici, ſtaphyſagriæ, radicis cucumeris agreſtis. Cæterùm non deſunt, qui malunt hunc cutis affectum ad deformitatem, quam ad puſtulas referre, quia faciem reddit fœdam & deformem.

Furfures.

Pſora & pruriginis diſcrimen.

Curatio.

SECTIONIS PRIMÆ

TRACTATVS SECVNDVS.

IN QVO TRACTATVR, DE DEFORMITATIBVS.

PILORVM DEFLVVIVM, Caluities.

CAP. I.

EFLVVIVM pilorum est nomen generis : Cuius species sunt, Caluities, quę & φαλάκρωσις seu glabrities dicitur, Alopecia : Huius, Area, & Ophiasis. Caluities ferè accidit inopia alimenti, qua causa senes caluescunt, arbores defrōdescunt, herbæ marcescunt. Eadem causa, etiam iuuenes, qui sunt valdè sicco cerebro, citò caluescunt : perfunctis etiam longo & difficili morbo pili decidunt, quia plurimùm alibilis succi per morbum deperiit : cùm incipiunt renutriri, pili

Caluitiei causa.

renaſcuntur. Calueſcunt eadem cauſa, qui veneri nimiũ indulgent: Eunuchi verò ſunt glabri, quia caſtrati muliebrem naturam induunt: mulier verò eſt glabra, quia humidior, & frigidior: Viragines enim ſunt villoſæ, etiam barbam in mento gerunt. Accidit etiam caluities raritate aut denſitate cutis, quæ cauſę ſunt conſpicuæ, & ſenſui manifeſtæ. *Eunuchi cur glabri.*

Vt ex arte medearis, conſideranda cauſa: nam caluities à ſenio eſt incurabilis, quia naturalis. Cerebrum ſiccius, fotu & litu humectetur, vt oleo amygdalarum dulcium, quo humoris acrimonia, quæ pilorum radices erodit, obtundatur: Alimentum admoto aliquo metaſyncritico attrahatur ad partem depilem, vt dropace, emplaſtro ex pice phœnigmo ſeu veſicatorio, ſinapiſmo: Abradenda ſæpè coma, & duriter, vt aſpero linteo, perfricanda, ad eundem vſum. Cutis rarior denſetur litu ex oleo roſaceo, vel myrtino, admixto ladano: denſior rareſcet frictione blanda, molli fotu & litu emolliente, vt hydrelæo, oleo amygdalarum dulcium, liliorum. *Curatio.*

Alopecia.

Alopecia non accidit atrophia, ſed cacotrophia: nutriuntur quidem pili, ſed malè: humore ſcilicet acri, maligno, qui eorum radices erodit Vt enim plantæ muria, lixiuio, aceto, vrina nutritæ moriuntur: ita capilli defluunt ſi humore ſalſo, acri nutriuntur. Cur caluis renaſcuntur pili, ſi varices aduenìant, vt eſt *ſexto Aphoriſmorum*? quia malignus humor qui pilos exedebat, ad tibias detruſus eſt: Atqui hu- *Cauſa.*

mor qui varices facit, longè à natura recessit. Itaque purgatione frequenti opus est, quæ sit humori peccanti accommodata. Gal. sine topicis, purgatione frequenti, vidit alopecias incipientes fœliciter persanatas. Est cum à putri & salsa pituita, est cum à mordaci bile radix eroditur. Dicet aliquis: Hipp. scribit *lib. de natura fœtus*, caluos esse pituitosos: tales autem reddi, pituita pilorum radices adurẽte: Respondet Galenus, Hippoc. ibi phlegma vocare, id quod vstum est in succis: vstionem demonstrat crusta alba & veluti incinerata. Itaque venæ sectio non est pretermittenda: Cerebrum errhinis & masticatoriis deplendum: mox de topicis cogitãdum. Sed priùs memineris, abrasa aut deronsa coma, dura & longa frictione explorare si malum sit sanabile: nam si aspero linteo, aut foliis ficus perfricatum cranium non rubeat, conclamatum est. Faciamus ergo rubere, proindéq; spem sanitatis affulgere: deligenda erũt remedia, quæ mediocri sua astrictione difflationẽ prohibeant, moderato calore alimentũ ad partem alliciant, & humorem morbificũ absumãt: Si malis, quæ humorem impactum resoluant, & noui appulsum inhibeãt. Quas dotes Gal. tribuit ladano, mixto cum oleo rosarũ, aut mastichino. Ægineta terit cũ vino: Trallianus cum vino & oleo myrtino, donec acquirat consistentiam mellis: Detonsa coma diu fricetur. Si placet, decocto capillarium caput abluatur, vt polytrichi & adianti (quæ quod regenerandis pilis proprietate conferant, dicuntur capillares) deinde prædicto vnguento liniatur: vel apes

Curatio.

Alopecia quæ sanabilis.

Indicationes.

ſiccentur, puluis melli aut oleo miſceatur: Aquæ ex fauo mellis deſtillata eſt ſingularis: Puluis capitis leporis vſti, mixtus cum adipe vrſi, plurimum commendatur: muſcerda quoque laudatur, mixta cum oleo aliquo tenuium partium, vt lauri, anethi, nucum. Trallianus muſcerdæ immiſcet olibanum, & terit cum aceto: Folia oleæ cum melle roſaceo ſubacta benefaciunt: In Alopecia contumaci, Ægineta & Actuarius hoc preſcribunt, quod Serapio expertum affirmat & admirabile.

℞. euphorbij, thapſiæ, & baccarum lauri, añ. ℥. j. ß. ſulphuris viui & ellebori vtriuſque, añ. ℥. ß. excipiantur oleo lauri & cera q. ſ.

Marcellus Empiricus licheni aſinæ tantum tribuit, vt etiam fœminis in mento barbam enaſcituram promittat: Eſt caro dura quæ circa eius genua adnaſcitur.

Quid ſi à lue venerea pili deciderint? Præſcribatur vnguentum morbo proprium & accommodatum, cuiuſmodi hoc fuerit. *Curatio alopeciæ à lue venerea.*

℞. pulueris corticis guaiaci & abrotani vſti, añ. ℥. ß. decocti primi guaiaci ℥. iij. olei amygdalarum amararum, & vini albi, añ. ℥. ij. bulliant horis duodecim in duplici vaſe, ſeruetur pro litu: vtatur interim decocto ligni ſancti: Quibus ſi nihil proficitur, hydrargyroſis repetatur.

Quid ſi à parte ambuſta pili deciderint? Folia ficus vrãtur in fictili, & puluis cerato excipiatur.

Galenus 6. *ſimplicium* promittit, cinerem abrotani mixtum cum oleo lauri vel nucum, acceleraturum barbam ſegniùs erumpentem, & perditam regeneraturum: idem præſtant

baccæ iuniperi tritæ cum melle.

PSILOTHRA SEV DEpilatoria.

CAP. II.

QVia contraria sese definiunt, atque, vt dicitur, iuxta se posita magis lucent: his quæ restaurant defluentes pilos coniungemus quæ eosdem renasci prohibent: ea enim sola vera dixeris depilatoria, non quæ vrunt & vstione pilos adimunt, vt calx & auripigmentum: ad tempus tantùm euelluntur, postea renascuntur.

Vera psilothra quæ.

℞. calcis viuæ aut auripigmenti ℥.j. si vis calcis ℥.j. auripigmenti ℥.ß. terantur simul, affundendo aquam aut poscam calidam. Si placet vtriusque ℥. ij. include nodulo, qui bulliat in aqua, eòque hirsutam partem fricato. Aqua putaminis ouorum est singularis; testæ cremantur, ex puluere destillatur aqua, quę non sinet pilos regenerari: abradantur priùs, aut vellantur. Valdè frigida & sicca abrasos pilos prohibent renasci, quia alimentum repellunt, cutem densant, & calorem parti eripiunt, cuius solius est generare: Itaque ℞. hyoscyami M.j. teratur cum aceto, & forma cataplasmatis applicetur. Idem præstabit cerusa, diu in aceto cocta: Galenus eandem vim attribuit ranarum & vespertilionis sanguini: quod Aëtius expertus est falsum. Fortassis non tollunt pilos, vt calx & auripigmentum, sed euulsos prohibent renasci, quæ,

Generationem pilorum prohibentia.

vt diximus, vera sunt psilothra. Semen cicutæ & hyoscyami, oua formicarum, terantur cum succo verbenæ, & cimicum sanguine.

Succus radicis chelidoniæ est depilatorius, quemadmodũ & lacryma vitis oleo permixta.

CANITIES. CAP. III.

FIt à pituita putri, propterea canescunt ocyus, quibus cerebrũ est humidius, quemadmodum citiùs caluescunt quibus siccius. Cur à temporibus incipit canities? quia ibi est musculus carnosus, & valdè humidus: In externis causis recensentur, curæ, tristitia, metus: quibus crudus & pituitosus humor gignitur, qui occupat locum primigenij. Insignis est historia nobilis adolescentis, qui in curia Maximiliani Imperatoris, ob commissum adulterium adiudicatus est morti: Territus tali nuntio, vna nocte factus est ex coruo cygnus: quo spectaculo attonitus iudex, rem totam renunciat Imperatori, qui damnato pœnam remisit, suæ clementiæ causam subiungens, quòd insolens iste metus fuisset illi loco supplicij. *Canitiei causæ.*

Naturalis canities qualis accidit senio, celari quidem potest, & fuco aliquo tegi, vt denigratis pilis: at percurari non potest. Præpropera canities tardabitur frequenti vsu phlegmagogôn, vt pilularum de agarico, cocciarum, de hiera cum agarico: sublata enim causa, hoc est pituita de cerebro vacuata, tolletur effectus: Theriacæ & mithridatij sit vsus frequens, quia *Canitiem tardantia.*

natiuum calorem augent, & pituitæ prouentum impediunt. Gal. 1. *de locis affectis*. vbi de fucis multa, distinguit cosmeticen à commetice, vt Philosophum à Sophista: Exornatoria corporis natiuam pulchritudinem conseruat & deformitates tollit, vt næuos, & verrucas de facie: Fucatoria pulchritudinem mentitur fuco: sic mangones, pellices, quas prostituunt nituntur fucis pulchras reddere, quamquam reuera sint turpes: Exornator, non aliter quam Philosophus, sectatur quod verè bonum est, natiuam pulchritudinem conseruare & si quæ sint vitia, corrigere conatur: Præstigiator quod reuera est deforme conatur arte, seu fucis pulchrum reddere apparenter: satis habet si fallat, efficiátque vt videatur esse quod non est. Prophylactica quibus tardatur canities, ad cosmeticen pertinent: Tinctura capillorum, puta si senex suos canos atramento typographico denigret, vt se iuuenem mentiatur, & hac arte locupletem viduã fallat, quã hoc fuco, veluti præstigio, deceptã ducat in vxorẽ, ad cõmeticen. Si coma & barba quotidie pectine plumbeo depectãtur, intincto priùs in succo nucum viridium, aut atramẽto typographico, nigri apparebunt. Destillatur oleum è fauo mellis, quo tincti capilli videbuntur ad tempus, non erunt tamen, flaui. Licétne Medico fucos præscribere? Galenus dum in aula versaretur imperatorum: vt satisfaceret principum vxoribus, quarum importunis precibus vincebatur, vt gratiores essent suis maritis, fucos descripsit: cæteris, præsertim meretricibus, denegauit: eas ad mangones remisit.

Pilos denigrantia.

Non eſt prætereundum quod ille annotauit, multos ex capitis lotione in grauiſſimos morbos incidiſſe, quinetiam mortuos: culpam mox conſequuta eſt pœna, occulta numinis vindicta.

DE LENTIGINIBVS.

CAP. IIII.

DE his ita ſcripſit Celſus: Penè ineptię ſunt, lentigines curare velle, vt varos & ephelidas. Sed quid facias? mulieribus eripi cura cultus ſui non poteſt. Ad lentigines (ſunt exiguæ maculæ, vt plurimùm rufæ, quibus facies conſpurcatur, *bren Iudas* vulgò) veſperi abluatur facies aqua ex terebinthina deſtillata, aut liniatur oleo de ben, vel oleo myrobalanorum: manè decocto furfuris tepido eluantur. Æginetа hoc vtitur remedio. *Lentiginum curatio.*

℞. farinæ erui ℔ j. ſeminis erucæ, amygdalarum amararum & radicis cucumeris agreſtis, an̄. ℔. ß. lęuigata mulſo liniantur, hora interpoſita, facies cum ſpongia eluatur. Soleo imperare vt abluant faciem decocto lupinorum, aut ſucco fumariæ. Vel ex farina erui, fabarum, cicerum, lupinorum, fiat paſta cum aqua roſarum, qua liniatur facies veſperi; mane abluatur decocto furfuris.

DE VARIS SEV IONTHIS.

CAP. V.

SVnt exigua & dura tubercula, quæ faciem dehonestant: quæ cùm mox suppurent & sponte disparcant, non egent propriis remediis. Sæpè accidunt iis, quibus hæmorrhagia suppressa est: fœminis verò tempore gestationis, aut suppressis mensibus.

DE FACIE FLAMMEA, FICIS *conspurcata, quibus infecti vulgo ficosi, (à Gallis* couperosez) *nuncupantur.*

CAP. VI.

FAcies insigniter rubra cum ficis, minatur elephantiasim, ad eam enim est primus gradus, quia indicat iecur retorridum assare, non elixare: Si à natiuitate talis fuerit, euiretur: vt totus habitus refrigescat, & in naturam muliebrem degeneret: Si accidente aliquo, vt meri generosi liberaliore vsu, vtatur refrigerantibus, præsertim hepaticis, vt aqua cichorij cum puluere santalorum, sero lactis, aut lacte asinæ: Ingrediatur sæpè balneum aquæ tepentis, admoueantur iecori epithemata, assumat sæpè inter pastus iulapia & apozemata refrigerantia

Curatio.

tia

tia, nec prætermittatur venæ sectio, nihil enim tam refrigerat: purgetur cassia, catholicone, lenitiuo. Pro topico ad vnguentum de lithargyro aut de cerusa adde argentum viuum, extinctum saliua aut succo citri, misce illius dragmam vnam pro vnguenti vna vncia. Aut vtere vnguento Gattinariæ ad faciem leprosam. Aut aqua sequenti ℞. tartari calcinati ℔. j. mastiches ℈. ij. agitentur cum albuminibus ouorum, ponantur in alembico, & aqua stillatitia seruetur ad vsum. *Topica.*

Cæterùm ad faciei ficos, non ani, videtur respexisse Martialis, dum ita scripsit.

Cùm dixi ficus, rides quasi barbara verba,
Et dici ficos Cæciliane iubes:
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci:
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

AD EPHELIDAS.

CAP. VII.

EPhelis est asperitas, & durities cutis, potissimùm ab ardore solis, vbi facies insolatu suũ candorem & læuorem amisit, fitque aspera & nigra propterea solati, & à sole decolores dicuntur à Plinio. Aqua ex albuminibus ouorum destillata huic vitio succurrit, quemadmodum & faciei rugis. Confert etiam aqua ex floribus fabarum, nymphææ, & liliorum alborum destillata, addendo semina melonum: item aqua *Ephelis quid.* *Curatio.*

fragorum, vnguentum citrinum; acetum deſtillatum.

GVTTA ROSACEA SEV VITIligo rubra.

Cap. VIII.

Est macula rubra, quæ faciem dedecorat, quam inter ſpecies vitiliginis quidam recenſent. Si fuerit congenita, aut ſinenda eſt, aut cauſtico cutis primùm vrenda, vt oleo, vel melle anacard. de vitriolo; deinde noua regeneranda, vnguento de ceruſa, aut de lithargyro: Si non fuerit inueterata, neque admodum altè radices egerit, ſed ſuperficiaria, ſatis erunt detergentia, qualia ad lentigines: imprimis ſuccus fumariæ.

VITILIGO.

Cap. IX.

Vitiliginis differentia. Quædam alba, alia nigra: vtraq; profunda, aut ſuperficiaria; recens, aut inueterata. Alba, leuce propriè dicitur: quæ ſi totum corpus occupet, lepra alba vulgò dicitur: morbus quidem hæreditarius, parentum vitio contrahitur: non contagioſus, vt elephantiaſis, quia fit ab humore frigido, de quo nil exhalat. Vt autem pruritus & ſcabies ad cutis aſperitatem pertinent, ita vitiligo ad læuitatem: læuiga

enim cutis ſub hoc affectu. Quia tamen corpus vel totum, vel in parte dehoneſtat, malui ad deformitatem reuocare.

Accidit refrigeratis partibus nutritioni deuotis, vnde ſanguis pituitoſus, qui apponitur quidem & agglutinatur, non aſſimilatur: neque enim ex tali ſanguine fit vera aut rubra caro, ſed alba, qualis oſtreorum, aut locuſtarum: Si pungatur corpus, & qui effluat ſanguis, ſit albus: talis affectus eſt inſanabilis, fruſtraque ſuſcipitur eius ſanatio. Verùm ſi rubeat cutis frictione, & ſanguis effluat ruber, proderunt quæ ſequuntur remedia.

Farina lupinorum excipiatur oxymelite, vel cortex radicis capparis permiſceatur aceto: Gordonius maculam, albam aut nigram non refert foliis ficus aut linteo aſpero duriter fricat, deinde inungit oleo de tartaro: Archigenes non eſt contentus detergentibus, vtitur cauſtico: corpore phlegmagogis, vt pilulis de agarico, ſæpiùs repurgato ℞. auripigmenti rubri tenuiſſimè puluerati ʒ j. excipiatur ſucco fumariæ fiant trochiſci, qui in vſu diluantur eodem ſucco.

Ad incipientem partis alicuius vitiliginẽ, & ſuperficiariam.

Ad inueteratam.

Si cutis noua regeneranda videatur, vt in profunda vitiligine, prima hoc modo remoueatur. ℞ fermenti acris ℥. j. pulueris cantharidum ʒ. j. miſce cum acerrimo aceto: exortis veſicis ſuperpone folia braſſicæ, deinde caro exedatur cum arrhenico, vnguento de althæa permixto poſtea vlcus mundetur, & cum vnguento de lithargyro, aut emplaſtro diapalma

consolidetur: Si locus natura villosus vitiligine glaber redditus fuerit, vix vnquam sanescet: Pili albi arte denigrentur, vt in canitie.

GIBBVS, INHONESTVM tuber in dorso.

CAP. X.

Causa. FIt sensim aut confertim. Sensim, lenta fluxione in spinam, aut à crudo tuberculo extrorsum luxatis, & protuberantibus vertebris: inde Asthma, magna spirandi difficultas, aut tussis; Asthma inquam, compressis partibus quæ thorace continentur nec potentibus se dilatare. Tussis, quando à tuberculo aliquid resudat in thoracem. Confertim, externa & violenta aliqua causa, vt ictu casu, luxata aut subluxata vertebra: luxationem cita mors consequitur, *Aphor. 46. sect. 6.* subluxationem non ita: *Qui gibbi ab Asthmate, aut tussi ante pubertatem fiunt, moriuntur*: quia thorax propter gibbum non potest augeri, cùm interim conclusæ partes accrescant. Adulti vix attingunt annum sexagesimum, etiamsi sint robusti, viuant temperanter, neque gibbus sit admodum magnus.

Ad prognosim considerare oportet, quam spinæ partem gibbus occupet: nam quò sublimior, eò periculosior: In dorso quam in lumbis: quando in lumbis suppuratur, materia, per renes aut intestina vacuatur, aut in crurum maiores venas deponitur, vbi varices facit. In tho-

race minor ſpes ſalutis, quia pulmones inficiũtur ſuppurato, neque materia tam facilè vacuatur Luxatio vertebræ à cauſa externa nõ admittit curationem. Subluxatio difficilẽ, de qua ſuo loco & ordine.

Si cauſa fuerit interna, purgetur ſæpè decocto cephalico & neruali, in quo ſenna, agaricus & hermodactyli bullierint Mittatur ſanguis, vtatur decocto ſudorifico, admoueantur cauteria vtrique brachio ad diuerſionem catarrhi. Ad initium ſpinæ admoueatur emplaſtrum ex maſtiche & deſiccatiuo rubro, quo fluxio intercipiatur. Cerebrum omni arte deſiccetur, remedijs *lib. ſuperiore* commemoratis. Proderunt errhina, maſticatoria, imprimis frugalis vita. Rhaſis & Auicenna tentant reſolutionem; Albucaſis exedit cauterio; Seraprio humorem flatulentum reſoluit hoc emplaſtro. ℞. ſtyracis vtriuſque ℥.ij. coſti, calami aromatici, an. ʒ.vj. euphorbij ʒ j. cum oleo nardino & cera fiat emplaſtrum. *Curatio.*

MORBVS PEDICVLARIS. CAP. XI.

QVamuis quidam contendant pediculos, vt vermes eſſe morbos numeri, placuit tamen ad deformitatem reuocare quia nihil eſt turpius, nihil quod adeò homines ridiculos faciat, fœlicitatẽ Syllæ phthiriaſis terminauit, eodem morbo Pherecides Pythagoræ præceptor & Alcman perierunt.

Efficiẽs est natiuus calor, qui etiã in excrementis sui vestigia relinquit: hoc argumento, quod ex illis oriantur insecta: Materia, humor lentus & viscidus, qualis per corporis totius colliquationem plurimus erumpit: argumento est quod quæ generant succum pinguem, vt ficus, pediculis generandis materiam suppeditant: Quia igitur colliquatio impediri non potest, phthiriasis est insanabilis. Obseruaui non semel, instante morte syntecticum sudorem totum in pediculos conuersum fuisse, postremo natiui caloris effluuio animabatur pinguis sudor: Si qui alij pediculorum numerosa prole sordent, vtantur amaris, vt pilulis ex aloë, salsis, acribus, vt alliis theriaca pauperum: Theriacę verò ipsius frequens vsus magnam habet vim ad fugandos pediculos. Balneum paretur ex absinthio, tanaceto, staphysagria, quæ pedicularis dicitur, quia proprietatem habet interficiendi pediculos: illius puluis misceatur alicui oleo amaro, vt amygdalarum amararum, de absinthio, de nucleis persicorum, cum pauca cera, fiat linimentum. Possis ex aloë, colocynthide felle, aceto, sinapi parare litum. Verùm nihil certius, nihil præsentius argento viuo Quidam promittũt si cingulum ex linteo aut lana eo illinatur, mox pediculos, cirones, vermes exitùros. Confert sæpè indusia mutare.

Staphysagria specifica contra pediculos.

Et hydrargyrus.

SECTIONIS PRIMÆ

TRACTATVS TERTIVS.

IN QVO AGITVR DE TVBERCVLIS.

DE VERRVCIS.

Cap. I.

ERRVCA eſt excreſcentia melãcholica: quę tribus modis tolli poteſt, inciſione, cauterio actuali aut potẽtiali, & diſſolutione. Incidatur cultello, mox vratur cauterio clauali aut potentiali, vt oleo de vittiolo: Soleo intra quindecim dies remedio Gal. ad polypos, ex cerato myrtino & Ægyptiaci tertia aut quarta parte, omnes excreſcentias conſumere.

Penſilis verruca (*acrochordon* dicitur, quod à cauda, veluti de chorda pendeat) filo aut equi ſeta paulatim conſtringatur, ſic enim tabeſcet priuata alimento.

Myrmecia.

Myrmecia dicitur, quæ latam habet baſim, eò quòd mordentis formicæ ſenſum inferat. Mo-

ralem vocant Arabes duabus causis : priore, quod sit nigra: posteriore, quod instar mori plurimis constet paruis excrescentiis: quæ incidenda, mox vrenda est cauterio actuali aut potentiali vt oleo de sulphure. Succi sambuci, chelidoniæ & tithymali efficiunt tandem vt verrucæ sponte cadant. Radix chelidoniæ teratur cũ axungia, & fortiter alligetur. Æginetа laudat elaterium cum sale affricatum (elaterium succus est cucumeris agrestis.) Accipe limaces rubros, pone in olla plumbea. Deinde consperge sale, exactis quatuor diebus, limacibus proiectis, reserua liquorem, quo frequenter verrucæ liniantur: Intra octo dies disparebunt: expertum.

Thymi.

Thymi sunt verrucæ oblongæ, in summo asperæ quæ florum thymi colorem referunt: finduntur sæpè & sanguinem reddunt; enascuntur sæpius in partibus obscœnis. Curantur respersæ puluere asphodelorum, aut serpentariæ. Maligni tamen non sanescunt, nisi amputata parte cui adnascuntur. Discernentur imprimis colore: maligni enim sunt nigri: benigni albi. Secundò dolore, quia maligni dolorem faciunt pungentem, qui incandescit quoties aut manu tractantur, aut medicamento commouentur. Benigni sunt indolentes, leuibusque cedunt remediis. Quo maiores, eò peiores.

Ficus in ano.

Ficus est excrescentia in ano, maior thymo;

sic dictus, quod materiã includit granis ficuum similem. Purgetur, mittatur sanguis, eóque liberalius, si coniuncta fuerit inflammatio, quę primùm cerato Gal. vel vnguento rosato temperetur: deinde vtere hoc remedio Gal. & Apollonij. ℞. olei rosati & myrtini, ana ℥. iij. lithargyri argenti & cerusæ, an. ℥. ß. contundantur in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo. Prius foueatur locus decocto plantaginis, symphyti, rosarum. Possis vti eodẽ vnguento ad ficus faciei, de quibus cum de faciei si deformitate. *Curatio.*

Condyloma.

Condyloma est tuberculum callosum, quod aliquando succedit inflammationi, aliquando rhagadibus (sunt fissuræ in ano, si malis vlcuscula longa.) Celsus etiam non callosum tuberculum ita nominat. At Paulus: Initio, inquit, excrescentia tantùm dicitur; cum occalluit, condyloma. Priusquam indurescat curetur cerato myrtino, cum Ægyptiaci quarta parte: Cùm induruit, volsellis prehendatur, deinde cultello incidatur ad radicem vsque. Attamen valde dura & dolentia ne attingito, quia sunt cancrosa. Eorum Chirurgiam docent Paulus *lib.* 6. & Aëtius. *Condylomata quæ non tangenda.*

Marisca.

Hęmorrhoides tùm mortuæ dicuntur, quãdo nihil ampliùs reddunt: viuæ, quandiu vel sanguinem solum, vel solam saniem, vel saniem

cum ſanguine effundunt. Si ſolus ſanguis modicè & indolenter fluat, ſinantur. At cum ſaniem vomunt, ſi ex acrium humorum concurſu ad partem, metus ſit eroſionis, vlceris, fiſtulæ, aut ex immodico ſanguinis effluuio iam cachexiæ, hydropiſque incipientis ſigna appareant, ſanari debent, vna ſaltem ad tempus relicta: Albucaſis ad diuerſionem humoris, multa admouebat cauteria, vt circa finem libri ſuperioris annotauimus Aëtius verò & Paulus tribus modis ſanant: ligatura paulatim filo conſtringunt, vt deſtitutæ alimento ſponte cadant: vſtione, vruntur autem vel actuali, vel potentiali cauterio. Cauterium includatur capſula, ne vicinas partes attingat; ſuperponatur ſpongia, imbuta aqua tepida aut lacte, ad placandum dolorem.

Hæmorrhoidum fluor quis ſinendus.

Hippocrati magis probatur tertius modus, nempe exſiccatio, ſeu vt ita dicã mortificatio: Ne attingas, inquit, cauterio, ſed continuo ardore paulatim deſicca, donec flacceſcant.

SECTIONIS PRIMÆ

TRACTATVS QVARTVS.

IN QVO PARTIVM QVArundam externarum, vt Palpebrarum, Vmbilici, Vnguium morbi explicantur.

DE MORBIS PALPEBRARVM.

CAP. I.

IAM per occasionem, prout locus & institutum requirebant, quarumdam partium externarum proprios morbos exposuimus, vt Tineam & Alopeciam capitis: Supersunt alij, qui non possunt commodiore, quàm hoc loco, explicari: Imprimis Palpebrarum, quas qui confusè cum morbis oculorum explicarunt, videntur ignorasse longè differentem vtriusque partis indicationem: Oculus enim (vt sit hoc vnum pro multis exemplum) quia sensus exquisitissimi, non tolerat acria, quæ palpebræ facilè admittunt.

Differentia morborum.

Palpebrarum autem morbi vel sunt communes, qui vt communibus nominibus appellantur, ita communibus remediis percurantur: eiusmodi sunt, Scabies, Asperitas, Phthiriasis; Rubor, Inflatio, Oedema, Hordeolum. Grando, Verruca, Defluuium pilorum, eorumdem accretio immodica, multiplicatio, duplex ordo, inuersio, quando introrsum conuersi assiduè pungunt oculum: Alij particulares palpebrarum proprij, vt ectropion, inuersio inferioris palpebræ: λαγώφθαλμον πάθος retractio superioris, propter quam, vt lepores cogũtur dormire apertis oculis, vnde morbo nomẽ: Clausura, seu inuiscatio palpebrarum inter se, aut cum oculo ipso: & relaxatio: de quibus instat, vt quo propositi sunt ordine, differamus.

Palpebrarum pruritus.

Cùm palpebræ prurient, abluantur aqua rosarum tepida, vel vini albi & aquæ rosarum æquis partibus.

Scabies palpebrarum.

Ad Scabiem incipientem lauentur aqua rosarum, decoctionis sumach: liniantur vnguẽto de tuthia, aut vnguento ad Scabiem iam descripto. Ad inueteratam cum rubore & duritie, hoc remedium (quod est Rhasis) Valescus plurimi facit.

℞. floris æris ʒ.j. chalcanthi ʒ.ij. arrhenici rubri, nitri, spumæ maris, an. ℈.j. salis ammoniaci ℈.ij. sal temperetur succo rutæ, quo cætera excipiantur.

Memineris, hoc remedio non esse vtendum, nisi præmissis generalibus, purgatione, venæ sectione, balneo, cucurbitulis, masticatorio.

Asperitas.

Asperitas,non aliter quam fissura labiorum, tolletur pinguedine gallinæ, aut butyro recenti.

Phthiriasis.

Pediculi interficientur fotu ex decocto staphysagriæ,aut vnguento ex aloe & puluere staphydis agriæ exceptis melle: aut pauco hydrargyro pinguedini capræ permixto.

Rubor.

Rubor tolletur aqua plantaginis vel rosarum,in qua aut ferrum candens sæpius sit extinctum, aut olibanum:vel infunde ℈.ij.aluminis, vel duo aut tria grana vitrioli in vnciis duabus plantaginis:qua rubentes palpebræ cum penna illinantur.

Inflatio.

Inflatio tolletur fotu carminante, vt decocto florum chamæmeli, maioranæ, euphrasiæ, seminis fœnugræci, cumini: vel ex farinis & pulueribus resoluentibus in lacte coctis, fiat pulticula, vel ex puluere cumini excepto oleo lauri, cum cera fiat vnguentum. Iisdem remediis discutietur œdema.

Hordeolum & Grando.

Hordeolum & Grando sunt duo palpebrarum tubercula: Hordeolum est mollius, quod si non possit ammoniaco, aut diachylo magno ireato resolui, chirurgia curetur vt Grando: Incisa cute secundum rugas totum cum sua cysti euellatur: cuius si quid supersit, mũdetur primùm vnguento apostolorum, addito pauco Ægyptiaco, deinde cauitas vnguento citrino repleatur.

Hydatis.

Videtur Hydatis Græcorum, cuius vesicula Celsus existimat aquã includi: alij substantiam adiposam, quibus videtur parua lupia, eodémque modo curanda.

Verruca.

Pensilis verruca aut filo stringatur, aut incidatur, móxque aliquo oleo caustico locus attingatur, vt gutta vna olei de sulphure, superponatur albumen: caue ne attingas oculum.

Pilorum defluuium.

Ciliorum & superciliorum effluuium μαδάρωσις Græcis, à Latinis salicium dicitur: cui medemur fotu ex decocto adianti & polytrichi, deinde litu ex cinere apum, vel muscerda, exceptis melle: Torretur stercus muris, puluis immiscetur melli: vel auellanæ vrantur, puluis pinguedini vrsi vel capræ misceatur.

Pilorum inuersio, incrementum, multiplicatio, duplex ordo.

Si pili inuersi assiduè pungant oculum, volsellis primùm vellantur, mox depilatorio aliquo, vt sanguine ranarum aut vespertilionis ouis formicarum locus fricetur, ne renascantur. Nisi malis vti cauterio potentiali, vt oleo de vitriolo, vel aqua forti, temperata aqua plãtaginis: vel actuali cauterio locum attingere: Celsus tangit locum acu ardente. Quidam contenti sunt inuersum & pungentem pilum aliis agglutinare: Gluten paratur ex mastiche, sarcocolla, & tragacantha, exceptis aquato oui.

Immodicè crescentibus & multiplicatis conueniunt depilatoria.

Ectropion.

De palpebræ inferioris euersione, & retractione superioris, legẽdi sunt Paulus & Celsus: vix enim aliter quam chirurgia curantur; legendus etiam Guido *suæ chirurgiæ tractatu sexto.* Celsus existimat ectropion aliquando accidere senio, Paulus negat.

Inuiscatio.

Quando palpebræ fuerint clausæ & veluti agglutinatæ (inuiscationem vocat Auicenna) emolliantur primum fotu, deinde supponatur radius ex ebore aut plumbo quo attollantur: altero autem radio separẽtur. Celsus neminem vidit perfecte sanatum. Meges multa quidem tentauit remedia, non potuit tamen impedire, quin palpebra oculo rursum adhæserit. Lege Guidonem *tractatu sexto.*

Palpebræ relaxatio.

Si palpebræ vsque adeo fuerint relaxatæ, vt releuari non possint, præmissis generalibus, & subalternis, vt cucurbitulis frequentibus, etiam cum scarificatu, cauterio in inio, ad diuersionẽ humoris: fiat fotus ex maiorana, floribus chamæmeli, meliloti & cumino, additis balaustiis, & malicorio. Si malum non cedat, chirurgia est opus quam explicat Albucasis *libro* 20. Guido quatuor modos declarat.

DE VMBILICI PROMINENTIA, *quæ ἐξόμφαλον πάθος dicitur, quando indecorè prominet.*

CAP. II.

Tot ferè sunt illius differentiæ, quot herniæ: quemadmodum enim rupto aut relaxato peritonæo omentum aut aliquod ex intestinis descendit in scrotum, vnde epiplocele, & enterocele: Sic si circa vmbilicum rumpatur aut relaxetur (quod sæpè accidit ex difficili & laborioso partu;) illic tumor apparebit, qui *Hernia ventralis*, vulgo nuncupatur: Est cum caro quædam illic adnascitur, vt in sarcocele, quæ aliquando degenerat in cancrum: Est cum flatus eam partem distendit, & vmbilicum foras trudit, vt in pneumatocele: Est cum humorum colluuies illic aggregatur, vt in hydrocele: Aliquando arteria aliqua illic rupta sanguis effluit, qui aneurisma facit. Discernetur species tumoris quòd si omentum exciderit, mollis erit tumor, indolens, concolor cuti, inæqualis. Si intestinum, disparebit tumor cum strepitu si prematur, qui cohibito spiritu & balneo manifestè augetur. Humorum copiam indicat tumor mollis quidem, sed qui pressus nō cedit, neque minuitur, neque augetur. Si sanguis exciderit, ad superiora signa hoc accedit, quod tumor sit liuidus: Si subnata caro, tumor erit durus & in eadem

in eadem magnitudine permanens: Si flatus, tumor pressus disparet cum sonitu, móxque reuertitur.

Flatulentus tumor non est attingendus chirurgia, sed carminantibus, si fieri possit, minuendus, non aliter quam tympanites, aut dolor colicus. Neque etiam chirurgia tentandum est succrescentem carnem tollere, præsertim cum induruit & dolorem facit: Tum enim ad carcinomatis naturam accedit. Alioquin carnea potest constringi filo, vt sponte cadat. Prolapsum intestinum aut omentum, chirurgia curare docent Paulus & Celsus, quam antequam experiaris, tentabis repellentibus & astringentibus, veluti fotu ex vino decoctionis balaustiorũ, malicorij, gallarum, illius generationem impedire. Admoto deinde emplastro diapalma aut contra rupturam; dia pompholygos repellit & resoluit.

VNGVIVM MORBI.

CAP. III.

VNgues sæpè contunduntur, vnde liuor, effuso sub vnguem sanguine, & illic corrupto: fiunt etiam scabri, inæquales, fœdi (vulgò leprosi) nonnunquam recuruantur & carnem præsertim in angulis pungunt. Præterea inflammantur, quod genus phlegmones paronychia dici solet, vulgò *panaris*: Inflammatio in radice vnguis, cui succedit aliquando *Praonychia quid.*

pterygium, excreſcentia carnis bonam vnguis partem operiens. De paronychia tractatu proximo vbi de phlegmone.

Cadunt etiam nonnunquam copia & acrimonia humoris congeſti aut affluentis, rarò inopia alimenti. Vtraque cauſa pilos defluere jam ſcripſimus. Vt noxium humorem reſoluas, excipiatur ſulphur ladano, fiat integumentum digiti. Pterygium incidatur, mox cauterizetur: ſubeſt enim cacoethia, quæ non poteſt melius domari quàm igni. Si placet, exedatur cauſtico, vt puluere mercurij, præcipitato: oleo de vitriolo, aqua forti, ægyptiaco: aut ſenſim cõſumatur, cum cerato myrtino & ægyptiaci quarta parte.

Reſoluentia

Vnguis portio quæ carnem pungit, ſubleuetur & incidatur, ſuppone plumbi laminã quæ contingat carnem ſubiectam: ſi nihilominus caro ſupercreſcat, vt pterygium exedatur.

Ad vngues ex contuſione liuentes, aut humoris alieni appulſu malè coloratos, tentanda primum humoris reſolutio ex farina erui, lupinorum, aut ex ſulphure mixto cum pinguedine capræ. Quo remedio ſi non diſpareat fœdus color, vt humori pateat exitus, perforetur vnguis in medio: cauendo diligenter ne terebello caro attingatur, quia excreſceret & ea parte pterygium excitaret, (error longè peior priore.) Vt autem per foramen humor corruptus facilius ſecedat, ſuperponatur emplaſtrum metaſyncriticon, ex alto foras trahens: quale fuerit ex fermento, & ariſtolochia: aut pice & dictamno.

Ad contuſos vngues

Vngues leproſos hac methodo percurabis:

Primùm emollies vnguẽto de althæa vel Agrippæ, aut cataplasmate ex radice liliorum & althææ, deinde cultello aut vitro sensim abrades: paucum quod supererit procurabis vt cadat emplastro ex fermento & cantharidibus: aut ex chelidonio minore, & atriplice, aut ex fæce aceti: Cûm abscesserit, pars foueatur vino decoctionis gallarum, malicorij, nucum cupressi. Vt roboretur, tandem vt nouus regeneretur, appone emplastrum diachalciteos.

LIBRI SECVNDI PARTICVLARIS METHODI.

SECTIO SECVNDA.

IN QVA TRACTATVR DE tumoribus contra naturam.

DE PHLEGMONE Cap. I.

VMORES vel sunt calidi, vt Phlegmone, & Erysipelas: vel frigidi, vt Oedema, & Scirrhus. Calidi vt plurimũ fiunt fluxione, frigidi congestione. Phlegmone fit à sanguine, quantitate potiùs peccante, quam qualitate, nisi habeat causam externam, vt ictum, casum: tum enim etiam sine plenitudine accidit.

Tumorum differentia

Causa phlegmones.

Dignoſcitur tumore, rubore, calore, duritie, dolore, non tantùm tenſiuo ob plenitudinem, ſed etiam pulſatorio, ſi à copia ſanguinis arteria prematur. Dolor eſt acerbior, ſi pars inflammata fuerit neruoſa & ſenſus exquiſiti, ſanguis verò tenuis & feruidus.

Curatio

Curationis tres ſunt ſcopi: Repellere, reſoluere, & ſuppurationem adiuuare: In principio fluxio repellenda, vt impediatur ſi fieri poſſit, ne fiat phlegmone: Tandiù autem eſt in principio, quandiu humor eſt in motu.

In augmento reſoluendum, vt quod nihilominùs influxit, vel per diaphoreſim inſenſibiliter; vel ſenſibiliter, vt inciſione, vacuetur. In malignis enim ſæpè cogimur inciſione, aut cauterio quam citò humori viam facere.

Dicitur autem eſſe in augmento, quando ceſſat fluxio & manifeſtè pars intumeſcit.

In ſtatu iuuandus pepaſmus vt impediantur ſcirrhus, aut gangræna, qui ſunt phlegmones duo miſerabiles exitus.

Eſt autem in ſtatu, quando incipit pus fieri: conjicimus autem pus fieri, quando ſymptomata omnia ingraueſcunt.

Quando abſtinendū repellentibus.

Abſtinendum verò quandoque repellētibus, quod quæ ſequuntur circunſtantiæ demonſtrāt; quæ ſunt in facienda Medicina maximi momenti: tota enim in dioriſmis vertitur.

Si fluxio critica, (naturæ enim miniſtri ſumus) quò illa vergit, eò ducere oportet; ſi modo per loca conuenientia. Nam ſi à parte ignobili ad nobilem humor transferretur, motus iſte eſſet impediendus.

Si fiat fluxio ad emunctoria, ne repellas. Esto exempli gratiâ, suborta Parotis Inflammatio glandularum quæ sunt pone aures, vbi sunt emissaria cerebri: si admoueris repellentia, retrocedet fluxio ad cerebrum. Itaque à diaphoreticis exordiendum & emollientibus: quæ relaxata cute, dolorem minuant. Cuiusmodi sunt butyrum, lana succida oleo chamæmeli insuccata, aut violarum, cùm magnus subest calor. Aut cataplasma ex radice liliorum, althæa cum sua radice, violaria, floribus chamæmeli, meliloti, semine lini & fœnugræci; hoc cataplasmate si fortè discuti non possit, suppurabit. ℞. rad. liliorum ℥. j. althææ cum radice, violariæ, an. M. j. florum chamæmeli & meliloti, an P. ij. seminum lini & fœnugræci, an. ℥. ß. fiat decoctio, residentia teratur cum butyro recenti, fiat cataplasma. *Resoluentia.*

Idem de bubone, etiamnum simplici sentiendum est: multò minùs repellendum, si pestilens fuerit, aut venereus.

De Phygethlo idem esto iudicium, est glandularum erysipelatosa phlegmone, aut erysipelas phlegmonodes, nunquam suppurans: Qua nota distinguitur a phymate est bubo ad suppurationem festinans proinde phygethlo in principio diaphoretica, phymati peptica in principio conueniunt. *Phygethli curatio.*

Inflammatio in collo respuit repellentia, procurandum potiùs, non aliter quàm in angina vt qui delitescit humor, foras euocetur: Nam vt erysipelas intro ferri malum, ita foras ferri bonum. Repulsus fortassis ægrum suffoca-

ret; siue ad fauces, siue ad cerebrum retrudatur, à parte ignobili ad nobiliorem repelletur. Dicet aliquis: in angina initio præscribi solent repellentia. Atqui illa sæpè à faucibus ad cerebrum retrudunt humorem morbificum. An necessitas est supra legem? Cogitur ad hoc Medicus, quia præsens imminet periculum suffocationis. An potiùs non est hoc Medici institutum, sed ad cutem & emissarium commune repellere? Contingit aliquando præter Medici consilium, retrocedere humorem, & ad cerebrum à quo primùm fluxit, refluere.

In angina cur locus repellentibus.

Item, quoties malignus humor committit phlegmonem, aut morsus animalis venenati, vt serpentis, aut canis rabidi, omni arte procurandum est, vt virus foras attrahatur: tantum abest vt repelli debeat.

Præterea si humor valdè crassus fuerit, qualis est qui clauos & furunculos committit, neque repelli potest, neque resolui. Proinde à pepticis exordienda curatio, vt basilico, aut diachylo.

Quinetiam si humor fuerit tenuis quidem, sed tam multus, vt neque repelli, neque resolui posse videatur; aut abstinendum repellentibus, aut non priùs imperanda erunt, quam purgatione & venæ sectione sit imminuta plenitudo, augeretur enim fluxio.

Hæc si absint omnia, si nulla prædictarum circunstantiarum impediat; in principio phlegmones vtere repellentibus, cuius generis sunt ceratum Galeni, vnguentum rosatum Mesuei; superponatur linteum oxycrato madidum,

Vbi in phlegmone.

quod sæpè renouetur: Aut agitetur albumen cũ oleo rosato & aqua rosarum, quò imbutum linteolum applicetur parti. Si magis placeat cataplasma.

℞. plantaginis, rosarum rubrarum, & atriplicis, an M.j. fiat decoctio in oxycrato: residentia teratur: adde colaturæ farinæ hordei ℥. iiij. cum oleo rosaceo fiat cataplasma.

Ergo si phlegmone inuadat artus, ventrem vel dorsum, nec fluxio sit critica, nec malignus humor, nec sanguis valdè crassus, delige ex his quod voles.

Dignum est quæstione, in Paronychia (est phlegmone in radice vnguis, vulgò *panaris*.) sitne repellendum. Ita videtur; Nam à parte exquisiti sensus, cuiusmodi est radix vnguium, & quæ longissimè abest à corde, quidni repellendum? Vulgatum est cataplasma ex vehemẽter repellentibus, vt malicorio, balaustiis, galla, nucibus cupressi tritis in oleo myrtino. Tantum abest, vt maiores nostri existimarint non esse repellendum. *An in paronychia.*

Verùm, humor est malignus, vt indicant symptomata, quæ illum comitantur, vt palpitatio & frequens animæ deliquium. Certè quoties hæc aderunt, non dubitarem, vt in carbunculo, mox pulpam inflammati digiti cruciatim incidere, vt malignus humor sensibiliter vacuetur, statimque in præcalidum acetum digitum immittere, vt humoris morbifici malitia corrigatur. Placando dolori & maturãdo confert hoc emplastrum Marcelli empirici. Passulæ coquantur, pulpæ puluis thuris permisceа-

tur, hoc tegatur digitus.

Non est prætereundum, quæ commemorauimus vehementer repellentia, sæpè humorem impingere, atque vt ita dicam incuneare, ideóque difflatione prohibita, gangrenam aliquando succedere. Præstat peccare in defectu, quàm in excessu. Si mediocriter repellas, postea locus erit resolutioni, & suppurationi. Si vehementer, periculum est ne indurato, aut syderato membro, nulla restet spes nisi in ferro. Demonstratio est eiusmodi, nisi calor ventiletur, extinguitur; Atqui valdè adstringentia obstruũt, prohibéntque ventilationem: ergo illis abstinendum. Quemadmodum & narcoticis, ne frigoris exuperantia moderatum calorem extinguãt. Vrgente dolore cautè illis vtendum est, vt subuenias symptomati, non morbo.

Repellẽtia fortia cur periculosa.

Vt narcotica.

Ecce quid agendum in principio phlegmones. Instat vt quid moliendum sit in incremento, explicemus.

Sanguis cùm sit vaporosus, lenibus diaphoreticis resolui potest: Si fortè vsurpes potenter resoluentia, qualia in œdemate, calorem atque inde fluxionem augebis, quinetiam tenuior tantùm pars discutietur, crassior permanebit: quæ fortassis scirrhum generabit. Itaque si sanguis non admodum multus fuerit, isque tenuis & calidus, resoluatur: Si verò vel tam multus, vel tam calidus, vt phlebotomia, etiamnum repetita imminui non potuerit, diaphoreticis prætermissis præscribenda erunt peptica. Quærenti ergo cur in furunculis & clauis, (sunt parui furunculi) à pepticis exordienda sit curatio,

cùm sint affectus inflammatorij. Respondendum, vtrumque à sanguine crasso, qui neque potest repelli, neque resolui, vtpote qui lapidesceret resoluentium longo vsu.

Resoluet mediocriter lana succida oleo chamęmeli & vino inebriata, vel medulla panis furfuracei cocta in iusculo pingui, cum oleo chamæmeli & liliorum, & pauco croco. Si placet cataplasma. *Resolutoria*

℞. rad. liliorum ℥. j. althææ cum radice M. ij. florum chamæmeli & meliloti, an. P. ij. seminis fœnugræci ℥ j. fiat decoct. Residentia teratur, coletur, adde colaturæ farinæ fabarũ ℥. iij. cum oleo chamæmeli fiat cataplasma: addere possis duos vitellos ouorum.

Quod si humor non tantùm crassus, sed malignus fuerit, vt qui committit carbunculum, quia periculum est in mora, cauendumque est ne per moras corrumpat membrum: non erit diaphoreticis tentanda resolutio, sed sensibiliter, vt incisione, scarificatu, cauterio actuali, vel potentiali, virus erit dissipandum. Verùm de carbunculo plura suo loco & ordine. Pergamus.

Si repellentium vsu generatio phlegmones impediri non potuerit, neque diaphoreticis resolui, pepticis procuranda erit suppuratio (est sanguinis putris in pus conuersio.) Peptica autem non tantùm mediocriter calida & humida esse debent, vt sint natiuo calori analoga: sed etiam emplastica, vt obstructis poris difflationem impediant eius caloris, cuius est maturare: vt alieni putrefacere. In hoc censu haben- *Suppuratio quid.* *Peptica & maturãtia*

tur radices liliorum, althææ, bryoniæ, ficus siccæ, passulæ, semen lini & fœnugræci, farina tritici. Itaque, ℞. farinæ tritici ℔. ß. coquatur in oleo liliorum, chamæmeli, & aquæ æquis partibus, fiat cataplasma. Vel ℞. rad. liliorum ℥. j. althææ cum radice, violariæ, bryoniæ, an. M. i. ficus n. vj. seminis lini & fœnugræci, an. ʒ. vj. fiat decoctio. Residentia teratur, coletur, adde farinæ tritici ℔. ß. cum oleo chamæmeli, fiat cataplasma. In vsu frequenti sunt basilicon & diachylum: verùm simplici vtendum in phlegmone: magno & gummato non est vtendum, nisi in abscessu frigido, & contumaci: quia pepticorum vsu immodico sæpè membrum inflammatum ad putrefactionem deducitur, quemadmodum resoluentium vsu immoderato ad scirrhum.

Bubonis maligni curandi methodus.

Notandum iterum, in malignis inflammationibus, vt bubonibus venereis, & pestilentibus, immiscenda pepticis attrahentia, necnon alexipharmaca: vt non tantùm suppurationem procuremus, sed etiam simul eádemque opera virus foras attrahamus, cuius malitiæ resistamus. Itaque accipe cæpas, coquantur sub cineribus, deinde terantur cum oleo liliorum, immiscendo Theriacam, Mithridatium, necnon fermentum, fiat cataplasma. Limacibus & ostreis inest attrahendi magna vis: hîc non est expectanda suppuratio perfecta, sed via puri facienda scalpello, aut cauterio: Sinatur apertum per viginti dies plus minus. Antequam puri pateat exitus, neque purgandum, neque vena in brachio secanda, ne

retrahatur virus, quod omni arte foras euocandum est.

DE CARBVNCVLO, QVI PRVNA, & ignis persicus nominatur.

Cap. II.

Carbunculus quid.

CArbunculus est affectus inflammatorius cum ingenti pruritu, à sanguine vsto, quia nondum in humoris alteram speciem degenerauit. vt sanguis qui facit cancrum in atram bilem: sed qui nomen & ideam sanguinis adhuc retinet. Sæpè pustula primùm erumpit, qualis in ambustis ardet in ambitu, vt pruna: subtus niger, vt carbo vstus, vnde morbo tot nomina; à calore enim ignis persicus dicitur, propter cacoëthiam ignis sacer dici potest, quamuis Tagautius erysipelas ita dictum existimet. Omnis quidem anthrax malignus, non omnis pestilens, & contagiosus: hunc praua accidentia comitantur, vomitus, cordis tremor, delirium, &c.

Curatio.

Auicennas vt resistat putredini, præmissa venæ sectione præscribit cataplasma ex granatis acidis, integra incidit, coquit in aceto, deinde terit, & forma cataplasmatis admouet. Hic non est locus repellentibus, quia tumor est malignus; neque resoluētibus, quia sanguis vstus est crassior, quam vt discuti possit. An ergo vt in furunculo, ita in carbunculo citò maturādum? Non videtur, quia peptica putrefactionem ac-

celerant ad quam carbo valdè inclinat, estque sæpenumero tam malignus humor, vt non recipiat pepasmum. Itaque aut vsurpanda sunt quæ creduntur conferre proprietate, vt scabiosa, & vtraque consolida; coquuntur, teruntur cum malo granato, & forma cataplasmatis applicantur morbo. Cordi verò conseruæ cardiacæ, imprimis scabiosæ, addendo confectionis alchermes, vel confectionis de hyacintho ʒ. ß. Vel ℞. aquæ scabiosæ ℥. viij. dissolue syrupi de limonibus ℥. ij. fiat iulep. in duas doses. Item ℞. conseruæ scabiosæ ℥. j. ß. mithridatii veteris ʒ j. cum succo citri, fiat emplastrum molle, applicandum cordi, vel ex ijsdem bolus. Profundis incisionibus malignus humor vacuetur, quæ aceto & sale perfundantur, vel cauterio actuali, aut potentiali vratur, postea curetur vt gangræna. Cæterum optatior est rubeus quàm citrinus, & hic quàm niger, à quo pauci euadunt.

Prognosis. Carbunculum delitescere & exsiccari pessimum. Quo plures aut maiores, eo deteriores; quo viciniores cordi aut parti principi, eo deteriores. Qui stomachum, fauces aut pectus obsidet, lethalis. In bubonibus contra, præstat esse plures & maiores.

GANGRÆNA, SPHACELVS.

CAP. III.

SIue imperitus Chirurgus initio phlegmones vehementius fluxionem repulerit, fri-

gidorúmque immodico vſu partis natiuum calorem extinxerit: ſiue nimium aſtringentibus, vt bolo, galla, malicorio humorem impegerit, atque vt ita dicã incunearit: ſiue, vt fit aliquando in fracturis ſtrictura arctiore, caloris & ſpiritus vitalis affluxum impedierit: ſiue copia humorum ſuffocet calorem natiuum, vt accidit aliquando in magnis inflammationibus: ſuccedet gangræna, quemadmodum ſcirrhus oritur, quoties diaphoreticis vehementioribus materia tenuior tantum reſoluitur, relicta craſſiore. Non terminantur tum via reſolutionis, aut ſuppurationis, quæ ſolæ ſunt optabiles; ſed putrefactionis, aut indurationis, qui duo ſunt funeſti & miſerabiles exitus inflammationum. *Gangrænæ cauſa.*

Dignoſcetur gangræna incipiens ſtupore, & liuore partis. Quoties enim pars incipit obtuſius ſolito ſentire, & iam liueſcit, ſuſpicio eſt non leuis incipientis, vt ita dicam, mortificationis, quæ vbi perfecta eſt, Sphacelus, Syderatio nominatur, mors partis, ſeu extinctio caloris natiui. Notandum tamen quando gangræna fit à cauſa externa, vt morſu, vel ictu animalis venenati; aut ab interna, vt à fluxu humoris virulenti, minimè eſſe indolentem. Priuſquam enim membrum moriatur in lucta naturæ cum morbo, ex tenſione dolor ingens percipitur. Tales gangrænæ incipere ſolent à pede, potiſſimum verò a magno pedis digito. Tales Beniuenius, & Dodonæus vt plurimum lethales eſſe obſeruarunt. Iuuenis quidam ſimili affectu repentè prehenſus eſt; ſuaſi vt digitus amputaretur, procraſtinauit, hoc neglecto *Signa diagnoſtica.*

non fuit postea tempus. Alter sexagenarius media nocte simili affectu corripitur. Vocatus, illo etiam inconsulto, quia nunquam permisisset, digitum iussi exscindi: Chirurgus opus tam dextrè absoluit, vt ante triduum nesciuerit sibi amputatum. Idē Chirurgus meo consilio, mulieri tibiam amputauit, cui inopinató superuenerat gangræna sine manifesta causa. Illa bene habet, quia sæpe purgatur, & sanguis mittitur.

Curatio vbi succedit inflammationi.

Hîc gangrænæ quæ succedere solet inflammationi, propria remedia primùm destinamus. Initio fiant profundæ scarificationes, quæ muria, vel aceto, & sale perfundantur, ne sanguis concrescat. Vt sanguis putris liberalius vacuetur, admoueri poterunt incisionibus hirudines, quinetiam si sit in parte affecta aliqua vena, incidenda erit, & cum abunde fluxerit sanguis, sistatur putredo. ℞. Ægyptiaci ʒ. j. dissolue in aqua vitæ, aut in lixiuio lupinorum. Item ℞. præcipitati ʒ. j. butyri ℥. j. misce. Fiant incisiones in confinio viui & mortui, quæ linamentis hoc linimento inebriatis impleantur. Idem præstabit vinum decoctionis arrhenici, vel aqua plantaginis, in qua sublimatum bullierit, ea proportione, vt in aquæ ℔. ß. bulliant g xij. sublimati, vel præcipitati. Cauterium actuale præstat potentiali. Quod si morticinæ tantus sit fœtor, tanta corruptela, vt neutro cauterio vinci possit: si ab igne ingens fœtor suscitetur, nouacula mortuum à viuo separetur. Quinetiam quia à priuatione ad habitum non

est regressus, mox syderatum membrum ense rescindendum est, ne pars sincera trahatur, extremis morbis extrema remedia: quæ non sanat medicamentum, sanat ignis: quæ non sanat ignis, sanat ferrum. Expedit vnum membrum abscindi, vt totum seruetur. Operandi modum docent Paulus, & Celsus. In eo tamen recentiores hoc reprehendunt, quod velint fieri sectionem in parte sana, quia ingens dolor, & hæmorrhagia magna, sæpè etiam conuulsio inde exoritur: Malunt fieri in parte syderata, vbi sectio est indolens. Verum dices, si minimum partis mortuæ relinquatur, serpet putredo. Respondent se cauterio mox apposito putredinem sistere, & hæmorrhagiam impedire. Itaque carnem mortuam incidunt prope sanam, atque vt illi loquuntur, in confinio, candente nouacula, vt sit loco cauterij, eadémque opera incidant & vrant: manubrium habeat ferreum, sed alio ligneo coopertum, quo manus operatoris à calore defendatur. Incisa carne os serra secandum, postea tetrapharmaco procurandũ, vt crusta cadat. Cum exciderit, locus abluatur aceto, deinde hoc cataplasma applicetur. ℞. farinæ hordei & mellis, an. ℔. j. vitellos ouorum crudos n. 4. fiat cataplasma. Vlcus postea replendum, & cicatrice obducendum, remediis sequenti sectione explicandis. *Amputatio vbi facienda.*

In gãgræna éstne mittẽdus sanguis? Distinguo. Si procedat à causa calida, vt inflammatione pręcedente, mittendus audenter: Verum si à frigore, vt narcoticorum vsu immodico, aut hy- *An mittẽdus sanguis*

berni frigoris violentia, vt accidit ijs qui per niues iter faciunt, aut à veneno, non est necesse, nisi aliud quiddam suadeat, vt plenitudo, aut febris coniuncta. Cum frigore membrum syderatur, conferunt calfacientia, vt ægyptiacum solutum in aqua vitæ, post scarificatus profundos. Cum à veneno, Alexipharmaca tam sumpta, quàm admota: Theriaca imprimis vel Mithridatium, mixtis attrahentibus, vt in bubone pestilenti.

ERYSIPELAS.

CAP. IV.

Erysipelatis à phlegmone discrimen.

DIffert à phlegmone multis modis. Primo materia, quia fit à bile. Secundò ardore maiore, vnde exarsio à quibusdam dicitur, aliis ignis sacer. Tertiò sede: nam erysipelas si fuerit exquisitum cutem tantum occupat, phlegmone subiectam carnem. Ridicula est & ineptissima barbarorum etymologia, qui ac si Latinum nomen esset, ita dictum existimarunt, quasi hærens pilis. Quartò doloris specie, est enim erysipelatis dolor pungens, cuius causa Spina dicitur ab Auicenna, quasi instar spinæ pungens. In phlegmone verò dolor est tensiuus & grauans. Quintò differunt colore, est enim erysipelatis color flauescens. Sextò tumore, nam erysipelatis tumor est perexiguus, ob bilis tenuitatem, nisi fuerit phlegmonodes. Septimò erysipelatosam partem si premas, digitis

gitis, disparebit tumor ad tēpus, quia humor est fugax, quin rubore abeunte pars alba apparebit. Phlegmone non cedit, manétque rubor, quantumuis premas.

Purgatio ex cassia cum rheo. Incidatur vena ad temperādum ardorem bilis: nihil enim ęquè refrigerat; eòque audentiùs cùm faciem occupabit, ne retrocedat. *Curatio.*

Topica refrigerent & humectent, quia humor morbificus est calidus siccus. Non est repellendum, quia erysipelas intro ferri malum; eòque minus si faciem occupet, ne bilis retrudatur ad cerebrum, vbi delirium excitaret; aut ad fauces, vbi anginam lethalem committeret. Atqui frigida sicca astrictione sua repellunt, vt aqua plantaginis, rosarum, rubi, foliorum vitis. Malim succos lactucæ, portulacæ, violariæ, lenticulæ palustris, semperuiui, vmbilici veneris, aut earum aquas stillatitias; his insuccatum linteum applicetur parti erysipelatosæ: Ardore tamen nihilominus perseuerante, inmiscebis succos aut aquas mandragoræ, hyoscyami, populeum: ea tamen cautione, ne quid nimis. Si liuor incipientis gangrænę suspicionem iniiciat, applicetur diapalma in oleo vetere remollitum, fiant incisiones, quæ muria, vel sale & aceto perfundantur. *Cur non repellendū.*

Obiiciet quispiam, si nocent astringentia, cur Galenus præscribit omphacium, 1. κτ̀ γένη. Respondeo præscribi in phlegmonoso, non in simplici & exquisito, quale rarò videtur: ferè semper est phlegmonodes, proinde vtimur cerato Galeni, linimento ex cerusa & olei rosati

æquis partibus, vnguento de lithargyro, superponimus linteum oxycrato madidum, aut succis vel aquis prædictis: quod sæpè renouandum ne exsiccetur. Cum deferbuerit ardor, resoluatur tumor mucagine fœnugræci & seminis althææ, extracta in aqua violariæ: Erysipelas enim resolui debet, non suppurare, quia vt est in Aphorismo, *In erysipelate sanies & putredo malum.* Illa enim erodit, facitque ex simplici vlceratum, exedens, denique esthiomenon, de quo mox.

Aph. 20. sect. 7.

HERPES, SERPIGO.

CAP. V.

Causæ.

FItà bile puriore & acriore quàm erysipelas, quæ si permisceatur pituitæ, excitat herpetem miliarem seu pustulosum, cutis in pustulas granis milij similes attollitur, vt in ambustis. Huic affinis est ignis volatilis. Vt enim herpes in ambitu serpit, ita ignis volatilis huc & illuc excurrit. Crassior & acrior bilis facit herpetem vlceratum: qui si solam cutem exedit, herpes vlceratus dicitur: si procedat ad subiectam carnem, ad phagedænam refertur; si serpat & erodat in ambitu, nome nuncupatur. Sunt vlcera maligna, quæ verè dixeris Chironia, qui Chironis, id est periti alicuius Chirurgi manum & industriam requirunt. De vlcerato herpete amplius tractatu de vlceribus.

Differentia.

Cholagogo ſemel atque iterum corpus repurgetur. Si plethoricum, mittatur ſanguis. Diæta ſit refrigerans, abſtineat vino. Topica ſint frigida ſicca, vt aſtrictione ſua ſiſtant ſerpiginem: quod non præſtarent frigida humida, imò augerent potius putredinem. Itaque conueniet oxycratum, quod poterit parari ex aquis roſarum & plantaginis cum pauco aceto, aut ſuccis roſarum, plantaginis, granatorum, citri, quibus inebriata ſpongia applicetur. Auicennas laudat aquam quæ ſtillat è trunco vitis. Liniatur primùm nutrito, vel vnguento ex ceruſæ & olei roſati æquis partibus parato, deinde linteum ſuccis aut aquis prædictis imbutum ſuperponatur. Singulare eſt & multorũ experimentis comprobatum remedium: Lana ſuccida vritur in olla, puluis teritur cum aqua roſarum, donec acquirat conſiſtentiam atramenti, hoc liquore ſæpe herpes cum penna liniatur. Vlceratus abluatur primum poſca, in qua galla, malicorium & alumen bullierint, deinde apponatur hoc vnguentum. ℞. olei myrtini ℥ ij. minij vel excrementi plumbi, lanæ ſuccidæ vſtæ, añ. ʒ.ij. cum cera fiat vnguentum. *Curatio.*

OEDEMA. CAP. VI.

HActenus tumores calidi, qui vt plurimùm fiunt fluxione; ſequuntur frigidi, qui ferè fiunt congeſtione. Congeritur verò paulatim humor in parte, dum alimenti plus trahit quàm coquere poſſit, neq; coctionis reliquias abun-

Causa. dè excernit, in quibus primum locum tenet Oedema, tumor à pituita, proindè laxus, mollis, & indolens, nisi copia partem distendat. Dignoscetur, eo quod partem si premas, prementis digiti vestigium manet. *Signa.* Habet sua tempora, principium tamen ferè est imperceptibile, quia sensim humor congeritur: propterea repellentibus non est locus quando fit congestione. At cum fit fluxione, vt cùm pedes post longum morbum fiunt œdematosi, Galenus vtitur repellente, vt spongia noua imbuta oxycrato, in quo sal bullierit. Loco spongiæ licet accipere stupas, ellychnium, filtrum: quibus cum fasciis pars tumida constringitur; procedendo ab infero ad superum, ligaturam expressiuam vocant Chirurgi. Quæret aliquis, cum humor sit frigidus crassus, proinde ad motum ineptus, debètne repelli? *Repellentia an vsurpanda.* Respondeo, tenuem primùm affluere, eúmque in parte paulatim crassescere, vt patere potest in arthriticis & ischiadicis doloribus. Tenuis enim pituita primum influit, quæ paulatim in gypseam duritiem concrescit, vnde nodi. Idem contingit in frigida destillatione: humor enim primum tenuis descendit, qui coquitur sensim, & coctione crassescit. Si repelli non possit, resoluatur. Resoluentia autem vtrique œdemati, tam quod fit congestione, quàm quod fluxione, conueniunt: cuiusmodi est lixiuium paratum ex cineribus ficus, vel quercus, *Resoluentia.* addendo sulphur. Vel cataplasma quod sequitur. ℞ ebuli & sambuci, añ. M. j. hyssopi, thymi, pulegij, calaminthæ, añ. M. ß. fiat decoctio in aquæ & vini rubri æquis partibus. Ex qua in-

instituatur fotus cum spongia. Residentia teratur, coletur. Adde farinæ fabarum, erui, cicerum, vel lupinorum ℥.iiij. pulueris ireos, stercoris caprilli, bubuli, vel ouilli ℥ ij. cum oleo anethi, rutæ, lauri; fiat cataplasma Emplastrum de baccis lauri, de meliloto, oxycroceum, cetoneum potenter resoluunt. Proderit etiam lana prædictis oleis inebriata; Auicenna stanti facit sequens emplastrum, vt si non iuuerit, à nullo alio sit speranda resolutio, sed mox iuuanda suppuratio, vel scalpello via materiæ facienda. ℞. sinapi, seminis rutæ, vrticę, sulphuris, spumæ maris, aristolochiæ rotundæ bdellij, & ammoniaci. an. partes æquales, cum oleo vetere & cera fiat emplastrum, quod etiam strumas resoluit, cuius loco vti poteris diachylo ireato: quemadmodum diachylo gummato, cum suppuratio erit adiuuanda. Mox ferro aut cauterio aperiatur; In eo enim non est cunctandum, quia per moras pus erodendo cuniculos facit: succeditque sinus, atque inde fistula, præsertim in partibus osseis, vt tibiis; aut in partibus cauis, vt thorace. Quemadmodum diutius insistendo in resoluentibus scirrhum, discutiuntur partes humoris tenuiores, relictis crassioribus quę scirrhum efficiunt. *Emplastrū potenter resoluens.*

Cæterum Diæta inclinet ad calidum, quia humor peccans frigidus, nisi quid impediat, vt febris aut calida iecoris intemperies. Alteranda iuscula hyssopo, thymo, & radicibus aperientibus; vtendum salsis, piperatis, sinapi, parcè & tenuiter viuendum. Sæpè enim sola inedia morbos frigidos sanauit, quia calor in *Victus ratio.*

alimento minus occupatus, conuertit se ad coquendam pituitam, eámque, si fuerit dulcis, in alibilem succum transmutat. Saltem cœna sit breuis, vtaturque potius assis quam elixis. Humor verò peccans, quia crassus, apparetur primùm syrupis de hyssopo, de marrubio, capilli veneris, oxymelite; Deinde purgetur diaphœnicò, aut diacarthamo, syrupo rosarum pallidarum, composito cum agarico. Proderunt hidrotica, & Laconicum, Thermæ, præsertim sulphureæ, nitrosæ.

ABSCESSVS.

CAP. VII.

QVidam est epigenematicus, qui superuenit inflammationi suppuratæ, à Barbaris *Exitura* dicitur quia vbi primùm pus factum est, appetit exitum, alioquin erodit. Dignoscitur quod dum fit pus, rubor, calor, dolor, febris & pulsatio ingrauescunt, quæ omnia mitescunt facto pure. Deinde quod tum mollities quædã, & inundatio percipiatur. In quo aperiendo Chirurgus hæc obseruabit. Primùm vt aperiatur eo loco in quo pus maturius videbitur: Secundò, vt loco magis decliui: Tertiò, vt fiat incisio secundum rugas cutis. Quartò, cum magnus est abscessus, ne confertim, & simul tota materia vacuetur, ne subita dissipatione spirituum vires fatiscant. Quintò, vt magnus abscessus magna incisione aut pluribus aperia-

Obseruanda in aperiendo abscessu.

tur, vt puri pateat liber exitus. Optima iudicatur, cùm fit ad modum crescentis Lunæ, quia impedit ne fiat fistula. Superponatur cataplasma pepticum, vt reliquum citiùs suppuret. Quòd si videatur exitura diuturnior, claudatur penicillo paulatim imminuto, superponendo linteum imbutum vino decoctionis rosarum.

Est cum abscessus neque resolutionis, neque suppurationis via terminatur, sed putrefactionis: tum victoria caloris alieni, ex materia putri infinita heterogenea generantur, vt lapides, vngues, cornua, animalcula, &c.

Hîc primarios abscessus meditamur, qui fiunt à pituitæ collectione, quorum pro varietate materiæ contentæ, tres differentiæ constitui solent, Atheroma, Steatoma, & Meliceris. Atheroma, cum quiddam simile pulticulæ continetur, pulticulam enim Græci ἀθήραν nuncupant. Steatoma, cùm veluti seuum, quod illi στέαρ vocant, includitur. Meliceris quando contentum simile est melli. Distinguũtur omnes magnitudine aut paruitate. Quædã enim excrescentiæ pituitosæ sunt magnæ, vt Testudo, Talpa, Natta, Bronchocele. Quædam paruæ, vt Lupia, Ganglion. Differunt etiam, quod quædam habent suam cystin; aliæ non. Discernentur potissimum hoc signo, quod quæ cystin habent, sunt mobiles; Aliæ immobiles, vtpote quæ carni adhærẽt tenacissimè. *Pituitosi abscessus primarij.*

Horum omnium curandorum quatuor sunt communes scopi: Resoluere, Exedere, Incidere & Ligare. Melicerides his quatuor modis curari possunt: nam si resolui non possint, aut cauterio exedi, aut facta incisione euelli, si fieri *Curatio.*

possit, ligari debent. Atheromata resolui non possunt, quia materia est crassior, quàm vt discuti possit; Caustico aliquo exedenda sunt, aut euellenda. Steatomata neque possunt resolui, neque exedi, sola incisione sanantur. Itaque in hoc diligenter laborandum est, vt singulæ differentiæ discernantur. Steatoma est durius, resistitque tangenti, & basim habet solidiorem. Meliceris contra subsidet in modum œdematis, cedit in se compressa, lentéque dissilit, sed citò reuertitur. Atheroma verò est veluti medium inter vtrumque extremum. Faciamus ergo abscessum esse mollem, non refert si magnus, aut paruus fuerit: Resoluentibus primum tentanda erit curatio, vt farina lupinorum cocta in oxymelite, vel stercore capræ, aut ouis, cocto in aceto. Calx oleo vetere, aut adipe suillo, aut melle excepta commendatur à Paulo, quia fundit simul & resoluit. Idem serpentem coniicit in ollam oblitam gypso, quam mittit in fornacem, puluerem miscet cum æquali portione fœnugręci, vtrumque excipit melle. Benefaciunt diachylum magnum cum gummis, addito puluere radicis ireos: Ad libram vnam addatur vncia vna pulueris. Non negligendum quod ex Auicenna ad resoluendos tumores frigidos descripsimus, nam ex Galeno transcripsit. Guido, vt facilius resoluat humorem inclusum cysti, primum excrescentiam manibus diu contrectat, deinde ferulæ aut scutellæ fundo percutit, vt vesica rupta materia effundatur: mox applicat plumbi laminam, eamque arctè ligat, quæ non tantum molles, & crescentes ex-

Resolutio.

crescẽtias resoluit, sed etiam duras, vt ganglion; quod est veluti nodus in neruo, licet Tagautius videatur confundere cum lupia, quando scribit potissimum oriri in capite; Verior tamen est Pauli & Aetij opinio, qui frequentiùs talos & manuum iuncturas occupare volunt, rarius cubitum & caput. Ganglion hoc habet peculiare, quod dum premitur, stupidiorem sensum exhibet, mouetúrque tantum ad latera, pro situ nerui: neque in orbem, anteriora aut posteriora, vt melicerides, & atheromata. Ad dissolutionem lamina cribri instar perforetur; quinetiam vt emolliat magis & fundat humorem concretum, illinatur argento viuo, nec ante nouem dies remoueatur. *Ganglion quid.* *Curatio.*

Sequitur curationis secundus scopus, vt caustico exedantur. Admouebis cauterium in medio, aut si magnus sit abscessus, multa cauteria. Cum crusta deciderit, indantur penicilli Ægyptiaco illiti, aut pręcipitato & melle; aut trochiscus de minio, vel asphodelorum, mixtus cum vnguento Apostolorum. Ioannes de Vigo linamentis omnes excrescentias indolenter erodit intra vnum mensem. Accipit ex linteis vsu detritis & benè carptis ℥.ij. medullæ panis albi ℥.iij. sublimati tenuissimè puluerisati ℥.j. aquæ rosarum & plantaginis, ana ℔.j. omnia simul coquit in vase æneo ad consumptionem duarum aut trium partium. Deinde expressa linamenta siccat in furno mediocriter calido, quæ iterum carpinata seruat in vase ligneo benè operto ad vsum, qualem ipse ita describit. Primùm defensiuo vicinæ partes muniantur: Dein- *Erosio.*

de vlcus quod fecit pyroticum, prædicto linamento impleatur: superponatur vnguentum de tuthia, vel de cerusa; persistendum donec appareat caro viua, tum vlcus melle rosato & terebinthina mundandum.

Sunt qui paruas excrescentias totas per transuersum incidunt, moxque implent alumine aut vitriolo vsto, quæ cystin erodunt simul & hæmorrhagiam sistunt: magnas verò traiiciunt duplici setone cruciatim, vno secundum longitudinem, altero per transuersum. Quid si humor fluxilis non fuerit? filum aut ellychnium ex quo setones parantur, maceretur priùs in aqua forti, vel liniatur Ægyptiaco, vel terebinthina, cui puluis Mercurij sit permixtus.

Incisio.

Sequitur tertius modus; Quæ non sanat ignis, sanat ferrum. Incidatur primum cutis, deinde vnguibus laceretur, vt diuellatur à cysti, quæ prehensa volsellis funditus euellatur; quia si remanserit frustulum, recidiuam faciet; quinetiam si rumpatur dum fit operatio, inanis est labor. Si fortè quibusdam vasis adhæreat, volsellis suspendatur, atque interim scalpello ab illis separetur.

Excrescentia vbi non attingenda.

Notandum, quod si magna excrescentia adhæreat magnis vasis, venis, arteriis, neruis, tendonibus, vtpote si fuerit sub mento, si in manibus aut in pedibus; sinendam esse.

Faciamus lupiam super suturam enatam, non potest extrahi sine periculo, potest tutò & facilè extra commissuras. Sed memineris extracta lupia periostium exedere, & os subiectum diligenter abradere.

Memineris quoque, quoties cogitas de magna excreſcentia inciſione tollenda, ſi forte magnam venam ſubeſſe putes priùs habere parata quæ conueniunt ſiſtendæ hæmorrhagiæ.

Sequitur quartus modus. Si excreſcentia penſilis fuerit, non aliter quam acrochordon (verruca penſilis) filo ſericeo ligandam, non confertim, ne dolorem excites; ſed paulatim, quotidie arctius filum ligando. Sic enim ſponte cadet alimento deſtituta. *Ligatio.*

Age verò vno & altero exemplo, quam propoſuimus generalem doctrinam confirmemus. Fiunt gutturoſi, qui aqua niuali aut glaciali vti ſolent, vt qui Pyrenæos montes incolunt, quia coguntur vti aqua de rupe ſcaturiente, herniam gutturis magna ex parte incurrunt. Nam quæ in colli inania ſpatia à cerebro deerrauit pituita, gelidæ potu concreſcens ſenſim bronchocelen parit. Hinc ſæpè mutato ſolo, mutata victus ratione, ſine aliis remediis ſponte ſaneſcũt. Tentanda reſolutio, neque enim illic tutò exedi aut incidi poteſt, præſertim cum iam inueterauit, & latè creuit malum: Diſſoluetur autem iam commemoratis auxiliis, vel hoc ℞ ſulphuris & ſandaracæ, añ. ℥. ß. euphorbii ʒ j cum cera & oleo q. ſ. fiat vnguentum ſtatim ab inunctione colli, ſurperponatur hoc emplaſtrũ ℞ diachyli magni, & vnguenti Apoſtolorum, añ. ʒ i. miſce addendo puluerem ſequentem. ℞. rad. ireos & ſalisgemmæ, añ. ʒ i. terebinthinæ q. ſ. ad conficiendum emplaſtrum. Interim teneat ſæpè in ore nonnihil pulueris, aut electuarij ſequentis, ſaliuámque deglutiat. ℞. rad. cucume- *Bronchocela qui obnoxij.*

risagrestis, cyclamini, brusci, asparagi, aristolochiæ rotundæ, radicis serpentariæ minoris, radicis thapsi barbati, spongię marinæ, ana ℥.ß. piperis, pyrethri, salis gemmæ, an. ℥.j. scrophulariæ ʒ. iij. turbith & hermodactylorum, ana ʒ. ij. fiat puluis, cuius medietas excipiatur melle ad parandum electuarium molle; teneat in ore nunc pulueris, nunc confectionis aliquid, vt tam interno, quàm externo remedio crassa pituita, quæ committit herniam gutturis, eliquescat & dissipetur. Hoc remedio Valescus gloriatur se magnum honorem consecutum, & fecisse quæstum vberrimum. Si resolui non possit, Rogerius suadet vt duplici setone traiiciatur, quandoquidem neque caustico exedi, neque incidi tutò potest.

Ad bronchocelen pertinet Aneurisma gutturis, quale accidit puerperis, quibus à retento diutius spiritu collum intumescit. De quo lege Aëtium & Paulum *lib.6.*

Talpa & testudo sunt veluti magnæ lupiæ in capite, quæ dummodo absint à suturis, tutò caustico exedi aut incidi possunt: ea quam dixi cautione, vt portio pericranij cui adhærēt, euellatur, & quod subest cranium diligenter abradatur, priusquam de vulneris agglutinatione cogitetur.

Prope oculi magnum angulum fluxione tenuis pituitæ à cerebro, nascitur paruus abscessus, qui Anchilops nominatur; Cuius vt Oedematosi tumoris, tres sunt scopi, Repellere, Resoluere, Maturare. Repellitur fluxio, vt prohibeatur illius generatio: quia solet tenella ossa

Anchilopis curandi scopi.

nasi corrumpere, tandemque nisi prouideatur in fistulam degenerare, quam vulgus lacrymalem vocat: Repelletur quod influit, emplastro Diachalciteos; resoluetur quod influxit, vnguento diapompholygos, aut ex minutis cochleis tritis cum suis testis; misce, si placet, aliquid trochiscorum de myrrha, aut emplastri ex farina erui de melle confecti. Interim vt repellas simul & resoluas, instilla in oculũ aquam rosarum, vel plantaginis infusionis tuthiæ. Quæ si non iuuerint, tendatque nihilominus abscessus ad pepasmum, iuuetur admoto peptico, vt basilicone; moxque cauterio aut scalpello aperiatur, quia periculum est in mora. Verendum ne pus subiectum os erodat, fiatque ex Anchilope, Aegylops fistula lacrymalis; de qua sequenti tractatu opportunius, vbi de vlceribus. Non est prætereundum, interim corpus non semel repurgandum, necnon venam incidendam, quia fluxio solet esse tenuis, calida, mordax.

Fistula lacrymalis.

SCIRRHVS.

Cap. VIII.

Verus & exquisitus dignoscitur duritie, & indolentia: quibus notis à cæteris tumoribus distinguitur; à cancro apostematoso, quo cum maiorem habet affinitatem, indolentia. Est enim tumor durus cum dolore; Ab œdemate verò differt duritie. Cur scirrhus indolens? quia non sentit. Quidni? quia neruus

Signa diagnostica scirrhi.

adeò induruit, humor ſcirrhificus tã craſſus eſt, vt impediat commeatum ſpiritus animalis, quo vectore influit facultas ſentiendi. Incipiens verò & mixtus, qualis ſcirrhus phlegmonodes, eſt doloroſus, quemadmodum & purus ſeu exquiſitus, cum incipit degenerare in cancrum, melancholia in atram bilem conuerſa, túmque ſigna cancri vel omnia, vel quam plurima adſunt; Dolor, Liuor, Calor, Pulſatio, venæ in ambitu tumentes.

Cur ſcirrhus eſt indolens.

Cancri ſigna.

Scopi curatorij.

Curationis duo ſunt ſcopi Emollire, & Reſoluere: nam ſi dumtaxat reſoluas, diſſipata parte tenuiore, quæ relinquetur, lapideſcet. Si tantum emollias, putrefaciet, & cancrum inducet. Diachylum magnum & gummatum vtrumq; præſtant. Augebitur tamen vis reſoluendi, addendo puluerem iridis Florentiæ; quemadmodum vis emolliendi, immiſcendo ceratum œſypatum, vnguentum de althæa, Agrippæ. Antequam admoueas emplaſtrum, ſcirrhus foueri poterit decocto omazorum, radicis altheæ, liliorum, bryoniæ, ſigilli beatæ Mariæ; coquantur in aqua & oleo vſque ad conſumptionem aquæ. Nam ſcirrhus nunquam aqua perfundendus eſt. Ammoniacum ſolutum in aceto emollit ſimul & reſoluit. In tendonibus & ligamentis induratis vbi emollieris, acetum in lapidem molarem proiicito, cuius vaporem parte ſcirrhoſa ęger excipiat: quo facto, malacticum rurſus imponito, ídque per interualla continuato. Cæterum quãuis exquiſitus ſcirrhus inſanabilis vulgò credatur, tamen ego hoc de malacticis tantum & reſoluentibus interpretor: quandoquidem vel

Scirrhus an inſanabilis.

caustico exedi, vel incidi potest, si modo partis natura ferat, nec subsint vasa quæ impediant operationem, sitque scirrhus simplex, nondum cancrosus.

DE STRVMIS, QVÆ SVNT glandulæ scirrhodeis,

CAP. IX.

QVamuis strumæ inter excrescentias pituitosas numerentur, tamen quando valdè induruit pituita, & iam in melancholiam conuersa est, ad naturam scirrhi propiùs accedunt, quam œdematis. Priusquam curationem suscipias, considerabis si sint benignæ, an malignę: quia malignarum aut non est suscipienda curatio, aut cautè & prænunciata difficultate suscipienda. Malignæ autem iudicantur, si inflammatæ, valdè duræ, dolorosæ, si irritantur medicamentis. *Strumæ quæ attingendæ.*

Tribus autem modis curari possunt: Resoluendo & Emolliendo, remediis ad scirrhum præmissis; Erodendo, vt de steatomatis dictum est; & extirpando. Extirpari autem vix possunt sine periculo, quia subsunt magna vasa, vt iugulares & carotides. Præmittenda sunt generalia, Purgatio, & Venæsectio. Apparetur prius humor oxymelite soluto in aqua stillatitia scrophulariæ vtriusque, deinde purgetur puluere diaturbith. Recipe turbith, euphorbij, zingiberis, succi ireos nostratis, añ ℥.j. *Scopi curationis.*

fiat massa cum oxymelite, de qua formentur pilulæ quadraginta, capiat quotidie vnam, eliquabitur sensim, simul & vacuabitur pituita strumifica. Vomitus etiam confert ad pituitę ventriculo contentæ vacuationem. Theriacæ sit vsus frequens, quinimo esus carnis viperinæ strumosis æquè prodesse videtur (Aetio & Celso) ac elephanticis. Si placet, spongia siccetur in furno, detur quotidie ʒ j. cum vino, duabus horis ante pastum, aut edat quotidie cochleas frixas, assas aut elixas. Oportet priùs & potius prospicere strumis internis, quàm externis. Multiplicatio enim externarum, inquit Villanouanus, ostendit multiplicationem internarum. Vidimus in dissectis strumosis, mesenterij & pancreatis glandulas strumosas. Nisi consulueris antecedenti causæ quę fouet morbum, operam perdis. In admouendis Dioscorides laudat sanguinem mustellæ illitum. Si placet, accipe illius cinerem, & misce cum melle, fiat emplastrum. Cinis limacum mixtus cum axungia vetere, & illitus, valdè commendatur à Francisco Pedemontio. Vel accipe limaces rubros, bulliant in vino rubro, terantur, fiatque cataplasma. Serapio laudat cataplasma ex farina lupinorum cocta in oxymelite. Si placet, allia terantur, atque interim nitro conspergantur: ex quibus paretur emplastrum, quod per excellentiam Paulus vocat Chœradicum. Vel ℞. Ammoniaci & Galbani, ana ℥. ij. soluantur in aceto, adde pulueris ireos, pulueris limacum & mustellæ, an. ℥. ß. cum oleo in quo allia contabuerint, fiat cataplasma. Cuius loco possumus

Struma externa arguunt internas.

Emplastrũ chœradicum.

mus vti Diachylo cum gummis ireato. Si non possint emolliri & resolui his remediis, videanturque tendere ad suppurationem, radix altheæ & liliorum, necnon cæpa coquantur sub cineribus, terantur & cum pinguedine gallinæ fiat cataplasma. In cuius vsu diu perseuerandum est, quia non debent aperiri ante perfectam maturitatem. Aperiãtur cum scalpello aut cauterio; deinde forma aliorum vlcerum curentur. Mundentur vnguento Apostolorum, etiam admixto Ægyptiaco: deinde emplastro de minio, aut diapalma cicatrice obducantur.

Sequitur secundus curationis modus. Erodantur pyrotico primùm admoto: Cum autem crusta deciderit, vlcus impleatur cotone imbuto vitello oui, cum quo puluis Mercurij sit agitatus, aut iam commemoratis linamentis erodentibus, aut Ægyptiaco cuius vis poterit augeri addendo arrhenici, vel sublimati g. j. In circuitu tum memineris apponere defensiuum. Exesa struma cum sua cysti, si quam habet, cumprimum in fundo apparebit caro viua, curetur more aliorum vlcerum. *Erosio:*

Sequitur tertius modus curationis. Incidatur primùm cutis, & digitis à struma separetur: incidatur autem sensim, non vno ictu: interim excipiendus sanguis cotone vsto, osculis vasorum apposito: sicque pergendum donec detecta glandula appareat, quæ apprehensa volsellis, tota euellatur. Si fortè illius aliquid supersit, exedatur metu recidiuæ. Cautè, vt monui, curatio suscipienda est, cùm subiecta sunt magna vasa. Ioannes de Vigo vult eos la- *Incisio:*

bra reünit futura, infra relinquit orificium vt repurgetur; in quod imponit primùm digestiuum commune, ex vitello & terebinthina: deinde mundificatiuum ex vnguento Apostolorum. Postremò vnguento de minio occludit. Lege etiam Paulum *lib. 6.* & Aëtium, qui ex Leonida de strumis quamplurima.

Glandularũ & strumarum differentia.

Glandula vt plurimum nascitur in collo, vt struma. Differunt tamen, quod glandula sit mollis, mobilis, æqualis, solitaria. Strumę verò sint multæ glandulæ racematim per cutem dispersæ, durę, inæquales, immobiles, quia sunt impactæ carni: proinde glandula cum sit superficiaria, nec altè radices agat vt struma, non mirum si possit resolui; resoluetur tamen multò facilius quàm struma, quia mollior: multò tutius erodi, aut incisione euelli poterit, etiam in ceruice, quàm struma. Apparet aliquando glandula in inguine, aut sub alis valdè dura, scirrhosa, quæ *fugile* dicitur, & strumarum modo curatur.

CANCER APOSTEMOSVS.

CAP. X.

VT scirrhus ferè succedit aliis tumoribus malè curatis, humore vel frigidorum immoderato vsu congelato, vel tenuiore tantum resoluto, vel putrefacto, vel suppurato quidem, sed minus quam conueniebat vacuato, puta facta incisione minore, quàm tanto abscessui

conueniebat: ita cancer sæpè succedit scirrho neglecto, aut malè curato. Cum primum & spontè emergit, refert formam ciceris nigri, non fabæ, túmque vix nisi à peritis dignoscitur. Cancrum, si quem alium morbum, verè comparaxis plantis: cum primum pullulant, & è terra erumpunt, vix nisi à peritioribus dignoscuntur: cum ad iustam magnitudinem peruenerunt, suis notis sese manifestant. Cum cancer in amplam molem excreuit, facilè dignoscitur, duritie, liuore, dolore, calore, venis in ambitu tumentibus & nigris, ob copiam humoris melancholici, quæ pedum cancri speciem aliquam referunt. Alij sunt aliis mitiores pro varietate humoris morbifici; nam qui fit à succo melancholico, qui similis est fæci, mitior est; qui verò ab atra bile seu melancholia vsta, quam Galenus comparat fæci vstæ, est deterior, maioremque concitat dolorem. Pessimus qui fit à bile, per vstionis varios gradus in atram conuersa. Vlceratus sponte longè lateque serpit, non sine dolore.

Origo & signa cancri.

Differentia.

Occulti cancri, id est simplices & apostemosi, necdum vlcerati, non sunt attingendi. Palliatiuâ tantum, id est fucatâ cura tractari debent, quia leuioribus remediis, vt malacticis, & resoluentibus, qualia præcesserunt ad scirrhum, non cedunt. Remedium enim oportet esse potentius morbo. Vehementioribus autem, vt causticis, efferantur, nisi fortè in principio vel vrantur, vel funditus euellantur, si modò hoc ferat natura partis, vt labij, mammæ, papillæ. Quamquam, vt notauit Celsus *lib.* 5. ne ab his

Curatio.

quidem partibus sine periculo exscindi possunt. Aut enim inquit, eadem in parte reuertetur, aut si a mammis exemeris, alter in vtero renascetur, peior priore: si à naso, labris aut alia quauis parte euulseris, suborietur nouus in liene, a quo cita mors. Itaque standum consilio Hippocratis, *præstat cancros occultos non attingere, sic enim in longius vita protrahitur*; satis est si humor melancholicus per interualla purgetur, vt sistatur incrementum, non neglecta venæ sectione, quæ ardorem contemperet & dolorem demulceat. Vtatur lacte asinæ aut capræ. Abstineat alimentis crassi succi. Cancri fluuiatiles coquantur in lacte asinæ aut capræ, edantur & lac bibatur; quinetiam ex ijsdem paretur cataplasma, aut de limacibus. Prodest etiam vnguentum de ranis, aut tuthia, bolus armena, vel terra sigillata: terantur in mortario plumbeo & pistillo plumbeo, cum succo vel aqua stillatitia solani, & applicentur cancro. De vlcerato opportunius sequenti sectione.

Aph 38. sect. 6.

Cura palliatiua.

SECTIO TERTIA.

IN QVA DE VLCERIBVS.

QVID VLCVS, ET QVOTVPLEX.

CAP. I.

VIA nomen vlceris generalius est quàm vulneris, nam & vulnus ipsum cùm primùm incipit esse saniosum, vlcus est. Quin Hippocrates tam latè vlceris nomen diffundit, vt scripserit omnem morbum esse vlcus, hoc est solutionem continui. Idcirco priùs de vlcere, quàm de vulnere differendum.

Est autem quoddam primarium, quod fit ab humore acri, qui si solam cutem exedat, exulceratio seu abrasio aut desquamatio magis propriè dicitur. Si subiectam carnem, vlcus tum propriè dicitur, solutio continui in parte carnosa cum sanie aut pure. Priore particula differt à teredine, fractura & luxatione. Posteriore, à vulnere. Itaque hæc sit prima diuisio

Vlcerum differentia.

Vlceris definitio.

vlceris. Quoddam est primarium. Alterum epigenematicum, alteri morbo, vt vulneri, succedens. Huius generis est vlcus, quod succedit tumoribus suppuratis, tam calidis quam frigidis, quemadmodum quod succedit pustulis vlceratis vt si ex herpete miliari fiat exedens, ex erysipelate simplici vlceratum. Carbunculum etiam subsequitur vlcus putre & sordidum, vtrumque benignum vel malignum. Est autem malignum vel per se primò, vt phagedæna, vlcus putre, carnem in ambitu & superficie tenus erodens; & nome, vlcus serpens, carnem subiectam in profundo exedens: quò pertinet cancer vlceratus. Vel ratione causæ externæ, aut internæ nō refert. Externæ inquā, vt quod factum est morsu venenati alicuius animalis, aut infecti teli, vel concubitu fœdo, vt caries pudendi; internæ, vt quod atra aut æruginosa bilis effecit; nam dysenteria quæ fit ab atra bile lethalis est, quia vlcus efficit cancrodes. Dici potest malignum ratione symptomatum, vt syncopes, conuulsionis, delirij, febris continuæ; tale iudicatur, quando non cedit ordinariis remediis. Nisi tardi & difficilis coalitus causa sit euidens, vt labra dura, callosa, perennis fluxio, propter quam rheumaticum vlcus dicitur, aut varicosum, in quod varices sese exonerant, vnde saniosum. Intemperies quoque partis vlceratæ reddit vlcus dysepulotum. Nec potest obduci, nisi illa suæ naturę restituatur: quia illius est regenerare, non artis, nisi tanquam adiutricis. Benignum vlcus iudicatur, quando pus reddit album, lęue, ęquale, quo longius ab his

Vlceris maligni signa.

Benigni notæ.

motis recedit, maiorem cacoethiam ostendit, vt sanies fusca, nigra, putida, viscida. Vlcus malitiam maiorem vel minorem acquirit, pro variis gradibus vstionis, aut putrefactionis humoris peccantis.

VLCERVM PROGNOSTICA.

Cap. II.

PRiusquam vlceris, quinetiam morbi alicuius curationem suscipias, præsciendum non tantùm si curationem admittat, verum etiam si longam, an breuem promittere debeas. Ita enim prædictio reddit ægrum obsequentiorem, & medicum honoratiorem: æger impatiens moræ accusat alioquin inertiam Medici, non malitiam morbi. Faciamus ergo vlcus, quod proponitur curandum, esse intemperatum, ostracosum, rheumaticum, corrosiuum, varicosum, sinuosum: prædicere possis curationis difficultatem, quia corrosiua & serpentia vlcera, vt nomæ & phagedænæ, tardè & cum difficultate sanescunt. *Vlcera quæ curatu difficilia.* Quæ succedunt aliis morbis, vt herpeti miliari, vlcerato erysipelati, esthiomena sunt. Aut si superueniat alter morbus, vt intemperies aut inflammatio, tardius & difficilius sanescit, quia non potest vlcus sanari, nisi intemperie aut inflammatione sublata. Item si vlcus fuerit in ambitu glabrum, quia pilorum erosio acris & maligni humoris est index, tardè coalescet, quemadmodum cum pilos

renaſci videbis, coaliturum breui affirmare poſſis, quia ſublata eſt impuritas, quæ pilorum radices erodebat, & vlcus dyſepulotum efficiebat. Item vlcera annua non ſaneſcunt, niſi os abſcedat. Quod recidiuat, eſt cacoëthes. Diuturna ſiccari ſine ratione, videlicet ſine purgatione aut venæ ſectione, malum: inſtante enim morte ſolent ſiccari.

VLCERIS SIMPLICIS ET BEnigni ordinaria curatio.

CAP. III.

Digeſtiuum commune.

VT humor morbificus ſyrupo præparatur ad purgationem, ſic ſanies digeſtiuo ad deterſionem, quale parari ſolet ex terebinthina & vitello oui: quo abſtinebis, cum ſanies videbitur eſſe laudabilis, eſſet alioquin cauſa putredinis. Deterſiuum paretur ex melle aut ſyrupo roſato, aut ex mellis roſati & terebinthinæ æquis partibus, aut cum nullus ſubeſt manifeſtus calor in parte vlcerata, ſyrupo de abſinthio; fortius eſt vnguentum Apoſtolorum, his omnibus potentius Ægyptiacum. Abſtinebis detergentibus cum primùm vlcus purum apparebit; quia detergentium multo vſu abſumitur materia carni regenerandæ deuota. Vſurpabis ſarcotica leuia, mediocria, aut vehementia pro qualitate vlceris. Leuia vt thus, aloen, myrrhã; mediocria, vt farinam erui, & lupinorum: vehementia, vt iridem Florentiæ & ariſtolochiam,

Deterſiuum.

Sarcotica.

quibus si vtaris vlcere non satis deterso, subnascetur caro inutilis, vt fungus in cranio. Vnguentum aureum est vulgare sarcoticum. Cùm primum vlcus plenũ & æquale cuti videbitur, obducendum est cicatrisante aliquo epulotico, vt emplastro diapalma & desiccatiuo rubro. Si non satis pleno vlcere, vtaris epulotico, relinquetur pars caua & deformis. Ceterùm hæc omnia, detergentia dico, incarnantia & cicatrisantia, siccare oportet plùs minùs: quia vlceris curatio exsiccatio est, siccum propius est sano, quam humidum. *Epulotica.*

Memineris in parte exquisiti sensus vtendum esse leuioribus, quia vehementiora dolorem excitarent, imò in parte neruosa cum dolore conuulsionem. In parte obtusi sensus quando vlcus ista postulat, vtere audenter valdè siccantibus & detergentibus, vt farinis lupinorum, cicerum, fabarum etiam vstis, aut caprillo stercore vsto, & pisto cum vino, quod desperata sanat. *Sensus partis quid indicet.*

VLCERIS DYSEPVLOTI CVRATIO.

Cap. IIII.

OMNE vlcus malignum, est tardi & difficilis coalitus, non contrà; quia vlcera ostracosa, quorum labra sunt tam dura, quàm testa ostreorum; rheumatica, quæ fouet perennis fluxio; varicosa, sinuosa, rotunda; quibus subest os putre, tardè & difficilius cicatrice obducuntur. Neque tamen sunt maligna, *Vlcera ostracosa quæ.*

quia tardi coalitus euidens est causa, euidens remedium cui facilè cedunt. Ponamus igitur curandum vlcus, cuius labra sint prædura: nunquam illa coalescent, nisi aut emolliantur, aut abscindantur. Itaque si non fuerint admodum dura, videanturque emolliri posse, tentabis hoc vnguento de althæa aut emplastro de mucilaginibus, diachylo magno; alioquin nouacula abscindantur, aut caustico aliquo exedantur, aut fiant multæ incisiones, quæ puluere Mercurij respergantur. Poteris interim vlcus sarcotico, aut epulotico illinere. Esto rheumaticum. Purgatione, venæ sectione, cauteri s diuertenda fluxio, totum corpus hidrotico desiccandum; si nihil obstet, vt febris, vel iecoris calida intemperies. Vlceri ipsi admouebis quæ siccant cum adstrictione. Abluatur vlcus aqua, aut si non subsit in parte calor, vino decoctionis balaustiorum, nucum cupressi, aut acaciæ, quorum puluis immisceri poterit vnguento diapompholygos vel melli; interea dum coquitur, immisce parum aluminis, fiat vnguentum. Ponamus vlcus quod proponitur curandum, esse varicosum. Imprimis cogitandum erit de varicibus sanandis. Quæstio est si debeant sanari, & quomodo. An Chirurgia quam explicant Paulus *lib. 6.* & Celsus *lib. 7.* An phlebotomo potiùs aperiri, vt suadet Albucasis? nam varices vt hæmorrhoides, sæpè liberant à magnis morbis, præsertim melancholicis. Quare si impediatur ista purgatio, periculum est ne sursum feratur humor, maiusque afferat detrimentum. Si tamen importunis ægri

Vlceris rheumatici curatio.

Varicosi.

precibus victus cogaris vlcus simul & varicem exsiccare; prænunciato periculo imperabis purgationem, & venæ sectionem frequentem, frugalem vitam, nec non in parte vicina cauterium, vt relinquatur naturæ emissarium. De varicibus, vt dixi, eadem ferè quæstio quæ de hæmorrhoidibus. An vna sit relinquenda, an omnes tutò occludi possint, imperatis ijs quæ præmisimus. Liberant enim varices, vt hæmorrhoides, à magnis morbis. Hippocr. vt Albucasis, vult aperiri scalpello: sed ille vult fieri paruũ vulnus, Albucasis magnum, vt humori fœculento liber detur exitus. Iubet constringi tibiam vinculo, descendendo ad genu. si vena aperienda non satis emineat. Ad exsiccandum vlcus cum varice, vtere hoc emplastro. ℞. aspalathi ℔. ß. olei valdè veteris ℥. viij. terebinthinæ liquidæ ℥. vj. sulphuris ℥. iij. fiat emplastrũ hoc modo. Aspalathum ad modum ciceris frãgatur, deinde crassiusculè contundatur, coquatur cum oleo donec liquescat, tum additur terebinthina, & coquitur donec manus non inquinet; extractis ab igne, sulphur pulueratum superinijcitur; quibus peractis omnia in mortarium plumbeum plenum frigidâ, proijciuntur & diligentissimè permiscentur. Verùm si vlcus varicosum, sit dolorosum, habeátque adiunctam inflammationem, vtere potiùs emplastro sequente. ℞. acaciæ, hypocistidos, tartari, aluminis, ℥. ß. boli armeni, & pulueris myrtillorum, ana ʒ. iij. farinæ lupinorum, & fimi caprilli, ana ʒ. ij. aceti rosacei ℥. iiij. olei

Emplastrũ desiccans.

rosacei, ceræ albæ, & resinæ q. s. fiat emplastrum, hoc modo. Oleum cum aceto coquatur ad consumptionem aceti, deinde addantur cera & terebinthina. Quid si caro vltra modum excreuerit? incidatur, aut Ægyptiaco, alumine vsto, Mercurij puluere, aqua forti, oleo de vitriolo exedatur. Interim memineris partes vicinas aliquo defensiuo munire.

DE VLCERE SINVOSO.

CAP. V.

Vlceris sinuosi causa.

VLcus sinuosum, est etiam dysepulotum. Tale autem efficitur, vel quia abscessus non satis amplo vulnere apertus est, vel sequitur contusiones ingētes, quales ab ictibus sclopetorum, quia putrefacta carne contusa manet sinus in parte; Vel quia pus longiore mora erodendo cuniculos facit, quos candela cerea, aut plumbeo cathetere, potius quàm argenteo explorabis, quia faciliùs inflectuntur & cum minori dolore quamlibet in partem ducuntur. Sinus postulat valdè siccantia & detergētia; quia solet esse humidus & sordidus. Itaque in œnomelite, aut in aqua vitæ dissolue vnguentum Apostolorum; quinetiam si ex sanie putida, liuida, tenui, sit coniectura latentis cacoethias, dissolue Ægyptiacum, aut in oxycrato bulliant absinthium, marrubium & agrimonia: Cum abest calor, adde myrrhæ & aloës aliquid. Prosunt iniecta vrina, & muria, aut paretur lixiuiũ

Curatio.

ex cineribus ficus, aut cum nucleis oliuarum. Auicennas laudat aquam aluminosam, detergit, siccat, agglutinat; bulliat alumen in aqua octupla, aut in vino, cum abest calor. Si sinum efficiat & foueat sanies acris, iniiciatur serum cum melle rosato, aut hydromel cum aqua hordei, & melle rosato. Vlcere mundato iniiciatur vinum adstringens. Implebitur decocto iridis aut aristolochiæ, aut eorum puluere iniecto cum vino. Interim superponatur linteum vino inebriatum, aut cataplasma ex farinis siccantibus fabarum, erui, lupinorũ, coctis in œnomelite aut emplastrum diachalciteos; Quæ contineantur ligatura mediocri & indolenti, quæ incipiat à fundo, & in os desinat; Non remoueatur nisi tertio quoque die, sed cannula interim procurabis, vt sanies effluat. Orificium strictius dilatabis spongia, vel radice gentianę, quæ intra duodecim horas renouetur. Si ad expurgandam puris copiam vnicum orificium non sufficiat, fiant noua parte decliui, vel setone sinus traiiciatur. Si os habeat supra, & infra pus subsistat, quia graue cum violẽtia sursum impellitur, fiat antidiæresis, *contr'ouuerture*. Galenus mitella suspendit brachium aut puluino crus erigit, vt os vlceris deorsum vergat. Prodest potio vulneraria non tantum assumpta, sed iniecta. Hidrotica quoque sumpta & iniecta prosunt. *Potionis vulneraria vsus.*

DE FISTVLA.

CAP. VI.

Est sinus callosus: solo enim callo differt à sinu, proinde si callum obtrineris, atque vt dicitur fistulam mortificaris, postea vt sinus, hoc est detergendo, incarnando, & cicatrice obducēdo curari debet. Fit autem callus, quando interior caro vlceris sinuosi induratur, calore alieno naturalem humiditatem absumente. Distingui solet pro varietate partium; Alia enim ventrem aut thoracem penetrat: Alia ad articulos, vertebras, costas pertingit, quæ omnes fere sunt insanabiles. Alia venam, arteriam, neruum, os attingit, quæ difficillime curantur: Sola superficiaria, & quæ solam carnem occupat, facile sanescit. Item quædam recta, alia obliqua: quædam vnius oris, alia plurium. Quę obliquior, profundior, diuturnior, plures habens sinus, sæpius saniem eructans, curationem difficiliùs admittit: in parte molli vt carne, facilius quàm in dura, vt neruea. Legendus Paulus *lib. 6.* & Celsus *lib. 7.* Dignoscetur autem non tantum callo, & indolentia, nisi forte neruum contingat, sed etiam sanie tenui & putida.

Fistularum differentiæ.

Prognosis

Tribus autem modis callus atteri potest. Primo eóque faciliori, immisso elleboro nigro, aut iniecto decocto ex agrimonia & folijs oliuarum. ℞. viridis æris & ammoniaci in aceto soluti, ana partes æquales, dissolue in prædicto

Curatio.

decocto. Secundò, si primùm sinus discindatur, deinde callus vratur cauterio actuali, aut potentiali: qui modus valet tantùm in fistula carnea & superficiaria. Tertius modus à secundo non est admodum dissimilis. Callus exedendus aliquo caustico iniecto vel immisso. Exempli gratia dissolue Ægyptiacum in aceto, aut aqua vitæ, & inijciatur. Aut ℞. penicillum imbutum melle, conspergatur puluere mercurij. Guido cum Villanouano aquam fortem præfert causticis omnibus, dolor iniecto mox oleo de vitellis ouorum placandus erit. Deinde iniecto aliquo pingui, vt butyro recenti, procurandum vt crusta cadat: Postea ordinarijs remedijs pergendum. Rhasis ad detersionem fistulæ hoc remedium plurimi facit. ℞. sarcocollæ, aloës, sanguinis draconis, aluminis, antimonij, balaustiorum, ana ʒ.ij. floris æris ʒ.ß. cum aqua pluuia fiant trochisci, quorum vnus in vsu diluatur decocto gallarum, & inijciatur. Quidam affirmant incipientes hoc solo posse sanari.

FISTVLA LACRYMALIS.

CAP. VII.

AGE vero vno & altero exemplo, quam proposuimus generalem doctrinam illustremus. Ægilops vix vnquam sanescit, inquit Paulus, tum causa tenuitatis partium, tum periculi, ne oculus compatiatur. Si tamen sanies ad

malam descendat, facta incisione tutò & sine periculo os corruptum vri potest, aut abradi; deinde siccantibus præsidiis percurari. Verum si serpat ad angulum, videtur potius blandiendum, curatio enim plena est periculi. Rondeletius tamen non tantum vlcus malignum & serpens vrit, verum etiam venas & arterias, vt cicatrice impediatur fluxio, propter quam vlcus exsiccari non poterat. Guillielmus Placentinus hac arte fistulam lacrymalem curabat, quam approbat Ioannes de Vigo; Amplificabat orificium, intromissa radice gentianæ, aut spongia, callum puluere Mercurij exedebat. Quod si subjectum os corruptũ videretur, vrebat primùm tenui & acuto cauterio, quod tegebat cannula, ne labra ignis attingeret; nec desistebat, donec os ad interiora nasi perforatum esset; Postea applicabat aliud cauterium oliuare priore crassius, donec ossis corruptela planè videretur sublata. Interim dum os vritur, oculus muniendus cochleari argenteo, ne cauterio attingatur; Deinde pergatur ordinarijs remedijs ad sinum accommodatis. ℞ agrimoniæ, foliorum oliuæ & balaustiorum, ana ʒ.ij floris æris ʒ. ß. cum aqua pluuia fiant trochisci, quorum vnus diluatur decocto gallarum viridium, & injciantur aliquot guttæ; æger interim sese reclinet in partem oppositam, per duas aut tres horas. Non est prætereundum neque anchylopem, neque Ægilopē cancrosum esse attingendum. Anchylops cancrosus est tuberculum valdè durũ & dolorosum prope maiorem canthũ. Ægilops cancrosus, est vlcus subliuidum cum tumidis

Oculus vt muniendus

Ægilops qui non attingendus.

tumidis labris & inuersis ipso aspectu horridũ, qui ad cancrum vlceratum refertur, quemadmodum Anchylops ad apostematosum.

DE ANI FISTVLA.

CAP. VIII.

ALtero exemplo generalẽ vlcerum doctrinam illustremus; Ad abscessus, magna vlcera putrida & sinuosa, malè curatas hæmorrhoïdas, sequi solet fistula in ano; quæ si ad rectum vsque penetret, aut ad vesicam, est insanabilis. Quod dignosces si vel sanies exeat cũ stercore, vel stercus per fistulam, aut si intromisso digito in anum sentiatur radius per fistulam immissus. Sic penetrare vesicam conijcimus, si vrina per fistulam reddatur, vel sanies cum vrina, tum satis est detergentibus & siccantibus blandiri malo, vt quotidie ter aut quater iniecto decocto agrimoniæ, foliorum oliuæ, & cllebori, vel trochisci ex Rasi descripti soluantur & injciantur. Istius iniectionis vsu longo & frequẽti perfectam sanitatem pollicetur. Faciamus non penetrare, sed solam carnem occupare, postulatnè curationem? Non videtur, quia est veluti emissarium, per quod natura velut per hæmorrhoïdas sese repurgat. Verumtamen si æger molestiam fastidiens velit occludi, radice gentianę, aut spongia orificium dilatetur, callus exterior incidatur nouacula, aut caustico exedatur, vt Ægyptiaco soluto in aqua vitæ, aut penicillo imbuto melle, & puluere Mercurij consperso.

Fistula ani quæ incurabilis.

SECTIO QVARTA
DE VVLNERIBVS.

VVLNERVM DIFFERENTIÆ, causa, euentus.

Cap. I.

Definitio. VLNVS est solutio continui recens & cruenta in parte molli, ab externo aliquo effecta. Priore & vltima particula differt ab vlcere. Secunda verò distinguitur à fractura. Causa autem externa, vel est animata, vt morsus, calcitratio animalis, aliquando venenati; Vel inanimata, vt ensis, lapis. *Causa.* Quarum aliæ incidunt, vt ensis; aliæ contundunt, vt lapis, & globuli sclopetorum; Aliæ pungunt, vt acus graphius; Aliæ vrunt, vt ferrum candens: Aliæ tendendo rumpunt. Partes molles appello, non tantum carnem, sed etiam venas, arterias, neruos. Vulnerantur inquam partes aut similares, vt caro, ner-

uus, arteria; Vel organicæ, vt artus. Quarum aliæ ſunt principes, vt cor, iecur & cerebrum. Aliæ etſi non principes, non minus tamen neceſſariæ ad vitam, vt ventriculus, veſica, renes. Aliæ vtiles quidem, ſed ſine quibus viuere poſſumus, cuiuſmodi ſunt naſus, aures, oculi. Pro iſto vſu prædici poteſt euentus & periculum: nam à corde etiam num in ſuperficie vulnerato mors (certa quidē, ſed non perpetuò ita prompta,) à iecore aut cerebro non ita, niſi profundum fuerit vulnus. Collū veſicę quia carneum, tutò inciditur; At veſicæ ipſius vulnus lethale eſt, quia neruea; qua ratione vulnus in tenui inteſtino funeſtum; in craſſo periculoſum quidem, non lethale. Vulnera prope articulos accepta ſemper ſunt plena periculi, quia ibi tendones, nerui; & carne vacua ſunt loca, inde dolores, vigiliæ, conuulſio, delirium. Poteſt etiam vulnus diſtingui ex varietate cauſæ, & inde futurus euentus præuideri. nam quod à re contundente ſoluitur, tardius ſaneſcit, quam quod ab incidente; quia hic ordinarijs proceditur remedijs; At contuſum putreſcere oportet, deinde ad ordinaria remedia accedendum. Facillimè coaleſcunt vulnera longa, difficillime rotunda. Diuidi etiam poteſt in ſimplex, & compoſitum: ſiue morbo, cauſæ, aut ſymptomati implicetur, & pro iſta adiunctorum varietate euentus præuideri. nam vt eſt in aphoriſmo, conuulſio vulneri ſuperueniens, lethalis; delirium etiā lethale, vt & febris perſeuerans, alienus color partis, ariditas cutis, qualis carnis ſalſæ, inflammatio, gangræna, ingens tumor

Differentia à conditione partis.

Varietate cauſa.

apparens, subitoque disparens, quæ omnia sunt funesta.

VULNERIS SIMPLICIS ORDInaria curatio.

CAP. II.

PRimus & generalis scopus, quod solutum est reünire: quod non est difficile, quando vulnus est paruum & superficiarium. Vulgus oleum permiscet vino, quod *balsamum Christi* appellat. Alij oleum abietis & rosatum permiscent, vel terebinthinam cum vitello oui. Alij telam araneorũ, præsertim quæ in pistrinis flore farinæ conspersa est. Alij folia hederæ cocta in vino applicant, nec desunt qui folia quercus commendant, de quibus extat apud Latinos nobilis historia; alij herbam quæ ab hortulanis *Petum* nominatur, denique solo agglutinante coalescit. Chirurgi cum oui albumine subagitant puluerem rubrum. Fit autem puluis ruber ex thuris partibus duabus, sanguinis draconis vna, boli armeni tertia parte. Hanc superinijciunt & ligatura incarnante continent. Vulnus interim liniunt in ambitu oleo rosato, ad prohibendam inflammationem. Guido consulit, vt primum iste apparatus per quatuor dies sinatur, nisi quid superueniat, vt dolor; exactò die quarto, nisi sit agglutinatum, abluatur primùm vino styptico, aut aqua vitæ: Deinde puluis ruber terebinthina excipiatur, qui

Remedia vulgaria.

Chirurgica.

sufficiat agglutinationi. Hoc solo perfectam consolidationem nonnulli pollicentur primo die. ℞. olei veteris ℥.iij. terebinthinæ veræ ℥. viij. cardui benedicti, radicis valerianæ, an. ℥.j. thuris puluerisati ℥. ij. radices & herbæ crasso modo contundantur, in ollam ponantur, tantumque vini infundatur, vt omnia immergantur, biduo infusis oleum superinijcitur, & coquuntur omnia ad vini consumptionem; facta leui expressione, addantur thus, & terebinthina, iterumque sinatur bullire, & seruetur in vase vitreo. Abluatur primùm vulnus vino albo frigido, postea inungatur prædicto oleo calente. quod si commodè fieri non possit, per siphonem intra vulnus inijciatur; Confestim labra vulneris in vnum adducantur ligatura conuenienti, priùs tamen superposito linteo eiusmodi oleo imbuto. Fasciæ maduerint in vino austero, in quo rosæ vel balaustia, aut aliquid simile, bullierint. Vide tamen ne nimium astringendo, dolorem moueas. Quod si magnum sit vulnus, cum multæ carnis ablatione; prius replendum est, quam tegatur cicatrice. Replebitur autem vsu sarcoticorum, in quibus primas tenet vnguentum, quod ab effectu Chirurgi aureum appellant; Procurando interim alimentis boni succi, vt laudabilis sanguis generetur. De quo priusquàm cogitet, adducenda sunt labra in vnum. Cui instituto si non satisfaciat ligatura agglutinatiua, vulneris labra sutura muniantur. Inter singulas suturas relinquatur digiti vnius interstitium, mox puluere rubro vulnus conspergatur. Quod si heterogenes

Vnguentũ aureũ sarcoticum eximium.

quippiam in parte hæſerit, vt globulus, ſi fieri poteſt dum adhuc ſanguis calet, remoueatur digitis, forcipe, volſellis, aut alijs huic inſtituto accommodatis inſtrumentis, qualia pro extrahendis telis plurima Paulus recenſet *lib. 6.* Recentiores multa excogitarunt pro extrahendis globulis, quorum mentionem faciemus, cum eò ventum erit. Omnia ergo hoc ordine peragantur; aliena ſi quæ ſint remoueantur, extrema vniantur, ligatura, ſutura, fibulis, aut medicamentis glutinantibus, niſi quid prohibeat, vt inflammatio, & dolor: quæ purgatione, victu tenui, atque etiam venæ ſectione, niſi iam valdè multus ſanguis effluxerit, defenſiuo communi & topico repellente, quale iam meminimus, impediantur. Poſtea digeſtiuo, mundificatiuo, ſarcotico, epulotico ad finem opus perducatur, quemadmodum iam de vlcere proditum eſt: habet enim vulnus tum nomen & rationem vlceris, cum primum ſanguis in ſaniem, aut pus conuertitur.

VVLNERIS COMPOSITI CVratio, inflammati, contuſi, intemperati, doloroſi, aut quod adiunctam habet conuulſionem, febrem, ſyncopen.

CAP. III.

Inflammationis curatio.

SI vulneri ſuperueniat inflammatio, illi primum medendum erit, quia illa permanente vulnus obduci non poteſt. Itaque venæſectione illius generatio ſi fieri poteſt impedia-

tur, admoto etiam topico repellente, quod refrigeret & siccet ratione vulneris, non humectet, quale fuerit cataplasma ex farina hordei, & puluere rosarum, aut cerato refrigerante. Si repelli fluxio, & impediri non possit phlegmones generatio; tentetur resolutio ex farinis fabarum, puluere chamæmeli coctis in vino. Si vulnus fuerit à re contundente, quod validè contusum, quinetiam corruptum est abscindatur, alioquin peptico maturetur, & in saniem conuertatur basilico, vngüento de althæa, vel cataplasmate ex radice liliorum, althææ, ficubus, seminibus lini & fœnugræci, herbis remollientibus, coquantur simul, ex residentia cum oleo chamæmeli aut liliorum fiat cataplasma. addere possis farinas tritici, fœnugræci, crocum, & vitellos ouorum sub finem. Si quis obijciat, Hippocratem in vlceribus præsertim capitis prohibere cataplasmata, quia humectant, curatio autem vlceris exsiccatio est; Respondetur non imperari ratione vlceris, sed symptomatis. Quod si exigua sit contusio, vulgare repellens erit ex vsu, albumen cum rosaceo agitatum, quod in magnis contusionibus plurimum noceret: quia sanguinem corruptum repercuteret & impingeret; vnde gangræna. Faciamus digitum adeò esse attritum, vt ossa ipsa sint contusa, quàm cito abscindatur. Si verò ossa integra fuerint, & sola caro contusa, Celsi consilio coquatur malum granatum, cuius pars interior vnguento rosaceo misceatur: quo victo cutis scarificetur, cæteraque vt in gangræna incipiente peragantur. Verum si mediocris *Contusionis.*

fuerit contusio, tentetur resolutio. Quid multa? magnis contusionibus debetur pepticum, quoties conferre videbitur; mediocribus resoluens, non prætermisso scarificatu. Quid si generalis fuerit contusio? puta si quis ex arbore deciderit; ille pelle arietis recens mactati inuoluatur, cuius inopia corpus oleo liliorum & rosaceo liniatur; Primum remedium mirificè commendat Galenus. Dentur interim ʒ.ij. mumiæ ex vino, vt concretus si quis est sanguis dissoluatur. In aqua cardui dilues oxymelitis Galeni, vel syrupi acetati ℥. j. coaguli leporis ʒ. j.

Vulnus quemadmodum & vlcus cum intemperie, contrariorum vsu percuretur. Esto pars calidior, quod tactu & rubore dignosces, temperabitur cerato refrigerante, vnguento rosato Mesuei, vnguento de cerusa, de tuthia. Si iusto frigidior, fotu ex vino, aut aqua vitæ frequenti calefiet. Si dolor vrgeat, quia fluxionem excitat, mox demulceatur. Equidem optima sunt anodyna, quæ tollunt causam doloris, vt purgatio & venæsectio, cataplasma relaxans simul & resoluens, sed tardiùs operantur. Propterea anodynis quæ sint analoga nostro calori leniatur, alijs tamen non neglectis, vt cataplasmate ex pomo cocto in lacte, addendo vitellos ouorum, & parum croci: quod quidem anodynum in vulneribus sclopetorum magnificat Rondeletius. Perseuerante dolore vtendum narcoticis, vt vnguento populeo mixto cum vitello oui Initio cum molestus est dolor, agitatum ouum cum oleo rosacco, & admotum vlceri dolorem sedabit.

Calidioris. *Frigidioris.* *Dolorosi.* *Narcoticis quando locus.*

Conuulsio, febris & syncope superueniunt etiam vulneribus: conuelluntur enim vulnerati ab inanitione, vt post hæmorrhagiam immoderatam, tùm certò mors prædicenda est; aut à repletione, vt cum tumor qui apparuit repentè disparet. Quod si aduenіant dorso vulnerato, vbi est principium neruorum: certa quoque mors, quia humores eò concurrunt. Puncto etiam neruo, aut morsui venenati alicuius animalis succedit conuulsio: quibus succurrendum erit remedijs quæ ad conuulsionem præcesserunt. De puncto neruo mox. De morsu venenati animalis iam egimus, cum de vlceribus tractauimus. Febri quoq; non debentur alia remedia, quàm quæ ad febres suo loco descripta sunt: quemadmodum nec animæ deliqui;s alia præscribi debent, quàm quæ ad syncopen aliàs dictata sunt. Sed de hæmorrhagia hoc loco nobis pluribus differendum est: est enim vulnerum symptoma ordinarium.

DE VENA, ET ARTERIA vulnerata.

CAP. IIII.

SAnguis fluit aperta, rupta, aut erosa vena. Erosæ conueniunt escharotica; Apertæ astringentia; Ruptæ glutinantia. Nomine venæ arteriam quoque comprehendo, quamuis plurimum referat, si sanguis fluat à vena, an ab arteria; Quod duobus signis discernes; priore

quod rupta arteria sanguis fluat saliendo, & maiore impetu: Posteriore quod ab arteria qui fluit sanguis sit flauus & tenuis à vena crassus & ruber. Fingamus vlcus putre, in quo terminetur vena carie exesa, quæ continenter stillans vlcus humectet, & agglutinari prohibeat: Non est dubium escharotico simul cum hæmorrhagia sistendam esse putredinem. Quod fiet, si butyro, vel vnguento de althæa præcipitatum ea proportione permisceas, vt pulueris sit ℥.j. butyri duæ. Addere possis vt crusta sit firmior, aliquid vitrioli aut aluminis vsti. Pro potentiali actuale cauterium vsurpatur. Nam putredinem & hæmorrhagiam sistit. Apertæ verò sæpè satis est oleum oxycrato frigido imbutum, aut succis plantaginis, centinodiæ madidum admouere. Hîc de rupta tantùm vena tractare mihi consilium est, cui applicanda sunt *Emplastica.* emplastica, cuiusmodi sunt farina volatilis, gypsum, resina frixa, manna thuris, aloe, bolus armena: quæuis horum excipiantur albumine, vel mucagine lini aut tragacanthæ, quinetiam madida linamenta, aut pili leporis indantur in vulnus: Contineantur fascia, cuius quatuor aut quinque primi amplexus fiant super vulnus ipsum: hinc ad radicem venæ distribuantur. Exactis diebus plus minus tribus, cum eam solues, considerabis si adhuc linamentum adhæreat: tum madefaciendum erit & alterum superinijciendum. Si facilè aut sponte recedat, vasis radicem digito leniter comprimito, interim dum alterum impones. Hocque continuabis, donec renouata carne, ac bene stipato

vaſe res tuta videatur. Quod ſi vas digitis contingere non poſſis, applicetur linamentum imbutum medicamento conueniente. Profuit aliquando venam incidiſſe, quia retrahitur & à carne ipſa clauditur, non neglecto interim emplaſtico. Item niſi dolor, inflammatio, vel abſceſſus impediant, quando vulnus eſt ſine carnis deperditione, vtiliter ſui ſolet. Vulnus primùm mundatur, & grumus ſi quis ſit tollitur, deinde caro cum vena acu traijcitur, mox puluere rubro conſpergitur, & ellychnia inſuccata prædicto emplaſtico admouentur, membrumque, vt decet, ligatum conueniente ſitu continetur. Vermiculi etiam vitrioli imbuti fœliciter induntur in venam, vulnus puluere reſpergi poteſt, & emplaſtico impleri.

Interim verò dum hæc præparabuntur, vena digito occludatur, nam concreſcens ſanguis ſæpe abundè venam, non arteriam obſtruxit. Confert etiam ligare venam, ſed potiſſimum arteriam. Si locus patitur, nudata vena volſellis attrahitur, deinde ligatur filo ſericeo, quo acus traiecta ſupponitur, paulatimque conſtringitur. Si quid arteriæ à ligatura relinquatur, abſcindatur, vulnus autem quàm citò fieri poterit, carne tegatur: quia ſi locus aliquis inanis remaneat filumque putreſcat, ante perfectam repletionem ſequetur aneuriſma, de quo per occaſionem paucis tranſigendum eſt. *Ligatura quando locus.*

Fit enim arteria vulnerata, quamuis ad tumores referri poſſit, quia ſanguis ſpirituoſus in ſpatium inane confluens partem attollit in tumorem inſignem, qui duobus ſignis diſcer- *Aneuriſma quid.*

nitur: priore, quod ſubtus arteria præter modum pulſet: poſteriore, quod preſſus tumor retrocedat, ſed mox reuertatur.

Impeditur illius incrementum aliquo repellente, vt fotu ex vino decoctionis malicorij, balauſtiorum; vnguento Comitiſſæ, emplaſtro contra rupturam, quod ligatura arctè contineatur. Curatur verò Chirurgia admodum operoſa, & periculoſa, quam copioſè Paulus, Aetius, Albucaſis declarant, vbi vetant aneuriſma in collo, & capite Chirurgia tractari.

VVLNVS NERVI PVNCTI, *inciſi, contuſi.*

Cap. V.

Vlneratur neruus à cauſa externa, incidente, pungente aut contundente: inde cæſim aut punctim vulneratus dicitur, aut contuſus. Vulneratum neruum indicat acerbitas doloris, qui nullis anodynis placatur, & condolente cerebro ſpaſmus, delirium, paralyſis, apoplexia, quæ à vulnere ſolent eſſe funeſta. Sanies quoque craſſa & glutinoſa vulneratum eſſe neruum indicat: quemadmodum tenuior os. Punctio autem vel eſt cæca, ſine ſpiraculo; aut aperta ſeu pertuſa. Cùm patet foramē, per quod ſanies poſſit liberè difflari, quæ alioquin malitiā acquirit incredibilē, quam prędicta ſymptomata vt plurimùm comitantur.

Signa vulnerati nerui.

Itaque punctionis cæcæ primarius scopus esto, saniei viã facere: si aliter non possis, cutis cruciatim, vel per decussim incidatur. Aperta verò custodiatur: nil enim metuendum est, quàm vt cito vulnus occludatur. Galenus piscatoribus, qui assiduè à spinis piscium pungebãtur, singulare remedium excogitauit, nempe terebinthinam, quam calidam in puncturam instillabat. Nostri diluunt aquâ vitæ; Alij præferunt eiusdem oleum stillatitium, quia tenuiorum est partium, & altiùs peruadit. Superponitur cataplasma ex farinis fabarum, erui, lupinorum, coctis in oxymelite, aut lixiuio ad resoluendam saniem & impediendam putredinem. Abstinendum repellentibus, præstat vti attrahentibus, quale est emplastrum quod sequitur. ℞. ceræ ℥. j. picis & terebinthinæ, ana ℥. ß. euphorbij ʒ. j. circiter, prout erunt robusta corpora, fiat emplastrum. Neruus nudus non tolerat acria, vt euphorbium, quod Galenus aliquot historijs declarat. Potest etiam ex bdellio, sagapeno, opopanace; mixtis cum terebinthina ad eundem finem imperari, admixto etiam fermento. Quod si putes terebinthinam non posse cæcum & clausum vulnus permeare, non prætermissis generalibus, vt venæ sectione & purgatione: inciditur neruus secundum longitudinem, aut per transuersum. Prior incisio minùs periculosa est, sola deligatio sufficit, nec opus est sutura. Rursum vel totus præcisus est, vel ex parte. Præstat totum esse diuisum, quia dolor partis incisę communicatur integræ, atque inde per continuitatem ce-

Curatio.

Terebinthina neruis amica.

rebro, vnde grauissima quæ diximus symptomata. Propterea Galenus ad præcautionem, quoties putat imminere eorum aliquod periculum, siue sit punctus, siue incisus neruus, iubet totum incidi. Nec refert si ex eo membrum futurum sit resolutum, quia expedit Decium mori, vt Roma seruetur. Incidatur ferro calido, & mox oleo sambucino calido extrema incisa attingantur. Postea procuretur digestiuo communi vt crusta cadat. Quid si neruus totus sit incisus? tum quid agendum sit controuertitur. Guido neruum ipsum suit vt facilius reuniatur. In pueris, inquit, prima intentione vnietur, in adultis secunda: sed caue, inquit Ægineta ne pungas neruum, metu horrendorum accidentium. Conuenient deinde olea & vnguenta nerualia, superponitur lana succida oleo aliquo neruali & vino inebriata, vt sedetur dolor. In parte ima relinquendum est orificium, per quod sanies vacuetur. In quod penicilli indendi erunt cum digestiuo communi, ex terebinthina, vitello & croco. Non est prætereundum quando nudus est, & detectus neruus, eum acria non tolerare, vt castoreum, euphorbium, sulphur, quæ tamen intermedia carne admota prosunt, quia exsiccant: vt calx, & pompholyx sæpius lota, soluuntur multo rosaceo, & applicantur. Puluis etiam lumbricorum, atque ex ijsdem oleum, benefaciunt neruis afflictis. Sed supra cętera commendatur puluis oculorum cancri: omnia enim vulnera neruorum intra tres dies persanare dicitur. Sunt tamen qui audent igne vrere neruum.

Curatio nerui incisi.

Hactenus de puncto & inciso neruo. Ad contusum Dioscorides commendat cataplasma ex cinere sarmentorum, & oleo aliquo neruali, quod sit tenuium partium & resoluat, cuiusmodi sunt chamæmeli, anethi, rutæ, lauri; initio applicatur oleum rosatum cum albumine. Dolor si fortè vrget, vino styptico demulcetur. Postea pro illo cataplasmate Dioscoridis, vtere vulgari ex farinis resoluentibus fabarum, erui, lupinorum coctis in oxymelite, vel in vino & lixiuio. Addere possis puluerem ireos Florentiæ, quo potentius resoluat. In officinis prostant quatuor vnguenta nerualia, de Althæa, Agrippæ, Aragonium, Martiatum: olea quoque plurima, vt costi, terebinthinæ, ceræ, de vitellis ouorum, myrrhæ; quo in demulcendo dolore nerui nullum præstantius; Oleum vulpis infarcti nerualibus, benefacit attritis & intortis neruis. Hæc satis erunt cùm neruus est contusus cute integra; At quando contusus est vlcerata cute, vtere cataplasmate ex farina fabarum cocta in oxymelite. Frigidum autem esse neruis & neruosis partibus inimicum cõstat ex Hipp. Propterea plusquam tepida omnia topica applicanda erunt, & ab externis iniurijs, integumentis multis defendantur. Lana succida inebriata oleis cum vino optimè facit; resoluit quoque oxycroceum, & emplastrum de meliloto dissolutum oleo neruali.

Vnguenta & olea nerualia.

VVLNVS CVM INCISIONE OSSIS.

Cap. VI.

SI squama abscesserit, primùm educenda, quemadmodum vulnus suendum, infrà relicto emissario, quâ penicillus indatur, digestiuo primum, deinde mundificatiuo delibutus. Estne occludendum ante generationem calli? Sic placet Guidoni, quia ita sperat fore vt callus firmior & ocyus nascatur, alijs reclamantibus: Vt scilicet excrementis ossis pateat exitus, interim dum intermedio callo vnietur.

DE VVLNERIBVS CAPITIS: *differentia, euentus, curatio.*

Cap. VII.

QVæ in genere & indefinitè de vulneribus scripta sunt, primùm ad partes simplices accommodauimus vt venas, arterias, neruos, ossa. Instat vt ad compositas pergamus a capite ducto initio. Vulneratur vt cætera membra a re pungente, vt lancea Incidente, vt ense; Vel contundente, vt globulo lapide, malleo. Estque solitariũ aut alteri morbo: scilicet causæ vel symptomati coniunctum causæ vt cõfusioni: symptomati vt dolori: morbo, vt fracturæ. ex qua variæ differentiæ consurgunt. Vulnus quod fit ab obtuso

Differentia vulnerum capitis.

tuso & graui corpore contusio θλάσις nominatur, quod verò fit ab acuto & leui incisio. Porro Contusio duplex prima est fissura siue rima ῥωγμὴ, quæ si capilli tenuitatẽ referat, τριχισμὸς dicitur. Fissura autẽ in parte percussa consistit, vel ea quę percussæ opponitur, in eodẽ osse, vel diuersis ossibus & à Paulo vocatur ἀπήχημα. Altera cõtusionis species ἔφλασις depressio, effractura dicitur, quæ duplex est, cũ nimirũ superficies integra & cõtinua remanet, vt in vasis ęneis, vernaculè *bosselure* dicitur; Vel externæ superficiei continuitas dissoluitur, vnde triplex differẽtia emanat, καμάρωσις, ἐγγείσωμα suggrundatio, ἐκπίεσμα. Alterum genus vulneris in capite ἐκκοπὴ vocatur incisio, quæ triplex est ἕδρη sedes, διακοπὴ præcisio, ἀποσκεπαρνισμὸς deasciatio. Contusio inter fracturas numeratur ab Hipp. de qua inter Medicos non leuis exorta est controuersia. Gal. *in definitionibus medicis* definit Contusionem, Caluariæ recessum versus interiora citra fracturam. Quinetiam Æginetà negat contusionem esse fracturæ speciem. Respondemus duplicem esse contusionem, physicam, & medicam, prout scilicet diuersimodè consideratur. Aristoteles *lib. 4. meteor n*, contusionem definit externæ partis depressionem ad interiora. Medicus verò contusionem appellat superficiei diuisæ in minimas partes ad interna depressionem. Sic Gal. *lib. de causis morborum*, contusionem interpretatur, cum externa loci percussi facies integra & continua fuerit, interiori tenuiter comminuta. Itaque si medicè consideretur contusio, fracturæ

Contusio an fracturæ species.

M

nomen meretur. Cum autem rima ſit contuſionis ſpecies, ſemper adiunctam habet contuſionem, maiorem vel minorem, vt notauit Hipp. Arida quidem corpora citra contuſionem findi poſſunt, non autem caluaria, quæ inter duas laminas humidiſſimam ſubſtantiam, nimirum diploen cōplectitur. A'πήχημα dicitur, quando caluaria non quà percutitur telo, ſed alia ſui parte finditur. Quod tribus modis accidit. Primus eſt cum locus fractus & percuſſus ſunt eiuſdem oſſis. vt ſi percuſſa oſſis frontalis parte ſiniſtra, rumpatur dextra: quod fit propter partis percuſſæ robur, quæ ictus violentiam in vicinas partes imbecilliores tranſmittit. Alter modus ἀπηχήματος apparet, cum eiuſdem oſſis percuſſa parte externa, eáque integra manente inferior & interior dehiſcit, *contreſente* vernaculè dicitur. Eius cauſa eſt inter vtramque laminam concluſus aer, qui violenter ex ictu agitatus interiorem tabulam frangit. Tertius modus ἀπηχήματος fit quando percuſſum os à fiſſo non diſtinguitur: vt ſi icta fronte, os occipitale findatur. Inter recentiores Medicos magna contentione diſceptatur de tertio apechematis modo: nam duos alios nemo inficiari poteſt, quos Hippocratem & Celſum intellexiſſe puto. Remanet igitur controuerſa tertia ἀπηχήματος ſpecies, quam Soranus demonſtrauit exemplo vaſis vitrei, quod in parte percuſſa non finditur, ſed in appoſita: quam ſimilitudinem eludit Paulus, quia caluaria plena & referta eſt cerebro atque ex pluribus oſſibus coagmentata: quæ eo potiſſimum fine ſuturis diſterminantur,

ne alicuius ossis læsio ad alterum transeat. Vas verò vitreum continuum est, & vacuum. Hac ratione motus Fallopius tertium ἀπηχήματος modum improbauit, aliorum Chirurgorum authoritate fretus. Guido enim, & Vidus, ἀπήχημα non admittunt, nisi in eo capite quod solidum est, sine suturis, vel in eo saltem, cuius suturæ adeo sunt consertæ, vt caluaria vnicum & continuum os appareat. Verum suturę non semper impediunt fracturę propagationem; vidit enim Galenus *lib. 6. Meth.* sincipitis fracturam per os temporale productam nihil prohibente sutura squamosa. Dicam igitur cum peritis Chirurgis rarissimã, esse tertiã ἀπηχήματος speciem, duas alias frequentiùs occurrere. Fallitur interdum Medicus, vt doctè animaduertit Ægineta, cum diuersis partibus icta fuerit caluaria à percussore, vel cum æger ex alto ceciderit in partem oppositam, percussę.

Altera cõtusionis species, depressio siue ἔσφλασις nominatur; cuius differentiæ sunt, imprimis camarosis, fornicata caluariæ eleuatio in modũ cameræ, vt à Paulo definitur: qui monet à Galeno definiri caluariæ depressionem ad interiora; quæ definitio si vera esset nõ distaret camarosis ab engisomate. Vidus & Fallopius camarosin similem putãt esse caseo, qui depressus digito resurgit. Alij sibi imaginãtur in camarosi os fractum deprimi, & sano subiici, ita vt inter vtrumque, spatium relinquatur in modum fornicis. Sed eiusmodi explicationes viris doctis non probantur, quia cranium caseo durius existit, & fractum os in modum fornicis attolli de- *Depressionis differentia.*

bet, non sanum. Quapropter Fallopius camarosin nullam esse scripsit, vel rarissimam, quæ ex obliquo ictu ita accidit, vt frustulum ossis dissectum, & sano adhuc adhætescens, in modum fornicis attollatur. Secunda depressionis species ἐγγείσωμα nominatur, depressio scilicet cranij versus meningẽ; ἐκπιεσμὸς verò est ossis tenuiter comminuti ad interiora compulsio.

Incisio alterum percussionis genus sub se cõprehẽdit tres differentias. Prima est ἕδρα, quando teli vestigium in osse expressum manet; Secunda διακοπὴ definitur à Paulo, cum ictum os eleuatum manet: ἀποσκεπαρνισμὸς cum os á reliquo osse omnino decussum est & separatũ.

Fracturarum causa. Omnes huiusmodi fracturæ fiunt à causis externis vel internis. Externæ tres constituuntur, ictus, casus, & occursus. Internæ sunt, quæ intus excitantur. Ab his frangi caluariam demonstrauit Hippocrates *lib. 2. de morbis* contra mentem omnium Chirurgorum. Fracturę cranij cognoscuntur sensu, scilicet auditus, visus & tactus; vel causis antecedentibus, aut consequentibus symptomatis. *Signa diagnostica.* Dicam cum Hippocrate, ratione & opere omnes fracturas explorari. Ratio dependet ex discursu, qui duobus instrumẽtis perficitur, analogismo, & epilogismo. Analogismus dicitur, cum ex causis euidentibus fracturam occultam colligimus. Epilogismus verò ex consequẽtibus symptomatis fracturam declarat, quæ sunt quatuor apud Hippocratem, carus, δῖνος, scotodinos, & repentinus ægri lapsus. Celsus plura memorat, omnia tamen ex Hippocrate desumpta. Protinus requirendum

est, num bilem æger vomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares aures ve sanguis effluxerit, nũ conciderit, nũ sine sensu quasi dormiens iacuerit. At si nullum horum symptomatum appareat, potest dubitari num alicubi fractum fuerit cranium, quare nihil melius est, quàm certiore nota id explorare, nimirum specillo & atramento. Ergo qua plaga erit, demitti specillum oportet, vt ossis naturam explores. Nam si quid asperi offendas, extra suturas fractæ caluariæ magna erit coniectura. Si verò nihil respondeat specillo, atramentum scriptorium infunde, vt pars affecta eum humorem ebibat; qui si penetrarit, vt ex ratione cognoscetur, fracturam suspicari licet. Reliquà signa ab authoribus Chirurgiæ proposita incerta sunt, & fallacia. Nimirum caluariæ percussæ raucus resonitus, radicis asphodeli, vel nucis masticatio. Præterea causæ antecedentes diligenter considerari debent. Imprimis pars affecta, quę vulnus accepit, an sit robusta vel debilis; Nam debilis faciliùs patitur difficiliùs robusta. Teli quoque magnitudo, figura & pondus, consideranda sunt. Quia quò mitior ictus fuerit, eò facilius os restitisse credibile est. Hippocrates capillorum præcisionem obseruat, qui si à telo dissecti, & in vulnus compulsi fuerint, fracturam adesse testantur. Interim notabis ἀπήχημα, quod immedicabile iudicauit Hippocrates, propter loci fracti ignorationem, duobus signis inuestigari; partis oppositæ mollitie, & tumore, authore Celso. Concussio cerebri dignoscetur partis op-

Concussionis cerebri signa. positæ dolore, & si eo loco cute incisa pallidum os reperiatur. Cęterum diuidi potest vulnus capitis ex varietate partium continentium, & contentarum. Est cum ad partes vsque contentas, duram vel piam matrem, necnon ad cerebrum vsque vulnus peruadit. Rursum vel cranium contusione depressum meningas & cerebrum premit, vel eaedm pungit aliquo fragmento.

Ex quibus omnibus differentiis non tantum curatio, sed etiam euentus prædictio dependet. Quò vulnus profundius, eo periculosius. Proinde cum ad contenta vsque pertingit, vita in discrimine posita est. Enimuerò si vulnus supra suturā sit lethale; quia hac à meningibus pericranium oritur, a membranis ipsis cerebri vulneratis, quid spei esse potest? Vulnera suturarum, temporum, frontis, occipitis, omnia sunt plena periculi. Ab excreto etiam sumitur fausti, vel sinistri euentus præuisio. Vt enim pus laudabile erigit Chirurgum in bonam spem: ita quò longius a notis laudabilis puris recedit, vt pote si liquidum, nigrum, putidum fuerit eo deterius. Vulnus, aut eius labra exsiccari exitiale. Si conuulsio, delirium, paralysis, continua febris, apoplexia superueniant, in omni quidem, sed potissimùm in capitis vulnere, sunt funesta. Si meningum liuor melle rosato elui non possit, indè mors prædicenda, quia earum arguitur putrefactio. At rubram carnem apparere in consolidatione cranij semper bonum est. Non est omittendum vulnera quæ accepta sunt luna plena, semper esse peri-

Prognosis.

culosiora; quia tum cerebrum est plenius; & proinde cranio vicinius.

Curationis primum caput, vt inflammationem & pessima quæ diximus accidentia prohibeas, quod multis modis efficies. Primò victus ratione, initio tenui, cùm abstinentia vini, nisi valde proiectæ vires aliter suadeant; quia caput replet multis vaporibus. At exacto die 14. cum videtur æger extra periculum, ad regenerationem carnis, illud cum pleniore victu concedi potest. A pastu vtatur cydoniato, vt prohibeatur ascensus vaporum. Phlebotomia quoque, necnon admotis ad scapulas cucurbitulis, etiam cum scarificatu, phlegmone prohibetur. Nec tantùm clysteribus reuellendi sunt fumi, sed etiam vehementi cathartico: (ita enim in vulneribus capitis suasit Hipp.) vt pilulis coccijs, aureis, vel senna & agarico, quæ in decocto cephalico bullierint. In morbis capitis abstinendum est cassia, quia vaporosa. Caput autem defendendum ab iniuria externi frigoris, præsertim hyeme, vt pileolo ex pelle vulpis suffulto. Interim dum vulnus percuratur, sartago candens supra teneatur. Topica verò quæ ad eundem finem initio applicantur, leuiter repellant, vt albumen cum rosaceo agitatum, addito pauco bolo. Reliqua curatio in duobus capitibus consistit, Chirurgia præsertim, vt trepano; & exsiccatione. Quando vulnus cutem tantum & carnem offendit, aliorum modo debet percurari, heterogenes primum si quod subest, tolli. Si vulnus magnum, sui; digestiuo communi saníes præparari, deinde purgari, in-

Curatio.

Cathartica quæ conueniant.

Vulneris minimi curatio.

carnari, cicatrice obduci. Pericranio contuso, procurandum mox vt putrescat, metu grauiorum symptomatũ. Atque si os læsum suspiceris, facta incisione detegendum est. Quod si malum fuerit superficiarium, abradatur. Si os inæquale & asperum, læuigetur. Quo perfecto aliorum modo curetur: nisi quod os requirit cephalica, & magis desiccantia, vt puluerem ireos, centaurij minoris, panacis, aristolochiæ, quæ quidem omnium ossiũ squamas creditur educere, sed potissimum caluariæ.

Trepanum cur administrandũ.

Trepani autem multæ sunt causæ, quas hoc loco placet breuiter commemorare. Primùm enim imperatur à Medico, vt sanguis liquidus, vel in grumum concretus, vel iam in saniem conuersus, sub caluariam effusus educatur. Effunditur autem vel ruptis vasis, quæ per diploen dispergantur, aut ijs quibus crassa membrana alligatur cranio.

Secunda ratio quæ impellit nos ad trepanum, ea est vt fragmentum ossis, vel aliud quoduis si fortè membranam offendat, quam cito fieri poterit euellatur, metu grauissimorum symptomatum, quę inde manifestè impendent.

Tertiò vt remediis pateat introitus. Faciamus depressum craniũ, atque ima sui parte meninges premere; aut fissura capillari diuulsum, nullumque medicamentis patere aditum ad partes interiores, facienda est via trepano. Accedat quod phlegmonem prohibet, quando non possis eam ligatura expressiua arcere. His alia accedit vtilitas, dum spiculum aut globulus ossi tam firmiter adhærent, vt sine dolore &

metu inflãmationis euelli nequeant; In circuitu trepano diuiditur, ſimulque cum oſſe res dura attrahitur. Memineris autem os ruptum, aut depreſſum quod cedit, neque poteſt reſiſtere, non admittere trepanum. Memineris etiam nunquam eſſe ſuper ſuturam applicandum, neque ſupra fiſſuram: ſed interiecto digiti vnius ſpatio. Verum ſi fortè ſutura fuerit vulnerata, vtrinque eſſe admouendum: quia interiecta membrana impedit, ne vnius lateris ſanies per aliud expurgetur. Cauebis ne vnquam illud admoueas ſuperciliis, quia illic eſt cauitas plena ſpiritu animali. Quando fiſſura eſt longa, ſatis eſt os in ima parte fiſſuræ trepano aperire, loco decliui, vt ſanies liberius fluat, ſi modo ferre poſſit trepanum. Quoties ſubeſt inflammatio, aut abſceſſus, abſtinebis trepano. Operatio ſit breuis & indolens, cuius hic modus eſto. Radatur coma, cutis cum pericranio cruciatim vel per decuſſem incidatur, (pericranium enim non eſt attingendum trepano.) Inciſionibus linamenta ſupponantur, vino madida: in ambitu ſtupæ aquato oui & roſaceo madidæ, etiam addendó puluerem rubrum, bolum vel ſanguinem draconis. Si fortè inter operandum ferrum incaluerit motu & attritu oſſis, mergatur in frigidam: Perfecto opere ſi ſquama ſubſit quæ pungat membranam, deriuetur; grumus aut ſanies ſuauiter eluatur, deinde ſindo aut linteolum molle melle roſato imbutum, inter cranium & meningem ſuauiter imponatur, ne illa ab oſſe, dum mouetur cerebrum, offendatur. Os detectum impleatur digeſtiuo, vt vitel-

Vbi non admouendum.

Operationis modus.

lo oui cum rosaceo & pauco croco, quod stupis eodem insuccatis coronatur. Exactis tribus diebus, vteris mundificatiuo ex melle, vel syrupo rosato: Mel anthosatum, & syrupus de absinthio hîc magis conuenient. De Vigo describit basilicum capitale, quo solo capitis vulnera percurat, cuius descriptio est huiusmodi. ♃ olei rosati ℥. vj. olei mastichini ℥. ij. pinguedinis vituli & porci, ana ℥. iiij. foliorum plantaginis, matrisyluæ, betonicæ, pimpinellæ, pilosellæ, florum anthos, ana M. ß. omnia contrita bulliant, addendo cyathum vnum vini, vsque ad consumptionem vini; deinde colaturæ addes quæ sequuntur. Mastiches, gummi elemi, resinæ pini, ana ℥. j. lithargyri auri & argenti, ana ℥. ij. minij ʒ. x. Iterum bulliant, tum addes terebinthinæ ℥. iiij. & ceræ quantum satis, vt fiat ceratum molle. Auicennas exactis primis diebus vtitur puluere cephalico; Recentiores tamen Chirurgi non prius vllo vtuntur, quàm æger sit tutus & liber à periculo inflammationis, hoc est cum vulnus inceperit suppurare. Gordonius describit ad fracturas cranij, etiam nudata meninge, emplastrum, quo solo promittit perfectam curationem, illudque haberi iubet pro singulari secreto. ♃. picis liquidæ, ceræ & terebinthinæ, ana ℔. ß. liquentur simul & macerentur in aceto, diúque malaxentur, secundò liquefiant, & proiiciantur in lac vaccæ, denuóque malaxentur: tertio liquefiant, & proiiciantur in succum betonicæ, & cum eo misceantur: quartò liquefiant, & proiiciantur in succum centaurij maioris, fortiter-

Basilicum capitale.

Emplastrū.

que malaxentur. Accipiatur illius portio congrua, & supra meningem, atque etiam supra fractum cranium applicetur. Malim vti communibus & ordinariis, quę cũ ratione omnia vsurpantur. Cæterum fractæ caluariæ coniecturam inde sumimus, si ex vulnere æger ceciderit, si commotionem cerebri & vertiginem sentiat, si vomat, si scintillent oculi. Quod si præterea facies fuerit flammea, & sanguis vndique per nares erumpat: membranas esse fractas, & ad cerebrum vsque vulnus peruenisse certum est. Neque tamen tum deserendum esse ægrum de Vigo demonstrat, historia cuiusdam cum his symptomatis à se percurati. *Fracti cranij signa.*

VVLNVS FACIEI, OCVLOrum, colli.

CAP. VIII.

FAcies primùm abluatur vino decoctionis rosatum, mox si vulnus fuerit magnum suatur, nullo relicto orificio. Vt venustior sit cicatrix, superponatur albumen agitatum cum rosaceo. Tertio die de Vigo desui vult, & labra continet hoc emplastico. ℞. mastiches, sanguinis draconis, añ. ℥. j. ß. thuris ʒ. j. tragacanthę pistæ ʒ. iij. boli armeni ʒ. iij. ß. farinæ volatilis, & farinæ fabarum, ana ʒ. j. ß. album. oui, aquæ rosarum ℥. ß. fiat pasta, qua tegatur linteũ ad vsum dictum. Reliqua curatio digestiuo, mundificatiuo, sarcotico, epulotico communi peragatur.

Ad vulnus oculi instilletur sanguis columbæ, turturis aut hirundinis, qui Celso magis probatur; superponatur mox collyrium ex albumine & aqua rosarum, addendo aliquid trochiscorum albi Rhasis sine opio. Vtere deinde ad incarnandum collyrio de thure, nisi malis superiori collyrio addere thus vel aloen: postea ad sigillandum vulnus vsurpabis collyrium de plumbo. Dolorem interim, si quis vrgeat, demulcebis instillato lacte muliebri. Sunt qui magni faciunt vnguentum ex germinibus ouorum, quæ teruntur in mortario donec acquirant consistentiam vnguenti.

Vulnus colli est plenum periculi, propter magnitudinem vasorum; suatur, sed relicto orificio, in quod penicilli indantur, cum digestiuo communi. Si medulla spinæ condoleat, liniatur oleo vel vnguento neruali metu conuulsionis: eiusdem enim est naturæ cum cerebro, proinde ex illa lęsa non minus impendet periculum, egetque cephalicis & nerualibus, qualia dicta sunt cum de vulneribus neruorum ageretur.

Humeri vulnus quod periculosius.

Vulnus humeri est lethale, propter neruos subiectos, quemadmodum & quod in articulis acceptum est: verumtamen quod secundum longitudinem membri inflictum est, non est adeo formidandum. Ligatura incarnante labra vniuntur, deinde consueto & ordinario modo proceditur, immiscendo nerualia.

Vulnus cubiti est plenum periculi, periculosius autem intra quam extra, propter venarum & neruorum magnitudinem. Potissimum la-

borabis vt dolor sedetur, quod fiet cataplasmate ex medulla panis, macerata in iusculo pulli, addendo oleum rosatum & chamomillæ: coquuntur simul, & vitellus oui cum pauco croco ad extremum adijcitur. Reliqua curatio communis esto.

VVLNVS THORACIS.

Cap. IX.

Exordire curationem à prognostico. Vulnus pectoris quamuis non penetret, tamen postica parte est lethale: propter venarum, arteriarum & neruorum multitudinem, qui à spinæ medulla exorti quoquouersum feruntur ad motum. Quid si penetret? (hoc autem intelligetur vel candela apposita vulneri, vel flocco: nam si æger os & nares occludens exsufflet, extinguet candelam, aut floccum veluti vento agitabit.) Consideranda tum erit diligenter pars affecta, siquidem corde vulnerato mors est in propinquo, quod situs partis & crassi nigrique sanguinis effusio demonstrabit. *Cordis vulnerati signa lethalia.*

A pulmone vulnerato phthisis, mors lenta expectanda est: hoc autem sanguis tenuis, spumans, floridus indicabit, nisi fortè per capacitatē thoracis effusus retineatur. Tum verò magna difficultas spirandi, tussis vrget, assiduè sentitur dolor in latere iuxta spurias costas, quo loco est diaphragma: quia grauatur copia sanguinis descendentis. Quando putret (putret *Pulmonis.*

autem citissime) putidus est anhelitus, penicillitabo maculantur. Veteres septum transuersum φρένας, mentem appellabant, quia eo vulnerato præsertim media, vtpote neruosa, parte succedit delirium, quod nullis remedijs mitescit.

Hali monet, quamuis vulnus thoracis magna cura & diligentia percuretur, imminere nihilominus periculum fistulæ, quam scribit eo loco esse insanabilem, hocque imprimis monet prædicendum. De Vigo tamen affirmat se aliquas persanasse remediis, quæ eo loco diffusè commemorat.

Vulnus an mox claudendum.

Pro remediis hic imprimis discutiendum, quod in contrarias partes Medicos primæ notæ distraxit; An vulnus thoracis sit mox occludendum, necne. Nam plurimi hoc conantur persuadere, ne subitus aër frigiditate sua & humiditate partibus internis noceat. Verum, vt alij obiciunt, a retento sanguine longè maius periculum impendet: itaque ne postea cogamur vulnus clausum aperire, nunquam (inquiunt) magnum vulnus debet claudi, nisi ex prædictorum symptomatum absentia, vt tussi & dyspnœa, nihil, aut minimum sanguinis in capacitatem excidisse coniiciamus, quod aut calor possit coquere & resoluere, aut per os vulneris paulatim possit vacuari. Age ergo, faciamus magnam copiam sanguinis effluxisse, eumque in cauo permansisse; primum dabimus operam vt vacuetur. Hoc vt fiat, iubebis ægrum decumbere in latus vulneratum, prono corpore & capite inclinato: hoc cum feceris, mox si ma-

gnum ſit vulnus, ſuatur, relicto in parte inferiore paruo orificio. Qui primo die indentur penicilli, latam habeant baſim, & appendantur filo vt facilè retrahi poſſint, ſi forte in cauitatem exciderint. Intingantur verò albumine aut vino. Thorax vndique liniatur oleo roſaceo; nam vehementiora repellentia hîc non conueniunt, ne fluxionem retrudant intro. Imperetur abſtinentia vini, niſi vires langueant ob hæmorrhagiam immodicam, aut animæ deliquia. Bibat aquam hordei, vel hydroſacchar ex aqua & ſaccharo roſato vel candi confectum. Vtatur hordeatis, ſyrupis, apozematis, tabellis bechicis, præſertim diatragacãthi frigidi. Vel paretur ptiſana magiſtralis. Inijciatur hydromel ad deterſionem, potius quam œnomel metu inflammationis; adde quod dum fit pus calor & febris ingraueſcunt. Memineris vt aëri intercludatur aditus, multis linteis vulnus contegere, & ſemper vulneri, quoties curatur, patellam candentem opponere. Foris verò applicetur cataplaſma ſequens. ℞. mellis roſati colati ℔. j. myrrhæ, thuris, ſarcocollæ, ana ℥. ß. terebinthinæ ℥. iij. adde farinæ hordei & fœnugræci quantum ſit ſatis ad inſpiſſandum, fiat cataplaſma. Quando tres dies ſine prauis ſymptomatis pertranſierint, tum benè ſperandum eſt. Auicennas iubet, quando multa eſt ſanies, vt exugatur vel per ſyringam attrahatur. Quando autem vlcus iam ſatis mundum & deterſum videbitur, quod intelliges ſi abſint praua accidentia, vt febris & dolor; ſi iniectum purum exeat, veluti aqua clara: tum ex roſis, balauſtijs, plantagine, malico-

Cautio in tractando vulnere.

Signa vlceris mundificati.

rio fiat decoctio: In cuius colatura dissolue vinum granatorum, aut mel rosatum, vt adstrictione obducatur vlcus, consolideturque. Ad eundem finem vtatur opiata ex conseruis rosarum & symphyti, addendo aliquid boli vel terræ sigillatæ: quæ quidem astringentia & sumpta & iniecta fortassis initio nocerent, quia saniem retinerent, cuius vacuatio omni arte procurari debet. Potio vulneraria non tantùm sumenda, sed inijcienda quibusdam videtur ad consolidationem. Damnatur tamen à quibusdam, quia nimium calefacit; hoc si metuas, paretur absque vino. Decoctum ligni sancti ad desiccationem sunt qui magni faciunt in declinatione, incoctis thoracicis, vt scabiosa, pimpinella, tussilagine, hordeo, caryophyllata, tormentilla.

Decoctum guaiaci.

VVLNERA ABDOMINIS.

Cap. X.

QVæ pars contenta abdomine sit vulnerata, conijcimus primùm ex situ partis, deinde ex actione læsa, postremo ab excreto. Esto vulnus circa pubem, per quod lotium exeat, aut vrina cruenta: credibile est vulneratam esse vesicam. Supra vmbilicum ad latera sunt iecur & lien, in medio ventriculus. A liene exit sanguis niger, ab hepate ruber, à ventriculo non tantùm chylus, sed etiam potus & potulenta. Renes è regione ventriculi, quibus vulneratis,

Partium supra vmbilicum læsarũ signa.

vulneratis, qui exit ſanguis eſt ſeroſus, quaſi vrina cruenta. Infra vmbilicum ſedem habent inteſtina craſſa, quemadmodum ſupra tenuia. A craſſis emanat ſtercus; vulneratis tenuibus chylus effluit, maiorque dolor eſt. Ecce diagnoſis. Prænunciabis autem periculum, conſiderando partis naturam. Nam cum iecur ſit pars princeps, lethaliter vulneratur: lien non ita, nec renes; nec vulnera craſſiorum inteſtinorum ſunt adeo periculoſa ac tenuium. Imprimis verò ieiuni vulnus lethale. Veſica quoque vulnerata moriendum eſt. In medio prope vmbilicum vulnus, etiam ſi non penetret, eſt lethale, quia ibi fit concurſus muſculorum; ad latera non adeo funeſtum; quod ſi penetret in medio, eo funeſtius eſt, quod inteſtina facilius exeunt. Parte poſtica, vt iam dixi, vulnus eſt lethale, propter neruorum multitudinem.

Infra vmbilicum.

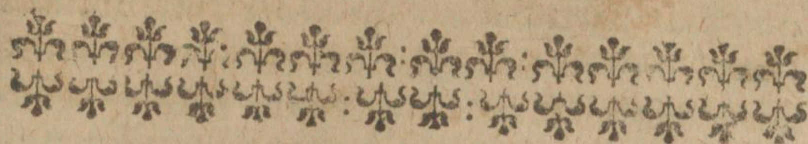
Prognoſis.

Hic contenti ſumus clyſteribus, purgationes enim nocent. Clyſteris ſit hæc formula. ℞. juſculum gallinæ multo hordeo infarctæ, roſis quoque & floribus chamæmeli; in quo diſſolue vitellos duos ouorum, mellis vel ſacchari roſati ℥. j. poteſt etiam iniici potio vulneraria, atque etiam per os aſſumi. Non eſt prætermittēda miſſio ſanguinis ad reuulſionem. Quando vulnus non penetrat, ſi magnum fuerit, ſuatur, relicto tamen orificio, in quod indatur digeſtiuum commune, aut balanus infundatur. Cætera, vt in alijs ſuturis, peragenda. Stomacho poterit applicari ceratum ſtomachicum; quemadmodum & hepati ſantalinum. Saltem emplaſtra, vnguenta, cataplaſmata conſtent ijs quæ pro-

Curatio.

prietate ventriculum & iecur roborant. Faciamus ab hepate vulnerato frustulum aliquod foras prodire. Abluetur primùm decocto astringente, quo roboretur, & hæmorrhagia simul sistatur: mox reponetur, suetur vulnus & naturæ tota cura committenda erit, assumendo & admouendo hepatica ad robur. Quamuis enim funestum sit tale vulnus, tamen aliquando natura excrementa ad inguen transmittit, ibíque facit abscessum veluti criticum. Quid si intestinum quoque promineat? Si vulneratum sit aliquod ex crassis, vulnus imprimis suatur filo sericeo, sutura, vt vocant, pelletariorum. Tenue verò sui non debet, quamquam hoc de Vigo suadeat re quasi deplorata. Postquàm sueris, abluatur vino, in quo rosæ, absinthium, & flores chamæmeli bullierint, moxque reddantur suo loco. Si verò flatibus adeo tumeat, vt reponi nō possint, abluantur potius vino, in quo carminantia bullierint. Quod si nihilominus suo loco restitui non possit, dilatandum erit vulnus. Aliquando excidit portio omenti, aut totum. Quod prominet, filo ligandum, & ferro exscindendum infra ligaturam; deinde suo loco restituendum: ita tamen vt filum extrà pendeat, vt posteà cadat cum portiuncula deligata. Postquam epiploon & intestinum intrò fuerint reducta, vulneris labra vnienda sunt & consuenda, posteà vulnus more aliorum percurabitur.

Abscessus in inguine ab hepate vulnerato.

DE FRACTVRIS.

SECTIO SEXTA.

QVID FRACTVRA, EIVSque differentiæ.

CAP. I.

RACTVRA definitur à Galeno continui ſolutio in oſſe fracto. Addit Guido, non à re qualibet inducta, ſed ab ea tantum quæ incidit, vel contundit; Vt prima ſit fracturarum oſſium differentia, quandam eſſe inciſam, alteram contuſam. nam omnis fractura vel ab incidente, vel à contundente corpore infligitur. Itaque licet ſumma duo fracturarum genera conſtituere; Inciſionem & Contuſionem. Inciſionis ſpecies triplex eſt, Sedes, Præciſio, πος κεπαρνισμὸς. Contuſionis ſpecies ſunt duæ, Rima, & Depreſſio. In capite plures reperiuntur, quæ ſectione de vulneribus capitis fuerunt expoſitæ. *Fractura definitio.*

Ad incisionem & contusionem reuoco, quinque illas Fracturarum species à posterioribus Græcis introductas, quarum prima nominatur ῥαφανηδὸν, siue καυληδὸν, quando instar raphani, siue caulis per transuersum os frangitur. Secunda σχεδακηδὸν dicitur, cũ os per longitudinem assulatim finditur. Tertia καλαμηδὸν, siue εἰς ὄνυχα, cum os in suo extremo iuxta aliud, vnguis specie finditur, ἄπαγμα nominatur à Gal. quod ab Hipp. ἀπόκλασμα, cum os frangitur qua parte cũ altero iungitur Quarta ἀλφιτηδὸν, nominatur, cum os instar farinæ in partes minutissimas frangitur. Quinta fracturæ species est, ἀπόθραυσις, cum ense acuto ossis superficies resecatur, & instar squamæ resoluitur. Eas omnes differentias Galenus exemplo Hippocratis inutiles iudicauit, & à recentioribus Medicis nimis ambitiosè conquisitas fuisse. Idcirco duas tantum fracturarum differentias constituit, longam scilicet, & transuersam: tertiam adiunxit Celsus obliquam. Omnes autem fracturæ sunt simplices, vel compositæ. Simplex fractura dicitur, cum sola ossis continuitas soluitur. Composita vocatur, quando in duobus ossibus inuicem connexis accidit, vel cum os præter solutionem continui substantiæ iacturam patitur.

Fracturarum differentia ex Galeno.

DE CAVSIS, SIGNIS DIAgnosticis, & prognosticis fracturarum.

Cap. II.

FRacturarum causæ variæ sunt & multiplices, quas Galenus ad quatuor capita reduxit. Vel enim corpus durum & graue contundens fracturam inducit, aut corpus acutum incidens, aut casus ex alto, aut luctatio contorquens. Rarò Fracturam excitat corpus erodens, vt ignis actualis; vel pungens, vt gladij vel ensis cuspis. Ad dignoscendas fracturas iubet Hippocrates partem sanam cum ægra conferre, vt discrimen si quod sit, facilius intelligatur. nam si partis affectæ figura fuerit inæqualis, vtpote in loco percusso caua, & in opposito tumida, fracturam suspicari licet: quam certius cognosces si vnà cum vulnere accesserit; Nam si amplum fuerit vulnus, visu fractura deprehendetur, Si angustum, intromisso specillo explorabitur. Quod si asperum & inæquale os offendatur, magna erit fracturæ coniectura. At si simplex sine vulnere fractura fuerit; alia signa tibi fracturam indicabunt, impotentia partis, & strepitus ossium, quem obaudies ex mutua ossium collisione dum manibus contrectantur. Præterea te multum iuuabit ad dignoscendam fracturam causæ antecedentis perquisitio. Nam si fortis & valida fuerit ad frangendum, certior eris de fractura, modo alia signa iam comme-

Corporis frangentis conditiones.

morata vnà concurrant.

Fracturarum differentiæ vt dignoscenda. Fracturarum differentias sic internosces. In transuersa fractura membrum breuius est, vnum os alteri supereminet ob musculorum contractionem; In ea quæ fit assulatim, secundum longitudinem membrum iusto crassius euadit, dolor atque membri inæqualitas percipitur quocunque pertingit fractura.

Prognosis Præsagium autem in fracturis petitur vel ex parte ægri, aut ex parte fracturæ. In ægro ætatem & temperamentum considerabis. Facilius fractura in puero, quam iuuene; & in hoc, quàm sene curatur: quia quo longius à pueritia *Ab ætate.* receditur, eo magis humidum primigenium exhauritur: ideóque pueris ossa fracta prima naturæ intentione consolidantur, alijs secunda intentione, id est interuentu alienæ materiæ, quæ non est eiusdem naturæ cum osse fracto. *A temperamento.* Difficilior est agglutinatio in biliosis, quam in sanguineis, quia sanguis crassitie sua citius bile coagulatur. At in fractura spectabis eius subiectum, situm, magnitudinem, & figuram. Ossa non periculosè media franguntur in humeris, brachijs, femoribus, cruribus & digitis: quò *A partibus.* verò propior fractura capiti, vel superiori, vel inferiori ipsius ossis est, nempe in artuum vicinia, eò peior iudicatur, quia maiores dolores excitat, & difficiliùs curatur. Incerta quoque *A penetratione.* salus existit, cum ossa fracta in interiorem partem vergunt, quia locus est profundissimus, ad quem manus Chirurgi peruenire nequit. Quin *A magnitudine.* etiam magna fractura periculosior est parua. Magnam æstimabis ex magnitudine solutę con-

tinuitatis, & multitudine symptomatum epigenomen an, vt febris, neruorum conuulsionis, & partium vicinarum inflammationis. Simplex autem fractura securior est, quam multiplex; absque vulnere, quam cum vulnere: nam si fracturæ vulnus carnis accesserit, periculum grauius impendet, præsertim si musculi humeri ac femoris vulnerati fuerint. Adde quod in eiusmodi fracturis neque ferulis, neque canalibus vti commode licet nec primis etiam fascijs, quas ὑπιδεσμίδας Hippocrates appellauit. Quod attinet ad speciem & figuram fracturæ, maxime tolerabilis est transuersa, peior vbi fragmenta multa sunt, atque vbi obliqua: pessima vbi eadem acuta sunt.

GENERALIS CVRATIO *fracturarum.*

Cap. III.

PRimus & communis omnium curandarum fracturarum scopus est vnio, quam ex ope Chirurgiæ potius, quam naturæ beneficio sperare oportet. Frustrà enim admouebis medicamenta, nisi priùs fracturam reduxeris. Chirurgia autem quæ fractis ossibus manus auxiliares adfert, Synthetismos vocatur; quæ tribus constat operationibus Antitasi, Diorthrosi, & Epidesi. *Synthetismi differentiæ.*

Antitasis locum habet tantum in fracturis transuersis, cum vnum os super aliud er-

Antitasis vbi administranda. fertur, conuulsis nimirum & ad sua principia contractis musculis qui prohibent ossa in suum locum venire, nisi per vim intendantur. Intendere autem digitum, vel aliud quodque membrum si adhuc tenerum est, etiam vnus homo potest, cum alteram partem dextra, alteram sinistra apprehendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant; si firmiores nerui sunt, vt in viris robustis, maximéque eorum femoribus & cruribus euenit, habenis quoque, vel lineis fasciis vtrimque capita articulorum deliganda sunt. Antitasis illa fieri debet primis diebus, antequam inflammatio superueniat. Vetat Hippocrates eam aggredi tertio & quarto die, itaque orta inflammatione in septimum vel nonum diem differenda extensio donec sedata fuerit inflammatio. Vbi paulò longius quàm naturaliter esse debet membrum vis feci, tum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt & conformanda, quæ operatio Diorthrosis, directio siue coaptatio nominatur. Repositi ossis indicium est dolor sublatus, & membrum alteri æquatum. Commissa & coniuncta ossa conuenienti deligatione in sua sede conseruari debent, vt conseruari siue callo glutinari queant. Hippocrates tribus fascijs vtitur, quarum duas primas circumducit, eo modo quem Celsus descripsit. Secundæ fasciæ Hippocrates splenia linea cerato liquido madefacta imponit, quibus tertiam fasciam vtrimque glomeratam mediam inijcit, cuius extrema sursum & deorsum

Diorthrosis quid.

ferunrur. Deligatio vero à Celso proposita longe differt ab Hippocratis fasciatione; Nam Hippocrates tribus vtitur fasciis, Celsus sex vsurpat. Hippocrates secundæ fasciæ splenium cerato refrigerante imbutum admouet, vt imminentem inflammationem prohibeat. Celsus duabus fascijs inijcit latius linteũ cerato inunctum, quod fascias contineat. Nec partem fouet & irrigat cerato refrigerante, nisi septimo vel nono die. Vterque fascias siccas vsurpat; Nostri verò Chirurgi si subsit inflammatio, ex oxycrato madefaciunt, vel in vino si nulla compareat. Tagautius Celsi deligationem improbauit, tribus fascijs contentus, more Hippocratis, quem sequutus est Galenus *libr. 6. meth.* Plures fascias superfluas esse & inutiles asserit, atque in membro fracto præpter solitum cooperto pruritum & dolorem excitare: quæ duo symptomata à fractis membris diligenter arcenda sunt. Adde quod influxit in fracturam, perspiratione discuti & dissipari non posse. Verum recentiores quidam Chirurgi deligationem Celsi admittunt in magnis fracturis, vbi dolor immanis excruciat. Sic enim melius & celerius os fractum ferruminari: nec enim Celsus eum fasciarum numerum ad extremum vsque tempus curationis adhibet, sed singulas fascias subtrahit, quoties deligaturam resoluit. Exacto septimo vel nono die Celsus, exemplo Hippocratis, ferulas apponit, quas nostri Chirurgi primis diebus admouent, nulla premente inflammatione: laqueis siue vinculis in suo situ continentur. Iubet Hippocrates tertio die li-

Incommoda à pluribus fascijs.

gaturam ſoluere. At ſi nulla prurigo, nullus dolor adſit, ſic manere poteſt vſque ad ſeptimum diem, vel vt Celſus voluit, donec duæ partes eius temporis, quo quodque os conſeruet, compleantur. Quoties autem ſoluitur membrum, toties aqua calida fouendum erit, donec tumere & rubere incipiat. Vbi callus increſcere incipit, quod accidit vigeſimo vel trigeſimo die, pro oſſium magnitudine vel paruitate: tunc immediatè fracto membro imponetur emplaſtrum ad fracturas oſſium.

Ligatura quando ſoluenda.

DE FRACTVRA NARIVM.

Cap. IIII.

NAſus ex oſſibus & cartilaginibus conflatur; Cuius oſſa propriè franguntur, cartilagines contunduntur, deprimuntur, & diſtorquentur. Signa proponit Celſus, quibus eiuſmodi vitia dignoſcantur: quæ cum oculis pateant, inutilia ſunt. Commodiſſimè ait Hipp. reſtituitur naſus fractus eodem die, vel certè paulò poſt: nec differenda curatio, quia in naribus callus cito generatur intra decem dies, niſi corrumpatur.

Curatio.

Itaque quam primùm oſſa naſi dirigenda ſunt, & reſtituenda, digitis vel ſpecillo introducto. Vbi probè conformatus fuerit naſus, vt naturalem ſuam figuram conſeruet, longa linamenta contorta intus adigenda ſunt, quæ narium cauitatem impleant, aut grandis penna,

vel cannula perforata gummi, vel glutine quodam illita inducatur. In singulas nares linamentum vnum inijcere oportet, etiam si altera nasi pars tantùm fracta vel distorta fuerit: tamdiu remanebit, donec os solidatum apparuerit.

Hippocrates non linamenta, sed digitos ægri vel alterius assidentis in nares immittit, quos ibi contineat ad perfectam consolidationem. Sed deligationem improbauit, quam Celsus proponit, quia magis nocet quam confert, cum simitatem, & ampliorem distortionem adferat. Conuenit tantùm, vbi nasus circa medium protuberat, tum conuenienti & forti ligatura deprimitur & coercetur. *Deligatio an conueniat.*

De necessitate ligaturæ disputat Guido in sua Chirurgia. Nos vtimur fascia laxa, non stricta: quæ ne deprimat nasum, adiectis ex aduerso narium spleniis, summitatem nasi æquamus. Si verò ossa nasi adeo sint comminuta, vt reduci omnia in suum locum nequeant, quæ protuberant, incisione facta, volsella extrahuntur, vt post Celsum declarauit Ægineta. *Fasciæ modus.*

DE FRACTVRA AVRIS.

CAP. V.

FRacturam auris, exemplo Hippocratis, Celsus proposuit, quam omnes Chirurgi, excepto Vesalio, dari non posse contendunt. Scribit enim Ægineta aures tantum contundi, non *Aures an frangãtur.*

frangi. Auris autem frangitur cute diuisa, vel integra. Si cutis resecta fuerit, maturè consuenda est, intacta cartilagine, quæ puncta statim inflammatur, gangrænam concipit, ac vitiatur.

Curatio. Si vero cutis integra sit, antequam pus oriatur, imponendum medicamentum glutinans, emplasticum adstringens, qualis erit farina volatilis, vel cataplasma ex farre in aceto madefacto, quod tempore Galeni palæstritis erat familiare.

Quamuis autem suppuratum emanarit, in eodem tamen remedio perseuerabis, quod interdum pus absorbet & exsiccat. Si medicamentis discuti nequeat, ad sectionem veniendum erit: quæ vel candente ferro perficietur, consilio Hipp. quia vlcus citius sanescit: alioqui nouacula aperietur, quæ profundè adigi debet, quia pus altius delitescit, quàm extrinsecus appareat, authore Hippocrate. Cartilago vero lunata plaga non est excidenda, ne tandem obesa & tumefacta reddatur, monente Galeno.

Post apertionē abscessus cruenta vnguenta veteres adhibebant, quæ fluxum sanguinis sisterent. Nos solemus vti vel vng. aureo, vel apostolor. deinde cum empl. diapalma vlcus consolidamus. Celsus aurem subtus & supra gossipio siue lana inuoluit, & fascia leni & laxa aurem comprehendit. Hipp. vero deligaturam vetat

Cur deligatura non conuenit. in auris fractura: Quodlibet (ait) vinculum inimicum est, quia laxum, inutile, adstrictum nocet. Interea in aurem affectam non decumbet æger, & quandiu inflammatio perseuerabit, tenui victu vtetur. Vtile quoque erit (ait

Hipp.) aluum mollire & purgare per vomitum.

DE MAXILLA INFERIORE.

Cap. VI.

MAxilla transuersim frangitur, vel in plurima fragmenta, ossibus semper inter se aliqua ex parte cohærentibus, numquam penitùs disiunctis & dissolutis, vt in alijs ossibus. Si igitur fractura fuerit καρυηδὸν, siue ἀλφιτηδὸν, cauitas extrinsecus apparebit. Restituetur autem digitis in os inditis, & altera manu ossa contrectando. Nam interius tuberculum foras propelles, & altera manu ossa inęqualia complanabis. Si verò fractura fuerit transuersa, quæ rara est, authore Hipp. ex eo dignoscetur, quod dens supra proximum dentem excedat: tunc antitasi disiuncta ossa restitues, deinde dentes qui sunt ad fracturam, nō tantùm binos, verum etiam plures inter se colligabis, donec ossa ferruminata fuerint. Hippocrat. filo aureo vtitur; cuius defectu vel filum sericeum, setaue equina vsurpari poterit. Si verò fragmenta quædam maxillæ reponi nequeant, volsellis extrahuntur, facto prius vulnere; Cuius postea labia consuuntur. Si verò maxilla in mento fracta fuerit, qua scilicet parte ambo colligantur ossa, ambabus manibus inter se coaptari & dirigi debent. Vbi fracta ossa fuerint reposita, quod ex æqualitate dentium cognoscitur, conuenienti

Filum aureum Hippocratis.

deligatur, in ſuo ſtatu conſeruari debet. Celſus ſimplicem faſciationem proponit, Hippocrat. compoſitam, quæ duabus habenis coriaceis perficitur; quarum prima longitudinis eſt trium digitorum, ſecunda paulò latior.

Faſciationis modus.

Prima habena à fractura incipit, inuncta prius gummi ammoniaco, vt firmius hæreat, & ab inferiori parte per mentum ad occiput conuoluitur. Secunda huic oppoſita à ſuperiore parte incipit, & per occiput deducta ad mentum contorquetur, & in occipite terminatur iuxta alterius extremum. Vtraſque deinde habenas faſcia per frontem, & occiput reuoluta continet At Paulus Ægin. aliam faſciationem proponit, & eam quidem ſimplicem, ſed quę multis reuolutionibus perficiatur. Ab aure nempe ad mentum procedit, deinde verſus occiput progreditur, hinc per genas ad ſinciput, & rurſus ſub mento contorquetur, vt in occipite terminetur.

DE CLAVICVLA.

Cap. VII.

CLauicula acromio & ſterno articulata mouetur, qua parte iungitur ſterno manifeſtiùs agitatur, obſcuriùs & ferè inſenſibiliter cum acromio, quia ſcapulæ motionem ſequitur. Idcirco fractæ clauiculæ pars illa acromio iuncta ſemper ſitum mutat in anteriorem vel poſteriorē, ſuperiorem vel inferiorem locum

conuersa, altera parte clauicula sēper immota.

Frangitur autem clauicula transuersim, vel in longitudinem. Transuersa facilè reducitur, altera difficilius propter ossium extantes eminentias. In omnibus fracturis restituendis antitasi opus est, si os super alterum excesserit: & si os deorsum descenderit, in extensione attolli debet; maxillæ supposito ligneo globulo, vel rotundo puluinari. Si in posteriorem partem clauicula delabatur, plana manu in anteriorem partem compellit Celsus. Hippocrat. hominem resupinat super scamnum, & dorso inter scapulas puluina subijcit, vt pectus quam maximè recuruetur antrorsum: Ministro etiam vtitur, qui scapulam & brachium extendat, iubetque vt medicus plana manu comprimat & propellat os. At si in anteriorem partem iugulum inclinatur, quod raro accidit, numquam à chirurgis obseruatum, ne quidem ab Hippoc. In hoc casu iugulum retrò dandum est. Cum reposita & restituta fuerit clauicula, conuenienti deligatione vtendum, qualem Celsus proponit, & sequutus est Ægineta. Alias profert Hippocrat. inutiles & valde incommodas ægro. Æqualem fasciationem reddet glomus axillæ subiectus. Atque vt fractura firmius contineatur, triplices, vel quadruplices pannos supra imponere oportet, consilio Galeni, vt ipse declarat *com. ad partic. 1. libr. 3. de offic. med.* Si ossa quæ ferè sunt immobilia, franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vt malæ, sternum, scapula, spina, coxarum os, talus, calx, manus, planta, carpus & metacarpium, plan-

Panni multiplices cur imponendi.

ra pedis: Horum omnium eadem erit curatiō (authore Celso.) Si effracta fuerint ossa & penitus separata, extrahenda sunt fragmenta ossis; si adhuc hæreant, relinquēda. Celsus nullo modo eximi voluit, quia callo glutinari posse credidit. Paulus in scapula separata fragmenta spinæ volsellis extrahit: at in coxis fragmenta ossis detrahere vetat, quia manu reduci & conformari possunt.

DE FRACTVRA COSTARVM.

CAP. VIII.

Costæ veræ vbique & in omni parte franguntur; Spuriæ iuxta spinam, cum reliquo corpore sint cartilaginosæ. Costa autem vel tota rumpitur, vel interior tantum, aut exterior superficies effringitur, quæ vitia incidunt integrâ & inoffensa cute, vel contusâ. Si costæ sola externa superficies frangitur, manu facilè restituitur: tunc cibis vberioribus vtendum, vt quam plenissimus ventriculus costas fulciat, quas inedia suspendit, ait Hipp. Proinde vbi costę rumpuntur, qui magis ventricosi sunt, minus dolent; quibus gracilis venter est. & contractus, maiore dolore torquentur, authore Galeno. Si interna costæ superficies fracta fuerit, dolor pungens acutissimus ægrum diuexat, & difficillimè eiusmodi fractura reducitur. Quidam adhibent cucurbitulam exemplo Arabum, quam meritò damnauit Paulus, metu maioris inflammationis

Cucurbitula an admouenda.

inflammationis. Alij emplastrum astringens, vel ipsummet viscum fractæ costæ imponunt, quod vbi tenacius adhæsit, violenter extrahunt. Quibus remediis si nihil proficitur, secto costæ interuallo spatula, vel meningophylace fractura reducetur, illęsam semper conseruando pleuram, quæ priùs a costa separabitur. In hac fractura tenuis conuenit diæta, propter metum inflammationis. Vbi tota costa transuersim abrumpitur, si fractura simplex fuerit sine cutis contusione, celerrimè curatur, & sine periculo. At vbi coniuncta est cutis contusio, non vacat periculo. & sæpissimè sola contusio sine fractura periculosior est. Costa transuersim effracta antitasi reponitur. Si febris absit deterior est inedia, quam cibus. In contusione tenuem & exquisitum victum consulit Hipp. venæ sectionem, quam Celsus è directo partis affectę facit, contra morem Arabum quinetiam leuem purgationem imperat, quæ non moueat, sed molliat tantùm aluum. Pus vero in affecta parte iam factum maturè euacuandum, ne in thoracis capacitatem effluat. Et si vitiata appareat costa ferramento candente inurenda est. Fasciatio communis esse debet dumtaxat ad conseruanda & continenda medicamenta. Duabus vtitur Celsus, quas vulneri seu parti affectæ medias inijcit, ne cutis in alterutram partem inclinet. Hipp. primam fasciam a parte affecta circunducit; Secundam vulneri mediam inijcit.

Fasciationis modus.

DE SPINAE FRACTVRA.

Cap. IX.

VErtebræ raro franguntur, frequentius collliduntur. Periculosa est fractura, quam paralysis membrorum sequitur; si non succedat, sperabilis curatio. Quare si spina recta & postica vertebræ penitus effracta fuerit, locus quidem concauus apparet, punctiones in eo sentiuntur, quia necesse est ea fragmenta spinosa esse, quod fit cum homo in anteriorem partem subinde nititur. Quia dum incuruatur spina, cutis distenditur, quæ spinosa fragmenta comprimit; & ab ijs vicissim compuncta acutissimum dolorem percipit. Tum incisa cute fragmentum eximere oportet, quod Celsus non ausus est extrahere, quia eiusmodi fragmenta posse consolidari & reuniri putauit. Topica remedia eadem conueniunt, quæ in alijs fracturis exposita sunt. Deligatio communis, quæ medicamenta & pannos complectatur, sufficit.

Fragmentũ an eximendum.

DE FRACTI HVMERI CVratione.

Cap. X.

FRACTVS humerus vel in suo loco consistit, vel vnum extremum super alterum

effertur; tunc extensione opus est, quæ eo habitu fieri debet, quo humerum postea conseruare volueris. Naturalis autem situs humeri est, si cubitus cum humero rectum angulum constituat, in quo manu quoque ad pectus apposita, humeri antitasis deorsum facienda. Ad eam Hipp. machinamentis operosis vtitur, vt videre est *lib. de articul.* Soranus duorum ministrorum in diuersa trahentium auxilio antitasim perficiebat; vel si valentius esset membrum, ex vtraque fracturæ parte iniectis loris violenter extendebat. Galenus eo modo fractum humerum restituebat. Celsus elegãtem operationem proponit, à nullo adhuc obseruatam. Ægrum alto sedili collocat, medicum humiliori aduersum. Hip. verò medicum stare iubet, & nescio qua ratione recentiores quidam Chirurgi ægrum voluerint humiliori sedili inniti. Tribus autem vtitur fasciis Celsus, quarum prima cubitum amplexa, ex ceruice instar mitellæ cubitum sustinet, altera fascia supra caput humeri religatur, à ministro retro stante sursum trahitur, sub ea fascia porrecto cubito. Altera verò manu baculum tenet, inter femora ægri demissum, cui minister firmatur. Tertia fascia longissima per medium imo humero reuincta deorsum demittitur, extremis siue capitibus inter se iunctis: Super eam instar stapedis plantam pedis inijcit medicus, simulque minister suam fasciam sursum eleuat. Medicus eodem tempore suam pede deprimit, quò fit vt leuiter extensus humerus facilè manu reducatur. Ybi

Modus operãdi Celsi.

conformatus est humerus, Hip. communi vtitur deligatione. Celsus aliam proponit, quam Paulus retinuit, ea tamen propriè conuenit in fractura summi humeri.

DE CVBITI, SIVE BRACHII *fracti curatione.*

Cap. XI.

CVbitus duobus constat ossibus, quorum alterutrum frāgitur, vel vtrumque simul. Amborum ossium pessima fractura est, alterutrius tolerabilis, & melior si radius fractus fuerit, quia facilius curatur, cum subiectum habeat cubitum vice fundamenti, in quo plus opis est, quam in fascijs ferulisque (inquit Celsus.) Si vnicum os frangatur, hoc solum extenditur: si vtrumque, violenta extensione opus est; quæ manu, corijsuè iniectis perficietur. Os extensum manu dirigetur, & conformabitur, posteà communi deligatura vincietur. Commodissimè autem mitella exceptus cubitus ex ceruice suspenditur, in ea figura, quæ rectum angulum referat in cubiti curuatura. Præterea diligenter notandum, vt cubiti pars inferior altera sit altior, ne humores in manum, locum incapacem multis humoribus continendis, decumbant.

Radii fractura curatu facilior.

DE MANVS FRACTVRA.

Cap. XII.

MAnus extrema tribus constat partibus, Carpo, Metacarpio, & Phalange digitorum. Cuiusque partis ossa frangi possunt, potissimum ea quæ Metacarpium & digitos componunt: quia caua & medullosa. Carpi verò ossa solida sunt, propterea magis cõtusionem quàm fracturam patiuntur.

Fractorum ossium in manu communis est curatio; æger manum pronam super tabulam collocabit, quã Medicus ambabus manibus comprimet, vt extans os in suum locum reducatur. Prius tamen extendet digitum si opus fuerit; deinde admouebit catagmatica medicamenta, quę apta & arcta deligatura comprehẽdet, quia celerrime callus nascitur, qui partem tumidiorem reddit. At in digitis fractis, excepto pollice, ligatura duos simul comprehendet, vt vnus alteri opem ferat: ea tamen cautione vt aliquantulum flexi digiti contineantur, interposito rotundo splenio, ne sua priuentur actione, quæ apprehensio est. Albucasis fracti Metacarpij curationem particularem proponit, quam apud eum Authorem videre licet, satis sit locum indicasse. Hippocrates *lib.* 7. *epid.* Historiam cuiusdam nautæ recitat, cui ob fracturam medij digiti exortæ inflammationi gangræna successit, tandémque spasmo opisthotono correptus interiit. *Curatio.*

De fractura femoris.

Cap. XIII.

QVãtum fracti Femoris cognitio facilis est, tantumdem curatio difficilis existit: quæ tamen perfecta sperari potest, si nulla fortunæ negligentia accesserit, ideòque falsa mihi videtur opinio Celsi, affirmantis cõtra mentem Hippocratis, femur fractum fieri breuius, quia nunquam in antiquum statum reuertitur, summisque digitis postea cruris eius insisti. Quod etiam imprudenter dictum fuit ab Auicenna, rarò hominem ab hac fractura euadere sine perpetua claudicatione. Ad curandam Femoris fracturam forti & valida opus est extensione, quia ferè semper ossis portio alteri supereminet, quę in eo situ coërcetur à musculis conuulsis, qui in ea parte maximi sunt. Extensio peragetur vel loris iniectis circa extrema, vel glossocomio mechanico Hippocratis, vel eo instrumento quod Paræus excogitauit. Meminerit Chirurgus priusquam operi se accingat, femur anteriore & exteriore parte gibbum esse, interiore & posteriore curuum, vt ad eam figurã femur reducat, ne vlla superueniat claudicatio. Reductũ femur apta & conuenienti ligatura vinciendum erit, qualem accuratè descripsit Hippocrates, sed à nostris Chirurgis hodie non obseruatur. Potior mihi videtur ea quam proponit Albucasis. Alij reductum femur in Solenam immittunt. Alij præferunt Glossocomium. Galenus tamen cum

An fractũ femur breuius sẽper fiat.

Claudicatio quomodo impedienda.

Hippocrate laudat Solenam, canalem eum qui à pede ad coxam protenditur, quem etiam Lanfrancus & Vesalius approbarunt.

De patellæ fractura.

Cap. XIIII.

Patella rarò frangitur, frequentiùs contunditur ac conteritur. Sed si eam frangi contingat, quod cognosces ex anterioris genu cauitate, aque distantia extremorum, disiunctas partes inuicē coaptabis & conuenienti ligatura continebis, quæ consimilis & prorsus eadem eadem erit vt in tibia. Cauitatem verò poplitis spleniis rotundis implebis, quæ genu curuaturam impediant.

De cruris seu tibiæ fractura.

Cap. XV.

Cruris structura respondet cubito. Vt hic duobus construitur ossibus, sic crus totidem componitur. Vnius tamen ossis, nempe tibiæ fractura periculosior & curatu difficilior existit, ex Hippocrate, quia crassior & vice fundamenti totum corpus sustentat. Cum sola tibia frangitur, interiora versus inclinat: si perone dumtaxat effringitur, extrorsum vergit, quia repellitur à tibia. At si os vtrumque sectum fuerit,

Tibiæ fractura cur periculosa.

in curatione eo modo procedendum vt in cubito. Extensio fiet loris adhibitis vel manibus, maior erit si vtrumque ruptum fuerit, minor si alterutrum. Reducta ossa canali includit Hippocrates, quem sequutus est Celsus. Albucasis differentem canalem profert, cuius structuram ex authore requires, satis est digitum ad fontem intendisse.

De fractura astragali.

Cap. XVI.

Astragalus non omnino frangitur, quia vndique ab ossibus eminentibus munitus est, reliqua verò ossa pedis fracturis sunt obnoxia: calcaneum tamen propter duritiem non facilè fracturam patitur. Curatio astragali difficilis est, authore Auicenna, ratione inflammationis, quæ sæpissimè eam fracturam comitari solet. Quàm primum ergo illius generationē præuertes, frequenti venæ sectione, atque iis remediis quæ phlegmonem arcere dicuntur. Hac sublata æger pedem suum terræ defigat, cui suum pedem supraponet Chirurgus, fortitérque comprimendo fracturam reducet. Non probat Vesalius reliquam curationem ab Albucasi traditam, & mitigantia remedia præfert desiccantibus, metu inflammationis.

FINIS.

INDEX RERVM IN ARTIS BENEMEDENDI, METHODVM PARTICVLAREM.

A

INDEX RERVM.

INDEX RERVM.

E

F

G

H.

INDEX RERVM.

I.

L.

INDEX RERUM.

T.

FINIS.

Priuilege du Roy.

LOVIS par la grace de Dieu Roy de France & de Nauarre;
A nos amez & feaux Conseillers, les gens tenans nos Cours
de Parlemens, Maistres des Requestes ordinaires de nostre
Hostel, Preuosté de Paris, Baillifs, Seneschaux, leurs Lieute-
nans & tous autres nos Officiers & Iusticiers qu'il appar-
tiendra, salut. Nostre bien amé LOVYS BOVLANGER,
Marchand Libraire en nostre Vniuersité de Paris, Nous a faict
remonstrer qu'il a recouuert vn liure intitulé, *Ioannis Riola-*
ni Patris Opera Medica; emendata, notis marginalibus
Scholijsque aliquot locupletata. Lequel il desireroit faire im-
primer. Mais il craint, qu'apres auoir faict de grands frais
pour l'impression d'iceluy, quelques autres ne le voulussent
entreprendre à son preiudice, s'il ne luy estoit par nous pour-
ueu, Nous requerant à cette fin humblement nos lettres sur ce
necessaires: A ces causes, desirant fauorablement traicter le-
dit expotant, luy auons permis & octroyé, permettons &
octroyons par ces presentes, d'imprimer ou faire imprimer,
vendre & distribuer ledit liure, en tel volume & charactere
que bon luy semblera, & ce durant le temps & espace de sept
ans, à compter du iour que ledict liure aura esté acheué d'im-
primer. Faisant defenses à toutes personnes, de quelques qua-
litez qu'ils soient, d'imprimer ou faire imprimer iceluy, en
quelque façon & maniere que ce soit, à peine de quatre mil li-
ures d'amende, applicable moitié à nous, & l'autre moitié au
suppliant, auec confiscation de tous les exemplaires qui se
pourront trouuer, despens, dommages & interests. Voulons
& nous plaist, que tous les Libraires qui s'en trouueront saisis,
soient condamnez en pareille amende, que s'ils l'auoient impri-
mé, ou faict imprimer. A la charge d'en mettre trois exemplai-
res, sçauoir deux en nostre Bibliotheque, & le troisiesme en
celle de nostre tres-cher & feal Cheualier le sieur Seguier, Chan-
celier de France, suiuant nostre reglement. Si vous mandons,
que du contenu en ces presentes vous fassiez & souffriez iouyr
ledit expotant, ou ceux qui auront droict de luy: & au premier
nostre Huissier ou Sergent sur ce requis faire pour l'execution
des presentes tous exploicts & saisies necessaires, sans demãder
autre congé ne pareatis, nonobstant oppositions ou appellatiõs
quelconques, & sans preiudice d'icelles, clameur de haro,
chartres Normandes & lettres à ce contraires. Voulons qu'en
mettant en chacun exemplaire dudit liure, copie du present pri-
uilege, ou extraict d'iceluy, il soit tenu pour signifié. Car tel est
nostre plaisir. Donné à Paris le dix-septiesme iour d'Octobre,
l'an de grace mil six cens trente-sept, & de nostre regne le vingt-
huit. Signé, Par le Roy en son Conseil, DENISOT.

Et seellé du grand seau en cire iaune.